ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΚΑΤΣΗ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

1946-1949

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 5/5/49-6/6/49

(Ακολουθεί άλλος ένας τόμος)

ΑΘΗΝΑ 2000

ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΚΑΤΣΗ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ 1946-1949

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 5/5/49-6/6/49

(Ακολουθεί άλλος ένας τόμος)

ΑΘΗΝΑ 2000

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΥ

Ο Μήτσος Κατσής είναι ένας από τους πιο διαλεχτούς ήρωες του ΔΣΕ, που ανδραγάθησε σε αμέτρητες μάχες πάντα μπροστάρης, χύνοντας πολλές φορές το αίμα του για το λαό και την πατρίδα μας.

Είναι ο αξιέπαινος συγγραφέας του πρώτου βιβλίο του **«Τεράστια η συμβολή των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη ΣΣΔ του Ουζμπεκιστάν».** Κατόπι του συγγραφικού του άθλου, της 5τομης αθάνατης Ιστορίας του ΔΣΕ με το σεμνό επαναστατικό τίτλο **«Το Ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ (1946-1949).**

Σ' αυτό το ιστορικό έργο απαράμιλλης λεβεντιάς και επαναστατικού μεγαλείου αντικατοπτρίζεται ζωντανά, συγκινητικά σπαρταριστά ο τρίχρονος, επικός, αξιοθαύμαστος ένοπλος αγώνας του ΔΣΕ για τη λευτεριά, την ανεξαρτησία και την ειρήνη στην πατρίδα μας Ελλάδα. Τη δημοκρατία και την προκοπή του λαού μας για ένα ευτυχές μέλλον. Ενας πατριωτικός αντιφασιστικός αγώνας ενάντια στον αγγλοαμερικάνικο ιμπεριαλισμό και τη ντόπια ξενόδουλη αντίδραση, που προκάλεσε το θαυμασμό όλης της προοδευτικής ανθρωπότητας και ιδιαίτερα των λαών της ΕΣΣΔ και των Λαϊκών Δημοκρατιών.

Εμπνευστής, οργανωτής και μπροστολάτης του ΔΣΕ ήταν το ηρωικό ΚΚΕ με αρχηγό το μεγάλο ατρόμητο επαναστάτη Νίκο Ζαχαριάδη. Ο θρυλικός λαϊκός ΔΣΕ έδωσε την **«επιβεβλημένη, μοναδική απάντηση στους εχθρούς του λαού μας»,** όπως σάλπιζε η 3η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ το 1947, που είχαν εξαπολύσει εναντίον του τελείως απρόκλητα εν καιρώ ειρήνης (1946) ένα ακαλίνωτο όργιο αιματηρής μονορχοφασιστικής βίας, τρομοκρατίας και σφαγής σε ολόκληρη τη χώρα μας.

Είναι ένα γνήσιο αυθεντικό έργο, που συναρπάζει τον αναγνώστη

με την καθάρια αλήθεια του, γραμμένη από τον Μήτσο Κατσή, που την έζησε ο ίδιος από την πρώτη μέρα του ΔΣΕ μέχρι το σταμάτημα του αγώνα του.

Ο ίδιος ο τίτλος του έργου του Μήτσου Κατσή μαρτυρεί με τον πιο εύγλωττο τρόπο για την ουσία του πρωικού ΔΣΕ με τη λέξη «αντάρτης», που σημαίνει επαναστάτης. Το είδος του Ημερολογίου, που χρησιμοποίησε να ιστορήσει τη δράση του ΔΣΕ, κάνει όλο το έργο προσιτό και κατανοητό στους αναγνώστες. Επίσης πολύ ενδιαφέρον.

Είναι μια αθάνατη μνημειώδης τοιχογραφία, στην οποία αναπαρασταίνεται ρεαλιστικά, ολοζώντανα η τρίχρονη γενναία εποποιία του ΔΣΕ (1946-1949), του αδάμαστου λαού μας να είναι νοικοκύρης στον τόπο του χωρίς ντόπιους και ξένους τυράννους, ιδιαίτερα τους Αμερικάνους ιμπεριαλιστές.

Πανοραματικές συγκλονιστικές εικόνες των μαχών. Ο συγγραφέας με αγάπη και καλοσύνη σκιαγραφεί όμορφα τα αντρειωμένα παλικάρια του ΔΣΕ, μαχητές και αξιωματικούς. Με περηφάνια και φωτεινό χαμόγελο. Αστράφτει από τις σελίδες του το πατριωτικό ηθικό μεγαλείο τους. Η ανθρωπιά τους. Η ακράδαντη πίστη στα λαμπρά μας κομμουνιστικά ιδανικά. Γι' αυτό και νικούν τον αντίπαλο με τις δεκαπλάσιες έμψυχες δυνάμεις του και τις εκατονταπλάσιες σε πολεμικό υλικό και εφόδια.

Διαβάζοντας το υπερθαυμαστό αυτό έργο, συμμετέχουμε κι εμείς με το νου και την καρδιά μας στον αγώνα του ΔΣΕ στην πρώτη γραμμή των μαχών, όπου εκεί μάχεται ο γενναίος αξιωματικός του ΔΣΕ Μήτσος Κατσής, που τιμήθηκε με ένα μετάλλιο Ανδρείας και δύο μετάλλια Εξαιρετικής Σαμποταριστικής Δράσης.

Γόνιμη εμπεριστατωμένη κριτική. Πλούσιος προβληματισμός. Πολύτιμα συμπεράσματα και διδάγματα.

Δημήτρης ΠΑΝΟΣ,
καθηγητής ρωσικής φιλολογίας, συγγραφέας, δημοσιογράφος

ΣΤΟΝ ΜΗΤΣΟ ΚΑΤΣΗ

ΕΛΑΣίτη, ταγματάρχη του ΔΣΕ, συγγραφέα, δημοσιογράφο

«Εγραψα την Ιστορία μου να μείνει αιώνιο κτήμα των ανθρώπων»
ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Σε χαιρετώ αντάρτικα, αδελφέ μου Μήτσο, με τούτο το τραγούδι.
Διωγμοί, δεσμά, βασανιστήρια, λεβέντης, δε λύγισες πουθενά.
Μπροστάρης συ στις μάχες, όπου καίγονταν το πελεκούδι.
Εσύ με τα γενναία αδέρφια σου, αντάρτες, διαμάντια αληθινά.

Για το λαό, για την ιδέα μας του σοσιαλισμού την κοσμογόνα
από τους πρώτους βγήκες στο κλαρί, τυραννισμένος απ' τη βία, αετέ.
'Αντρωσες κι ατσαλώθηκες στον πιο σκληρό, δίκιο μας, αιματηρό αγώνα.
Αγέρωχος προασπίζεσαι την αλήθεια μας, κάτω δεν το βάζεις συ ποτέ.

Τον αγώνα μας τον πάντρεψες στη μάνα - ΕΣΣΔ με τη γλυκιά ειρήνη,
στην προσφυγιά μας στα σοβιετικά σχολεία και τα γιαπιά.
Κανένα εμπόδιο σένα μες στις μύριες δυσκολίες δεν σ' αποθαρρύνει,
τραβάς εμπρός κομμουνιστής, επαναστάτης μ' άγια ανθρωπιά.

Στερνά την πένα θε ν' αδράξεις με τ' αγνό σου τίμιο χέρι
να ιστορήσεις τα κατορθώματά μας στην ειρηνική ζωή.
Κι απέ την Ιστορία του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, όπου χαίρει
η Λευτεριά, θα γράψεις συ καλόκαρδα μ' αγάπη κι εμπνοή.

Ξαναζωντάνεψες στην Ιστορία σου τους παρτιζάνους παλικάρια
στον πόλεμο με τους εχθρούς, με το πασίχαρο τραγούδι, το χορό,
με βάσανα και μ' αίματα σε κάμπους, ράχες και τσουγκάρια.
Και γω αντάμα, αδέρφια μου, με σας μπροστά να προχωρώ.

Η Ιστορία σου τραβά πάνω στη στράτα του Θουκυδίδη, Μακρυγιάννη,
αθάνατο κατεβατό. Ηρωικά θα εμπνέει το λαό μας εσαεί
να είναι όπως ο Λεωνίδας, ο Κολοκοτρώνης με το γιαταγάνι,
ο Ζαχαριάδης, μέγας επαναστάτης με τη γενναία του ζωή.

Δημήτρης ΠΑΝΟΣ

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΤΥΠΑΔΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΛΙΑΛΗΣ (ΦΛΟΓΑΣ)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΜΟΣ (ΠΛΑΤΑΝΟΣ)

Τρεις διοικητές αστέρια

των Σαμποταριστικών Σχηματισμών

ΤΥΠΑΔΗΣ ΜΕΝΕΛΑΟΣ του Γρηγόρη. Γεννήθηκε το 1922 στο 'Αργος Ορεστικό Καστοριάς και ζούσε στην Θεσσαλονίκη. Απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Μέλος του ΚΚΕ απ' τη γερμανική κατοχή. Υπηρετούσε στον ΕΛΑΣ Αθήνας. Στο ΔΣΕ απ' το Δεκέμβρη 1947. 'Ηταν διοικητής της Διλοχίας μηχανικού (σαμποτέρ) της 670 Μονάδας και διακρίθηκε για την παληκαριά και τα ηγετικά του προσόντα. 'Επεσε στις 12 Αυγούστου 1948 στη μάχη της Οξυάς Γράμμου. Με Δ/γμα της ΠΔΚυβέρνησης αντισυνταγματάρχης τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

ΚΟΥΛΙΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ *του Ανδρέα (Φλόγας) απ' τους Γόνους Τυρνάβου. Μέλος του ΚΚΕ. Καπετάνιος λόχου του ΕΛΑΣ. Με το Τάγμα Μηχανικού Ολύμπου (Βρατσάνου) πήρε μέρος στα μεγάλα σαμποτάζ στην Κοιλάδα των Τεμπών 1943-1944. Διακρίνονταν για την παληκαριά του και την υψηλή σαμποταριστική του ειδίκευση. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. Πήρε μέρος σε πάρα πολλές μάχες και επανειλημένα τραυματίστηκε. Διατέλεσε λοχαγός, διοικητής του Τάγματος Μηχανικού του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Ταγματάρχης του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 29/3/49 του απονεμήθηκε το Μετάλλιο Ανδρείας και προήχθη τιμητικά σε αντισυνταγμάταρχη μηχανικού του ΔΣΕ.*

ΣΙΜΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ *του Βαγγέλη (Πλάτανος). Γεννήθηκε το 1922 στη Σιάτιστα Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Διοικητής διμοιρίας στον ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. 'Ενας απ' τα πιο διαλεκτά στελέχη των σαμποταριστικών σχηματισμών του ΔΣΕ. Διακρίνονταν για τις διοικητικές του ικανότητες, την παληκαριά και την αποφασιστικότητα στις μάχες. Διατέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης, λοχαγός, διοικητής τάγματος. Ταγματάρχης μηχανικού του ΔΣΕ. Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας και πρωισμού του απονεμήθηκαν το Μετάλλιο Ανδρείας και εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ προήχθη τιμητικά σε αντισυνταγματάρχη μηχανικού του ΔΣΕ.*

ΝΙΚΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ, *Γενικός Γραμματέας της ΚΕ του ΚΚΕ (1931-1956). Μέλος της ΕΕ της 3ης Κομμουνιστικής Διεθνούς. Εμπνευστής και οργανωτής του πρωικού ΚΚΕ, του κομμουνιστικού κι εργατικού κινήματος της χώρας μας. Πρόεδρος του Πολεμικού Συμβουλίου του ΔΣΕ. Γενναίος, ακλόνητος κι ατρόμητος επαναστάτης ηγέτης. Επιφανής Ελληνας πολιτικός. Δεσμώτης του διδακτορικού καθεστώτος Μεταξά (1936-1941) στην Κέρκυρα του χιτλερικού φασισμού (1941-1945) και της ανεπαναστατικής χρουτσοφικής ηγεσίας του ΚΚΣΕ (1956-1973) στο Σουργκούτ της Σιβηρίας.*

Είναι διεθνώς ο πρώτος ιστορικός κομμουνιστής ηγέτης, που όρθωσε το αγέρωχο ανάστημά του ενάντια στην αντεπαναστατική και αντικομμουνιστική πολιτική του 20ού Συνεδρίου του ΚΚΣΕ το 1956, η οποία δρομολόγησε την ανατροπή του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ.

Στις 22 Μάη 1966, έξι και πλέον χρόνια χρόνο πριν φύγει ο Νίκος Ζαχαριάδης απ' τη ζωή, μια υπεύθυνη ελληνοσοβιετική κομματική επιτροπή, με επικεφαλής τον Ζωγράφο Ζήση, μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, τον επισκέφτηκε επίσημα στην κόλαση του Σουργκούτ και του ανακοίνωσε ότι μετά από 10 και πλέον χρόνια εντατικής έρευνας δεν βρήκε απολύτως τίποτα εις βάρος του.

Υστερα από αυτό όλα έδειχναν ότι ήρθε το τέλος των δεσμών του. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν συνέβη.

Οι τότε ηγεσίες του ΚΚΣΕ και του ΚΚΕ που αντιλαμβάνονταν τι σήμαινε γι' αυτούς η επιστροφή του Ν. Ζαχαριάδη στην Ελλάδα, από κοινού αποφάσισαν να τον εξοντώσουν. Η δολοφονία του ήταν η μοναδική διέξοδος για να απαλλαγούν από τα αναμενόμενα δυσάρεστα, που τους περίμεναν. Έτσι, την 1 Αυγούστου 1973 ο μεγάλος Ελληνας επαναστάτης και ιστορικός ηγέτης του ΚΚΕ, άφησε την τελευταία του πνοή κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες στο παγωμένο Σουργκούτ της Σιβηρίας.

Η πρωική μορφή του Νίκου Ζαχαριάδη θα εμπνέει πάντα τους επαναστάτες κομμουνιστές και τον αδάμαστο λαό μας στην πάλη τους για την νίκη στην πατρίδα μας Ελλάδα του επιστημονικού σοσιαλισμού.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΑΓΓΕΛΟΥΔΗΣ (ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ)
Ο ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΕΡΟΣ ΜΠΟΥΡΛΟΤΙΕΡΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Για την αντιστασιακή δράση στην περίοδο 1941-1944 αυτού του έλληνα αρχιμπουρλοτιέρη παρατίθεται ο παρακάτω περιληπτικός πίνακας που σ' αυτόν απεικονίζεται ένα μέρος των στρατιωτικών επιχειρήσεων και των σαμποταριστικών ενεργειών και η ένδοξη πολεμική δράση του Τάγματος Μηχανικού Ολύμπου που διοίκησε ο επιφανέστερος μπουρλοτιέρης της εποχής μας Αντώνης Αγγελούδης, ο θρυλικός ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ.

Ο Βρατσάνος, εκτός των άλλων, έχει στο ενεργητικό του ενενήντα έξι (96) τον αριθμό στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον των στρατευμάτων κατοχής.

Είναι ο ίδιος, που εκτός των αναφερομένων ανατίναξε και την 53η γερμανική αμαξοστοιχία το Φλεβάρη του 1944, που κατευθύνονταν για το Ανατολικό Μέτωπο, γεμάτη γερμανούς στρατιώτες και αξιωματικούς και τη «σάρωσε στον Πηνειό». Θεωρείται ένα απ' τα μεγαλύτερα σαμποτάζ της Ευρώπης, το οποίο στοίχισε στους κατακτητές 450 γερμανούς νεκρούς, μεταξύ των οποίων ένας στρατηγός με το επιτελείο του, ενώ το 1/3 των νεκρών ήτανε αξιωματικοί της Βέρμαχτ.

Περιληπτικά στην αντιστασιακή δράση του Αντώνη Βρατσάνου μεταξύ των άλλων περιλαμβάνονται:

1. *Περίπου 48.900 μέτρα ανατιναγμένων σιδηροδρομικών γραμμών.*
2. *Ανατίναξη 46 σιδηροδρομικών γεφυρών.*
3. *Ανατίναξη 47 σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων.*
4. *Καταστροφή 20 αμαξοστοιχιών.*
5. *Καταστροφή 12 ατμομηχανών.*
6. *Διακοπή συγκοινωνίας 1.324 ώρες.*
7. *Εχθρικές απώλειες 3.066.*

Απ' τον Ιούλη του 1946 βρίσκεται ξανά στην πρώτη γραμμή των επάλξεων του καινούργιου ένοπλου αγώνα. Διατέλεσε αρχηγός σαμποταριστικών σχηματισμών και μέλος του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Το 1949 διοικητής Ταξιαρχίας Σαμποτέρ του ΔΣΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΕ ΤΗΝ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΣΑΜΠΟΤΕΡ ΣΤΑ ΜΕΤΟΠΙΣΘΕΝ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Μια γεύση απ' την πρώτη μέρα της εμφάνισής μας στα εχθρικά μετόπισθεν

8 Μάη 1949. Ακόμα από χθες βράδι τα τμήματα της Ταξιαρχίας σαμποτέρ καταυλίστηκαν στα δασωμένα μέρη ανάμεσα στα χωριά Καλλονή - Μέγαρα - Χρυσαυγή και Τρίκορφο. Η Διλοχία σαμποτέρ με διοικητή τον Π. Λάτσαρη και ΠΕ τον Γ. Μπότσαρη με εντολή της διοίκησης είχε ήδη ελιχθεί προς Βέντζια με σκοπό ν' αναπτύξει σ' αυτή την περιοχή αυτόνομη σαμποταριστική δράση. (Βλέπε χάρτη της περιοχής Ν1 μετά τη σελίδα 16).

Έφεξε μια ολόφωτη και πραγματικά μαγιάτικη μέρα με όλες τις μεθυστικές ευωδιές από τα χορτάρια και τα αγριολούλουδα, τη φωτοπλημμύρα και τις πολύχρωμες ομορφιές της μαγευτικής άνοιξης. Το μέρος, που ο Λόχος μας πήρε διάταξη, περιβάλλονταν από ομαλές ραχούλες και πλαγιές, που η επιφάνειά τους στο σύνολό τους καλύπτονταν από δέντρα και καταπράσινους μικρούς θάμνους. Κάπου κάπου, ανάμεσά τους, υπήρχαν και μικρές λακκούλες, που ήταν στρωμένες με ένα πυκνό κι απείραχτο πέπλο από πράσινη χλόη, να μοσχοβολάει απ' τα αρώματα της παρθένας φύσης. Ιδιαίτερα τραβούσε την προσοχή μας σήμερα ο κατακάθαρος γαλάζιος ουρανός, η κανονική θερμοκρασία του περιβάλλοντος, το σιγανό βουνίσιο αεράκι που φυσούσε ανάλαφρα και σ' έκανε ν' αναπνέεις χαρούμενα και να μη το χορταίνεις. Αυτό το πανέμορφο και μοσχοβόλο θέαμα ήταν για μας ένας αγνός παράδεισος της ζωής, μια που σχεδόν όλοι μας είχαμε γεννηθεί και μεγαλώσει στην ύπαιθρο. Είχαμε συνηθήσει να απολαμβάνουμε τη θραψερή μυρωδιά

της πράσινης χλόης. Και δεν το 'θελε ολότελα η καρδιά μας να ξεμακρύνουμε απ' αυτό το παραδεισένιο περιβάλλον. Μάλιστα, είμασταν έτοιμοι να ξαπλώσουμε και να γλυκοκοιμηθούμε πάνω σ' αυτό το πράσινο χαλί της φύσης. Αν τώρα σε όλα αυτά, που βλέπαμε και μεθούσαμε απ' τις μοσχοβολιές προστεθούν και τα ωραία αισθήματα, που νιώσαμε τις πρωινές στιγμές της αυγής, όταν αντικρίσαμε ολόχαροι στο ροδοκόκκινο ορίζοντα να σπαθίζουν πάνω απ' την κορυφή του Μπούρινου πρόσχαρες οι αστραφτερές ακτίνες του ολόλαμπρου ήλιου, τότε αυτή η τόσο ευχάριστη εικόνα δίνει όλο το μεγαλείο εκείνων των αποφασιστικών στιγμών πριν αρχίσει ο μακελάρης πόλεμος.

Η φύση ζει με τους δικούς της νόμους ύπαρξης και κίνησης, με τους δικούς της ρυθμούς και μεταβολές. 'Ό,τι συμβαίνει με τις εποχιακές αλλαγές, που έχουν την δική τους νομοτέλεια, δεν επηρεάζεται από τα διάφορα πρόσκαιρα φαινόμενα της πρακτικής και κοινωνικής ζωής των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η φύση αδιαφορεί και δεν ενδιαφέρεται διόλου, λογου χάρη, για τα αίτια που προκάλεσαν την εμφύλια σύρραξη μεταξύ των Ελλήνων, για τα αεροπλάνα, που αυτή τη φορά πετούν και σκορπούν το θάνατο, μυδραλλιοβολώντας και βομβαρδίζοντας ανθρώπινες ζωές, που εξεσφεντονίζουν θανατηφόρες ρουκέτες. Δεν ενδιαφέρεται για τις οβίδες των πυροβόλων, που σκάζουν και θερίζουν ανελέητα ανθρώπινες ζωές, για τα παιδιά της Ελλάδας, που αλληλοσκοτώνονται μεταξύ τους σε τούτο τον αδελφοκτόνο πόλεμο, που άναψαν στη χώρα μας οι ξένοι ιμπεριαλιστές.

Ακόμα απ' το πρωί αρχίσαμε να ψυχανεμιζόμαστε ότι και η σημερινή μέρα θα είναι πύρινη. Δεν αργήσαμε να πειστούμε με τα ίδια τα μάτια μας γι' αυτό. Τα δυό αναγνωριστικά αεροπλάνα, οι γνωστοί «Γαλατάδες», όπως είχαν συνηθίσει να τους ονομάζουν οι αντάρτες, που αμέσως μετά την ανατολή του ήλιου άρχισαν να πετούν πάνω απ' τη διάταξή μας, ήταν ένα μακάβριο προμήνυμα για το τι θα επακολουθούσε. Μια τόσο γρήγορη και ταυτόχρονη εμφάνιση στον ουρανό των δυο «Γαλατάδων» σήμερα δεν ήταν τυχαία. Το προχθεσινό σημαντικό πλήγμα, που δέχτηκε ο Κυβ. Στρατός απ' τα τμήματά μας στο δημόσιο δρόμο Τσοτύλι - Πεντάλοφο και που είχε σαν αποτέλεσμα να καταστραφεί ολοκληρωτικά μια εχθρική μηχανοκίνητη φάλαγγα και ταυτόχρονα να αιχμαλωτιστεί ολόκληρη η συνοδεία της, ήταν επόμενο να είχε συνταράξει τρομερά την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση σ' αυτή την περιοχή. Δεν ήταν τώρα μονάχα οι συνέπειες αυτού του αιφνιδιαστικού και τόσο πετυχημένου σαμποταριστικού εγχειρήματος, αλλά μετρούσε ακόμα πιο πολύ

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ
ΠΡΟΣ ΒΙΤΟΛΑ (ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ)
ΑΛΒΑΝΙΑ
ΦΛΩΡΙΝΑ
ΚΟΡΥΤΣΑ
ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑ
ΚΟΖΑΝΗ
ΓΡΕΒΕΝΑ
ΚΟΝΙΤΣΟΧΩΡΙ
ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟ
ΣΙΑΤΙΣΤΑ
ΓΥΦΤΟΚΑΜΠΟΣ
ΖΑΓΟΡΙΑ
Βαρνούς
Βίτσι
2124
2384
2520
2487
1803
2637
Γραμμός 1
Γραμμός 2
Σμόλικας
Τύμφη
Πίνδος
Βόρειος
Χολκάριο
Χαρτης της περιοχης
Αυγουστος 1949
1 Ελευθερη περιοχη του Βιτσι
2 Ελευθερη περιοχη του Γραμμου

και το γεγονός ότι αυτό το εξοντωτικό χτύπημα καταφέρθηκε σε ένα εξαιρετικά κρίσιμο νευραλγικό σημείο του στρατιωτικού ιδιαίτερης σημασίας οδικού δικτύου Κοζάνη - Τσοτύλι - Πεντάλοφο - Γράμμο, που ελέγχονταν αυστηρά από μια σειρά ειδικές φρουρές, που ήταν εγκαταστημένες σε διάφορα σημεία αυτής της δημοσιάς. Συνάμα αυτή η αιφνιδιαστική εμφάνιση ενός τέτοιου ισχυρού, σημαντικού αντάρτικου σχηματισμού σε μια καθολικά και μεθοδικά στρατοκρατούμενη περιοχή ήταν μια μοναδική ευκαιρία για την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να κινητοποιήσει όσες δυνάμεις και πολεμικά μέσα χρειαζόταν, ώστε στα σίγουρα και σε σύντομο χρονικό διάστημα να εγκλωβίσει και στη συνέχεια να εξοντώσει αυτό τον αντάρτικο σχηματισμό.

Οι υποψίες μας ότι η σημερινή μέρα θα είναι πολύ θερμή άρχισαν να γίνονται πια ξεκάθαρες μόλις ανέτειλε ο ήλιος, όταν έφτασαν δύο μαχητικά αεροπλάνα. Αποδείχτηκε ότι αυτή τη φορά οι αεροπόροι ήταν πολύ καλά ενημερωμένοι απ' τις πληροφορίες που τους είχαν δώσει οι «Γαλατάδες» για τα σημεία και τους στόχους που έπρεπε να πλήξουν. Γι' αυτό πριν ακόμα μας πλησιάσουν, από μακριά, ακόμα απ' τις κορφές του Μπούρινου, παίρνουν στροφές, κάνουν την ανάλογη κλίση και με απότομες εφορμήσεις το ένα πίσω από το άλλο αμόλαγαν το θανατηφόρο φορτίο τους στα υποτιθέμενα σημεία των δικών μας θέσεων. Μυδραλλιοβολούν, ρίχνουν ρουκέτες από χαμηλό ύψος χωρίς ν' αντιμετωπίζουν ολότελα κανένα κίνδυνο κάποιας δικής μας αντιαεροπορικής άμυνας.

Δεν ήταν όμως όλα αυτά που μέχρι στιγμής είχαν διαδραματιστεί και έδειχναν τις σημερινές εχθρικές προθέσεις, ήταν ταυτόχρονα και οι πάρα πολλές δυνάμεις και πολεμικά μέσα του Κυβ. στρατού που έπαιρναν μέρος σ' αυτή την εκκαθαριστική επιχείρηση και όπως διαπιστώσαμε αργότερα ήταν ακόμα και το ότι οι επιτιθέμενοι σχηματισμοί του αντιπάλου είχαν κινηθεί ταυτόχρονα από διάφορες κατευθύνσεις από Αη-Γιώργη, Αμυγδαλίες, Ροδιά, Δοτσικό, Πεντάλοφο κλπ, με απώτερο σκοπό την περικύκλωση των δικών μας δυνάμεων, που είχαν εντοπιστεί σ' αυτό το χώρο.

Οι λόχοι του Δ. Οικονόμου και Κ. Βαρβαρούση, που είχαν διάταξη στο ΒΔ τομέα, ήταν οι πρώτοι σχηματισμοί μας που σήμερα πήραν επαφή με τα επιτεθέμενα τμήματα του αντιπάλου. Σ' αυτό τον τομέα βρισκόταν και οι διοικήσεις της Ταξιαρχίας και του Τάγματος και απ' την πρώτη στιγμή η μάχη πήρε σφοδρό και πεισματώδη χαρακτήρα. Σε λίγο στη μάχη μπήκε και ο δικός μας Λόχος. Αυτή τη φορά ο Λόχος μας χρειάστηκε ν' αντιμετωπίσει τα επιτεθέμενα τμήματα του αντιπάλου, που κινούνταν απ' την πλευρά του Πεντάλοφου. Ύστερα

από μια δυσχερή αμυντική μάχη που διεξήχθηκε μέσα στο δάσος, έγινε δυνατό προσωρινά να σταματήσουμε την παραπέρα προέλαση του αντιπάλου.

Το μέρος, που τα τμήματά μας έχουν πάρει διάταξη και είχαν ήδη εντοπιστεί αμέσως από τον αντίπαλο μετά την έναρξη της σύγκρουσης, δέχονται τώρα συνεχή σφυροκοπήματα απ' τα βαριά όπλα του και απ' τις επιδρομές των καταδιωκτικών αεροπλάνων. Οι μαχητές της Ταξιαρχίας μας αυτή τη φορά διεξήγαγαν έναν σκληρό αδυσώπητο αγώνα κάτω από εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες, από τελείως ανοχύρωτες θέσεις, χωρίς καμιά απολύτως υποστήριξη βαριών όπλων, και πάνω απ' όλα, γιατί ήταν αναγκασμένοι να πολεμούν ενάντια σε έναν αντίπαλο με ασύγκριτα υπέρτερες στρατιωτικές δυνάμεις και πολεμικά μέσα. Στην πορεία αρχίζουμε να διαπιστώνουμε ότι τα τμήματά μας δέχονται ισχυρές πιέσεις από όλες τις κατευθύνσεις με αποτέλεσμα να περισφίγγεται όλο και πιο πολύ από τον αντίπαλο ο κλοιός της περικύκλωσής μας, οπότε η παραπέρα δική μας παραμονή σ' αυτό τον χώρο εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους με απρόβλεπτες συνέπειες για την ίδια την ύπαρξή μας.

Η αναγκαιότητα για έναν ελιγμό για να βγούν τα τμήματά μας από αυτή την επικίνδυνη κατάσταση είναι επείγουσα και άμεσης προτεραιότητας.

Ο έμπειρος Βρατσάνος εκτιμά ότι δεν μπορούσαμε πια να περιμένουμε τον ερχομό της νύχτας και αποφασίζει να αρχίσει αμέσως ο ελιγμός, αψηφώντας το κόστος που θα είχε μια τέτοια τολμηρή ενέργεια που θα γινόταν την ημέρα. Ο ίδιος κρίνει ότι η πιο σωστή επιλογή του ελιγμού ήταν η κατεύθυνση προς Πρόσβορο. Δίνει εντολή να αρχίσει αμέσως το ξεγλίστρημα των τμημάτων απ' τις θέσεις που κατείχαν. Η υποχώρηση γίνεται όσο το δυνατό οργανωμένα, με μάχη. Η αντίπαλη διοίκηση, που δεν άργησε να αντιληφθεί τις δικές μας επιδιώξεις για ελιγμό, παίρνει μέτρα, προσπαθεί με την βοήθεια των βαριών όπλων και τις επιδρομές της αεροπορίας να μας κρατήσει μέσα στη μέγγενη του κλοιού της.

Οι συνθήκες, κάτω απ' τις οποίες γινόταν αυτή τη φορά η υποχώρηση, ήταν αφάνταστα δύσκολες, ωστόσο οι μαχητές μας δεν πτοούνται, δεν το βάζουν κάτω, αντιμετωπίζουν ψύχραιμα κι αυτή την κατάσταση, χωρίς την παραμικρή ένδειξη πανικού. Συνεχίζουν να μάχονται και να συμπτύσσονται οργανωμένα. Και έτσι πετυχαίνουν τελικά να απομακρυνθούν απ' την επικίνδυνη περιοχή της πολεμικής σύγκρουσης. Είχε σουρουπώσει όταν η φάλαγγα παράκαμψε την Ελατόπετρα. Ευτυχώς που στο τμήμα μας υπήρχαν μαχητές μας απ'

αυτή την περιοχή, που αρκετά καλά γνώριζαν όλα τα κατατόπια. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και ο ομαδάρχης μας Γιώργος Ρήγας. Πριν φτάσουμε στο Πρόσβορο η φάλαγγα στρίβει αριστερά και πριν ακόμα φέξει σταμάτησε στα υψώματα της Ζιάκας.

9 Μάη 1949. Από δω, που βρισκόμαστε, παρακολουθούμε τις προσπάθειες των δυνάμεων του αντιπάλου, που από χθες ακόμα έχει αρχίσει αυτή την εκστρατεία εναντίον μας και συνέχιζε και σήμερα με την ίδια ένταση τις επιθετικές του ενέργειες, ανιχνεύοντας στην κίνησή του τις δασωμένες περιοχές του Δοτσικού, Ζούζουλης, Φιλιππαίων, Λάυρας κλπ., που θεωρούνταν από αυτόν οι πιο πιθανές τοποθεσίες της δική μας κάλυψης. Και μάλιστα τις απογευματινές ώρες τα επιθετικά τμήματα του αντιπάλου έφτασαν στα υψώματα του γειτονικού χωριού Λάυρας. Τα δασωμένα αυτά μέρη δέχονται σχεδόν όλη την ημέρα τους αλλεπάλληλους αεροπορικούς μυδραλλιοβολισμούς και τα σφυροκοπήματα από οβίδες βαριών όπλων. Αποδείχτηκε ότι ο καταυλισμός των τμημάτων μας στα υψώματα της Ζιάκας βρέθηκε έξω απ' το χώρο, που ο αντίπαλος σχεδίαζε σήμερα να εγκλωβίσει τα δικά μας τμήματα.

Χάρη στην τόσο σωστή επιλογή της κατεύθυνσης του χθεσινού δικού μας ελιγμού, τα τμήματά μας βρέθηκαν σήμερα αλλού και όχι εκεί που μας έψαχναν. Οι διοικητές των αντάρτικων σχηματισμών και ιδιαίτερα των σαμποταριστικών, με τις πλούσιες πολεμικές εμπειρίες, που είχαν αποκτήσει, διακρινόταν πάντα για την εφευρετικότητά και την ικανότητά τους να εφαρμόζουν στην πράξη παρόμοιους, καλομελετημένους επιδέξιους στρατιωτικούς ελιγμούς, που πολλές φορές ούτε καν μπορούσαν να τους φανταστούν τα μυαλά των ειδικών, σπουδασμένων στις ανώτατες στρατιωτικές σχολές αξιωματικών του Κυβ. στρατού.

'Ηταν αρκετά θετικό το γεγονός ότι έγινε δυνατό σήμερα να αποφύγουμε την σύγκρουση με τις υπέρτερες δυνάμεις του αντιπάλου, που είχαν κινηθεί προς καταδίωξή μας. Ταυτόχρονα δεν είχαμε καμιά αμφιβολία ότι το κυνηγητό με τους ίδιους σκοπούς θα συνεχιζόταν και τις επόμενες μέρες προς όλα τα πιθανά μέρη, που θα θεωρούσε ο αντίπαλος ότι έχουμε καλυφτεί.

Επειδή για μας μια μετωπική σύγκρουση εδώ στα μετόπισθεν του αντιπάλου με τις λιγοστές δυνάμεις και τα πολεμικά μέσα που διαθέταμε ερχόταν ολοκάθαρα σε αντίθεση με τη δική μας αντάρτικη τακτική και γενικά με τους σκοπούς της αποστολής, που είχαμε, μια τέτοια εκδοχή πολεμικής αναμέτρησης έπρεπε με κάθε τρόπο να την αποφύγουμε. Γι' αυτό το υπέρτατο καθήκον αυτή τη στιγμή για μας ήταν να απομακρυνθούμε το γρηγορότερο απ' την τωρινή περιοχή

κάλυψής μας και να ελιχθούμε σε άλλο γεωγραφικό χώρο για να χαθούν τα ίχνη μας.

Γι' αυτό μόλις σουρούπωσε με σύντονη πορεία φτάσαμε και διασχίσαμε τον ποταμό Βενέτικο, που αυτή τη φορά είχε πολύ νερό. Ακολουθούμε το δρομολόγιο προς Κηπουργιό και πριν φέξει σταματήσαμε σε μια δασωμένη ρεματιά έξω από το Σιταρά.

10 Μάη 1949. Είχε χαράξει, όταν τα τμήματά μας είχαν πια τακτοποιηθεί στον καταυλισμό τους. Η κατάσταση των μαχητών μας ύστερα απ' τις επανειλημμένες συγκρούσεις, τις συνεχείς εξαντλητικές πορείες και μάλιστα σε απερίγραπτες συνθήκες πείνας έδειχνε ότι οι δυνάμεις τους είχαν φθάσει στα τελευταία όρια των φυσικών δυνατοτήτων. Στο γύρω γεωγραφικό χώρο επικρατεί απόλυτη ησυχία, που δημιουργούσε μια ψευδαίσθηση ότι τάχα βρισκόμαστε μακριά από κάθε εχθρική παρακολούθηση, απειλή κινδύνου και πολεμική αντιπαράθεση. Πρώτη φροντίδα της διοίκησης ήταν να στείλει επιμελητές στο γειτονικό χωριό Σιταρά για την εξεύρεση, έστω και κάποιου είδους τροφίμων, που ήταν τόσο απαραίτητα για τις ανάγκες του τμήματός μας.

Γύρισαν όμως με άδεια χέρια, μια και στο χωριό αυτό δεν υπήρχε ανθρώπινη ψυχή. Ο πληθυσμός αυτού του χωριού, όπως και των άλλων γειτονικών, είχε μεταφερθεί με την βία στα Γρεβενά. Τρία ολόκληρα εικοσιτετράωρα δεν είχαμε βάλει απολύτως τίποτα στο στόμα μας. Ενώ απ' τις 2 Μάη, δηλαδή, εδώ και οχτώ μέρες δεν είχαμε δει ψωμί στα μάτια μας. Ύστερα απ' την αποτυχία των επιμελητών μας, η διοίκηση δίνει εντολή να βραστούν ρεβύθια απ' την απαραβίαστη εφεδρεία τροφίμων που η επιμελητεία κουβαλούσε στα μουλάρια για παρόμοιες εξαιρετικά δύσκολες καταστάσεις. Έτσι, έστω και χωρίς ψωμί, έγινε δυνατό να καταπραϋνουν για λίγο τα άδεια στομάχια μας.

Ανυπέρβλητες δυσκολίες και αξεπέραστα εμπόδια σε συνδυασμό με το δράμα της τρομερής πείνας.

Η ηγεσία του Κυβ. στρατού στα πλαίσια της σχεδιαζόμενης προετοιμασίας της εαρινής εκστρατείας του 1949 εναντίον του ΔΣΕ, έδινε τεράστια σημασία στο θέμα της σταθεροποίησης της κατάστασης των περιοχών, που βρισκόταν στα άμεσα μετόπισθεν πίσω απ' την πρώτη γραμμή του κύριου μετώπου.

Γι' αυτό ακόμα απ' τις αρχές του 1949 έβαλε σε εφαρμογή το επεξεργασμένο σχέδιό της, που περιλάβαινε μια σειρά δρακόντεια μέτρα για την αμυντική θωράκιση αυτού του χώρου. Και ανάμεσα στ' άλλα απόβλεπαν όχι μονάχα να κάνουν αδύνατη την ανάπτυξη κάθε είδους αντάρτικης και σαμποταριστικής δράσης, αλλά και να

αποκλείσουν τελείως τις δυνατότητες εμφάνισης αντάρτικων τμημάτων σ' αυτές τις περιοχές. Στον ίδιο σχεδιασμό εντάσσονταν τώρα: α) Η δημιουργία «νεκρών ζωνών» πίσω απ' τη γραμμή του μετώπου με το ξεσπίτωμα του αγροτικού πληθυσμού απ' τις πατρογονικές τους εστίες και το στοίβαγμά του στα περιχαρακωμένα και στρατοκρατούμενα αστικά κέντρα. Με το μέτρο αυτό η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία πετύχαινε όχι μονάχα να στερεί τους αντάρτες απ' την δυνατότητα εξεύρεσης των αναγκαίων τροφίμων, αλλά σύγκαιρα έδινε και τη δυνατότητα στα πολλαπλά στρατιωτικά παρατηρητήρια που ήταν εγκαταστημένα στις μόνιμες φρουρές - φυλάκια να εντοπίζουν έγκαιρα στο χώρο της κάθε «νεκρής ζώνης» ακόμα και την παραμικρή κίνηση κάθε ζωντανής ύπαρξης (άνθρωπος, άγριο ζώο κλπ.).

Και έτσι η εμφάνιση κάποιου παρόμοιου φαινομένου στους φακούς από τα κιάλια ενός παρατηρητή όχι μονάχα θεωρούνταν εξαιρετικά ύποπτο συμβάν, αλλά και προκαλούσε αμέσως την ακαριαία κινητοποίηση στρατιωτικών δυνάμεων για την εξερεύνησή του. Συνεπώς, τα αντάρτικα τμήματα, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο πετύχαιναν να διεισδύσουν στο χώρο των λεγόμενων «νεκρών ζώνων», απ' την πρώτη κιόλας μέρα που πατούσε το πόδι τους στα εχθρικά μετόπισθεν αντιμετώπιζαν σε όλη την έκτασή του το δράμα της διαρκούς και τρομερής πείνας, που συμπαράλιαζε τις φυσικές και ηθικές ικανότητες των ανθρώπινων οργανισμών.

Σε μόνιμη καθημερινή βάση παίρνονταν αυστηρά μέτρα φρούρησης των βασικών οδικών αρτηριών, που να αποκλείουν τις δυνατότητες ανάπτυξης δράσης δολιοφθοράς των ανταρτών. Ενώ η κάθε μηχανοκίνητη φάλαγγα, που κινούνταν προς το μέτωπο του Γράμμου - Βίτσι και αντίστροφα συνοδεύονταν πάντα στην πορεία της από ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις.

Σ' αυτές τις συνθήκες και μ' αυτά τα μέτρα η εμφάνιση αντάρτικου τμήματος στις περιοχές των λεγόμενων «νεκρών ζωνών» αντιμετωπίζονταν απ' την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση σαν εξαιρετικά έκτακτη κατάσταση και αμέσως ακολουθούσαν επείγοντα μέτρα με την κινητοποίηση όσων δυνάμεων και πολεμικών μέσων χρειαζόταν για την καταδίωξή των ανταρτών, τον εγκλωβισμό, την συντριβή και την αιχμαλώτισή τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι ευνόητο ότι δινόταν η δυνατότητα στην αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση να πιστεύει και να θεωρεί απόλυτα εφικτό το αποτέλεσμα που επιδίωκε και επιθυμούσε.

Στις αρχές του 1949 η αριθμητική δύναμη του Κυβ. στρατού έφτασε στις 300 χιλ., πρόκειται για αριθμό ρεκόρ στα χρονικά του

Εμφύλιου πολέμου. Ενώ η δύναμη του ΔΣΕ αυτή την περίοδο σε όλη την ελληνική επικράτεια κυμαίνονταν γύρω στις 15-16 χιλ. Σε ότι αφορά το συσχετισμό των πολεμικών μέσων των δύο αντίπαλων στρατών απ' την άποψη της ποσότητας και ποιότητας δεν μπορούσε καν να γίνει λόγος για κάποια σύγκριση. Την περίοδο αυτή οι Αμερικανοί ιμπεριαλιστές είχαν εξοπλίσει μέχρι τα δόντια το μονορχοφασιστικό στρατό και μάλιστα με τα πιο σύγχρονα πολεμικά μέσα αυτής της εποχής, ώστε να είναι εφοδιασμένος με απεριόριστες εφεδρείες βομβών, οβίδων, ρουκετών και άλλου πολεμικού υλικού.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα βγαίνει ξεκάθαρο το συμπέρασμα ότι την περίοδο αυτή οι συνθήκες δράσης των αντάρτικων σχηματισμών στα εχθρικά μετόπισθεν ήταν σε αφάνταστο βαθμό πιο δύσκολες και πολύπλοκες από εκείνες των προηγούμενων χρόνων του 1946-1948.

Επομένως, η όλη πάρα πολύ δυσμενής και τρομερά δύσκολη κατάσταση, που επικρατούσε το Μάη του 1949, υποχρέωνε τους μαχητές και αξιωματικούς της Ταξιαρχίας σαμποτέρ να είναι πανέτοιμοι να αντιμετωπίσουν αποφασιστικά πολλές σκληρές δοκιμασίες, αξεπέραστα εμπόδια, ανυπέρβλητες δυσκολίες.

Οι μαχητές και τα στελέχη της Ταξιαρχίας σαμποτέρ, πριν ακόμα ξεκινήσουν απ' την ελεύθερη περιοχή του Βίτσι, είχαν πλήρη ενημέρωση για την έκταση των δυσκολιών, που θα συναντούσαν κατά τη διείσδυσή τους στα εχθρικά μετόπισθεν. Γνώριζαν πολύ καλά και συνειδητοποιούσαν βαθιά ότι δεν πήγαιναν σ' αυτές τις στρατοκρατούμενες περιοχές απλώς να γυρίζουν στις πλαγιές και τα τσουγκάρια ή να κρύβονται, κάνοντας λούφα μέσα στα δάση. Αλλά πήγαιναν με τη θέλησή τους να πολεμήσουν, να αγωνιστούν και να ξεπεράσουν οποιοδήποτε εμπόδιο, που θα συναντούσαν μπροστά τους, αλλά και με την πεποίθηση ότι και σ' αυτές τις συνθήκες θα βρουν τρόπο ν' αναπτύξουν έντονη και αποτελεσματική σαμποταριστική δράση, καταστρέφοντας γέφυρες, ανατινάζοντας αντικείμενα οδικών δικτύων, καταφέροντας συγκεντρωτικά ενεδρευτικά χτυπήματα σε μηχανοκίνητες φάλαγγες, αναπτύσσοντας όλες τις μορφές του ναρκοπολέμου κλπ. με απώτερο σκοπό το σμπαράλιασμα της στρατιωτικής υποδομής και μηχανής του αντιπάλου σ' αυτές τις περιοχές, ώστε να τον κάνουν να νιώσει ότι κι' εδώ στις πιο πίσω ζώνες απ' την πρώτη γραμμή του μετώπου δεν υπάρχει γι' αυτόν ησυχία και ελεύθερος χώρος, αλλά και να εξαναγκάσουν την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση να βρίσκεται σε συνεχή αναστάτωση, αναταραχή και κίνηση, κρατώντας σε επιφυλακή σημαντικές αξιόμαχες δυνάμεις, που τόσο πολύ της χρειαζόταν για το κύριο μέτωπο της πολεμικής αντιπαράθεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σχολή Πολιτικών Επιτροπών Πόλεων - Υπαίθρου (ΣΠΕΠΥ)

Με απόφαση του Πολεμικού Συμβουλίου του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ στις αρχές του 1949 συγκροτήθηκε η Σχολή Πολιτικών Επιτροπών Πόλεων - Υπαίθρου (ΣΠΕΠΥ), απ' την οποία αποφοιτούσαν αξιωματικοί με το βαθμό του ανθ/γού Πολιτικού Επιτρόπου.

Το καθήκον των απόφοιτων της ΣΠΕΠΥ ήταν πια σαφές να μπουν επικεφαλής στο μέλλον σε μικρά τμήματα με σκοπό να αναπτύξουν έντονη και ποικιλόμορφη παράνομη πολεμική δράση, μεταφέροντας τον πόλεμο παντού, τόσο στις στρατοκρατούμενες περιοχές της υπαίθρου, όσο και μέσα στα μικρά και μεγάλα αστικά κέντρα. Πρόκειται για ένα σημαντικό και εξαιρετικής σημασίας πολεμικό μέτρο, που πήρε η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος και στο οποίο, ανάμεσα στ' άλλα, εντάσσονταν και ο γενικός σχεδιασμός του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ για την καλύτερη αντιμετώπιση της εάρινης εκστρατείας του αντίπαλου το καλοκαίρι το 1949. Ήταν επιπλέον ακόμα ένα σωστό και απαραίτητο μέτρο, που απόβλεπε να συμβάλει αποφασιστικά στην κινητοποίηση και άλλων δικών μας υπαρκτών δυνάμεων που ήταν τόσο αναγκαίες σ' αυτές τις δύσκολες και κρίσιμες στιγμές του επαναστατικού μας κινήματος. Ο Β. Μπαρτζιώτας, ΠΕ του ΓΑ του ΔΣΕ εκτιμώντας το σημαντικό αυτό έργο που καλούνταν να φέρουν σε πέρας οι απόφοιτοι της ΣΠΕΠΥ, σε ραδιοφωνική του ομιλία το 1949 και στο μήνυμα που έστελνε στην μοναρχοφασιστική Κυβέρνηση της Αθήνας ανάμεσα στα άλλα τόνιζε: «Γρήγορα θα σας στείλω τα περιστέρια». Ίσως τότες όσοι τον άκουσαν να μην καταλάβαιναν το νόημα. Ποια ήταν αυτά τα «περιστέρια». Αργότερα έγινε όμως γνωστό ότι αυτά τα «περιστέρια», που θα έστελνε ο Β. Μπαρτζιώτας, ήταν οι απόφοιτοι της ΣΠΕΠΥ.

Αποδείχτηκε όμως ότι αυτή η τόσο σωστή ιδέα και σκέψη για τη δημιουργία της ΣΠΕΠΥ και ο σοβαρός ρόλος που έπρεπε να παίξουν, οι απόφοιτοι αυτής της σχολής, όταν αποφασίστηκε, ήταν πια αργά,

μια κι αυτή την περίοδο η έκβαση του ένοπλου αγώνα είχε ήδη κριθεί σε βάρος του ΔΣΕ. Γι' αυτό εκ των υστέρων μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι η σωστή ιδέα αυτού του μέτρου έπρεπε να μπει σε εφαρμογή και να βρει πρακτική έκφραση πολύ πιο νωρίτερα, τουλάχιστον αμέσως μετά την απόφαση της 3ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ το 1947. Τότε, που η καθοδήγηση του ΚΚΕ αποφάσισε οριστικά να μεταφέρει το κύριο βάρος της δουλειάς του Κόμματος στις υπηρεσίες του ενόπλου αγώνα.

Ακριβώς από τότε έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή για την κινητοποίηση των πολλών δικών μας δυνάμεων, που είχαν συγκεντρωθεί στις πόλεις και αποτελούνταν όχι μονάχα απ' τους μόνιμους κατοίκους των μικρών και μεγάλων αστικών κέντρων, αλλά και από αγωνιστές απ' τις επαρχίες, που είχαν καταφύγει σ' αυτά για τους γνωστούς λόγους. Μια τέτοια παρέμβαση τότε ήταν απαραίτητη με σκοπό να καταπολεμηθεί και να ανατραπεί εκείνο το φοβερό κλίμα της ηττοπάθειας και του καιροσκοπισμού που κυριαρχούσε σε ένα πολύ μεγάλο μέρος των οπαδών μας. Ανάμεσα σ' αυτούς συμπεριλαμβάνονταν μέλη του Κόμματος, ΕΛΑΣίτες, ΕΠΟΝίτες κλπ. Σαν αποτέλεσμα αυτοί οι οπαδοί μας και συμπαθούντες να γυρίσουν τις πλάτες προς τις ανάγκες του επαναστατικού μας κινήματος. Να αδιαφορούν για την τύχη του ένοπλου αγώνα. Να διστάζουν, να αδρανούν και να αποφεύγουν να πάρουν ενεργά μέρος σ' αυτόν. Να κρατούν μια στάση αναμονής και καιροσκοπισμού, περιμένοντας να βγάλουν κάποιοι άλλοι το φίδι απ' την τρύπα. 'Ενα τέτοιο μέτρο - παρέμβαση εκείνη την περίοδο θα συνέβαλλε αποφασιστικά στην ανατροπή αυτού του κλίματος της ηττοπάθειας, της αδιαφορίας και της αδράνειας, αλλά και πάνω απ' όλα θα εξουδετέρωνε την ουπορτουνιστική και επιζήμια στάση των υπεύθυνων καθοδηγητών του Κόμματος απέναντι στο καθήκον της 3ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ που ήταν πιο ξεκάθαρο, γιατί καλούσε υπεύθυνα, αποφασιστικά, άμεσα και γρήγορα τα μέλη του Κόμματος «να τραβήξουν ίσια μπροστά για ζωή ή για θάνατο, να κάνουν πόλεμο μέχρις εσχάτων». Αυτή η τόσο παθητική και αρνητική στάση των καθοδηγητών των κομματικών οργανώσεων των αστικών κέντρων είχε σαν αποτέλεσμα να φτάσουμε σε ένα τέτοιο σημείο, ώστε ένα μεγάλο μέρος των μελών του Κόμματος και οπαδών μας στην αρχή να κρατούν στάση αναμονής, να κάνουν λούφα όπου και όπως μπορούσαν και στη συνέχεια να προτιμούν να συλλαμβάνονται, να στέλνονται στις φυλακές και στην εξορία, παρά να ενταχθούν στα τμήματα του ΔΣΕ να πολεμήσουν με το όπλο στο χέρι.

Ίσως μερικοί αναγνώστες να πουν ότι άδικα επεκρίνουμε συλλήβδην τα στελέχη του κόμματος και τους αγωνιστές, που από δική τους καθαρά υπαιτιότητα δεν βρέθηκαν στο ύψος του ακλόνητου επαναστάτη ν' αρπάξουν τ' άρματα, να πολεμήσουν τους εχθρούς του λαού μας με την δικαιολογία ότι οι μοναρχοφασίστες έβαλαν τεράστια εμπόδια σ' αυτό. Αλλά ο μέγας επαναστάτης Στάλιν έλεγε: «Έχοντας φλογερή επιθυμία, μπορείς να υπερνικήσεις τα πάντα, μπορείς να πετύχεις το παν».

Τα κριτήρια της επιλογής των υποψήφιων μαθητών, που θα στέλνονταν στην ΣΠΕΠΥ είχαν άμεση σχέση με το σοβαρό καθήκον, που αναλάβαιναν να εκπληρώσουν αμέσως μετά την αποφοίτησή τους σε συνδυασμό με τις τεράστιες δυσκολίες που αναμένονταν να συναντήσουν κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης αυτής της τόσο υπεύθυνης αποστολής. Έτσι, η σύνθεση των μαθητών αποτέλεστηκε από αγωνιστές μεσαίου κρίκου στελεχών, που μέχρι τότε κατείχαν κάποιες υπεύθυνες διοικητικές θέσεις, όπως ομαδάρχες, διμοιρίτες, Π Επίτροποι διμοιριών, λόχων κλπ. Γενικά αποτελούνταν σαν σύνολο από ανθρώπους με πολεμική εμπειρία, που είχαν διακριθεί στην πράξη στη διάρκεια της ένοπλης πάλης και ιδιαίτερα από έμπιστους, αφοσιωμένους και δοκιμασμένους κομμουνιστές στην υπόθεση της επανάστασης. Σε ότι αφορά ειδικά την χρησιμοποίηση ξεχωριστά του κάθε απόφοιτου αξιωματικού πολιτικού επιτρόπου, δινόταν πρωτεραιότητα να δράσει μελλοντικά στην περιοχή ή στην πόλη της καταγωγής του.

Το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ είχε πάρει όλα τα μέτρα που θα εξασφάλιζαν στους απόφοιτους αξιωματικούς της ΣΠΕΠΥ μια πολύπλευρη και ολοκληρωμένη ειδική, τεχνική πολεμική κατάρτιση, που θα τους επέτρεπε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αυτής της τόσο υπεύθυνης αποστολής που έπαιρναν. Έχοντας, όμως, υπόψη ότι όλοι οι μαθητές, που είχαν σταλεί να φοιτήσουν στη ΣΠΕΠΥ, ήταν ήδη εξοπλισμένοι με αρκετά εφόδια στρατιωτικής πείρας και πρακτικής πολεμικής δράσης, το μεγαλύτερο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος στράφηκε κατά κύριο λόγο προς δύο βασικές κατευθύνσεις. Στην πρώτη περίπτωση η εκπαίδευση απόβλεπε ότι οι μαθητές θα αποκτήσουν ειδική θεωρητική τεχνική και μηχανική κατάρτιση, αλλά και πρακτικές γνώσεις, που θα τους ήταν απαραίτητες για τη διεξαγωγή των πιο ποικίλων μορφών του ναρκοπολέμου και της δολιοφθοράς. Το επίπεδο της εκπαίδευσης σ' αυτόν τον τομέα έπρεπε να φθάσει σε τέτοιο βαθμό, που ο κάθε μαθητής στο μέλλον να είναι σε θέση όχι μονάχα να γνωρίζει τα κύρια χαρακτηριστικά όλων των ειδών των εκρηκτικών υλών, κάθε λογής

νάρκες (ατομικές κι αντιαρματικές), των μέσων μετάδοσης πυρός, τους διαφόρους πυροδοτικούς μηχανισμούς, μεταξύ των οποίων και την ορολογία αλλά και σ' όλες τις περιπτώσεις να είναι σε θέση μόνος του και με πλήρη γνώση να τα χρησιμοποιεί σωστά κι ακίνδυνα.

Το όλο έργο αυτού του σκέλους της εκπαίδευσης ανατέθηκε στο μέλος του Γ. Αρχηγείου του ΔΣΕ Αντώνη Αγγελούλη (Βρατσάνο), με το επίλεκτο επιτελείο του, που αποτελούνταν απ' τους πιο έμπειρους και άριστα καταρτισμένους αξιωματικούς του Σαμποτέρ, όπως ήταν ο Αληφάντης Γιάννης, ο Μαγαλιός Γιώργος, ο Κωνσταντινίδης Ανδρέας, ο Παπαθεοδώρου Αποστόλης, ο Τσάπραζης Γιάννης κλπ.

Στη δεύτερη περίπτωση η εκπαίδευση απόβλεπε στο να διδάξει στους μαθητές τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς και την τήρηση των μέτρων της αυστηρής συνωμοτικότητας σε συνθήκες βαθιάς παρανομίας μέσα στα στρατοκρατούμενα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και να δώσει εκείνες τις απαραίτητες γνώσεις για τα μέσα σύνδεσης και τον τρόπο χειρισμό τους καθώς και τις επαφές με τα παράνομα καθοδηγητικά κέντρα του Κόμματος, κι ακόμα τους τρόπους και τις μεθόδους αντιμετώπισης κι αποφυγής των στημένων παγίδων της μοναρχοφασιστικής ασφάλειας κλπ. Οι διαλέξεις που γινότανε πάνω σε παρόμοια θέματα συνήθως συνοδεύονταν με ανάλογα παραδείγματα και με βάση τις εμπειρίες που υπήρχαν απ' την παράνομη δουλειά των κομματικών οργανώσεων. Το έργο της εκπαίδευσης αυτού του σκέλους είχε ανατεθεί στον Κώστα Λουλέ, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ.

Το τμήμα Πολιτικών Επιτροπών Αθήνας - Πειραιά

Στα μέσα του Απρίλη του 1949 με απόφαση του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ συγκροτήθηκε το τμήμα Πολιτικών Επιτρόπων, που είχε σαν σκοπό να πάνε και να αναπτύξουν παράνομη πολεμική δράση μέσα στις στρατοκρατούμενες πόλεις της Αθήνας και του Πειραιά. 'Ολοι τους ήταν απόφοιτοι της Α' και Β' σειράς της ΣΠΕΠΥ και στην συντριπτική πλειοψηφία κατάγονταν απ' αυτές τις δύο μεγαλουπόλεις. Ανάμεσά τους ήταν μια σειρά αγωνιστές, που μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας είχαν καταφύγει στο Μπούλκες, καθώς και μια μερίδα ναυτεργατών, Ελλήνων κομμουνιστών, που είχαν φτάσει στην ελεύθερη Ελλάδα από διάφορες χώρες του πλανήτη μας και κατατάχτηκαν εθελοντικά στα τμήματα του ΔΣΕ, ανταποκρινόμενοι στην έκκληση της ηγεσίας του ΚΚΕ, παρατώντας τη δουλειά τους και

τα καράβια να πολεμήσουν με το όπλο στο χέρι για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία της πατρίδας μας.

Αρχικά επιλέχτηκαν για να ενταχθούν σ' αυτή την αποστολή 42 άτομα. Στην πορεία, αργότερα, μερικοί από αυτούς αποκλείστηκαν. Έτσι σύμφωνα με τις πληροφορίες, που μας έδωσε ο Παντελής Κυριακίδης, όταν στις 3.5.49 το τμήμα αυτό συνδέθηκε στην περιοχή της Καλλονής Βοίου με την Ταξιαρχία σαμποτέρ, η αριθμητική του δύναμη ήταν 36 άτομα. Ανάμεσα σ' αυτούς οι παρακάτω: 1. Αλαγιάνης Αριστείδης, 2. Γιατρουδάκης Στέλιος, 3. Κωνσταντόπουλος Κώστας, 4. Καρανικόλας Κώστας (Λέων), 5. Καραβέλας Μανώλης, 6. Κυριακίδης Παντελής, 7. Μαντέλης Νίκος, 8. Ναυπλιώτης Μανώλης, 9. Νασίδης Βασίλης (Καμιζόλας), 10. Πουλημένος Βαγγέλης, 11. Στέφας Αλέκος (Σούτσος), 12. Σκουλαρίκης Βασίλης, 13. Τερζόπουλος Θεόδωρος, 14. Τσαρμάδος Γαβριήλ, 15. Τατέλιας Παναγιώτης (Τίγρης).

Την παραμονή της αναχώρησης αυτού του τμήματος απ' το Γράμμο σε μια δασωμένη πλαγιά στο Μπουχέτσι τους μίλησε για όλα ο Π. Επίτροπος του Γ. Αρχηγείου Β. Μπαρτζιώτας. Ο Γιώργος Καραΐσκος, ένας απ' τους διλεκτούς και έμπειρους ανιχνευτές του Γ. Αρχηγείου ανέλαβε να συνοδεύσει αυτή την αποστολή, περνώντας την απ' τα πιο επικίνδυνα σημεία της εχθρικής διάταξης.

Ήταν γνωστό στους πάντες ότι εκείνη την περίοδο τα δρακόντεια μέτρα επαγρύπνησης και ασφάλειας που έπαιρνε η αντίπαλη ηγεσία στην γραμμή αντιπαράθεσης του μετώπου, τα οποία απόβλεπαν να φράξουν στα σίγουρα κάθε προσπάθεια των αντάρτικων σχηματισμών, τόσο για την έξοδό τους απ' το Γράμμο, όσο και αντιστρόφως κατά την είσοδό τους προς την ελεύθερη περιοχή. Ωστόσο το πιο μεγάλο εμπόδιο για τους αντάρτες, που θα επιχειρούσαν να διασχίσουν τις νύχτες τη γραμμή του μετώπου, ήταν οι συμπληρωματικές νυχτερινές ενέδρες - καρτέρια, που στηνότανε σε διάφορα πιθανά σημεία περάσματος. Ο Γ. Καραΐσκος, που γνώριζε αρκετά καλά όλα τα κατατόπια και με βάση τις εμπειρίες, που είχε από παρόμοιες αποστολές, με διάφορους ελιγμούς και ζικ - ζακ που έκανε κατάφερε στην πορεία να παρακάμψει τις στημένες εχθρικές ενέδρες και να περάσει το τμήμα ανάμεσα από αυτές χωρίς πρόβλημα. Στην παραπέρα κίνηση, που γινόταν σε συνθήκες σκότους και μέσα απ' τις πυκνοδασωμένες πλαγιές της Ζούζουλης, το τμήμα έχασε τον προσανατολισμό του και χωρίς να το θέλει βρέθηκε πίσω απ' τις πλάτες μιας στημένης ενέδρας του αντιπάλου. Εκεί και έγινε αντιληπτό απ' τις εχθρικές σκοπιές. Ήταν όμως επόμενο ότι αυτό το απρόοπτο πλησίασμα των δικών μας

ανταρτών και μάλιστα απ' τη μεριά των μετόπισθεν και όχι από εκεί, που ο αντίπαλος περίμενε πιθανή εμφάνισή τους, όχι μονάχα να προκαλέσει τον αιφνιδιασμό, τη σύγχιση, αλλά επίσης και το φόβο και την υποψία του αντιπάλου για πιθανή επίθεση των ανταρτών απ' τα νώτα. Ακολούθησαν καταιγιστικά εχθρικά πυρά, εκτόξευση φωτοβολίδων όχι μονάχα απ' το τμήμα αυτής της ενέδρας, αλλά και απ' την γραμμή της γειτονικής εχθρικής διάταξης.

Αυτή η απρόσμενη εκδήλωση των εχθρικών πυρών και μάλιστα από μια τόσο κοντινή απόσταση είχε σαν αποτέλεσμα όχι μονάχα να αιφνιδιάσει τους δικούς μας αντάρτες αλλά κι ανάμεσα σε μερικούς από αυτούς να παρατηρηθούν σημάδια πανικού. Το γεγονός και μόνο ότι ένας από αυτούς και συγκεκριμένα ο Βλάσης πέταξε τον ασύρματο του τμήματος, που κουβαλούσε, επιβεβαιώνει την παραπάνω εκτίμηση. Η εγκατάλειψη ασύρματου στο πεδίο της μάχης ήταν για τους αντάρτες πράξη απαράδεκτη, θεωρούνταν μεγάλο αμάρτημα, που ισοδυναμούσε από άποψη ευθύνης και υποχρέωσης σαν να πετούσε κανείς στη μάχη το ατομικό του όπλο. Μετά την εκδήλωση των εχθρικών πυρών οι άνδρες αυτού του τμήματος δεν άνοιξαν απαντητικά πυρά και σιωπηρά, όπως μπορούσε ο καθένας, υποχώρησαν προς τα πίσω και μονάχα ύστερα από μια σχετική απομάκρυνση απ' τον τόπο της ενέδρας τα κατάφεραν να ξανασμίξουν και να αποκαταστήσουν την αρχική τους οργανωτική συνοχή. Σ' αυτή την στάση όμως συνέβη ένα λυπηρό επεισόδιο. Ο Τσιφρώνης Θωμάς (Πετροθωμάς) δέχτηκε ένα σοβαρό διαμπερές τραύμα από σφαίρα στην κοιλιακή χώρα, με αποτέλεσμα αργότερα να υποκύψει στα τραύματά του. Η σφαίρα προέρχονταν απ' το πιστόλι του Αρη Αλαγιάννη, που κατά λάθος πυροβόλησε. Ο Πετροθωμάς ήταν σλαβομακεδόνας και κατάγονταν απ' τα χωριά της Φλώρινας.

Τις βραδινές ώρες, στις 4 Μάη, το τμήμα αυτό των Π Επιτρόπων έφτασε και πήρε επαφή με την διοίκηση της Ταξιαρχίας σαμποτέρ, που τότε βρισκόταν σε δάσος κοντά στην Καλλονή. Εκεί ο Βρατσάνος τους ανακοίνωσε ότι υπάρχει εντολή του ΓΑ να σταματήσει η παραπέρα προώθησή τους προς νότο και το τμήμα αυτό να παραμείνει προσωρινά στη διάθεση της Ταξιαρχίας μέχρι νεότερη διαταγή.

Τρεις ήταν οι πιο πιθανές εκδοχές που οδήγησαν το ΓΑ του ΔΣΕ να πάρει την απόφαση για την αναβολή της παραπέρα συνέχισης της αποστολής των Π Επιτρόπων.

Πρώτη. Η άσχημη εντύπωση που προκάλεσε το περιστατικό της εγκατάλειψης του ασύρματου του τμήματος απ' την πρώτη κιόλας μέρα της επαφής με τον αντίπαλο. Το γεγονός αυτό δίκαια

προκαλούσε αμφιβολίες και υποψίες για το ποια θα ήταν η στάση που αυτοί οι αγωνιστές θα κρατούσαν στις αναμενόμενες πιο πέρα πολύ πιο δύσκολες συνθήκες που θα συναντούσαν στην μελλοντική παράνομη και πολεμική δράση. Κι ακόμα ποιος μπορούσε να γνωρίζει τι θα συνέβαινε, εάν κάποιος από αυτούς τους συναγωνιστές έπεφτε στα χέρια του αντίπαλου. Αυτή η περίπτωση δεν μπορούσε να μην προκαλέσει στην ηγεσία του ΔΣΕ και μια σειρά άλλες πιο βαθύτερες σκέψεις και προβληματισμούς.

Δεύτερη. Η σημαντική επιδείνωση της κατάστασης των αντάρτικων σχηματισμών του ΚΓΑΝΕ (Κλιμάκιο Γενικού Αρχηγείου Νότιας Ελλάδας του ΔΣΕ), γεγονός που δημιούργησε σοβαρές δυσχέρειες στην προσπάθειά τους να φθάσουν στον προορισμό τους, παίρνοντας υπόψη τη γενική χειροτέρευση της κατάστασης, που είχε διαμορφωθεί αυτή την περίοδο σε βάρος του ΔΣΕ.

Τρίτη. Στα μέσα του Απρίλη του 1949 ο Νίκος Ζαχαριάδης κλήθηκε και πήγε στην Μόσχα, όπου συναντήθηκε με τον Στάλιν. Στη συνάντηση αυτή η Σοβιετική ηγεσία υπέδειξε στο Ν. Ζαχαριάδη να σταματήσει τον πόλεμο και απ' τις αρχές του Μάη να αρχίσει η υποχώρηση των τμημάτων του ΔΣΕ.

Έτσι, η τρίτη εκδοχή επηρεάστηκε καθοριστικά από την νέα κατάσταση, που διαμορφωνόταν, πράγμα που οδήγησε και την ηγεσία του ΔΣΕ να πάρει την καινούργια αυτή απόφαση για την αναβολή της αποστολής των Π Επιτρόπων.

Ωστόσο και μετά τη λήψη αυτής της διαταγής του ΓΑ το τμήμα αυτό συνέχιζε να διατηρεί την αρχική του διοικητική συγκρότηση, παρέμεινε σε κατάσταση διαθεσιμότητας, εκπληρώνοντας στην αρχή κάποιες βοηθητικές υπηρεσίες, χωρίς να ενταχτεί σε κάποιο μάχιμο τμήμα, και συνήθως κινούνταν μαζί με την διοίκηση της Ταξιαρχίας. Δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία ότι όλοι τους αυτοί οι αντάρτες δεν ήταν μονάχα απλώς αγωνιστές με πλούσιες πολεμικές εμπειρίες, αλλά και δοκιμασμένα επίλεκτα στελέχη του Κόμματος και του ΔΣΕ. Εξάλλου γι' αυτό πειστήκαμε μόνοι μας με τα ίδια τα μάτια μας κατά την διάρκεια της κατοπινής από κοινού πολεμικής δράσης στα τμήματα της Ταξιαρχίας σαμποτέρ.

Γι' αυτό, λοιπόν, αργότερα, πολύ σωστά και δίκαια ο Αντ. Βρατσάνος τοποθέτησε μια σειρά από αυτούς τους συναγωνιστές σε υπεύθυνες διοικητικές θέσεις της Ταξιαρχίας μας. Είναι οι περιπτώσεις του Μανώλη Ναυπλιώτη και του Παναγιώτη Τατέλια (Τίγρη), που ανέλαβαν Π Επίτροποι λόχων σαμποτέρ.

Δεν είναι ακόμα τυχαίο ότι ακριβώς σε μερικούς από αυτούς τους δοκιμασμένους αγωνιστές ανατέθηκαν εξαιρετικά επικίνδυνες απο-

στολές μεγάλων μαζικών σαμποτάζ. Περιοριζόμαστε ν' αναφερθούμε σε δύο περιπτώσεις παρόμοιων μαχητικών αποστολών. Στόχος αυτών των δυό αποστολών ήταν να πλήξουν τα εχθρικά αεροδρόμια της Χρούπιστας και της Κοζάνης με τις σοβαρές στρατιωτικές εγκαταστάσεις, που είχαν ιδιαίτερη, τεράστια πολεμική σημασία για τις ανάγκες των μεγάλων στρατιωτικών επιχειρήσεων στα μέτωπα του Γράμμου και του Βίτσι.

Μια πράξη εξαιρετικής ανδρείας, αυτοθυσίας και ηρωισμού

Αυτή τη φορά ο καταυλισμός της Ταξιαρχίας Σαμποτέρ βρισκόταν στα δάση των χωριών Αιμιλιανού και Μελισσίων, όταν ο Αντώνης Βρατσανός κάλεσε τους Μανώλη Ναυπλιώτη, Νίκο Μαντέλη και Νασίδη Βασίλη (Καμιζόλα) και τους ανέθεσε μια ιδιαίτερα σοβαρά και εξαιρετικά επικίνδυνη σαμποταριστική αποστολή. Για το είδος και το σκοπό αυτής της αποστολής πληροφορηθήκαμε αργότερα.

Η τριάδα αυτών των τολμηρών αγωνιστών, που ξεκίνησε απ' τα Χάσια για να φθάσει στο στόχο που έπρεπε να πλήξουν, χρειάστηκε να πραγματοποιήσουν μακρινές νυχτερινές πορείες και χωρίς μάλιστα τη βοήθεια κάποιου ντόπιου συνδέσμου διέσχισαν άγνωστα γι' αυτούς μέρη των κατεχόμενων περιοχών των Γρεβενών - Κοζάνης και Καστοριάς.

Στο μεταξύ, στην πορεία εξαναγκαζότανε να κάνουν λούφα, όπου τους έβρισκε το φως της μέρας, συνήθως ανάμεσα σε χώρους της εχθρικής διάταξης των στρατοκρατούμενων περιοχών. Στην όχθη του Αλιάκμονα και μέσα σε κάτι πυκνούς θάμνους με τσαπουρνιές και βάτα κοντά στο αεροδρόμιο της Χρούπιστας κάνουν την τελευταία τους στάση - λούφα.

Απ' την αναγνώριση, που έγινε με τα κιάλια, έγινε δυνατό να διαπιστωθεί ότι το αεροδρόμιο φωτίζεται από προβολείς, το φρουρούσαν σκοπιές, ενώ όλη η περίμετρός του ήταν φραγμένη με συρματοπλέγματα. Με βάση τα δεδομένα της αναγνώρισης καταστρώθηκε και το σχέδιο ενέργειας, που απόβλεπε στην ανατίναξη των αποθηκών καυσίμων που προορίζονταν για τον εφοδιασμό των αεροπλάνων. Μόλις σουρούπωσε ξεκίνησαν και με προφυλακτικά μέτρα πετυχαίνουν να φθάσουν απαρατήρητοι στο σημείο, που επέλεξαν να μπουν στο αεροδρόμιο.

Αθόρυβα πλησιάζουν το συρματόπλεγμα και με τη βοήθεια των ψαλιδιών κάνουν ένα μικρό άνοιγμα. Δίπλα σ' αυτό το άνοιγμα παραμένει σαν φύλακας ο Β. Νασίδης, ενώ ο Μανώλης Ναυπλιώτης

και ο Νίκος Μαντέλης έρποντας και με μεγάλη προφύλαξη μπαίνουν στο χώρο του αεροδρομίου. Στην κατάλληλη απόσταση έστησαν ένα κατευθυνόμενο προς το στόχο πάντζερ με ωρολογιακό μηχανισμό. Το τελευταίο μόνο του θα προκαλούσε την κατάλληλη στιγμή την έκρηξη.

Οι απρόσμενες για τον αντίπαλο εκτυφλωκτικές λάμψεις και τα τρομακτικά μπουμπουνιτά των εκρήξεων που ακολούθησαν μαζί με τις εκτυφλωτικές λάμψεις και τις ορμητικές φλόγες που ανέβαιναν συνέχεια ψηλά στον ουρανό, το κατάμαυρο σύννεφο καπνού που αμέσως απλώθηκε, ήταν ένα καταπληκτικό, συγκλονιστικό πολεμικό συμβάν, που προκάλεσε αυτή τη βραδιά το φόβο και τον τρόμο στους πάντες και ιδιαίτερα στις πολλαπλές στρατιωτικές διοικήσεις, που ήταν στρατοπεδευμένες μέσα και έξω απ' την κατεχόμενη Καστοριά. Η ανατίναξη μιας τόσο σοβαρής πολεμικής εγκατάστασης ήταν μια ιδιαίτερη και εξαιρετικά μεγάλη εντυπωσιακή επιτυχία των τριών αυτών τολμηρών μπουρλοτιέρηδων. Η εντυπωσιακή πλευρά αυτής της πετυχημένης δολιοφθοράς δεν βρίσκεται μονάχα στο ότι κάπκαν μεγάλες ποσότητες βενζίνης, αλλά και στο ότι αυτό το σημαντικό σαμποτάζ έγινε σε μια στρατοκρατούμενη περιοχή, που ελέγχονταν αυστηρά από πολυάριθμες φρουρές του αντιπάλου, αλλά κι ακόμα στο ότι αυτή η μεγάλη σαμποταριστική ενέργεια συνέβη κοντά στις έδρες μιας σειράς ανώτατων στρατιωτικών διοικήσεων του μέτωπου του Βίτσι και του Γράμμου. Δεν ήταν τυχαίο ότι τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων της Αθήνας αυτή τη μέρα ήταν αφιερωμένα σ' αυτό το εξαιρετικά πετυχημένο σαμποταριστικό εγχείρημα των ανταρτών.

Ναυπλιώτης Μανώλης απ' την Αθήνα. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Λοχαγός Πολιτικός Επίτροπος του ΔΣΕ. Απόφοιτος της ΠΕΠΥ. Πολιτικός Επίτροπος Αθηνών

Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας, τόλμης, αποφασιστικότητας, αυτοθυσίας και ηρωισμού η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση εξέδωσε διάταγμα με το οποίο:

1. Τον Μανώλη Ναυπλιώτη προήγαγε από υπολοχαγό σε λοχαγό Πολιτικό Επίτροπο και του απένειμε το μετάλλιο ανδρείας και το μετάλλιο εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης.

Μαντέλης Νίκος απ' την Κεφαλονιά. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Λοχαγός Πολιτικός Επίτροπος του ΔΣΕ. Απόφοιτος της ΠΕΠΥ. Πολιτικός Επίτροπος Αθηνών

Νασίδης Βασίλης απ' την Αθήνα. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Απόφοιτος της Σχολής ΠΕΠΥ. Πολιτικός Επίτροπος Αθηνών

2. Τον Νίκο Μαντέλη προήγαγε από υπολοχαγό σε λοχαγό Πολιτικό Επίτροπο και του απένειμε το μετάλλιο ανδρείας και το μετάλλιο εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης.

3. Τον Βασίλη Νασίδη προήγαγε από υπολοχαγό σε λοχαγό Πολιτικό Επίτροπο και του απένειμε το μετάλλιο ανδρείας.

Αργότερα ο Αντώνης Βρατσάνος συγκρότησε μια άλλη ομάδα από δοκιμασμένα και έμπειρα στελέχη των σαμποτέρ και τους ανέθεσε να πάνε να χτυπήσουν το αεροδρόμιο της Κοζάνης. Ανάμεσα σ' αυτή την πεντάδα ήταν και δυό Πολιτικοί Επίτροποι.

Βαρβαρούσης Κώστας απ' την Βλάση Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Λοχαγός μηχανικού του ΔΣΕ

Η ομάδα αυτή αποτελέστηκε απ' το λοχαγό Μανώλη Ναυπλιώτη, το λοχαγό Βαρβαρούση Κώστα, τον υπολοχαγό Φελεκίδη Γιάννη, τον υπολοχαγό Κυριακίδη Παντελή και τον Τάσιο. 'Ολοι τους ήταν καταξιω-

Κυριακίδης Παντελής Ναυτεργάτης απ' τον Πειραιά. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1948. Υπολ/γός πολιτικός Επίτροπος του ΔΣΕ. Απόφοιτος της Σχολής ΠΕΠΥ. Πολιτικός Επίτροπος Αθηνών

Φελεκίδης Γιάννης από Ποντοκώμη Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Απόφοιτος ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Ενας απ' τους διαλεκτούς διοικητές των σαμποταριστικών σχηματισμών με υψηλή τεχνική ειδίκευση

μένοι μπουρλοτιέρηδες. Δέχτηκαν με ικανοποίηση να αναλάβουν την καινούργια αποστολή και με ιδιαίτερο ενθουσιασμό ξεκίνησαν να πάνε να εκπληρώσουν αυτό το τιμητικό καθήκον που τους είχε ανατεθεί. Στην πορεία όμως αποδείχτηκε ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία ύστερα απ' τη γκάφα που έπαθε στο αεροδρόμιο της Χρούπιστας πήρε τόσα αυστηρά μέτρα ασφάλειας και επαγρύπνησης που έκανε πια αδύνατη την πραγματοποίηση αυτής της αποστολής. Έτσι δίπλα στα γνωστά πάρα πολύ ισχυρά μέτρα ασφάλειας που έπαιρνε μέχρι τότε για τη φρούρηση του αεροδρομίου, προστέθηκαν και μια σειρά άλλα, όπως συμπληρωματικά φυλάκια με σκοπιές πιο έξω απ' την περιφραγμένη περίμετρο του αεροδρομίου.

Σε όλη την περίμετρο του πυκνού συρματοπλέγματος υπήρχαν παγίδες από τοποθετημένες ατομικές νάρκες, καθώς και πολλά άλλα διάφορα αντικείμενα κρεμασμένα εκεί με επιμέλεια, όπως τενεκέδες, κουδούνια κλπ., που με το παραμικρό άγγισμά τους μπορούσαν να προκαλούν αμέσως δυνατό θόρυβο. Κι ακόμα στα πιο επικίνδυνα και ύποπτα σημεία της περίφραξης είχαν δεμένα σκυλιά που συνεχώς αγρυπνούσαν. Γι' αυτό όσες φορές οι μπουρλιοτέρηδες προσπάθησαν να φθάσουν όσο το δυνατό πιο κοντά προς το αεροδρόμιο σκόνταβαν σ' αυτά τα αξεπέραστα εμπόδια και στάθηκε αδύνατο να

πλησιάσουν έστω και μέχρι το όριο της περιφραγμένης περίμετρου του αεροδρομίου. Όλα αυτά τα τόσο ενισχυμένα μέτρα ασφάλειας και επαγρύπνησης του αντιπάλου είχαν άμεσα σχέση και με ένα άλλο γεγονός που αξίζει να επισημανθεί. Εκείνες τις μέρες δυο αντάρτες απ' το τμήμα των Πολιτικών Επιτρόπων και συγκεκριμένα ο Βλάσης και ο Ρήγας, που γνώριζαν την αποστολή που είχε αναλάβει αυτή η ομάδα των σαμποταριστών μας, πήγαν και παρουσιάστηκαν στον αντίπαλο. Και θα πρέπει να θεωρείται σίγουρο ότι μαρτύρησαν στην αντίπαλη διοίκηση τα σχέδια και τις προθέσεις των ανταρτών για την ανατίναξη των εγκαταστάσεων του αεροδρομίου.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Ονομαστικές προαγωγές καί μετατάξεις 'Αξιωματικών τοῦ Δημ. Στρατοῦ

'Έχοντας ὑπόψη τήν ἰδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκεμβρίου 1947, τήν Πράξη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ 'Αρχηγείου καί τό Νόμο ἀριθ. 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης

'Αποφασίζουμε

Α. 'Ονομάζουμε ἀξιωματικό τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας μέ τό βαθμό τοῦ ὑπολοχαγοῦ Πολ. 'Επιτρόπου τό Χωλοπουλο Παναγιώτη τῆς Β'. σειρᾶς τῆς Σχολῆς Π.Ε. Πόλεων - ὑπαιθρου τοῦ Γ.Α.

Β. Τούς παρακάτω ἀξιωματικούς, μαθητές τῆς Β' σειρᾶς τῆς Σχολῆς Π.Ε. Πόλεων 'Υπαίθρου τοῦ Γενικοῦ 'Αρχηγείου προάγουμε στούς βαθμούς πού ἀναφέρουμε:

1. Τόν ἀνθ)γο πεζικοῦ 'Αργυρόπουλο Μιχάλη, σέ ὑπολοχαγό Πολ. 'Επίτροπο.
2. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Πράπα Δημήτριο σέ ὑπολοχαγό Πολ. 'Επίτροπο.
3. Τόν λοχαγό πεζικοῦ Παπαγιαννόπουλο Δημήτριο σέ ταγ)ρχη Πολ. 'Επίτροπο

Γ. Τούς παρακάτω ἀξιωματικούς μαθητές τῆς Β' σειρᾶς τῆς Σχολῆς Πολ. 'Επιτρόπων Πόλεων 'Υπαίθρου τοῦ Γενικοῦ 'Αρχηγείου μετατάσσουμε στόν κλάδο τῶν Πολιτικῶν 'Επιτρόπων:

1. Τόν ἀνθ)γο πεζικοῦ Σκουλαρίκη Βασίλη σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο.
2. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Καραβέλα Μανώλη σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο.
3. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Πάντο Χρισόφορο σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο.
4. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Σεκλίδη 'Αντώνη σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο.
5. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Τσιρώνη Παναγιώτη σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
6. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ 'Αβτζῆ Κυριάκο σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
7. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Σαλμανῆ Βασίλη σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
8. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Χανδιλιώτη Γιάννη σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
9. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Γεωργιάδη 'Αλέκο σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
10. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Καράπαπα Σπύρο σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
11. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Παπαντωνίου Παναγιώτη σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο.
12. Τόν ἀνθ)γο πεζικοῦ Εὐσταθίου Κώστα σέ ἀνθ)γό Π. 'Επίτροπο
13. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Ζιχο Θανάση σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο
14. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Κωσταντινίδη Κώστα σέ ἀνθ)γό Π.Ε.
15. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ 'Ιακωβίδη 'Ιακωβο σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο
16. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Κουλούρη Γεώργο σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο
17. Τόν ἀνθ)γό πεζικοῦ Νοικοκύρη Γεώργο σέ ἀνθ)γό Πολ. 'Επίτροπο

18. Τόν ανθ)γό πεζικού Μπρέχο Κώστα σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
19. Τόν ανθ)γό πεζικού Παυλή Γιώργο σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
20. Τόν ανθ)γό πεζικού Μελιζανό Πρόδρομο σέ ανθ)γό Π.Ε.
21. Τόν ανθ)γό πεζικού Πολιτίδη Γιάννη σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
22. Τήν ανθ)γό πεζικού Καρτασίδου Έλένη σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
23. Τόν ανθ)γό πεζικού Κουτλουμπάση Γιώργο σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
24. Τόν ανθ)γό πεζικού Τσαγκάλη Ψώτη σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
25. Τόν ανθ)γό πεζικού Έφραιμίδη Γιώργο σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
26. Τόν ανθ)γό πεζικού Δημαρέλο Τριαντάφυλλο σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
27. Τόν ανθ)γό πεζικού Κεσούδη Νίκο σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
28. Τόν ανθ)γό πεζικού Βλαντή Πάρη σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
29. Τόν ανθ)γό πεζικού Χαντζηανδρέου Κώστα σέ ανθ)γό Π.Ε.
30. Τόν ανθ)γό Έπιμελητείας Άμανατίδη Άνέστη σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
31. Τόν ανθ)γό Τσιρανίδη Σίββα σέ ανθ)γό Πολ. Έπίτροπο
32. Τόν ανθ)γό Λ. Πολιτοφυλακής Γούναρη Τάσο τού Μιχάλη σέ ανθ)γό Π. Ε.
33. Τόν υπολ)γό πεζικού Λοδημαδί Κώστα σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
34. Τόν υπολ)γό πεζικού Μαντέλη Νίκο σέ υπολ)γο Πολ Έπίτροπο
35. Τόν υπολ)γό πεζικού Κυφωκίδη Παντελή σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
36. Τόν υπολ)γό πεζικού Καρτσιώτη Γιάννη σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
37. Τόν υπολ)γό πεζικού Μίχο Δημήτρη σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
38. Τόν υπολ)γό πεζικού Σπετσιέ Θεοφάνη σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
39. Τόν υπολ)γό πεζικού Δουλγέρη Χρήστο σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
40. Τόν υπολ)γό πεζικού Νασιδη Βασίλη σέ υπολ)γό Πολ. Έπίτροπο
41. Τό λοχαγό πεζικού Θάνου Σκόρδο σέ λοχαγό Πολ. Έπίτροπο
42. Τό λοχαγό πεζικού Μπράτσα Εύάγγελο σέ λοχαγό Πολ. Έπίτροπο
43. Τό λοχαγό πεζικού Καφετζόπουλο Μήτσο σέ λοχαγό Πολ. Έπίτροπο.
44. Τό λοχαγό Έπιμελητείας Τζανή Άργύρη σέ λοχαγό Πολ. Έπίτροπο.

Στήν Έδρα τής Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης
8 Άπριλη 1949

Ό Πρόεδρος
ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ

Ό Υπουργός τών Στρατιωτικών
ΜΗΤΣΟΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ὀνομασίες Ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη 23 Δεκέμβρη 1947 **τήν Πρώτη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, τό Νόμο ἀριθ 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί τά πρακτικά ἐξέτα-σεων τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς Π. Ε. Πόλεων καί Ὑπαίθρου Β΄ σειρᾶς**

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ὀνομάζουμε Ἀξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας τούς πιό κάτω ἀπόφοιτους τῆς Σχολῆς Π. Ε. Πόλεων Ὑπαίθρου Β΄ σειρᾶς μέ τό βαθμό τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου.

1. Ἀμυγδαλιάς Βασίλης τοῦ Μιχ...
2. Ἀβραμίδης Ἀλέκος τοῦ Σαβ...
3. Ἀνδρόνικος Σωτήρης τοῦ Χρήστου
4. Ἀξμανίδης Γιάννης τοῦ Γιώργη
5. Ἀλεξανδρής Χαραλαμπος τοῦ Βασίλη
6. Ἀρβανιτιδης Σωκράτης τοῦ Κώστα
7. Ἀρμαϊδης Θεοχάρης τοῦ Πέτρου
8. Ἀηδονίδης Χαραλαμπος τοῦ Κώστα
9. Βενιέρης Γιώργος τοῦ Πέτρου
10. Βαρδολομαῖος Στέργιος τοῦ Θωμᾶ
11. Βλαχογιώργος Ἠλίας τοῦ Γιάννη
12. Βασιλείου Νίκος τοῦ Θύμιου
13. Βράγγας Θανάσης τοῦ Βασίλη
14. Βουζίκας Θανάσης τοῦ Στέργιου
15. Γῶγος Δημήτρης τοῦ Ἀναστάση
16. Γκουντουβᾶς Βασίλης τοῦ Ἠλία
17. Γκάνης Φώτης τοῦ Στέφανου
18. Γιαννακάκης Γιάννης τοῦ Βαγγέλη
19. Γιαννακούδης Σωκράτης τοῦ Στέργιου
20. Γάτου Πολυξένη τοῦ Δημήτρη
21. Γεωργιάδης Ἀντώνης τοῦ Ματθαίου
22. Γιωγδίδης Ἀξιώτης τοῦ Ἀξιώτη
23. Γιακουπίδης Γιώργος τοῦ Ἀβραάμ
24. Γκασας Γιώργος τοῦ Δημητρίου
25. Γερόντιδης Ἀναστάσης τοῦ Ἀλέξη
26. Δημητριάδης Χρήστος τοῦ Βασίλη
27. Δοχτυλίδρας Δημήτρης τοῦ Θανάση
28. Δασυλάς Δημήτρης τοῦ Χρήστου
29. Δάλας Γιάννης τοῦ Θανάση
30. Δημητριάδης Ἠλίας τοῦ Δημήτρη
31. Ξενάκος Νικήτας τοῦ Κυριακου
32. Ζαχαριάδης Νίκος τοῦ Σταύρου

33. Καραπιπόλας Κώστας τοῦ Δημήτρη
34. Κωδωνίδης Λάζαρος τοῦ Νικόλα
35. Κυριακίδης Κώστας τοῦ Παναγιώτη
36. Κασιράτης Διονύσης τοῦ Ἀντώνη
37. Καλαμαράς Στέργιος τοῦ Κώστα
38. Καταραπίδας Θωμάς του Γιώργου
39. Κλειδινίκου Κωσταντινιά τοῦ Γιάννη
40. Κυζιρης Ἀνδρέας τοῦ Θόδωρου
41. Καμαριοας Γιάννης τοῦ Νικόλα
42. Κυρκας Κώστις τοῦ Θωμά
43. Κλεισαρη Ἐλισάβετ τοῦ Θύμιου
44. Κακούσης Νικος τοῦ Κώστα
45. Κουταντελια Λευκοθέα τοῦ Κώστα
46. Καραγιάνης Ἠλίας τοῦ Βασίλη
47. Κομβοπουλος Θεόδωρος τοῦ Νίκου
48. Κόρας Κώστας τοῦ Βασίλη
49. Κουκουλίδης Δημήτρης τοῦ Βαγγέλη
50. Καντζος Θανάσης τοῦ Δημήτρη
51. Κακουλίδης Λεωνίδας τοῦ Κοσμά
52. Κιαραχίτος Γεώργιος τοῦ Νίκου
53. Κολορωτιάς Γεώργιος τοῦ Θανάση
54. Καμπουρίδης Δημήτρης τοῦ Τριαντιφυλλου
55. Κυπρουλης Στέφανος τοῦ Νίκου
56. Καραδήμος Σωτήρης τοῦ Βασίλη
57. Κωσταντινίδις Κώστας τοῦ Ἰακώβου
58. Κιουρτσίδης Γιώργος τοῦ Λευτέρη
59. Κώλτσος Βαγγέλης τοῦ Γιώργου
60. Κουκούδης Χρήστος τοῦ Ἠλία
61. Καφανῆς Μιλτιάδης τοῦ Ἀντώνη
62. Κυριάδης Κώστας τοῦ Γιώργη
63. Κυριακού Εὐγενία τοῦ Δαμιανού
64. Κεδίτης Γιώργος τοῦ Δημήτρη
65. Καραδήμος Βασίλης τοῦ Γιαννη
66. Καραμουζας Ἀργύρης τοῦ Θόδωρου
67. Καρολίδης Γιάννης τοῦ Ἠλία
68. Κωτσάτου Τασία τοῦ Γιώργου
69. Λιάπης Δημήτρης τοῦ Νίκου
70. Λογδανίδης Κυριάκος τοῦ Παναγιώτη
71. Λαρίση Ἑλένη τοῦ Βασίλη
72. Λάμαρης Ἀχιλλέας τοῦ Θανάση
73. Λαίκου Νικος τοῦ Κώστα
74. Λάπας Ἀλέξανδρος τοῦ Νίκου
75. Μαυρογιώργος Κώστας τοῦ Γιάννη
76. Μαργαρίτης Μανώλης τοῦ Γιώργου
77. Μιχαλάκης Λουκας τοῦ Γιώργου
78. Μουρατίδης Ἀλέκος τοῦ Κλίμη
79. Μύρκου Σοφία τοῦ Παντελή
80. Μαχαιρίδης Θεοφιλος τοῦ Νίκου

81. Μπακόλης Εὐαγγελος τοῦ Φώτη
82. Μαραγκάκης Ἀχιλλέας τοῦ Δημήτρη
83. Μαραγκέζης Δημητρης τοῦ [illegible]ίδη
84. Μπούκης Χρῆστος τοῦ Δημήτρη
85. Μπασάκος Παναγιώτης τοῦ Θυδώρου
86. Μανουσαίδης Βασίλης τοῦ Νίκου
87. Μυρίδης Ἀχιλλέας τοῦ Κώστα
88. Μπαντόλος Γιαννης τοῦ Ὠνασή
89. Μπρακα Κορνηλία τοῦ Στεφάνου
90. Μελανίδης Γιάννης τοῦ Θόδωρου
91. Μουρουλιδης Δημοσθένης τοῦ Στέργου
92. Διαϊτσης Μόσχος τοῦ Γιαννη
93. Κύμπελης Τάσος τοῦ Λεωνίδα
94. Νικολαΐδου Ἐλένη τοῦ Ἀδώμου
95. Νένας Κώστας τοῦ Στέργιου
96. Νερίτσος Γιώργος τοῦ Ἀναστάση
97. Νεούμας Ἠλίας τοῦ Γιώργου
98. Ντάνας Χρῆστις τοῦ Γιώργου
99. Παντελίδης Κώστας τοῦ Μωϋσῆ
100. Πλιανδός Παναγιώτης τοῦ Κώστα
101. Παπαθανασίου Θανάσις τοῦ Ἀντώνη
102 Πουρσούρης Χρήστος τοῦ Μήτσιου
103. Παρίσης Γιώργος τοῦ Κώστα
104. Πιπος Θανάσης τοῦ Θεοδώρου
105. Παυλου Γεωργία τοῦ Κοσμᾶ
106. Πετροΐλης Ἡρακλῆς τοῦ Ἠλία
107. Πανταζῆς Θεόδωρος τοῦ Φώτη
108. Παναγιωτίδης Γιαννης τοῦ Γιώργη
109. Πολιτσιδης Στάθης τοῦ Λουκᾶ
110. Πλιανόνης Δημήτρης τοῦ Ἀντώνη
111. Περγαμάλης Ἀριεμης τοῦ Νίκου
112. Παπαπέτρος Δημήτρης τοῦ Γιώργου
113. Παπαδοπούλου Σόνια τοῦ Ἰακώβου
114. Πιλτσιης Τάκης τοῦ Βασίλη
115. Παπαχωσιόπουλος Νίκος τοῦ Δημήτρη
116. Παρτσωνάκης Δημήτρης τοῦ Εὐσταδίου
117. Προκοπίου Κώστας τοῦ Σ[illegible]βα
118. Πιτόσκας Κώστας τοῦ Νίκου
119. Στουρνάρα Εὐδοξία τοῦ Δημήτρη
120. Στέγγος Θεόδωρος τοῦ Ἀστέρη
121. Σκυρδωφας Παναγιώτης τοῦ Νικόλα
122. Σαλεμίδης Γιώργος τοῦ Δημήτρη
123. Στεφανόπουλος Γιώργος τοῦ Σταύρου
124. Στογιαννης Μόσχος τοῦ Χρήστου
125. Στεργίου Ζωή τοῦ Θεόφιλου
126. Σαριγιαννίδης Γιάννης τοῦ Μήτσου
127. Σαλαβάλας Κυριακος τοῦ Θανάση
128. Σοφρώδος Γαβριήλ τοῦ Ἀγγέλου
129. Τσόμπανος Μιχαλης τοῦ Γιώργη

130. Τσούκνης Παναγιώτης του Βασίλη
131. Τσαμπούλης Δήμος του Πέτρου
132. Τσειρανίδης Παναγιώτης του Ἐλευθερίου
133 Τσαρας Δημήτριος του Σταύρου
134. Τσελεκίης Τάσος του Βασίλη
135. Τσαχουρίδου Μαρη του Ἀλέκου
136. Τέγος Ἀναστάση, του Γιώργου
137. Τσόλιας Θεόδωρος του Ἀποστόλη
138. Τζιμας Βασίλης του Ἀναστάση
139. Τσαντινίδου Μαρία του Κώστα
140. Τσιουξίδου Κωσταντινιά του Θόδωρου
141. Τανόπουλος Κώστας του Παγγέλη
142. Τσιάκης Ἀναγνώστης του Γιαννη
143. Ταρλατζή Μαρία του Νίκου
144. Φούκας Ζήσης του Νίκου
145. Χατζηαράκης Προδρομος του Ἰάκωβου
146. Χαριτος Γιαννης του Πέτρου
147. Χατζηπαύλου Δημήτρης του Ἀγάπιου
148. Χατζηγεωργίου Κώστας του Φώτη
149. Χιονίδης Κυριάκος του Θόδωρου
150. Χριστοφορίδης Βασίλης του Δομιανού
151. Χριστοπουλος Βασίλης του Σημεών
152. Χρυσοχέρης Κώστας του Ἀχιλλέα
153. Ντανίδης Γιώργος του Χρήστου
154. Ξυνόπουλος Ἀποστολις του Δημήτρη
155. Ξηροκώστας Γιάννης του Κώστα
156. Οἰκονομιδης Ἄρης του Θεόφιλου
157. Ρήγας Σεβήρος του Δημήτρη
158. Γακούδης Γιώργος του Νέστορα

Στήν Ἕδρα της Προσωρινής Δημοκρατίας Κορυτσάς
10 τοῦ Ἀπριλη 1949

Ὁ Πρόεδρος
ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ

Ὁ Ὑπουργός των Στρατιωτικών
ΜΗΤΣΟΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ὀνομασίες, προαγωγὲς καὶ μετατάξεις ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἰδρυτική μας Πράξη 23 Δεκέμβρη 1917, τὴν Πράξη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, τὸ Νόμο ἀριθ. 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐξετάσεων τῶν μαθητῶν τῆς Α' σειρᾶς τῆς Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιτρόπων Πόλεων—ὑπαίθρου.

Ἀποφασίζουμε

Α) Τοὺς πιὸ κάτω ἀπόφοιτους αὐτῆς τῆς Σχολῆς ὀνομάζουμε ἀξιωματικοὺς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου.

1. Ἀγγελαδάρης Φώτης τοῦ Βάτρα
2. Ἀδαναδάδης Κώστας τοῦ Γεωργίου
3. Ἀδαναδάδης Χριστόφορος τοῦ Ἀναστασίου
4. Ἀξάς Κώστας τοῦ Δαμιανοῦ
5. Ἀραμπατζῆς Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου
6. Ἀρκούδης Θεολόγος τοῦ Παναγιώτη
7. Βαλαῆς Γιάννης τοῦ Δημητρίου
8. Βαλανᾶς Βασίλης τοῦ Γιάννη
9. Βιτάσκος Γιώργος τοῦ Δημητρίου
10. Βολτσίδου Ἀγγελική τοῦ Γιώργου
11. Βράγκας Ἀνδρέας τοῦ Βασίλη
12. Γαβριήλ Δημήτριος τοῦ Βαγγέλη
13. Γουγουλιὰς Χρῆστος τοῦ Τριαντάφυλλου
14. Γιωργιζῆλης Γιώργος τοῦ Μιχάλη
15. Γιατρουδάκης Στέλιος τοῦ Μανώλη
16. Γιόβας Λουκᾶς τοῦ Μιχάλη
17. Γκινόπουλος Ἀριστοτέλης τοῦ Θεόφιλου
18. Δούκης Ἄγγελος τοῦ Δημητρίου
19. Εὐαγγέλου Χρυσοβλα τοῦ Θανάση
20. Ζοβλῆς Βασίλης τοῦ Κώστα
21. Ζυγούρας Ἀγαθάγγελος τοῦ Μιχάλη
22. Ἡλιαδάκης Στέφος τοῦ Σκύρου
23. Θεοδωρίδης Γιώργος τοῦ Θεοδώρου
24. Ἰορδανίδης Βασίλης τοῦ Ἰωσήφ
25. Κουκούλιας Γιώργος τοῦ Δημητρίου
26. Καλαμπόκης Φώτης τοῦ Λεωνίδα
27. Καλαμπούρας Γιώργος τοῦ Νίκου
28. Καλυφίδης Ἀλέξης τοῦ Νίκου
29. Καρπίζας Θανάσης τοῦ Ἀντώνη
30. Καρδαμίλας Νίκος τοῦ Κώστα
31. Κασμαρίδης Θεόδωρος τοῦ Γιώργη
32. Κινάλη Κανέλα τοῦ Σωτῆρη
33. Κιόσης Βαγγέλης τοῦ Νίκου
34. Κίτσου Βαρβάρα τοῦ Βασίλη
35. Κολτσίδας Τάκης τοῦ Γιάννη
36. Κότης Μιλτιάδης τοῦ Θανάση
37. Κοτσίνη Νίκη τοῦ Γιώργη
38. Κουλούρης Σωτήρης τοῦ Παναγιώτη
39. Κούντζαλης Βαγγέλης τοῦ Στεφάνου
40. Κυριακίδης Νίκος τοῦ Τάσου

41. Κωσταντινίδου Βασιλική του Στάθη
42. Κωσταντινίδης Χρίστας του Θεόδωρου
43. Λεοντίδου Ελένη του Δαυίδ
44. Λιβάνιος Γιάννης του Γιώργη
45. Λισίνσκας Γιώργος του Χριλλίνιου
46. Λόλας Γρηγόρης του Χρήστου
47. Μιλαπονάκης Μάριος του Μανώλη
48. Μαυρίδης Χαράλαμπος του Θεοδώρου
49. Μαυρομάτης Γιώργος του Πέτρου
50. Μανροκόλου Εύδοκία του Γιώργη
51. Μεριάς Βασίλης του Ήλία
52. Μεσηνέζης Χρήσος του Χρήστου
53. Μηλιάνης Σωτήρης του Μενελάου
54. Μπαϊτανίδης Γιώργος του Αλέκου
55. Μπαλούσας Λεωνίδας του Δημητρίου
56. Μπουας Βασίλης του Χρήστου
57. Μωϋσίδης Δημήτριος του Κώστα
58. Ναυπλιώτης Μανώλης του Νικολάου
59. Νιανιάς Θεόδωρος του Θανάση
60. Νικολαΐδης Παύλος του Γιώργη
61. Νικολαΐδης Πέτρος του Γιώργη
62. Ξανθόπουλος Παύλος του Χαράλαμπου
63. Ούζουνίδης Ιορδάνης του Γιάννη
64. Παντσίδης Γεώργιος του Χαράλαμπου
65. Παπαγιάννης Γιώργος του Παναγάκη
66. Παπαδόπουλος Νίκος του Άγγελου
67. Παπαδόπουλος Γιάννης του Σωτήρη
68. Παρλιόρου Άννα του Δημητρίου
69. Πατσιάς Γιώργος του Παναγιώτη
70. Παυλίδης Παύλος του Κώστα
71. Πενταλωτής Βασίλης του Θεμιστοκλή
72. Πουλημένος Βαγγέλης του Κώστα
73. Πουλοπούλου Θεοφάνη του Σάββα
75. Παπαχρήστου Βαγγέλης του Γιάννη
76. Σαρμίδης Χρήσος του Σταύρου
77. Σεντεμπέ Νίκος του Νικήτα
78. Σφάϊς Θανάσης του Εύστρατίου
79. Σούλιδης Στέφανος του Γιάννη
80. Σπυρίδης Λάζαρος του Γιώργη
81. Στάμος Νίκος του Αντώνη
82. Στεργιόν Θανάσης του Αλέκου
83. Συμεωνάκης Θανάσης του Στεφάνου
84. Συμεωνίδης Σάββας του Γιάννη
85. Σωτηρίου Βασίλης του Κώστα
86. Τζήμας Χρήσος του Παναγιώτη
87. Τσαμπούκης Γιάννης του Ήλία
88. Τσαντεμίδης Μιχάλης του Παύλου
89. Τσιγόγιας Θωμάς του Γιάννη
90. Φλατσάρης Αντώνης του Στάθη
91. Φωτιάδης Κλεάνθης του Σάββα
92. Χαλάτσης Αλέκος του Γιάννη
93. Χαμάκης Σάββας του Κώστα
94. Χαμάκης Δημήτριος του Κώστα
95. Χατζησταύρου Χρήστος του Μιχάλη

Β) Τούς πιό κάτω άξιωματικούς άπόφοιτους τής Σχολής Πολιτικών Επιτρόπων Πόλεων-Υπαίθρου προάγουμε στούς βαθμούς πού άναφέρουμε:

1. Τόν Άνθ)γό Π.Ε. Θεοδωρίδη Αιμίλιο τού Θεόφιλου σέ Υπολ)γό Π.Ε.
2. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Μπιρμπίλη Άλέκο τού Στεφάνου σέ Υπολ)γό Π.Ε.
3. Τόν Άνθ)γό Επιμελητείας Πάπιστα Στάθη τού Βαγγέλη σέ Υπολ)γό Π.Ε.
4. Τόν Άνθ)γό Π.Ε. Στέφα Άλέξιο τού Γιάννη σέ Υπολ)γό Π.Ε.
5. Τόν Άνθ)γό Π.Ε. Δαβούλη Γρηγόρη τού Δημητρίου σέ Υπολοχαγό Π.Ε.
6. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Μασούλα Θανάση τού Γιάννη σέ Υπολ)γό Π.Ε.
7. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Δέμερτζή Κώστα τού Γιάννη σέ Υπολ)γό Π.Ε.
8. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Πολίτη Δημητρίου τού Σωτηρίου σέ Υπολ)γό Π.Ε.

Γ) Τούς πιό κάτω άξιωματικούς-άπόφοιτους τής Σχολής Πολιτικών Επιτρόπων Πόλεων-Υπαίθρου μετατάσσουμε άπό τά όπλα τους σέ πολιτικούς Επιτρόπους.

1. Τό Λοχαγό Πεζικού Διακάκη Μανώλη τού Δημητρίου σέ Λοχαγό Π.Ε.
2. Τόν Υπολ)γό Επιμελητείας Λιοσάτο Σπύρο τού Δημητρίου σέ Υπολοχαγό Π.Ε.
3. Τόν Υπολ)γό Πεζικού Παμπάκα Σάββα τού Γεωργίου σέ Υπολ)γό Π.Ε.
4. Τόν Υπολ)γό Πεζικού Σβίγκα Άλέκο τού Νίκου σέ Υπολ)γό Π.Ε.
5. Τόν Υπολ)γό Πεζικού Χρυσοβούλου Τάκη τού Γιάννη σέ Υπολ)γό Π.Ε.
6. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Καλούδενο Δημήτρη τού Γιάννη σέ Άνθ)γό Π.Ε.
7. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Μακρή Λευτέρη του Σπύρου σέ Άνθ)γό Π.Ε.
8. Τόν Άνθ)γό Πεζικού, Ξυλαγρά Δημήτρη τού Γιώργη σέ Άνθ)γό Π.Ε.
9. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Πούλια Γιάννη τού Ήλια σέ Άνθ)γό Π.Ε.
10. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Σαμολαδά Δήμο τού Ζαφείρη σέ Άνθ)γό Π.Ε.
11. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Ψουλίδη Γιώργο τού Άλέξιου σέ Άνθ)γό Π.Ε.
12. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Χασπαζέρη Δημήτρη τού Τριανταφύλλου σέ Άνθ)γό Π.Ε.
13. Τόν Άνθ)γό Πεζικού Άναστασιάδη Κώστα τού Κοσμά σέ Άνθ)γό Π.Ε.

Στήν Έδρα τής Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης
21 Φλεβάρη 1949
Ο Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Το ζωνάρι σφίγγει ασφυκτικά και φθάνει στο απροχώρητο

11 Μάη 1949. Επαιρνε να χαράξει, όταν φθάσαμε και καταυλιστήκαμε στα δάση ανάμεσα στον Αιμιλιανό και Μελίσσι. Μετά τον διήμερο ελιγμό, που είχε προηγηθεί η Ταξιαρχία σαμποτέρ κατόρθωσε με επιτυχία να απομακρυνθεί απ' τα μέρη που η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση έψαχνε να μας βρει. Εδώ έγινε δυνατό να πάρουμε επαφή με ένα τμήμα ΚΠ (Κέντρο Πληροφοριών) της περιοχής. Με τον ερχομό μας σ' αυτό το μέρος πρώτη φροντίδα της διοίκησης ήταν να βρει τρόπο να λύσει το επισιτιστικό πρόβλημα των τμημάτων. Ζήτησε τη βοήθεια τμήματος ΚΠ. Και πράγματι προσφέρθηκαν να βοηθήσουν. Κι αμέσως ένας καταπίτης ανέλαβε να οδηγήσει ένα συνεργείο της επιμελητείας μας σε κάποια αποθήκη - κρυψώνα, που ήταν κρυμμένα τρόφιμα. Εμείς που γνωρίζαμε το σκοπό αυτής αποστολής περιμέναμε με ανυπομονησία τον ερχομό τους. Αυτή τη φορά ελπίζαμε στα σίγουρα ότι κάτι θα βρουν να μας φέρουν. Απογοητευτήκαμε οικτρά, όταν τις απογευματινές ώρες είδαμε ότι γύρσιαν με άδεια τα χέρια. Αποδείχτηκε ότι ο καταπίτης δεν μπόρεσε εκεί μέσα στο δάσος να εντοπίσει τον κρυψώνα με τα τρόφιμα. Αυτό το αποτέλεσμα μας χτύπησε όλους στα νεύρα. Μας χάλασε τη διάθεση. Τελικά χρειάστηκε να καταπιούμε την δυσφορία μας και να παραδεχτούμε ότι κι αυτή την βραδιά θα τη βγάλουμε σπαρτιάτικα.

Τις βραδινές ώρες μαζί με τους καταπίτες μετακινηθήκαμε στο δάσος πιο κοντά στο Μελίσσι.

12 Μάη. Ακόμα απ' το πρωί η επιμελητεία με την βοήθεια ενός καταπίτη πήγαν ξανά για ανεύρεση τροφίμων. Πλησίαζε το μεσημέρι,

όταν τα παρατηρητήριά μας μας ειδοποιούν ότι στο δημόσιο δρόμο εμφανίστηκε μια εχθρική φάλαγγα αυτοκινήτων με 15 περίπου αυτοκίνητα με κατεύθυνση το Μελίσσι. Αυτό για μας ήταν κάτι το απρόοπτο και στην αρχή σαν απίστευτο. Αμέσως δόθηκε εντολή στα τμήματα να είναι έτοιμα για κάθε ενδεχόμενο.

Γρήγορα διαπιστώθηκε ότι πράγματι ήταν ένα τμήμα στρατού δύναμης λόχου, ίσως και παραπάνω. Εμοιαζε περισσότερο σαν μια κινητή περίπολος που είχε σκοπό να ανιχνεύσει και να ελέγξει αυτή την περιοχή. Με τα κιάλια παρατηρήσαμε ότι, όταν η φάλαγγα έφτασε στη γνωστή στροφή κοντά στο Μελίσσι, τα αυτοκίνητα σταμάτησαν, οι στρατιώτες κατέβηκαν απ' τα αυτοκίνητα και στη συνέχεια έπιασαν θέσεις στις κοντινές δασωμένες μικρές ραχούλες. Οι κινήσεις τους αυτές έδειχναν ότι αυτό το τμήμα δεν είχε πρόθεση για παραπέρα ανίχνευση ή να κινηθεί προς τη δική μας κατεύθυνση. Οι δυο λόχοι μας παίρνουν εντολή απ' τη διοίκηση να κινηθούν επιθετικά και να τους χτυπήσουν. Η απόσταση που μας χώριζε απ' το στόχο ήταν 3-3,5 χμ. Η καλή κάλυψη του εδάφους μας ευνοούσε να προωθηθούμε απαρατήρητοι. Οι μαχητές αυτή τη φορά, παρά την εξάντληση που νιώθανε απ' τη συνεχή, θεριεμένη μέσα τους πείνα, πήγαιναν σ' αυτή τη μάχη με ιδιαίτερη διάθεση να πολεμήσουν ελπίζοντας ταυτόχρονα ότι αυτή η ευκαιρία θα τους έδινε τη δυνατότητα να εξοικονομήσουν κάποιου είδους τρόφιμα που θα τους επέτρεπαν να καταπραύνουν τις διαμαρτυρίες από τα άδεια στομάχια τους.

Και ξαφνικά βλέπουμε ότι το τμήμα αυτό του στρατού εγκαταλείπει τις δασωμένες κορφούλες, που κατείχε και συγκεντρώνεται γύρω απ' τα αυτοκίνητα. Καταλάβαμε ότι ετοιμάζεται να μπει στα οχήματα και να επιστρέψει στη βάση του.

Η απόφαση για την επιστροφή αυτής της φάλαγγας στη βάση της έδειχνε ότι η διοίκηση αυτού του τμήματος θεώρησε ότι είχε εκπληρώσει την προγραμματισμένη αποστολή που είχε αναλάβει και όχι ότι είχε αντιληφθεί τη δική μας επιθετική κίνηση. Η απόσταση, που μας χώριζε μ' αυτή, θα ήταν περίπου 1 χμ. Αποφασίσαμε ότι έπρεπε να επέμβουμε αποφασιστικά κι ανοιχτά. Δώσαμε εντολή στους μαχητές μας να ταχύνουν το βάδισμα, ακόμα και να τρέξουν όσο μπορούν πιο γρήγορα ακάλυπτοι και χωρίς προφύλαξη μπροστά. Ενώ οι σκοπευτές οπλοπολυβόλων πήραν εντολή κι αμέσως άνοιξαν πυρά. Με αυτή την ενέργειά μας θέλαμε να τους εμποδίσουμε την αποχώρησή τους, αλλά και να τους εξαναγκάσουμε να εμπλακούν στην μάχη μαζί μας. Στο άνοιγμα των δικών μας πυρών οι στρατιώτες όχι μονάχα αρνήθηκαν να απαντήσουν, αλλά και βιάστηκαν να μπουν γρήγορα στα αυτοκίνητα και να φύγουν.

Μ' αυτόν τον τρόπο πέτυχαν να απομακρυνθούν και να αποφύγουν τη σίγουρη εξόντωση ή και αιχμαλώτισή τους. Στο σημείο που στάθμευαν τα αυτοκίνητα βρέθηκαν εγκατελειμμένα διάφορα αντικείμενα, όπως ένα δίκωχο, μερικές ταινίες οπλοπολυβόλου «ΜΠΡΕΝΤ», γεμάτες σφαίρες, ένας γυλιός με ξυριστικά εργαλεία, βούρτσες, κρέμες, πάστες, κολόνια, πακέτα με τσιγάρα και μπισκότα. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώναν ότι η αποχώρηση ήταν βεβιασμένη και άτακτη.

Κατά την επιστροφή μας και πλησιάζοντας στο δικό μας ΣΔ, από μακριά μας χτύπησε μια ευχάριστη μυρωδιά από φασουλάδα, που έβραζε στα καζάνια.

'Οπως μάθαμε αργότερα, αυτή τη φορά η επιμελητεία εντόπισε, επιτέλους, το μέρος της αποθήκης με τα κρυμμένα τρόφιμα, που έψαχνε. Αυτό μας ενθάρρυνε, μας έδωσε κουράγιο. Σ' αυτή βρέθηκαν φασόλια και μερικά παξιμάδια από μπομπότα. Μαζί με την διανομή της φασουλάδας, δόθηκε στον καθένα και ένα μερίδιο παξιμάδια. Συνάμα, μας υπόδειξαν ότι τα παξιμάδια να μην καταναλωθούν, αλλά να τα κρατήσουμε για τις επόμενες μέρες. 'Ομως πολλοί λίγοι εισάκουσαν αυτή την οδηγία. Οι περισσότεροι επιτόπου έτριψαν τα παξιμάδια και τα έριξαν στη φασουλάδα και στο άψε - σβήσε την καταβρόχθησαν.

13 Μάη. Κάνουμε μια πορεία την ημέρα μέσα στο δάσος. Περνούμε τα μέρη της Ανθρακιάς και φθάνουμε έξω απ' τον Αγιο Δημήτριο. Ακόμα και εμείς οι διοικητές λόχων δεν γνωρίζαμε που και γιατί πηγαίναμε. Αργότερα έγινε γνωστό ότι σκοπός αυτής της πορείας ήταν να συναντηθούμε με τη Διλοχία του Π. Λάτσαρη, που δρούσε σ' αυτή την περιοχή, αλλά και να εξεταστούν οι δυνατότητες για την ανεύρεση τροφίμων σ' αυτή την περιοχή.

Στην πραγματικότητα τίποτε από αυτές τις δυο πρώτες επιδιώξεις μας δεν πετύχαμε με τον ερχομό μας σ' αυτό το μέρος. Με τη Διλοχία του Π. Λάτσαρη δεν μπορέσαμε να συναντηθούμε, ενώ απ' τις πληροφορίες που μας δόσανε στο ΚΠ της περιοχής, το πρόβλημα της ανεύρεσης τροφίμων σ' αυτό το χώρο είναι πολύ πιο δύσκολο απ' ότι στα χωριά που βρίσκονται κοντά στα Γρεβενά. 'Ετσι, αναγκαστήκαμε την ίδια μέρα να γυρίσουμε στο ίδιο λημέρι κοντά στο Μελίσσι. Επομένως, η πορεία μας δεν ήταν μονάχα άσκοπη, αλλά και πολύ κουραστική.

14 Μάη. Μετακινηθήκαμε στο δάσος κοντά στο χωριό Δεσπότη. Η έλλειψη τροφίμων ήταν το πιο τρομερό άλυτο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν αυτή την περίοδο τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Μας εξαντλούσε, μας παρέλυε και εκμηδένιζε κάθε προσπάθεια για την

ανάπτυξη πολεμικής και σαμποταριστικής δράσης. Εκανε ζοφερές τις προοπτικές για την ίδια την επιβίωση ολόκληρου αυτού του σημαντικού αντάρτικου σχηματισμού. Δοκίμασε να μετακινηθείς, να πολεμήσεις, να δράσεις με μαχητές με άδεια στομάχια και εξαντλημένους ανθρώπινους οργανισμούς.

Και η σημερινή μας μετακίνηση στο Δεσπότη απόβλεπε ακριβώς στο να συμβάλει στις προσπάθειες να βρεθεί τρόπος να βελτιωθεί, έστω και σε κάποιο βαθμό η κατάσταση αυτού του πάρα πολύ οξυμένου επισιτιστικού προβλήματος που αντιμετώπιζαν δραματικά τα τμήματά μας.

Ο Βρατσάνος αυτή τη φορά έστρεψε την προσοχή του προς τα Γρεβενά. Και συγκεκριμένα προς στα μισοστρατοκρατούμενα χωριά που βρίσκονταν γύρω από αυτή την πόλη. Το χωριό Δεσπότης λόγω της σχετικά μικρής απόστασης απ' τα Γρεβενά προσφέρονταν κάλλιστα, να γίνει και η βάση εξόρμησης στις προσπάθειες για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Είναι όμως σημαντικό να επισημανθεί ότι εκείνες τις ημέρες η αντίπαλη διοίκηση, που είχε κινηθεί προς καταδίωξή μας είχε χάσει τα ίχνη μας. Ο διοικητής μας, που γνώριζε αυτή την κατάσταση καταλάβαινε ότι έπρεπε να βιαστεί, να εκμεταλευτεί αυτή την ευκαιρία και να αρχίσει αμέσως να δράση, πριν ακόμα η Ταξιαρχία γίνει αντιληπτή ότι βρίσκεται τόσο κοντά σ' αυτή την επαρχιακή πόλη.

Ο Λόχος μας αυτή τη φορά είχε καταυλιστεί στην άκρη του χωριού Δεσπότης. Ήταν μια ηλιόλουστη μαγιάτικη μέρα. Οι μαχητές μας, που και σήμερα δεν έτρεφαν κάποιες ελπίδες ότι η επιμελητεία θα τους εξασφάλιζε τρόφιμα, αποφάσισαν να βρουν μόνοι τους κάποια διέξοδο απ' την τρομερή πείνα που εδώ και μερικές μέρες τους ταλάνιζε φοβερά. Οι εξαντλημένοι οργανισμοί τους αυτή τη φορά ήταν έτοιμοι να μασήσουν και χλωρά φύλλα βελανιδιάς προκειμένου να καταπραύνουν, έστω και για λίγο την άγρια πείνα, που τους θέριζε τα σπλάχνα. Σκορπούν στις πλαγιές, στις λάκκες και στα χωράφια, ψάχνοντας στη βλάστηση της φύσης να βρουν κάποιο είδος τροφής. Και πράγματι, το βασίλειο της φύσης αυτή την ανοιξιάτικη εποχή πρόσφερνε μια σειρά ποικίλα είδη από χόρτα, λαχανικά κλπ., που περιείχαν βιταμίνες και μπορούσαν να ληφθούν και να ενισχύσουν έστω και σε κάποιο βαθμό τον ανθρώπινο οργανισμό. Η προσοχή στράφηκε προς τα διάφορα βλαστάρια, ξυνίθρες, λιβαδίτσες, κουκουσούλες, που δεν ήταν πρώτη φορά που οι αντάρτες έβρισκαν σ' αυτά τα διάφορα χορταρικά κάποια προσωρινή παρηγοριά απ' την ανυπόφορη πείνα, χειρότερη κι' απ' την παμφάγα λάμια της αρχαιοελληνικής μας μυθολογίας.

Σ' αυτή την ανιχνευτική προσπάθεια μια ομάδα μας, περνώντας από κάτι κήπους κι αυλές, ανακάλυψε αρκετές τούφες από καταπράσινες τσουκνίδες. Το εύρημα αυτό ήταν ό,τι χρειαζόταν, αλλά και αποτέλεσε την καλύτερη επιλογή ανάμεσα στις άλλες εναλλακτικές λύσεις. Γι' αυτό μόλις ανακαλύφθηκε αυτή η λύση, καταφθάνουν εκεί για τον ίδιο σκοπό και άλλοι αντάρτες. Σε λίγο βλέπουμε ότι αυτά τα τόσο πράσινα και μυρωδάτα λαχανικά να βράζουν στις καραβάνες των μαχητών μας.

Οι 'Ελληνες αγρότες χρησιμοποιούσαν αυτό το είδος λαχανικών στην μαγειρική ακόμα και στους καλούς καιρούς, που με τη βοήθεια του ελαιόλαδου γίνοταν συχνά ένα ορεκτικό και γευστικό φαγητό. Κι αυτή τη φορά παρ' όλο που δεν υπήρχε λάδι, αλλά μόνο αλάτι, που ευτυχώς βρέθηκε στους αντάρτες και προστέθηκε στο φαγητό ανάλογο, έτσι που όλους μας ξεγέλασε και καταπράυνε κάπως την πείνα μας. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι μαχητές μας που γνώριζαν τη σημασία που έχει το αλάτι σε παρόμοιες περιπτώσεις, πριν ξεκινήσουν απ' το Βίτσι είχαν εφοδιαστεί και με μικρό κομπόδεμα από αλάτι.

Τις βραδινές ώρες μας ειδοποίησαν ότι ετοιμάζεται φαγητό. Σε μερικούς αυτό το νέο φάνηκε απίστευτο και μόνοι τους έτρεξαν στη διοίκηση του τάγματος να πειστούν γι' αυτό με τα ίδια τους τα μάτια. Επέστρεψαν χαρούμενοι και επιβεβαίωσαν ότι πράγματι μαγειρευότανε μακαρόνια με κονσέρβες κρέατος. Και να μια ομάδα απ' τη διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα τό 'βαλε στο τραγούδι. Η είδηση για την μακαρονάδα που ετοιμαζόταν ήταν και το κύριο κίνητρο που προκάλεσε αυτή την αυθόρμητη ψυχαγωγική εκδήλωση. Το γεγονός αυτό μας χαροποίησε όλους, μια που στο τμήμα μας αρκετό καιρό δεν είχε ακουστεί τραγούδι. Ανάμεσα σε εκείνους που τράβηξαν ίσια για εκεί ήμουν κι εγώ με το σύνδεσμό μου.

'Οταν πλησιάσαμε τραγουδούσαν τη γνωστή, γλυκιά και εγκάρδια σμυρνιώτικη καντάδα: «Σ' αγαπώ γιατί είσαι ωραία, σ' αγαπώ γιατί είσαι εσύ. Το παράθυρο κλεισμένο το παράθυρο κλειστό. 'Ανοιξε το ένα φύλλο να σε δω να σε χαρώ».

Εγώ, που για πρώτη φορά άκουσα αυτή την ωραία καντάδα με την τόσο γλυκιά μελωδία χάρηκα πάρα πολύ. Πρωτοστατούσε στην εκτέλεση του τραγουδιού ο Γιάννης απ' τον Πειραιά. Μόλις με είδε, μου είπε: «Συναγωνιστή λοχαγέ, τραγουδούμε για τη μακαρονάδα που ετοιμάζεται». Τόσο πολύ μου άρεσε αυτή η καντάδα, που τον παρακάλεσα να την επαναλάβει. Δεν έφερε αντίρρηση. Η επανάληψη αυτή τη φορά συνοδεύτηκε με τη συμμετοχή και άλλων μαχητών. Καταχειροκροτήθηκε από όλους μας.

Σε λίγο με τις καραβάνες στα χέρια πιάσαμε σειρά κοντά στο καζάνι και αρχίσαμε να παίρνουμε αυτή την καλομαγειρεμένη μακαρονάδα. Και επειδή δεν υπήρχε ψωμί για να διανεμειθεί ο μάγειρας έβαζε στην καραβάνα όσο φαγητό χωρούσε. 'Οταν ρώτησα τον επιμελητή μας, τον μπάρμπα Αποστόλη Σκαρλάτο να μου πει πως βρέθηκαν εδώ στα βουνά μακαρόνια και κονσέρβες κρέατος, χαμογελώντας μου απάντησε: «Μήτσο, τρώγε και μην ρωτάς». 'Ηταν ολοφάνερο ότι αυτά τα τρόφιμα έφθασαν σε μας με κάποιο τρόπο από μέσα απ' τα Γρεβενά. Ασφαλώς με την βοήθεια του ΚΠ της περιοχής.

Η μάχη στα προάστια των Γρεβενών

15 Μάη. Ο διοικητής ακόμα απ' την προηγούμενη μέρα είχε πάρει την απόφαση γι' αυτή τη μάχη. Το πρωί μας κάλεσε να κάνουμε αναγνώριση. Σ' αυτή έπαιρναν μέρος ο διοικητής και Π Επίτροπος του Τάγματος σαμποτέρ Ιωσηφίδης Φώτης και ο Νικηφορίδης Νίκος. Οι λοχαγοί Οικονόμου Δημήτρης, Βαρβαρούσης Κώστας, ο υπεύθυνος πληροφοριών Καραντώνης Νίκος, ο λοχαγός Ναυπλιώτης Μανώλης και ο λοχαγός Κατσής Μήτσος.

Απ' το σημείο, που είχε επιλεχτεί για παρατηρητήριο, παρακολουθούμε με τα κιάλια την κατάσταση, που υπήρχε εκεί, τις κινήσεις του αντιπάλου και του πληθυσμού αμέσως μετά τον ερχομό της ημέρας. Τα δεδομένα της αναγνώρισης επαλήθευαν πλήρως τις πληροφορίες που μας είχαν δόσει οι άνδρες του ΚΠ. Πρόβαλνε μπροστά στα μάτια μας και μάλιστα με αρκετές λεπτομέρειες η συνηθισμένη και θλιβερή γενικά εικόνα της καθημερινής ταλαιπωρίας του αγροτικού πληθυσμού αυτής της περιοχής.

Οι άρμόδιες αρχές, μόλις έφεγγε ο θεός την ημέρα, επέτρεπαν στους κατοίκους της πόλης, αλλά και σε εκείνους, που τους είχαν μεταφέρει σ' αυτή με τη βία απ' τα γύρω ορεινά χωριά, να βγαίνουν έξω απ' την πόλη, να ασχολούνται με δουλειές στα κτήματά τους. Να βόσκουν τα ζώα τους (γιδοπρόβατα, γελάδια, άλογα, κλπ.). Να κόβουν και να μεταφέρουν ξύλα για τις ανάγκες των σπιτιών. Η μετακίνησή τους δεν ήταν απεριόριστη, γινόταν μέσα στα όρια μιας καθορισμένης ζώνης, ενώ όλη η δραστηριότητά τους και οι ασχολίες τους, κατά τη διάρκεια της ημέρας βρισκόταν κάτω απ' την επίβλεψη των οργάνων της τάξης (στρατός, αστυνομία, ΜΑΥ, κλπ.). Είδαμε ότι, πριν την έξοδο του πληθυσμού απ' την πόλη, μπροστά πήγαιναν τμήματα του στρατού ή των ΜΑΥ, τα οποία ανίχνευαν και

κυριολεκτικά χτένιζαν τα γύρω δάση και τα πιο πιθανά σημεία, που μπορούσαν να υπάρχουν αντάρτες. Όταν έφταναν εκεί, έστηναν φυλάκια και παρατηρούσαν την επιτηρούμενη περιοχή. Ενώ πριν το ηλιοβασίλεμα οι πολίτες ήταν υποχρεωμένοι να μπαίνουν ξανά στην στρατοκρατούμενη και περιχαρακωμένη πόλη.

Το αποτέλεσμα της αναγνώρισης μας έδωσε τη δυνατότητα να διαπιστώσουμε τις δραστηριότητες του στρατού και του πληθυσμού, τα μέτρα ασφάλειας, καθώς και τις δυνάμεις του αντιπάλου που θα έπαιρναν μέρος σ' αυτή την επιχείρηση, καθώς και τα σημεία εγκατάστασης των φυλακίων.

Εκεί επιτόπου ο διοικητής μας ανακοινώνει την απόφασή του και το σχέδιο της αυριανής μάχης. Στο σχέδιο προβλέπονταν ότι η επίθεση κατά των εχθρικών φυλακίων θα γινόταν με τις δυνάμεις των δυό λόχων σαμποτέρ του Δ. Κατσή και του Δ. Οικονόμου. Οι άνδρες αυτών των λόχων ακόμα απ' τη νύχτα θα έπιαναν θέσεις εφόδου σε απόσταση 100-150 μ. περίπου μπροστά απ' τη διάταξη των εχθρικών φυλακίων. Εκεί θα παρέμειναν καλυμμένοι μέχρι που θα δινόταν το σύνθημα της επίθεσης. Η επίθεση των λόχων θα άρχιζε ορμητικά αμέσως με την εκτόξευση μιας φωτοβολίδας απ' το δικό μας Λόχο.

Όμως αυτό το σχέδιο της επίθεσης περιείχε και υπερβολικές, εξαιρετικά υπερτολμηρές ενέργειες, που έπρεπε να γίνουν. Και όπως θα δούμε, λόγος γινόταν για ένα πολεμικό τέχνασμα και ένα παράδειγμα χαρακτηριστικής πρακτικής, που διέκριναν συχνά αυτόν τον πολυμήχανο διοικητή μπουρλοτιέρη. Είχε γίνει συνήθεια σ' αυτόν τον διοικητή σε κάθε ξεχωριστή πολεμική επιχείρηση να επιδιώκει να εφεβρίσκει, να επινοεί και να εφαρμόζει στην πράξη κάτι το πρωτότυπο, το ασυνήθιστο, το απίστευτο, το παράτολμο και εξαιρετικά επικίνδυνο πολεμικό εγχείρημα. Μια τέτοια τολμηρή ιδέα βρίσκει κι αυτή τη φορά την πρακτική έκφρασή της στο δοσμένο σχέδιο. Αυτό θα αποκαλυφτεί με την αποστολή, που αυτή τη φορά θα έπρεπε να εκπληρώσει η ομάδα επίλεκτων σαμποταριστών με επικεφαλής το λοχαγό Ναυπλιώτη Μανώλη. Η ομάδα αυτή θα έπρεπε να πιάσει τη νύχτα θέσεις στα μετόπισθεν, σε μια τοποθεσία που βρίσκονταν στην στρατοκρατούμενη περιοχή του αντιπάλου. Εκεί να κάνει αυστηρή λούφα σε κάτι μικροθάμνους και να παραμείνει απαρατήρητη κατά το πέρασμα των εχθρικών δυνάμεων, που την ημέρα ανίχνευαν αυτή την περιοχή. Θα έμπαινε στην μάχη μονάχα όταν θα άρχιζε η επίθεση των κύριων δυνάμεων με σκοπό όχι μονάχα να χτυπηθεί ο αντίπαλος απ' τα νώτα, αλλά και να του κλείσουν τα τμήματά μας το δρόμο διαφυγής προς τα Γρεβενά.

Είναι κατανοητό ότι, εάν τα πράγματα εξελίσσονταν ακριβώς όπως προβλέπονταν απ' το σχέδιο θα είχαμε εντυπωσιακά αποτελέσματα και θα ήταν σίγουρη η ολοκληρωτική εξόντωση και αιχμαλώτιση των ανδρών των εχθρικών φυλακίων. Κι ακόμα, μια τέτοια επιτυχία θα συνέβαλλε αποφασιστικά να λύσουμε σε σημαντικό βαθμό το δύσκολο επισιτιστικό μας πρόβλημα.

Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι η επιλογή του λοχαγού Μανώλη Ναυπλιώτη να είναι επικεφαλής αυτής της σοβαρής και εξαιρετικά επικίνδυνης αποστολης δεν ήταν τυχαία. Ήταν ένας πολύ γενναίος αγωνιστής με πλούσια επαναστατική δράση στο παρελθόν, έμπειρος πολεμιστής, ικανός και δοκιμασμένος διοικητής του ΔΣΕ.

Επιστρέφοντας στον καταυλισμό μετά την αναγνώριση, φάγαμε μια αρκετά πηχτή καλαμποκίσια κουρκούτη. Μας διανεμήθηκαν και από 100 γραμμάρια περίπου καλαμποκίσιο ψωμί. Με την ενέργεια, που αποκτήσαμε απ' αυτή τη «λιπαρή» τροφή, ξεκινήσαμε για την αυριανή μάχη. Και μια που τό 'φερε η κουβέντα, επισημαίνουμε ότι είχαμε να δούμε ψωμί στα μάτια μας απ' τις 5 Μάη, δηλαδή, μετά από 10 μέρες, ακριβώς απ' τη μέρα που είχαν εξαντληθεί τα εφόδια που κουβαλούσαμε στα σακίδιά μας απ' το Βίτσι. Σε όλη αυτή την περίοδο τα βγάζαμε πέρα με διάφορα βραστά όσπρια, τραχανάδες, κουρκούτη κλπ.

Τις βραδυνές ώρες οι διοικητές των λόχων ανακοίνωσαν στους διμοιρίτες για τη σχεδιαζόμενη αυριανή επιχείρηση. Και στη συνέχεια ακολουθεί η νυχτερινή πορεία μέσω Ελευθεροχώρι, γέφυρα Βενέτικου και το κάθε τμήμα φθάνει και πιάνει θέσεις στο σχεδιαζόμενο τομέα του.

16 Μάη. Με τον ερχομό της ημέρας, απ' το μέρος που βρισκόμαστε, βλέπουμε να επαναλαμβάνεται και σήμερα η χθεσινή δραστηριότητα του αντιπάλου με τις φάλαγγες από πολίτες. Βγαίνοντας έξω απ' τα στρατοκρατούμενα Γρεβενά, μπροστά κινούνται τα τμήματα του στρατού και των ΜΑΥ. Αυτοί οι σχηματισμοί ανιχνεύουν πρώτοι το μέρος και από πίσω τους ακολουθούν οι φάλαγγες των πολιτών, άνδρες, γυναίκες, παιδιά, έχοντας μαζί τους τα ζώα τους, άλογα, γαϊδούρια, αγελάδια, ενώ οι τσοπάνηδες σαλαγούσαν τα κοπάδια με τα γιδοπρόβατά τους. Όπως τις προηγούμενες μέρες, έτσι και σήμερα αυτό το ανθρωπομάνι ξεκίνησε ξένιαστα για τις διάφορες αγροτικές δουλειές κι ασχολίες. Είχαν ήδη απομακρυνθεί περίπου 5-6 χμ., όταν ο ήλιος είχε ανεβεί μια αξάλη πάνω στον ουρανό.

Και να τώρα μια αναποδιά, που χαλάει όλο το σχέδιο της επιχείρησης. Συνέβη το εξής περιστατικό. Ένα τμήμα των ΜΑΥ, όπως

κινούνταν στην εμπροσθοφυλακή, φθάνοντας σε ένα βαθύ γουπατάκι, αρχίζει να ελέγχει με προσοχή τους μικροθάμνους απ' αυτό το μέρος. Ακριβώς σ' αυτό το σημείο ήταν κρυμμένοι οι άνδρες της ομάδας του Μ. Ναυπλιώτη. Οι δικοί μας τους βλέπουν, που πλησιάζουν και δεν τους πειράζουν. 'Επρεπε να τους αφήσουν να περάσουν και να μη γίνουν αντιληπτοί απ' αυτούς. Αυτή την οδηγία είχαν. Μένουν ακίνητοι στις θέσεις τους και με ψυχραιμία επιμένουν να πετύχουν αυτό που επιδίωκαν. Αυτό τελικά στάθηκε αδύνατο. Οι άνδρες των ΜΑΥ προχωρώντας μπροστά πέφτουν αναγκαστικά πάνω στους δικούς μας. Η απόσταση που τους χώριζε, όταν τους αντιλήφθηκαν, ήταν γύρω στα 2-3 μέτρα. Το τι είδους ψυχολογικές καταστάσεις δοκιμάζουν οι άνθρωποι σε παρόμοιες περιπτώσεις, μπορούν να το νιώσουν μονάχα εκείνοι που έτυχε να βρεθούν και να δοκιμάσουν μια τέτοια απρόοπτη κατάσταση. Η συμπλοκή έγινε αναπόφευκτη. Ανοίχτηκαν πυρά κι απ' τις δυό πλευρές. Ακολουθεί μια προσωρινή υποχώρηση και των δυό εμπλεκόμενων αντιπάλων. Οι δικοί μας τελικά τα καταφέρονουν να συμπτυχθούν με επιτυχία, χρησιμοποιώντας μια κάπως δασωμένη χαράδρα. Αμέσως μετά την απρόοπτη συμπλοκή τα τμήματα του στρατού και των ΜΑΥ κινητοποιούνται και φθάνουν στο σημείο της σύγκρουσης.

Ρίχνονται όλοι μαζί στην καταδίωξη της ομάδας μας.

Ακούγονται δυνατές απειλητικές κραυγές και ουρλιαχτά, όπως «Νάτοι, που κρύβονται», «Πέντε έξι άτομα είναι», «Τρέξτε, βιαστήτε να τους πιάσουμε», «Αέρα», «Απάνω τους» κλπ. Δεν πρόλαβαν όμως να διατυμπανίσουν τη νίκη τους. Τα πράγματα στο πεδίο της μάχης εξελίσσονται διαφορετικά. Παίρνουν άλλη τροπή μετά τη δική μας παρέμβαση, όταν δόθηκε το σύνθημα για αντεπίθεση. 'Ετσι βλέπουμε να ρίχνονται ασταπιαία στην επίθεση δυο ολόκληροι λόχοι, 200 περίπου έμπειροι πολεμιστές του ΔΣΕ, σηκωμένοι σαν ένας άνθρωπος απ' τις θέσεις τους, οπλισμένοι σαν αστακοί με ατομικά αυτόματα και ελαφρά οπλοπολυβόλα και να ανοίγουν πυρά με όλα τα όπλα τους. Να βάζουν αδιάκοπα ριπές, περνώντας ορμητικά στην έφοδο και τραβώντας ίσια κατά πάνω προς τις πρώτες εχθρικές εστίες αντίστασης. Να τις ανατρέπουν χωρίς δυσκολία. Να αναγκάζουν το στρατό και τα παλικάρια της φακής των ΜΑΥ να το βάζουν στα πόδια. Η υποχώρηση μετατρέπεται σε άτακτη φυγή. Να φεύγουν σαν λαγοί για να γλιτώσουν χωρίς να κοιτάζουν πίσω. Στη φυγή τους προς τα πίσω ανακατεύονται με τους πολίτες, οι οποίοι κατατρομαγμένοι και σε πλήρη απόγνωση προσπαθούν να σώσουν τα κοπάδια τους. Η καταδίωξη συνεχίστηκε μέχρι τη θέση Παλιάμπελα, που ήταν τότε τα προάστια των Γρεβενών. Φθάσαμε μέχρι το σημείο που βρίσκεται

σήμερα το ξενοδοχείο ΜΙΛΙΩΝΙ Εδώ αποφασίστηκε να επιστρέψουμε στη βάση μας. Δεν προλάβαμε να απομακρυνθούμε αρκετά πολύ από το πεδίο της μάχης.

Και να, βλέπουμε να καταφθάνει ένας «Γαλατάς». Καταλάβαμε ότι ήρθε στα σίγουρα με παραγγελία. Ηταν συνηθισμένο φαινόμενο, που το παρατηρούσαμε συχνά ύστερα από κάποια σύγκρουση, ένα προειδοποιητικό μήνυμα για την ακόλουθη εμφάνιση της εχθρικής αεροπορίας. Ο απροσκάλεστος αυτός «επισκέπτης» αρχίζει να πετάει πάνω απ' τα κεφάλια μας. Δεν άργησε να μας εντοπίσει. Κάνει συνεχώς στροφές πάνω μας, χωρίς να απομακρύνεται από τούτο τον χώρο. Προσπαθεί να πετάει όσο μπορούσε πιο χαμηλά. Εντείνει τρομακτικά τη βοή των κινητήρων και κατά καιρούς μας ρίχνει χειροβομβίδες ή μικρές ρουκέτες. Έκανε το παν να εμποδίσει την σύμπτυξή μας προς τα πίσω. Ωστόσο η πορεία της δικής μας αποχώρησης συνεχίζεται. Την ώρα που διασχίζαμε τη γέφυρα του ποταμού Βενέτικου είδαμε να καταφθάνει ένα μαχητικό αεροπλάνο. Να παίρνει χωρίς καμιά προετοιμασία στροφή και να μυδραλλιοβολεί τα τμήματά μας. Έτσι οι μαχητές μας αναγκάστηκαν να ακινητοποιηθούν στις θέσεις, που βρισκόταν, να καθηλωθούν μέσα σε κάτι μικροθάμνους.

Μια μικρή διακοπή της εχθρικής επιδρομής, που μεσολάβησε, όταν έφυγε το αεροπλάνο, οι μαχητές τη χρησιμοποίησαν να περάσουν στα γρήγορα τη γέφυρα του ποταμού και το άλλο ακάλυπτο μέρος γύρω από αυτή. Έτσι έγινε δυνατό το μεγαλύτερο μέρος της φάλαγγας να προλάβει να περάσει αυτόν τον επικίνδυνο τομέα, να βγει και να καλυφθεί στις απέναντι δασωμένες πλαγιές πριν ακόμα καταφθάσει το επόμενο αεροπλάνο. Ωστόσο ενα μικρό μέρος της φάλαγγας, ανάμεσά τους και εγώ, που κινούμουν στην οπισθοφυλακή, δεν προλάβαμε να βγούμε στο ασφαλές σημείο κάλυψης. Γι' αυτό ο ερχομός του επόμενου αεροπλάνου που κατέφθασε μας βρίσκει εμένα και το σύνδεσμό μου Μιχάλη Πολέτζα στη μέση του καταστρώματος της δημοσιάς, ακριβώς δίπλα από μια μικρή βρυσούλα που βρισκόταν εκεί. Σ' αυτή την εντελώς ακάλυπτη θέση που βρεθήκαμε δίνεται η δυνατότητα στον αεροπειρατή να μας βλέπει σαν τη μύγα στο γάλα με την πρώτη κιόλας ματιά. Έτσι γινόμαστε ο πιο διακριτικός στόχος του και οι αποδέκτες των πρώτων ριπών των μυδραλλιοβόλων. Το μοναδικό μέτρο, που προλάβαμε να πάρουμε, μόλις αντικρίσαμε το πλησίασμα του δολοφόνου του αέρα, ήταν να πέσουμε στην άκρη του αυτοκινητόδρομου και να μείνουμε ακίνητοι, περιμένοντας να γίνει ό,τι ήταν γραφτό από την τύχη μας.

Ακολούθησαν παρατεταμένες ριπές, ενώ οι σφαίρες, που ρίχτηκαν στο ίδιο μέρος με τις δυό επανειλημμένες βουτιές του αεροπλάνου, γαζώνουν το κατάστρωμα σε απόσταση 20-30 πόντους απ' τα πλευρά μας. Ανοίγουν αυλακιές, ανασκάβουν την επιφάνεια, ενώ τα χαλίκια σκορπούν με δύναμη προς όλες τις κατευθύνσεις. Τα χώματα και οι σκόνες μας σκεπάζουν. Μας μουτζουρώνουν. Μας κάνουν αγνώριστους. Μας προκαλούν πραγματικό ψυχολογικό σοκ με αποτέλεσμα να φθάσουμε σε μια στιγμή σε τέτοιο βαθμό, που να μην καταλαβαίνουμε τι συνέβη και που βρισκόμαστε. Υστερα απ' την απομάκρυνση του αεροπλάνου αρχίσαμε να συνερχόμαστε. Ανοίξαμε τα μάτια. Κοιταχθήκαμε.

Αντικρύσαμε τα πρόσωπά μας. Δεν πιστεύουμε στα ίδια μας τα μάτια ότι ήμαστε ζωντανοί. Διερωτιώμαστε μέσα μας, πώς ήταν δυνατό οι τόσες και τόσες σφαίρες που κατευθύνθηκαν ίσια καταπάνω μας, ειδικά για μας τους δυό να περάσουν δίπλα μας και να μην αγγίξουν κανέναν.

Οι εχθρικές αεροπορικές επιδρομές συνεχίστηκαν μέχρι αργά το βράδι. Ευτυχώς χωρίς απώλειες και τραυματισμούς. 'Ολη αυτή τη μέρα τη βγάλαμε καθαρά χωρίς καμιά απώλεια. Τις βραδινές ώρες μετακινήθηκαμε στα υψώματα του Μελισσιού. Αυτή η μετακίνησή μας ήταν απαραίτητη μια και η αντίπαλη διοίκηση γνώριζε ήδη ότι βρισκόμαστε σε τούτη την περιοχή.

17 Μάη. Η επιχείρηση στα προάστια των Γρεβενών θορύβησε σοβαρά την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση της περιοχής. Οι έντονες αναγωριστικές δραστηριότητες της εχθρικής αεροπορίας, που άρχισαν σήμερα αμέσως απ' τις πρωινές ώρες είχαν άμεσα σχέση μ' αυτή την ανησυχία. Οι «γαλατάδες» σε ολοήμερη βάση πετούν πάνω απ' τα δάση της περιοχής, ανιχνεύουν, ψάχνουν να μας βρουν, να μας εντοπίσουν.

18 Μάη. Ο επιμελητής της Ταξιαρχίας μας Γκολέτσας Βασίλης μαζί με τους ανθρώπους του, τις τελευταίες δύο μέρες αναπτύσσει έντονες δραστηριότητες για την εξεύρεση τροφίμων. Σ' αυτή την προσπάθειά του τον βοηθούν οι γνωστοί και συμπατριώτες του καταπίτες αυτής της περιοχής. Βρέθηκαν μερικές ποσότητες καλαμποκίσιο αλεύρι κι αμέσως στάλθηκε ένα συνεργείο μαχητριών μας μέσα στο χωριό Μελίσσι, οι οποίες ζύμωσαν και μας έψησαν ψωμί. Θεωρώ υποχρέωσή μου να επισημάνω ότι τα τμήματα ΚΠ των Γρεβενών και του Σινιάτσικου μας βοήθησαν όσο μπορούσαν κατά την παραμονή μας σ' αυτές τις περιοχές, κάτι που δεν το είδαμε αργότερα απ' τους καταπίτες του Μπούρινου.

19 Μάη. Σήμερα παρατηρείται έντονη κινητικότητα σημαντικών

εχθρικών δυνάμεων, που κινήθηκαν απ' τα Γρεβενά και άλλες κατευθύνσεις. Το μεσημέρι είχαν βγει ήδη στην γραμμή Φυλή - Ελευθεροχώρι - Δεσπότη και πλησίαζαν να βγουν στο Μελίσσι. Η προέλαση του αντιπάλου συνοδευόνταν με σποραδικές βολές πυροβολικού και όλμων. Τις βραδινές ώρες αποφασίστηκε να ελιχθούμε σε άλλο χώρο. Κάνουμε νυχτερινή πορεία, ακολουθώντας το δρομολόγιο Μελίσσι - Αιμιλιανός, Πηγαδίτσα - Κοσμάτι - Παλιοχώρι - Ζιάκα.

20 Μάη. Σ' αυτό το χωριό δεν υπήρχε ούτε μια ανθρώπινη ψυχή. Ηταν εκκενωμένο και έρημο. Περνώντας μέσα από αυτό, τα μοναδικά ζωντανά, που συναντούσες ήταν κάποια γάτα, που μόλις θα σε έβλεπε, το 'βαζε στα πόδια κατατρομαγμένη, τρέχοντας να κρυφτεί. Η συναντούσες κανένα απ' τα εγκαταλειμμένα σκυλιά ξαπλωμένο σε κάποιο σωρό από κοπριά, που μόλις αντιλαμβανόταν το πλησίασμα ανθρώπου, παρά την ελεηνή του κατάσταση, έβρισκε τη δύναμη να σηκώνει το κεφάλι, να σε κοιτάζει και να βγάζει με δυσκολία ένα αδύνατο γαύγισμα, σαν να έλεγε:

- Εγώ εδώ είμαι, εσείς που χαθήκατε;

Από πληροφορίες που πήραμε, μάθαμε ότι ο αντίπαλος είχε εγκαταλείψει την περιοχή του Νιτρούζι.

'Οταν μιλάμε για Νιτρούζι εννοούμε μια χαρακτηριστική τοποθεσία σε τούτο το γεωγραφικό χώρο, για ένα αντέρεισμα αρκετά μακρύ σε έκταση, με σημαντική στρατιωτική σημασία, με μια τέτοια εδαφική διαμόρφωση, που προσφέρονταν ιδιαίτερα για τη διεξαγωγή αγώνα αντάρτικης τακτικής και στρατιωτικών ελιγμών. Η σπουδαιότητά του δεν βρίσκεται μονάχα στη δεσπόζουσα θέση που κατείχε, αλλά και στο ότι μας εξασφάλιζε απόλυτη σχεδόν κάλυψη. Αλλά ακόμα και για το ότι οι κάτοικοι γύρω απ' αυτά τα χωριά διακατέχονταν από ωραία, περήφανα, εθνικοαπελευθερωτικά επαναστατικά αισθήματα. Και πάντα προσφέρανε ό,τι είχαν και δεν είχαν για τους αγώνες του λαού μας στα δύσκολα χρόνια της Εθνικής Αντίστασης και του αντιαποικοκρατικού αντιιμπεριαλιστικού αγώνα του ΔΣΕ για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία της πατρίδας μας. Οι ανταρτοκαπετάνιοι του ΕΛΑΣ κι αργότερα οι διοικητές του ΔΣΕ, που γνώριζαν όλες αυτές τις εξαίρετες αρετές και προτερήματα αυτών των πατριωτών, χρησιμοποιούσαν συχνά αυτά τα μέρη για ημέρια, καταυλισμούς των ανταρτών, αλλά και σαν βάση εξόρμησης για τις επιχειρήσεις τους προς τα επαρχιακά κέντρα.

Τις βραδινές ώρες, κάνοντας πορεία μέσω Ζιάκας, καταυλιστήκαμε στο δάσος έξω απ' την Αλατόπετρα.

21 Μάη. Στο ίδιο μέρος παραμείναμε 3 ολόκληρα εικοσιτετρά-

ωρα.

Σε τούτα τα γύρω χωριά υπήρχε μια ιδιόμορφη κατάσταση, που σπάνια μπορούσε να συναντήσει κανείς σε χωριά κάποιας άλλης περιοχής. Αναφερθήκαμε αλλού ότι η συντριπτική πλειονότητα των κατοίκων των χωριών της περιοχής των Γρεβενών είχε μεταφερθεί με τη βία στα στρατοκρατούμενα Γρεβενά. Όμως σε μια σειρά χωριά, όπως η Αλατόπετρα, η Καλλονή, τα Μέγαρα, οι Κυδωνιές, το Κυπαρίσι κλπ., ορισμένοι πολίτες συνέχιζαν να ζουν σαν καταδιωκόμενοι στα δάση των χωριών τους. Όλοι αυτοί ήταν άνθρωποι δικοί μας, με επαναστατικό παρελθόν, με παιδιά, γυναίκες και γονείς αντάρτες, που εάν τολμούσαν να εμφανιστούν στα Γρεβενά το λιγότερο που τους περίμενε ήταν οι βασανισμοί, η φυλακή και η εξορία με τις γνωστές συνέπειες και ιδιαίτερα με τις τρομερές καταδικαστικές αποφάσεις απ'τα μονορχοφασιστικά στρατοδικεία - θανατοδικεία μέχρι την ποινή του θανάτου. Όλοι τους αυτοί στη διάρκεια των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων γινόταν ο κύριος στόχος του Κυβ. στρατού και των τμημάτων των ΜΑΥ. Ωστόσο με τον τρόπο τους και τις πολλές και πλούσιες εμπειρίες τους τα κατάφερναν να κρύβονται στα δυσκολοπατημένα μέρη και σε τούτα τα πυκνοδασωμένα λημέρια. Όταν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις τελείωναν και επικρατούσε κάποια ησυχία και γαλήνη, έβγαιναν απ' τους κρυψώνες τους και ασχολούνταν με τις περιορισμένης έκτασης αγροτικές καλλιέργειες. Συνήθως σε κάποιο χωράφι έσπερναν λίγο σιτάρι ή καλαμπόκι κλπ., διατηρούσαν κάποιο κρυφό περιβόλι. Μ'αυτό τον τρόπο παρήγαγαν λίγα αγαθά πρώτης ανάγκης. Παράλληλα συνέχιζαν να κρατούν και κάποιο ζωντανό, αγελάδα, βόδι, άλογο, γαϊδούρι, κατσίκες κλπ. Αυτοί οι αφανείς αγωνιστές μας συνήθως πάντα μας συμπαραστέκονταν όσο μπορούσαν και βοηθούσαν τα αντάρτικα τμήματα, τους ελεύθερους σκοπευτές, τους ΚΠ, τους ξεκομμένους μαχητές μας.

Έκρυβαν με μεγάλο κίνδυνο της ζωής τους και συντηρούσαν τραυματίες μας. Ιδιαίτερη χαρακτηριστική περίπτωση από αυτή την άποψη ήταν ορισμένες οικογένειες καταδιωκομμένων απ' το χωριό. Αλατόπετρα.

Τις δύσκολες μέρες εκείνης της περιόδου, αρκετές φορές χρειάστηκε να περάσουμε και να σταματήσουμε στα υψώματα της Αλατόπετρας. Και πάντα βρίσκαμε θερμή αγωνιστική συμπαράσταση και βοήθεια από τους κατοίκους του χωριού Αλατόπετρα. Εξαιρετικά σημαντική και συγκλονιστική ήταν η προσφορά αρκετών οικογενειών στη λύση του επισιτιστικού προβλήματος, που αντιμετώπιζαν τότε τα τμήματά μας. Μας έδιναν απ' το υστέρημά τους. Κυριολεκτικά μοίραζαν την μπουκιά τους μαζί μας. Ιδιαίτερα μας συγκίνησε η

προσφορά τους στις 21 Μάη, που έσφαξαν ένα βετούλι για τις ανάγκες του τμήματος. Τα επανειλημμένα περάσματα από αυτό το χωριό μου έδωσαν τη δυνατότητα να γνωρίσω σχεδόν όλους προσωπικά αυτούς τους θαυμάσιους ανθρώπους. Θεωρώ μεγάλη παράλειψή μου, που δεν σημείωσα τα ονόματά τους τότε στο Ημερολόγιό μου, που θα μου επέτρεπε να τους αναφέρω και επωνύμως.

24 Μάη. Με κάλεσαν στη διοίκηση. Σε λίγο βρίσκομαι μπροστά στον ταξίαρχο Βρατσάνο, τον Ταγματάρχη Φ. Ιωσηφίδη. Εκεί συνάντησα και 2 καταπίτες. Μου δόθηκε επείγουσα αποστολή να πάω με τον Λόχο μου την ίδια μέρα για αναγνώριση και στη συνέχεια να οργανώσω ένα ενεδρευτικό χτύπημα ενάντια σε εχθρική μηχανοκίνητη φάλαγγα, που κινούνταν καθημερινά απ' την Κοζάνη - Τσοτύλι - Γράμμο. Προτάθηκε το χτύπημα αυτό να δοθεί στον τομέα του δημόσιου δρόμου ανάμεσα στο Τσοτύλι και την Μόρφη. Ένας απ' τους καταπίτες, που θα μας συνόδευε σ' αυτή την αποστολή, μας ενημέρωσε με πολύτιμες πληροφορίες και λεπτομέρειες για τη δύναμη αυτής της φάλαγγας, αλλά και για τα μέτρα ασφάλειας, που έπαιρνε ο αντίπαλος κατά το πέρασμα της φάλαγγας από αυτό τον τομέα. Ταυτόχρονα από αυτόν τον ίδιο άκουσα την προσωπική του άποψη ότι αυτή τη στιγμή λόγω της άσχημης κάλυψης τους εδάφους με δέντρα, αλλά και των πολλών μέτρων ασφάλειας, που έπαιρνε ο αντίπαλος ύστερα απ' τη γνωστή πανωλεθρία που υπέστη στην τελευταία μάχη του Απ Σώστη, ο τομέας αυτός δεν προσφέρεται να δοθεί εκεί ενεδρευτικό χτύπημα. Είναι ευνόητο ότι ακριβώς την ίδια γνώμη θα είχε εκφράσει στην διοίκηση πριν τον δικό μου ερχομό σ' αυτή τη σύσκεψη.

Ωστόσο ο διοικητής έμεινε αμετάβλητος στην αρχική του απόφαση. Εκεί έγινε πρόταση απ' τον ταγματάρχη Φ. Ιωσηφίδη να ενισχυθεί ο Λόχος σ' αυτή την επιχείρηση συμπληρωματικά από μια ακόμα διμοιρία απ' το 2ο Λόχο. Η πρόταση έγινε δεκτή.

Έτσι τις βραδινές ώρες ο Λόχος μας, ενισχυμένος ακόμα με μια διμοιρία και μάλιστα με επικεφαλής σ' αυτή τον ίδιο το λοχαγό Γιαννη Κωνσταντινίδη, πορευόμαστε μέσω Νιτρούζι - Κυπαρίσσι - Άγιο Κοσμά και σταματήσαμε στα υψώματα έξω από το Φυτόκιο.

25 Μάη. Σ' αυτή την τοποθεσία εξετάσαμε με μεγάλη προσοχή και περίσκεψη όλες τις πλευρές που είχαν άμεση σχέση με την αυριανή επιχείρηση. Διαπιστώσαμε επίσης πλήρως την αυθεντικότητα των πληροφοριών που μας είχε δώσει ο καταπίτης. Απ' τη συζήτηση, που ακολούθησε, φάνηκε ότι και οι τρεις διμοιρίτες του Λόχου μας, Αρ. Χατζούλης, Ηρ. Τσεκούρας και Θ. Δαλαμάγκας, χωρίς καμιά

επιφύλαξη και σχεδόν με μια φωνή έκφρασαν τη γνώμη ότι αυτή η επιχείρηση δεν έχει καμιά προοπτική επιτυχίας και δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί. Με σαφή επίσης τρόπο τάχθηκε με το μέρος αυτής της γνώμης και ο λοχαγός Ι. Κωνσταντινίδης. Τελικά με δική μου πρόταση συμφωνήσαμε να πάμε επιτόπου και εκεί τελικά να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε πιο πέρα.

Μόλις σουρούπωσε κι αφού ανακοινώσαμε στους μαχητές ότι πάμε για επιχείρηση, ξεκινήσαμε. Περνώντας το ποτάμι του Πεντάλοφου, που είχε ακόμα αρκετό νερό, φθάσαμε στο σημείο που έπρεπε να στήσουμε την ενέδρα. Και ξαφνικά βρισκόμαστε μπροστά σε μια όχι ευχάριστη έκπληξη - αντίδραση. Ακούμε απ' τον καταπίτη να μας ανακοινώνει ότι η δική του αποστολή τελείωσε και ότι από δω και πέρα κανονίστε μόνοι σας, εγώ φεύγω. Δεν περιμέναμε κάτι τέτοιο. Ωστόσο, όσο δυσάρεστο και εάν μας φάνηκε αυτό, βρεθήκαμε μπροστά σε ένα υπαρκτό δεδομένο. Ύστερα από υπομονή όλων μας, με μεγάλη δυσκολία πετύχαμε να τον πείσουμε να παραμείνει, έστω για λίγο ακόμα μαζί μας να δούμε τελικά τι θα γίνει παραπέρα.

Εκεί μέσα στη νύχτα καταπιαστήκαμε να κάνουμε μια σύντομη αναγνώριση και των δυό πλευρών της δημοσιάς σε απόσταση 500 μ. περίπου και απ' την πρώτη κιόλας ματιά διαπιστώθηκε η πλήρης ακαταλληλότητα του εδάφους για να καλυφτεί σ' αυτό τον τομέα την ημέρα ένα αντάρτικο τμήμα από 120 περίπου άνδρες. Το πιο χαρακτηριστικό αυτής της ακαταλληλλότητας συνίστατο στο ύψος των 2-2,5 μ. απ' την επιφάνεια της γης, υπήρχαν μονάχα γυμνοί κορμοί δένδρων χωρίς κανένα άλλου είδους βλάστηση.

Εκτός απ' τους κορμούς των ξεχωριστών δέντρων δεν μπορούσε να καλυφτεί την ημέρα ένα τέτοιο σημαντικό αντάρτικο τμήμα. Ακόμα και ο 17χρονος σύνδεσμός μου Μιχάλης Πολέτζας με τη γνωστή θυμοσοφία και σεμνότητα, που τον χαρακτήριζε πάντα βρήκε τη δύναμη να μου εκφράσει τη γνώμη του γύρω απ' αυτό το θέμα. Είπε συγκεκριμένα: «Συναγωνιστή λοχαγέ, εάν μείνουμε εδώ και μας πάρει η μέρα, θα καθούμε όλοι μας». Παρόμοια δυσφορία, δυσπιστία και επίκριση δεχτήκαμε και από άλλους μαχητές, ομαδάρχες αμέσως μόλις επιστρέψαμε στο μέρος, που είχε καταυλιστεί προσωρινά ο Λόχος μας. Κανένας βέβαια δεν ξεχνούσε τη διαταγή που είχαμε και ποια θα πρέπει να είναι η στάση των διοικητών απέναντι σε κάθε διαταγή, που παίρνεται από τα πάνω. Ωστόσο το τόσο αρνητικό κλίμα, που είχε διαμορφωθεί στο τμήμα, δεν μπορούσε να μας αφήσει αδιάφορους. Τον τελευταίο λόγο για το τι θα γινόταν άνηκε πια σε μένα, που ήμουν υπεύθυνος της αποστολής. Έτσι αποφασίσαμε να αναβάλουμε αυτή την επιχείρηση.

26 Μάη. Πλησίαζε το μεσημέρι όταν επιστρέψαμε στην έδρα της Ταξιαρχίας στην Αλατόπετρα. Δεν προλάβαμε καλά καλά να αναφέρουμε τα αποτελέσματα της χθεσινοβραδινής μας αποστολής, χωρίς καμιά ανάπαυλα, ο Λόχος μας παίρνει μια καινούργια αποστολή να κινηθεί αμέσως και να πάει να αναπτυχθεί σε διάταξη μάχης στην ψηλή κορυφογραμμή του Ορλιακα. Και να παραμείνει εκεί μέχρι νεοτέρας διαταγής. Και καμιά άλλη εξήγηση δεν μας δόθηκε. Όπως μάθαμε αργότερα, αυτή η τόσο επείγουσα μετακίνησή μας στον Ορλιακα συνδεόταν με πληροφορίες από ένα κρυπτογράφημα, που μόλις είχε πάρει η Ταξιαρχία μας απ' το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ. Η κίνησή μας γίνεται την ημέρα. Φθάσαμε στον προορισμό μας τις βραδινές ώρες. Πήραμε διάταξη στη γυμνή κορυφή αυτού του βουνού χωρίς να ξέρουμε από ποια πλευρά υπάρχει περισσότερος εχθρικός κίνδυνος για να πάρουμε και τα ανάλογα μέτρα. Εδώ στην κορυφή αυτή τη βραδιά έκανε κρύο. Αναγκαστήκαμε να κοιμηθούμε ντυμένοι με τις χλαίνες.

27 Μάη. Με τα κιάλια παρακολουθούμε τη γύρω περιοχή. Έτσι μας δόθηκε η δυνατότητα να προσανατολιστούμε κάπως, που περίπου βρισκόμαστε. Μόλις άρχισε να ζεσταίνει η μέρα, οι μαχητές μας ρίχτηκαν στις λάκκες και τα πράσινα λειβάδια σε τούτε τις γυμνές κορφές, ψάχνοντας να βρουν τα γνωστά χόρτα που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τροφή. Με τις ίδιες φροντίδες οι μαχητές μας ενήργησαν και την άλλη μέρα 28.5.1949.

29 Μάη. Τις απογευματινές ώρες ήρθε ένας ημιονηγός του τάγματος και μας έφερε από μια μερίδα βρασμένο κρέας και λίγο ψωμί. Μαζί με αυτό το επιμελητιακό φορτίο ήρθε και ένας μαχητής μας, που πριν από λίγες μέρες είχε μείνει στην Αλατόπετρα, γιατί είχε υψηλό πυρετό. Μας δώσανε τώρα μια κανούργια εντολή να κινηθούμε την ίδια βραδιά και να πάρουμε διάταξη στην υψηλή κορυφή της Σκούκζας. Έτσι κι αυτή τη φορά παίρνουμε ακόμα μια ξερή αφαιρημένη εντολή χωρίς καμιά άλλη επεξήγηση. Κι αυτή η μετακίνησή μας συνδεόταν επίσης με κάποια καινούργια διαταγή του Γενικού Αρχηγείου.

Μάλλον η πιο πιθανή εκδοχή της δική μας μετακίνησης στη Σκούκζα ήταν να χρησιμοποιηθεί ο Λόχος για να συνοδεύσει κάποια αποστολή απ' την Νότια Ελλάδα κατά το πέρασμά της απ' τη γραμμή του μετώπου προς το Γράμμο.

30 Μάη. Απ' την υψηλή κορυφή της Σκούκζας παρατηρούμε μαγεμένοι με τα κιάλια και δε χορταίνουμε να θαυμάζουμε τις πανέμορφες καταπράσινες βουνοκορφές του Γράμμου και του Σμόλικα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΑΡΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΙΣΧΥΡΟ ΑΜΥΝΤΙΚΟ ΟΧΥΡΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΣΤΑ ΠΑΤΩΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΟΥ. ΜΙΑ ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΙΚΗ ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

30 Μάη. 1. Εισαγωγικό σημείωμα. Ο Λόχος μας έχει διάταξη στα υψώματα της Σκούκζας. Είχαν περάσει τα μεσάνυχτα όταν ακούστηκαν απ' την πλευρά του κύριου Γράμμου να εκδηλώνεται ταυτόχρονα μια ισχυρή πολεμική αναμέτρηση. Να πέφτουν ασταμάτητα ομοβροντίες πυροβολικού, όλμων, αδιάκοπες κι ατέλειωτες ριπές πολυβόλων, ενώ οι λάμψεις απ' τις εκρήξεις των αμέτρητων οβίδων που σκάζουν να διακρίνονται αρκετά καλά και μέσα στο σκότος της νύχτας. Αυτή η εντυπωσιακή φαντασμαγορική εικόνα συμπληρώνεται από μια πληθώρα ποικιλόχρωμες φωτοβολίδες, που συνεχώς εκτοξεύονται και μεταβάλλουν τον ουρανό πάνω απ' τα Πατώματα σε ένα πρωτοφανές πυροτεχνικό πολεμικό θέαμα που επιβεβαίωνε ακόμα πιο πολύ την έκταση του μεγάλου πολεμικού πατατράκ που συντελούνταν αυτή τη βραδιά στα Πατώματα. Παρά το γεγονός ότι γνωρίζαμε αρκετά καλά την περιοχή του Γράμμου, το σκότος της νύχτας, αλλά και η απόσταση που μας χώριζε μας δυσκόλευαν να εντοπίσουμε με ακρίβεια σε ποιό σημείο του Γράμμου διεξάγονταν αυτή η μάχη. Μονάχα με τον ερχομό της ημέρας μας βοήθησαν τα κιάλια να προσδιορίσουμε οριστικά ότι αυτή η πρωτόγνωρη σφοδρή πολεμική αντιπαράθεση γινόταν στην τοποθεσία Πατώματα και έτσι αντιληφθήκαμε χωρίς δυσκολία ότι αυτή τη φορά τα τμήματα του ΔΣΕ επιτίθονταν να καταλάβουν αυτό το υπερισχυρό αμυντικό σύμπλεγμα του αντιπάλου στο Γράμμο. Ο ουρανός πάνω απ' τα Πατώματα ακόμα απ' τις πρωϊνές ώρες είχε

σκεπαστεί με ένα κατάμαυρο πυκνό σύννεφο καπνού και σκόνης. Αυτό το φαινόμενο διατηρήθηκε μέχρι τις απογευματινές ώρες. Λόγω αυτής της διαμορφωμένης κατάστασης οι συνεχείς παρατηρήσεις και προσπάθειές μας να προσδιορίσουμε προς ποιό μέρος έκλεινε η ζυγαριά της μάχης στάθηκε αδύνατο.

Η περιγραφή αυτής της τόσο μεγάλης και επιτυχημένης επιθετικής επιχείρησης του ΔΣΕ στα Πατώματα Γράμμου συντάχτηκε και στηρίχθηκε με βάση τις σημειώσεις, που κρατούσα στο προσωπικό μου Ημερολόγιο. Συμπληρώθηκε επίσης και από άλλες έγκυρες πηγές και πληροφορίες, που δημοσιεύτηκαν σε διάφορα περιοδικά και βιβλία από εκπροσώπους και των δύο αντίπαλων παρατάξεων του Εμφύλιου πολέμου. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο έπαιξε για την όσο το δυνατό αντικειμενική περιγραφή αυτής της μεγάλης μάχης οι αξιόπιστες αυθεντικές πληροφορίες που συνέλεξα με την προσωπική συνάντηση και αλληλογραφία, που είχα με πάνω από 50 περίπου αυτόπτες μάρτυρες, με μαθητές και διοικητές της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ, που συμμετείχαν οι ίδιοι σ' αυτή τη σκληρή και αδυσώπητη μάχη. Η Τασκένδη, όπου έζησα ολόκληρες δεκαετίες σαν πολιτικός πρόσφυγας, ήταν μια ιδανική περίπτωση, που μου έδωσε τη δυνατότητα να ευοδωθεί αυτή η προσπάθειά μου, μια και στην πόλη αυτή διέμενε η κύρια δύναμη των μαθητών και διοικητών αυτής της γενναίας και ηρωικής επαναστατικής γενιάς της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ.

Χρειαζόταν δύναμη, θέληση και επιμονή για να πραγματοποιηθεί αυτή η προσπάθεια. 'Αρχισα να ασχολούμαι μ' αυτή την εργασία στη δεκαετία του 1980 και μάλιστα σε συνθήκες, που είχα ήδη κριθεί ανάπηρος εφ' όρου ζωής ύστερα από μια σοβαρότατη εγκεφαλική εγχείρηση που είχα υποστεί. Ανέλαβα με πλήρη συναίσθηση της ευθύνης να παρουσιάσω ζωντανά, αντικειμενικά αυτή τη σπουδαία επιτυχημένη μάχη του ΔΣΕ.

Η εμπειρία από αυτή την προσπάθεια που ξεκίνησα με οδήγησε στο παρακάτω βασικό συμπέρασμα ότι για να ανταποκριθεί στο ακέραιο μια τέτοια έρευνα στο σκοπό που έθεσα μπροστά μου και να επιτευχθεί ένα αξιόπιστο αποτέλεσμα δεν αρκούσε μόνο κάθε πληροφορία που συνέλεξα να στηρίζεται μόνο σε μια πηγή, όσο ευσυνείδητος και έμπιστος και αν παρουσιάζονταν ο πληροφοριοδότης, έπρεπε απαραίτητα αυτή η πληροφορία να διασταυρώνεται με δυό και τρεις άλλες πηγές, 'Εχοντας σαν γνώμονα αυτό τον κανόνα εργάστηκα με όλες τις δυνάμεις μου να προσεγγίσω, να σχηματίσω και να αποκρυσταλλώσω όσο το δυνατό μια πιο πλήρη αυθεντική εικόνα για τη μεγαλειώδη νικηφόρα μάχη του ΔΣΕ στα Πατώματα

Γράμμου το 1949 από τις διάφορες πηγές και πληροφορίες, που μου ήταν προσιτές. Λίγα λόγια για τις δυσκολίες, που συνάντησα.

α) Μια μερίδα από αυτούς, που ζητούσα πληροφορίες δεν θυμούνταν απολύτως τίποτα μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που δεν κρατούσαν στην μνήμη τους τέτοια στοιχειώδη πράγματα, όπως πότε έγινε η μάχη, ποιούς είχαν διοικητές: ομαδάρχες, διμοιρίτες, λοχαγούς, ταγματάρχες, ακόμα και το όνομα του διοικητή της ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ.

β) Μια μερίδα αρκετά αντικειμενικά και ειλικρινά περιέγραψαν αυτά που θυμούνταν χωρίς υπερβολές και αυτοπροβολές, ενώ σε άλλες ερωτήσεις που δεν μπορούσαν να απαντήσουν, έλεγαν ανοιχτά και κοφτά δεν θυμάμαι.

γ) Μια άλλη μερίδα πλάι σε εκείνα που μου έλεγαν ότι θυμούνταν, τους διέκρινε μια τάση να προσπαθούν να παρουσιάζουν τον εαυτό τους σαν το μοναδικό και το μεγαλύτερο ήρωα αυτής της μάχης. Οι τέτοιες προσωπικές υπερβολές που έφταναν στ' αφτιά μου δεν μπορούσαν να μην προκαλούν αμφιβολίες. Αρκετά χαρακτηριστική από αυτή την άποψη ήταν η αφήγηση ενός μαθητή της ΣΑΓΑ, που σ' αυτή τη μάχη εκπλήρωνε καθήκοντα συνδέσμου τάγματος. 'Αρχισε να αφηγείται και να λέει ότι εγώ έκανα κουμάντο σε όλους. 'Εδινα διαταγές στους ταγματάρχες, στους λοχαγούς, στους διμοιρίτες κλπ. Επειδή αντιλήφθηκα ότι είχε πάρει μεγάλη φόρα, χρειάστηκε να παρέμβω και να τον διακόψω, ρωτώντας τον: «Εάν οι σύνδεσμοι έδιναν διαταγές στους λοχαγούς, στους διμοιρίτες, τότε στο στρατό δεν θα χρειάζονταν ταγματάρχες, λοχαγοί. Από αυτή τη στιγμή κατάλαβε ότι το νούμερό του δεν περνούσε και έτσι αμέσως σταμάτησε τον ψεύτικο αυτοεγκωμιασμό του. Αλλά, επειδή ήταν αρκετά καλά γνωστός μου, κράτησα την ανωνυμία του. Εκείνο που έχει μεγάλη σημασία σ' αυτή την περίπτωση και πρέπει να τονιστεί είναι ότι, όταν γίνεται διασταύρωση πληροφοριών δυό και τρεις πηγές, τα κενά, οι ανακρίβειες, οι διαστρεβλώσεις, βγαίνουν στη φόρα, αποκαλύπτονται και πετιούνται στον κάλαθο των αχρήστων. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας για να αποκατασταθεί πλήρως η αλήθεια για τη μεγάλη αυτή μάχη του ΔΣΕ στο Γράμμο χρειάστηκε να συναντηθώ προσωπικά με 50 περίπου αυτόπτες μάρτυρες. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και οι παρακάτω: ο διοικητής της ΣΑΓΑ Αχιλλέας Προυτσάλης, ο ΠΕ Ζήσης Ζιώκας, ο διοικητής του 1ου τάγματος Στέργιος Κόκκας και ο ΠΕ Αραβανής Λευτέρης, οι λοχαγοί Πέτρος Κουκίδης, ο Παύλος Τοπαλίδης, ο Απόστολος Τσαλίκας (Αδάκρυτος), ο Ιωαννίδης Κώστας (Ακρίτας), ο Σαμαρτσίδης Δημήτριος (Βόλγας), ο Μεταλλίδης Ηλίας. Καθώς και μια σειρά άλλα στελέχη ΠΕ λόχων,

διοικητές και ΠΕ διμοιριών αλλά και απλοί μαχητές όπως οι Βίδρας Νίκος, Γερογιάννης Δημήτρης, Γκίτης Παναγιώτης, Δελβενιώτης Αλέκος, Ευαγγέλου Γιώργος (Ξυνάδας), Κανάκης Γιάννης, Καραμούλας Λευτέρης, Καρυπίδης Χριστόφορος, Καστανάς Φάνης, Κατσής Γιώργος, Κουβαράς Παναγιώτης, Κυριακίδης Ιάκωβος, Λιάσος Βασίλης, Μητόπουλος Παναγιώτης, Μπακούρας Νίκος, Οικονόμου Νίκος, Παυλίδης Κώστας, Σέχης Χαμίτ, Σιμογιάννης Λευτέρης, Σκαφίδα Μαρίκα, Σωπιάδης Χαράλαμπος, Τσίρης Λάμπρος, Τύπου Δημήτριος, Φαλαγκας Κώστας, Φράγκος Ιάκωβος, Χρυσοδολίδης Νίκος και άλλοι. Έτσι έγινε κατορθωτό να ακουστούν και να διασταυρωθούν αρκετές γνώμες και πληροφορίες αυτόπτων μαρτύρων της μάχης στα Πατώματα.

2. Τα Πατώματα κύριος προμαχώνας του Κυβ. στρατού το 1949 στο Γράμμο

Η τοποθεσία Πατώματα βρίσκεται στο έδαφος της Λυκόραχης και συνορεύει βόρεια με την Πέτρα Μούκα, ανατολικά με την Κάτω Αρενα, νότια με το χωριό Ζέρμα (Πλαγιά) και δυτικά με την Αετομηλίτσα. Αυτή η τοποθεσία λόγω της στρατηγικής της σημασίας, αλλά και της γεωγραφικής της θέσης, καθώς βρίσκεται στο Κέντρο του ορεινού όγκου του Γράμμου, επιλέχτηκε απ' τη διοίκηση της αντίπαλης VIII Μεραρχίας να αποτελέσει το κύριο αμυντικό προπύργιο του Κυβ. στρατού σ' αυτή την περιοχή.

Η μηχανική θωράκιση του εδάφους είχε γίνει με βάση όλους τους κανόνες της πολεμικής τέχνης, ενώ το αμυντικό σύστημα σαν σύνολο αυτής της προωθημένης και δεσπόζουσας τοποθεσίας είχε κυκλικό σχήμα. Ήταν επίσης πλαισιωμένη με μια πολύπλευρη και καλά μελετημένη ισχυρή οχύρωση, η οποία αποτελούνταν από ένα πυκνό δίκτυο με πολυβολεία και αμπριά με γερά σκέπαστρα που συνδέονταν μεταξύ τους με χαρακώματα επικοινωνίας. Σε όλη την περίμετρο της κυκλικής διάταξης του αμυντικού αυτού συμπλέγματος και σε απόσταση 50 περίπου μέτρων απ' την πρώτη γραμμή άμυνας είχαν κοπεί όλα τα δέντρα και οι θάμνοι. Έτσι, είχε δημιουργηθεί μια λωρίδα απολύτως γυμνή, που επέτρεπε την απρόσκοπη ορατότητα των αμυνόμενων. Σ' αυτή τη γυμνή λωρίδα είχαν στηθεί τρεις περιφράξεις με συρματόπλεγμα, κλιμακωτά σε βάθος μεταξύ των οποίων και μια ελλισσόμενη. Το σύστημα πυρός στην πρώτη γραμμή άμυνας είχε σχεδιαστεί κατά τέτοιον τρόπο, ώστε όχι μονάχα να μην υπάρχει μπροστά νεκρή ζώνη και απυρόβλητο έδαφος, αλλά και να

γίνεται η καλύτερη κι αποτελεσματική αξιολόγηση των ελαφρών όπλων από κοντινή απόσταση. Συνάμα προβλέπονταν και η ταυτόχρονη και συντονισμένη συμμετοχή σε μια ορισμένη φάση της μάχης και των βαριών όπλων μεγαλύτερου βεληνεκούς απ' τα μετόπισθεν (πολυβόλα, όλμοι κλπ.).

Η στρατιωτική φρουρά που ανέλαβε να υπερασπίσει αυτό το ξεχωριστό και προωθημένο αμυντικό σύμπλεγμα αποτελούνταν από ένα επίλεκτο και ενισχυμένο τάγμα της VIIIης Μεραρχίας δύναμης 350 και πλέον ανδρών. Το αμυντικό σύστημα στα Πατώματα σχεδιάστηκε και οργανώθηκε κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να έχει σημαντική έκταση σε βάθος. Και έτσι σ' αυτό τον εσωτερικό χώρο εγκαταστάθηκαν βαριά όπλα, όπως 8 ομαδικοί όλμοι, αρκετά βαριά πολυβόλα, αντιαρματικά πυροβόλα, πίατ, ατομικοί ολμίσκοι. Στον ίδιο χώρο είχαν κατασκευαστεί υπόγειες αποθήκες με γερά σκέπαστρα, με άφθονα αποθέματα από πυρομαχικά, πολεμοφόδια, τρόφιμα και πόσιμο νερό. Επίσης υπήρχε και η ειδική αυτόνομη εφεδρική δύναμη που ήταν στη διάθεση της διοίκησης της φρουράς. 'Ολα αυτά εντάσσονταν στο γενικό σχεδιασμό και απόβλεπαν σε περίπτωση ανάγκης αυτή η φρουρά να είναι σε θέση να διεξάγει αυτόνομη άμυνα, ακόμα και σε συνθήκες μακρόχρονης πολιορκίας. Θα πρέπει ακόμα να επισημανθεί ότι τα Πατώματα βρισκόταν υπό την υποστήριξη 16 περίπου πυροβόλων, που ήταν εγκαταστημένα στην Οξυά, Κάντσικο καιέξω από την Κόνιτσα. Σ' αυτά τα σημεία υπήρχαν και άλλες εφεδρικές δυνάμεις του αντιπάλου, πανέτοιμες σε περίπτωση ανάγκης να κινηθούν προς υποστήριξη αυτής της φρουράς. Η εχθρική αεροπορία επόπτευε μόνιμα τα Πατώματα και ήταν έτοιμη ανά πάσα στιγμή να προσφέρει τις υπηρεσίες της. Κατά γενική εκτίμηση πολλών ειδικών στρατιωτικών που γνώριζαν ευρύτερα τα πράγματα, πουθενά αλλού στο Μέτωπο του Γράμμου και στο Βίτσι δεν υπήρχε παρόμοιο υπερισχυρό αμυντικό οχυρό. Τα Πατώματα από αυτή την άποψη ξεπερνούσαν κατά πολύ τη Βίγλα της Φλώρινας και το Μπίκοβικ της Καστοριάς.

Ο στρατηγός Μπαλοδήμος, διοικητής της VIIIης Μεραρχίας ήταν σίγουρος για το απαραβίαστο της άμυνας αυτού του οχυρού. Θεωρούσε τα Πατώματα απόρθητα, γι' αυτό και συχνά καυχόταν λέγοντας: «Τα Γιάννενα μπορεί να πέσουν, ενώ τα Πατώματα θα μένουν για πάντα Ελληνικά». Ενώ ο διοικητής της φρουράς του τάγματος που υπεράσπιζε τα Πατώματα, όπως θα δούμε πιό κάτω, σε μια φάση αυτής της μάχης που ακολούθησε στην αναφορά του προς τον στρατηγό Μπαλοδήμο τόλμησε να πει ακόμα μια πιό μεγάλη κουβέντα: «Η Αθήνα μπορεί να πέσει, τα Πατώματα όμως όχι.»

3. Το υπερισχυρό εχθρικό οχυρό Πατώματα Γράμμου - στόχος επίθεσης του ΔΣΕ

Η επίθεση του ΔΣΕ που οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε στις 30 Μάη του 1949 για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα Γράμμου εντάσσονταν στο γενικό στρατηγικό σχεδιασμό του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ για την πλήρη ανακατάληψη του ορεινού όγκου του Γράμμου πριν την έναρξη της αναμενόμενης εαρινής εκστρατείας του Κυβ. στρατού το καλοκαίρι του 1949. Η ύπαρξη ενός τόσο προωθημένου ισχυρού εχθρικού οχυρού σε ένα κομβικό σημείο στο κέντρο του ορεινού όγκου του Γράμμου ήταν ένα πραγματικό αγκάθι για τα τμήματα του ΔΣΕ στο Γράμμο αλλά και ένα πολύ μεγάλο εμπόδιο για την παραπέρα ανάπτυξη και το συντονισμό της πολεμικής τους δράσης, που δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα στην επικοινωνία και μετακίνηση των ανταρτών απ' το μέτωπο του Γράμμου προς τα μετόπισθεν κι αντίστροφα. Ήταν ακόμα ζωτικής σημασίας και αποτελούσε απαραίτητη ανάγκη για τη διεύρυνση του ελεύθερου χώρου της περιοχής και τη διαμόρφωση πιο ευνοϊκών συνθηκών για την καλυτέρευση της αποτελεσματικότητας του αμυντικού συστήματος του μετώπου, αλλά και για τη δημιουργία προϋποθέσεων για μια ασφαλή αντιμετώπιση των αναμενόμενων μεγάλων εκκαθαριστικών επιχειρήσεων του αντιπάλου το καλοκαίρι του 1949. Με διαταγή του Κλιμάκιου Γράμμου του Γ. Αρχηγείου από τους Γ. Βοντίτσιο και Β. Μπαρτζιώτα προς την IX Μεραρχία με διοικητή τον Δημήτρη Ζυγούρα, υποστράτηγο του ΔΣΕ, ανατέθηκε το καθήκον να οργανωθεί και να συντονιστεί πολεμική επιχείρηση για την κατάληψη του εχθρικού οχυρού Πατώματα. Την ευθύνη για την εκπόνηση του στρατιωτικού σχεδίου ανέλαβε ο συνταγματάρχης και επιτελάρχης αυτής της Μεραρχίας Γιώργος Ασούρας, ένας απ' τους πιό διαλεκτούς ανώτατους επιτελικούς αξιωματικούς του ΔΣΕ. Ο συνταγματάρχης Γ. Ασούρας γνώριζε πολύ καλά ότι στο παρελθόν είχαν προη-

Ζυγούρας Δημήτριος (Παλαιολόγου). Διοικητής της IX Μεραρχίας. Υποστράτηγος του ΔΣΕ. Οργανωτής και συντονιστής της μεγάλης Μάχης στα Πατώματα.

γηθεί δυο επανειλημμένες επιθετικές ενέργειες του ΔΣΕ και συγκεκριμένα η πρώτη το Δεκέμβρη του 1948 και η δεύτερη την 1 Γενάρη του 1949 για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα και μάλιστα με τη συμμετοχή σημαντικών δυνάμεων της VIIIης Μεραρχίας του ΔΣΕ που είχε σαν αποτέλεσμα και οι δυό να οδηγηθούν σε παταγώδη αποτυχία με σοβαρές απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες του ΔΣΕ. Χαρακτηριστική από αυτή την άποψη είναι η πληροφορία του Αχιλλέα Προυτσάλη, που συμμετείχε και ο ίδιος σ' αυτές τις αποτυχημένες επιθέσεις για το ότι εκείνη την περίοδο στα τμήματα της VIIIης Μεραρχίας είχε καλλιεργηθεί ένας μύθος ότι τα Πατώματα ήταν ένα άπαρτο οχυρό. Το βεβαρημένο αυτό κλίμα του παρελθόντος που επικρατούσε ίσως να ήταν και ο κύριος παράγοντας δίπλα στ' άλλα που οδήγησε την ηγεσία του ΔΣΕ στην επιλογή να χρησιμοποιηθεί η Σχολή αξιωματικών για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα. Ήταν τότε ακόμα καθιερωμένο ότι η χρησιμοποίηση της ΣΑΓΑ σε οποιαδήποτε πολεμική επιχείρηση χρειαζόταν απαραίτητα και προκαταρκτικά η συγκατάθεση του Προέδρου του Πολεμικού Συμβουλίου του ΔΣΕ Νίκου Ζαχαριάδη. Και πράγματι αυτή τη φορά η επαναστατική λεβεντογεννιά των γενναίων παλικαριών της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ δικαίωσε στην πράξη την εμπιστοσύνη που τους έδειξε η πολιτικοστρατιωτική ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος και εκπλήρωσαν στο ακέραιο την τόσο σοβαρή αποστολή που τους είχε ανατεθεί. Αν και δεν είναι πρώτη φορά που αυτό το επίλεκτο τμήμα του ΔΣΕ χρησιμοποιείται για πάρα πολύ σημαντικές και σπουδαίες πολεμικές επιχειρήσεις κρίσιμου και αποφασιστικού χαρακτήρα, όπως στη μάχη του Λέσιτς στο Βίτσι. Επίσης σε μια άλλη εξαιρετικά κρισιμότατη περίπτωση, στη μάχη της Μαύρης Πέτρας στο Δυτικό Γράμμο στις 29, 30, 31 Αυγούστου του 1949, όταν το μέτωπο του Γράμμου βρέθηκε στα πρόθυρα της πλήρους κατάρρευσης. Και πάλι η ΣΑΓΑ με ειδική εντολή του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ πέτυχε να αποκρούσει τη σφοδρή πρωτοφανή μαζική επίθεση του Κυβ. στρατού, αλλά και να σταματήσει για τρία ολόκληρα εικοσιτετράωρα την προέλασή του , αντιμετωπίζοντας έναν αντίπαλο που είχε 30-40 φορές υπεροχή σε αριθμητική δύναμη, πλήρη υπεροχή στον αέρα και στα σύγχρονα βαριά πολεμικά μέσα. Ακριβώς χάρη σ' αυτή την ηρωική και πεισματική αντίσταση των γενναίων μαχητών και διοικητών της ΣΑΓΑ έγινε δυνατό τα υπόλοιπα τμήματα του ΔΣΕ να συμπτυχθούν και να περάσουν οργανωμένα στο αλβανικό έδαφος.

4. Η ανασυγκρότηση της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ

Η Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ παίρνοντας ενεργό μέρος στις επιθετικές επιχειρήσεις του ΔΣΕ για την ανακατάληψη του ορεινού όγκου του Κεντρικού Γράμμου τον Απρίλη του 1949 υπέστη σοβαρές απώλειες σε μαχητές και διοικητικό προσωπικό. Στα μέσα του Μάη με διαταγή του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ γίνεται καινούργια οργανωτική ανασυγκρότηση της ταξιαρχίας που έφερε τις παρακάτω αλλαγές.

α) Τα τρία τάγματα που υπήρχαν πριν συγχωνεύτηκαν και έγιναν δυό.

β) Η καινούργια διοίκηση της Ταξιαρχίας αποτελέστηκε από τον Αχιλλέα Προυτσάλη, διοικητή και ΠΕ τον Ζήση Ζιώκα. Επιτελάρχης ο Γιώργος Βαλαχάς. Διευθυντής σπουδών ο Γιώργος Μυλωνάς, τοπογραφίας ο Νίκος Βυθούλκας, διαφώτισης ο Κώστας Σταθάτος, ο Κολοκοτρώνης, αξιωματικός επιχειρήσεων.

γ) Διοικητής του 1ου Τάγματος ο Κόκκας Στέργιος, Π Επίτροπος ο Αραβανής Λευτέρης.

δ) Διοικητής του 2ου Τάγματος ο Αντώνης Τσακμάκης, Π Επίτροπος ο Τοκμακίδης Γιάννης.

ε) Διοικητές λόχων: Κουκίδης Πέτρος, Μπούμπαρης Νίκος, Σαμαρτζίδης Δημήτριος (Βόλγας), Τερζόπουλος Παναγιώτης (Πανίκας), Σαρσάμπαλης Αποστόλης, Μπακιρτζής Χρήστος, Τοπαλίδης Παύλος.

στ) Διοικητής του Λόχου Ανιχνευτών ο Τσαλίκας Αποστόλης (Αδάκρυτος).

Η Διοίκηση της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Απ' τ' αριστερά Προυτσάλης Αχιλλέας, διοικητής, Αντισυνταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ, Ζιώκας Ζήσης, Π. Επίτροπος της ΣΑΓΑ Ταγματάρχης ΠΕ του ΔΣΕ.

Μετά την ανασυγκρότηση πραγματοποιήθηκε ακτίφ στελεχών της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ, που σ' αυτό πήραν μέρος ο διοικητής και ο

επιτελάρχης της ΙΧ Μεραρχίας Δ. Ζυγούρας - Παλαιολόγου και ο Γ. Ασούρας, αντίστοιχα, ο Παύλος Τουμπολίδης και άλλοι με κύριο ομιλητή τον Β. Μπαρτζιώτα, ΠΕ του ΓΑ του ΔΣΕ. Ο Β. Μπαρτζιώτας έκανε μια πλατιά ανάλυση και εκτίμηση των θετικών και αρνητικών πλευρών της πολεμικής δράσης της Ταξιαρχίας στην διάρκεια των τελευταίων επιχειρήσεων στο Γράμμο αλλά και στάθηκε ειδικά στο ζήτημα σχετικά με τη βασική κατεύθυνση για τα μελλοντικά καθήκοντα. Ανάμεσα στ' άλλα αναφέρθηκε επίσης και στους λόγους, γιατί απαλλάχθηκε από τα καθήκοντά του ο Π Επίτροπος της Ταξιαρχίας Πάνος Δημητρίου. Κατά κύριο λόγο για την ανάρμοστη συμπεριφορά και τις όχι καλές σχέσεις του με τους μαθητές της Σχολής Αξιωματικών και δεν δίστασε να πει ότι «είναι πικρός σαν το πικροαμύγδαλο».

5. Ο σχεδιασμός, οι προετοιμασίες και οι δυνάμεις του ΔΣΕ που θα έπαιρναν μέρος στην επίθεση (βλέπε σχεδιάγραμμα. Μάχη στα Πατώματα)

Το κύριο επιθετικό χτύπημα για το σπάσιμο της πρώτης γραμμής άμυνας του εχθρικού οχυρού ανατέθηκε στα δυό τάγματα της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ, που θα επιτίθονταν στην ίδια κατεύθυνση και κλιμακωτά σε βάθος με εμπροσθοφυλακή το 2ο Τάγμα του Αντώνη Τσακμάκη με προοπτική στην πορεία της μάχης και στην αναγκαία στιγμή να έμπαινε στη μάχη και το 1ο Τάγμα του Στέργιου Κόκκα. Ενώ ο λόχος ανιχνευτών με επικεφαλής τον Αποστόλη Τσαλίκα (Αδάκρυτο) θα έμπαινε στην μάχη στην τελευταία φάση της, έχοντας την κύρια ευθύνη για την ολοκληρωτική κατάληψη της κορυφής του οχυρού Πατώματα.

Το στρατιωτικό σχέδιο της επιχείρησης πρόβλεπε ότι το κύριο επιθετικό χτύπημα θα γινόταν απ' τη βορειοανατολική πλευρά με άμεσο στόχο το άνοιγμα ενός ρήγματος στην πρώτη γραμμή της εχθρικής άμυνας με την ταυτόχρονη και διαδοχική καταστροφή των τριών συρματοπλεγμάτων και την ανατίναξη των ναρκοπέδιων, χρησιμοποιώντας γι' αυτό το σκοπό τους αυτοσχέδιους ξύλινους «σταυρούς» ενισχυμένους στη μια άκρη με καλούπια εκρηκτικής ύλης. Θα ανοίγονταν ένα ρήγμα σε μια κατεύθυνση και αμέσως μετά το σπάσιμο του φράγματος και το πέρασμα των εμποδίων της πρώτης γραμμής απ' τις πύλες που θα ανοίγονταν οι επιτεθέμενοι αντάρτες θα εισορμούσαν στο εσωτερικό της εχθρικής άμυνας. Ταυτόχρονα

θα ακολουθούσε άνοιγμα πυρός από κοντινή απόσταση από όλα τα όπλα με βολές πάντζερ, ριπές αυτομάτων, ρίξιμο χειροβομβίδων. Και όλη αυτή η πύρινη λάβα από φλόγες και φωτιά θα συνοδευόταν από μια αποφασιστική και ορμητική έφοδο που θα τραβούσε ίσια κατά πάνω στα εχθρικά χαρακώματα και πολυβολεία. Την επιχείρηση για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα θα την υποστήριζαν τα παρακάτω βαριά όπλα: α) δυό πυροβολαρχίες του ΔΣΕ με τέσσερα πυροβόλα υπό την διοίκηση του συνταγματάρχη πυροβολικού Στέφανου Παπαγιάννη. Τα δυο από αυτά προβλέπονταν να χρησιμοποιηθούν για προπαρασκευή (βολή καμπύλης τροχιάς) και τα άλλα δύο για άμεση βολή, β) δυό αντιαρματικά των 36 χιλ., γ) μερικοί ομαδικοί όλμοι της ΙΧ Μεραρχίας του ΔΣΕ.

Η δύναμη της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ, που είχε και την κύρια αποστολή για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα κυμαίνονταν γύρω στους 550 άνδρες. Σε βοηθητικές κατευθύνσεις αυτής της επιχείρησης έπαιρναν ακόμα μέρος: α) τμήμα σαμποτέρ και ένας λόχος τραυματιοφορέων της ΙΧ Μεραρχίας με διοικητή του Βαγγέλη Αποστολό, β) τμήμα της Υίllης Μεραρχίας του ΔΣΕ με αποστολή να αποτελεί πλαγιοφυλακή για αντιμετώπιση αναμενόμενων εχθρικών δυνάμεων που θα έσπευαν για ενίσχυση της φρουράς του οχυρού, αλλά και για την αιχμαλώτιση δυνάμεων του αντιπάλου σε περίπτωση απόπειρας υποχώρησης απ' τη μάχη. Η δύναμη που χρησιμοποιήθηκε σε όλες αυτές τις δευτερεύουσες αποστολές δεν ξεπερνούσε τους 350 άνδρες. Για την καλύτερη προετοιμασία της επιχείρησης πριν ακόμα απ' την έναρξή της σε όλα τα τμήματα της Ταξιαρχίας πάρθηκαν μια σειρά απαραίτητα μέτρα, που θα εξασφάλιζαν μια πολύπλευρη και ολοκληρωμένη προετοιμασία. Έγινε εκπαίδευση και πρακτική εξάσκηση των ομάδων που προορίζονταν να εκπληρώσουν παρακινδυνευμένες ειδικές αποστολές, όπως το ρίξιμο των αυτοσχέδιων «σταυρών» με εκρηκτικές ύλες για την καταστροφή των συρματοπλεγμάτων, την ανατίναξη ναρκοπέδιων και άλλων φυσικών αντικειμένων που θα συναντούσαν στην πορεία της επίθεσης, καθώς και των μαχητών που προορίζονταν να εκτοξεύσουν τα πάντζερ. Αυτές οι ομάδες κρούσης εφοδιάστηκαν με περίπου 100 πάντζερ και 30 αυτοσχέδιους «σταυρούς». Τεράστιες και εξαιρετικά επικίνδυνες αποστολές πραγματοποίησαν οι τολμηροί, επιδέξιοι και άρτια εξειδικευμένοι σαμποταριστές, οι οποίοι, όπως με πληροφόρησε ο ταξίαρχος Α. Προυτσάλης, μέσα εκεί στο σκοτάδι της νύχτας και μπροστά στα μάτια των άγρυπνων φρουρών του αντιπάλου πέτυχαν αυτή την βραδιά να αφοπλίσουν και να απενεργοποιήσουν πάνω από 180 ατομικές νάρκες διάφορων προορισμών. Ο επίλεκτος

λόχος των ελεύθερων ανιχνευτών-σκοπευτών με επικεφαλής τον ατρόμητο Αποστόλη Τσαλίκα (Αδάκρυτο) πριν την έναρξη της επιχείρησης πέτυχε να πιάσει τη νύχτα έναν αιχμάλωτο στρατιώτη αυτής της φρουράς του οχυρού χωρίς καν να γίνουν αντιληπτοί. Αυτή η «γλώσσα» πρόσφερε τεράστιες, πολύτιμες πληροφορίες στη διοίκηση σχετικά με την οχύρωση, τη δύναμη και τα μέτρα ασφάλειας του αντιπάλου. Για την καλύτερη ηθικοπολιτική προετοιμασία των μαχητών προηγήθηκαν συνελεύσεις των τμημάτων. Διοικητές και Π Επίτροποι μίλησαν σ' αυτές για το σχέδιο της επιχείρησης, για τη μεγάλη σημασία που έχει για τα ΔΣΕ η κατάληψη αυτού του αμυντικού προπύργιου του αντιπάλου στον ορεινό όγκο του κεντρικού Γράμμου.

Τσίρης Λάμπρος

Για την ατμόσφαιρα, που επικρατούσε ανάμεσα στους μαθητές της Σχολής Αξιωματικών του ΔΣΕ πριν από αυτή τη μάχη, ας δούμε πως την περιγράφει ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΙΡΗΣ μαθητής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Κατάγεται απ' τη Ρεντίνα Καρδίτσας. «Αυτή τη φορά, λέει, όλοι μας, μαθητές και διοικητές πηγαίναμε σ' αυτή την επίθεση με πολύ υψηλό ηθικό. Με ενθουσιασμό και μεγάλη πεποίθηση. Κυριολεκτικά με το τραγούδι στο στόμα. Αλλά και πανέτοιμοι να τα δώσουμε όλα. Να πολεμήσουμε μ' αυτοθυσία για την κατάληψη πάση θυσία του οχυρού Πατώματα.» Επίσης πρόσθεσε: «Η ταξιαρχία της ΣΑΓΑ βρισκόταν καταυλισμένη σε μια δασωμένη πλαγιά της Πέτρας Μούκα. Περιμέναμε το σκοτάδι να ξεκινήσουμε για τη μάχη. Μόλις σουρούπωσε η φάλαγγα πορεύεται ανάμεσα στα ψηλά έλατα αυτής της περιοχής. Στην εμπροσθοφυλακή κινείται το 2ο Τάγμα του Αντώνη Τσακμάκη. 'Ολοι μας αντιλαμβανόμασταν ότι αυτή τη βραδιά πηγαίναμε να δώσουμε μια πολλή σκληρή κι άνιση μάχη για να καταλάβουμε το ισχυρό οχυρό Πατώματα. Γνωρίζαμε ακόμα ότι πηγαίναμε σ' αυτή τη μάχη για να διαψεύσουμε το μύθο που είχε καλλιεργηθεί από τον αντίπαλο ότι τα Πατώματα ήταν άπαρτο φρούριο. Σε τελευταία ανάλυση αυτό σήμαινε ότι πηγαίναμε σε μια τρομερή επιχείρηση για ζωή ή θάνατο.

Αμέσως μετά το ξεκίνημα της εμπροσθοφυλακής σε αυτή την

κατεύθυνση ακούμε να ξεπηδάει και να αντηχεί μια γλυκιά, ρωμαλέα και ωραία μελωδία γυναικείας φωνής, που τραγουδούσε το γνωστό και πολύ δημοφιλές δημοτικό τραγούδι: «Πουλάκι ξένο, ξενιτεμένο, πουλί καημένο, πουλάκι μου. Που ν' ακουμπήσω να ξενυχτήσω, σε ξένο δάσος να μη χαθώ. Κάθε κλαράκι βαστάει πουλάκι ζευγαρωτό...». Τη λεβέντισσα αντάρτισσα που γοήτευσε τους πάντες, συνόδεψαν γλυκά μονοστιγμίς πάρα πολλοί λεβέντες αντάρτες και αντάρτισσες. Ήταν ένα ζωηρό ξεφάντωμα που αγκάλιασε όλη τη φάλαγγα. Το δυνατό ομαδικό αυτό τραγούδι αντηχεί αλάργα στις πλαγιές της Πέτρας Μούκα και της Κάτω Αρένας. Κατάλαβα ότι αυτή που το τραγουδούσε ήταν απ' τα μέρη μας.

Στην πρώτη στάση που κάναμε συνάντησα τον μπάρμπα Βασίλη Τσαρουχά απ' το Θραψίμι κι αυτός μου είπε ότι αυτή που τραγουδούσε ήταν η χωριανή μου Ουρανία Ντουράκη.

Κατσής Γιώργος

Για το ίδιο θέμα θυμάται και αφηγείται ο αδερφός μου Γιώργος Νικ. Κατσής: «Σε συγκέντρωση που έγινε λίγο πριν ξεκινήσουμε για τη μάχη στα Πατώματα μίλησαν διοικητικά στελέχη της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Ιδιαίτερη εντύπωση και ενθουσιασμό σε όλους μας προκάλεσε η μαχητική και φλογερή ομιλία του καταξιωμένου σε όλους μας διοικητή του ΔΣΕ, του ατρόμητου και νεαρού ταγματάρχη Αντώνη Τσακμάκη. Ακόμα και σήμερα θυμάμαι αρκετά καλά τα τελευταία του λόγια σ' αυτή τη συγκέντρωση: «Συναγωνιστές, απόψε πάμε να καταλάβουμε τα Πατώματα. Πρέπει να δώσουμε μια πάρα πολύ δύσκολη φοβερή μάχη. Για μας δεν υπάρχει άλλη λύση, Ή ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΤΑ ΠΑΤΩΜΑΤΑ Ή ΠΕΘΑΙΝΟΥΜΕ». Ο ίδιος πολεμώντας αργότερα στην πρώτη γραμμή της φωτιάς του πολέμου έπεσε πρωτα στο πεδίο της μάχης στο άνθος της ηλικίας του. Ήταν 24 χρόνων. Ήταν μια μαγιάτικη μέρα που πάνω στις ψηλές βουνοπλαγιές του Γράμμου είχαν λιώσει κιόλας τα χιόνια. Είχε χορταριάσει ο τόπος. Η γη είχε στρωθεί με ένα πυκνό καθάριο χαλί πράσινης χλόης. Όλος ο τόπος ολόγυρα μοσχοβολούσε απ' τα αρώματα, που σκορπούσαν τα λογής λογής λουλούδια της παρθένας φύσης. Φυσούσε πότε πότε ένα ανάλαφρο, βουνίσιο αεράκι, που δεν

χόρταινες να το αναπνέεις και να το απολαμβάνεις με χαρά. Ζάλιζαν ευχάριστα οι μεθυστικές ευωδιές και ομορφιές της άνοιξης, καθώς όλα γύρω μπουμπουκιάζουν, ανθίζουν, μοσχοβολούν και σε σαγηνεύουν. Και πηγαία εκείνες τις στιγμές του πολέμου, που σώπαινε, ερχόταν τα λόγια του Διάκου: «Για δες καιρό, που διάλεξε ο χάρος να με πάρει, τώρα π' ανθίζουν τα κλαριά και βγάζει η γης χορτάρι».

Στο στάδιο της προετοιμασίας της επιχείρησης πραγματοποιήθηκαν δυό κατά σειρά επιτόπου αναγνωρίσεις του εδάφους, όπου πήρανε μέρος οι διοικητές των λόχων, ταγμάτων και της διοίκησης της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ ο συνταγματάρχης Παύλος Τουμπουλίδης εκ μέρους του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ και ο Γιώργος Σουλτούκης απ' το πυροβολικό. 'Ολη αυτή η δουλειά έγινε τις νυχτερινές ώρες με κύρια αποστολή να διαμορφωθεί μια όσο το δυνατό ολοκληρωμένη αντίληψη για όλα τα επίμαχα ζητήματα που αφορούσαν την επικείμενη επιχείρηση. Για το σκοπό αυτό έγινε ανίχνευση σε όλη σχεδόν την περίμετρο της κυκλικής εχθρικής διάταξης, ενώ σε ξεχωριστά σημεία οι διοικητές μας κατάφεραν να πλησιάσουν απαρατήρητοι σε απόσταση 120-150 μέτρα απ' την πρώτη γραμμή άμυνας του οχυρού. Κατά τη διάρκεια της πρώτης αναγνώρισης συνέβη ένα πολύ σοβαρό δυστύχημα: ο λοχαγός Χρήστος Μπακιρτζής πάτησε εχθρική νάρκη που είχε σαν αποτέλεσμα να του κοπεί το ένα του πόδι πιο πάνω απ' το μηρό. Ο γενναίος αυτός αγωνιστής κατάγονταν απ' την περιοχή Μακεδονίας Θράκης. Η έκρηξη της νάρκης σε τόσο κοντινή απόσταση απ' την πρώτη γραμμή προκάλεσε αναστάτωση στην εχθρική φρουρά. Και αμέσως και συγχρόνως εκδηλώθηκαν πυρά με όλα τα όπλα ευθείας και καμπύλης τροχιάς του αντιπάλου. Είχαν επίκεντρο ακριβώς το σημείο της έκρηξης. 'Ολοι οι διοικητές καθηλώθηκαν για αρκετή ώρα στις θέσεις που βρισκόταν. Σ' αυτές τις κρίσιμες στιγμές και παρά το σοβαρό ταρυματισμό του, τον τρομερό πόνο που ένιωθε, την εξάντληση που προκάλεσε η συνεχής αιμορραγία ο λεβέντης λοχαγός μας, ψύχραιμος και ακλόνητος έσφιξε τα δόντια του και δεν ξεφώνισε ούτε ένα αχ. Κρατήθηκε παλικαρίσια, γιατί καταλάβαινε ότι και η παραμικρή εκδήλωση ανθρώπινης φωνής θα πρόδινε την ύπαρξη της αποστολής σ' αυτό το σημείο και θα έδινε τη δυνατότητα στην αντίπαλη διοίκηση να υποθέσει ότι εκεί θα δινόταν το κύριο επιθετικό χτύπημα των ανταρτών. Στο έργο της αναγνώρισης συνέβαλε σημαντικά ένα τέχνασμα που επεξεργάστηκε και έβαλε σε εφαρμογή η διοίκηση της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ κατά την διάρκεια της δεύτερης νύχτας. Αυτή τη βραδιά και την καθορισμένη ώρα που οι

διοικητές αυτής της αποστολής θα βρισκόταν σε ένα δεσπόζον σημείο αυτής της περιοχής ειδικά μικρά τμήματα της Σχολής πραγματοποίησαν κρούσεις μάχης σε διάφορα σημεία της κυκλικής διάταξης του εχθρικού οχυρού που ανάγκασαν τον αντίπαλο ν' ανοίξει πυρά και να αποκαλυφθούν με αρκετή ακρίβεια οι θέσεις όλων των ειδών των όπλων του αντιπάλου. Όλα αυτά τα μέτρα μιας τόσο επιμελούς προετοιμασίας και εμπεριστατωμένης προσπάθειας της αναγνώρισης επέτρεψαν να επιβεβαιωθούν και να διασταυρωθούν οι υπάρχουσες πληροφορίες που είχαν συγκεντρωθεί από διάφορες πηγές και τελικά να παρθούν οι πιο σωστές αποφάσεις για τον οριστικό καθορισμό των δύο κομβικών σημείων της επιχείρησης, που ήταν: α) η επιλογή της κύριας κατεύθυνσης του επιθετικού χτυπήματος και β) να διασαφηνιστεί και να οριστικοποιηθεί η θέση των δύο πυροβόλων μας που θα έκαναν την άμεση βολή. Σχετικά μ' αυτό εκφράστηκαν δυό αντίθετες γνώμες μεταξύ του συνταγματάρχη Π. Τουμπουλίδη και του ταγματάρχη Στ. Κόκκα, που μας έγραψε τα εξής: «Χρειάστηκε αρκετή συζήτηση μετά την αναγνώριση για να καθοριστεί οριστικά η θέση των δυό πυροβόλων που θα έκαναν την άμεση βολή. Αν και στην πραγματικότητα γι' αυτή τη θέση δεν υπήρχαν πολλές επιλογές. Το πυροβολικό άμεσης βολής θα μπορούσε να χτυπήσει πιο αποτελεσματικά απ' τον βόρειο ανατολικό τομέα της εχθρικής διάταξης. Ο Π. Τουμπουλίδης είχε την άποψη και επέμεινε ότι η κατεύθυνση του κύριου χτυπήματος και συνεπώς και το ρήγμα στην εχθρική άμυνα να γίνει απ' τη Ν. Ανατολική πλευρά, γιατί, όπως αυτός θεωρούσε, από εκεί θα ήταν εύκολο το πέρασμα προς την κορυφή που δέσποζε σε όλη την περιοχή. Όμως σ' αυτή την περίπτωση το πυροβολικό μας της άμεσης βολής δεν θα είχε την δυνατότητα να χτυπάει όλα τα εχθρικά πολυβολεία σ' αυτόν τον τομέα. Μένανε απυρόβλητα σημεία και η αποτελεσματικότητα της βολής δεν θα ήταν εκείνη που θέλαμε. Έτσι εγώ επέμενα το ρήγμα να γίνει απ' τη Β. Ανατολική πλευρά, ενώ ο Τουμπουλίδης απ' τη Ν. Ανατολική. Κανένας άλλος απ' τους παρόντες δεν έπαιρνε θέση και να μιλήσει γι' αυτό. Κινδύνευε να επικρατήσει η γνώμη του Τουμπουλίδη, γιατί αυτός ήταν ανώτερος.

Εγώ, που στην επίθεση που έκαναν τα τμήματα της VIIIης Μεραρχίας την 1 Γενάρη του 1949 βρισκόμουν τότε σαν απλός παρατηρητής πλάι στον ταξίαρχο Παπαδημητρίου, είδα με τα ίδια τα μάτια μου τα λάθη που έγιναν και τον τρόπο που ενήργησαν αυτά τα τμήματα που όπως είναι γνωστό αυτή η επιθετική ενέργεια οδηγήθηκε σε παταγώδη αποτυχία, δεν βάσταξα, αναγκάστηκα να επιμένω στην άποψή μου και απευθυνόμενος προς τον συνταγμα-

τάρχη Π. Τουμπουλίδη του είπα χαρακτηριστικά: «Συναγωνιστή Παύλο, οι μαχητές της VIIIης Μεραρχίας, χύνοντας το αίμα τους επί ένα ολόκληρο εικοσιτετράωρο, βρήκαν το σημείο που θα έπρεπε να γίνει το ρήγμα. Ενώ, εάν ενεργούσαμε απ' την κατεύθυνση που εσείς προτείνετε, ο εχθρός θα τους σκότωνε τραγουδώντας. Έτσι συνέβη την 1 Γενάρη, ώστε τα επιτιθέμενα τμήματα της VIIIης Μεραρχίας, σ' αυτό το σημείο να μη μπορέσουν να πλησιάσουν ούτε στο τρίτο συρματόπλεγμα.

Σ' αυτό το σημείο παρέμβηκε ο ταξίαρχος Αχιλλέας Προυτσάλης και υποστήριξε τη δική μου άποψη. Έτσι και έγινε τελικά δυνατό να επιλεχτεί το ρήγμα να γίνει ακριβώς στον Β. Ανατολικό τομέα». Για το ίδιο θέμα ο Αχ. Προυτσάλης μας γράφει. «Αν και αυτή την φορά επιλέγονταν η κατεύθυνση του κύριου επιθετικού χτυπήματος να γίνει από την Ν.Α. πλευρά, όπως πρότεινε ο εκπρόσωπος του Γ. Αρχηγείου, η επιχείρηση θα τέλειωνε με πραγματική τραγωδία. Θα συντελούνταν ακόμα ένα παρόμοιο ολέθριο σφάλμα, σαν και αυτό που συνέβη το Γενάρη του 1949».

Με διαταγή του Κλιμακίου ΓΑ Γράμμου ορίστηκε η επίθεση για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα να γίνει στις 27 Μάη. Στη σύσκεψη, που πραγματοποιήθηκε στις 25 Μάη με τη συμμετοχή του Γ. Βοντίτσιου, του Β. Μπαρτζιώτα, τους διοικητές της IX Μεραρχίας Δ. Παλαιολόγου, Γιώργο Ασσυρά, της VIIIης Μεραρχίας Β. Φωκά και Θ. Καρδάση, του διοικητή του πυροβολικού Στέφανου Παπαγιάννη και το διοικητικό προσωπικό της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ από λοχαγό και πάνω, εξετάστηκε η πορεία της προετοιμασίας της επιχείρησης. Με πρόταση του ΠΕ της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ Ζήση Ζιώκα, η ημερομηνία της επίθεσης αναβλήθηκε για τις 30 Μάη, επειδή τα τμήματα των σαμποτέρ δεν είχαν προλάβει να ολοκληρώσουν τον αφοπλισμό και την απενεργοποίηση των ναρκοπεδίων. (Σχεδιάγραμμα)

Συσχετισμός δυνάμεων σε έμψυχο υλικό

α) Δημοκρατικός Στρατός. Στην κύρια επιθετική αποστολή έπαιρνε μέρος η Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ με δύναμη 550 άνδρες. Στις δευτερεύουσες αποστολές με δύναμη 350 άνδρες. Σύνολο 900 άνδρες.

β) Κυβερνητικός στρατός. Μόνιμη φρουρά, ένα ενισχυμένο τάγμα δύναμης 350 ανδρών. Εφεδρία 2 τάγματα που στάθμευαν ένα στο Κάντσικο και ένα στην Οξυά. Σύνολο 600 άνδρες. Σύνολο δυνάμεων

950 άνδρες. Συσχετισμός δυνάμεων σχεδόν 1:1. Το οχυρό Πατώματα το υπεράσπιζε το 582 Τάγμα της 75 Ταξιαρχίας του Κυβ. στρατού

Συσχετισμός σε πολεμικά μέσα

α) Δημοκρατικός Στρατός: 4 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χιλ., 2 αντιαρματικά πυροβόλα των 36 χιλ., 8 ομαδικοί όλμοι. Σύνολο σωλήνων 14.

β) Κυβερνητικός Στρατός: 16 πυροβόλα που ήταν εγκαταστημένα στο Κάντσικο και έξω από την Κόνιτσα που είχαν στη διάθεσή τους απεριόριστο απόθεμα οβίδων, 8 ομαδικοί όλμοι, που ήταν εγκαταστημένοι στο εσωτερικό του οχυρού. Σύνολο σωλήνων 24. Συσχετισμός 2:1 προς όφελος του Κυβ. στρατού. Η αεροπορία του Κυβ. στρατού είχε πλήρως την κυριαρχία στον αέρα και προστάτευε σε μόνιμη βάση τη φρουρά στα Πατώματα, πανέτοιμη να φτάσει σε βοήθεια σε περίπτωση ανάγκης με το πρώτο κάλεσμα.

Απ' τα παραπάνω γίνεται πια ολοφάνερο η τεράστια υπεροχή σε βαριά όπλα και γενικά σε δύναμη πυρός του Κυβ. στρατού. Εάν σ' αυτά προστεθούν τα τεράστια πλεονεκτήματα, που πρόσφεραν στον αμυνόμενο τα ισχυρά αμυντικά οχυρά, είναι πασιφανές ότι αυτή η υπεροχή γίνεται ασύγκριτα ακόμα μεγαλύτερη. Σύμφωνα δε με τους κανόνες της πολεμικής τέχνης η κατάληψη τέτοιων ισχυρών αμυντικών οχυρώμενων υψωμάτων προϋποθέτει πρώτα απ' όλα την ύπαρξη στα χέρια του επιτιθέμενου τουλάχιστον πενταπλάσια υπεροχή σε αριθμητική δύναμη και δεκαπλάσια σε βαριά πολεμικά μέσα. Ο ρεαλισμός των κανόνων της πολεμικής τέχνης στηρίζεται σε επιστημονική βάση. Είναι αδιαφιλονίκητος, σεβαστός κι αναγνωρίζεται απ' όλους τους στρατούς, αστικούς κλπ. Επομένως, με τις δυνάμεις και τα βαριά πολεμικά μέσα που είχε παρατάξει ο ΔΣΕ σ' αυτή τη μάχη αυτή τη φορά δεν εξασφαλίζονταν καμιά απ' τις παραπάνω προϋποθέσεις, που σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι η επίθεση ενάντια σ' αυτό το υπερισχυρό αμυντικό οχυρό Πατώματα δεν έπρεπε να γίνει. 'Ηταν καταδικαστέα. Θα οδηγούσε σε αποτυχία.

Τόσο ο ταγματάρχης και διοικητής της φρουράς του οχυρού, όσο και ο διοικητής της VIIIης Μεραρχίας του Κυβ. στρατού στρατηγός Μπαλοδήμος ήταν αξιωματικοί της καριέρας, απόφοιτοι της Σχολής Ευελπίδων και γνώριζαν πολύ καλά τους κανόνες της πολεμικής τέχνης. Γνώριζαν ακόμα σε τι μειονεκτική θέση βρισκόταν αυτή την περίοδο τα τμήματα του ΔΣΕ, ιδιαίτερα, κατά κύριο λόγο, από την

τεράστια ανεπάρκεια δυνάμεων και πολεμικών μέσων, που τους στερούσαν την δυνατότητα για διεξαγωγή επίθεσης ενάντια σε ένα τόσο υπερισχυρό και καλά οργανωμένο αμυντικό οχυρό. Και όλα αυτά τα δεδομένα τους έκαναν να πιστεύουν και να είναι σίγουροι να θεωρούν τα Πατώματα απόρθητο φρούριο. Και όχι μονάχα καυχόνταν γι' αυτό, αλλά και ξεστομούσαν τις γνωστές μεγάλες κουβέντες που αναφέραμε πιο πάνω. Τα πράγματα όμως έδειξαν ότι έπεσαν πολύ έξω στους υπολογισμούς τους, γιατί δεν γνώριζαν, δεν αντιλαμβάνονταν και δεν μπορούσαν να εκτιμήσουν σωστά σε όλο το βάθος την ουσιαστική διαφορά που υπήρχε ανάμεσα στους συνηθισμένους αστικούς στρατούς και τους λαογέννητους επαναστατικούς στρατούς. Οι μαχητές του ΔΣΕ στην πλειονότητά τους αποτελούνταν από εθελοντές λαϊκούς αγωνιστές με ανώτερα ηθικά κίνητρα και ιδανικά. Με σκοπούς που έκφραζαν τους πιο φλογερούς πόθους και τα ολοφώτεινα οράματα του δίκιου και της λευτεριάς, που τους εμφύχωναν να μπαίνουν στην μάχη με αυταπάρνηση και αυτοθυσία. Τους έκαναν ακατανίκητους. Ακριβώς μια τέτοια φλογερή, μαχητική λεβεντιά έδωσε τη δυνατότητα μέσα σε λίγες ώρες να σαρωθεί ολοσχερώς το λεγόμενο απόρθητο φρούριο του Κυβ. στρατού.

Η έναρξη, η διεξαγωγή, η εξέλιξη και η έκβαση αυτής της σκληρότατης μάχης

Η επιθετική επιχείρηση του ΔΣΕ για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα άρχισε το βράδυ στις 30 Μάη του 1949 και ολοκληρώθηκε στις 2 Ιούνη. Η Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ ξεκίνησε αυτή τη βραδιά γι' αυτή τη μάχη απ' την Πέτρα Μούκα. Πορεύεται μέσα στο σκοτάδι της νύχτας, περνώντας ανάμεσα απ' τα πυκνά και ψηλά πεύκα αυτής της περιοχής. Οδηγείται προς τον στόχο από συνδέσμους και από δρομολόγιο που εκ των προτέρων είχε καθοριστεί, ανιχνευτεί και ερευνηθεί. Η προώθηση των τμημάτων προς τα μπρος γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και με αυστηρά μέτρα προφύλαξης. 'Ετσι, πετυχαίνει να φτάσει στον τομέα που θα γινόταν το ρήγμα σε απόσταση 150-200 μ. απ' τους άνδρες της εχθρικής σκοπιάς χωρίς να γίνουν αντιληπτοί. Αυτή η γραμμή αποτελούσε και τη βάση εξόρμησης, που από αυτή την καθορισμένη στιγμή και ύστερα από μια προειδοποιητική φωτοβολίδα τα τμήματα θα περνούσαν στην επίθεση. Σύμφωνα με τη διαταγή της επιχείρησης στο ΙΙο Τάγμα με διοικητή τον καταξιωμένο και νεαρό τολμηρό ταγματάρχη Αντώνη

Τσακμάκη είχε ανατεθεί αυτή τη φορά να βρίσκεται στην αιχμή της εμπροσθοφυλακής και να κάνει το πρώτο αποφασιστικό και παρακινδυνευμένο επιθετικό γιουρούσι για να σπάσει την εχθρική άμυνα και ν' ανοίξει το κύριο ρήγμα, που θα επέτρεπε την εισόρμηση των επιτιθέμενων τμημάτων μας στο εσωτερικό του οχυρού. Λίγο πιο πίσω απ' το ΙΙο τάγμα πήρε θέση το Ιο τάγμα του ταγματάρχη Κόκκα Στέργιου που ήταν εφεδρία. Εκεί στην πρώτη γραμμή της μάχης βρισκόταν και η διοίκηση της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ.

Τον Αντώνη Τσακμάκη, τον γνώριζα πολύ καλά απ' το 1947. Χρειάστηκε να πολεμήσουμε μαζί στα τμήματα του Αρχηγείου Αγράφων. Είμασταν συμμαθητές στην Β' σειρά της ΣΑΓΑ. Ήταν ένας πολύ δραστήριος, μαχητικός λαϊκός αγωνιστής. Διακρίνονταν για την άφθαστη παλικαριά του. Για την τόλμη και αποφασιστικότητα στις μάχες. Με σημαντικές διοικητικές ικανότητες. Ακριβώς χάρη σ' αυτά τα τόσο πολύτιμα, εξαιρετικά πολεμικά προσόντα αναδείχτηκε επάξια σε ταγματάρχη του ΔΣΕ σε ηλικία 25 ετών.

Η επίθεση άρχισε ακριβώς, όπως πρόβλεπε το σχέδιο της επιχείρησης, στις 5.00 τις πρωϊνές ώρες στις 31 Αυγούστου του 1949 με την ταυτόχρονη εκδήλωση των βαριών όπλων, των πυροβόλων ευθείας και καμπύλης τροχιάς, των αντιαρματικών, των όλμων και των πολυβόλων. Όπως γράφει ο Β. Μπαρτζιώτας: «Οι πυροβολητές μας αυτή τη φορά έδειξαν την υψηλή τεχνική και πρακτική ειδίκευσή τους και πέτυχαν μέσα σε 20 λεπτά της ώρας να ρίξουν 600 βλήματα». Επρόκειτο για ένα πρωτοφανές φαινόμενο στα χρονικά δεδομένα του ΔΣΕ σχετικά με την συχνότητα βολής και τη μεγάλη ρίψη οβίδων σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Διοικητής της πυροβολαρχίας μας ήταν ο Νίκος Πάϊκος. (Βλέπε σχεδιάγραμμα μάχης).

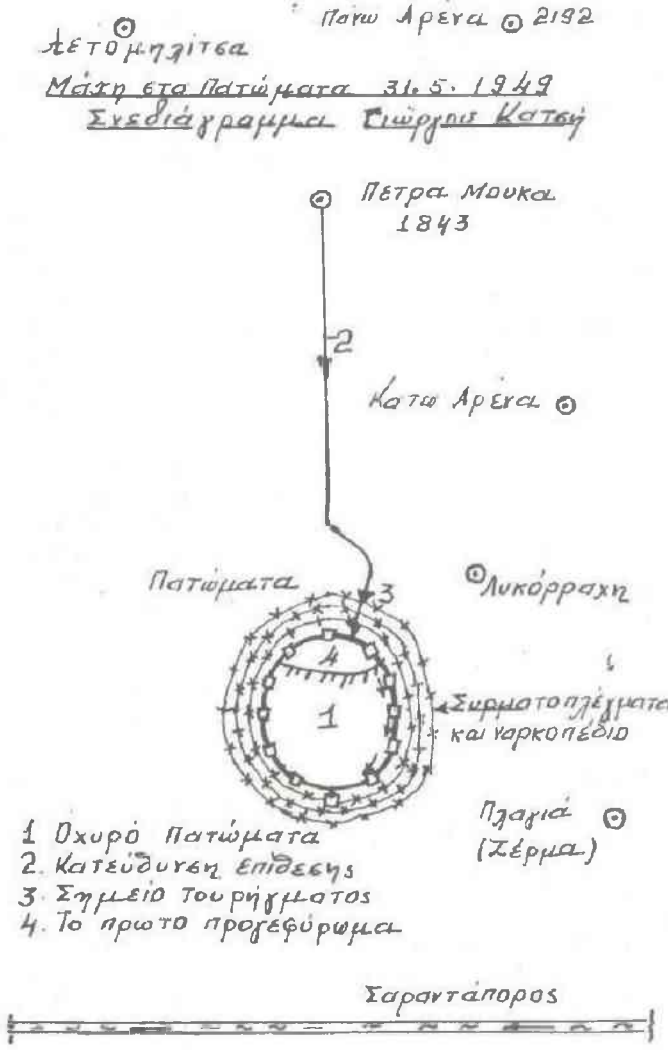
Οι δυνάμεις της εχθρικής φρουράς που βρισκόταν σε συνεχή πολεμική ετοιμότητα και αγρυπνούσαν αντέδρασαν ακαριαία και απάντησαν με πυρά με όλα τα βαριά και ελαφρά όπλα, που είχαν στη διάθεσή τους. Οι ομοβροντίες απ' τις πολλές βολές των βαριών όπλων και απ' τις δυό αντίπαλες πλευρές, οι εκκωφαντικοί ισχυροί κρότοι απ' τις εκρήξεις των οβίδων ήταν τόσο πολλές και τόσο συχνές που ήταν αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς τη μια απ' την άλλη με αποτέλεσμα ν' ακούγεται ένα συνεχές αδιάκοπο μπομπουνιτό, ένας τρομερός ορυμαγδός. Καίγονταν πραγματικά το πελεκούδι. Οι φωτοβολίδες, που συχνά εκτοξεύονται στον ουρανό, φωτίζουν τόσο καθαρά τα πάντα γύρω σαν να ήταν πραγματική μέρα. Όλος ο τόπος στην πρώτη γραμμή του μετώπου μεταβάλλεται σε πραγματική κόλαση πυρός. Ήταν ένα συγκλονιστικό φαντασμαγο-

ρικό θέαμα από πλημμύρα πυροτεχνημάτων, που γέμιζαν ολόκληρο το γύρω χώρο και τον ουρανό αυτής της περιοχής.

Όσο εύστοχο και συντριπτικό και εάν ήταν το σφυροκόπημα των εχθρικών θέσεων απ' το πυροβολικό μας, ωστόσο ήταν μικρής διάρκειας με πολύ περιορισμένο αριθμό οβίδων. Για να γίνει καταρθωτό να προξενηθούν ουσιαστικές καταστροφές σε ένα τόσο ισχυρό αμυντικό σύστημα και να βγουν εκτός μάχης σημαντικές δυνάμεις της εχθρικής φρουράς χρειαζόταν να πέσουν πάνω στα Πατώματα κάμποσες χιλιάδες οβίδες, που ο ΔΣΕ ούτε καν μπορούσε να ονειρευτεί κάτι τέτοιο. Και ήταν πραγματικό κατόρθωμα, που αυτή τη φορά το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ μπόρεσε να εξοικονομήσει τις 1000 περίπου οβίδες, που χρησιμοποίησε σ' αυτή τη μάχη. Έτσι φάνηκε ότι τα ισχυρά αμυντικά οχυρά του αντιπάλου, αν και υπέστησαν κάποιες σημαντικές ζημιές απ' το πυροβολικό μας, γενικά άντεξαν σε μεγάλο βαθμό και δεν προκλήθηκαν ουσιαστικές απώλειες στις αμυνόμενες δυνάμεις της φρουράς. Αποδείχτηκε ακόμα ότι τα περισσότερα εχθρικά πολυβολεία έμειναν σχεδόν άθικτα, γεγονός που επέτρεψε στους αμυνόμενους που βρισκόταν μέσα σ' αυτά να προτάσσουν από ασφαλείς θέσεις σθεναρή αντίσταση. Να συνεχίζουν απρόσκοπτα να βάζουν αδιάκοπα ριπές με πολυβόλα κι αυτόματα. Αυτό θα φανεί αργότερα, όταν οι επιτιθέμενοι αντάρτες θα διασχίσουν το πρώτο συρματόπλεγμα και θα βρεθούν μπροστά σε ένα πυκνό οργανωμένο σύστημα διασταυρωμένων πυρών.

Το μοναδικό θετικό αποτέλεσμα της βολής του πυροβολικού μας ήταν ότι πέτυχε να καθηλώσει τον αντίπαλο για ένα μικρό χρονικό διάστημα στην αρχική φάση της μάχης.

Την ώρα που διεξάγονταν η προπαρασκευή του πυροβολικού μας κατά των εχθρικών θέσεων συνεργεία σαμποταριστών της Σχολής με επικεφαλής το διμοιρίτη Δρίγκα καταπιάστηκαν δραστήρια και με ταχύτητα με το έργο της καταστροφής των ναρκοπέδιων και την ανατίναξη των συρματοπλεγμάτων του αντιπάλου, που αποτελούσε την απαραίτητη προϋπόθεση που θα διευκόλυνε την απρόσκοπτη διείσδυση των επιτιθέμενων τμημάτων στον εσωτερικό χώρο του οχυρού απ' τα ρήγματα που θα ανοίγονταν. Με τη βοήθεια των τυποποιημένων καλουπιών όπου ήταν γεμάτα με εκρηκτική ύλη ανατινάζονται πελώρια πεύκα, που σωριάζονται με πάταγο στο έδαφος και προκαλούν εκρήξεις των εκεί παγιδευμένων ναρκών. Ενώ αργότερα κατά τη διάρκεια της επίθεσης οι κορμοί αυτών των δένδρων χρησιμοποιήθηκαν σαν γέφυρες να περνούν πάνω από αυτούς τους κορμούς οι επιτιθέμενοι, αποφεύγοντας έτσι να πατούνε

Πάνω Άρενα 2192
Λετόμηγίτσα
Μάχη στα Πατώματα 31.5.1949
Σχεδιάγραμμα Γιώργου Κατσή
Πέτρα Μουκα
1843
2
Κατω Αρενα
Πατώματα
3
Λυκόρραχη
4
1
Συρματοπλέγματα
και νάρκοπεδίο
Πλαγιά
(Σέρμα)
1 Οχυρό Πατώματα
2. Κατεύθυνση επίθεσης
3. Σημείο του ρήγματος
4. Το πρωτο προχεφύρωμα
Σαραντάπορος

κάτω στην επικίνδυνη και ναρκοθετημένη ζώνη του εδάφους.

Τα μικρά και ειδικά αυτά εξειδικευμένα συνεργεία, που αποτελούνταν από επίλεκτους, τολμηρούς και θαρραλέους μπουρλοτιέρηδες και μάλιστα σε συνθήκες, που το μέρος αυτό βάζονταν συνεχώς με θεριστικά πυρά των εχθρικών αυτομάτων και πολυβόλων, προχωρούν έρποντας και προφυλακτικά και φτάνουν στο πρώτο εχθρικό συρματόπλεγμα. Με επιδεξιότητα ρίχνουν τους αυτοσχέδιους σταυρούς, ανατινάζοντας κι ανοίγοντας δίαυλους ανάμεσα σ' αυτά, ωστόσο δεν τελείωνε εδώ η τόσο εξαιρετικά επικίνδυνη πολεμική αποστολή που είχε ανατεθεί στους ατρόμητους μπουρλοτιέρηδες, μια και μπροστά τους ορθόνωνταν ακόμα καινούργια απροσπέλαστα εμπόδια, όπου απαιτούνταν πιο τολμηρές και παρακινδυνευμένες ενέργειες, για να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια. Επρεπε να εξουδετερώσουν τις φοβερές αναμενόμενες συνέπειες που συναντούσαν στην προώθησή τους προς τα μπρος. Αυτό ήταν το κρυφό, δόλιο και το πιο τρομερό και ύπουλο πολεμικό όπλο, που λέγεται νάρκη.

Για την καταστροφή των ναρκοπέδιων και το άνοιγμα δίαυλων σ' αυτά οι αντάρτες χρησιμοποιούσαν τους γνωστούς σε μας αυτοσχέδιους σταυρούς. Πρόκειται για μια σανίδα μάκρος 1,5-2 μέτρα, που είναι συνδεμένη σε όλο το μήκος της με καλούπια γεμάτα εκρηκτική ύλη. Οι σαμποταριστές αμέσως μετά το ρίξιμό τους έπρεπε να πέφτουν στη γη και να σηκώνονται μετά την έκρηξη.

Με αυτό τον τρόπο επαναλαμβάνονταν και οι επόμενες προσπάθειες προς τα μπρος. Με την έκρηξη κάθε σταυρού καταστρέφονταν ένα μέρος του εχθρικού ναρκοπέδιου. Αυτά τα τόσο υπερτολμηρά εγχειρήματα συνδέονταν με ένα μεγάλο ρίσκο για την ζωή των μπουρλοτιέρηδων.

Αμέσως μετά την εκτόξευση της προειδοποιητικής φωτοβολίδας, που ήταν και το σύνθημα για παύση της βολής του πυροβολικού μας, οι άνδρες του Ιου Τάγματος του Α. Τσακμάκη, σηκώνονται απ' τη βάση εξόρμησης που βρίσκονται και με ορμητικότητα εξορμούν προς το μέρος, που οι μπουρλοτιέρηδες είχαν ήδη ανοίξει δίαυλους στο πρώτο συρματόπλεγμα και τα ναρκοπέδια και διεσδύουν στον εσωτερικό χώρο του οχυρού.

Οι επιτιθέμενοι, διασχίζοντας το πρώτο συρματόπλεγμα που απείχε περίπου 100-120 μέτρα απ' τα χαρακώματα της πρώτης γραμμής, βρέθηκαν μπροστά στη μπούκα των εχθρικών πολυβόλων σε ένα επισημασμένο πεδίο βολής που βάζονταν με διασταυρωμένα καταιγιστικά πυρά από όλα τα όπλα ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Δημιουργούνται εξαιρετικά τρομερές συνθήκες που έκαναν θανατη-

φόρα την προώθησή τους προς τα μπρος. Πέφτουν κορμιά επιτόπου. Υπάρχουν τραυματίες, ενώ εκείνοι που έμειναν σώοι, αψηφώντας τα πάντα και τον ίδιο το θάνατο, δεν σκέφτονται διόλου να κάνουν πίσω ή να σταματήσουν. Συνεχίζουν να προχωρούν προς τα μπρος. Όρθιοι με τα αυτόματα κι οπλοπολυβόλα στα χέρια ρίχνουν ριπές, εκτοξεύουν πάντζερ. Σ' αυτές τις στιγμές, ο λοχαγός Παναγιώτης Τερζόπουλος, πολεμώντας στην πρώτη γραμμή της φωτιάς, στην προσπάθειά του να ρίξει ο ίδιος το «σταυρό» για να ανοίξει ρήγμα στο δεύτερο εχθρικό συρματόπλεγμα πέφτει νεκρός. Αυτός ο επίλεκτος διοικητής και γενναίο παλικάρι κατάγονταν απ' το χωριό Τόχοβα Κατερίνης.

Τερζόπουλος Παναγιώτης του Γιάννη (Πανίκας). Απ' την Τόχοβα Κατερίνης. Μέλος του ΚΚΕ. Υπολ/γός της ΠΕΕΑ. Διοικητής λόχου του ΕΛΑΣ. Διοικητής λόχου της ΣΓ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στα Πατώματα Γράμμου. Αντισυνταγματάρχης τιμημένος νεκρός.

ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΧΩΡΙΟ ΜΗΝΤΑΛΙ ΣΕΡΡΩΝ

Αυτόπτης μάρτυρας αυτής της τρομερά και άνισης πολεμικής αναμέτρησης αφηγείται: «Τα καταιγιστικά εχθρικά πυρά, που ρίχνονταν ίσια κατά πάνω μας, θέριζαν κυριολεκτικά τα πάντα. Η απειλή του κινδύνου για μας ήταν ολοφάνερη. Ωστόσο για μας τους νεαρούς τότε μαθητές της Σχολής, που είμασταν πανέτοιμοι να αντιμετωπίσουμε παλικαρίσια τα πάντα, περιφρονούσαμε το θάνατο και το μόνο, που μας απασχολούσε ήταν το πως θα πάμε μπροστά και ας γινόταν ό,τι θέλει. Τα εχθρικά ναρκοπέδια μας δημιουργούσαν στην πορεία αξεπέρα-

Χρηστοδουλίδης Νίκος

στα εμπόδια. Μας ανάγκαζαν συχνά να σταματούμε να ρίχνουμε τους σταυρούς, να καταστρέφουμε ένα μικρό μέρος 2-3 μέτρων και ύστερα πάλι απ' την αρχή. Δίπλα μας απ' τις νάρκες και τα πυρά σκοτώνονται σύντροφοι μας, τραυματίζονται. 'Οσοι απομέναμε σώοι και αβλαβείς προχωρούσαμε. Ο νους όλων μας ήταν μονάχα να προχωρήσουμε μπροστά.

Είχαμε δώσει τη λεβέντικη υπόσχεση ότι αυτή τη φορά θα καταλάβουμε τα Πατώματα».

ΛΙΑΣΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, Νεοχωράκι Φλώρινας, διμοιρίτης του ΙΙ Τάγματος, διηγείται:

Λιάσος Βασίλης

«Στο ΙΙο τάγμα με διοικητή τον Αντώνη Τσακμάκη ανατέθηκε η κύρια αποστολή να επιτεθεί τολμηρά και αποφασιστικά, να σπάσει την εχθρική αντίσταση και ν' ανοίξει ρήγμα στην πρώτη γραμμή άμυνας του αντιπάλου. 'Ετυχε με τη διμοιρία μου να βρίσκομαι αυτή τη φορά στην αιχμή της επιθετικής ενέργειας και με τα ίδια τα μάτια μου είδα πόσο δύσκολο ήταν να προχωρήσουμε προς τα μπρος. Αυτό το αισθανθήκαμε ιδιαίτερα όταν φτάσαμε σε ένα σημείο που είχαμε σημώσει 80-100 μέτρα απ' τα εχθρικά χαρακώματα, οπότε μπήκαμε σε ένα επισημασμένο πεδίο βολής που βάζονταν με μαζικά και διασταυρωμένα πυρά με όλα τα όπλα ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Οι αδιάκοπες ριπές που βάζονταν εναντίον μας και σφύριζαν οι σφαίρες που περνούσαν δίπλα μας, γύρω μας και παντού φανέρωναν μακάβρια ότι βρισκόμασταν μπροστά στις κάνες των εχθρικών αυτομάτων και πολυβόλων, μπροστά στον κίνδυνο των χειροβομβίδων. Οι ανησυχίες μας γίνονται πιο έντονες. Ακούγονται φωνές διπλανών συμπολεμιστών μας: «Παιδιά, τραυματίστηκα!» Ωστόσο παρά τις τρομερές δυσκολίες και τα εμπόδια που συναντούσαμε δεν είδα κάποιον μαχητή μου να δειλιάσει, να σταματήσει. Ολοι τους συνεχίζουν να μάχονται. Να βάζουν πυρά με τ' αυτόματα. Να εκτοξεύουν πάντζερ. Να προχωρούν, όπως μπορεί ο καθένας προς τα μπρος. Πότε να πέφτουν στη γη, να σηκώνονται και πότε με άλματα ή τρέχοντας να προωθούνται μπροστά.

Και όμως τα μεγαλύτερα εμπόδια ήταν ακόμα μπροστά, όταν χρειάστηκε να διασχίσουμε τις τρεις ζώνες των εχθρικών ναρκοπέ-

διων. Αν και όλη η επιφάνεια της γης μπροστά μας φαινόταν να είναι απείραχτη, ωστόσο όλοι μας γνωρίζαμε μέσα στα σπλάχνα της κρύβονταν οι αφανείς και φοβεροί κινδύνοι. Δοκίμασε τώρα να δρασκελίσεις, να πατήσεις για να προχωρήσεις πιο πέρα.

Το άνοιγμα διαδρόμων στα νερκοπέδια γίνονται με πρωτόγονα πολεμικά μέσα, με τους γνωστούς αυτοσχέδιους «σταυρούς», που απαιτούνταν χρονοβόρες διαδικασίες, επίπονη κοπιαστική δουλειά, αλλά και πολύ παρακινδυνευμένες ενέργειες απ' τους εκτελεστές αυτών των ριψοκίνδυνων εγχειρημάτων. Αυτές οι προσπάθειες είχαν σαν αποτέλεσμα να καθυστερεί η προέλαση των τμημάτων προς τα μπρος, να αναγκάζονται για ένα χρονικό διάστημα να βρίσκονται σε αναγκαστική αγκίστρωση και καθήλωση σε συνθήκες, που άνδρες μας βρισκόταν εκτεθειμένοι μπροστά στην μπούκα των εχθρικών όπλων, αλλά και να υπάρχουν απώλειες. Σ' αυτές τις στιγμές ένας σαμποταριστής με δική του σκέψη επινόησε έναν αρκετά έξυπνο τρόπο για να διευκολύνει την προώθηση των τμημάτων, παρακάμπτοντας τον κίνδυνο των νερκοπεδίων. Τοποθετεί ένα τυποποιημένο καλούπι εκρηκτικής ύλης στη ρίζα ενός πεύκου και στη συνέχεια το πυροδοτεί. Το πελώριο αυτό δέντρο σωριάζεται προς τα μέσα, πάνω στην νερκοθετημένη ζώνη. Ο κορμός αυτός στάθηκε από δω και πέρα γέφυρα που πάνω απ' αυτή πέρασε ένα μεγάλο μέρος των μαχητών μας. Στον τομέα, που εμείς ενεργούσαμε για να ανοίξουμε ρήγματα στα εχθρικά νερκοπέδια, οι απώλειες του τάγματός μας από νάρκες έφτανε τους 25 νεκρούς και τραυματίες. Είχε φέξει πια. Ήταν περίπου 10 η ώρα. Είχαν περάσει πέντε ώρες απ' την έναρξη της επιχείρησης, όταν το τάγμα μας έφτασε μπροστά στο τρίτο και τελευταίο συρματόπλεγμα».

Ευαγγέλου Γιώργος

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ (Ξυνάδας), Ελευθεροχώρι Τυρνάβου, αφηγείται:

«Τα περιστατικά αυτής της σκληρής φοβερής μάχης, καθώς και η δραματικοτραγική εξέλιξη και έκβασή της είναι πάρα πολλά και είναι πολύ δύσκολο να περιγραφούν πλατιά και σε βάθος. Ακόμα πιο δύσκολο είναι να περιγράψει κανείς

την ανδρεία, την παλικαριά και τον πρωισμό που έδειξαν σ' αυτή τη μάχη οι γενναίοι και ατρόμητοι μαθητές και διοικητές της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Στο δικό μας ΙΙο τάγμα με διοικητή των αντρειωμένο ταγματάρχη μας Αντώνη Τσακμάκη ανατέθηκε η αποστολή να επιτεθεί αυτή τη βραδιά πρώτο.

Ξεκινώντας για την επίθεση, γρήγορα βρεθήκαμε σε επισημασμένο πεδίο βολής που βάζονταν με καταιγιστικά διασταυρωμένα πυρά. Σ' αυτές τις συνθήκες έπρεπε να διανύσουμε μια απόσταση 100-120 μέτρα. Επρεπε ταυτόχρονα να ανατινάξουμε τρία συρματοπλέγματα και να καταστρέψουμε τρεις ζώνες εχθρικών ναρκοπεδίων, που σήμαινε ότι αυτή τη φορά εμείς πηγαίναμε να υπερνικήσουμε και να διασχίσουμε ένα τόσο ισχυρό και άρτια οργανωμένο σύμπλεγμα αμυντικών εμποδίων, στηριζόμενοι μόνο στον ελαφρό οπλισμό που διαθέταμε. Σ' αυτές τις συνθήκες καταβάλλονται τεράστιες προσπάθειες από όλους μας να τραβήξουμε μπροστά. Όμως η προώθησή μας προς τα μπρος γίνεται με μεγάλη δυσκολία και με μικρούς ρυθμούς. Υπάρχουν καθυστερήσεις. Εχουμε στην πορεία απώλειες. Ετσι, για να περάσουμε τα δυο συρματοπλέγματα και τις ζώνες των ναρκοπεδίων και να φτάσουμε στη γραμμή του τρίτου και τελευταίου εχθρικού συρματοπλέγματος που απείχει 30-40 μ. απ' τα εχθρικά χαρακώματα, χρειάστηκαν 5-6 ώρες. Φτάνοντας σ' αυτό το σημείο φάνηκε ότι το τάγμα μας είχε υποστεί σημαντικές απώλειες. Οι περισσότεροι διοικητές ομάδων, διμοιριών, λόχων κλπ. είχαν βγει εκτός μάχης. Με νέα εντολή του ταγματάρχη μας Αντώνη Τσακμάκη γίνεται ακόμα μια προσπάθεια να πάμε μπροστά. Η ομάδα μου πήρε εντολή να κόψει το τρίτο συρματόπλεγμα. Να ανοίξει ρήγμα σ' αυτό και στη συνέχεια με έφοδο να ριχτεί πάνω στα εχθρικά πολυβολεία και χαρακώματα. Ήταν φανερό ότι εμείς καλούμασταν να εκτελέσουμε αυτή την αποστολή σε συνθήκες, που πάνω απ' τα κεφάλια μας σφύριζαν τα θεριστικά πυρά όλων των όπλων της αμυνόμενης εχθρικής φρουράς, αλλά και τα πυρά των δικών μας πολυβόλων που έκαναν απ' τα μετόπισθεν βολή ανάσχεσης και καθήλωσης της εχθρικής φρουράς. Αν και ήταν 10-11 η ώρα το πρωί, εμείς ήλιο ακόμα δεν είδαμε. Ο ουρανός πάνω απ' τα Πατώματα ήταν ολότελα σκεπασμένος με ένα πυκνό μαυρό σύννεφο σκόνης και καπνού. Η ορατότητά μας είναι πάρα πολύ περιορισμένη. Την ώρα που οι μαχητές της ομάδας μας ετοιμάζονταν να ρίξουν τους «σταυρούς» πέφτει και σκάζει ανάμεσά μας μια οβίδα όλμου και αφήνει επιτόπου νεκρούς τρεις μαχητές μας. Εκεί αντίκρισα ένα ανατριχιαστικό φαινόμενο. Το είδα με τα ίδια τα μάτια μου. Με την έκρηξη αυτής της οβίδας αφαιρέθηκε το κεφάλι του μαχητή μας απ' το υπόλοιπο

σώμα του. Απ' την ίδια την έκρηξη τραυματιστήκαμε και μεις άλλοι τρεις. Εκεί έπεσε δίπλα μας νεκρός ο Τατσιούλης Χρήστος. Μετά από αυτή τη φρικιαστική περίπτωση ακαριαία και οι τρεις μας σαν βαρελάκια κατρακυλύσαμε προς τα κάτω και σταματήσαμε προσωρινά για προφύλαξη σε μια μικρή λακκούβα. Εκεί πήραμε την πρώτη ανάσα. Αλλοκοιταχτήκαμε στα μάτια σαν συνήλθαμε απ' το σοκάρισμα. Γρήγορα βρήκαμε την ψυχραιμία μας. Ανταλλάξαμε τις πρώτες κουβέντες. Δώσαμε θάρρος ο ένας στον άλλον. Επιδέσαμε τα τραύματά μας. Ενώ παντού γύρω μας μαίνεται η τρομερή θύελλα του πολέμου. Παντού στη γη, στον ουρανό βγαίνουν φλόγες. Καίγονται τα πάντα. Πέφτουν κορμιά. Χάνονται ζωές. Και ξαφνικά βλέπουμε να έρχεται από πίσω μια ομάδα για ενίσχυση με επικεφαλής τον Τάκη Καρπούζα.

Τατσιούλης Χρήστος

'Ολοι τους τραβούσαν με ορμή μπροστά φωνάζοντας δυνατά: «ΑΕΡΑ, ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ!» Γνώριζα πολύ καλά τον Τάκη Καρπούζα, κατάγονταν απ' την Κτιμένη Καρδίτσας. 'Ηταν ένας πολύ δραστήριος και ατρόμητος αγωνιστής. Πραγματικό παλικάρι στον πόλεμο. Του φωνάζω: «Τάκη, πρόσεχε, που πας έτσι; Να είσαι προφυλακτικός στις κινήσεις σου!» 'Ομως κανένας από αυτούς δεν θέλει ν' ακούσει τίποτα. Δεν σκέφτεται να σταματήσει. Προχωρούνε όλοι με άλματα και στοιχειώδη προφύλαξη. 'Ετσι όπως όλοι τους έτρεχαν φορτσάτοι προς τα μπρος έφτασαν στο συρματόπλεγμα και το μόνο που πρόλαβαν να κάνουν ήταν να εκτοξεύσουν το πρώτο πάντζερ. Και μοναστραπίς και οι τρεις από αυτούς τραυματίζονται απ' τα όπλα ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Το σημείο αυτό ήταν επισημασμένο και συνεχώς βάζονταν από αδιάκοπα πυρά των εχθρικών αυτομάτων και πολυβόλων. Ανάμεσα στους τραυματίες ήταν και ο Τάκης Καρπούζας. Σε λίγο και οι τρεις ήρθαν στο μέρος που βρισκόμασταν εμείς. Εκεί μια νοσοκόμα μας έκανε επίδεση. Μας δόθηκε εντολή, όπως μπορεί ο καθένας, να πάει πίσω».

ΜΠΑΚΟΥΡΑΣ ΝΙΚΟΣ, κατάγονταν απ' την Αετομηλίτσα του Γράμμου, σύνδεσμος του ΙΙου Τάγματος. Καταθέτει τη δική του μαρτυρία.

«Από τότε που άρχισε η επίθεση είχαν περάσει πάνω από 5 ώρες

περίπου... Και το μοναδικό που πέτυχαν τα τμήματα του Ιου Τάγματος μέχρι αυτή την ώρα ήταν να προωθηθούν και σε μερικά σημεία να φτάσουν κοντά στα όρια από το τρίτο εχθρικό συρματόπλεγμα. Και κει προσωρινά να καθηλωθούν. Αυτή η αργοπορία της προώθησης προς τα μπρος μόνη της μιλάει για την έκταση και τη σκληρότητα της επίμονης μάχης που διεξάγονταν. Εν τω μεταξύ σ' αυτό το στάδιο οι απώλειες του τάγματος σε νεκρούς και τραυματίες έφταναν το 1/3 της συνολικής δύναμής του. Ιδιαίτερα μεγάλος ήταν ο φόρος αίματος σ' αυτή την άνιση μάχη ανάμεσα στο διοικητικό προσωπικό από ομαδάρχες, διμοιρίτες, λοχαγούς, επιτρόπους. Απ' τους τρείς λοχαγούς είχε μείνει μονάχα ο Σαμαρτσίδης Δημήτρης (Βόλγας). Με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο μέτωπο μια εξαιρετικά μειονεκτική κατάσταση με ζοφερές προοπτικές σχετικά με την έκβαση της μάχης. Ο Επίτροπος του Τάγματος Γιάννης Τοκμακίδης, παίρνοντας υπόψη τις τόσο δυσμενείς συνθήκες, που είχαν διαμορφωθεί, προτείνει στον ταγματάρχη Αντώνη Τσακμάκη να σταματήσει κάθε επιθετική προσπάθεια προς τα μπρος. Η απάντηση που πήρε απ' τον ταγματάρχη ήταν σύντομη και λακωνική: «Για πίσω δεν μπορεί να γίνει λόγος. Ακόμα και οι δυό μας να μείνουμε θα τραβήξουμε μπροστά για να παρθούν τα Πατώματα».

Μπακούρας Νίκος

ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ (Βόλγας) κατάγονταν απ' την Βέροια, λοχαγός του Ιου Τάγματος, ιστορεί την εξέλιξη της μάχης.

Σαμαρτζίδης Δημήτριος (Βόλγας)

«Υστερα από μια πεντάωρη και πλέον σκληρές επιθετικές ενέργειες οι άνδρες του ΙΙου Τάγματος βρίσκονται προσωρινά αγκιστρωμένοι και σχεδόν καθηλωμένοι ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο εχθρικό συρματόπλεγμα. Μέχρι αυτή τη στιγμή το τάγμα μας είχε σημαντικές απώλειες που έφταναν πάνω από το 1/3 της συνολικής δύναμής του.

Σ' αυτές τις συνθήκες ο ταγματάρχης μας Α. Τσακμάκης μας ειδοποιεί να ετοιμάσουμε τα τμήματα και μόλις θα ριχτεί η φωτοβολίδα να περάσουμε στην επίθεση. Σε λίγο εμείς οι λίγοι διοικητές, που είχαμε απομείνει, με επικεφαλής τον ταγματάρχη ξεσηκώνουμε τους άνδρες και περνάμε στην έφοδο. Η εκδήλωση αυτή έγινε αμέσως αντιληπτή, απ' τις δυνάμεις των αμυνόμενων του οχυρού. Και καθώς βρισκόμασταν μπροστά σε ένα επισημασμένο πεδίο βολής δεχόμαστε πυρά ευθείας τροχιάς. Μετά καταιγισμός από οβίδες πυροβολικού και όλμων που πέφταν ασταμάτητα πάνω μας. Ο ταγματάρχης κινούνταν μπροστά με το πάντζερ στα χέρια και μάλιστα πρόλαβε να το εκτοξεύσει. Φαίνεται είχε αντιληφτεί την έκταση της απειλής από τα σφοδρά εχθρικά πυρά και τον ακούγω να φωνάζει: «Συναγωνιστές πέστε κάτω! Προχωράτε μπροστά με άλματα. Δεν πρόλαβε να τελειώσει την έκκλησή του και μια οβίδα πυροβολικού πέφτει και τον τραυματίζει πολύ σοβαρά».

Πρώτος που αντίκρισε το σοβαρό τραυματισμό του ταγματάρχη ήταν ο σύνδεσμός του Νίκος Μπακούρας τη στιγμή που και οι δυό τους με τα αυτόματα στα χέρια βρισκόταν στην πρώτη γραμμή του πυρός. Ο 20χρονος τότε Νίκος Μπακούρας, παρά την αμολόγητη λύπη του που του ράγισε την καρδιά σαν είδε συγκλονισμένος τον βαριά τραυματισμένο πολυαγαπημένο του διοικητή, βρήκε την ψυχραιμία και τη δύναμη να τον καθησυχάσει, όπως μπορούσε. Να τον παρηγορήσει. Του υποσχέθηκε ότι θα κάνει ό,τι μπορεί να τον μεταφέρει το γρηγορότερο πίσω. Και πιστεύει ότι όλα θα πάνε καλά. Ο γενναίος και λαογέννητος αυτός διοικητής του ΔΣΕ, που είδε τη συγκινητική φροντίδα και το ενδιαφέρον που έδειχνε ο σύνδεσμός του να τον βοηθήσει όσο μπορεί πιο γρήγορα, αλλά και τα εγκάρδια πονομένα λόγια του που άκουσε, κρίνοντας ότι τίποτα πια δεν τον σώνει και ότι όλα γι'αυτόν τελειώσαν σ' αυτές τις τελευταίες στιγμές της ζωής του, γύρισε προς το λεβέντη σύνδεσμό του, άνοιξε τα μάτια του και του είπε: «Σύντροφε Νίκο εμένα μην μου λες ότι όλα θα πάνε καλά, εγώ σε λίγα λεπτά δεν θα υπάρχω πια στη ζωή. Εκείνο όμως που θέλω από εσάς είναι να μην ξεχάσετε την υπόσχεση που δώσαμε όλοι μαζί όταν ξεκινήσαμε για την μάχη: «Ή ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΑΠΟΨΕ ΤΑ ΠΑΤΩΜΑΤΑ Ή ΠΕΘΑΙΝΟΥΜΕ!»

Τσακμάκης Αντώνης του Δημήτρη. Γεννήθηκε στην Σκήτη Αγυιας Λάρισας το 1924. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές 1946. Απόφοιτος της Β' σειράς του ΣΑΓΑ. Διοικητής τάγματος της ΣΛΓΑ. Επεσε στα Πατώματα Γράμμου στις 31 Μάη 1949. Αντισυνταγματάρχης τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ. Δ/γμα της ΠΔΚ 18/6/49.

Μερικοί απ' τους λαογέννητους διοικητές της Σχολής Αξιωματικών του Γ. Αρχηγείου του ΔΣΕ. Ορθιοι απ' τα δεξιά: Ζιώκας Ζήσης, ταγματάρχης, Νικολάου Γιώργος (Νώντας), ταγματάρχης Μαμάτσης Γιώργος λοχαγός. Καθιστοί απ' τα δεξιά Τσακμάκης Αντώνης, λοχαγός, Σαμαρτζίδης Δημήτριος (Βόλγας), λοχαγός, Τζανής Ηλίας, λοχαγός, ξαπλωμένος Μπουροζήκας Χρυσόστομος, ταγματάρχης. Ολοι τους πήραν μέρος στην ανακατάληψη του Γράμμου. Γράμμος - Απρίλης 1949.

Ο Νίκος Μπακούρας μας μιλούσε με βαθιά συγκίνηση και θαυμασμό για τα εξαίρετα στρατιωτικά, διοικητικά προσόντα και χαρίσματα του καταξιωμένου νεαρού ταγματάρχη του ΔΣΕ Αντώνη Τσακμάκη, που πάντα διακρίνονταν για την άφταστη παλικαριά του. Οτι αποτελούσε υπόδειγμα ικανού λαϊκού διοικητή, πεπεισμένου κομμουνιστή επαναστάτη.

Θυμούνταν και ιστορούσε με αρκετές λεπτομέρειες τη γενναιότητά του που συνέχιζε να διατηρεί και μετά το βαρύ θανάσιμο τραυματισμό του. Δεν ξεχνούσε ιδιαίτερα τα συγκλονιστικά λόγια του που άκουσε την τελευταία στιγμή της ζωής του. Και παρόλο που είχαν περάσει πάνω από 30 χρόνια από εκείνη τη μάχη και δεν ήταν πια εκείνος ο 20χρονος μαθητής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ, αλλά ένας 50χρονος δόκτορ επιστημών της ΕΣΣΔ, κατασυγκινημένος έφτασε στο σημείο να βουρκώσουν τα μάτια του και στη συνέχεια να τρέχουν στα μάγουλά του δάκρυα πόνου και περήφανος για τον αθάνατο ήρωα κομμουνιστή.

Η γη της ανταρτομάνας Θεσσαλίας και ιδιαίτερα η γενέτειρα του Αντώνη Τσακμάκη, το χωριό Σκήτη Αγιάς θα μπορούν πάντα να περηφανεύονται ότι μέσα απ' τα σπλάχνα τους έβγαλαν, γαλούχησαν και άνδρωσαν έναν τέτοιο γενναίο και φλογερό παλικάρι επαναστάτη, έναν πραγματικό ήρωα, καταξιωμένο και γνήσιο λαϊκό διοικητή, ταγματάρχη του ΔΣΕ.

Μετά το χαμό του ταγματάρχη Αντώνη Τσακμάκη, του τραυματισμού και του τρίτου λοχαγού του ΙΙου τάγματος Σαμαρτσίδη Δημήτρη (Βόλγα), τις σημαντικές απώλειες που είχαν τα τμήματα, αλλά και την πεισματική αντίσταση του αντιπάλου μέσα απ' τα ισχυρά οχυρά του, οι άνδρες αυτού τάγματος βρίσκονται αγκιστρωμένοι μπροστά στο τελευταίο συρματόπλεγμα και σε απόσταση 30-40 μέτρα απ' τα εχθρικά χαρακώματα. Σ' αυτή τη φάση της μάχης από υποκλοπή που έπιασε ο ασυρματιστής της ΣΑΓΑ Θεόδωρος Βασιλόπουλος έγινε γνωστή η αναφορά που έδινε ο διοικητής της φρουράς στο διοικητή της ΥΙΙΙης Μεραρχίας στα Γιάννενα: «Αντιμετωπίσαμε μια πρώτη μαζική επίθεση των συμμοριτών. Σας διαβεβαιώνω ακόμα μια φορά ότι η Αθήνα μπορεί να πέσει, τα Πατώματα, όμως, όχι.

Το Ιο Τάγμα με διοικητή τον Στέργιο Κόκκα παίρνει εντολή να μπει στη μάχη

Κόκκας Στέργιος. Γεννήθηκε στην Ελβετία Λάρισας το 1915. Λοχίας στο Αλβανικό Μέτωπο. Μέλος του ΚΚΕ. Απόφοιτος ανθ/γός της Σχολής αξιωματικών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας. Για την αντιστασιακή του δράση, πιάστηκε και βασανίστηκε απ' το μοναρχοφασιστικό κράτος. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. Διατέλεσε διαδοχικά διοικητής ύλης στο θεσσαλικό ιππικό, διοικητής τάγματος πεζικού. Το 1949 διοικητής τάγματος της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Αντισυνταγματάρχης του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη. Τέλειωσε την ανώτατη στρατιωτική σχολή του Κόκκινου στρατού στην Φεργανά.

Πλησίαζε το μεσημέρι, όταν το Ιο τάγμα με διοικητή τον Στέργιο Κόκκα που μέχρι τώρα ήταν εφεδρία πήρε εντολή απ' την διοίκηση της Ταξιαρχίας να μπει στη μάχη και να συνεχίσει την επίθεση για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα. Ο έμπειρος αυτός διοικητής που είχε αντιληφθεί σε όλο το βάθος τη σοβαρότητα της αποστολής που πήρε, το νόημα και τις ανάγκες αυτής της στιγμής, πριν ξεκινήσει για την επίθεση ζήτησε απ' τον Ταξίαρχο Αχιλλέα Προυτσάλη να πληροφορηθεί πόσες οβίδες έχει στη διάθεσή του το πυροβολικό άμεσης βολής. Κι αφού πήρε την απάντηση ότι αυτές ήταν περίπου 30, παρακάλεσε τον Ταξίαρχο να μην χρησιμοποιηθούν, ώσπου αυτός με το τμήμα του φτάσει στην πρώτη γραμμή. Και το ρίξιμο αυτών των οβίδων να γίνει μονάχα ύστερα από δική του προκαταρτική προειδοποίηση μετά το ρίξιμο της κόκκινης φωτοβολίδας. Ο ίδιος μαζί με τον λοχαγό Πέτρο Κουκίδη και τους άνδρες του τμήματος του τελευταίου, τραβούν για την πρώτη γραμμή. Φτάνοντας κοντά στο 2ο και 3ο συρματόπλεγμα συναντούν τον Σαμαρτσίδη Δημήτρη (Βόλγα). Ηταν ο μοναδικός λοχαγός του ΙΙου τάγματος που είχε απομείνει, κι αυτός τραυματισμένος, όμως αρνήθηκε να πάει πίσω. Συνέχιζε να βρίσκεται στο μετερίζι του αγώνα. Απ' τον τελευταίο και ενημερώθηκαν για την κατάσταση που επικρατούσε στο μέτωπο.

Οι άνδρες του λόχου του Π. Κουκίδη πιάνουν οριστικές θέσεις για την επίθεση. Εκεί στην πρώτη γραμμή βρίσκονται τα συνεργεία σαμποτέρ με τους «σταυρούς», τα ψαλίδια, επίσης και οι εκτοξευτές των πάντζερ, περιμένουν πανέτοιμοι την εντολή ν' ανοίξουν πυρά και να περάσουν σε ορμητική έφοδο.

Εκεί διαπιστώθηκε ακόμα ένα πρόσθετο και απρόβλεπτο εμπόδιο. Το 3ο και τελευταίο συρματόπλεγμα δεν ήταν απ' τα συνηθισμένα. Ήταν από ατσάλινο σύρμα που δεν κόβονταν με τα ψαλίδια. Αργότερα, μόλις άρχισε η επίθεση διαπιστώθηκε ακόμα ότι το ελισσόμενο αυτό συρματόπλεγμα δεν μπορούσε να καταστραφεί ούτε με τους «σταυρούς» δηλαδή, με την μέχρι τότε συνηθισμένη μέθοδο, την τοποθέτησή τους πάνω στο συρματόπλεγμα. Σ' αυτή την περίπτωση, η έκρηξη των «σταυρών» χάρη στην ελαστικότητα αυτού του τεχνικού εμποδίου, δεν μπορούσε να προκαλέσει στο συρματόπλεγμα σημαντικές ζημιές.

Όμως οι μπουρλοτιέρηδες της Σχολής επινόησαν στην πορεία μόνοι τους εκεί επιτόπου μια άλλη εφευρετική μέθοδο και δεν τοποθετούσαν πια τους «σταυρούς» πάνω στο συρματόπλεγμα, αλλά κάτω απ' αυτό. Και πράγματι ο τρόπος αυτός αποδείχτηκε στην πράξη αρκετά αποτελεσματικός. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι όλες αυτές οι προετοιμασίες για την σχεδιαζόμενη αποφασιστική έφοδο γινόταν με εντατικότητα, μεγάλη προσεκτικότητα, με μέτρο, με μυαλό και χωρίς υπερβολική βιασύνη, μάλιστα σε συνθήκες, που τα όπλα ευθείας τροχιάς, επίσης οι όλμοι αλλά και οι ολμίσκοι που ήταν στημένοι στον εσωτερικό αμυντικό χώρο του οχυρού και συνέχιζαν τα ισχυρά σφυροκοπήματά τους μαζί με τις εχθρικές πυροβολαρχίες που ήταν εγκαταστημένες στο Κάντσικο, στην Οξυά και έξω από την Κόνιτσα. Το μαύρο σύννεφο καπνού και σκόνης που σκέπαζε τον ουρανό της περιοχής, περιόριζε την ορατότητα των αμυνόμενων και εμπόδιζε σε κάποιο βαθμό τις δραστηριότητες της εχθρικής αεροπορίας.

Ο ταγματάρχης έδινε μεγάλη σημασία στην καλή προετοιμασία αυτής της αποφασιστικής μάχης, αλλά και θεωρούσε ότι το πρώτο χτύπημα θα έπρεπε να είναι πολύ ισχυρό, μαζικό, αποφασιστικό, ορμητικό.

Ο ταξίαρχος, που με αγωνία περίμενε τη στιγμή που ο ταγματάρχης Στέργιος Κόκκας θα έριχνε τη συνθηματική κόκκινη φωτοβολίδα για να δώσει εντολή ν' αρχίσει η βολή του πυροβολικού, βλέπει να καθυστερεί κι' αυτό τον κάνει να ανησυχεί. Και αποφασίζει να στείλει αμέσως το σύνδεσμο του και αργότερα για τον ίδιο λόγο και τον Κώστα Παγανιά να υπενθυμίσουν στον ταγματάρχη

Παγανιάς Κώστας
απ' το Δίστρατο Ιωαννίνων

Τύπου Δημήτριος
απ' το Εμπόριο Πτολεμαΐδος

Κόκκα να βιαστεί. Εν παρόδω αξίζει εδώ να επισημανθεί η τεράστια υπηρεσία όλων των συνδέσμων της ταξιαρχίας, των ταγμάτων, λόχων κλπ. Αυτοί ήταν ο Παγανιάς Κώστας, ο Μπακούρας Νίκος, ο Τύπου Μήτσος, ο Καραμούλας Λευτέρης, ο Παρασκευόπουλος Γιάννης, ο Αχιλλέας απ' τα Μέγαρα και άλλοι. 'Ολοι τους νεαροί 18-20 χρονών,

Καραμούλας Λευτέρης
απ' το Σπαρμό Ελασσώνος

Παρασκευόπουλος Γιάννης
απ' την Αναγέννηση

πολλοί δραστήριοι και μαχητικοί, απεριόριστα αφοσιωμένοι στο καθήκον τους, ενεργούσαν με τόλμη, με ζήλο και με αποφασιστικότητα, εκπληρώνοντας πολλές ριψοκίνδυνες αποστολές σ' αυτή την επιχείρηση. Είχαν δίκιο οι διοικητές που μιλούσαν με τα καλύτερα λόγια γι αυτούς τους νεαρούς λεβέντες και φλογερούς επαναστάτες.

Ένας αντικειμενικός παρατηρητής, που θα εξέταζε από οποιαδήποτε οπτική γωνία την πολεμική κατάσταση που διαμορφώνονταν στο μέτωπο του Γράμμου και παίρνοντας ιδιαίτερα υπόψη τον όγκο των δυνάμεων και πολεμικών μέσων των ανταρτών σ' αυτή την επιχείρηση, θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι πρακτικά ο στόχος που έβαζαν μπροστά τους οι αντάρτες ήταν ανέφικτος. Και να γιατί.

Ο Κυβ. στρατός στη μεγάλη μάχη του Γράμμου του 1948 δίπλα στη δεκαπλάσια και πλέον αριθμητική υπεροχή σε άνδρες και την απόλυτη κυριαρχία της αεροπορίας του στον αέρα, στην προσπάθεία του να καταλάβει το γνωστό ύψωμα Αλεβίτσα στον Αν. Γράμμο, έριχνε πάνω σ' αυτό σε μια μέρα μέχρι 10.000 οβίδες πυροβολικού και τελικά έγινε δυνατό να καταλάβει αυτό ύψωμα ύστερα από 59 ολόκληρες μέρες πολών σκληρών μαχών. Ενώ στην δοσμένη στιγμή οι αντάρτες πήγαιναν να καταλάβουν αυτό το ισχυρότατο αμυντικό σύμπλεγμα του αντιπάλου με 4 πυροβόλα που είχαν στη διάθεσή τους όλες όλες 1000 περίπου οβίδες.

Όταν ο ταγματάρχης Στέργιος Κόκκας διαπίστωσε ότι οι άνδρες του τάγματός του έπιασαν τις οριστικές τους θέσεις κοντά στο πρώτο εχθρικό συρματόπλεγμα και είχαν ολοκληρωθεί και άλλες προετοιμασίες που είχαν σχέση με την επικείμενη αποφασιστική έφοδο, ρίχνει τη συνθηματική κόκκινη φωτοβολίδα, που σήμανε την έναρξη των πυρών των βαριών όπλων κι αυτοστιγμεί άρχισε το σφυροκόπημα των εχθρικών θέσεων με τα δυο πυροβόλα ένα καμπύλης τροχιάς και το άλλο άμεσης βολής, των δύο αντιαρματικών, των όλμων και των βαριών πυροβόλων που ήταν στημένα στη βάση εξόρμησης και έκαναν μαζική συνεχή βολή καθήλωσης των αμυνόμενων. Στο μεταξύ την ίδια ακριβώς στιγμή τα συνεργεία των σαμποτεριστών πλησιάζουν και ρίχνουν τους «σταυρούς». Καταστρέφουν ένα μέρος του εχθρικού συρματοπλέγματος κι ανοίγουν ρήγματα σ' αυτό. Όλη αυτή η ταυτόχρονη και συντονισμένη βολή των όπλων διάρκησε 8 περίπου λεπτά. Οι μαχητές του Ιου Τάγματος, που βρίσκοταν αυτή την φορά στην αιχμή της επίθεσης, στήριζαν πολλές ελπίδες στην καταστροφή των εχθρικών πυροβολείων από το πυροβόλο άμεσης βολής. Όμως, ένα απ' τα δυο πυροβόλα, που προορίζονταν να κάνει άμεση βολή, έπαθε βλάβη και βγήκε εκτός μάχης. Χρησιμοποιήθηκε κεραυνοβόλα το δεύτερο πυροβόλο. Και

παρόλο που τα πυρά του ήταν αρκετά εύστοχα, ωστόσο από έλλειψη επαρκών βλημάτων δεν κατέστη δυνατό να προκληθούν σημαντικές καταστροφές στα ισχυρά αμυντικά οχυρά του αντιπάλου. Με αποτέλεσμα μονάχα ένα εχθρικό πολυβολείο καταστράφηκε ολοσχερώς, ενώ το δεύτερο έπαθε σημαντικές ζημιές. Υπολογίζονταν ότι σε όλη την περίμετρο της διάταξης της κυκλικής άμυνας υπήρχαν 28-30 παρόμοια εχθρικά πολυβολεία.

Οι διοικήσεις του ΔΣΕ πάντα, όταν σχεδίαζαν παρόμοιες εξαιρετικά δύσκολες και επικίνδυνες πολεμικές αποστολές συνήθιζαν να επιλέγουν και να προτιμούν τους πιο αξιόμαχους σχηματισμούς με τους πιο ικανούς, εμπειροπόλεμους και θαρραλέους διοικητές. Έτσι κι αυτή τη φορά ο ταγματάρχης Στέργιος Κόκκας ανέθεσε στο λόχο του Πέτρου Κοκκίδη ένα πάρα πολύ σοβαρό καθήκον να βρίσκεται στην εμπροσθοφυλακή της επίθεσης για να δώσει το κύριο κι αποφασιστικό επιθετικό χτύπημα με σκοπό να σπάσει την εχθρική αντίσταση.

Ν' ανοίξει ρήγμα στο αμυντικό σύστημα του οχυρού. Να καταλάβει ένα μέρος απ' τα πρώτα εχθρικά πολυβολεία. Να δημιουργήσει το πρώτο προγεφύρωμα. Να συνεχίσει να το κρατάει σταθερά. Να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την εισόρμηση στον εσωτερικό χώρο του οχυρού από καινούργιες δυνάμεις που θα τους δοθεί η ευκαιρία να διευρύνουν το ρήγμα και να επεκτείνουν προς τα μπρος την επιτυχία. Και πράγματι αυτός ο λαογέννητος διοικητής απ' τον Έβρο ακόμα μια φορά δικαίωσε πλήρως την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπο του η παραπάνω διοίκηση. Απόδειξε στην πράξη ότι συγκέντρωνε όλα τα άξια προσόντα του διοικητή του ΔΣΕ.

Οι αντάρτες για την καταστροφή των ισχυρών εχθρικών πολυβολείων και για το άνοιγμα ρήγματος στο σύστημα της εχθρικής άμυνας στήριζαν πολλές ελπίδες στα πάντζερ και στην αποφασιστική θέληση των συμπολεμιστών τους που αυτή τη φορά ήταν έτοιμοι και να αυτοθυσιαστούν ακόμα για την κατάληψη του οχυρού Πατώματα.

Ο ταξίαρχος Αχιλλέας Προυτσάλης και ο ταγματάρχης Στέργιος Κόκκας όχι μονάχα φρόντισαν έγκαιρα να εξασφαλιστεί και να μεταφερθεί στη βάση εξόρμησης η απαραίτητη ποσότητα πάντζερ αλλά και οι ίδιοι προσωπικά υπόδειξαν στους εκτοξευτές των πάντζερ συγκεκριμένα προς ποια εχθρικά πολυβολεία θα κατευθύναν τις πρώτες βολές τους. Η έναρξη της επίθεσης άρχισε με μια ταυτόχρονη και μαζική εκτόξευση πάντζερ. Ο απόηχος των δυνατών κρότων απ' τις βολές των εκρήξεων, οι εκτυφλωτικές λάμψεις και φλόγες αυτού του τρομερού πολεμικού όπλου σκορπούν το φόβο και τον τρόμο

στον αντίπαλο. Προκαλούν καταστροφές και σημαντικές απώλειές του. 'Ολος αυτός ο ισχυρός πολεμικός καταιγισμός των εκρήξεων συνδυάστηκε με το ταυτόχρονο άνοιγμα πυρών από όλα τα όπλα των ανταρτών. Επίσης συνοδεύτηκε με ένα βροντόφωνο μαχητικό σύνθημα: «ΑΕΡΑ, ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ!» Κι αυτοστιγμίς ένας ανθρώπινος σίφουνας ξεσηκώνεται απ' τις θέσεις του και περνάει στην αποφασιστική έφοδο και με ορμητικότητα τραβάει ίσια μπροστά προς τα χαρακώματα και τα πολυβολεία του εχθρού. Στην πρώτη γραμμή αυτής της τόσο τολμηρής, ριψοκίνδυνης και αποφασιστικής εφόδου βρίσκονται ο λοχαγός και Π Επίτροπος αντίστοιχα Π. Κοκκίδης και Ι. Κυριακίδης μαζί με μια ομάδα ειδικά επιλεγμένων γενναίων πολεμιστών. Αυτοί ήταν οι Σέχης Χαμιτ, Γαβριηλίδης Αριστος, Μητόπουλος Παναγιώτης, Φαλάγγας Κώστας, Καρυπίδης Χριστόφορος, Παυλίδης και άλλοι. Αυτή η επιθετική εξόρμηση προς τα μπρος γίνεται κλιμακωτά και κατά ομάδες.

Σέχης Χαμίτ, απ' την Παγώνιανη Ιωαννίνων. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Τραυματίστηκε δυο φορές. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά ο Κυρίτσης Αλέκος απ' το Κερασσόβο. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ, στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ

Αφηγείται γι αυτή τη μάχη ο ΧΑΜΙΤ ΣΕΧΗΣ: «Υπηρετούσα στο λόχο του Π. Κουκκίδη. 'Ημουν κι' εγώ ένας από εκείνους τους μαθητές της ΣΑΓΑ, που η διοίκηση μας επέλεξε να πάρουμε μέρος στην ομάδα των μπορλοτιέρηδων που θα εκτόξευαν τα πρώτα πάντζερ για την καταστροφή των πρώτων εχθρικών πολυβολείων. 'Ολοι μας, μαθητές και διοικητές είμασαν πολιτικοηθικά και ψυχολογικά προετοιμασμένοι γι' αυτή την αποφασιστική μάχη. Μα και όλοι μας δώσαμε την υπόσχεση ότι τίποτα αυτή τη φορά δεν θα μας εμπόδιζε να καταλάβουμε τα Πατώματα. Αυτή η υπόσχεσή μας ήταν ένας ιερός επαναστατικός όρκος. 'Ολοι μας με τα πάντζερ στα χέρια περιμέναμε μ' ανυπομονησία το σύνθημα να αρχίσει η μάχη. Και μόλις δόθηκε το σύνθημα άρχισαν ταυτόχρονες και επανειλημμένες εκτοξεύσεις των πάντζερ. Ο καθέ-

νας μας έριξε από ένα κοντά το άλλο 3 και πλέον πάντζερ. Απ' αυτό το μαζικό σφυροκόπημα των εχθρικών θέσεων προκαλούνται καταστροφές στα εχθρικά οχυρά, αλλά και απώλειες σε άνδρες του αντιπάλου. 'Ενα απ' τα εχθρικά πολυβολεία καταστράφηκε ολοσχερώς. Ακολουθεί η έφοδος και όλοι μας σχεδόν τρέχοντας τραβούμε μπροστα, αδιαφορώντας για το τι γίνεται γύρω μας είτε για το τι μπορούσε να μας συμβεί. Κανένας δεν κοιτούσε αριστερά και δεξιά. Παρόλο που ήταν καταμεσήμερο μαγιάτικης μέρας, ήλιο δεν βλέπουμε. Η μαύρη και πυκνή καταχνιά του πολέμου σκεπάζει ολοκληρωτικά τον ουρανό και τα πάντα γύρω, πράγμα που περιόριζε την ορατότητα σε τέτοιο βαθμό, που να μη βλέπουμε τίποτα πέρα από τα 15-20 μέτρα. Για να φτάσουμε στα χαρακώματα και στα εχθρικά πολυβολεία έπρεπε να περάσουμε μια απόσταση 25-35 μέτρα από ένα επισημασμένο μέρος που θερίζονταν συνεχώς από διασταυρωμένα πυρά όλων των όπλων ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Στο ίδιο μέρος έπεφταν σαν βροχή και οι οβίδες των όλμων και ολμίσκων που ήταν εγκαταστημένοι στον εσωτερικό χώρο του οχυρού. Οι αμυνόμενοι που ήταν ταμπουρωμένοι μέσα στα γερά και ασφαλή πολυβολεία τους με μεγάλη ευχέρεια έριχναν άφθονο καυτό αμερικάνικο σίδερο εναντίον μας. Το τι γινόταν γύρω μας, μπροστά μας είναι πολύ δύσκολο να ιστορηθεί. Εξίσου πολύ πιο δύσκολο είναι να εκφραστεί η έκτασή του ηρωισμού και της παλικαριάς των γενναίων πολεμιστών της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ.

Τα πυκνά και ατελείωτα καταιγιστικά πυρά και μπουμπουνιτά από τις βολές των ελαφρών όπλων και τις εκρήξεις των βαριών όπλων, απ' τα πάντζερ, τις χειροβομβίδες, τις ριπές των πολυβόλων που γάζωναν συνέχεια έκαναν τα αφτιά μας να μην μπορούν να ξεχωρίσουν τίποτα το συγκεκριμένο, που να ακούγεται ευδιάκριτα. Ακούγονταν μόνο μια εκκωφαντική πολεμική βοή, που μας φαινόταν ότι θα σπάσουν τα τύμπανά μας. Μερικοί συμπολεμιστές μας είχαν κουφαθεί προσωρινά από τις ισχυρές εκρήξεις. 'Ηταν στιγμές που τα πάντα γύρω μας έβγαζαν φλόγες, έκαιγαν φωτιές. Κυριολεκτικά χαλούσε ο κόσμος.

Το άφθονο καυτό αμερικάνικο σίδερο που έπεφτε σκορπούσε το θάνατο. Συχνά ακούγαμε δίπλα μας φωνές συμπολεμιστών μας: «Παιδιά τραυματίστηκα».

Υπήρχαν ανάμεσά μας νεκροί, τραυματίες. Παρόλα αυτά κανένας δεν σκέφτεται να σταματήσει να τραβάει μπροστά. 'Ετσι, όποιος ήταν τυχερός κι απόφευγε το μοιραίο συνεχίζει με το ίδιο πάθος να πολεμάει και να πηγαίνει μπροστά. Με το πλησίασμα στα εχθρικά χαρακώματα και πολυβολεία εκτοξεύουμε το τελευταίο πάντζερ και

στη συνέχεια με ρίπες αυτομάτων, με χειροβομβίδες που ρίχνουμε, ορμούμε πάνω στα εχθρικά χαρακώματα, στα πολυβολεία. Ερχόμαστε στα χέρια με τους φαντάρους. Πιάνουμε αιχμαλώτους τους πρώτους 8 φαντάρους, ενώ άλλοι τόσοι περίπου εκμεταλλευόμενοι την πυκνή καταχνιά και τις φλόγες των πάντζερ, κατάφεραν να φύγουν προς το εσωτερικό του οχυρού. Τα πρόσωπα των αιχμαλώτων ήταν μαύρα και καψαλισμένα απ' τον καπνό και τις φλόγες των πάντζερ.

Στα χαρακώματα είδαμε να είναι άτσαλα ξαπλωμένα τρία πτώματα φαντάρων. Ενώ στην είσοδο του πρώτου πολυβολείου έπεσε νεκρός ο διμοιρίτης μας, ένας λεβέντης διοικητής, από ό,τι θυμάμαι κατάγονταν απ' τον Έβρο. Από αυτή τη στιγμή γίναμε κυρίαρχοι στα πρώτα δύο πολυβολεία, επίσης δημιουργήθηκε ένα πρώτο μικρό στήριγμά μας στην άκρη του εχθρικού οχυρού. Το μέρος όμως εδώ συνεχίζει να βάλλεται από εχθρικά πυρά. Εκεί δέχτηκα και εγώ ένα θραύσμα από οβίδα όλμου και έφυγα για πίσω».

Για την ενίσχυση των δυνάμεων της εμπροσθοφυλακής και τη διεύρυνση της επιτυχίας στον τομέα του ρήγματος καταφθάνει και μπαίνει στη μάχη το δεύτερο κατά σειρά επιθετικό κλιμάκιο με επικεφαλής τον Ιωαννίδη Κώστα (Ακρίτα) Π Επίτροπο λόχου και το διμοιρίτη Γαβριηλίδη Άριστο. Μαζί τους εκεί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς βρίσκεται και ο ταγματάρχης Κόκκας Στέγιος. Έχουμε να κάνουμε με ένα αρκετά χαρακτηριστικό φαινόμενο που οι διοικητές του ΔΣΕ να βρίσκονται οι ίδιοι στα πιο κρίσιμα σημεία της μάχης. Η ίδια η παρουσία τους, η παλικαριά τους, η εμπειρία τους και ιδιαίτερα το προσωπικό τους παράδειγμα πάντα έδινε θάρρος και δύναμη. Φτάνοντας στο σημείο του ρήγματος, όλοι μαζί με τους άνδρες του λοχαγού Π. Κουκκίδη, ενωμένοι συνεχίζουν τις πολεμικές προσπάθειες με το ίδιο πάθος και την αποφασιστικότητα για να μεγαλώσουν παραπέρα το ρήγμα και την επιτυχία μας. Καταφέρνουν να εκτοπίσουν τον αντίπαλο και να καταλάβουν ένα ακόμα πολυβολείο, το τρίτο κατά σειρά. Άλλοι καμιά δεκαριά φαντάροι πιάνονται αιχμάλωτοι. Σ' αυτό το πολυβολείο βρέθηκαν άφθονα πυρομαχικά: χειροβομβίδες αγγλικής κατασκευής, διάφορος οπλισμός, τόσο αναγκαίος για τη συνέχιση της μάχης. Ανάμεσα στα λάφυρα ήταν και ένα πίατ. Ο ταγματάρχης Σ. Κόκας, που παλιότερα υπηρετούσε στο θεσσαλικό ιππικό του ΔΣΕ είχε χρησιμοποιήσει ένα παρόμοιο λάφυρο. Στηριζόμενος σ' εκείνη την εμπειρία και με την βοήθεια του σύνδεσμου του Δημήτρη Τύπου το ετοιμάζουν και με τις αμέτρητες κεφαλές που βρήκαν μέσα σ' αυτό το πολυβολείο αρχίζουν να στέλνουν «πεσκέσια» στους αντίπαλους.

Οι άνδρες του μικρού αυτού προωθημένου τμήματος της εμπροσθοφυλακής ταμπουρώνονται στα πολυβολεία και στα χαρακώματα. Παίρνουν αμέσως μέτρα ασφάλειας. Ετοιμάζονται οργανωμένα για αντίσταση ενάντια σε ενδεχόμενη εχθρική αντεπίθεση. Δεν ξεχνούν να σκέφτονται για την κύρια αποστολή τους που ήταν η συνέχιση των επιθετικών ενεργειών τους για το παραπέρα άπλωμα της επιτυχίας. Η δύναμη που βρίσκονταν αυτή τη στιγμή σ' αυτό το μικρό προγεφύρωμα, που είχε δημιουργηθεί, ήταν περίπου 35-40 άνδρες. Και να, εκεί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς του πολέμου φτάνει και ο ταξίαρχος Αχιλλέας Προυτσάλης. Είχε αντιληφτεί ότι είχαν καταληφθεί τα πρώτα πολυβολεία και αμέσως αποφασίζει να πάει και ο ίδιος μπροστά στην πρώτη γραμμή, στο πιο κρίσιμο σημείο τη στιγμή που κρίνονταν η τύχη αυτής της μεγάλης και τόσο σοβαρής σημασίας μάχης. Είναι ένα ακόμα πρωικό λαμπρό παράδειγμα ανώτατου διοικητή του ΔΣΕ. Μαζί με τον σύνδεσμό του και συνονόματο Αχιλλέα, που κατάγονταν απ' τα χωριά των Γρεβενών τραβάει μπροστά ίσια για το κύριο ύψωμα, πότε τρέχοντας και πότε με άλματα, όπως μπορούσε ο καθένας. Αλλού μαζί κι αλλού αυτόνομα κάνουν εντατικές προσπάθειες και καταφέρνουν να διασχίσουν την επισημασμένη ζώνη που βάλλονταν συχνά με πυρά όλων των όπλων του αντιπάλου. Περνούν μέσα απ' τις φλόγες, τους καπνούς και τα πυρά της πολεμικής θύελλας. Σαν έφτασε ο ταξίαρχος στα πρώτα πολυβολεία ρίχνει μια ματιά πίσω και δεν βλέπει το σύνδεσμό του να τον ακολουθεί. Τον είδε τελικά καμιά 30 μέτρα πιο πίσω ξαπλωμένο στη γη. Κατάλαβε ότι κάτι το σοβαρό είχε συμβεί κι αμέσως μαζί με άλλους δυό μαχητές τρέχει επιτόπου. Είχε τραυματιστεί σοβαρά κι αμέσως με συνοδεία τον έστειλαν πιο πίσω. Ο Προυτσάλης Αχιλλέας, είναι τολμηρός, αποφασιστικός και δοκιμασμένος αγωνιστής, που χάρη στην παλικαριά του και τις διοικητικές του ικανότητες αναδείχτηκε σε διοικητή της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ του ΔΣΕ. Αυτός ο απλός, σεμνός και αφοσιωμένος κομμουνιστής-επαναστάτης, διακρίνονταν επίσης για το ήθος και τη λαϊκή συμπεριφορά του. 'Ηταν πολύ αγαπητός απ' τους μαχητές και διοικητές του ΔΣΕ. Ενώ το σύνολο από αρετές και προσόντα, που τον συγκροτούσαν και τον χαρακτήριζαν τον έκαναν να αποτελεί παράδειγμα απ' τις πιο αντιπροσωπευτικές μορφές λαογέννητου διοικητή του ΔΣΕ.

Η κατάληψη και η δημιουργία του πρώτου μικρού στηρίγματος σε ένα σημείο του εχθρικού οχυρού ήταν αναμφισβήτητα ένα μικρό επίτευγμα των επιτιθέμενων, αλλά και είχε τεράστια σημασία για την παραπέρα επέκταση της επιτυχίας. Ωστόσο αυτό που είχε κατορθω-

θεί, αν το εκτιμήσουμε σε σχέση με τον γενικό σκοπό της επιχείρησης, ήταν στην πραγματικότητα ασήμαντο, μια και το έδαφος που είχε ήδη καταληφθεί δεν ξεπερνούσε το 1/5 της συνολικής έκτασης του εχθρικού αμυντικού συστήματος και στην ουσία αποτελούσε απλώς ένα μικρό γάντζωμα στην άκρη του οχυρού. Κι ακόμα σήμαινε ότι έπρεπε να γίνουν ακόμα πάρα πολλά.

Ήταν επιτακτική ανάγκη αμέσως και επειγόντως όσο το δυνατό γρηγορότερα να ενισχυθεί το μέτωπο της εμπροσθοφυλακής με καινούργιες δυνάμεις και πολεμικά μέσα γιατί αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για να διατηρηθεί και να κρατηθεί σταθερά το μικρό αυτό προγεφύρωμα με την προοπτική να συνεχιστούν οι επιθετικές ενέργειες για τη διεύρυνση του ρήγματος, την επέκταση της επιτυχίας για την ολοκληρωτική κατάληψη του εχθρικού οχυρού. Πριν ξεκινήσει ο ταξίαρχος για την πρώτη γραμμή του μετώπου ανέθεσε στο λοχαγό Βόλγα την ευθύνη του συντονισμού για τη συνέχιση της προώθησης των ενισχύσεων, της μεταφοράς των απαραίτητων πυρομαχικών, πολεμοφοδίων και κατά κύριο λόγο των πάντζερ, αλλά και την άμεση μετακίνηση μπροστά στην πρώτη γραμμή των πολυβόλων, ολμίσκων κλπ. Σ' αυτές τις συνθήκες η εκτέλεση αυτής της διαταγής δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Συνδέονταν με πολλές δυσκολίες. Προσέκρουε σε μεγάλα εμπόδια και πρώτα απ' όλα στο γεγονός ότι όλο το προσωπικό και τα πολεμικά μέσα έπρεπε υποχρεωτικά να περάσουν απ' το μοναδικό και στενό δίαυλο που υπήρχε στα εχθρικά συρματοπλέγματα και ναρκοπέδιο, που το άνοιγμά του δεν ξεπερνούσε τα 10-15 μέτρα. Επιπλέον σε όλη αυτή τη διαδρομή θα διέσχιζαν ένα επισημασμένο πεδίο βολής που συχνά βάλλονταν από εντατικά εχθρικά πυρά αυτομάτων, πολυβόλων και άλλων βαριών όπλων. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο λοχαγός Βόλγας έκανε το παν ν' ανταποκριθεί στο καθήκον του, παρ' ότι είχε τραυματιστεί και είχε αρνηθεί να πάει πίσω.

Αφηγείται ο ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΣΟΥΠΙΑΔΗΣ: «Το τμήμα μας πήρε εντολή να πάει μπροστά στην πρώτη γραμμή. Παρόλο που ήταν περίπου μεσημέρι, πουθενά δεν βλέπουμε ήλιο. Ο ουρανός είναι πυκνά σκεπασμένος με ένα μαύρο και πυκνό τεχνικό σύννεφο από την αντάρα του πολέμου. Όμως αυτή η κατάσταση δεν εμπόδιζε καθόλου τον αντίπαλο να βάζει με τα βαριά όπλα του στα σημεία που τα είχε από νωρίτερα επισημασμένα. Δίπλα μας, γύρω μας σχεδόν παντού σκάζουν οβίδες όλμων, πυροβόλων. Βρισκόμουν στο σημείο του ρήγματος όταν τραυματίστηκα από ένα θραύσμα οβίδας όλμου. Τα ρούχα μου μουσκεύτηκαν από το ζεστό αίμα. Το ένα άρβυλο γέμισε αίμα. Φώναξα: «Τραυματίστηκα!» Δεν ξέρω αν ακούστηκε η

φωνή μου πιο πέρα. Μέσα στην τρομερή αναμπουμπούλα και το δυνατό βουϊτό ήταν αδύνατο ανθρώπινη φωνή να ακουστεί πιο πέρα. Κανένας απ' τους διπλανούς, που περνούσαν πλάι μου δεν σταματάει. Υπήρχε ειδική εντολή ότι με την περισυλλογή των τραυματιών να ασχολούνται οι άνδρες του λόχου τραυματιοφορέων. Δεν χρειάστηκε να περιμένω πολύ. Καταφθάνει αμέσως ένας μαχητής και μια μαχήτρια. Μου τυλίγουν στα γρήγορα τα πόδια με μια κουβέρτα. Με φασκιώνουν για τα καλά και με εξαιρετική επιδεξιότητα με βάζουν στο φορείο και σχεδόν τρέχοντας με μεταφέρουν και με παραδίνουν στο Σταθμό επίδεσης. Και την ίδια στιγμή χωρίς καθυστέρηση ξαναφεύγουν για την πρώτη γραμμή να συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε άλλους τραυματίες. Εκεί ένιωσα πράγματι το ενδιαφέρον, τη φροντίδα και τον ηρωισμό των ανθρώπων αυτής της ειδικότητας. Προέρχονταν και οι δυό τους απ' το λόχο τραυματιοφορέων του Βαγγέλη Αποστολού. Παρά τον πόνο και την ανησυχία που ένιωθα για να μάθω τη βλάβη που είχα υποστεί, ο νους μου πήγαινε στην μάχη. Ενδιαφερόμουν και ρωτούσα επανειλημμένα να μάθω αν πάρθηκαν τα Πατώματα».

Ο ΦΑΝΗΣ ΚΑΣΤΑΝΑΣ απ' την Νάουσα, μαχητής του ανεξάρτητου λόχου ανιχνευτών και ελεύθερων σκοπευτών διηγείται: «Ο λόχος μας πήρε εντολή να πάει για ενίσχυση στην πρώτη γραμμή. Ο πυκνός

Καστανάς Φάνης απ' τη Νάουσα. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά. (Δεξιά Βαλαχάς Γιώργος (Φωτεινός) επιτελάρχης της ΣΑΓΑ. Η φωτογραφία βγήκε στο Βίτσι 1949

καπνός και η σκόνη μας εμποδίζουν να δούμε πέρα απ' τα 20 μέτρα και να διακρίνουμε άνθρωπο. Πηγαίναμε στη μάχη πάνοπλοι. Με το αυτόματο και τα αναγκαία πυρομαχικά, εφοδιασμένοι με χειροβομβίδες «μιλς» και ο καθένας μας απαραίτητα και με ένα πάντζερ. Μας προειδοποίησαν ότι, όταν θα διασχίζαμε την επικίνδυνη ζώνη, που πολύ συχνά βάλλονταν από όλα τα όπλα του εχθρού, θα έπρεπε να προσπαθήσουμε να την περάσουμε όσο το δυνατό πιο γρήγορα. Έτσι και ξεκινήσαμε. Στην πορεία υπήρχαν στιγμές που μπροστά μας καίγονταν τα πάντα. Οι αδιάκοπες θεριστικές ριπές των πολυβόλων, οι ατέλειωτες οβίδες των βαριών όπλων που πέφτουν, σκάζουν δίπλα μας, μπροστά μας και βγάζουν εκτυφλωτικές λάμψεις και φλόγες και τα πολλά θραύσματα που δημιουργούνται μετά από κάθε έκρηξη σκορπούν το θάνατο. Υπάρχουν τραυματίες. Πέφτουν κορμιά. Ενώ εκείνοι που γλύτωναν από τα δόντια του χάρου συνέχιζαν με το ίδιο πάθος να προχωρούν μπροστά. Η προώθησή μας προς τα μπρος γίνεται υποχρεωτικά ανάμεσα απ' το μοναδικό στενό διάδρομο που είχε ανοιχτεί. Στην πορεία αντικρίσαμε ένα τραγικό θέαμα. Στο διάδρομο κείτονταν πτώματα νεκρών συντρόφων μας. Αυτός ο στενός διάδρομος δεν ήταν δυνατόν με κανένα τρόπο να παρακαμφθεί γιατί και αριστερά και δεξιά από αυτόν υπήρχε ναρκοπέδιο. Τα προστάγματα των διοικητών που φτάνουν απ' τα πίσω, μας καλούν, μας προειδοποιούν: «Συναγωνιστές, μη σταματάτε, προχωράτε μπροστά!» Έτσι αναγκαστήκαμε να πατάμε πάνω στα πτώματα των σκοτωμένων. Ακόμα πιο λυπηρό για μας ήταν να βλέπουμε δίπλα μας να τραυματίζονται συναγωνιστές μας και να μην μπορούμε να τους βοηθήσουμε. Όμως το πιο συγκινητικό για μας ήταν αυτό που συναντήσαμε όταν φτάσαμε κοντά στο τρίτο συρματόπλεγμα και είδαμε ένα συνεργείο τραυματιοφορέων από δύο μαχήτριες και έναν μαχητή να προσπαθούν να προσφέρουν βοήθεια σε έναν βαριά τραυματία. Κυριολεκτικά ράγισε η καρδιά μας όταν μάθαμε ότι αυτός ήταν ο νεαρός ταγματάρχης μας Αντώνης Τσακμάκης. Αυτός ο λεβέντης και πολυαγαπημένος από όλους μας καταξιωμένος διοικητής, το καμάρι όλης της Σχολής. Μια οβίδα όλμου, που έσκασε πάνω του, του ακρωτηρίασε τα δυό του πόδια. Αργότερα υπέκυψε στα τραύματά του».

Αφηγείται ο ΑΛΕΚΟΣ ΔΕΛΒΕΝΙΩΤΗΣ απ' το Δασύλιο Βοΐου Κοζάνης: «Δεν ξαναείδα παρόμοιο επιβλητικό και τόσο τρομακτικό πολεμικό φαινόμενο, ένα τέτοιο τεράστιο σε έκταση ηρωικό ολοκαύτωμα, που έδειξαν σ' αυτή τη μάχη μαθητές και διοικητές της Σχολής της ΣΑΓΑ. Ο τρόπος με τον οποίο ενεργούσαν έμοιαζε να βρίσκονται μακριά απ' τον πόλεμο, σαν να μην υπήρχαν τα θεριστικά

πυρά των εχθρικών πολυβόλων που στρέφονταν εναντίον τους, που οι σφαίρες έπεφταν παντού σαν χαλάζι, σε συνθήκες που συντελούνταν μπροστά στα μάτια τους συγκλονιστικά δραματικά γεγονότα, όταν στην επιθετική τους προσπάθεια να πάνε μπροστά να βλέπουν δίπλα τους και μπροστά γνωστούς συμπολεμιστές τους να πέφτουν νεκροί, να τραυματίζονται, κι αυτοί να αγνοούν ότι από στιγμή σε στιγμή θα μπορούσαν και οι ίδιοι να βρεθούν σε παρόμοια τραγική κατάληξη. Κι αφού αισθάνονταν ότι δεν έπαθαν τίποτα και παραμένουν ακόμα ζωντανοί, κανένας δεν σκέφτεται ότι κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί. Να αψηφούν τα πάντα και να μην σταματούν, αλλά να συνεχίζουν με τολμηρά άλματα ή όπως μπορούσε ο καθένας να προχωρά, να τραβάει ίσια μπροστά προς τα εχθρικά χαρακώματα και πολυβολεία. 'Οταν πήρα εντολή με το στοιχείο των βαριών πολυβόλων και πήγα στην πρώτη γραμμή, χρειάστηκε να δρασκελώ ανάμεσα στα πτώματα των νεκρών συμπολεμιστών μας».

Δελβινιώτης Αλέκος. Γεννήθηκε το 1922 στο Δασύλιο Γρεβενών. Εργάτης. Πρωτοπόρος ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το Δεκέμβρη 1946. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου, του Βίτσι, το 1948. Στην ανακατάληψη του Γράμμου το 1949, της Φλώρινας, στα Πατώματα κλπ. Διατέλεσε διμοιρίτης βαριών πολυβόλων, με το βαθμό του ανθ/γού. Απ' το Μάρτη 1949 μαθητής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ.

Το σπάσιμο της εχθρικής άμυνας και η δημιουργία ενός πρώτου μικρού προγεφυρώματος σε ένα σημείο του οχυρού προκαλούν την έντονη ανησυχία του διοικητή της εχθρικής φρουράς. Αυτό επιβεβαιώνεται απ' τις επανειλημμένες ραδιοεπαφές που είχε με τους διοικητές της 75ης Ταξιαρχίας και της VIIIης Μεραρχίας. Από υποκλοπές που έκανε ο ασυρματιστής της Σχολής Θ. Βασιλόπουλος διαπιστώνονταν ότι ο διοικητής της φρουράς ζητούσε επειγόντως και επανειλημμένα απ' τις παραπάνω διοικήσεις βοήθεια, καινούργιες ενισχύσεις. Απ' την ίδια την υποκλοπή έγινε γνωστό ότι ο στρατηγός

Μπαλοδήμος συνιστούσε απ' τα Γιάννενα να κρατηθεί ο διοικητής τους στις θέσεις του. Τον βεβαίωνε ότι δυνάμεις δύο ταξιαρχιών, μια απ' το Κάντσικο και μια απ' την Κόνιτσα-Οξυά έχουν κινηθεί προς ενίσχυσή του και σε λίγο θα φτάσουν στα Πατώματα.

'Ενας απαράμιλλος ηρωισμός, μια πράξη αυτοθυσίας

Οι αμυνόμενοι μετά το πρώτο σοκ, που είχαν υποστεί από αυτή την τόσο αποφασιστική και ορμητική έφοδο των ανταρτών, συνήλθαν και όπως ήταν ταμπουρωμένοι μέσα στα γερά πολυβολεία προβάλλουν σθεναρή αντίσταση. 'Ολοι, διοικητές και απλοί φαντάροι προέρχονταν από ένα αξιόμαχο τμήμα του Κυβ. στρατού, ειδικά επιλεγμένο γι' αυτό το ισχυρό αμυντικό οχυρό.

Ο ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ (Ακρίτας) αφηγείται: «Ο αντίπαλος αντιστέκεται επίμονα σε όλο το μέτωπο. Ωστόσο για μας που κατείχαμε αυτό το πρώτο και μικρό προγεφύρωμα ιδιαίτερη απειλή προκαλούσαν τα πυρά που δεχόμαστε από ένα εχθρικό πολυβολείο, που ήταν στημένο σε ένα δεσπόζον υψωματάκι άμεσα μπροστά μας. Απ' τις θυρίδες του βάζανε ασταμάτητα θεριστικές βολές πολυβόλων. Μας έκαναν να μην μπορούμε να σηκώσουμε κεφάλι. Μας καθήλωναν. 'Εκαναν σχεδόν αδύνατη τη συνέχιση των επιθετικών ενεργειών προς τα μπρος. Αυτή τη στιγμή δεν υπήρχαν στην διάθεσή μας κάποια βαριά όπλα, αντιαρματικά, πυροβόλα, όλμοι και ιδιαίτερα πάντζερ που θα μπορούσαμε να τα βάλουμε μπρος στη μάχη για να αλλάξουμε την κατάσταση. Ελπίζαμε ότι στην πορεία θα φτάσουν κάποιες ενισχύσεις απ' τα πίσω κατά κύριο λόγο πάντζερ».

Ο γενναίος ΠΕ διμοιρίας Γαβριηλίδης Αριστος από την Κοκκινιά Κιλκίς, που έβλεπε σε πόσο δύσκολη θέση βρέθηκε αυτό το τμήμα και ιδιαίτερα, πως από τις θυρίδες αυτού του πολυβολείου έβγαιναν αδιάκοπες φλόγες, πως οι κάνες αυτών των πολυβόλων έβαζαν ασταμάτητα ριπές και ξερνούσαν άφθονο καυτό μολύβι, πήρε την απόφαση να το βουλώσει.

Είπε την απόφασή του στον συμπατριώτη του και ΠΕ του λόχου Ακρίτα. Εκείνος τον συμβουλεύει να μην προχωρήσει σ' αυτή την ενέργεια, να περιμένει να φτάσουν από πίσω τα πάντζερ. Και τότε με τη βοήθεια αυτών των όπλων να ενεργήσουν όλοι μαζί επίθεση. Αυτός είναι ανένδοτος στην απόφασή του και με τη γενναιότητα, τη γνωστή ποντιακή επιμονή, που τον διέκρινε πάντα, με το σταγιερ στο χέρι και με μια χειροβομβίδα στην τσέπη βγαίνει απ' τα χαρακώματα και έρποντας τραβάει μπροστά. Η πυκνή καταχνιά που κυριαρχεί σε

όλο τον χώρο της πολεμικής αντιπαράθεσης περιορίζει σημαντικά την ορατότητα και σε κάποιο βαθμό ευνοεί την προώθησή του προς τα μπρος. Ακουγε, αλλά αγνοούσε ολότελα την ψυχολογική επίδραση από τα ατέλειωτα σφυρίγματα και απ' τις αμέτρητες σφαίρες που περνούσαν πάνω απ' το κεφάλι του. Προχωρούσε μπροστά όσο μπορούσε με κάποια προφύλαξη, αν και δεν ξεχνούσε μέσα του ότι από στιγμή σε στιγμή μπορούσε να τραυματιστεί, να γρατσουνιστεί ή και να μείνει στον τόπο. Ομως δεν έχει συμβεί τίποτα. Αυτή η εξέλιξη τον ενθαρρύνει. Τον κάνει να πιστεύει ότι δεν πρόκειται να πάθει τίποτα. Θα τα βγάλει πέρα χωρίς να του συμβεί κάτι το δυσάρεστο. Έτσι, έρποντας με το ίδιο πάθος και θέληση συνεχίζει να προωθείται προς τα μπρος. Τελικά τα καταφέρνει να πλησιάσει στους τοίχους του πολυβολείου. Σκαρφαλώνει και ανεβαίνει απαρατήρητος σ' αυτό. Πλησιάζει στη θυρίδα του. Πιάνει με το ένα του χέρι την κάνη του πολυβόλου και με το άλλο ετοιμάζεται να ρίξει μέσα τη χειροβομβίδα. Ομως δεν προλαβαίνει να τη ρίξει. Τον πρόλαβαν με μια πιστολιά που δέχτηκε από μέσα και πέφτει νεκρός. Έτσι με την πράξη αυτή αυτός ο γενναίος κι ατρόμητος αγωνιστής απ' την Κοκκινιά Κιλκίς, πρόσθεσε στην ένδοξη ιστορία του ΔΣΕ ένα ακόμα αθάνατο παράδειγμα απαράμιλλου ηρωισμού. Επανέλαβε στην πράξη το ηρωικό κατόρθωμα του Σοβιετικού ναύτη Αλεξάντρ Ματρόσοφ, που με το σώμα του βούλωσε τη θυρίδα του γερμανικού πολυβολείου. Και αποτελεί ένα καινούργιο φωτεινό παράδειγμα προσωπικής παλικαριάς ενός ηρωικού αντάρτη του ΔΣΕ, ενός λαϊκού αγωνιστή απεριόριστα αφοσιωμένου στα ιδανικά της ελευθερίας, του πατριωτισμού, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού.

Αυτά τα λίγα που γράφτηκαν, ας φτάσουν στην γεννέτειρά του στο χωριό Κοκκινιά Κιλκίς να μάθουν οι συνομήλικοί του, οι γείτονες και οι κοντινοί συγγενείς του το ηρωικό κατόρθωμα από τον άξιο και γενναίο αγωνιστή, Ελληνα πατριώτη. Οι κάτοικοι αυτού του χωριού δίκαια μπορούν να περηφανεύονται για την ένδοξη πατριωτική δράση αυτού του λεβέντη συγχωριανού τους. Να συνειδητοποιήσουν την υποχρέωση, ώστε να βρουν τον τρόπο να αποθανατίσουν τους αγώνες του, την παλικαριά και τη θυσία του. Μα θα ήταν και προς τιμή τους εάν πετύχαιναν στο μέλλον να του στήσουν την προτομή του. Μια τέτοια πράξη θα συμβόλιζε αιώνια το δίκαιο αγώνα του λαού μας για την νίκη των λαμπροβόλων ιδανικών της λευτεριάς, της ανεξαρτησίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού, για τα οποία θυσιάστηκε αυτό το λαμπρό παλικάρι του ΔΣΕ Αρίστος Γαβριηλίδης.

'Εντονες προετοιμασίες για την αποφασιστική πολεμική αναμέτρηση.

Η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία της VIIIης Μεραρχίας, μόλις πληροφορήθηκε την επίθεση και τις προθέσεις των ανταρτών, παίρνει όλα τα μέτρα και επειγόντως κινητοποιεί όλο το ισχυρό σύνολο των δυνάμεων και πολεμικών μέσων που διέθετε για να ανατρέψει αυτό τον διαφαινόμενο μεγάλο κίνδυνο από τον οποίο απειλούνταν αυτό το πανίσχυρο πολεμικό οχυρό, που τόσο το είχαν διαφημίσει και το θεωρούσαν απόρθητο. Αμέσως με το φως της ημέρας και με δικό της σινιάλο μπαίνουν στη μάχη:

α) Οι πυροβολαρχίες με τα 16 πυροβόλα που στάθμευαν στο Κάντσικο, στην Γύφτισσα, στην Οξυά και με την απεριόριστη ποσότητα οβίδων που διέθεταν αρχίζουν το σφοδρό σφυροκόπημα του χώρου πιο πέρα απ' την περίμετρο του οχυρού για την αναχαίτιση των δυνάμεων των ανταρτών προς αυτό, αλλά και τις προσβάσεις του, αποβλέποντας στη δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την απρόσκοπτη προέλαση των δυνάμεων που κινήθηκαν προς ενίσχυση της φρουράς του οχυρού.

β) Στη διάθεση των αναγκών της μάχης βρίσκονταν σχεδόν όλη η αεροπορική δύναμη που βρισκόταν στα αεροδρόμια των Ιωαννίνων και της Κοζάνης που άρχισαν να παράσχουν τις υπηρεσίες τους στις απαιτήσεις της μάχης.

γ) Μια σημαντική εφεδρία που στάθμευε στο Κάντσικο, στην Οξυά δύναμης περίπου ταξιαρχίας παίρνει διαταγή να κινηθεί εσπευσμένα προς ενίσχυση της φρουράς. Στην πορεία προς το στόχο κινείται με γρήγορους ρυθμούς και στις 10 η ώρα περίπου φτάνει στις προσβάσεις της Λυκόραχης και της Ζέρμας και συγκρούεται με δυνάμεις τάγματος του ΔΣΕ με διοικητή τον ταγματάρχη Γιώργο Αμανατιάδη. Σ' αυτόν τον έμπειρο και δοκιμασμένο διοικητή ανάθεσε η παραπάνω διοίκηση αυτή την εξαιρετικά σοβαρή αποστολή, που είχε σαν κύριο σκοπό με κάθε τρόπο και πάση θυσία να φράξει το δρόμο των εχθρικών δυνάμεων που θα πήγαιναν προς ενίσχυση της φρουράς του οχυρού. Και πράγματι σ' αυτές τις προσβάσεις διεξήχθηκε μια σκληρή και άνιση μάχη και παρά την τεράστια υπεροχή των επιτιθέμενων σε αριθμητική δύναμη και πολεμικά μέσα, οι άνδρες αυτής της τόσο μεγάλης εχθρικής δύναμης δεν πέρασαν. Οι ανδρείοι μαχητές και διοικητές αυτού του τάγματος, που είχαν συνειδητοποιήσει τη σημασία αυτής της μάχης, πρόβαλαν ισχυρή αντίσταση. Πέτυχαν τον σκοπό τους και ανταποκρίθηκαν

πλήρως στο καθήκον που τους είχε ανατεθεί, σταματώντας την επιθετική ενέργεια του αντιπάλου.

Ήταν περίπου μεσημέρι και στο μέτωπο διαμορφώνεται μια ιδιόμορφη κατάσταση, ώστε απ' τη μια μεριά να διεξάγεται μια έντονη ανταλλαγή πυρών από θέσεις μάχης και απ' την άλλη να διαπιστώνεται ένα είδος προσωρινής ισορροπίας δυνάμεων με αποτέλεσμα να μη διαφαίνεται κάτι το συγκεκριμένο, δηλαδή, προς τα που βαραίνει η ζυγαριά.

Η τύχη της μάχης κρεμόταν από μια κλωστή

Κατά το μεσημέρι στο μέτωπο της πολεμικής αντιπαράθεσης παρουσιάζονται κρίσιμες στιγμές, μια και οι δύο αντίπαλοι στρατοί προετοιμάζονταν πυρετωδώς να δώσουν την τελική κι αποφασιστική μάχη. Στη δοσμένη στιγμή άμεση επιδίωξη του Κυβ. στρατού ήταν να αντεπιτεθεί. Να ανακαταλάβει τα απωλεσθέντα σημεία και να διατηρήσει απόρθητο το οχυρό. Η επιδίωξη του ΔΣΕ ήταν να συνεχίσει τις αποφασιστικές επιθετικές ενέργειες για την ολοκληρωτική κατάληψη και τη σταθερή διατήρηση του οχυρού. Είναι αυτονόητο ότι και οι δυό αντίπαλες διοικήσεις είχαν αυτή τη φορά συνειδητοποιήσει για τα καλά ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των στόχων τους χρειαζόταν το μπάσιμο στη μάχη καινούργιων δυνάμεων και πολεμικών μέσων. Οι έντονες προετοιμασίες που προηγήθηκαν και τα πρακτικά μέτρα που σχεδιάστηκαν και πάρθηκαν είχαν ακριβώς αυτό το σκοπό.

Ο Κυβ. στρατός ξεκίνησε αυτή την προετοιμασία, έχοντας με το μέρος του μια σειρά πλεονεκτήματα και δυνατότητες που τον ευνοούσαν σημαντικά σ' αυτή την προσπάθειά του. Αυτά ήταν:

1. Είχε τη ρητή υπόσχεση απ' την παραπάνω διοίκηση της VIIIης Μεραρχίας ότι ήδη απ' τις πρωϊνές ώρες είχαν σταλεί εσπευσμένα προς ενίσχυση του οχυρού σημαντικές καινούργιες δυνάμεις.

2. Γνώριζε καλά ότι χάρη στη γερή αμυντική οχύρωση που υπήρχε, οι δυνάμεις του δεν είχαν υποστεί κάποια σημαντική φθορά. Μάλιστα περισσότερο έμοιαζε ότι είχαν μείνει σχεδόν άθικτες.

3. Είχε στη διάθεσή του μια σημαντική δική του αυτόνομη εφεδρική δύναμη, που στάθμευε στο εσωτερικό του χώρο του οχυρού και δεν είχε χρησιμοποιηθεί ακόμα για τις ανάγκες της μάχης.

3. Δίπλα στα άρτια εξοπλισμένα τμήματά του με τα πιο σύγχρονα συμβατικά όπλα η επικείμενη αντεπίθεση θα υποστηρίζονταν επίσης από ένα σύμπλεγμα βαριών πολεμικών μέσων, όπως ήταν τα βαριά

πολυβόλα, 8 ομαδικοί όλμοι, αρκετοί ολμίσκοι και πίατ. Πάρα πολλά ήταν τα πολεμοφόδια που ήταν αποθηκευμένα μέσα στο χώρο του οχυρού.

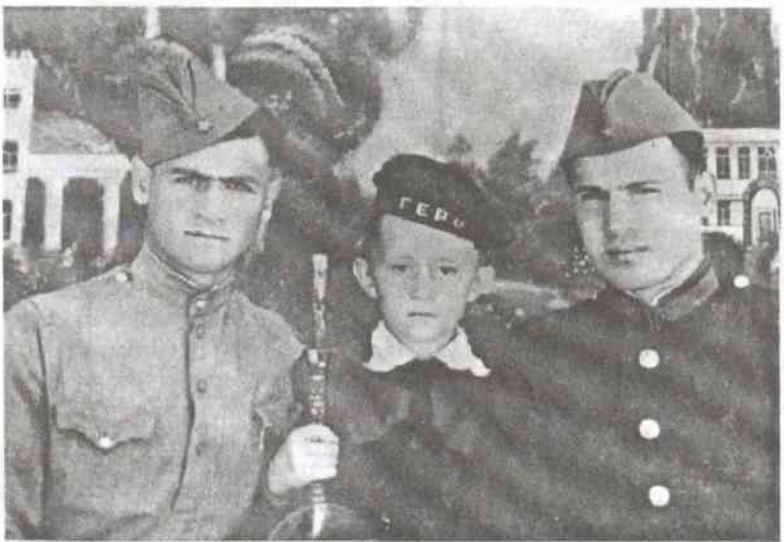
4. Είχε συμφωνηθεί από τις παραπάνω διοικήσεις να προηγηθεί πριν την έναρξη της αντεπίθεσης ένα μαζικό σφυροκόπημα της γύρω περιοχής πιο έξω απ' την περίμετρο του οχυρού, που θα απόβλεπε την αναχαίτιση τυχόν ενισχύσεων προς το μέτωπο αλλά και στη δημιουργία πρόσθετων δυσκολιών στις κινήσεις των τμημάτων του ΔΣΕ.

'Εντονες και πολύπλευρες ήταν οι προετοιμασίες και απ' την πλευρά του ΔΣΕ. 'Ολες δυνάμεις πήραν εντολή να προχωρήσουν ορμητικά μπροστά και να μπουν στη μάχη. Και πράγματι παρά τις γνωστές δυσκολίες που συναντούσαν οι αντάρτες στην πορεία προς τα μπρος και ιδιαίτερα κατά το υποχρεωτικό και μοναδικό πέρασμα απ' το στενό διάδρομο, οι άνδρες των άλλων δυό λόχων του 1ου τάγματος με διοικητές τον Παύλο Τοπαλίδη και Σωτήρη τα καταφέρνουν φτάνουν και πιάνουν θέσεις στην πρώτη γραμμή, αλλά και το πιό σημαντικό γεγονός ήταν ότι παρά τις τόσο αντίξοες συνθήκες, μπόρεσαν να μεταφέρουν με ειδικές ομάδες όλα τα πολεμικά μέσα που είχαν στη διάθεσή τους, όπως ολμίσκους με τα απαραίτητα πολεμοφόδια και αρκετά πάντζερ. Στην πρώτη γραμμή έφτασε και η πρώτη ομάδα βαριών πολυβόλων με επικεφαής τον Αλέκο Δελβινιώτη. Τα πάντζερ που είχαν μεταφερθεί διανεμήθηκαν αμέσως ανάμεσα στα τμήματα. Προηγουμένως είχε φτάσει στην πρώτη γραμμή του μετώπου και ο ανεξάρτητος λόχος των ανιχνευτών και ελεύθερων σκοπευτών με διοικητή τον Τσαλίκα Αποστόλη (Αδάκρυτο). Με εντολή της διοίκησης της ταξιαρχίας αυτός ο λόχος πήρε διάταξη μάχης στην ΒΑ πλευρά του μετώπου, και ακριβώς σε εκείνο τον τομέα που είχε σχεδιαστεί να δοθεί το επόμενο και κύριο επιθετικό χτύπημα κατά του εχθρικού οχυρού. Θα πούμε λίγα λόγια, έστω και συνοπτικά για ορισμένες ιδιαίτερες χαρακτηριστικές και ουσιώδεις διαφορές αυτού του επίλεκτου και αξιόμαχου λόχου, σε σχέση με άλλα παρόμοια τμήματα του ΔΣΕ. Τη διαφορά θα την δούμε σε μια σειρά ιδιομορφίες, όπως στην επιλογή του προσωπικού, από μαχητή μέχρι διοικητή, στο είδος του εξοπλισμού, της πολύπλευρης πολεμικής ειδίκευσης, τη μαχητική ικανότητα για τη διεξαγωγή οποιασδήποτε πολεμικής δράσης. Συχνά αυτός ο σχηματισμός χρησιμοποιούνταν σαν πεζικό για τη διεξαγωγή επιθετικών και αμυντικών μαχών. Σαν μπουρλοτιέρηδες για σαμποταριστική δράση. Σαν ανιχνευτές για αποστολές στα βαθιά εχθρικά μετόπισθεν. Σαν ελεύθεροι σκοπευτές με ειδικές αποστολές για το πιάσιμο

αιχμαλώτων, τις «γλώσσες», όπως τις αποκαλούσαν οι αντάρτες. Ακόμα αυτός ο σχηματισμός ήταν ένα ιδιόμορφο πυροσβεστικό τμήμα στα χέρια της διοίκηση, που σε περίπτωση εξαιρετικής ανάγκης χρησιμοποιούνταν συχνά για την αντιμετώπιση επείγοντων ριψοκίνδυνων αποστολών. Ήταν το πιο ριψοκίνδυνο τμήμα της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Διοικητής του ήταν ο πεπειραμένος πολέμαρχος και ικανός διοικητής, ο ατρόμητος και γενναίος λοχαγός Τσαλίκης Αποστόλης (Αδάκρυτος) από τη Λεύκα Βόλου. Επίσης καλά και επαινετικά λόγια μπορούμε να πούμε για τους γενναίους και ικανούς διοικητές, το διμοιρίτη Γερογιάννη Δημήτρη απ' τη Γαλατινή Κοζάνης και τον ομαδάρχη Βύδρα Νίκο απ' το Πολυνέρι Γρεβενών.

Τσαλίκης Αποστόλης

Γερογιάννης Δημήτριος απ' την Γαλατινή Κοζάνης, διμοιρίτης του ανεξάρτητου λόχου Ανιχνευτών και Ελεύθερων σκοπευτών της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά ο Παυλίδης Κώστας απ' την Άνω Κλεινές Φλώρινας. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς στο ΣΑΓΑ

Οι εντατικές αυτές πολεμικές προετοιμασίες, που είχαν προηγηθεί και απ' τις δυό αντίπαλες πλευρές θα εκδηλωθούν άμεσα και πολύ γρήγορα στο πεδίο της μάχης. Η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία της φρουράς πρόλαβε πρώτη να εξαπολύσει μια σφοδρή και άγρια αντεπίθεση. Δίπλα στο σύνολο της πολεμικής ισχύος των άρτιων και σύγχρονων συμβατικών οπλικών συστημάτων μπήκε αμέσως στη μάχη όλη η αυτόνομη εφεδρική δύναμη που είχε στην διάθεσή της. Είχε την υποστήριξη από όλα τα βαριά όπλα που ήταν εγκατεστημένα στον εσωτερικό χώρου του οχυρού. Σημαντικό ρόλο σ' αυτή την αντεπίθεση έπαιξαν οι πυροβολαρχίες και η αεροπορία του αντιπάλου που λίγα λεπτά πριν την έναρξη αυτής της αντεπίθεσης άρχισαν ένα μαζικό σφυροκόπημα γύρω και πιο πέρα απ' την περίμετρο του οχυρού, οπότε ένα πυκνό μαύρο σύννεφο σκέπασε όλη την περιοχή πάνω από το οχυρό και έκανε αδύνατο το διαχωρισμό της γραμμής του μετώπου ανάμεσα στα αντάρτικα και τα αντίπαλα τμήματα. Έτσι όλο το άφθονο και καφτό σίδερο, που έπεφτε απ' τις οβίδες, τις βόμβες, τους μυδραλλιοβολισμούς, δημιουργούσε τεράστιες δυσκολίες στις μετακινήσεις των δυνάμεων του ΔΣΕ προς το οχυρό και αντίθετα, αλλά ασκούσε συμπληρωματικά και μια έντονη ψυχολογική επίδραση. Η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία της φρουράς, βάζοντας στη μάχη μια τέτοια πολεμική ισχυρή μηχανή, ήλπιζε στα σίγουρα να ξαναγίνει κυρίαρχη στις αρχικές θέσεις που κατείχε. Να εκπληρώσει τις επανειλημμένες υποσχέσεις που είχε δώσει στην παραπάνω διοίκηση αλλά και να επιβεβαιώσει ακόμα μια φορά το μύθο που είχε καλλιεργηθεί ότι «Τα Πατώματα ήταν και θα μείνουν για πάντα άπαρτο οχυρό». Είναι κανόνας για κάθε στρατιωτικό διοικητή που οργανώνει και σχεδιάζει επιθετική επιχείρηση να σκέφτεται πως θα εξασφαλίσει εκείνες τις απαραίτητες προϋποθέσεις που θα εξασφαλίσουν με σιγουριά την επίτευξη του σκοπού που έβαζε μπροστά του. Να προσπαθεί να βρει τον καλύτερο τρόπο και την καλύτερη μέθοδο που θα χρησιμοποιήσει. Την πιο σωστή τακτική και πρακτική που θα

Βύδρας Νίκος απ' το Πολυνέρι Γρεβενών. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Ομαδάρχης του Ανεξάρτητου λόχου Α.Ε.Σκ

εφαρμόσει στην αρχική φάση της επίθεσης, που αυτή θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό μαζική, ορμητική και αποφασιστική, ενώ η πραγματοποίησή της να συνδυαστεί με ενθαρρυντικά κίνητρα ηθικής και ψυχολογικής ανάτασης. Είναι επίσης αυτονόητο ότι παρόμοιες σκέψεις, σχεδιασμοί και προετοιμασίες γίνονταν και απ' την πλευρά του ΔΣΕ που άμεσα είχαν επίσης σχέση με τους σκοπούς και τις επιδιώξεις του. Δεν άργησε να έρθει η ώρα που όλα έδειχναν ότι οι αντίπαλοι αυτοί στρατοί ήταν πανέτοιμοι πια να διασταυρώσουν τα ξίφη τους. Και πράγματι, η σφοδρή αντεπίθεση που εξαπέλυσε ο Κυβ. στρατός συνοδεύονταν από έξαλλες εκφοβιστικές και υβριστικές κραυγές και πολεμικά εμψυχωτικά συνθήματα, όπως: «ΑΕΡΑ!», «ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ!» Επίσης από τις άθλιες και συκοφαντικές βρισιές: «ΣΥΜΜΟΡΙΤΕΣ, ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ, ΘΑ ΠΕΘΑΝΕΤΕ!» Οι επιτιθέμενοι στην πορεία αυτής της αντεπίθεσης συναντούν την επίμονη πεισματώδη αντίσταση των μαθητών και διοικητών της Σχολής, οι οποίοι αντιστέκονται και πολεμούν με σιδερένια θέληση. Με μεγάλο πάθος κι αυτοπεποίθηση πετυχαίνουν να κόψουν την ορμητικότητα των επιτιθέμενων. Να τους αναγκάσουν να σταματήσουν την προώθησή τους προς τα μπρος. Ενώ σε όλο το μέτωπο μαίνεται μια σκληρή και θυελλώδης μάχη από πολύ κοντινή απόσταση σε συνθήκες εξαιρετικά περιορισμένης ορατότητας. Διαμορφώνονταν μια θολή κατάσταση ασάφειας και σύγχισης. 'Ολα παίζονταν κορώνα γράμματα για ζωή και θάνατο. Διεξάγονταν μια άνιση πολεμική αντιπαράθεση με ένα είδος ισορροπημένης κατάστασης, όπου δεν διαφαίνονταν διάθεση σε καμιά απ' τις δυό πλευρές να κάνει πίσω. Συνάμα διαφαίνονταν και η αδυναμία τους να προχωρήσουν μπροστά.

Φράγκος Ιάκωβος επιτελής του ΙΙου τάγματος κατάγονταν απ' την Ικαρία

Στη μάχη μπαίνει και ο αντάρτικος τηλεβόας

Και εκεί άμεσα στο πεδίο αυτής της άνισης μάχης και της πολεμικής αναμπουμπούλας που επικρατούσε και βροντούσε η κλαγκή όλων των

Γκέτσου - Σαπουλζή Αφροδίτη απ' τον Κορυσσό Καστοριάς. Καθοδηγητικό στέλεχος της ΕΠΟΝ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Γ σειράς της ΣΑΓΑ. Υπεύθυνη γυναικών στη ΣΑΓΑ. Τιμήθηκε με το Μετάλλιο Ανδρείας. Υπολ/γός του ΔΣΕ

Σκαφίδα Μαρίκα, απ' την Συκιά Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Γ σειράς της ΣΑΓΑ. Διμοιρίτισσα και εκπαιδεύτρια στην ΣΤ' σειρά της ΣΑΓΑ. Τιμήθηκε με το Παράσημο ΗΛΕΚΤΡΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ

όπλων αντηχεί η επιβλητική φωνή του αντάρτικου τηλεβόα. Εκφωνητές είναι ο επιτελής του τάγματος Ιάκωβος Φράγκος, η διμοιρίτισσα ΣΑΓΑ Γκέτσου Σαπουλζή - Αφροδίτη και η εκπαιδεύτρια της Σχολής Μαρίκα Σκαφίδα. Χρησιμοποιούν αυτό το αντάρτικο μεγάφωνο να μεταδώσουν μηνύματα συμφιλίωσης και αδελφοσύνης προς τους στρατευμένους φαντάρους του Κυβ. στρατού, που στην συντριπτική τους πλειοψηφία προέρχονταν απ' τις μάζες των εργαζομένων και φτωχών στρωμάτων του Ελληνικού λαού. Τους ονομάζουν αδέρφια. Τους έλεγαν: «Αδέλφια φαντάροι, όπως εσείς έτσι και εμείς είμαστε παιδιά της φτώχειας και της ανέχειας, παιδιά του μόχθου και των στερήσεων! Σταματάτε να χύνετε το αίμα σας για τα συμφέροντα της φασιστικής μοναρχίας, του μεγάλου κεφαλαίου, των εκμεταλλεύτριων τάξεων και των αγγλοαμερικανών εισβολέων. Σας καλούμε να συμφιλιωθούμε. Ελάτε να ενωθούμε και να παλέψουμε μαζί για την ανατροπή του καταπιεστικού ξενόδουλου καθεστώτος! Ενάντια στην αντιλαϊκή εξουσία. Τη σκλαβιά, την εκμετάλλευση, την ανισότητα και την αδικία. Ενάντια στους αγγλο-

αμερικάνους υποδουλευτές μας. Να χτίσουμε μια Ελλάδα ελεύθερη, ανεξάρτητη και δημοκρατική!»

Η κατάσταση στο μέτωπο συνεχίζει να είναι αμφίβολη και αμφίρροπη ως προς την προοπτική της εξέλιξης. Ο ταξίαρχος της ΣΑΓΑ του ΔΣΕ Αχ. Προυτσάλης αναπολεί και διαπιστώνει: «Αυτή τη φορά είχε διαμορφωθεί μια κατάσταση κρίσιμη που η τύχη της μάχης κρέμονταν από μια κλωστή».

Οι ώρες της αποφασιστικής καμπής

Ο ταξίαρχος της ΣΑΓΑ μαζί με τον ταγματάρχη κάνουν αγωνιώδεις προσπάθειες, αναζητώντας δυνατότητες και τρόπους για την ανατροπή αυτής της αμφίρροπης κατάστασης που είχε διαμορφωθεί στο μέτωπο. Κινητοποιούν τα πάντα. Στέλνουν συνδέσμους πίσω να ειδοποιήσουν τις εκεί απομείναντες ακόμα δυνάμεις να βρουν τον τρόπο και να σπεύσουν όσο το δυνατό γρηγορότερα και να φτάσουν στην πρώτη γραμμή. Όλοι οι διοικητές και Π Επίτροποι διμοιριών, λόχων και του τάγματος, επίσης ο ίδιος ο ταξίαρχος πιάνουν θέσεις στην πρπωτη γραμμή της μάχης. Πολεμούν με τα αυτόματα στο χέρι δίπλα στους μαχητές.

Αφηγείται ο ΠΩΡΓΟΣ ΚΑΤΣΗΣ: «Το στοιχείο του οπλοπολυβόλου μας μόλις είχε συγκροτηθεί. Αποτελούνταν από τρία άτομα. Εγώ με τον Φάνη Καστανά, που προερχόμασταν απ' το λόχο των Ελεύθερων Σκοπευτών και ο σκοπευτής Γιώργος, δε θυμάμαι τ' όνομά του, προέρχονταν απ' το ΙΙο Τάγμα. Ήταν στιγμές που γινόταν σφοδρή ανταλλαγή πυρών από κοντινή απόσταση. Διεξάγονταν ένας επίμονος αγώνας με την μορφή της μάχης θέσεων. Και εκεί που η προσοχή μου ήταν στραμμένη προς την αντίπαλη πλευρά, έρχεται κάποιος από πίσω και χωρίς να τον αντιληφθώ με κτυπάει ελαφρά στην πλάτη. Κυριολεκτικά ξαφνιάστηκα. Γυρίζοντας, αντικρίζω δίπλα μου τον ταξίαρχο Αχιλλέα Προυτσάλη. Και άκουσα χαρακτηριστικά να μου λέει: «Γιώργο, τι κάθεστε εδώ; Είναι ανάγκη να πάτε αμέσως για επίθεση μπροστά. Να ριχτείτε ίσια στα χαρακώματα, στα πολυβολεία και να τα καταλάβατε!» Αυτά τα λόγια του μου άναψαν το αίμα. Του υποσχέθηκα ότι θα το κάνουμε αυτό.

Στο μεταξύ στο διάστημα αυτό, είχαν καταφθάσει ήδη προς ενίσχυσή μας όλες οι δυνάμεις του ΙΙου Τάγματος. Και το πιο σημαντικό ήταν ότι ανάμεσα σ' αυτές ήταν μια σειρά τέτοιοι καταξιωμένοι και ικανοί διοικητές διμοιριών, όπως ο Γκίτης Παναγιώτης απ' το Ελληνοχώρι Έβρου, ο Κουβαράς Παναγιώτης

απ' το Περιβόλι Δομοκού και ο Μεταλλίδης Ηλίας απ' την Ξυρόβρυση Κιλκίς. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τελευταίος μετά τη μάχη στα Πατώματα ανέλαβε διοικητής λόχου.

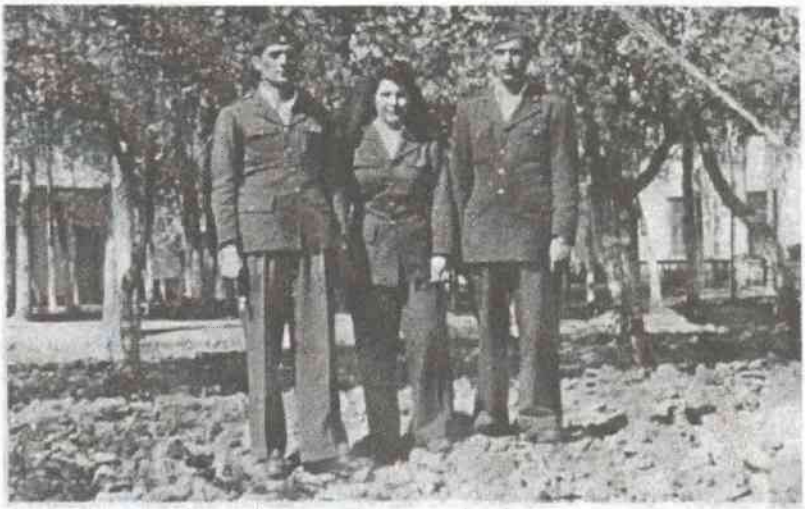
Πριν την έναρξη της τελευταίας και αποφασιστικής επίθεσης προηγείται μια πολλή εύστοχη βολή του πυροβολικού μας κατά των εχθρικών θέσεων. Οι πυροβολητές μας αυτή τη φορά ρίχνοντας τα τελευταία τους βλήματα που τους είχαν απομείνει έδειξαν ακόμα μια φορά την υψηλή τεχνική τους ειδίκευση.

'Ηταν περίπου η ώρα 1 το μεσημέρι, όταν με τη συμμετοχή όλων των δυνάμεων άρχισε η καινούργια επίθεση για την ολοκληρωτική κατάληψη του οχυρού. Το γεγονός και μόνο ότι από τότε που άρχισε η επίθεσή μας χρειάστηκαν περίπου δύο ολόκληρες ώρες να γίνει δυνατό να σπάσει οριστικά η επίμονη αντίσταση του αντιπάλου, μιλάει από μόνο του πόσο δύσκολη και σκληρή ήταν αυτή η μάχη».

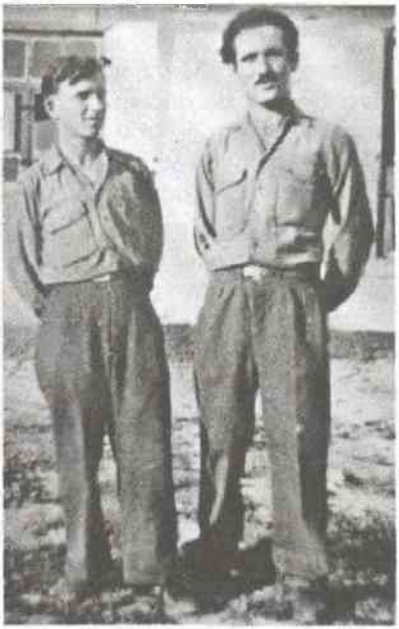

Γκίτσης Παναγιώτης απ' το Ελληνοχώρι Έβρου. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Μέλος του ΚΚΕ. Απόφοιτος της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Εκπαιδευτής και διμοιρίτης της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ

Μιλά ο Ταξίαρχος ΑΧΙΛΛΕΣ ΠΡΟΥΤΣΑΛΗΣ «Στην πορεία φάνηκε ότι ο Γιώργος Κατσής και ο Φάνης Καστανάς έδειξαν σ' αυτή τη μάχη εξαιρετική ανδρεία, τόλμη, αποφασιστικότητα και ηρωισμό. Η ατρόμητη και γενναία πολεμική τους δράση σε μια τέτοια κρίσιμη στιγμή αυτής της φάσης της μάχης έπαιξε σπουδαιότατο καθοριστικό ρόλο στην κατάληψη των πρώτων εχθρικών χαρακωμάτων και πολυβολείων. Οι δυό αυτοί νεαροί λεβέντες και τολμηροί μαθητές της Σχολής της ΣΑΓΑ αψηφώντας αφάνταστα τρομερές πολεμικές συνθήκες που επικρατούσαν στο πεδίο της μάχης, αδιαφορώντας για τις συνέπειες που μπορούσαν να έχουν απ' τις θεριστικές βολές από τα εχθρικά πολυβολεία και τις ατέλειωτες σφαίρες που σφύριζαν πλάι

Κουβαράς Παναγιώτης απ' το Περιβόλι Δομοκού. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γος της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Διοικητής λόχου της ΣΑΓΑ. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά Παπαθεοδώρου Αποστόλης απ' το Περιβόλι Δομοκού. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γος της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ

Μεταλλίδης Ηλίας απ' την Ξηρόβρυση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ. Τιμήθηκε με το Μετάλλιο Ανδρείας. Στην φωτογραφία απ' τ' αριστερά ο Δεσλής Βασίλης απ' το Αργος Ορεστικό Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 3/4/47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Εκπαιδευτής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Πήρε μέρος στην μάχη στα Πατώματα

τους, αποφασίζουν και πραγματοποιούν μια πολλή τολμηρή και εξαιρετικά παρακινδυνευμένη επιθετική ενέργεια. Σηκώνονται απ' τις θέσεις άμυνας που βρίσκονταν και με ορμητικότητα τραβούν ίσια για τα εχθρικά χαρακώματα και πολυβολεία. Πότε τρέχοντας και πότε με τολμηρά και σβέλτα άλματα προχωρούν ασταμάτητα προς τα μπρος και κατορθώνουν να περάσουν το επισημασμένο πεδίο βολής που βάλλονταν συνεχώς από διασταυρωμένα εχθρικά πυρά. Καταφέρνουν ο ένας πλάι στον άλλο να πλησιάσουν και να φτάσουν μπροστά στα εχθρικά χαρακώματα και πολυβολεία. Εκεί ρίχνουν τις χειροβομβίδες που είχαν στη διάθεσή τους, ενώ ο Γιώργος με μια αποφασιστική τόλμη και σβελτάδα ορμάει πρώτος και πιάνει την είσοδο από ένα μεγάλο αμπρί. Προτείνει την κάνη του τόμσον προς τα μέσα φωνάζοντας δυνατά: «Σας μιλούν οι μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας. Είστε αιχμάλωτοι. Κάθε κίνησή σας σημαίνει θάνατος. Ο Στρατός μας σας εγγυάται τη ζωή σας! Πετάξτε τα όπλα και παραδοθείτε!» Την ίδια στιγμή, που ο Γιώργος μιλούσε, στην είσοδο από το αμπρί, πρόβαλε και η κάνη από το αυτόματο του Φάνη. Προτάθηκε κι αυτή προς τα μέσα. Είκοσι περίπου άτομα ανάμεσά τους και αξιωματικοί που βρισκόταν σ' αυτό το αμπρί σηκώνουν τα χέρια και παραδίνονται χωρίς καμία αντίσταση.

Χάρη σ' αυτό το γενναίο ανυπέρβλητο παράδειγμα ανδρείας και ηρωισμού των δύο νεαρών μαθητών της Σχολής της ΣΑΓΑ έγινε δυνατό να πραγματοποιηθεί ρήγμα στο συμπαγές αμυντικό σύστημα του οχυρού. Να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για την παραπέρα επέκταση αυτής της επιτυχίας σε μια τόσο δεσπόζουσα κατεύθυνση της επίθεσης. Στο σημείο αυτό έφτασαν αμέσως ενισχύσεις από δυνάμεις του λόχου Ελεύθερων Σκοπευτών και από άλλα τάγματα, οι οποίες με ορμητικότητα και λεβεντιά συνεχίζουν τις επιθετικές τους ενέργειες. Καταλαμβάνουν καινούργιες θέσεις και πολυβολεία. Πιάνονται και άλλοι αιχμάλωτοι. Η πρωτοβουλία περνάει στα χέρια των ανταρτών. Βαθμιαία το πολεμικό σκηνικό αλλάζει προς όφελος του ΔΣΕ».

Το λόγο έχουν οι δύο βασικοί ήρωες αυτής της τολμηρότατης, αποφασιστικής και αξιοθαύμαστης επίθεσης

ΚΑΤΣΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ: «Το στοιχείο μας αποτελούνταν από τρία άτομα: ο Φάνης Καστανάς, ο σκοπευτής οπλοπολυβόλου Γιώργος και γω. Γινόταν μια τρομερή ανταλλαγή πυρών ανάμεσα στους δυό αντιπάλους. Πριν από λίγο είχε περάσει απ' τη διάταξή μας ο

ταξίαρχος Αχιλλέας Προυτσάλης, που μας έδωσε εντολή να επιτεθούμε. Και οι τρεις αντάμα συζητήσαμε πως θα ενεργήσουμε την επίθεση και πήραμε την οριστική απόφαση. Ο σκοπευτής του οπλοπολυβόλου να μείνει στη θέση του και από εκεί να συνεχίζει να βάζει διαρκώς πυρά καθήλωσης. Ο σκοπευτής μας ήταν ένας πολύ επιδέξιος ειδικός, που όταν κρατούσε το οπλοπολυβόλο στα χέρια του η βολή του δεν γνώριζε αστοχίες. Έτσι κι αυτή τη φορά άρχισε να βάζει αδιάκοπες ριπές. Δεν προλάβαμε, όμως, να ξεκινήσουμε και εκεί μπροστά στα μάτια μας μια εχθρική σφαίρα τον πήρε στο κεφάλι και τον άφησε επιτόπου νεκρό. Και τους δυό μας κατασυγκλόνισε και μας λύπησε φοβερά ο χαμός του. Ωστόσο αυτό δεν μπορούσε να μας κάνει να αλλάξουμε την απόφαση που είχαμε πάρει. Αντίθετα, με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και θάρρος τραβούμε αμέσως μπροστά. Τρέχοντας σβέλτα πότε με τολμηρά άλματα και πότε με προσεχτικές κινήσεις. Το έδαφος ήταν γυμνό και με μικρή κλίση προς τα κάτω, πράγμα που διευκόλυνε σημαντικά το ρυθμό μας προώθησης προς τα μπρος. Η λειψή περιορισμένη ορατότητα εξαιτίας της πυκνής πολεμικής αντάρας γίνεται σε κάποιο βαθμό σύμμαχός μας σ' αυτή την προσπάθειά μας. Φτάνοντας στα πρώτα χαρακώματα, 3-4 φαντάροι που ήταν σ' αυτά, μόλις μας αντίκρισαν έριξαν μερικές τουφεκιές και το σκάζουν. Τους παίρνουμε κατά πόδι. Προχωρώντας πιο πέρα μέσα στην περιορισμένη ορατότητα, έκανα ένα σοβαρό σφάλμα, που παρά λίγο να μου κοστίσει τη ζωή μου. Δεν κατάλαβα πως παράκαμψα το πολυβολείο, που αρχικά κατευθυνόμουν προς αυτό και όπου μέσα εκεί ήταν 4 φαντάροι που μπορούσαν όχι μονάχα πολύ εύκολα να με σκοτώσουν, αλλά και να με πιάσουν στα χέρια και να με πνίξουν. Ευτυχώς ο προσεκτικός Φάνης, που με ακολουθούσε, αντιλήφθηκε έγκαιρα τον τρομερό κίνδυνο, που με απειλούσε και ακαριαία έστρεψε τα πυρά του αυτομάτου προς αυτούς, βάζοντας συνεχείς ριπές. Τον έναν τον άφησε νεκρό, ενώ οι άλλοι αναγκάστηκαν να το βάλουν στα πόδια και να μπουν στο πολυβολείο. Φτάνοντας στο πρώτο αμπρί ρίχνω στη σειρά πάνω σ' αυτό δυό χειροβομβίδες και κατόπι με ένα δυνατό σάλτο βρίσκομαι στην είσοδο μπροστά σε ένα μεγάλο αμπρί. Την πιάνω και ταυτόχρονα προτείνω την κάνη του τόμσον προς τα μέσα. Τους φωνάζω δυνατά: «Σας μιλούν οι μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας. Είστε αιχμάλωτοι. Η παραμικρή κίνησή σας σημαίνει θάνατο. Ο Στρατός μας σας εγγυάται τη ζωή σας! Παραδοθείτε!» Επικρατεί απόλυτη σιγή. Δεν προβάλλεται καμιά αντίσταση. Πετούν τα όπλα και σηκώνουν τα χέρια. Είκοσι δυό στρατιώτες που ήταν μέσα σ' αυτό, ανάμεσά τους και αξιωματικοί πιάνονται αιχμάλωτοι. Αργότερα έμειναν όλοι τους έκπληκτοι, όταν είδαν ότι αυτοί, που

τους αιχμαλώτισαν, όλοι κι όλοι ήταν δυό μαχητές».

Μια μικρή αφιέρωση στους συμπολεμιστές μου

«Αδράχνω την ευκαιρία να αναφερθώ σε μερικούς συμπολεμιστές μου του Ανεξάρτητου λόχου ανιχνευτών και Ελεύθερων σκοπευτών της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Η μνήμη μου κατόρθωσε να κρατήσει τα ονόματα από εκείνους τους νεαρούς λεβέντες και ανδρείους μαθητές και διοικητές. Το 1949 βρέθηκα μαζί τους στην πρώτη γραμμή της φωτιάς σε μια σειρά πολύ σκληρές και μεγάλης διάρκειας μάχες για οχτώ ολόκληρους μήνες αυτή τη χρονιά, όπως το Φλεβάρη στη Φλώρινα, τον Απρίλη στην ανακατάληψη του ορεινού όγκου του Γράμμου, το Μάη στα Πατώματα, τον Αύγουστο στο Λέσιτς και τη Σφίκα στο Βίτσι και ιδιαίτερα στην τελευταία τριήμερη και την πιό τρομερή μάχη στην παραμεθόρια γραμμή της Μαύρης Πέτρας στο Δυτικό Γράμμο στις 28-31 Αυγούστου 1949. Είναι τα παρακάτω γενναία παλικάρια του ηρωικού ΔΣΕ. 1. Βύδρας Νίκος, ομαδάρχης απ' το Πολυνέρι Γρεβενών, 2. Γερογιάννης Δημήτρης, διμοιρίτης απ' τη Γαλατινή Κοζάνης, 3. Γιώργος, σκοπευτής οπλοπολυβόλου, ήταν ποντιακής καταγωγής, 4. Δέλιος Κώστας απ' τη Φλώρινα, 5. Δράκος Ανδρέας απ' το Κεράσοβο Κόνιτσας, 6. Θωμάς Αναστάσιος απ' την Καστοριά, 7. Θεοχαρόπουλος Νίκος έπαιζε και ακορντεόν, 8. Καραδήμος Στέργιος απ' την Καλλονή Γρεβενών, 9. Καραμούλας Λευτέρης απ' τον Σπαρμό Ελασσώνας, 10. Καστανάς Φάνης απ' την Νάουσα, 11. Μωραΐτης Φώτης απ' τη Ρούμελη, 12. Παυλίδης Κώστας απ' το 'Ανω Κλεινές Φλώρινας, 13. Παρασκευόπουλος Γιάννης, 14. Ρωσσάκης Γιώργος απ' τον 'Εβρο, 15. Σπύρος, 16. Τριανταφυλλίδης Γιάννης απ' την Κατερίνη, 17. Τσαλίκης Αποστόλης (Αδάκρυτος) απ' το Λαύκο Βόλου, 18. Τζητζηκακάκης Ζήσης απ' τον 'Εβρο, 19. Χρυσανθίδης Αντώνης απ' το Βέρμιο».

Κατσής Γιώργος Τασκένδη 1980

ΚΑΣΤΑΝΑΣ ΦΑΝΗΣ: «Η φρουρά του αντιπάλου συνεχίζει να προβάλλει πεισματώδη αντίσταση. Οι επιθετικές ενέργειες των τμημάτων μας προσωρινά σταμάτησαν. Κι απλώς και απ' τις δυό μεριές συνεχίζονταν μια ακατάπαυστη ανταλλαγή πυρών από θέσεις μάχης. Βρισκόμαστε σε απόσταση 80-100 μέτρα απ' τα εχθρικά χαρακώματα. Σε λίγο έρχεται εντολή ν' αρχίσει ξανά καινούργια επίθεση. Οι δυό μας με τον Γιώργο Κατσή ετοιμαζόμαστε γι' αυτή. Ο σκοπευτής του οπλοπολυβόλου μας βάζει αδιάκοπες βολές με σκοπό να καθηλώσει το πλησιέστερο αντίπαλο πολυβολείο. Δεν προλάβαμε να ξεκινήσουμε για να πάμε μπροστά και η βολή του οπλοπολυβόλου απότομα σταμάτησε. Ο σκοπευτής μας δέχτηκε μια σφαίρα στο

κεφάλι, που τον αφήνει νεκρό. Και οι δυό μας λυπηθήκαμε κατάκαρδα για τον τραγικό χαμό του λεβέντη συναγωνιστή μας. Όμως το καθήκον και η εντολή, που είχαμε, πρόσταζαν να πάμε μπροστά. Η κίνησή μας προς τα μπρος γίνεται όσο το δυνατό με πιο γρήγορους ρυθμούς, σχεδόν τρέχαμε. Τα πυρά συνεχίζονταν ασταμάτητα. Οι σφαίρες πέφτουν βροχή. Ακούμε τα ατέλειωτα σφυρίσματά τους που περνούσαν πάνω μας και πλάι μας. Έμοιαζε σαν να ριχνόταν κατά παραγγελία να μην μας πειράξουν. Το ίδιο συμβαίνει και με τις οβίδες των βαριών όπλων, που πέφτουν, σκάζουν και μας αναγκάζουν να πέφτουμε συχνά στη γη. Ξανασηκωνόμαστε και συνεχίζουμε με την ίδια ένταση να τραβούμε μπροστά. Φτάσαμε κοντά στα εχθρικά χαρακώματα. Οι 3-4 φαντάροι που βρίσκονταν εκεί, μόλις μας πήραν χαμπάρι έριξαν μερικές ντουφεκιές και το 'βαλαν στα πόδια. Τρέχουν να κρυφτούν στο πιο κοντινό αμπρί. Ο Γιώργος τους παίρνει κατά πόδι. Όμως σ' αυτή την περίπτωση ο Γιώργος παρά λίγο να την πληρώσει την αποκοτιά του με την ίδια τη ζωή του. Ένας λοχίας, που είχε παραμείνει στη θέση του, στρέφει το αυτόματο εναντίον του και ήταν έτοιμος να τον πυροβολήσει. Ευτυχώς που πήρα χαμπάρι τις προθέσεις του και δεν πρόλαβε να πατήσει την σκανδάλη. Μια δική μου ριπή τον αφήνει στον τόπο. Ο Γιώργος που πήγαινε μπροστά, πλησιάζοντας στο αμπρί, ρίχνει δύο χειροβομβίδες και στη συνέχεια ρίχνεται με ορμητικότητα και πιάνει την είσοδο από το αμπρί. Προτείνει την κάνη του αυτομάτου προς τα μέσα και με μια δυνατή και προστακτική φωνή, καλεί τους φαντάρους να πετάξουν τα όπλα και να παραδοθούν. Όταν ο Γιώργος άρχισε να τους μιλάει εκεί στην είσοδο από το αμπρί εμφανίστηκε και η κάνη του δικού μου αυτόματου στραμένη προς τα μέσα. Απόλυτη σιγή. Κανένας δεν βγάζει μιλιά. Δεν προβάλλεται καμιά αντίσταση και ξαφνικά πετούν τα όπλα και σηκώνουν τα χέρια. Ήταν όλοι τους τρομαγμένοι και πολύ φοβισμένοι. Ανησυχούσαν για την τύχη τους. Μέσα σ' αυτή τη βουβαμάρα και τη μεγάλη αγωνία τους ένας ψηλός απ' τους αιχμαλώτους βρήκε την ψυχραιμία του και ρωτάει τον Γιώργο από ποιό μέρος είναι. Και μόλις πληροφορήθηκε ότι κατάγεται απ' το Νομό Καρδίτσας, φανερά ενθαρρυμένος απευθυνόμενος προς τον Γιώργο του λέει:

- «Είμαστε πατριωτάκια. Και γω απ' τον ίδιο Νομό Καρδίτσας είμαι απ' τα Κανάλια. Εμείς μεταξύ μας θα πρέπει να βρούμε κοινή γλώσσα. Κατανόηση. Ελπίζω και σας παρακαλώ να μας φυλάξετε τη ζωή μας». Η απάντηση που πήρε ήταν ξεκάθαρη, ενθαρρυντική και πειστική: «Ο ΔΣΕ δεν σκοτώνει αιχμαλώτους. Τους εγγυάται τη ζωή τους. Δεν

πρόκειται κανένας να πάθει τίποτε. Να πάει φυλακή. Να βασανιστεί. Να περάσει από στρατοδικείο, να του βάλουν χειροπέδες». Αυτή η απάντηση τους αναπτερώνει τις ελπίδες. Τους ενθαρρύνει όλους. Ο φαντάρος αυτός βγάζει απ' την τσέπη του το ρολόϊ του και το δίνει στο Γιώργο. Αυτός αρνείται. «ΠΑΡΤΟ, ΣΤΟ ΔΩΡΙΖΕΙ!» ακούγται μια ταυτόχρονη ομαδική φωνή από μέσα από το αμπρί. Αργότερα, όταν και οι δυό μας βρεθήκαμε στην Τασκένδη και συνταντιόμασταν με τον Γιώργο τον πρώτο καιρό, μου έδειχνε το ρολόι και γω μια καινούργια χλαίνη που ήταν λάφυρο αυτής της μάχης.

'Οταν εμείς με τον Γιώργο πιάσαμε την είσοδο απ' το αμπρί δεν γνωρίζαμε πόσοι ήταν μέσα σ' αυτό. Απλώς υποθέταμε ότι θα είναι καμιά δεκαριά και όχι παραπάνω. 'Οταν άρχισαν να βγαίνουν έξω απ' το αμπρί και τους μετρήσαμε, δεν πιστεύαμε στα ίδια τα μάτια μας από αυτό το τόσο παράξενο κι απίστευτο φαινόμενο που αντικρίσαμε. 'Ηταν 22 στον αριθμό. Μια ολόκληρη διμοιρία. Ανάμεσά τους ένας λοχαγός και ένας ανθυπολοχαγός».

Το πετυχημένο αυτό επιθετικό εγχείρημα των ανταρτών οδήγησε στη διάσπαση στο συμπαγές αμυντικό σύστημα του αντιπάλου στον ανατολικό τομέα του μετώπου στη δημιουργία ενός σημαντικού ρήγματος σ' αυτό, πράγμα που έδωσε τη δυνατότητα να πέσουν στα χέρια των ανταρτών μια σειρά οχυρωμένα πολυβολεία και χαρακώματα, σε μια τόσο δεσπόζουσα κατεύθυνση της επίθεσης. Είχε ακόμα σαν αποτέλεσμα να φέρει τους αντάρτες αρκετά πιο κοντά στο διοικητικό κέντρο του οχυρού, που επέτρεπε στους επιτιθέμενους μαχητές του ΔΣΕ να απειλούν με τα όπλα ευθείας τροχιάς το Σταθμό Διοίκησης και τις θέσεις που ήταν εγκατεστημένα τα βαριά όπλα, οι αποθήκες με τα πυρομαχικά, τα πολεμοφόδια, ο σταθμός επίδεσης κλπ. Αυτή η τόσο ραγδαία προώθηση των επιτιθέμενων, σε συνδυασμό με το πέρασμα στα χέρια των ανταρτών ενός σημαντικού μέρους του οχυρού στον ανατολικό τομέα, προκαλεί ψυχολογική αναστάτωση και σύγχιση στον αντίπαλο. Καλμάρει σημαντικά η αντίσταση των αμυνόμενων με αποτέλεσμα να αρχίζει η διαδοχική σύμπτυξή τους προς τα πίσω πολυβολεία του οχυρού».

Αφηγείται ο λοχαγός ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ (Βόλγας): «'Οπως κάναμε την επίθεση βγήκαμε κοντά στα εχθρικά χαρακώματα και κυκλώσαμε ένα μικρό ξεχωριστό αμυντικό σύμπλεγμα που αποτελούνταν από δυό πολυβολεία και ένα αμπρί. Μέσα σ' αυτά βρισκόταν ένα τμήμα του Κυβ. στρατού όχι μικρότερο από διμοιρία, που συνέχιζε να αμύνεται. Να βάζει συνεχώς πυρά. Τους φωνάζουμε δυνατά να σταματήσουν την αντίσταση και να παραδοθούν. Τους εξηγούμε ότι ο ΔΣΕ εγγυάται τη ζωή των αιχμαλώτων. Και πράγματι

σε μια στιγμή τα πυρά σταμάτησαν. Ο διοικητής που ήταν κι αυτός ανάμεσά τους έδωσε εντολή να σταματήσουν τα πυρά και να παραδοθεί το τμήμα. Ο ίδιος βγήκε στην είσοδο από το αμπρί και ανακοίνωσε ότι το τμήμα σταματάει την αντίσταση και παραδίδεται. Ο αξιωματικός αυτός λέγονταν Ριζόπουλος Χαράλαμπος και από ότι θυμάμαι κατάγονταν απ' τη Νάουσα ή από κάποιο χωριό αυτής της περιοχής. Δήλωσε επίσημα ότι από αυτή τη στιγμή κατατάσσεται εθελοντικά στο ΔΣΕ. Και έτσι δεν ακολούθησε τη μεγάλη φάλαγγα των αιχμαλώτων που τις απογευματινές ώρες πήρε το δρόμο για την Πέτρα Μούκα. 'Εμεινε και πολέμησε μαζί μας μέχρι το τέλος του ένοπλου αγώνα του ΔΣΕ. Μαζί μας ήρθε σαν πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη. Εκεί σπούδασε και έγινε γιατρός, έφκιασε οικογένεια».

Στη συνέχεια οι επιθέσεις του ΔΣΕ παίρνουν ακόμα πιο αποφασιστικό χαρακτήρα. Καταλαμβάνεται πιο εύκολα ο Σταθμός Διοίκησης του τάγματος, επίσης τα χαρακώματα, τα πολυβολεία. Το ένα πίσω απ' το άλλο βρίσκονται στα χέρια των ανταρτών. Πιάνονται καινούργιοι αιχμάλωτοι. Ανάμεσα στους αμυνόμενους κυριαρχεί σύγχιση και πανικός. Η υποχώρηση παίρνει μορφή άτακτης φυγής.

Η Διοίκηση του ΔΣΕ, που είχε προβλέψει ένα τέτοιο ενδεχόμενο, πήρε μέτρα να κλείσει το δρόμο της διαφυγής τους. 'Ετσι μονάχα ένα μικρό τμήμα 25-30 ανδρών τα κατάφερε κακήν κακώς να διαφύγει μέσα από μια ρεματιά προς την Οξυά. 'Ηταν περίπου 3 η ώρα το απόγευμα οπότε, ύστερα από μια σκληρή, άνιση και αιματηρή δεκάωρη μάχη οι μαθητές και οι διοικητές της Σχολής της ΣΑΓΑ, πέτυχαν να σαρώσουν ολοκληρωτιά την αντίσταση του πανίσχυρου αυτού αμυντικού οχυρού και να γίνουν κυρίαρχοι σ' αυτό τον κύριο, νευραλγικό στρατιωτικό χώρο του ορεινού όγκου του Γράμμου. Η Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ, αυτό το επίλεκτο τμήμα και το καμάρι του ΔΣΕ έγραψε στο ενεργητικό του ένα ακόμα λαμπρό πολεμικό επιχειρησιακό κατόρθωμα και μια περίλαμπρη θριαμβευτική νίκη.

Απ' τις πληροφορίες, που έδωσαν οι διοικήσεις της Ταξιαρχίας και του τάγματος, αναφέρονται μια σειρά ονόματα μαθητών και διοικητών που διακρίθηκαν σ' αυτή τη μάχη. 'Ετσι, πλάι στον κατάλογο των ονομάτων που αναφέρθηκαν πιο πάνω θα πρέπει να προστεθούν και τα παρακάτω: 1. Ανδριανίδης Ξενοφώντας απ' τη Βέροια. 2. Βύδρας Νίκος, ομαδάρχης απ' το Πολυνέρι Γρεβενών. 3. Γερογιάννης Δημήτρης, διμοιρίτης απ' την Γαλατινή Κοζάνης. 4. Γελαδάρης Ανδρέας (Δράκος), αρχιανιχνευτής απ' το Κεράσοβο Κόνιτσας. 5. Γκίτης Παναγιώτης, διμοιρίτης απ' το Ελληνοχώρι 'Εβρου. 6. Ιωαννίδης Κώστας (Ακρίτας), ΠΕ λόχου απ' την Κορώνα

Κιλκίς. 7. Καραμούλας Λευτέρης απ' το Σπαρμό Ελασσώνας. 8. Κωνσταντινίδης Κώστας. 9. Κουβαράς Παναγιώτης. διμοιρίτης απ' το Περιβόλι Δομοκού. 10. Παπαϊωάννου Λουκάς, ΠΕ λόχου απ' την Κρανιά Ολύμπου. 11. Παυλίδης Κώστας. 12. Τριανταφυλλίδης Νίκος απ' τα Δαύλια Λειβαδιάς. 13. Σταφυλίδης και άλλοι.

Τα συνοπτικά αποτελέσματα αυτής της μεγάλης και αδυσώπητης μάχης

Το επίλεκτο 582 Τάγμα της 75ης Ταξιαρχίας του Κυβ. στρατού υπέστη σ' αυτή τη μάχη συντριπτική ήττα. Απ' τους 350 περίπου άνδρες του προσωπικού του μονάχα 25-30 κατόρθωσαν να γλυτώσουν και να διαφύγουν. Πιάστηκαν 172 αιχμάλωτοι, ανάμεσα στους διοικητές λόχων και διμοιριών. Άλλες πληροφορίες φέρνουν τους αιχμαλώτους στους 205. Οι πληροφορίες για την τύχη του ταγματάρχη είναι συγκεχυμένες. Άλλες μιλούν ότι το βρήκαν νεκρό δίπλα στον ασύρματο και άλλες ότι κατόρθωσε να διαφύγει κι αυτός την τελευταία στιγμή.

Στα χέρια των ανταρτών έπεσε όλος ο πολεμικός οπλισμός του τάγματος, συμπεριλαμβανομένων και των βαριών όπλων, που ήταν εγκατεστημένα στο εσωτερικό του οχυρού όπως 8 ομαδικοί όλμοι, αντιαρματικά, πίατ, ολμίσκοι, κλπ., καθώς και όλα τα άφθονα αποθέματα που ήταν στοιβαγμένα στις αποθήκες. Ήταν οπλισμός, πυρομαχικά, πολεμοφόδια, ιματισμός, υπόδηση, ιατρικό φαρμακευτικό υλικό, συσκευές ασυρμάτων, τηλεφώνων, γραφομηχανών, γραφικής ύλης κλπ. Οι ημιονηγοί της ΙΧ Μεραρχίας μας του ΔΣΕ χρειάστηκαν τρία ολόκληρα εικοσιτετράωρα εντατικής δουλειάς για να τα μεταφέρουν στις δασωμένες πλαγιές του Σούφλιακα. Για τις εξαιρετικές διακρίσεις μαχητών και αξιωματικών του ΔΣΕ σ' αυτή την μάχη η ΠΔ Κυβέρνηση με διατάγματά της προέβη σε προαγωγές και παρασημοφορήσεις:

Α. Προαγωγές.

1. Τον Προυτσάλη Αχιλλέα από το βαθμό του ταγματάρχη σε αντισυνταγματάρχη πεζικού του ΔΣΕ.

2. Τον Κόκκα Στέργιο από ταγματάρχη σε αντισυνταγματάρχη πεζικού του ΔΣΕ.

3. Τον Κουκίδη Πέτρο από υπολοχαγό σε λοχαγό πεζικού του ΔΣΕ.

4. Του Φράγκο Ιάκωβο από ανθυπολοχαγό σε υπολοχαγό πεζικού του ΔΣΕ.

Β. Απονομή μετάλλιων ανδρείας:

1. Γκέτζου Αφροδίτη-Σαπουντζή, απ' τον Κορυσσό Καστοριάς.
2. Ευαγγέλου Γιώργος (Ξυνάδας), ομαδάρχης απ' το Ελευθεροχώρι Λάρισας.
3. Καστανάς Φάνης απ' τη Νάουσα.
4. Κατσής Γιώργος απ' την Κτιμένη Καρδίτσας.
5. Καρατζιοπούλου Αννούλα.
6. Κουκίδης Πέτρος, διοικητής λόχου.
7. Καρυπίδης Χριστόφορος.
8. Λιάσος Βασίλης, ΠΕ λόχου απ' το Νεοχωράκι Φλώρινας.
9. Μεταλλίδης Ηλίας, διμοιρίτης απ' την Ξυρόβρυση Κιλκίς.
10. Μπακούρας Νίκος, σύνδεσμος απ' την Αετομηλίτσα Κόνιτσας.
11. Παρασκευόπουλος Γιάννης.
12. Τύπου Δημήτρης απ' το Εμπόριο Κοζάνης.
13. Φωτιάδου Μαρίκα.

Γ. Απονομή παράσημου «ΗΛΕΚΤΡΑ»:

1. Βασιλειάδου 'Ολγα, απ' το Κλεινές Φλώρινας.
2. Ραΐου Θεοδώρα.
3. Παπασσαβόγλου Αλεξάνδρα.
4. Σκαφίδα Μαρίκα, εκπαιδεύτρια απ' τη Συκιά Φθιώτιδας.

Δ. Μεγάλος ήταν και ο φόρος αίματος.

Σ' αυτή τη μάχη έπεσαν 39 νεκροί και τραυματίστηκαν 72 άτομα. Τα ονόματα των τιμημένων νεκρών που έπεσαν σ' αυτή την μάχη, όσων έγινε δυνατό να εξακριβωθούν αι ονόματα είναι:

1. Γαβριηλίδης Αρίστος απ' την Κοκκινιά Κιλκίς.
2. Δέλιος Χρήστος απ' την Περιά Καστοριάς.
3. Ιακωβίδης Κώστας απ' τα Ημέρα Κοζάνης.
4. Καραπέτσας Παναγιώτης απ' τον Αγιόφυλλο Γρεβενών.
5. Μάλαμος Περικλής απ' την Αετομηλίτσα Κόνιτσας.
6. Ντουράκη Ουρανία απ' την Ρεντίνα Καρδίτσας.
7. Παπασσαβόγλου Αλεξάνδρα.
8. Τερζόπουλος Παναγιώτης (Πανίκας) απ' τον Τόχοβα Κατερίνης, λοχαγός.
9. Τσακμάκης Αντώνης, ταγματάρχης απ' την Σκύθη Αγιάς.
10. Τασούλης Χρήστος, διμοιρίτης του ΙΙου Τάγματος.

Ε. Τραυματίες:

1. Ανδρεανίδης Ξενοφώντας, απ' την Βέροια.
2. Αχιλλέας, σύνδεσμος της Ταξιαρχίας, απ' τα χωριά Γρεβενών.
3. Γκίτης Παναγιώτης.
4. Ευαγγέλου Γιώργος (Ξυνάδας).
5. Κουβαράς Παναγιώτης.

6. Καρπούζας Τάκης.
7. Καρυπίδης Χριστόφορος.
8. Μεταλλίδης Ηλίας.
9. Σουπιάδης Χαράλαμπος.
10. Σαμαρτζίδης Δημήτρης (Βόλγας).
11. Χριστοδουλίδης Νίκος.
12. Τσίρης Λάμπρος.

Κίτσα απ' την Ποντοκερασιά Κιλκίς. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη στα Πατώματα

Γκουγουλίτσας Λεωνίδας του Θεοχάρη. Πρωτοοργανώθηκε στο ΕΑΜ το 1942. Ιδρυτικό στέλεχος της ΕΠΟΝ Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1943. Απ' το καλοκαίρι 1943 2ος Γραμματέας του Νομαρχιακού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ Καστοριάς. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Απ' την άνοιξη του 1947 Α' γραμματέας του Νομ. Συμβουλίου της ΕΠΟΝ Καστοριάς. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην Μάχη στα Πατώματα

Δρακαλίβας Στέργιος. Γεννήθηκε το 1921 στην Τσαρίτσανη Ελασσώνας. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη Πατώματα

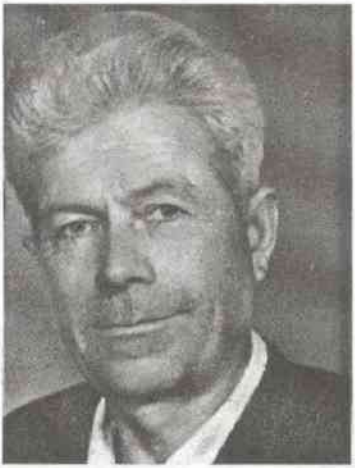
Ηλίας Δημήτριος απ' το Βελβενδό Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στη μάχη Πατώματα

Αραβανής Λευτέρης απ' την Εύβοια. Ναυτεργάτης. Υποπλοίαρχος. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Αιδόφοιτος ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Πολιτικός Επίτροπος του ΙΙου Τάγματος της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός Π Επίτροπος. Πήρε μέρος στη μάχη του Πατώματος

Ζερβός Αλέκος. Ναυτεργάτης απ' την Σύμη. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη στα Πατώματα

Μαρίνος Γεράσιμος. Ναυτεργάτης απ' την Ζάκυνθο. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη Πατώματα

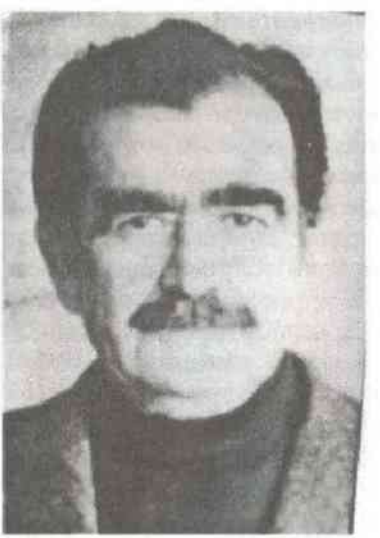
Βοριάς Μάνθος απ' την Χίο. Ναυτεργάτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη Πατώματα

Μερκούρης Δημήτριος απ' την Ύδρα. Ναυτεργάτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στη μάχη Πατώματα

Σμηρνιούδης Κώστας. Ναυτεργάτης απ' την Χίο. Μέλος του ΚΚΕ. Στο απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στη μάχη στα Πατώματα

Σταματάκος Σπύρος απ' την Ύδρα. Ναυτεργάτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο απ' το 1948. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στη μάχη Πατώματα

Βαρυσήμαντη και περηφανή μεγάλη μάχη του ΔΣΕ

Μαυρογιώργος Μανώλης απ' την Αίγυπτο. Μέλος του ΚΚΕ. Στο απ' το 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στη μάχη Πατώματα

Αναφερθήκαμε πιο πάνω ότι ο στρατηγός Μπαλοδήμος, διοικητής της VIIIης Μεραρχίας του Κυβ. στρατού καυχιώταν συχνά: «Τα Γιάννινα μπορούν να πέσουν, ενώ τα Πατώματα θα μείνουν για πάντα Ελληνικά». Ήταν σίγουρος ότι τα Πατώματα ήταν απόρθητο αμυντικό οχυρό. Αυτή η σταθερή πεποίθηση του στρατηγού ήταν αρκετά καλά γνωστή και στο ΓΕΣ στην Αθήνα. Και ήρθε η 31η Μάη, η ημέρα που συνέβη ο οριστικός ενταφιασμός της υπερφίαλης κομπορρημοσύνης του εν λόγω στρατηγού και να συντελεστεί κάτι το απίθανο κι απίστευτο. Να επιβεβαιωθεί. Το πολυφημισμένο και πανίσχυρο αμυντικό οχυρό του αντιπάλου δεν άντεξε μπροστά στην επιθετική ορμητικότητα των νεαρών γενναίων παλικαριών της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Κατέρρευσε μέσα σε 10 ώρες. Εξαφανίστηκε από το πρόσωπο της γης. Έπαψε να υπάρχει. Και διατρανώθηκε περήφανα με τον πιό πειστικό και ολοφάνερο τρόπο πόσο αβάσιμος ολότελα ήταν ο μύθος που είχε καλλιεργηθεί ότι δήθεν τα «Πατώματα ήταν άπαρτο οχυρό». Και δεν ήταν μονάχα αυτή η επιβλητική και θριαμβευτική νίκη των ανταρτών για την κατάληψη αυτού του αμυντικού προπύργιου του Κυβ. στρατού στον ορεινό όγκο του Γράμμου, αλλά το τρομερό γεγονός, που ιδιαίτερα και περισσότερο από κάθε άλλο συγκλόνισε βαθιά το διοικητή της VIIIης Μεραρχίας και τον έκανε να πιεί το πικρό ποτήρι της ήττας, μαθαίνοντας τις βραδυνές ώρες αυτής της ημέρας ότι εκεί κοντά στο πάλαι ποτέ οχυρό Πατώματα σχηματίστηκε μια μεγάλη φάλαγγα 172 και πλέον αιχμαλώτων του Κυβ. στρατού, που πήραν το δρόμο προς την ελεύθερη περιοχή του Γράμμου, που κρατούσαν οι αντάρτες του ΔΣΕ προς την Πέτρα Μούκα και Σούφλιακα. Και αν παρθεί υπόψη ότι ο Κυβ. στρατός με την αναγνωρισμένη δεκαπλάσια υπεροχή του σε έμψυχο υλικό και πενηνταπλάσια σε πολεμικά μέσα σε όλη τη

διάρκεια του Εμφύλιου πολέμου δεν είχε υποστεί μια τέτοια πρωτοφανή ήττα να πιαστούν αιχμάλωτοι από τον Κυβ. στρατό 172 στρατιώτες του σε μια μόνο μάχη. Το γεγονός αυτό από μόνο του μιλά για την τεράστια πολεμική επιτυχία των ανταρτών του ΔΣΕ σ' αυτή τη μεγάλη άνιση μάχη.

Καινούργια ισχυρή, εχθρική αντεπίθεση για την ανακατάληψη του χαμένου οχυρού Πατώματα

Τις απογευματινές ώρες 31 Μάη του 1949 το κύριο και τόσο πολυδιαφημισμένο αμυντικό προπύργιο του Κυβ. στρατού στον ορεινό όγκο του Γράμμου καταλήφθηκε ολοκληρωτικά απ' το ΔΣΕ. Η δύναμη της φρουράς υπέστη συντριπτική ήττα. Την ίδια τύχη είχαν και οι δυνάμεις του αντιπάλου, που αυτή την ημέρα στάλθηκαν για ενίσχυση της φρουράς. Στην κίνησή τους προς το οχυρό χτυπήθηκαν από πλαγιοφυλακές των ανταρτών και αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν προς Σαραντάπορο, έχοντας σημαντικές απώλειες. Αυτή η τόσο απογοητευτική, θλιβερή και τραγική εξέλιξη των πολεμικών γεγονότων ήταν ένα μεγάλο φιάσκο για τον μέραρχο Μπαλοδήμο. Τον έκαναν να μην τον χωράει ο τόπος. Κι αποφάσισε να εξαπολύσει καινούργια πιο ισχυρή επίθεση για την ανακατάληψη του χαμένου οχυρού. Το θεώρησε πλέον ζήτημα τιμής, γιατί έτσι μονάχα θα μπορούσε να ξεπλύνει αυτό το ρεζιλίκι, που τον βάραινε, καθώς και τη μεγάλη ντροπή που αμαύρωσε ανεπανόρθωτα τη στρατιωτική του καριέρα. Στο ραδιοτηλεγράφημα, που την ίδια βραδιά έστελνε προς τους διοικητές των δυό ταξιαρχιών, που τους είχε ανατεθεί αυτό το καθήκον, ανάμεσα στα άλλα έλεγε: «Είναι πια ζήτημα τιμής για την VIIIη Μεραρχία η ανακατάληψη του οχυρού στα Πατώματα». Και πράγματι, τις πρωϊνές ώρες την 1 Ιούνη δυνάμεις των 75 και 42 ταξιαρχιών με ένα επιβλητικό αριθμό 1200 ανδρών ξεκινούν απ' την Οξυά, το Κάντσικο, το Κούτσουρο και περνούν στην επίθεση. Αυτή η τόσο ισχυρή επιθετική επιχείρηση υποστηρίζονταν από 16 πυροβόλα που είχαν στην διάθεσή τους απεριόριστη ποσότητα οβίδων. Επιπλέον, σ' αυτή την εφόρμηση διατέθηκε αυτή τη φορά όλος ο στόλος της αεροπορίας, που ήταν εγκατεστημένος στα αεροδρόμια της Κοζάνης και Ιωαννίνων. Το σκηνικό των πολεμικών δραστηριοτήτων σαν σύνολο του αντιπάλου διακρινόταν για τη μαζικότητά του, την ένταση και τη συμμετοχή σ' αυτό πολλών δυνάμεων και πολεμικών μέσων. Η επίθεση αυτή συγκέντρωνε όλα τα κυριότερα χαρακτηριστικά «της μάχης τύπου Γράμμου». Η εκδήλωσή της

ξεκίνησε και εξελίχθηκε τηρώντας όλους τους κανόνες της τεχνολογικής σειράς που εφαρμόζονται σε παρόμοιες μεγάλες επιθετικές επιχειρήσεις. Αμέσως μετά τα χαράματα εμφανίστηκαν και άρχισαν να πετούν στον ουρανό του Γράμμου τρεις «ΓΑΛΑΤΑΔΕΣ». Αυτός ο επιβλητικός αριθμός της ταυτόχρονης εμφάνισης τριών αναγνωριστικών αεροπλάνων ήταν ένα εμφανές προμήνυμα για το είδος και την έκταση της αναμενόμενης πολεμικής αναμέτρησης. Εξίσου επιβλητική ήταν και η ταυτόχρονη εμφάνιση 2 σμηνών μαχητικών αεροπλάνων αμέσως μετά την ανατολή του ήλιου. Ήταν επίσης εντυπωσιακός ο τρόπος και η εφόρμηση που αμέσως ακολούθησαν χωρίς να προηγηθεί καμιά αναγνώριση και προετοιμασία. Παίρνουν στροφή και την ανάλογη κλίση από μακριά και με κάθετες εφορμήσεις, μυδραλλιοβολούν και αμολούν το θανατηφόρο φορτίο που κουβαλούσαν: βόμβες, ρουκέτες κλπ. στους σχεδιαζόμενους στόχους και στη συνέχεια επέστρεφαν στα αεροδρόμια που ανήκαν. Παρελάβαιναν καινούργιο φορτίο. Το έργο της καταστροφής κάθε ανθρώπινης αντίστασης το ανέλαβε στη συνέχεια η ισχυρή μαζική και διαρκής προπαρασκευή του πυροβολικού που ακολούθησε. Στην αντιμετώπιση αυτής της μαζικής εκθριπής επίθεσης πλάι στο τάγμα του Γ. Αμανατιάδη έπαιρναν μέρος δυνάμεις της 108 Ταξιαρχίας του Π. Ζάρα και τμήμα της ΣΑΓΑ. Διεξήχθηκε ένας ολοήμερος άνισος αγώνας. Με απώλειες και απ' τις δυό πλευρές. Απ' τους συνεχείς, δυνατούς εκκωφαντικούς κρότους των εκρήξεων βομβών και οβίδων αρκετοί αντάρτες έχασαν προσωρινά την ακοή τους. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική από αυτή την άποψη ήταν το γεγονός ότι πάνω από 30 άνδρες απ' το λόχο του Π. Κουβαρά είχαν κουφαθεί σ' αυτή τη μάχη. Οι επιτιθέμενοι με την υποστήριξη μιας τέτοιας μεγάλης πολεμικής ισχύος επίθεση κατάφεραν στη διάρκεια της ημέρας να φτάσουν στις προσβάσεις της Λυκόραχης, αρκετά κοντά στην αμυντική διάταξη των ανταρτών. Ιδιαίτερα απειλητική ήταν η επίθεση απ' την πλευρά της Οξυάς, καθώς πέτυχαν να πλησιάσουν και να φτάσουν στα 100-150 μέτρα απ' την πρώτη γραμμή άμυνας του ΔΣΕ. Εκεί αποκρούστηκαν αποφασιστικά και σταμάτησαν οριστικά κάθε προσπάθεια της παραπέρα προέλασής τους. Και αυτή η τόσο ισχυρή επίθεση του αντιπάλου είχε άδοξο τέλος. Ο διοικητής της 42 Ταξιαρχίας του Κυβ. στρατού Ν. Πλούμης στο βιβλίο του «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ, 1946-1949» γράφει ακριβώς για το άδοξο τέλος αυτής της τόσο μαζικής αντεπίθεσης: «Διατάσσεται η ανακατάληψη του υψώματος (Πάτωμα) διά επιθέσεων δύο ταγμάτων περίπου και δύο διλοχιών και αυτή η επίθεσις αποτυγχάνει με σημαντικές απώλειες. Αμέσως διατάσσεται η εγκατάλειψη των υψωμάτων

Προφήτη Ηλία, Οξυάς και Θεοτόκου, δικαιολογηθείσα ως ευθυγράμμιση του Μετώπου νοτίως του Σαρανταπόρου ποταμού». Η μάχη στα Πατώματα Γράμμο κατέχει μια εξαιρετικά ξεχωριστή θέση στην ένδοξη ιστορία του ΔΣΕ. Σε όλη την διάρκεια του ένοπλου αγώνα του ΔΣΕ δεν υπήρξε άλλη παρόμοια περίπτωση που τμήματα του ΔΣΕ, να κατόρθωσαν να καταλάβουν ένα τόσο πανίσχυρο αμυντικό σύμπλεγμα του Κυβ. στρατού, όπως ήταν τα Πατώματα Γράμμου. Τιμή και δόξα στους εκπορθητές.

Η συμπεριφορά του ΔΣΕ προς τους αιχμαλώτους ήταν πάντα άψογη

Το διεθνές δίκαιο, οι διάφορες κατά καιρούς διεθνείς συμβάσεις προβλέπουν μια σειρά κανόνες συμπεριφοράς απέναντι στους τραυματίες και αιχμαλώτους πολέμου. Ανάμεσα στα άλλα σ' αυτές τις συμβάσεις υπογραμμίζεται ιδιαίτερα ότι οι τραυματίες και οι αιχμάλωτοι πολέμου απαγορεύεται να κακομεταχειρίζονται και να υποβάλλονται σε οποιοδήποτε είδος πίεσης ή σε βασανιστήρια. Οι διοικήσεις του ΔΣΕ είχαν δώσει αυστηρές οδηγίες να τηρούν όλοι στο ΔΣΕ και να εφαρμόζουν στην πράξη με θρησκευτική ευλάβεια αυτούς τους ανθρωπιστικούς κανόνες συμπεριφοράς απέναντι στα θύματα της εμφυλιοπολεμικής σύρραξης. Στα προηγούμενα τέσσερα βιβλία μου που κυκλοφόρησαν έχω αναφέρει πολλά παραδείγματα για τη στοργή, που έδειξαν επανειλημμένα οι μαχητές και οι διοικητές των τμημάτων του ΔΣΕ, όπου κατά καιρούς υπηρετούσα, προς τους αιχμαλώτους του Κυβ. στρατού. Πρόκειται μάλιστα και για μαρτυρίες που προέρχονται από τους ίδιους τους αιχμαλώτους. Για το θέμα αυτό έχω και προσωπική αντίληψη για μια σειρά παραδείγματα, που επιβεβαιώνουν πέρα για πέρα την παραπάνω εκτίμηση. Χαρακτηριστικά είναι και τα παρακάτω παραδείγματα. Στη διάρκεια του 1947 σε διάφορες μάχες, που έδωσαν τα τμήματα του Αρχηγείου Αγράφων, όπως στο Μεσηνικόλα, στη Ραχούλα, στο Δρακνάν Αγά, στη Δρανίστα, στα Λειβάδια Τσούκας, στη Νευρούπολη, στη Βουλγάρα, στην Σπινάσα κι αλλού πιάστηκαν περίπου 400 αιχμάλωτοι φαντάροι και διοικητές του Κυβ. στρατού. Μετά απ' την κάθε μάχη οι αιχμάλωτοι χωρίς την παραμικρή κακομεταχείριση, χωρίς κανένα δέσιμο και χωρίς χειροπέδες, απλώς κάτω από μια απλή επιτήρηση οδηγούνταν συνοδεία στην έδρα της Διοίκησης του Αρχηγείου. Η διαδικασία που συνήθως ακολουθούνταν σ' αυτές τις περιπτώσεις ήταν η εξής. Σε ανοιχτή συγκέντρωση όλων των αιχμαλώτων τους

μιλούσε ο διοικητής ή κάποιο άλλο μέλος της διοίκησης που συνήθως τους έλεγαν: «Σας προτείνουμε να ενταχθείτε εθελοντικά στο ΔΣΕ και να πολεμήσετε μαζί μας. Εμείς σας δεχόμαστε στις γραμμές μας σαν ισότιμους συναγωνιστές μας. Όποιος πάλι δεν συμφωνεί μπορεί μόνος να επιλέξει, τι θα κάνει πιο πέρα να ξαναπάει στο στρατό, στο σπίτι του ή όπου αλλού θέλει». Αυτοί, που δεν συμφωνούσαν να παραμείνουν μαζί μας, οδηγούνταν με συνοδεία μέχρι την πλησιέστερη μονάδα του Κυβ. στρατού και αφήνονταν ελεύθεροι. Με τη μοναδική διαφορά και «τιμωρία» πριν φύγουν γίνονταν η ανταλλαγή των ρούχων και των παπουτσιών. Οι φαντάροι άφηναν τα καινούργια στους αντάρτες και οι ίδιοι έφευγαν με τα παλιά των ανταρτών. Αρκετά χαρακτηριστική και πολύ εντυπωσιακή είναι η ακόλουθη περίπτωση που συνέβη μετά τη μάχη της Σπινάσας στις 15 Σεπτέμβρη του 1947. Ανάμεσα στους 105 αιχμαλώτους αυτής της μάχης ήταν και δυό φαντάροι που πιάστηκαν αιχμάλωτοι απ' τους αντάρτες για δεύτερη φορά. Την πρώτη φορά είχαν πιαστεί αιχμάλωτοι στην μάχη της Ραχούλας. Μετά την απελευθέρωσή τους απ' τους αντάρτες γύρισαν και κατατάχθηκαν ξανά στο τμήμα τους. Ούτε κι αυτή τη φορά οι αντάρτες θέλησαν να τους πειράξουν. Αλλά και αυτοί ούτε κι αυτή τη φορά θέλησαν να μας ακολουθήσουν. Ωστόσο κι αυτή τη φορά οι αντάρτες τους άφησαν να φύγουν μαζί με τους άλλους αιχμαλώτους. Αυτά τα χαρακτηριστικά παραδείγματα απαράμιλλης ανθρωπιάς των ανταρτών ο αναγνώστης μπορεί να τα γνωρίσει με όλες τις λεπτομέρειές τους στον 1ο τόμο του βιβλίου μου.

Συνοπτικά για την τύχη των αιχμαλώτων της μάχης στα Πατώματα

Άψογη ήταν κι αυτή τη φορά η συμπεριφορά απέναντι στους αιχμαλώτους αυτής της μάχης. Όλοι τους την ίδια βραδιά οδηγήθηκαν σε φάλαγγα στην ελεύθερη περιοχή του Γράμμου χωρίς χειροπέδες ή κάποιο άλλο είδος περιορισμού, δέσιμο κλπ. σε ένα δασωμένο καταυλισμό - στρατόπεδο χωρίς περίφραξη, κάγκελα και πύλες κάτω απ' την επιτήρηση μιας συνηθισμένης φρουράς. Εκεί έγινε η καταγραφή τους με τα απαραίτητα στοιχεία. Συγκροτήθηκαν σε ομάδες με υπεύθυνο απ' τους ίδιους τους αιχμαλώτους. Κι όλα αυτά χωρίς να προηγηθεί κάποια προκαταρκτική προανάκριση, πίεση, βασανισμός. Σε γενική συγκέντρωση, που ακολούθησε, τους μίλησε ο διοικητής της φρουράς, που τους ενημέρωσε για τους κανόνες και τις συνθήκες ζωής κατά την παραμονή τους στο στρατόπεδο. Δίπλα σ'

αυτά τους διαβεβαίωσε να μην ανησυχούν για τη ζωή τους. Να μη φοβούνται για κάποιου είδους κακομεταχείριση, αντίποινα, φυλακές και στρατοδικεία. Τους εξήγησε ότι παρόμοιες απάνθρωπες πρακτικές είναι απαράδεκτες και καταδικαστέες από τον Λαϊκό επαναστατικό ΔΣΕ. Ταυτόχρονα τους πρότεινε ότι, αν κάποιος επιθυμεί, μπορεί χωρίς καμιά επιφύλαξη να ενταχθεί στις γραμμές του ΔΣΕ. Οι αντάρτες θα σας δεχτούν σαν ισότιμους συναγωνιστές τους. Η τροφοδότησή τους σε ποσότητα και ποιότητα ήταν ίση με εκείνη των ανταρτών. Κατά την παραμονή τους στο στρατόπεδο χρησιμοποιούνταν σε διάφορες δουλειές κατά κύριο λόγο στις μεταφορές. Το στρατόπεδο ήταν ένα είδος έμπεδα. Πέρασαν μια σύντομη εκπαίδευση, ένα στάδιο προετοιμασίας για την μελλοντική τους ένταξη στα μόνιμα τμήματα του ΔΣΕ. Γινόταν διαλέξεις για τους σκοπούς του αγώνα του ΔΣΕ. Όλη αυτή η διαδικασία της προετοιμασίας και προσαρμογής κράτησε περίπου ένα μήνα και στη συνέχεια στάλθηκαν σε τμήματα βοηθητικών υπηρεσιών και στα λεγόμενα Τάγματα Θέσεων. Η συντριπτική πλειοψηφία των αιχμαλώτων αυτής της μάχης ήρθαν μαζί μας αργότερα στην Τασκένδη. Με μερικούς από αυτούς έτυχε στην αρχή να διαμένουμε στη 12η Ελληνική Πολιτεία της Τασκένδης. Όλοι μας θεωρούμασταν ισότιμοι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες χωρίς καμιά απολύτως διάκριση. Με αυτό το κριτήριο γίναμε και ισότιμοι αποδέκτες των πολλαπλών αφιλοκερδών ευεργετημάτων που μας χορήγησε το Σοβιετικό κράτος. Με το πρώτο και το πιο εντυπωσιακό, το εφάπαξ των 500 ρουβλίων, το δώρο του Στάλιν, όπως εμείς τότε συνηθίσαμε να το ονομάζουμε. Όπως και τα τόσα άλλα παρόμοια, όπως η εξάμηνη δωρεάν διατροφή, η μόνιμη στέγαση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, κοστούμια, πανωφόρια, υπόδηση, εσώρουχα και κλινοσκεπάσματα. Όλα ήταν ολοκαίνουργα. Αλλά απαραίτητα για τις βιοτικές ανάγκες μας, επιπλέον δωρεάν εκμάθηση της ρωσικής γλώσσας από έμπειρες Ρωσίδες δασκάλες. Όλοι μας ταχτοποιηθήκαμε για δουλειά σε διάφορες βιομηχανικές επιχειρήσεις, ενώ όλοι οι ανειδίκευτοι στέλνονταν σαν μαθητευόμενοι για τρεις μήνες για να αποκτήσουν την εμπειρία της δουλειάς, να καταχτήσουν την τεχνική. Ιδιαίτερα μεγάλη και συγκινητική ήταν η φροντίδα και στοργή της Σοβιετικής κυβέρνησης προς τους ανάπηρους του ΔΣΕ. Στο κράτος της λαϊκής εξουσίας της ΕΣΣΔ ο καθένας κρίνονταν κατά κύριο λόγο απ' τη σχέση του στην παραγωγή και τη συμπεριφορά του στην κοινωνία. Οι Σοβιετικοί πολίτες συμπεριφέρονταν με μεγάλο σεβασμό και τιμούσαν επάξια τους εργαζόμενους που διακρίνονταν στους δείκτες της σοσιαλιστικής παραγωγής, για τη συμβολή τους στην ανάπτυξη

της παραγωγικότητας της δουλειάς, για την παραγωγική τους απόδοση. Εμπνέονταν από το γνωστό σύνθημα του Στάλιν «Η δουλειά είναι υπόθεση τιμής, παλικαριάς και δόξας». Και πράγματι, όλοι οι 'Ελληνες πολιτικοί πρόσφυγες, εκπληρώνοντας το πατριωτικό, αγωνιστικό και διεθνιστικό τους καθήκον, διατρανώνοντας το θαυματουργό ελληνικό φιλότιμο, ρίχτηκαν με τα μούτρα στη δουλειά και σημείωσαν εξαιρετικά μεγάλες επιτυχίες σε όλους τους τομείς των παραγωγικών δραστηριοτήτων. 'Οπως είναι γνωστό, στο καθεστώς της Σοβιετικής εξουσίας δεν τάϊζαν τεμπέληδες, δεν συντηρούσαν χαραμοφάϊδες, ενώ όποιος έκανε απόπειρα να κλέψει, ήταν αδύνατο να γλυτώσει τη φυλακή. Σε ότι αφορά ειδικά τους πρώην αιχμαλώτους πολέμου από το ΔΣΕ έχει σημασία να επισημανθεί: α) 'Ολοι τους είχαν το προνόμιο του αιχμάλωτου πολέμου και μπορούσαν χωρίς κανένα εμπόδιο απ' τις προξενικές αρχες να γυρίσουν στην Ελλάδα εάν το επιθυμούσαν. Ωστόσο πολλοί λίγοι χρησιμοποίησαν αυτό το πλεονέκτημα. Οι περισσότεροι από αυτούς προτίμησαν να μείνουν στη σοσιαλιστική κοινωνία. Εκεί δημιούργησαν οικογένειες και επαναπατρίστηκαν μετά τη μεταπολίτευση από το 1974. β) 'Οσοι επιθυμούσαν να εισαχθούν στα μεσαία κι ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για να σπουδάσουν, δεν έμπαινε μπροστά τους κανένα εμπόδιο. Μα και υπάρχουν αρκετά παραδείγματα που ακολούθησαν αυτό τον δρόμο. Αναφέρω ένα από αυτά. Ο Τάσκος Κώστας απ' την 'Εδεσσα, ανθυπολοχαγός του Κυβ. στρατού, πιάστηκε αιχμάλωτος στα Πατώματα Γράμμου. Στην Τασκένδη διέμεινε στην 7η Πολιτεία. Δουλεύαμε στην αρχή μαζί στο εργοστάσιο «Ουζμπεκσελμάς». Φοίτησε στο ιατρικό Πανεπιστήμιο ΤΑΣΜΙ και βγήκε γιατρός. Με αυτό το επάγγελμα δούλεψε για αρκετό καιρό στην Τασκένδη. Εκεί δημιούργησε ελληνική οικογένεια. Επαναπατρίστηκε στην Ελλάδα και συνέχισε να εξασκεί κανονικά το ίδιο επάγγελμα.

Ο αναγνώστης θα δοκίμαζε την πιο τρομερή φρίκη και τον πιο απερίγραπτο αποτροπιασμό για τη βάρβαρη, εγκληματική και αφάνταστα απάνθρωπη μεταχείριση των αιχμάλωτων ανταρτών του ΔΣΕ από τον Κυβ. στρατό, αν γνωριζόταν στο σύνολο ή έστω και εν ολίγοις με αυτή τη φασιστική μεταχείρισή τους. Στον 4ο τόμο της Ιστορίας μου του ΔΣΕ παραθέτω ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα από αυτό το στυγερό όργιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ ΛΕΒΕΝΤΟΓΕΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΙΛΚΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ

Α. 'Ενα οικογενειακό σόι ολοκαύτωμα του αγώνα

Γίνεται αναφορά σε ένα εξαιρετικό φαινόμενο και συγκεκριμένα στο οικογενειακό σόϊ του Κώστα Φρεγγίδη του Γιάννη, που άπαντες, γονείς, παιδιά και αδέρφια έγιναν ολοκαύτωμα στους εθνικοαπελευθερωτικούς, δημοκρατικούς και επαναστατικούς αγώνες του λαού μας για τη λευτεριά, την ανεξαρτησία, τη δημοκρατία και την κοινωνική δικαιοσύνη στην πατρίδα μας. Μια σύντομη παρουσίαση:

1. Φρεγγίδης Κώστας του Γιάννη, γεννήθηκε το 1898 στον Καύκασο της Ρωσίας. 'Ηρθε και εγκαταστάθηκε στο χωριό Μελισσουργός Κιλκίς το 1922. Πατέρας με πέντε παιδιά. 'Ενας αγωνιστής, που πρωτοστάτησε στην δημιουργία των πρώτων οργανώσεων του ΚΚΕ, του ΕΑΜ αυτού του χωριού. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1941. Δραστήριος εφεδροΕΛΑΣίτης. Ο ίδιος, τα άλλα τέσσερα μέλη της οικογένειάς του, καθώς και τα δύο αδέρφια του Θόδωρος και Δημήτρης απ' τις αρχές του 1946 πήραν εθελοντικά το δρόμο του Βουνού και πολέμησαν με το όπλο στο χέρι απ' τις γραμμές του ένδοξου ΔΣΕ. Ο ίδιος ο Κώστας Φρεγγίδης, παρά τη μεγάλη ηλικία του υπηρετούσε στα μάχιμα τμήματα μέχρι το τέλος του Εμφύλιου πολέμου. Τραυματίστηκε αρκετές φορές. Πολιτικός

Φρεγγίδης Κώστας και Σοφία Φρεγγίδου

πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία. Επαναπατρίστηκε το 1976.

2. Σοφία Φρεγγίδου, σύζυγος του Κώστα, στο ΕΑΜ απ' το 1941. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1942. Στις αρχές του 1946 κατατάχθηκε εθελοντικά στο ΔΣΕ. Υπηρετούσε σαν νοσοκόμα. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία. Επαναπατρίστηκε το 1976.

Φρεγγίδου Μαρία του Κώστα

Φρεγγίδου Ελπίδα - Μητρολιού

3. Μαρία Φρεγγίδου-Ασήμη, κόρη του Κώστα. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1942. Δραστήρια ΕΠΟΝίτισσα. Στο βουνό κατατάχθηκε στο ΔΣΕ εθελοντικά απ' το 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε επανειλημμένα. Διακρίνονταν για την παλικαριά της στις μάχες. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Πολιτική πρόσφυγας στη Βουλγαρία.

Φρεγγίδου Αλεξάνδρα - Ράτζου

4. Ελπίδα Φρεγγίδου-Μητρολιού, κόρη του Κώστα. Στην ΕΠΟΝ και στο ΚΚΕ απ' το 1943. Γραμματέας της ΕΠΟΝ του χωριού της. Στο ΔΣΕ κατατάχθηκε εθελοντικά το 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, στην αρχή στα τμήματα της Κ. Μακεδονίας κι αργότερα στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Τραυματίστηκε δυό φορές. Υπολοχαγός του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία. Επαναπατρίστηκε στην Ελλάδα το 1977.

5. Αλεξάνδρα Φρεγγίδου-Ράτζου, κόρη του Κώστα. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Μια απ' τις πρώτες αντάρτισσες, ομαδάρχης. Ήταν πολύ δραστήρια και μαχητική. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες. Σε μια από αυτές και συγκεκριμένα στην μάχη της Αρναίας Χαλκιδικής τραυματίστηκε βαριά στο αριστερό πόδι με αποτέλεσμα να της το κόψουν ψηλά στο μηρό και να μείνει ανάπηρη. Πολιτική πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία. Επαναπατρίστηκε στην Ελλάδα.

6. Τα άλλα δυό μικρότερα παιδιά του Κώστα και της Σοφίας Φρεγγίδου, ο Γιάννης και η Μάρθα έμειναν στην Ελλάδα στα χέρια της γιαγιάς τους Παρέσσας. Αυτή τα φρόντισε και τα μεγάλωσε σε συνθήκες συνεχών διώξεων, πείνας, τρομερής ανέχειας και στερήσεων. Γιαγιά κι εγγόνια περίμεναν με αγωνία και ελπίδα πως κάποτε θα έρθει εκείνη η πολυπόθητη στιγμή να ανταμώσουν με όλα τα άλλα συγγενικά προσφιλή πρόσωπα της οικογένειάς τους, που βρισκόταν στην αναγκαστική προσφυγιά. Όμως η γιαγιά Παρέσσα έφυγε με τον καημό της χωρίς να προλάβει να τους δει. Οι μεγάλες δυσκολίες και οι στερήσεις την οδήγησαν σε πρόωρο θάνατο.

Φρεγγίδης Θεόδωρος

Φρεγγίδης Δημήτριος

7. Θεόδωρος Φρεγγίδης, αδερφός του Κώστα. Γεννήθηκε στον Καύκασο το 1904. Εγκαταστάθηκε στο ίδιο χωριό Μελισσουργός το 1922. Απ' το 1941 γραμματέας του ΕΑΜ του χωριού του. Στο ΚΚΕ απ' το 1942. ΕφεδροΕΛΑΣίτης. Παρά τη σχετικά μεγάλη του ηλικία, άφησε την γυναίκα του και 5 παιδιά του στο σπίτι και απ' το 1946 κατατάσσεται εθελοντικά στο ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες. Πολιτικός πρόσφυγας στην Πολωνία.

8. Δημήτρης Φρεγγίδης του Γιάννη, αδερφός του Κώστα. Γεννήθηκε στον Καύκασο το 1914 και εγκαταστάθηκε το 1922 στο χωριό Μελισσουργός του Κιλκίς. Στο ΕΑΜ απ' το 1941. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1942. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1946, εθελοντής. Συμμετείχε σε πολλές μάχες. Διακρίνονταν για την παλικαριά του. Αναδείχτηκε σε διοικητή λόχου. 'Επεσε στη μάχη στα Κερδύλια το 1948.

Β. Αυτοί που έπεσαν στα πεδία των μαχών, τιμημένοι νεκροί του ΔΣΕ

-1. Ασλανίδης Κώστας του Νίκου. Γεννήθηκε το 1929 στην Κριστώνη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Του απονεμήθηκε το μετάλλιο Ανδρείας. 'Επεσε στη μάχη του Μπίκοβικ στις 28.12.48. Υπολ/γός, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

2. Αθανασιάδου Μαρία του Λάζαρου. Γεννήθηκε το 1927 στο χωριό Μελισσουργός του Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το Σεπτέμβρη του 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στη μάχη της Ζούζουλης Γράμμου το 1948.

Αθανασιάδου Μαρία

3. Αναστασιάδης Θεόφιλος του Θεοδώρου. Γεννήθηκε το 1925 στην Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 18.10.47. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Κάντσικο Γράμμου στις 2.4.49. Προήχθη τιμητικά σε υπολ/γό του ΔΣΕ.

4. Αβαραμίδης Στέργιος του Γιώργου. Γεννήθηκε το 1923 στο χωριό Ακρίτας Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' την άνοιξη του 1946. Έπεσε στο Γράμμο το 1948. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

5. Αδαμίδης Ανδρέας του Αλεξάνδρου. Γεννήθηκε το 1928 στο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το Φθινόπωρο το 1948. Ονομάστηκε Ανθ/γός του ΔΣΕ. Έπεσε τον Ιούνη του 1949 στη Θεσσαλονίκη.

6. Αθαναηλίδης Σπύρος του Στέφανου. Γεννήθηκε το 1928 στο Βαφιαχώρι Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 1.9.47. Ονομάστηκε Ανθ/γός του ΔΣΕ. Έπεσε στο Γράμμο το 1948.

7. Αλμανίδης Ισαάκ του Νίκου. Γεννήθηκε το 1924 στο Καβαλάρι Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ στις 15.9.46. Έπεσε στην μάχη Οξυάς Γράμμου στις 21.4.49. Λοχαγός πεζικού τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

8. Αναστασιάδης Βασίλης του Ιωσήφ. Γεννήθηκε το 1927 στην Ακροποταμιά Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1.10.46. Έπεσε στα Γκλάβατα Βίτσι το 1949. Ανθ/γός, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

9. Αποστολίδης Ξενοφών του Γιάννη. Γεννήθηκε το 1916 στο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ στις 28.10.47. Έπεσε τον Απρίλη του 1948 στο Κραν Κορωνέ. Με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 15.10.48 ονομάστηκε ανθ/γός, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

10. Αυγερίδης Κοσμάς του Γιάννη. Γεννήθηκε το 1913 στο

Μεταλλικό Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 27.6.47. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ. 'Επεσε το 1948 στο Κιλκίς.

Βασιλειάδου 'Ολγα

11. Βασιλειάδου 'Ολγα του Γιώργη. Γεννήθηκε το 1931 στο Γερακάρι Κιλκίς. Μαθήτρια Γυμνασίου. Προέρχονταν από επαναστατική οικογένεια, που όλα τα μέλη της δόθηκαν ολοκληρωτικά στους δημοκρατικούς και επαναστατικούς αγώνες του λαού μας. Οργανώνεται στην ΕΠΟΝ και γίνεται δραστήριο μέλος της. Στις 8.11.46 και σε ηλικία 15 χρονών παίρνει το δρόμο του βουνού, κατατάσσεται εθελοντικά στο ΔΣΕ. Παίρνει μέρος σε πολλές μάχες και επανειλημμένα διακρίνεται. Γι' αυτή τη σημαντική της πολεμική προσφορά επιλέγεται και στέλνεται στην ΣΤ' σειρά της ΣΑΓΑ. Στα 18 της χρόνια ονομάζεται ανθ/γός πεζικού του ΔΣΕ. Παίρνει μέρος σε όλες τις μάχες για την ανακατάληψη του Γράμμου το 1949. Ιδιαίτερη παλικαριά και αποφασιστικότητα έδειξε στη μεγάλη επιθετική ενέργεια του ΔΣΕ για την κατάληψη του ισχυρού αμυντικού οχυρού στα Πατώματα. Να τι μας γράφει γι' αυτή τη γενναία παρτιζάνα ο διοικητής του λόχου της Μεταλλίδης Ηλίας. «Τον Ιούλη του 1949 το τάγμα του Δ. Κιτσούλη ήταν καταυλισμένο στα υψώματα της Σφήκας-Βίτσι. Εκεί ήρθε διαταγή να πάμε για μάχη. Ανακοίνωσα ότι πάμε για μια μακρινή πορεία διάρκειας πάνω από 12 ώρες. 'Οτι μαζί μας θα πάρουμε ελαφρό πολεμικό υλικό. Ταυτόχρονα τους είπα ότι αυτοί που αισθάνονται ότι αδυνατούν να πάρουν μέρος σ' αυτή την κουραστική πορεία να μείνουν προσωρινά στον καταυλισμό. Στην κατηγορία των ανήμπορων αυτή τη φορά ήταν και η 'Ολγα Βασιλειάδου, η οποία όχι μονάχα κατηγορηματικά αρνήθηκε να μείνει προσωρινά πίσω, αλλά και έβαλε τα κλάματα λέγοντας χαρακτηριστικά: «Συν. Ιοχαγέ, εγώ θα πάω μαζί με το λόχο μου, όπου πάνε όλοι οι μαχητές του λόχου μας και ό,τι συμβεί με τους άλλους ας συμβεί και με μένα». Δεν μπορούσε να μη συγκινηθεί κανείς από αυτή τη γενναία στάση αυτής της νεαρής και φλογερής παρτιζάνας. 'Ετσι ακολούθησε κι αυτή στην πορεία προς τη μάχη. Την νύχτα στις 23.7.49 ο λόχος μας εξαπόλυσε μια κεραυνοβόλα επίθεση

που είχε σαν σκοπό να καταλάβει ένα λόφο ισχυρά οχυρωμένο στην περιοχή Κάτω Κλεινές Φλώρινας. Το αποτέλεσμα αυτής της επίθεσης ήταν να καταληφθεί το εχθρικό οχυρό, να εξοντωθεί όλη η φρουρά του, να πιαστούν αιχμάλωτοι, να παρθούν λάφυρα.

Αμέσως μετά την κατάληψη του οχυρού οι μαχητές μπήκαν μέσα στα εχθρικά χαρακώματα και πήραν θέσεις μάχης με σκοπό να αντιμετωπίσουν πιθανή αντεπίθεση του αντιπάλου. Στο χαράκωμα που κι εγω πήρα θέση ήταν και η 'Ολγα Βασιλειάδου. Δεν πέρασε πολλή ώρα και η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία συγκεντρώνει καινούργιες δυνάμεις και περνάει σε αντεπίθεση με σκοπό την ανακατάληψη του χαμένου υψώματος. Διεξήχθηκε μια επίμονη αμυντική μάχη, η εμπροσθοφυλακή των επιτιθέμενων φαντάρων μας πλησίασε στα 30-40. Ετοιμάζονται να ριχτούν και να μπουν στα χαρακώματα να μας εκδιώξουν. Δίπλα μου με το αυτόματο στο χέρι μάχεται με πείσμα και η 'Ολγα Βασιλειάδου. Προβάλλει σθεναρή αντίσταση. Δεν σκέφτεται για πίσω. Σε λίγο η ορμητικότητα του εχθρού καλμάρει. Αρχίζουν να υποχωρούν. Σ' αυτή την τόσο σκληρή πολεμική αναμέτρηση έπεσε μάχοντας ηρωικά από εχθρική σφαίρα και η λεβέντισσα αυτή νεαρή αντάρτισσα. Με πρόταση της διοίκησης της ΣΑΓΑ και με Δ/γμα της ΠΔΚ της απονεμήθηκε τιμητικά ο βαθμός υπολ/γού, τιμημένου νεκρού του ΔΣΕ«.

12. Γαβριηλίδης Αριστοτέλης. Γεννήθηκε το 1930 στην Κοκκινιά Κιλκίς. Πολιτικός Επίτροπος τμήματος του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε στα Πατώματα Γράμμου την άνοιξη του 1949.

13. Γαβριηλίδης Θεμιστοκλής του Παύλου. Γεννήθηκε το 1925 στην Κοκκινιά Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στον ΔΣΕ απ' τον Ιούνη του 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ. 'Επεσε στη μάχη του Βίτσι τον Οκτώβρη του 1948.

Γαβριηλίδης Θεμιστοκλής

14. Γεωργίου Δημήτρης του Κώστα. Λογιστής. Γεννήθηκε το 1913 στους Αγίους Θεοδώρους Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 26.10.46. Επίλαρχος του ΔΣΕ. 'Επεσε στο Καλαμάκι Λάρισας τον Οκτώβρη του 1949.

15. Γιακοσίδης Ιάκωβος του

Γιώργη. Γεννήθηκε το 1912 στο Περιστέρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 7.9.46. Υπολ/γός πεζικού του ΔΣΕ. Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 12.5.48. Έπεσε το Μάη του 1949 στο Ροπέσκο.

16. Γραμματικόπουλος Παύλος του Κώστα απ' τη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 5.10.47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στα Λαχανά το 1949.

17. Γρηγοριάδης Θανάσης του Αργύρη. Γεννήθηκε το 1912 στο Περιστέρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Είχε προαχθεί τιμητικά σε υπολ/γό πυροβολικού του ΔΣΕ. Έπεσε στα Κερδύλια το 1948.

18. Γρηγοριάδης Παναγιώτης του Αργύρη. Γεννήθηκε το 1926 στο Περιστέρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Μπέλλες το 1949.

19. Δαμιανίδης Φώτης του Βλαδίμιρου. Απ' τη Μεγάλη Στέρνα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Ανθ/γός Π Επίτροπος της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 12.6.49 στη θέση Αντίσκηνο του Κάμπου Μουριών Κιλκίς.

20. Δημητριάδης Γιάννης του Χρήστου. Γεννήθηκε το 1931 στην Πικρολίμνη Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 1.12.46. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε το 1948 στην περιοχή της Χαλκιδικής.

21. Έππας Πέτρος του Δημήτρη απ' το Σκρα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός πεζικού του ΔΣΕ. Υπηρετούσε στα τμήματα ΚΓΑΝΕ. Έπεσε στη γέφυρα Κοράκου του Αχελώου το 1949.

22. Ζαχαριάδης Παύλος του Γρηγόρη απ' το Κιλκίς. Δάσκαλος. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1.11.47. Ταγματάρχης ΠΕ του ΔΣΕ. Έπεσε το 1950 στη Σπηλιά Καμήλας.

23. Ηλιόπουλος Αριστείδης του Δαμιανού. Γεννήθηκε το 1921 στην Νέα Σάντα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε το ύψωμα Κάμενικ Γράμμου το 1948. Με Δ/γμα της ΠΔΚ έχει προαχθεί τιμητικά σε Υπολ/γό του ΔΣΕ.

24. Ηλιάδης Χαράλαμπος του Γιάννη. Γεννήθηκε το 1916 στο χωριό Ρόδων Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Έφεδρος αξιωματικός του Ελληνικού στρατού. Διοικητής τάγματος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ από Ιούλη 1946. Απ' τις αρχές του 1947 διοικητής τάγματος του ΔΣΕ. Έπεσε στις 7.7.47 στη μάχη του Πύργου Κοτύλης Γράμμου. Με Δ/γμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά συνταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ.

25. Ηλιόπουλος Δανιήλ του Σωτήρη. Γεννήθηκε το 1919 στην Κολχίδα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 12.2.47. Ανθ/γός ΠΕ του ΔΣΕ. Τιμήθηκε με το Μετάλλιο Ανδρείας. Έπεσε στον Προφήτη

Ηλία Οξυάς Γράμμου. Λοχαγός, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

26. Ιωαννίδης Γεώργιος του Γιάννη. Γεννήθηκε το 1925 στην Κοκκινιά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15.11.46. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπηρετούσε στη 20η Ταξιαρχία. Έπεσε τον Ιούλη του 1949.

27. Ιωαννίδης Ιάκωβος του Κώστα. Απ' την Κοκκινιά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 2.6.46. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Είχε προαχθεί σε Υπολ/γό του ΔΣΕ. Έπεσε στις 27.7.49 στο ύψωμα Κούλα Βίτσι. Με πρόταση της 18ης Ταξιαρχίας προήχθη τιμητικά σε Λοχαγό του ΔΣΕ.

28. Ιωσηφίδης Γιώργος του Αλέκου. Γεννήθηκε το 1926 στο χωριό Κριστώνη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1.1.48. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Τραυματίσθηκε σοβαρά στο ύψωμα Τσαγκούς-Καραούλ Γράμμου και υπέκυψε στα τραύματά του το 1949. Με πρόταση της 16ης Ταξιαρχίας προήχθη τιμητικά σε υπολ/γό του ΔΣΕ.

29. Ιωαννίδης Δαμιανός του Αχιλλέα. Γεννήθηκε το 1928 στην Αργυρούπολη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15.11.46. Έπεσε στις 9.6.49 στο Ράντοσι Βίτσι. Με πρόταση της 15ης Ταξιαρχίας ονομάστηκε από την ΠΔΚ ανθ/γός πεζικού.

30. Ιντσίδης Δημήτριος του Λάζαρου. Γεννήθηκε το 1916 στο Λειψύδριο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 27.2.46. Υπολ/γός ΠΕ του ΔΣΕ. Έπεσε τον Αύγουστο του 1949 στα Κρούσια.

31. Καλαϊτζίδου Ελισάβετ του Κυριάκου. Γεννήθηκε το 1928 στον Καύκασο. Κατοικούσε στο Μυλοχώρι Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 6.12.46. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 8.5.48 στο Μεγάλο Σειρίνι Γρεβενών. Έχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό τιμημένη νεκρή του ΔΣΕ.

32. Κανονίδου Πολυξένη του Παύλου. Γεννήθηκε το 1930 στο Παλιό Γυναικόκαστρο Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 18.12.46. Ανθ/γός πεζικού της ΣΑΓΑ. Έπεσε το Μάη του 1948 στο Μπέλλες.

33. Καρατσαΐδης Παύλος του Σάββα. Γεννήθηκε το 1930 στο Μονόλιθο Κιλκίς. Κατοικούσε στην Κορομηλιά. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 22.9.46. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Γερελί Σουφλίου τον Ιούνη του 1948.

34. Κιορτσίδης Γιώργος του Λευτέρη απ' το Μικρό Δάσος Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Ονομάστηκε υπολ/γός στις 2.8.49. Έπεσε στα Τσερνάλια το Σεπτέμβρη του 1949.

35. Κωνσταντινίδης Αποστόλης του Νεόκλητου απ' τη Θεοδοσία Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς

της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην περιοχή Κρούσια.

36. Καρολίδου Μαρία του Αλέκου απ' το Μυλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Μάρτη του 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις αρχές του 1949 στον Πολύγυρο Κιλκίς.

37. Κομεδίδης Νικόλαος. Γεννήθηκε το 1926 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 7.9.46. Έπεσε στη μάχη του Κραν Κορωνέ.

38. Κωτσαλίδης Βάνιας. Γεννήθηκε το 1924 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 7.9.46. Πιάστηκε αιχμάλωτος το 1947. Τα κοινωνικά αποβράσματα του «εθνικόφρονου» μοναρχοφασιστικού στρατού του έκοψαν το κεφάλι και το κρέμασαν στην πλατεία του χωριού.

39. Κωστίδης Βίκτορας του Γιώργη. Γεννήθηκε το 1920 στα Βάϊα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 22.6.47. Ονομάστηκε υπολ/γός ΠΕ στις 21.9.48. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12.2.49.

40. Κομεσίδης Βασίλης του Μιχάλη. Γεννήθηκε το 1926 στον Άγιο Αντώνιο Κιλκίς. Εργάτης, σωφέρ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 4.8.46. Ονομάστηκε ανθ/γός μηχανικού στις 12.4.49. Έπεσε στις Κάτω Κλεινές Φλώρινας στις 12.5.49. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός. Δ/γμα ΠΔΚ 7.7.49.

41. Κωνσταντινίδου Αναστασία (Τασία). Γεννήθηκε το 1927 στο Γερακάρι Κιλκίς. Απόφοιτη Γυμνασίου. Μέλος της ΟΚΝΕ. Γραμματέας τομεακού συμβουλίου της ΕΠΟΝ. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1943. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην Μάχη του Μπίκοβικ στις 28.12.48.

Κωνσταντινίδου Αναστασία

42. Κορτέσης Αντώνης του Παναγιώτη. Γεννήθηκε το 1916 στη Ροδεσιά και κατοικούσε στο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 4.8.48. Ονομάστηκε Ανθ/γός πεζικού. Δ/γμα 6.10.48. Έπεσε στη μάχη του Γράμμου στις 28.8.49. Με πρόταση της Μονάδας πυροβολικού προήχθη από την ΠΔΚ σε υπολ/γό ΠΕ τιμημένο νεκρό του ΔΣΕ.

43. Κυπραίος Νίκος του Δήμου. Γεννήθηκε το 1922 και κατοικούσε στο Γαλλικό Κιλκίς. Εργάτης, σιδεράς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 22.6.47. Ονομάστηκε Ανθ/γός μηχανικού στις 15.10.48. Έπεσε

πολεμώντας στα τμήματα της ΥΙ Μεραρχίας του ΔΣΕ. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

44. Λαζαρίδης Θεμιστοκλής του Βασίλη. Γεννήθηκε το 1928 στο Καπνοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 20.2.47. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στο Μπίκοβικ Βίτσι στις 14.11.48.

45. Λαζαρίδου Ελένη του Θεμιστοκλή απ' το Καπνοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ. Διμοιρίτισσα. 'Επεσε τον Αύγουστο του 1948 στο Κιλκίς.

46. Λαμπριανίδης Παναγιώτης του Μιχάλη. Γεννήθηκε το 1928 στους Πετράδες Κιλκίς. Εργάτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 10.9.47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στις 10.5.49 στο Βίτσι.

47. Λαμπρόπουλος Φώτης του Νίκου. Γεννήθηκε το 1924 στο Θεοδωράκι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 20.9.46. Ανθ/γός πεζικού. Δ/γμα ΠΔΚ από 25.10.48. 'Επεσε στις Μουριές Κιλκίς το 1948.

48. Μαραντίδης Θεόδωρος του Παύλου. Γεννήθηκε το 1924 στο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 8.3.47. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στις 3.8.48 στο Νικολέρι-Αμμούδα Γράμμου. 'Εχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό του ΔΣΕ.

49. Μαχαιρίδης Δημοσθένης του Σωκράτη. Γεννήθηκε το 1929 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. Στο ΔΣΕ από 22.12.46. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε το 1950 στο Πετρίτσι.

50. Μιχαηλίδης Γιώργος του Κώστα. Γεννήθηκε το 1927 στη Μεγάλη Στέρνα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στο Μπίκοβικ το 1948.

51. Μεταλλίδης Κώστας του Παναγιώτη. Γεννήθηκε το 1921 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ από το 1942. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ από 1947. Λοχαγός του ΔΣΕ. 'Επεσε στο Βαθύ το 1947.

52. Μιχαηλίδης Αλέκος του Αναστάση απ' το Μηλοχώρι Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Διοικητής Λόχου. 'Επεσε στο Τέμπολο Κιλκίς το 1948.

53. Μαρτινίδης Βασίλης (Σαλταπίδας), απ' την Πλαγιά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ταγματάρχης, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ. Δ/γμα 28.1.48.

54. Μιχαηλίδης Λάζαρος του Σπύρου. Γεννήθηκε το 1925 στη Μεγάλη Στέρνα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 27.4.47. Υπηρετούσε στη 6η Μεραρχία με τον βαθμό του Ανθ/γού. 'Επεσε στις 10.1.48 στη Θεσσαλονίκη.

55. Μπότσης Χρήστος του Γιώργη. Γεννήθηκε το 1926 στο χωριό Κάρπη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 20.11.46. Ονομάστηκε

Νικηΐδης Νίκος

Παπασταθοπούλου Χρύσα

Ανθ/γός του ΔΣΕ. 'Επεσε στο Καϊμακτσαλάν το 1949.

56. Μωϋσίδης Δημήτρης του Γρηγόρη. Γεννήθηκε το 1917 στους Ευζώνους Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 17.12.46. Ανθ/γός ΠΕ του ΔΣΕ. 'Επεσε στις 27.12.48 στο ύψωμα 1341 στο Βίτσι. Με πρόταση της 105ης Ταξιαρχίας έχει προαχθεί από την ΠΔΚ τιμητικά σε λοχαγό Π Επίτροπο.

57. Νικηΐδης Νίκος του Μιχάκη (Κόλιας). Στην ΟΚΝΕ απ' το 1933. Πήρε δραστήριο μέρος στα γεγονότα στις 9η Μάη στη Θεσσαλονίκη. Στο ΚΚΕ από 1941. Απόφοιτος αξιωματικός της Σχολής Ευελπίδων. Διοικητής Τάγματος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' το Μάη του 1946. Σαν διοικητής τάγματος της 107 Ταξιαρχίας διακρίθηκε στις μεγάλες μάχες του Γράμμου το 1948. Με Δ/γμα της ΠΔΚ προήχθη από ταγματάρχης σε αντισ/ρχη πεζικού για ανδραγαθεία. Απ' τις αρχές του 1949 διοικητής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στο Ταμπούρι Γράμμου. Με Δ/γμα της ΠΔΚ προήχθη τιμητικά στο βαθμό του Συνταγματάρχη πεζικού.

58. Παπασταθοπούλου Χρύσα του Γιώργη (Ζένα). Απ' τη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 26.11.46. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στις 13.8.49 στο ύψωμα 1311. Λοχαγός τιμημένη νεκρή του ΔΣΕ.

59. Παρλαχίδης Χρήστος. Γεννήθηκε το 1915 στη Ξηρόβρυση Κιλκίς. Στο ΔΣΕ από 8.9.46. 'Επεσε στις 12 Νοεμβρίου του 1949 κατά την υποχώρηση των τμημάτων του Αρχηγείου Μπέλλες.

60. Παπαδόπουλος Ηλίας του Πρόδρομου. Απ' το Βάλτο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15.9.47. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ. Έπεσε το 1949 στα Κρούσια.

61. Σαββίδου Θεοδοσία του Γιάννη απ' το Παλατιανό Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε το 1948 στην Στρατονίκη Χαλκιδικής.

62. Σιδέρης Θεοχάρης του Γιώργη. Γεννήθηκε το 1928 στη Μεγάλη Στέρνα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 9.6.47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην Ζέρμα Γράμμου 19.4.49. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός.

63. Σαββίδης Διογένης. Γεννήθηκε το 1925 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το Δεκέμβρη του 1946. Έπεσε στη μάχη Άνω Πορόγια. Με Δ/γμα της ΠΔΚ ονομάστηκε Ανθ/γός.

64. Σαββίδης Θεόδωρος του Βασίλη. Γεννήθηκε το 1928 στην Ξερόβρυση Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Νοέμβρη του 1946. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Βίτσι το 1949.

65. Σαραντίδης Χαράλαμπος του Παύλου. Γεννήθηκε το 1926 στην Ξηρόβρυση Κιλκίς. Απόφοιτος Γυμνασίου. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Οκτώβρη του 1946. Έπεσε στις 4.8.48 στο ύψωμα Ταμπούρι Γράμμου. Ταγματάρχης ΠΕ τιμημένος νεκρός. Δ/γμα ΠΔΚ 28.9.48.

66. Σλαύκος Θωμάς του Χρήστου. Γεννήθηκε το 1916 στη Γουμένισσα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15.10.46. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 11.8.49 στο Λέσιτς Βίτσι. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός.

67. Σουμελίδης Συμεών του Λευτέρη απ' το Ελευθεροχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 22.2.47. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 10.3.49 στα Κρούσια.

68. Σαββίδου Θεοδοσία του Γιάννη απ' το Παλατιανό Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε το 1948 στη Στρατονίκη Χαλκιδικής.

69. Σπυρίδης Αναστάσιος του Καλλίνικου απ' το Μηλοχώρι Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 27.12.48 στο Μπίκοβικ Βίτσι.

70. Σαλονικίδης Βαγγέλης του Κώστα απ' την Κολχίδα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στα Πατώματα Γράμμου το 1949.

71. Σκορδόμπεης Δημήτριος (Λυκούργος). Γεννήθηκε το 1921 στο Γαλατά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Αναδείχτηκε σε

διοικητή Διλοχίας. Έπεσε στη μάχη του Κραν Κορωνέ το 1948.

72. Σοφτσής Γιάννης του Βαγγέλη. Γεννήθηκε το 1926 στην Κάρπη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Πολέμησε στα τμήματα της Ρούμελης. Ήταν ομαδάρχης. Έπεσε ηρωικά στη μάχη στο Δενδρούλι Δομνίτσας στις 31.7.48. Ανθ/γός τιμημένος νεκρός. Δ/γμα ΠΔΚ 8.5.49.

73. Σταμπουλίδης Παντελής του Συμεών. Γεννήθηκε το 1926 στο Καβαλάρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Έπεσε στην μάχη Αναράχης πολεμώντας ηρωικά εναντίον εχθρικού τάνκ. Ανθ/γός τιμημένος νεκρός.

74. Σωτηρίδης Γιάννης του Γρηγόρη. Γεννήθηκε το 1924 στην Κριστώνα Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 7.9.46. Ονομάστηκε υπολ/γός πεζικού. Διατέλεσε διοικητής λόχου. Έπεσε το Φλεβάρη του 1949 στα Κερδύλια.

75. Τσαντεκίδης Πέτρος του Ιωσήφ απ' το Πευκόδασος Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15.1.47. Ανθ/γός ΠΕ της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 15.3.49 στα Κρούσια.

76. Τσουκαλίδης Θεόδωρος του Θεοδώρου. Γεννήθηκε το 1925 στο χωριό Αμάραντος Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Αύγουστο 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε το 1949 στο Πετρίτσι.

77. Τερζής Θανάσης του Δημήτρη. Γεννήθηκε το 1912 στην Κάρπη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 10.10.46. Ομαδάρχης του Λόχου διοίκησης του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Έπεσε το 1948 στην Πέτρα Μούκα Γράμμου. Με Δ/γμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός πεζικού.

78. Τριανταφυλλίδης Κυριάκος του Κυριάκου. Γεννήθηκε το 1926 στο Παλαιό Γυναικόκαστρο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 5.5.47. Ανθ/γός ΠΕ του ΔΣΕ. Έπεσε στις 15.12.48 στους Ευζώνους Κιλκίς.

79. Τσαμαντουρίδης Στέφανος του Παρασκευά. Γεννήθηκε το 1924 στο Παλαιό Γυναικόκαστρο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 4.5.47. Ταγματάρχης πεζικού. Έπεσε στις 19.5.50 στην Κορώνα Κιλκίς.

80. Φωτιάδης Δημήτριος του Αλέκου. Γεννήθηκε το 1925 στο Μηλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 5.9.46. Έπεσε τον Αύγουστο το 1948 στον Τυχώνα σαν διοικητής λόχου. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός.

81. Φωτιάδης Κώστας του Παναγιώτη. Γεννήθηκε το 1918 στο Λειψύδριο Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 30.5.46. Υπολ/γός πεζικού. Έπεσε το Νοέμβρη του 1948 στο Σταυροχώρι.

Φωτιάδης Δημήτριος του Αλέκου

Χριστοφορίδης Κυριάκος

82. Χριστοφορίδης Κυριάκος του Θεοδώρου. Γεννήθηκε το 1927 στο Ελληνικό Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 17.7.46. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στο Τομπούρι Φούρκας στις 7.1.49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ 26.5.49 έχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό πεζικού.

83. Χρυσοχοΐδης Τηλέμαχος του Παύλου. Γεννήθηκε το 1925 στην Ξερόβρυση Κιλκίς. Απόφοιτος Γυμνασίου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Οκτώβρη του 1946. Ταγματάρχης Πολιτοφυλακής της περιοχής του Βίτσι. 'Επεσε στο Μάλι Μάδι το 1948.

84. Χριστοφορίδης Χρήστος του Ανέστη (Γαρέφης). Γεννήθηκε το 1912 και κατοικούσε στο Τέρπυλο Κιλκίς. Στέλεχος του ΚΚΕ. Το 1946 βγήκε στις πρώτες αντάρτικες ομάδες της περιοχής και αναδείχτηκε ηγετικό στέλεχος. Τον Ιούνη του 1947 πιάστηκε βαριά τραυματισμένος από τους μοναρχοφασίστες στα Κρούσια. Τον μετέφεραν στο Κιλκίς και τον πέρασαν από στρατοδικείο. Τόσο στην ανάκριση που συνοδεύονταν από βασανιστήρια, όσο και στο δικαστήριο κράτησε ηρωική στάση. Τον εκτέλεσαν στο Κιλκίς με απόφαση του έκτακτου στρατοδικείου. Η ΠΔΚ με Δ/γμά της στις 15.10.48 τον ονόμασε μετά θάνατο αντισυνταγματάρχη πεζικού.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να επισημανθούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από έρευνα που έγινε και έδωσε τα παρακάτω:

α) 'Οτι οι Νομοί Λάρισας και Κιλκίς έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό σε αριθμο πεσόντων από απόφοιτους αξιωματικούς της ΣΑΓΑ σε σύγκριση με τους υπόλοιπους Νομούς της Ελλάδος. β) Η έρευνα αυτή

στηρίχθηκε στα επίσημα στοιχεία του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ, που μαρτυρούν ότι οι δυό παραπάνω Νομοί είχαν ισάριθμες απώλειες, δηλαδή, είχαν ο καθένας από 44 πεσόντες τιμημένους νεκρούς του ΔΣΕ, απόφοιτους της ΣΑΓΑ (βλέπε βιβλίο «ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ», Εκδοτικό ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ Σεπτέμβρης 1954). γ) Εάν τώρα παρθεί υπόψη ότι ο Νομός Λάρισας είχε περίπου διπλάσιο πληθυσμό σε σύγκριση μ' εκείνον του Νομού Κιλκίς, αυτό σημαίνει ότι το αντιπροσωπευτικό ποσοστό των πεσόντων του τελευταίου είναι πολύ πιό μεγάλο απ' το ποσοστό του πρώτου νομού Λάρισας.

Γ. Μερικά από τα καταξιωμένα παλικάρια του Νομού Κιλκίς του ΔΣΕ που επανειλημμένα διακρίθηκαν στα πεδία των μαχών

Αθαναηλίδης Θεόφιλος

1. Αθαναηλίδης Θεόφιλος του Ηλία. Γεννήθηκε το 1925 στο Χορήγι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Πολεμώντας απ' τις γραμμές του ΕΛΑΣ πήρε μέρος σε πολλές μάχες εναντίον των Γερμανών, Βουλγάρων κατακτητών και των ΠΑΟΤζήδων, συνεργατών τους. Στο ΔΣΕ από Σεπτέμβρη του 1946. Πήρε μέρος στις μάχες, όπως: Μπέλλες, Κρούσια, Νιγρίτα, Γράμμος, Βίτσι, 'Εδεσσα, Νάουσα κλπ. Τραυματίστηκε τρεις φορές.

2. Αρτζανίδης Θεοχάρης. Γεννήθηκε το 1928 στο Μαυρονέρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Πολέμησε ενάντια στους Γερμανούς και Ιταλούς κατακτητές. Στο ΔΣΕ από Οκτώβρη του 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Διατέλεσε διμοιρίτης και διοικητής λόχου. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Ανάμεσα στις κυριότερες μάχες που πήρε μέρος, ήταν στο Μπέλλες, Κρούσια, Νιγρίτα, Σέρρες, Δράμα, Βίτσι, Γράμμο κλπ. Τραυματίστηκε τρεις φορές.

3. Γεωργιάδης Νίκος του Σπύρου. Γεννήθηκε το 1923 στο Χορήγι

Αρτζανίδης Θεοχάρης

Γεωργιάδης Νίκος

Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες εναντίον των Γερμανών και Ιταλών κατακτητών. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ. Ανάμεσα στις κυριότερες μάχες που πήρε μέρος ήταν στα Κρούσια, Μπέλλες, Γράμμο, Βίτσι κλπ. Τραυματίστηκε 4 φορές. Ανάπηρος του ΔΣΕ.

4. Γαβριηλίδης Σωκράτης του Αλέκου. Γεννήθηκε το 1924 στην

Γαβριηλίδης Σωκράτης του Αλέκου

Ιωαννίδης Λάζαρος

Κωνσταντινίδης Κώστας

Καραμανώλης (Κρυστάλης) Γιάννης

Κοκκινιά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε 3 φορές. Διοικητής λόχου του ΔΣΕ. Πέθανε πολιτικός πρόσφυγας στην Ουγγαρία.

5. Ιωαννίδης Λάζαρος του Αναστάση. Γεννήθηκε το 1916 στην Κριστώνη Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Πήρε μέρος σε μάχες ενάντια στους ξένους κατακτητές 1942-1944. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Σαν διοικητής πυροβολαρχίας πήρε μέρος σε πολλές μάχες στο Γράμμο και στο Βίτσι.

6. Κωνσταντινίδης Κώστας του Στεφάνου. Γεννήθηκε το 1925 στο Χορήγι Κιλκίς. Μέλος της ΟΚΝΕ απ' το 1942. Μετά μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Πολέμησε τους Γερμανούς και Ιταλούς κατακτητές. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μάχες όπως στα Κρούσια, Μπέλλες, Νιγρίτα, Γράμμο, Βίτσι κλπ. Τραυματίστηκε τρεις φορές.

7. Καραμανώλης (Κρυστάλλης) Γιάννης. Γεννήθηκε στο Μηλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ από 1937. ΕΛΑΣίτης. Πολέμησε τους ξένους κατακτητές. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γός της Σχολής μηχανικού (σαμποτέρ). Υπηρετούσε στη ΥΙ Μεραρχία του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και σαμποτάζ. Τραυματίστηκε τρεις φορές.

8. Καραμανώλη (Κρυστάλλη) Μαρία του Κυριάκου. Γεννήθηκε στο Μηλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Διατέλεσε διοικητής διμοιρίας. Πήρε μέρος σε

Καραμανώλη (Κρυστάλη) Μαρία

Μακράκη Χριστίνα

πολλές μάχες και επανειλημμένα διακρίθηκε. Τραυματίστηκε τέσσερις φορές.

9. Μακράκη Χριστίνα του Γρηγόρη (Καραπίδου). Γεννήθηκε το 1930 στην Ποντοκερασσιά Κιλκίς. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και επανειλημμένα διακρίθηκε. Στη μάχη του Δενδροχωρίου Βίτσι τραυματίστηκε σοβαρά με αποτέλεσμα να της κόψουν το ένα πόδι. Ανάπηρη του ΔΣΕ.

10. Μεταλλίδης Ηλίας του Παναγιώτη από την Ξερόβρυση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και επανειλημμένα διακρίθηκε. Ιδιαίτερη ανδρεία και γενναιότητα έδειξε στις μεγάλες επιτυχημένες μάχες του ΔΣΕ στο Λέσιτς και στα Πατώματα. Η ΠΔΚ του βουνού του απένειμε το Μετάλλιο ανδρείας. Τρεις φορές τραυματίας.

Πετρίδης Πέτρος

11. Πετρίδης Πέτρος του Γιώργου (Πέτκας). Κατοικούσε και στο Χορήγι

Παπαδόπουλος Γιώργος του Αντώνη

Παπαδόπουλος Στέφανος

Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης απ' το 1943. Σαν διοικητής λόχου του ΕΛΑΣ πολέμησε τους ξένους κατακτητές και τους ΠΑΟτζήδες συνεργάτες τους. Διακρίνονταν για την παλικαριά του, την τόλμη κι αποφασιστικότητα. Για την εξαιρετική πολεμική του δράση το όνομά του ήταν γνωστό σε όλο το 13 Σύνταγμα του ΕΛΑΣ. Τον παρομοίαζαν με το γνωστό θρυλικό σοβιετικό πολέμαρχο παρτιζάνο Τσαπάεφ. Στον ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γος της ΣΑΓΑ. Ταγματάρχης του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία.

12. Παπαδόπουλος Γιώργος του Αντώνη. Γεννήθηκε το 1931 στη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Τέσσερες φορές τραυματίας. Αν/γος της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ.

13. Παπαδόπουλος Στέφανος του Χαράλαμπου. Γεννήθηκε το 1925 στο Χορήγι Κιλκίς. Στην ΟΚΝΕ από το 1931. Μετά μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Γραμματέας της υποδειγματικής διμοιρίας του 2ου Τάγματος του 13 Συντάγματος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ από 1947. Ανθ/γος της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Διατέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης και ΠΕ λόχου. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στο Μπέλες, Κρούσια, Κόνιτσα, στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Τραυματίστηκε τέσσερις φορές.

14. Σημαιοφορίδης Κυριάκος του Φώτη απ' το Μεταξοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Διοικητής διμοιρίας του 13ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' το Σεπτέμβρη του 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς

Σημαιοφορίδης Κυριάκος

Τεριασνίδης Θεόφιλος

της ΣΑΓΑ. Αναδείχτηκε διαδοχικά διμοιρίτης και διοικητής λόχου. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε 5 φορές.

15. Τεριασνίδης Θεόφιλος του Σάββα. Γεννήθηκε το 1929 στο Δροσάτο Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Τραυματίστηκε δύο φορές. Αν/γος της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

16. Στεφανίδου Σταματούλα του Αποστόλη. Γεννήθηκε το 1927 στην Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. ΕΛΑΣίτισσα. Πήρε μέρος σε μάχες κατά των ξένων κατακτητών. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μάχες Κρούσια, Μπέλλες, Κερδύλια, Νιγρίτα, Σινιάτσικο στο Βίτσι και στο Γράμμο. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Στεφανίδου Σταματούλα

17. Τεκτονίδης Κώστας του Αλέξανδρου. Γεννήθηκε το 1923 στην Αργυρούπολη Κιλκίς. Απ' τις γραμμές του ΕΛΑΣ πολέμησε τους ξένους κατακτητές στα 1941-1944. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Ιούνη 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μάχες στα Κρούσια, Μπέλλες, Δράμα, Σέρρες, Νιγρίτα και σε όλες τις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Τραυματίστηκε τρεις φορές. Διακρίνονταν για

Τεκτονίδης Κώστας

Τσαρουχίδης Δημήτριος

την παλικαριά και τις διοικητικές του ικανότητες. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ.

18. Τσαχουρίδης Δημήτριος του Ισαάκ. Γεννήθηκε το 1925 στη Θεοδοσία Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Απ' τις γραμμές του ΕΛΑΣ πολέμησε τους ξένους κατακτητές. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες καθώς στις μεγάλες μάχες του Γράμμου-Βίτσι. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

19. Φρεγγίδης Μιλτιάδης του Θεοδώρου. Γεννήθηκε το 1928 στο χωριό Μελισσουργός Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μάχες στα Κρούσια, Μπέλλες, Χαλκιδική, Νιγρίτα και στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Τραυματίστηκε δυό φορές. Πολιτικός πρόσφυγας στη Σοβ. Ένωση.

Φρεγγίδης Μελτιάδης

20. Φωτιάδης Κλημέντιος του Σάββα. Γεννήθηκε το 1931 στο Μηλοχώρι Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1947. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας.

Φωτιάδης Κλημέντιος

Φωτιάδης Δημήτριος του Λευτέρη

'Ηταν ένας πολύ δραστήριος και μαχητικός αγωνιστής. Τραυματίστηκε 4 φορές. Ανθ/γός-σαμποτέρ του ΔΣΕ.

21. Φωτιάδης Δημήτριος του Λευτέρη απ' το Μεταξοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Απ' τις γραμμές του ΕΛΑΣ πολέμησε τους ξένους κατακτητές στα 1941-1944. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και ιδιαίτερα στις σκληρές μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Αναδείχτηκε διαδοχικά ομαδάρχης, διμοιρίτης και διοικητής λόχου. Τραυματίστηκε τέσσερις φορές.

Φωτιάδης Βλαδήμηρος

22. Φωτιάδης Βλαδίμιρος του Αλεξάνδρου. Γεννήθηκε το 1929 στο Μηλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Σχολής Αξιωματικών πυροβολικού. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, επίσης στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι.

23. Χαβανεντίδης Μελέτιος του Κώστα. Γεννήθηκε το 1929 στο Δροσάτο Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Μέλος

Χαβενεντίδης Μελέτιος

Χριστοφορίδου Ανάστα - Κιμισκίδου

του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από Νοέμβρη 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στην Κ. Μακεδονία και στις μεγάλες μάχες του Λέσιτς στο Βίτσι και στα Πατώματα του Γράμμου. Με πρόταση της Διοίκησης της ΣΑΓΑ του απονεμήθηκε το Μετάλλιο Ανδρείας. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Σοβ. Ένωση.

24. Χριστοφορίδου Αναστασία-Κιμισκίδου του Αχιλλέα, απ' το χωριό Μελισσουργός Κιλκίς. Δραστήρια ΕΠΟΝίτισσα και στέλεχος της οργάνωσης νεολαίας του χωριού της. Στο ΔΣΕ από 19.2.47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι το 1948. Στις μεγάλες μάχες της Φλώρινας, της ανακατάληψης του Γράμμου το 1948, του Λέσιτς και σε πολλές άλλες. Στις μάχες του Βίτσι, μπροστά στην πρώτη γραμμή της φωτιάς έγινε μέλος του ΚΚΕ. Εκπαιδευτής της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Διακρίθηκε επανειλημμένα για την τόλμη κι αποφασιστικότητα στις μάχες. Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας, αυτοθυσίας και ηρωισμού. Η ΠΔΚ του Βουνού την παρασημοφόρησε με το μετάλλιο Ανδρείας και το παράσημο της Ηλέκτρας. Τραυματίστηκε δύο φορές. Διατέλεσε διμοιρίτης και Π Επίτροπος λόχου. Πρόκειται για μια απ' τις πιό αντιπροσωπευτικές γυναίκες αντάρτισσες του γυναικείου κινήματος και του λαογέννητου ΔΣΕ.

Χριστάκη Αναστασία - Χριστοφορίδου

Βασιλειάδης Λευτέρης

25. Χριστάκη Αναστασία-Χριστοφορίδου. Απ' τη Δωροθέα Πέλλας. ΕΠΟΝίτισσα. Ο πατέρας της σκοτώθηκε το 1948 πολεμώντας απ' τις γραμμές του ΔΣΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Τελείωσε τη Σχολή Διαβιβάσεων και υπηρετούσε σαν τηλεφωνήτρια. Πήρε μέρος στις μάχες της Φαλτσάτας, του Μάλι Μάδι το 1948, καθώς στις μάχες της Χελώνας, Τσάρνου, Ταμπούρι, Σίμνιτσας, Φλάμπουρο. Στην πρώτη γραμμή του μετώπου έγινε μέλος του ΚΚΕ. Τραυματίστηκε δύο φορές. Επιλοχίας του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη.

26. Βασιλειάδης Λευτέρης του Γιώργη. Γεννήθηκε το 1928 στο Γερακάρι Κιλκίς. ΕΠΟΝίτης. Σε ηλικία 16 χρόνων εντάχθηκε στον ΕΛΑΣ. Στις μάχες κατά των ξένων κατακτητών διακρίθηκε επανειλημμένα. Αναδείχτηκε σε ομαδάρχη σε ηλικία 17 χρόνων. Τραυματίστηκε στη μάχη της Ευκαρπίας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Απ' το 1947 ομαδάρχης του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και στα τέλη του 1949 τραυματίστηκε ξανά σοβαρά.

Χριστοφορίδης Μύρων - Ομηρος

27. Χριστοφορίδης Ομηρος.

Δ. Ουσιαστικές διαφορές στο σώμα αξιωματικών των δύο στρατών

α) Αστικός στρατός. Το σώμα αξιωματικών στους αστικούς στρατούς πάντα βρισκόταν στο κέντρο της προσοχής της Πολιτείας. Με τη μέριμνα του κράτους ξοδεύονταν τεράστια ποσά για τις πολύπλευρες και παντοειδείς ανάγκες του Στρατού, όπως για την δημιουργία της απαραίτητης στρατιωτικής υποδομής (κτίρια, εργαστήρια, στρατόπεδα και διάφορες άλλες πολεμικές εγκαταστάσεις, πολύγωνα κλπ.). Ενώ στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, στις Σχολές μονίμων και εφέδρων αξιωματικών εξασφαλίζονταν στο ακέραιο οι πιό ευνοϊκές δυνατότητες και οι πιό άνετες συνθήκες για τη συντήρηση, εκπαίδευση και μόρφωση των μελλοντικών αξιωματικών. Σ' αυτές τις Σχολές όλα παρέχονταν δωρεάν: ύπνος, φαγητό, ενδυμασία, μισθός κλπ. Για να βγει κανείς μόνιμος αξιωματικός στον Ελληνικό αστικό στρατό έπρεπε να έχει τελειώσει το Γυμνάσιο και στη συνέχεια να φοιτήσει τέσσερα ολόκληρα χρόνια στην Σχολή Ευελπίδων για να πάρει το μικρότερο βαθμό του αξιωματικού (ανθυπολοχαγού). Είναι πασίγνωστο ότι οι μόνιμοι αξιωματικοί του Ελληνικού αστικού στρατού στην καταπληκτική τους πλειοψηφία προέρχονταν από παιδιά πλούσιων οικογενειών. Αυτή η προνομιακή τους προέλευση προκαθόριζε και τις πολιτικές τους αντιλήψεις, επίσης τη νοοτροπία τους. Έπρεπε, δηλαδή, να είναι πάντα πιστοί στα συμφέροντα της άρχουσας τάξης.

β) Λαϊκός επαναστατικός στρατός με λαογέννητους διοικητές

Το σώμα των αξιωματικών του ΔΣΕ γεννήθηκε κι ανδρώθηκε σε μια άλλη ριζικά αντίθετη από την παραδοσιακή πρακτική των αστικών στρατών. Το σώμα των αξιωματικών σ' ένα λαϊκοεπαναστατικό στρατό, όπως ήταν ο ΔΣΕ, αποτελούνταν στο σύνολό του όχι από εκπροσώπους μιας οργανωμένης Πολιτείας, αλλά από ένα επαναστατικό σώμα αξιωματικών, που είχαν σαν στόχο τους την επαναστατική ανατροπή του υπάρχοντος χρεωκοπημένου κοινωνικού συστήματος και την ίδρυση του δικού του λαϊκού κράτους. Η επανάσταση, ο λαϊκός στρατός, οι λαϊκοί διοικητές του δεν μπορεί να υπάρχουν και να αποδώσουν εάν δεν εμπνέονται από τα φωτεινά, σοσιαλιστικά, επαναστατικα ιδανικά και αν δεν διακατέχονται από βαθιά ακράδαντη πίστη στον αγώνα. Αν δεν αναπτύσσουν κάθε δυνατότητα που διαθέτουν. Όμως δεν φτάνει μόνο η βαθιά πίστη για να αποδώσουν, χρειάζονται μυαλό, κατάρτιση, απαραίτητες στρατιωτικές γνώσεις, ικανότητες. Ο λαϊκός αξιωματικός του επαναστατικού Στρατού

διαφέρει ριζικά από τον αξιωματικό του αστικού Στρατού στο ότι στερείται τα πάντα σ' όλα τα επίπεδα. Οι λαϊκοί αξιωματικοί δεν έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν σε τέτοια Σχολή που φοιτούν οι αξιωματικοί των αστικών καθεστώτων. Οι λαϊκοί αξιωματικοί λόγω της προέλευσής τους, των δυσκολιών, που δημιουργούν οι εκρηκτικές στιγμές της επανάστασης υποχρεώνονται να ακολουθήσουν έναν τελείως διαφορετικό δρόμο απ' αυτόν που ακολουθούν οι αξιωματικοί του αστικού Στρατού.

Ο επαναστατικός στρατός έχει μεγάλη ανάγκη από στρατιωτικούς ηγέτες, μικρούς και μεγάλους και ιδιαίτερα έχει ανάγκη πρώτα-πρώτα από διοικητές διμοιριών, λόχων και ταγμάτων. Ο Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας όχι μονάχα δεν είχε δικά του έτοιμα καταρτισμένα στελέχη, αλλά και στερούνταν όλα τα πλεονεκτήματα και τις στρατιωτικές υποδομές που έχουν στη διάθεσή τους οι συνηθισμένοι τακτικοί στρατοί για την ειδίκευση και εκπαίδευση του στρατιωτικού στελεχικού δυναμικού τους. Η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος που αντιλαμβάνονταν την τεράστια σπουδαιότητα και τον πολύ σημαντικό ρόλο των στρατιωτικών ηγητόρων στο καινούργιο επαναστατικό ξεκίνημα, πήρε έγκαιρα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό να δημιουργήσει και να καταρτίσει δικά της στρατιωτικά στελέχη στηριζόμενη στις ίδιες της δικές της δυνάμεις. Πλάι στα τόσα άλλα, δύσκολα και σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζε αυτός ο καινούργιος λαϊκοεπαναστατικός στρατός απ' την πρώτη μέρα της γέννησής του, ήταν και η επίλυση του προβλήματος της στελέχωσής του με δικούς του, έμπιστους, στρατιωτικά εκπαιδευμένους διοικητές. Συνεπώς, η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος έρπεπε ν' αρχίσει κυριολεκτικά απ' το μηδέν. Να βρει τρόπο να φκιάξει και να σφυρηλατήσει δικά της στελέχη, στηριζόμενη στις δικές της αποκλειστικά δυνάμεις. Χρειάστηκε να ακολουθήσει μια βασική αναγνωρισμένη επαναστατική αρχή, που σήμαινε ότι τα στελέχη στους λαϊκοεπαναστατικούς στρατούς δεν παίρνονται έτοιμα από κάπου αλλού και δεν δανείζουνται από πουθενά. Αλλά βγαίνουν απ' την ίδια τη βάση του. Αναδείχνονται απ' τους ίδιους τους μαχητές του. Απ' τους πιό πιστούς κι αφοσιωμένους στα δημοκρατικά και πατριωτικά ιδανικά του αγώνα. Απ' τους πιό ικανούς και τολμηρούς αγωνιστές. Γνώριζε όμως ότι το μεγάλο κι αγνό αυτό επαναστατικό δυναμικό για να είναι πιό αποδοτικό και να ανταποκριθεί καλύτερα στην αποστολή του έπρεπε να βοηθηθεί, να εξοπλιστεί με τις απαραίτητες και αναγκαίες στρατιωτικές γνώσεις. Στην εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος απόβλεπε και η δημιουργία διάφορων Σχολών υπαξιωματικών και

αξιωματικών το ΔΣΕ. Το κεντρικό ανώτατο στρατιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα του ΔΣΕ ήταν η Σχολή Αξιωματικών του Γενικού Αρχηγείου (ΣΑΓΑ), που από αυτή αποφοιτούσαν αξιωματικοί με το βαθμό του ανθυπολοχαγού του ΔΣΕ. Μετά το τέλος της εκπαίδευσης γινόταν επίσημα η ορκωμοσία των απόφοιτων, ενώ στη συνέχεια με Διάταγμα της ΠΔΚ του Βουνού, τους απονέμονταν ο βαθμός του ανθυπολοχαγού Πεζικού, μηχανικού κλπ. Η επιλογή των υποψηφίων ώστε να σταλεί ένας αγωνιστής στην ΣΑΓΑ συνήθως γινόταν στις συνελεύσεις των λόχων, ταγμάτων κλπ. Ενώ βασικό κριτήριο για την επιλογή του κάθε υποψήφιου για τη ΣΑΓΑ ήταν η στάση του, η διαγωγή του, το ήθος του και πάνω απ' όλα η προσωπική παλικαριά του στις καθημερινές δοκιμασίες και ιδιαίτερα στα πεδία των μαχών. Η ολόψυχη αφοσίωσή του στην υπόθεση της λαϊκής επανάστασης. Έτσι, λοιπόν, η Σχολή Αξιωματικών του ΔΣΕ δεν έμοιαζε καθόλου με τις στρατιωτικές Σχολές των αστικών καθεστώτων. Πρώτ' απ' όλα, γιατί σ' αυτή δεν φοιτούσαν ακάπνιστοι πολίτες, όπως συνέβαινε στις αστικές Σχολές, αλλά μπαρουτοκαπνισμένοι πολεμιστές, αναδειγμένοι απ' τις μάχες, δοκιμασμένοι σε πολύμορφες, πολύπλευρες και μακρόχρονες πολεμικές καταστάσεις, ικανοί για παραπέρα μελλοντική πρόοδο βάσει των αναγκών της επανάστασης. Μα και ο όγκος των στρατιωτικών γνώσεων, που αποκτούσε κάθε απόφοιτος απ' τη ΣΑΓΑ, κάλυπταν σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο τη στρατιωτική μόρφωση που απαιτούνταν για διοικητές διμοιριών, λόχων, ενώ ύστερα από μια σχετική διοικητική πολεμική εμπειρία οι τελειόφοιτοι αξιωματικοί μπορούσαν ελεύθερα και στα σίγουρα ν' αναδειχτούν και σε διοικητές ταγμάτων. Το βασικό εκπαιδευτικό προσωπικό της ΣΑΓΑ, κατά κύριο λόγο αποτελούνταν από απόφοιτους αξιωματικούς της Σχολής του ΕΛΑΣ, από έμπειρους, δοκιμασμένους και ικανούς πολεμιστές της Εθνικής Αντίστασης, οι οποίοι εργάστηκαν με την ψυχή τους και έδωσαν ό,τι το καλύτερο διέθεταν στην εκπλήρωση αυτού του εκπαιδευτικού και τιμητικού έργου. Στη βάση αυτών των γενικών προσπαθειών και κατευθύνσεων της ηγεσίας του επαναστατικού μας κινήματος έγινε δυνατό να συγκροτηθεί το καινούργιο σώμα των αξιωματικών του λαϊκού επαναστατικού ΔΣΕ, βγαλμένο απ' τα σπλάχνα των φτωχών και εργαζόμενων στρωμάτων του Ελληνικού λαού, το οποίο αποτελούνταν από πιστούς, αφοσιωμένους και καλά εκπαιδευμένους, λαογέννητους, ικανούς διοικητές-επαναστάτες. Πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί με βεβαιότητα ότι εάν ο ΔΣΕ δεν ήταν πλαισιωμένος με τέτοια ικανά και καλά εκπαιδευμένα στρατιωτικά στελέχη, με ενός νέου τύπου λαογέννητους διοικητές επαναστάτες θα ήταν αδύνατο να δοθεί στη Βόρεια Πίνδο το 1948

μια τέτοια διαρκής, σκληρή και άνιση μάχη σαν αυτή του Γράμμου. Απ' το Νομό Κιλκίς αναδείχτηκαν πολλοί τέτοιοι πραγματικά γνήσιοι λαογέννητοι διοικητές, όπως ήταν ο Χριστοφορίδης 'Ομηρος, Μεταλλίδης Ηλίας, Τεκτονίδης Κώστας και πάρα πολλοί άλλοι. 'Ενας από αυτούς συνοπτικά τον παρουσιάζουμε πιο κάτω.

Ε. Παράδειγμα ανάδειξης λαϊκού διοικητή του ΔΣΕ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ ΟΜΗΡΟΣ του Αχιλλέα. Γεννήθηκε το 1928 στο χωριό Παλατιανό Κιλκίς. Αγροτόπαιδο. Δραστήριος ΕΠΟΝίτης. Το 1944 και σε ηλικία 16 χρονών βγαίνει στο Βουνό. Απ' τις γραμμές του 2ου Τάγματος του 13 Συντάγματος του ΕΛΑΣ πήρε μέρος σε αρκετές μάχες, πολεμώντας τους Γερμανούς, Ιταλούς φασίστες κατακτητές και τους ΠΑΟτζήδες, συνεργάτες τους. Το 1945 μέλος του ΚΚΕ. Για την αντιστασιακή του δράση το μεταβαρκιζιανό μοναρχοφασιστικό καθεστώς τον διώκει, τον κυνηγάει. Για να γλιτώσει το μαχαίρι των παρακρατικών συμμοριών της εγκληματικής άκρας Δεξιάς αναγκάζεται να πάρει ξανά το δρόμο του Βουνού και με το όπλο στο χέρι να αυτοϋπερασπιστεί. Τον Αύγουστο του 1946 κατατάσσεται στο αντάρτικο συγκρότημα του ΔΣΕ, που δρούσε στην περιοχή του Μπέλλες. Από δω και πέρα άρχισε να γράφεται η καινούργια, λαμπρή πολεμική ιστορία αυτού του νεαρού, γενναίου και φλογερού 'Ελληνα επαναστάτη γεμάτη σκληρούς αγώνες, δοκιμασίες και θυσίες. Μέχρι τον Αύγουστο του 1947 υπηρετούσε στα τμήματα του ΔΣΕ της Κεν. Μακεδονίας και πήρε μέρος σε πολλές μάχες, πολεμώντας στην αρχή σαν απλός μαχητής. Διακρίθηκε επανειλημμένα για την τόλμη, αποφασιστικότητα και την προσωπική παλικαριά του. Γι' αυτή τη μαχητική του επίδοση στην πρώτη γραμμή του πυρός ο συγκροτηματάρχης Ν. Κιμισκής τον τοποθέτησε σκοπευτή οπλοπολυβόλου. Το οπλοπολυβόλο την περίοδο 1946-1947 θεωρούνταν το πιό ισχυρό όπλο των ανταρτών. 'Ηταν μια περίοδος που οι αντάρτες αντιμετώπιζαν μεγάλη έλλειψη από παρόμοια ομαδικά όπλα. Γι' αυτό οι ομαδάρχες, διμοιρίτες, διοικητές και ο συγκροτηματάρχης που γνώριζαν την τεράστια σημασία και τον καθοριστικό ρόλο που έπαιζε τότε το ομαδικό όπλο για την επιτυχή έκβαση της μάχης ανάδειχναν με ιδιαίτερη προσοχή τον σκοπευτή οπλοπολυβόλου. Και πράγματι, όσον καιρό το αγγλικό ΜΠΡΕΝ το κρατούσε στα χέρια του ο Χριστοφορίδης 'Ομηρος, τους έβγαζε πάντα ασπροπρόσωπους. Δικαίωνε πλήρως την εμπιστοσύνη που του έδειξαν. Δεν ήταν μονάχα η ανδρεία που πάντα

μετρούσε στα πεδία των μαχών, ήταν ακόμα και η εξαιρετική επιδεξιότητα αυτού του ικανότατου σκοπευτή με αποτέλεσμα η βολή του να μη γνωρίζει αστοχίες στα πεδία των μαχών. Στην πορεία οι πολεμικές επιτυχίες στις μάχες του Χριστοφορίδη συνέχιζαν να επαναλαμβάνονται αλλά και να γίνονται ακόμα πιό αποδοτικές, ώστε πολύ γρήγορα αναδείχτηκε ομαδάρχης. Τον Αύγουστο του 1947, η γενική συνέλευση του λόχου που ανήκε, έγκρινε ομόφωνα την πρόταση της διοίκησης να σταλεί ο ομαδάρχης Χριστοφορίδης Όμηρος να φοιτήσει στη Σχολή Αξιωματικών του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Το Γενάρη του 1948 σαν απόφοιτος και ανθυπολοχαγός πεζικού της Β' σειράς της ΣΑΓΑ στέλνεται στην 107 Ταξιαρχία του Ηλία Ρούνη (Μπαρμπαλιά), που είχε διάταξη στον τομέα του μετώπου στον Αν. Γράμμο, όπου και τοποθετείται διοικητής διμοιρίας στο Τάγμα του Ν. Νικητίδη (Κόλια). Εκεί ο νεαρός ανθ/γός Ο. Χριστοφορίδης, αναλαμβάνοντας τα καινούργια στρατιωτικά καθήκοντα, σαν έμπειρος και μπαρουτοκαπνισμένος πολεμιστής που ήταν, αλλά και εξοπλισμένος με πολύτιμες στρατιωτικές γνώσεις που απόκτησε κατά την τετράμηνη φοίτηση στη Β' σειρά της ΣΑΓΑ, ρίχνεται με ιδιαίτερο πάθος και δυνατή θέληση με τα μούτρα στην δουλειά. Καταπιάνεται ζεστά με όλα τα προβλήματα που απασχολούσαν το τμήμα του. Επιθυμούσε και αισιοδοξούσε να φκιάξει την διμοιρία ένα σχηματισμό υποδειγματικό με σιδερένια πειθαρχία και άρτια στρατιωτική κατάρτιση σε τέτοιο βαθμό που να διακρίνεται σε όλες τις στρατιωτικές επιδόσεις και δείκτες ανάμεσα στις άλλες διμοιρίες του τάγματος. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο να πετύχουν όλοι οι μαχητές να χειρίζονται άριστα όλα τα όπλα που είχε στην διάθεσή της η διμοιρία. Ο ίδιος κάνει προσωπικά μαθήματα θεωρητικής, στρατιωτικής και πολιτικής κατάρτισης. Τα συνδυάζει με πρακτικές ασκήσεις στο ύπαιθρο. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να μεταφέρει στους μαχητές και όσο το δυνατό καλύτερα τις πλούσιες στρατιωτικές γνώσεις που είχε αποκτήσει στη Σχολή Αξιωματικών. Να τις συνδυάζει και να τις εμπλουτίζει με παραδείγματα και συμπεράσματα από πολλές δικές του πολεμικές εμπειρίες. Έχει ιδιαίτερη σημασία να επισημανθεί ότι όλες αυτές οι έντονες ασκήσεις και τα μαθήματα, που γινόταν για την προετοιμασία των μαχητών για πόλεμο, πραγματοποιούνταν σε συνθήκες περιορισμένου χρόνου, μια και αυτή την περίοδο, η διμοιρία του ασχολούνταν σε καθημερινή βάση με την εκπλήρωση του κύριου καθήκοντος, που ήταν η κατασκευή των οχυρωματικών έργων στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Και το χειρότερο ήταν ότι όλα αυτά διεξάγονταν σε μια περίοδο, που η τροφοδοσία των μαχητών του ΔΣΕ ήταν πενιχρή,

όταν ο νεαρός οργανισμός των μαχητών συντηρούνταν με 250 περίπου γραμμάρια μπομπότα και με τις ανάλατες και πολύ νερωμένες κουρκούτες. Πέτυχε να οργανώνει συχνά τις βραδινές ώρες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις με την εκτέλεση επαναστατικών και δημοτικών τραγουδιών με ομαδικούς χορούς, γεγονός που συνέβαλε πολύ θετικά στο ανέβασμα του επαναστατικού πνεύματος των μαχητών. Καλλιεργούσε το αίσθημα της συντροφικής συσπείρωσης και φιλίας των μαχητών και στελεχών της μικρής γερά αδελφωμένης μαχητικής στρατιωτικής μονάδας. Καταβάλλοντας τεράστιες φιλότιμες προσπάθειες, συνδυάζοντάς τες με τη χαρακτηριστική, περήφανη και γενναία θέληση και επιμονή, που με αυτές τις αρετές διακρίνονται ιδιαίτερα οι Πόντιοι λεβέντες, πέτυχε στις 15 Ιούνη του 1948, που άρχισαν οι μεγάλες εχθρικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο Γράμμο να δημιουργήσει και να παρατάξει στην πρώτη γραμμή του μετώπου μια πολύ αξιόμαχη, μονολιθικά ενωμένη διμοιρία, πανέτοιμη να πολεμήσει σαν ένας άνθρωπος με μια ψυχή και μια καρδιά. Εμψύχωνε τους μαχητές με το γνωστό σύνθημα-καθήκον, που έβαζε τότε η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος: «ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ Ο ΕΧΘΡΟΣ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΡΑΣΕΙ!» Στο μέτωπο του Γράμμου υπήρχαν μια σειρά δεσπόζοντα υψώματα μεγάλης στρατιωτικής σημασίας, όπως Αλεβίτσα - Κλέφτης - Πύργος Κοτύλης - Γκρίπομαν - Οξυά - Κάμενικ - Αρενα - Σκίρτση και υψ. 2442 κλπ. που έγιναν θρύλος. Εκεί πάνω οι μαχητές, μαχήτριες και διοικητές του ένδοξου ΔΣΕ έγραψαν τις πιό λαμπρές σελίδες στην αθάνατη εποποιΐα της μεγάλης μάχης του Γράμμου, αλλά και συνεχίζουν και σήμερα να παραμένουν και να αποτελούν αιώνια σύμβολα αυτοθυσίας και πρωϊσμού, που με τον πιό πειστικό τρόπο δείχνουν και διατρανώνουν τις πράξεις εξαιρετικής ανδρείας, τόλμης, αποφασιστικότητας, αυταπάρνησης, άφθαστης, απαράμιλλης γενναιότητας των Ελλήνων επαναστατών, που πολεμούσαν για την τιμή, το δίκιο, τη λευτεριά και την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στη χώρα μας. Το ύψωμα Αλεβίτσα κατέχει πάλι ανάμεσα στ' άλλα μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή θέση, μια και είναι το μοναδικό αμυντικό οχυρό στο μέτωπο του Γράμμου, που για 59 ολόκληρες μέρες έμεινε απόρθητο σε ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, που δεν το συναντάμε σε κανένα άλλο ύψωμα του μετώπου. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται ο Κλέφτης, που κράτησε 41 ημέρες. Ενώ σαν σύνολο το μέτωπο του Γράμμου κράτησε 70 μέρες. Ο αμυντικός τομέας του Αν. Γράμμου με επίκεντρο την Αλεβίτσα, υψ. 1583, είχε μεγάλη στρατιωτική σημασία, γιατί ήταν η βασική πύλη που έφραζε το δρόμο της προέλασης του Κυβ. στρατού στον αριστερό τομέα του Μετώπου. Η Αλεβίτσα είναι

ένα ορεινό συγκρότημα στο αριστερό μέτωπο του Α. Γράμμου με το μεγαλύτερο υψόμετρο 1585μ. Η γραμμή άμυνας του μετώπου περνούσε ανατολικά της Αλεβίτσας, με βασικά αμυντικά στηρίγματα τις τοποθεσίες Αετοφωλιά - Νικολέρι - Μπούφι- Κουπαγκα - Αμμουδάρα. Το στρατιωτικό σχέδιο «Κορωνίς», που επεξεργάστηκε το ΓΕΣ του αντίπαλου στρατού πρόβλεπε τη διάσπαση του αμυντικού οχυρού της Αλεβίτσας στη διάρκεια των πρώτων 2-3 ημερών, ενώ ταυτόχρονα καθόριζε: «Το κατώτερο όριο 21 και το ανώτερο 28 ημέρες την εξάρθρωση στην περιοχή του Γράμμου του συμμοριακού ελέγχου με πλήρη συντριβή και εξόντωση των εκεί συμμοριακών συγκροτημάτων». Η εκπλήρωση αυτού του σκοπού στον τομέα του Αν. Γράμμου με πρώτο και άμεσο στόχο την διάρρηξη του μετώπου στον τομέα της Αλεβίτσας ανατέθηκε στην XV Μεραρχία με διοικητή τον υποστράτηγο Θωμά Πετζόπουλο. Έτσι, βλέπουμε απ' το πρωί της 15ης Ιούνη η κορυφογραμμή της Αλεβίτσας να βρίσκεται στο επίκεντρο μιας πρωτοφανούς μαζικής και πολύ εντατικής εχθρικής αεροπορικής επιδρομής. Τα σμήνη των αεροπλάνων που συνεχώς καταφθάνουν το ένα πίσω απ' το άλλο και ρίχνουν βόμβες, ρουκέτες με χιλιάδες τόννους καυτό αμερικάνικο σίδερο πάνω στις θέσεις των ανταρτών. Οι Αμερικάνοι ιμπεριαλιστές φρόντισαν, εξόπλισαν και εφοδίασαν απλόχερα το μοναρχοφασιστικό στρατό με τα πιό σύγχρονα θανατηφόρα όπλα του πολέμου. Αυτά ανασκάβουν το έδαφος, το παραμορφώνον. Τινάζονται βράχια στον αέρα, ξεριζώνονται δέντρα, παντού τεράστιες γούρνες και λακκούβες. Σκορπούν τον θάνατο. Ενώ το έργο της ολοκληρωτικής καταστροφής των οχυρών και του κάθε είδους ανθρώπινης αντίστασης των ανταρτών το ανέλαβε το ισχυρό, μαζικό και διαρκές σφυροκόπημα που ακολούθησε απ' τις πολλαπλές εχθρικές πυροβολαρχίες. Να τι γράφει για τη μάχη της Αλεβίτσας ο Β. Βενετσανόπουλος, επιτελάρχης τότε του ΑΔΜ. «Το αντάρτικο πυροβολικό στο Γράμμο διέθετε 5.000 βλήματα, ενώ ο στρατός μόνο στη μάχη μιας ημέρας στην Αλεβίτσα έριξε 12.000 βλήματα». (Βλέπε περιοδικό ΔΣΕ, Νοέμβρης 1948). Αμέσως μετά από αυτή την τόσο τρομακτική πολεμική καταιγίδα από φωτιά και σίδερο που έπεσε πάνω στην Αλεβίτσα μαζί με την τεράστια υπεροχή δυνάμεων και πολεμικών μέσων που διέθετε η XV Μεραρχία, έκαναν την διοίκησή της να αισιοδοξεί και να υπολογίζει ότι αυτή την ημέρα τα επιτιθέμενα τμήματά της θα κάνουν έναν περίπατο στην Αλεβίτσα. Και μ' όλες τις δυνάμεις της εξαπολύει μια μαζική επίθεση σε όλο το μήκος του μετώπου με πρώτο και άμεσο στόχο τη διάρρηξη των οχυρών της πρώτης γραμμής των ανταρτών και στη συνέχεια αυτές οι δυνάμεις να

καταλάβουν το δεσπόζον ορεινό συγκρότημα της Αλεβίτσας. Βγήκε όμως γελασμένη. Η αντίσταση που συνάντησαν στην πορεία τα επιτεθέμενα τμήματά της και ο σκληρός αγώνας που ακολούθησε έδειξε ότι οι αντάρτες ήταν κατά πολύ πιό ισχυροί από ότι πρόβλεπε το ΓΕΣ. Και πράγματι, στη μάχη φάνηκε ότι αλλιώς τα υπολόγιζαν οι μοναρχοφασίστες επιτελείς κι αλλιώς τα βρήκαν. Βρέθηκαν σε μια τελείως απίστευτη κατάσταση που δεν την περίμεναν. Αυτό διαπιστώθηκε μονάχα τότε όταν το επιτιθέμενο πεζικό του αντιπάλου άρχιζε να πλησιάζει προς στη γραμμή εφόδου. Και ξαφνικά από κοντινή απόσταση μέσα απ' την πυκνή καταχνιά της μάχης, μέσα απ' την καμένη και ανασκαμμένη γη ξεπήδησαν πραγματικοί ήρωες, ζωντανοί άνθρωποι που έμοιαζαν με ημίθεους. 'Ηταν εκείνοι οι λίγοι μαχητές και μαχήτριες του ΔΣΕ, που είχαν απομείνει μετά το καυτό σίδερο και τη φωτιά του εχθρού που δεν λύγισαν και δεν γονάτισαν από την τρομακτική πύρινη εχθρική λάβα. Γεροί και λαβωμένοι κανένας δεν σκέφτηκε να πάει πίσω για να γλιτώσει. Απτόητοι και με ακμαίο ηθικό βάζουν μπρος όλα τα όπλα τους αυτόματα, πολυβόλα, χειροβομβίδες κλπ. και χτυπούν τον εχθρό στο ψαχνό. Προτάσσουν σθεναρή, επίμονη και πεισμονη αντίσταση. Στη συνέχεια αντεπιτίθονται με δυνατές κραυγές: ΑΕΡΑ! ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ! ΧΤΥΠΑΤΕ, ΠΑΙΔΙΑ, ΤΟΥΣ ΜΠΟΥΡΑΝΤΑΔΕΣ! Ο ΕΧΘΡΟΣ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΡΑΣΕΙ! Και τους ανατρέπουν γενναία. Ο μέραρχος Θ. Πετζόπουλος ύστερα από μερικές τροποποιήσεις που έκανε στο αρχικό σχέδιο εξαπόλυσε καινούργια επίθεση της κατά της Αλεβίτσας με περισσότερες δυνάμεις, αλλά κι αυτή η επίθεση τσακίστηκε από τους λεβέντες του ΔΣΕ. Και η Αλεβίτσα παρέμεινε άπαρτο οχυρό του αγώνα μας. Στη συνέχεια η XV Μεραρχία ενισχυμένη με νέες δυνάμεις που στάλθηκαν απ' την Ιη Μεραρχία του Κυβ. στρατού και μετά από μια σύντομη αναδιοργάνωση εξαπόλυσε κανούργια επίθεση με όλες τις πυροβολαρχίες της. Επιπλέον διατέθηκαν όλες οι αεροπορικές δυνάμεις της. Μάταια όμως και πάλι. Δεν πέτυχε τον σκοπό της. Η Αλεβίτσα δεν έπεσε. 'Ετσι οι παρόμοιες εναλλασσόμενες επιθέσεις κι αντεπιθέσεις συνεχίστηκαν για πολύ καιρό. Πέρασαν οι τρεις ημέρες που σύμφωνα με το σχέδιο «Κορωνίς» προβλέπονταν να καταληφθεί η Αλεβίτσα. Πέρασαν και οι 28 ημέρες που έπρεπε να καταληφθεί ολόκληρος ο Γράμμος και η Αλεβίτσα παρέμεινε άπαρτη. Για να σχηματιστεί μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη αντίληψη για την έκταση της σκληρότητας των μαχών, που διεξήχθηκαν στο μέτωπο της Αλεβίτσας και για τον άφθαστο απαράμιλλο ηρωϊσμό που έδειξαν οι μαχήτριες, μαχητές και οι λαογέννητοι διοικητές του ένδοξου

λαϊκοεπαναστατικού ΔΣΕ παραθέτουμε μερικές μαρτυρίες ανώτατων αξιωματικών του αντίπαλου Κυβ. στρατού.

«Αρχηγείο Στρατού - ΔΙΣ», Έκδοση 1970: «Η απροσδόκητος ισχυρά αντίστασις των συμμοριτών επί της τοποθεσίας Αμμούδα - Αλεβίτσα απεκάλυψε τας μεγάλας δυσχερείας, τας οποίας επρόκειτο ν' αντιμετωπίσει ο Εθνικός Στρατός επί του Γράμμου» (σελ. 130). «Ούτω αντί ταχείας προελάσεως, αι XV και Ιη μεραρχίαι εις τας κυρίας προσπάθειας περιέπεσαν εις άνισον αγώνα και ισχυρών οργανωμένων τοποθεσιών» (στο ίδιο σελ. 130). «Το γεγονός τούτο ηνάγκασε το ΓΕΣ να εκτραπεί του αρχικού σχεδίου, ως αρχικώς συνελήφθη, διότι δεν υπήρχαν πλέον οι προϋποθέσεις, επί των οποίων εβασίσθη τούτο» (στο ίδιο, σελ. 130).

Ο υποστράτηγος Δ. Ζαφειρόπουλος στο βιβλίο του «Αντισ. Αγών» και στη σελ. 389 γράφει: «Συνεχής αγώνας σώματος προς σώμα, διαδοχή αντεπιθέσεων και απ' τις δυό πλευρές και επανάληψη εναλλαγής κυριότητας υψωμάτων ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά γεγονότα του εξαήμερου σκληρού και πολυδάπανου αυτού αγώνα. Προεβλήθη υπό των συμμοριτών πεισματικη αντίσταση με παρακινδυνευμένες και τολμηρές αντεπιθέσεις». Η μεγάλη μάχη του Γράμμου έδειξε πειστικά και περίτρανα την ηθικοπολιτική υπεροχή των μαχητών και στελεχών του ΔΣΕ. Τον άφταστο ηρωισμό και την αυτοθυσία τους. Την αποφασιστικότητα και την αντοχή τους. Σ' ότι αφορά ειδικά το μεσαίο κρίκο του σώματος των υπαξιωματικών και αξιωματικών του ΔΣΕ, όπως είναι οι διοικητές ομάδων, διμοιριών και λόχων στη συντριπτική τους πλειονότητα αποτελούνταν από εξαίρετους ομαδάρχες και απόφοιτους αξιωματικούς της Α' Β' Γ' και Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πρόκειται εδώ για μια πλειάδα νεαρών διοικητών ηλικίας 19-24 χρονών. Όλοι τους μπαρουτοκαπνισμένοι. Δραστήριοι, αφοσιωμένοι και δοκιμασμένοι λαϊκοί διοικητές, που είχαν αφομοιώσει την τέχνη του λαϊκού επαναστατικού πολέμου. Στελέχη με ωριμότητα και ικανότητα να τα βγάζουν πέρα με όλες τις δύσκολες συνθήκες και τα εμπόδια. Να δίνουν με επιδεξιότητα συντριπτικά χτυπήματα στον εχθρό. Και ακριβώς σε αυτούς τους γενναίους, ενθουσιώδεις και αισιόδοξους λεβέντες, λαογέννητους διοικητές, επαναστάστες-κομμουνιστές ανέθεσε εμπιστευτικά το καθήκον το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ να σηκώσουν το μεγαλύτερο βάρος των θυσιών σ' αυτή την τόσο σκληρή, δύσκολη, άνιση και πολλή ανισόμερη πολεμική αντιπαράθεση. Οι διμοιρίτες και οι λοχαγοί του ΔΣΕ δεν συνήθισαν να έχουν Σ. Διοίκησης κάπου πιο πίσω απ' το πεδίο της μάχης και από εκεί να διοικούν, αλλά πάντα επέλεγαν γι' αυτό το σκοπό μια θέση να βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της

πολεμικής σύγκρουσης. Και μάλιστα στα πιό επικίνδυνα σημεία της εχθρικής επίθεσης. Εκεί ακροβολισμένοι με το αυτόματο στο κέρι πολεμούν δίπλα στους μαχητές. Συντονίζουν την μάχη και με το παράδειγμά τους εμψυχώνουν τους αντάρτες. Ήταν μπροστάρηδες παντού και πάντοτε. Ας δοκιμάσει τώρα ένας αντικειμενικός παρατηρητής να συγκρίνει και να κρίνει την πολεμική απόδοση και τη στρατιωτική ικανότητα ενός ανθυπολοχαγού, απόφοιτου της ΣΑΓΑ με έναν αντίστοιχο στο βαθμό ανθυπολοχαγό διμοιρίτη του αστικού στρατού, που προέρχονταν από προνομιούχες οικογένειες που διδάχθηκε τη θεωρία της πολεμικής τέχνης στις αίθουσες διδασκαλίας. Που ζούσε σε επιπλωμένους στρατώνες με ηλεκτρικό φως με όλες τις άλλες άνετες και ευχάριστες ανθρώπινες συνθήκες ζωής που ήταν τελείως ακάπνιστος στο πόλεμο. Εξάλλου, δεν είναι λίγες οι μαρτυρίες αιχμάλωτων φαντάρων του Κυβ. στρατού για τη στάση και τη συμπεριφορά που κρατούσαν αυτοί οι απόφοιτοι ανθ/γοί στα πεδία των μαχών. Εκτός από το ότι συνήθως βρισκόταν πάντα πολύ πιο πίσω απ' την πρώτη γραμμή της μάχης όμως υπήρχαν και περιπτώσεις, που μόλις άκουγαν να πέφτουν τα πυρά, να σφυρίζουν οι σφαίρες και να σκάζουν οβίδες δίπλα τους έπιαναν κάποιο απυρόβλητο μέρος στα μετόπισθεν και σταυροκοπιούνταν, παρακαλώντας το Χριστό, την Παναγία και όλους τους θαυματουργούς αγίους των εκκλησιών του χωριού τους να τους φυλάξουν να μη σκοτωθούν. Στις 15 Ιούνη, μέρα που άρχισε η μεγάλη επιθετική επιχείρηση του Κυβ. στρατού στο Γράμμο, βρήκε το νεαρό ανθ/γό διμοιρίτη Όμηρο Χριστοφορίδη να έχει διάταξη με το τμήμα του στον τομέα της Αλεβίτσας που ήταν η κύρια κατεύθυνση της επιθετικής ενέργειας του αντιπάλου στο μέτωπο του Αν. Γράμμου. Όπως είπαμε πιό πάνω, αυτός ο έμπειρος μπαρουτοκαπνισμένος πολεμιστής και ικανός διοικητής είχε καταβάλει τεράστιες προσπάθειες και πέτυχε να προετοιμάσει το τμήμα του ψυχικά, ηθικοπολιτικά, στρατιωτικά να το κάνει πανέτοιμο να αντιμετωπίσει ηρωικά την αναμενόμενη σκληρή, άνιση πολεμική επίθεση. Αυτό, εξάλλου, επιβεβαιώθηκε πλήρως απ' τα αποτελέσματα αμέσως μόλις η διμοιρία του πήρε επαφή με τον επιτεθέμενο αντίπαλο. Ο Χριστοφορίδης ακόμα και σήμερα θυμάται ζωντανά ιδιαίτερα τις πρώτες μέρες της μάχης. Ορίστε και τι μας αφηγήθηκε: «Η πρώτη μέρα, λέει βαθιά συγκινημένος ο βετεράνος αγωνιστής, άρχισε με ένα τρομερό σφυροκόπημα των θέσεων της διμοιρίας μου απ' την αεροπορία, το πυροβολικό, τους όλμους κλπ. Ακολούθησε η επίθεση από μια ισχυρή πολυάριθμη δύναμη του εχθρικού πεζικού. Έγινε μια σύντομη και αρκετά σφοδρή ανταλλαγή πυρών με αποτέλεσμα ο αντίπαλος να

σταματήσει την προσπάθειά του να προχωρήσει πιο μπροστά. Διαπιστώθηκε, όμως, ότι αυτή η ενέργεια είχε αναγνωριστικό χαρακτήρα για την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση.

Τελείως διαφορετικά εξελίχθηκαν τα πράγματα αργότερα στις 20 Ιούνη, όταν στη μάχη μπήκαν και δυνάμεις της Ιης Μεραρχίας οπότε η επιθετική ενέργεια που ακολούθησε γίνεται με πολλές δυνάμεις και πολεμικά μέσα. Αυτή τη σημαδιακή μέρα τη θυμάμαι αρκετά καλά ακόμα και σήμερα. Συνάμα εκδηλώθηκαν συγχρόνως σε όλο το μέτωπο.

Η σφοδρότατη, μαζική, καθολική επιθετική ενέργεια του Κυβ. στρατού, που ακολούθησε, δεν είχε μόνο άμεσα σχέση με τη γενική στρατηγική επιδίωξη της αντίπαλης στρατιωτικής ηγεσίας αλλά και εντάσσονταν στον πολεμικό σχεδιασμό που επεξεργάστηκε το ΓΕΣ, που πρόβλεπε συγκεκριμένα σαν πρώτο στόχο την κατάληψη της Αλεβίτσας. Ο συσχετισμός των δυνάμεων των δύο αντιμαχόμενων στρατών σαν σύνολο στη μεγάλη μάχη του Γράμμου, επίσης και στο μέτωπο της Αλεβίτσας ήταν σχεδόν ολοκληρωτικά προς όφελος του Κυβ. στρατού, δηλαδή, ένας προς δέκα σε έμψυχο υλικό και ένα προς πενήντα σε δύναμη πυρός. Η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, έχοντας εξασφαλίσει αυτές τις τεράστιες προϋποθέσεις πολεμικής ισχύος φιλοδοξούσε και πίστευε στα σίγουρα ότι τη μέρα αυτή με μεγάλη ευκολία θα καταλάβει την Αλεβίτσα. Τα σμήνη των εχθρικών αεροπλάνων, που αμέσως μόλις έφεξε για καλά άρχισαν να καταφθάνουν στο μέτωπο της Αλεβίτσας, κατεβαίνουν ανεμπόδιστα το ένα κοντά στο άλλο όσο χαμηλά θέλουν και από εκεί άνετα αμολούσαν το θανατηφόρο τους φορτίο. Ρίχνουν βόμβες, ρουκέτες, μυδραλλιοβολούν ασταμάτητα, ενώ το έργο της εξόντωσης κάθε είδους ανθρώπινης ζωής πάνω σ' αυτό το στρατηγικής σημασίας ύψωμα το ανέλαβαν οι πολλαπλές πυροβολαρχίες, ολμαρχίες που στέλνουν ασταμάτητα οβίδες με μια τόσο πυκνή συχνότητα σαν αυτή με τις ριπές πολυβόλων. Στις θέσεις των ανταρτών για αρκετές ώρες πέφτει συνεχώς άφθονο κι αμέτρητο καυτό αμερικάνικο σίδερο. Το έδαφος ανασκάβεται, πάνω σ' αυτό φυτρώνουν εστίες από φωτιές, οι οποίες από στιγμή σε στιγμή απλώνονται τρομακτικά ολόγυρα. Καίγονται δέντρα, λαμπαδιάζουν θάμνοι, χόρτα, ενώ ο τομέας της πρώτης γραμμής του μετώπου σκεπάζεται από ένα πυκνό σύννεφο, ανάκατο από σκόνη και καπνό. Η ορατότητα περιορίστηκε σε τέτοιο βαθμό που σε απόσταση πέρα απ' τα 10-15 μέτρα να μη βλέπεις απολύτως τίποτα. Το μέτωπο παρουσιάζει μια εικόνα χαλασμού κόσμου. 'Ηταν ξεκάθαρο πια ότι ο Κυβ. στρατός πήγαινε να καταλάβει πάση θυσία την Αλεβίτσα στηριζόμενος στην πολυάφθο-

νη αμερικάνικη βοήθεια, τις χιλιάδες βόμβες, ρουκέτες, οβίδες που έριχνε πάνω σ' αυτό το ύψωμα. Και ακριβώς μ' αυτό το άφθονο καυτό σίδερο, που οι Αμερικάνοι ιμπεριαλιστές εφοδίαζαν απλόχερα τον Κυβερνητικό στρατό, νόμιζαν οι μοναρχοφασίστες επιτελείς και ο Αμερικάνος στρατηγός Βαν Φλιτ να τσακίσουν στα σίγουρα κάθε είδους αντίσταση των δικών μας ολιγάριθμων και ελαφρά οπλισμένων γενναίων υπερασπιστών του ΔΣΕ που μαχόμασταν πάνω σ' αυτή την κορυφογραμμή. Και αν πλάι σ' αυτά προστεθεί και η τεράστια αριθμητική υπεροχή των επιτιθέμενων, όταν, δηλαδή, ένας μαχητής του ΔΣΕ έπρεπε να αντιμετωπίσει δέκα και πλέον φαντάρους του αντιπάλου, γίνεται πασιφανές πόσο άνιση ήταν αυτή η πολεμική αναμέτρηση. Η αεροπορική επιδρομή και η τρομερή πολύωρη προπαρασκευή του εχθρικού πυροβολικού που προηγήθηκε προκάλεσε σημαντικές ζημιές στα πολυβολεία μας, στα αμπριά, ιδιαίτερα στα σκέπαστρα. Οι περισσότεροι είσοδοι και έξοδοι σκεπάστηκαν με χώμα, γενναίοι, ωστόσο και σ' αυτή την κατάσταση εμείς οι υπερασπιστές της Αλεβίτσας στεκόμαστε ατράνταχτοι και αποφασιστικοί στις θέσεις μας. Είμαστε πανέτοιμοι να ορμήσουμε έξω από τα χαρακώματα και τα πολυβολεία μας να προλάβουμε και να σταματήσουμε τον επιτιθέμενο πριν αυτός πλησιάσει πολύ κοντά στ' αμπριά, στα πολυβολεία. Αν και τα χαρακώματα δεν είχαν τώρα καθόλου την αρχική τους μορφή, μετά τον ισχυρό βομβαρδισμό, που δέχτηκαν. Το πολυάριθμο πεζικό του αντιπάλου, έχοντας μια πολλή πυκνή διάταξη περνάει στην επίθεση και στην έφοδο. Ανοίγει πυρά με όλα τα όπλα του και χύμηξε ίσα καταπάνω μας. Πλησιάζουν αρκετά κοντά στην πρώτη γραμμή. Ακολουθούν καταιγιστικά απαντητικά πυρά μας. Γίνεται πεισμονη τρομερή μάχη. Κάθε πολυβολείο, κάθε λακκούβα, κάθε δέντρο μεταβάλλονται σε άπαρτο ταμπούρι των ανταρτών. Ο αντίπαλος με την τεράστια αριθμητική υπεροχή που διαθέτει προχωρεί. Πιέζει ασφυκτικά. Προσπαθεί να πάει μπροστά. Πλησιάζει πολύ κοντά στα χαρακώματα. Μέσα στην πυκνή καταχνιά του πολέμου με την περιορισμένη ορατότητα από στιγμή σε στιγμή η αντιπαράθεση γίνεται πιό σφοδρή. Και να, σε μερικές μεριές η εμπροσθοφυλακή του αντιπάλου πατάει στα χαρακώματα. Γίνεται μάχη στήθος με στήθος. Πιανόμαστε στα χέρια. Διεξάγεται ένας επίμονος και πολύ σκληρός αγώνας και απ' τις δυό μεριές. Συνεχίζονται αλλεπάλληλες συχνές επιθέσεις κι αντεπιθέσεις με εναλλασσόμενες καταλήψεις δεσπόζοντων θέσεων και υψωμάτων. Μέσα στην πυκνή καταχνιά, τον κουρνιαχτό την περιορισμένη ορατότητα και την ασαφή κατάσταση που επικρατούσε, ακούγονται συχνά και απ' τις δυό αντίπαλες πλευρές δυνατές

κραυγές, συνθήματα, απειλές, ύβρεις κλπ. Απ' τη μια μεριά: «Απάνω στους Βουλγάρους και τους φάγαμε». «Απάνω στους ΕΑΜοκομμουνιστές». Απ' την άλλη: «Αέρα». «Απάνω στους φασίστες». «Ο εχθρός στο Γράμμο δεν θα περάσει». Αυτές οι εναλλασσόμενες σκληρές μορφές και φάσεις αυτής της λυσσώδους πολεμικής αντιπαράθεσης συνεχίζονταν μέχρι το μεσημέρι. Οι ενισχύσεις που στέλνει συμπληρωματικά η αντίπαλη ηγεσία από τα πίσω και βάζει στην μάχη και πάλι δεν φέρνουν τις επιθυμητές αλλαγές. Με αποτέλεσμα αυτή η μαζική και άρτια οργανωμένη πολεμική επίθεση του Κυβ. στρατού να ανατραπεί παταγωδώς μπροστά στην πεισματική και ηρωική αντίσταση που πρόβαλαν οι μαχητές μας, μαχήτριες και οι διοικητές του ΔΣΕ. Και τη δεύτερη μέρα η Αλεβίτσα δεν πέφτει και παραμένει άπαρτη. Την ίδια τύχη είχαν και οι επόμενες επιθετικές ενέργειες του Κυβ. στρατού, που ακολούθησαν με τη συμμετοχή στο εξής και των δυνάμεων Ι και ΙΙης μεραρχιών του. Και πάλι αυτό το θρυλικό ύψωμα δεν πέφτει ούτε την 3η ημέρα ούτε την εικοστή, την πεντηκοστή. Παρέμεινε άπαρτο 59 ολόκληρες μέρες. Ενώ ένα μικρό μέρος στο μέτωπο του Αν. Γράμμου και συγκεκριμένα ανάμεσα στην Αλεβίτσα και την Αμμούδα έμεινε στα χέρια του ΔΣΕ μέχρι την 20 Αυγούστου, οπότε οι υπερασπιστές του συμπτύχθηκαν προς το Βίτσι ύστερα από εντολή του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το μεγαλύτερο βάρος των εχθρικών επιθέσεων σ' αυτό τον τομέα το δέχτηκαν κατά κύριο λόγο τα δύο επίλεκτα τάγματα του ΔΣΕ με τους θρυλικούς διοικητές Νίκο Νικητίδη (Κόλια) και Αχιλλέας Παπαϊωάννου».

Σ' αυτή την άνιση και μεγάλης διάρκειας πολεμική αναμέτρηση ο νεαρός ανθ/γός και διοικητής διμοιρίας Όμηρος Χριστοφορίδης ακόμα μια φορά αποκάλυψε σε όλο το εύρος και τη λεβεντιά τις υπέροχες αρετές και χαρίσματά του. Όπως εξαίρετες στρατιωτικές γνώσεις, πλούσιες πολεμικές εμπειρίες, άφθαστη προσωπική παλικαριά, θαυμάσιες διοικητικές ικανότητες, βαθιά ανθρωπιά, δυνατή θέληση. Με την άμεμπτη συμπεριφορά του και τη γενναία στάση του στην πράξη, άμεσα στο πεδίο της μάχης αποτέλεσε γνήσιο παράδειγμα ενός από τους καλύτερους και τους πιό καταξιωμένους λαογέννητους διοικητές του λαϊκοεπαναστατικού μας ΔΣΕ. Στην πρώτη γραμμή της μάχης πολεμάει με το τόμσον στο χέρι ακροβολισμένος, πλάι στους μαχητές. Βρίσκεται πάντα στον πιό κρίσιμο και επικίνδυνο τομέα της εχθρικής επίθεσης, ενώ όταν το απαιτεί η κατάσταση περιφρονεί το θάνατο και κινείται απ' το ένα σημείο στο άλλο. Με το παράδειγμά του ενθαρρύνει και εμψυχώνει την διμοιρία του. Ακολουθώντας το παράδειγμά του, οι άνδρες της

διμοιρίας του πολεμούν ενωμένοι σαν μια γροθιά. Προτάσσουν πείσμονη πρωική αντίσταση με αποτέλεσμα να υποχρεώνουν το πολυάριθμο επιτιθέμενο εχθρικό πεζικό, να σταματά λίγα μέτρα μπροστά απ' τα πολυβολεία και τα χαρακώματα. Γίνεται σκληρός αδυσώπητος αγώνας που κράτησε μέχρι το μεσημέρι. Κόβεται η ορμητικότητα του αντιπάλου. Ανατρέπεται και αναγκάζεται να γυρίσει στην αρχική βάση εξόρμησης. Ο νεαρός ανθ/γός 'Ομηρος Χριστοφορίδης είχε όλο το ηθικό δικαίωμα να είναι ικανοποιημένος όχι μονάχα από την τόσο ευνοϊκή έκβαση αυτής της μεγάλης μάχης αλλά και απ' το γεγονός ότι οι μαχητές της διμοιρίας του που ήταν νεοσύλλεκτοι και που για πρώτη φορά έπαιρναν το μαχητικό βάπτισμα του πυρός και μάλιστα σε μια τόσο σκληρή πολεμική αναμέτρηση, άντεξαν και τα έβγαλαν πέρα παλικαρίσια. Απροσμέτρητα μεγάλη η δική του προσφορά, που σε μεγάλο βαθμό ήταν αποτέλεσμα της πολύπλευρης καρποφόρας στρατιωτικής και ηθικοπολιτικής προετοιμασίας του τμήματος που είχε προηγηθεί.

Αυτή η τόσο σκληρή και αδυσώπητη αντιπαράθεση των αντιπάλων στο μέτωπο του Γράμμου συνεχίζεται με την ίδια φοβερή ένταση. 'Ομως με το πέρασμα του χρόνου άρχισε να διαπιστώνεται ότι οι αντάρτικοι σχηματισμοί παθαίνουν μεγάλη φθορά κι αιμορραγία απ' τις πολυήμερες και τόσο άνισες μάχες με αποτέλεσμα η αριθμητική τους δύναμη να μειώνεται σε μεγάλο βαθμό στο ήμιση σχεδόν. Χωρίς να υπάρχουν κάποιες δυνατότητες να ενισχυθεί η κάλυψη αυτής της φθοράς. Η τέτοια αρνητική εξέλιξη είχε σαν αποτέλεσμα ώστε η αρχική υπεροχή του Κυβ. στρατού που έφτανε 10 προς 1 σε μαχητές και 50 προς 1 σε πολεμικά μέσα να γίνεται ακόμα πιό μεγάλη, τελείως δυσανάλογη σε βάρος των ανταρτών. Να φθάνει στο 15 προς 1 σε μαχητές και χωρίς καμιά απολύτως σύγκριση πια σε πολεμικά μέσα. Τα λίγα βαριά όπλα που διέθετε ο ΔΣΕ, πυροβόλα, όλμους αναγκάστηκαν οριστικά να σωπάσουν από έλλειψη οβίδων. Έτσι διαμορφώθηκε μια πολύ άσχημη κατάσταση που ευνοούσε ολοκληρωτικά σχεδόν τον αντίπαλο. Ωστόσο ο αγώνας συνεχίζεται. Σ' αυτή τη μεγάλη, αδυσώπητη κι άνιση πολεμική αντιπαράθεση ο 'Ομηρος Χριστοφορίδης έχει διάταξη με το τμήμα του στην πρώτη γραμμή άμυνας του μετώπου και σε καθημερινή περίπου βάση βρίσκεται μέσα σ' αυτή την κόλαση πυρός. Προτάσσει πείσμονη γενναία αντίσταση. Συνέβη να τραυματιστεί δυό φορές. 'Ομως αρνείται να πάει πίσω. Παραμένει στην πρώτη γραμμή και με τους επιδέσμους συνεχίζει να μάχεται. Να διοικεί. Στέκεται πάντα μπροστάρης. Εμψυχώνει τους μαχητές του με το γνωστό μαχητικό καθήκον του Κόμματος και του Γενικού Αρχηγείου: «ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ

Ο ΕΧΘΡΟΣ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΡΑΣΕΙ!» Σε παρόμοιες συνθήκες με τέτοια τεράστια δυσαναλογία δυνάμεων υπέρ του αντιπάλου δεν υπάρχει άλλη επιλογή για τους μαχητές του ΔΣΕ απ' το να μείνουν σταθερά και ατρόμητα στις θέσεις τους. Να θυσιαστούν αν χρειαστεί αρκεί να μην ΠΕΡΑΣΕΙ ο εχθρός μπροστά. Στις αρχές του Ιούλη ύστερα από 20 περίπου μέρες απ' την έναρξη της μεγάλης μάχης του Γράμμου με πρόταση της 107 Ταξιαρχίας η ΠΔΚ του Βουνού για τις εξαιρετικές πράξεις ανδρείας, τόλμης και αποφασιστικότητας προήγαγε τον Χριστοφορίδη 'Ομηρο σε υπολοχαγό πεζικού για ανδραγαθία. Τον Αύγουστο του 1948, όταν τα τμήματα του Γράμμου πέρασαν στο Βίτσι ο 'Ομηρος Χριστοφορίδης είχε αναλάβει διοικητής λόχου με το βαθμό του λοχαγού Πεζικού. Το Σεπτέμβρη - Οχτώβρη του 1948 παίρνει μέρος με την 108 Ταξιαρχία του Σοφιανού Ηλιάδη στις μεγάλες αμυντικές και επιθετικές μάχες του ΔΣΕ στο Μάλι Μάδι και στο Βίτσι. Με το τάγμα του Νικολάου Γιώργου (Νώντα) συνοδεύει μια μεγάλη φάλαγγα μεταγωγικών με πολεμικό υλικό που προορίζονταν για τον εφοδιασμό του ΚΓΑΝΕ. Σαν διοικητής λόχου της ΣΑΓΑ, παίρνει μέρος στη μάχη του Μπίκοβικ, που έγινε το Δεκέμβρη του 1948. Τραυματίστηκε βαριά, αλλά και υπέστη κρυοπάγημα με αποτέλεσμα να του ακρωτηριάσουν τα δύο δάχτυλα του ποδιού του. 'Επαθε σοβαρή αναπηρία. Την άνοιξη του 1949 επιστρέφει στα μάχιμα τμήματα του Αν. Γράμμου. Και σαν διοικητής Διλοχίας της 18ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ πήρε μέρος σε αρκετές μάχες. Στα τέλη του 1949 ο Χριστοφορίδης μαζί με ένα μεγάλο μέρος των τμημάτων του ΔΣΕ βρίσκει πολιτικό άσυλο στην φιλόξενη χώρα του Σοβιετικού Ουζμπεκιστάν.

Απ' την πρώτη μέρα που οι 'Ελληνες πολιτικοί πρόσφυγες πάτησαν το πόδι τους στη φιλόξενη Δημοκρατία του Ουζμπεκιστάν η καθοδήγηση του ΚΚΕ έγκαιρα και σωστά τους προσανατολίζει να εκπληρώσουν τα καινούργια τους καθήκοντα. Τους εξηγεί ότι ο πόλεμος, οι πρωισμοί και τα κατορθώματα στο πολεμικό μέτωπο έμειναν πια στο παρελθόν. Θα γραφτούν στην ιστορία του ελληνικού επαναστατικού κινήματος με χρυσά γράμματα. Από τώρα και στο εξής η προσοχή όλων των πρώην μαχητών και αξιωματικών του ΔΣΕ πρέπει να στραφεί σε ένα καινούργιο μέτωπο, εξίσου σημαντικό και δύσκολο, στο μέτωπο της δημιουργικής δουλειάς. Να αποκτήσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα επαγγελματική ειδίκευση και παραγωγική πείρα. Συνοπτικά το κεντρικό καθήκον που έβαζε η ηγεσία του ΚΚΕ μπροστά στους 'Ελληνες πολιτικούς πρόσφυγες είναι λακωνικά διατυπωμένο με ακρίβεια από τον Νίκο Ζαχαριάδη: «Σε σύντομο χρονικό διάστημα να υπερνικηθούν οι δυσκολίες της προσαρμογής.

Να ευθυγραμμιστούν οι σύντροφοί μας με τους πρωτοπόρους Σοβιετικούς πολίτες. Να κατακτήσουν τα κάστρα της τέχνης και της επιστήμης». Αυτή η έκκληση του κόμματος και του αρχηγού του βρίσκει πλήρως ανταπόκριση στον τότε 21χρονο Ο. Χριστοφορίδη. Ρίχνεται με φλογερή έξαρση και ενθουσιασμό, με δυναμισμό και ενέργεια στο μέτωπο της δουλειάς για την εκπλήρωση του καινούργιου κομματικού καθήκοντος. Αρχίζει την παραγωγική του δραστηριότητα από μαθητευόμενο τορναδόρο στο εργοστάσιο «ΤΑΣΣΕΛΜΑΣ». Σε σύντομο χρονικό διάστημα πετυχαίνει να γνωριστεί με την τέχνη και τα μυστικά αυτού του επαγγέλματος. Απόκτησε την κατάλληλη πείρα και την υψηλή τεχνική ειδίκευση. Αναδείχτηκε σε πρωτοπόρο εργάτη βιομηχανίας. Παράλληλα με την παραγωγική του δραστηριότητα παίρνει ενεργό μέρος στην δουλειά των κομματικών οργανώσεων. Αργότερα η Κομματική οργάνωση της Τασκένδης τον έστειλε για σπουδές σε Ανώτατη κομματική σχολή. Μετά την αποφοίτησή του δούλεψε επαγγελματικά σε διάφορα κομματικά πόστα. Κατά την παραμονή του στην προσφυγιά παντρεύτηκε την Αναστασία Κριστάκη. Κι αυτή μαχήτρια του ΔΣΕ. Δημιούργησε οικογένεια. Απόκτησαν τρία αγόρια. Φρόντισε να μάθουν τα παιδιά του γράμματα. Να σπουδάσουν. Να αποκατασταθούν. Να αποκτήσουν ανώτερη επαγγελματική μόρφωση. Το 1987 επαναπατρίστηκε στην γενέτειρά του, στο χωριό Παλατιανό Κιλκίς. Ο 'Ομηρος Χριστοφορίδης αμέσως μετά τον επαναπατρισμό του ανέλαβε την υποχρέωση να συμβάλει κι αυτός με τις δυνάμεις του και τις προσωπικές του εμπειρίες με το να συγκεντρώσει ακριβή στοιχεία όσο το δυνατό ολοκληρωμένα, καλύτερα και επώνυμα για τους ήρωες αντάρτες του θρυλικού έπους της ιστορίας του ένδοξου λαϊκοεπαναστατικού ΔΣΕ. Με το μολύβι και το τετράδιο στο χέρι περνάει απ' τα χωριά, απ' τα σπίτια του Νομού Κιλκίς. Ρωτάει, παίρνει και διασταυρώνει πληροφορίες, συντάσσει σύντομα βιογραφικά σημειώματα επιζώντων και τιμημένων νεκρών του ΔΣΕ. Ακριβώς με βάση αυτή την ευγενική, φιλότιμη και τεράστια προσπάθεια του ακούραστου αγωνιστή-συμπολεμιστή 'Ομηρου Χριστοφορίδη έγινε κατορθωτό να ετοιμαστεί το αυθεντικό πληροφοριακό και φωτογραφικό υλικό που παρουσιάζουμε σ' αυτό το κεφάλαιο. Ας αποτελέσει παράδειγμα για μίμηση και για άλλους αντάρτες του ΔΣΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

1. Ανοιχτο γράμμα του Γιάννη Φελεκίδη

Στον αγαπητό μου σύντροφο, συμπολεμιστή και καρδιακό φίλο Μήτσο Κατσή.

Αγαπητέ μου Μήτσο, θέλω κατ' αρχήν να σε συγχαρώ για το υπέροχο συγγραφικό σου ταλέντο, για την απεριόριστη και ακούραστη προσπάθειά σου, που με τόση τέχνη οδηγείς τις μνήμες μας στους ηρωικούς και ένδοξους αγώνες του λαού μας της περιόδου του Εμφύλιου σπαραγμού, που μας επέβαλαν οι Αγγλοαμερικάνικες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις και να σου ευχηθώ υγεία και πάλι υγεία.

Το έργο σου, φίλε Μήτσο, το πιό εμπεριστατωμένο, πιστεύω, που γράφτηκε μέχρι σήμερα για την περίοδο αυτή της ιστορίας του λαού μας, με τον ανάγλυφο τρόπο γραφής σου, θα βοηθήσει όσους συμμετείχαν στον Εμφύλιο πόλεμο και όλους τους αναγνώστες να καταλάβουν τι εστί μαχητής και αξιωματικός του ΔΣΕ. Και το κάνεις αυτό με εξαιρετική μαεστρία και μεθοδικότητα χωρίς καμιά εμφυλιοπολεμική μισαλλοδοξία, χωρίς καν να αναμοχλεύεις τα πάθη. Ταυτόχρονα αποκρυσταλλώνεις και τεκμηριώνεις το δίκαιο των αγώνων του λαού μας, των μαχητών και αξιωματικών του ΔΣΕ. Ζωντανεύεις στη μνήμη μας τους χιλιάδες τιμημένους νεκρούς μας και προειδοποιείς τις μελλοντικές γενιές να μην επιτρέψουν ποτέ, μα ποτέ στις ξένες εχθρικές δυνάμεις να τις ωθήσουν σε παρόμοιες καταστάσεις.

Το ήθος και το ύφος, η ανωτερότητα, η αξιοπρέπεια, η πίστη, η παλικαριά, ο ηρωισμός, η συντροφικότητα και ο πατριωτισμός κατά τη διεξαγωγή του πολέμου, η στρατιωτική πειθαρχία, η αυστηρή εκτέλεση των καθηκόντων, των αποφάσεων και η ανθρώπινη

συμπεριφορά των μαχητών και αξιωματικών του ΔΣΕ προς τους αντιπάλους - αιχμαλώτους και τραυματίες, που χαρακτήριζαν τους μαχητές και αξιωματικούς του ΔΣΕ και που με τόση ευλάβεια και πειστικότητα απεικονίζεις όμορφα στο έργο σου.

Αγαπητέ μου Μήτσο, διαβάζοντας τους τόμους σου της Ιστορίας του ηρωικού ΔΣΕ μεταφέρομαι νοερά στα πεδία των δύσκολων και φονικών μαχών που δίναμε γυμνοί, ξυπόλητοι, πεινασμένοι και σχεδόν άοπλοι, με λιγοστές μόνο σφαίρες, σε σύγκριση με τον άρτια και πανίσχυρα εξοπλισμένο αντίπαλό μας, που διέθετε εν αφθονία πυρομαχικά, αεροπλάνα, τεθωρακισμένα, πυροβόλα, ολμοβόλα και τελευταία και τα αμερικάνικα ναπάλμ.

Σήμερα σκέφτομαι και αναρωτιέμαι, εγώ, ο αντάρτης αυτών των μαχών, τι δύναμη, τι πίστη, τι αποφασιστικότητα, τι αυτοθυσία, τι παλικαριά και ηρωισμός των μαχητών μας, τι μεθοδικότητα, επιδεξιότητα, εφευρετικότητα και τακτική διεξαγωγής των μαχών από τους αξιωματικούς μας χρειαζόταν για να μπορέσουμε να βγούμε νικητές! Κι όμως τις περισσότερες φορές και στις πιό δύσκολες, κρίσιμες και αδιέξοδες καταστάσεις εμείς οι αξιωματικοί και μαχητές μας βρίσκαμε διέξοδο και βγαίναμε νικητές. Σε πολλούς που διαβάζουν τα βιβλία σου, ίσως να φαίνονται απίστευτα όλα αυτά και όμως είναι αληθινή ηρωική πραγματικότητα.

Φίλε Μήτσο, στο έργο σου προσδοκάς να αποκαταστήσεις την αλήθεια των γεγονότων της περιόδου εκείνης και αυτό το πετυχαίνεις με την υπέροχη περιγραφή και την τεκμηρίωση πολλών περιστατικών και γεγονότων. Με την απλή, αληθινή, κρυστάλλινη ευπρεπή γλώσσα που χρησιμοποιείς ακόμη και για τους αντιπάλους μας. Αυτό πρέπει να παραδειγματίσει πολλούς ανεγκέφαλους, που σήμερα, ακόμη χρησιμοποιούν τις επαίσχυντες λέξεις του Εμφύλιου σπαραγμού, όπως: κουμμουνιστοσυμμορίτες, ληστοσυμμορίτες, συμμοριτοπόλεμος, Βούλγαροι, τουρκόσποροι, πουλημένοι κτλ.

(Εδώ θα ήθελα να συγχαρώ τον φίλο μας Ζαγγανά Γιάννη της αντίπερα όχθης. Ποιός μπορεί να μη συμφωνήσει μαζί του, όταν γράφει πως υπήρξαμε όλοι μας Έλληνες και εύχεται ποτέ μα ποτέ πια να μην επαναληφθεί εκείνη η «κατάρα» του αδελφοκτόνου εμφύλιου πολέμου; Εξίστου ενωτικές είναι και πολλές άλλες απόψεις και εκτιμήσεις του...)

2. Το χωριό Παντοκώμη Κοζάνης

Ονόματα τιμημένων νεκρών, αξιωματικών, μαχητών και μαχητριών του ΔΣΕ.

1. Αυγερινός Αυγέρης του Κωνσταντίνου, γεννήθηκε στις 18/8/28,

Δαμιανίδης Κυριάκος,
Δαμιανίδου Ανατολή

Ελευθεριάδης
Δημήτριος

μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Αμύντιο το 1949.

2. Αυγερινού Έλλη του Δημοσθένη, γεννήθηκε στις 15/2/34. Έπεσε στη μάχη της Νάουσας στις 22/12/48.

3. Αυγερινού Βασιλική του Χρήστου, γεννήθηκε στις 17/4/30. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 13/2/49.

4. Δαμιανίδης Κυριάκος του Παναγιώτη, γεννήθηκε στις 20/7/1907. Στέλεχος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Φυλακίστηκε, βασανίστηκε. Παράνομος πληροφοριοδότης και τροφοδότης των τμημάτων του ΔΣΕ. Έπεσε στο Βέρμιο το 1948.

5. Δαμιανίδου Ανατολή του Λαζάρου, γεννήθηκε στις 20/3/1930. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Βέρμιο το 1949.

6. Ελευθεριάδης Δημήτρης του Ιωάννη, γεννήθηκε το 1915. Στο ΔΣΕ από το 1946. Μέλος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Έπεσε στα Γρεβενά το 1947.

7. Ζαραφίδου Μαρία του Γεωργίου, γεννήθηκε στις 18/4/1927. Μέλος του ΚΚΕ, στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Μπίκοβικ στις 27/12/1948.

8. Θεοδωρίδης Νίκος του Ιακώβου, γεννήθηκε στις 10/11/1915. Στέλεχος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Φυλακίστηκε, βασανίστηκε. Δούλευε σε παράνομες κομματικές οργανώσεις. Έπεσε στο χωριό Ποντοκώμη το 1948.

9. Ισχυρόπουλος Γιώργος του Χαράλαμπου, γεννήθηκε στις 19/4/27. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Έπεσε στον Τριπόταμο Βέροιας το 1947.

Ισχυρόπουλος Γιώργος

Ιωαννίδης Γιάννης

10. Ιωαννίδης Θωμάς του Βασίλη, γεννήθηκε στις 5/6/1927. Μέλος του ΚΚΕ, στο ΔΣΕ από το 1947. Έπεσε στα Βέντσια το 1949.

11. Ιωαννίδης Ιωάννης του Θωμά, γεννήθηκε στις 26/12/1899. Δραστήριο στέλεχος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Φυλακίστηκε, βασανίστηκε. Στο ΔΣΕ από το 1946. Έπεσε στον Τριπόταμο Βέροιας το 1947.

12. Κατακαλίδης Δημήτρης του Ιακώβου, γεννήθηκε στις 14/8/1929. Μέλος του ΚΚΕ, από τις αρχές του 1947 στο ΔΣΕ. Έπεσε στο Γράμμο το 1949.

13. Κατακαλίδης Θεόδωρος του Αβραάμ, γεννήθηκε στις 15/3/1926, στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στη Σιάτιστα το 1948.

14. Κορκοτίδης Ιορδάνης του Δημήτρη, γεννήθηκε στις 24/4/29. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Βίτσι το 1949.

15. Κοφίδης Νίκος του Ιωάννη, γεννήθηκε στις 1/2/1920. Στέλεχος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Φυλακίστηκε, βασανίστηκε. Στο ΔΣΕ από το 1948. Ήταν στο ιππικό, γρήγορα αναδείχθηκε σε διοικητή ουλαμού. Έπεσε στη Βλάστη στη μάχη κατά των ΛΟΚατσήδων στις 23/11/1948.

Κατακαλίδης Θεόδωρος

Μυρονίδου Ελπίδα

Ορφανίδης Γιώργος

16. Μεντεσίδης Χαράλαμπος του Αλεξίου, γεννήθηκε στις 28/12/1928. Μέλος του ΚΚΕ, στο ΔΣΕ από τις αρχές του 1947. Έπεσε στο Γράμμο το 1949.

17. Μιχαηλίδης Πέτρος του Αβραάμ, γεννήθηκε στις 13/9/1931. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στη Νάουσα στις 22/12/1948.

18. Μιχαηλίδου Αντιγόνη του Κωνσταντίνου, γεννήθηκε στις 15/10/1928. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στη Νάουσα στις 22/12/1948.

19. Μπεγλίδης Χαράλαμπος του Νικολάου, γεννήθηκε το 1915, μέλος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Έπεσε στο Γράμμο το 1949.

20. Μυρωνίδου Ελπίδα του Γεωργίου, γεννήθηκε στις 14/2/1929. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στη Φλώρινα στις 13/2/1949.

21. Ορφανίδης Γεώργιος του Δημητρίου, γεννήθηκε στις 23/3/26. Μέλος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ από αρχές 1946. Ανθυ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Μπίκοβικ στις 27/12/1948.

22. Πηλιανίδης Ιωάννης του Θεόφιλου, γεννήθηκε στις 22/1/30. Στο ΔΣΕ από αρχές 1947. Έπεσε στο Βέρμιο το 1948.

23. Σαββίδου Αναστασία του Συμεών, γεννήθηκε το 1925. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Γράμμο το 1949.

24. Σαμαρά Μαρία του Σταύρου, γεννήθηκε στις 16/12/1929. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Μπίκοβικ στις 27/12/1948.

25. Σαμαράς Ιωάννης του Γεωργίου, γεννήθηκε στις 16/2/1928. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Μάλι-Μάδι το 1949 από αεροπορική επιδρομή.

Όρθιοι από τα δεξιά. Σαμαράς Νίκος, Μιχαηλίδης Πέτρος

Σαραφίδης Γιάννης

26. Σαμαράς Νίκος του Γεωργίου, γεννήθηκε στις 4/3/1931. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Βίτσι το 1948.

27. Σαραφίδης Ιωάννης του Ιορδάνη, γεννήθηκε το 1925. Μέλος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης, στο ΔΣε από αρχές 1946. Έπεσε στο Γράμμο σαν διοικητής λόχου από αεροπορική επιδρομή την προτελευταία μέρα της λήξης του εμφυλίου πολέμου.

Στεφανίδης Δημήτριος

28. Στεφανίδης Δημήτρης του Αθηνογέννη, γεννήθηκε στις 17/12/1929. Μέλος του ΚΚΕ, στο ΔΣΕ από αρχές 1947. Έπεσε στην Οξυά Γράμμου το 1949.

29. Τσακουρίδης Ανέστης του Κωνσταντίνου, γεννήθηκε στις 19/4/1932. Στο ΔΣΕ από το 1948. Έπεσε στο Γράμμο το 1949.

Εξόριστοι της Ποντοκώμης

Πολυχρονίδης Θεόδωρος απ' την Ποντοκόμη. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1926. Ενας πιστός και αφοσιωμένος κομμουνιστής. Η δικτατορία του Μεταξά το 1936 τον εξορίζει στην Ακροναυπλία. Οι βάρβαροι βασανισμοί και η πολύχρονη εξορία δεν τον λύγισαν. Ο ίδιος και όλη η οικογένειά του παίρνουν ενεργό μέρος στους αγώνες της Εθνικής Αντίστασης. Στο ΔΣΕ τραυματίζεται βαριά με τον ακρωτηριασμό του αριστερού χεριού του στην ωμοπλάτη.
Ο Μπαρμπα Θόδωρος ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος, με καλή καρδιά και μεγάλη ψυχή.

30. Τσουκαλίδου Ευγενία του Ιωάννη, γεννήθηκε το 1928. Στο ΔΣΕ από το 1948. 'Επεσε στο Βέρμιο το 1949.

31. Φιλιππίδης Χαράλαμπος του Γεωργίου, γεννήθηκε στις 20/4/1929. Στο ΔΣΕ από αρχές 1947. Μέλος του ΚΚΕ. 'Επεσε στα Βέντσια, στις 20/11/1948.

32. Χ''Κωνσταντίνου Θωμάς του Νίκου, γεννήθηκε το 1921. Μέλος του ΚΚΕ, ΕΛΑΣίτης. Υπηρετούσε στην Κρήτη στον Κυβερνητικό στρατό. Τον σκότωσαν για τις πολιτικές του πεποιθήσεις με το αιτιολογικό πως σχεδίαζε να λιποταχτήσει.

Σημείωση: Τις πληροφορίες αυτές μας τις έστειλε ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΕΛΕΚΙΔΗΣ.

3. Γράμμα του Χρυσόστομου Γκάσταρη.

Αγαπητέ σύντροφε Μήτσο Κατσή. Με μεγάλο ενδιαφέρον διάβασα και τα 4 βιβλία σου που είναι αφιερωμένα στην ιστορία του ένδοξου λαϊκοεπαναστατικού ΔΣ Ελλάδας. Με το ίδιο αλλά κι με ακόμα περισσότερο ενδιαφέρον περιμένω να διαβάσω και τον επόμενο τόμο που θα ακολουθήσει. Εδώ πρόκειται για πολύ πετυχημένο και θαυμάσιο συγγραφικό έργο, αλλά κι αποτελεί τεράστια συνεισφορά για τους μελλοντικούς ερευνητές που θα ασχοληθούν με την συγγραφή της ιστορίας του Ελληνικού εμφύλιου πολέμου 1946-1949.

Σαν σύνολο αυτή η συγγραφή διακρίνεται για την αντικειμενικότητα της περιγραφής των γεγονότων, για την αυθεντικότητα της πληροφόρησης, για το πλούσιο φωτογραφικό υλικό, είναι συγγραφή καθαρά ιστορικού χαρακτήρα, απαλλαγμένη από κάποια κατευθυνόμενη πολιτική σκοπιμότητα. Αλλά εκείνο που έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία και ξεχωρίζει πάνω απ' όλα ανάμεσα στ' άλλα είναι συγκλονιστική, συγκινητική και εντυπωσιακή αναφορά στις χιλιάδες επώνυμα ονόματα φυσικών αυτουργών, μαχητριών, μαχητών και διοικητών, τιμημένων νεκρών και επιζώντων του ΔΣΕ. Για όλα αυτά σύντροφε Μήτσο, σου αξίζει ένα μεγάλο ελληνικό εύγε.

Και τώρα θέλω ν' αναφερθώ σε ένα περιστατικό που διάβασα στο βιβλίο σου που ένας αυτόπτης μάρτυρας που ήταν παρόν σ' αυτό, πλήρως επιβεβαιώνει την αυθεντικότητα της πληροφόρησης που δίνεται στο βιβλίο σου. Στον 4ο τόμο, και στις σελίδες 267-268 του βιβλίου σου διάβασα τα γραφόμενα του Γιώργου Τερζόπουλου που αναφέρεται στην μάχη του 'Αγιου Σωτήρος που έγινε στις 6/5/59 και που συγκεκριμένα μιλάει για την περίπτωση του τραυματία αξιωμα-

τικού του Κυβ. στρατού που πιάστηκε αιχμάλωτος από τμήμα σαμποτέρ. 'Ολα αυτά είναι αλήθεια και ακριβώς όπως γράφονται. Αυτό το επιβεβαιώνει αυτόπτης μάρτυρας και χωριανός μου Βούγιας Σωκράτης. Είναι ο άνθρωπος που έτυχε να μεταφέρει αυτό τον τραυματία αξιωματικό μετά την μάχη στο Πεντάλοφο. Αυτός και μου είπε τα παρακάτω που αναφέρω. 'Οτι αυτός ο τραυματίας αξιωματικός πράγματι κατάγονταν απ' την Κέρκυρα, και λέγονταν Δρόσος Αθανάσιος. Και ότι κατά την μεταφορά του στο δρόμο απ' το πεδίο της μάχης στο Πεντάλοφο, συχνά και επανειλλημμένα έλεγε στο Σωκράτη όλο καλά λόγια για τους αντάρτες, ακριβώς όπως και τα περιγράφει ο Γ. Τερζόπουλος. 'Οτι οι αντάρτες είναι ευγενείς και πολύ καλοί άνθρωποι ότι τον φέρθηκαν με τον πιό καλύτερο τρόπο σαν πραγματικοί χριστιανοί. Κι ακόμα για ένδειξη ευγνωμοσύνης που σώθηκε σ' αυτή την μάχη, δώρισε και μια εικόνα του Αγίου Θανασίου στον Ιερό Ναό του Αγίου Αθανασίου στο Πεντάλοφο. Αυτή την εικόνα την έδειξε και σε μένα ο Σωκράτης και η οποία συνεχίζει και σήμερα να βρίσκεται σ' αυτή την εκκλησία.

ΓΚΑΣΤΑΡΗΣ Χρυσόστομος, Βυθός Κοζάνης

Για ενημέρωση του αναγνώστη παραθέτουμε το κείμενο των γραφτών του Γ. Τερζόπουλου, όπως αυτά είναι στον 4ο τόμο και από 267 σελ. του βιβλίου σου.

«Στον τομέα που εμείς επιτεθήκαμε πέσανε στα χέρια μας δυο τραυματίες αιχμάλωτοι. Ο ένας ήταν αξιωματικός και ο άλλος λοχίας. Ο πρώτος καταγόταν απ' την Κέρκυρα, ήταν τιμωρημένος για κάποιο παράπτωμα και γι' αυτό αυτή τη φορά πολεμούσε στην πρώτη γραμμή σαν απλός μαχητής. 'Ηταν φανερή η μεγάλη του ανησυχία που κυριαρχούσε μέσα του μόλις αντίκρισε αντάρτες. Η αντιδραστική προπαγάνδα είχε κάνει τους φαντάρους του Κυβ. Στρατού να πιστεύουν ότι οι αντάρτες σκότωναν επιτόπου τους τραυματίες αιχμαλώτους. Ο αξιωματικός αυτός μόλις με αντίκρυσε άρχισε να με παρακαλάει να μην τον σκοτώσουμε. 'Οταν εγώ του εξήγησα ότι οι αντάρτες ούτε σκοτώνουν, ούτε κακομεταχειρίζονται τους τραυματίες, με κοιτούσε κατάματα με μια φανερή δυσπιστία, γι' αυτά που του έλεγα. Αργότερα που είδε ότι όχι μονάχα κανένας δεν τον άγγιξε, αλλά και είδε πως η νοσοκόμα μας επέδεσε με ιδιαίτερη προσοχή και τους δυό, δεν μπορούσε να συγκρατηθεί απ' τη συγκίνησή του από εκείνη την άψογη συμπεριφορά της νοσοκόμας μας. Εκεί τώρα με φωνάζει και με χιλιοευχαριστεί, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Οι αντάρτες είναι καλύτεροι και απ' τους πραγματικούς χριστιανούς». Και άρχισε μπροστά μου να παρακαλάει τον θεό να με βοηθήσει να μην πάθω τίποτε. Μου ζήτησε να του πω πως λέγομαι, από που κατάγομαι κλπ. Για τους γνωστούς λόγους τότε τέτοια στοιχεία δεν μπορούσαν να δοθούν». Τόμος 4ος σελ. 267-268.

Τώρα που τα πράγματα άλλαξαν και οι γνωστοί λόγοι επιφύλαξης εκπίπτουν, μπορούμε να γνωστοποιήσουμε στους αναγνώστες του καινούργιου βιβλίου μας ότι ο Γιώργος Τερζόπουλος επαναπατρίστηκε απ' την Σοβιετική Ένωση που ήταν σαν πολιτικός πρόσφυγας, είναι δημοσιογράφος, διαμένει στην Θεσσαλονίκη και το τηλέφωνό του είναι 789048.

4. Ένα μικρό τμήμα σαμποτέρ περνάει απ' το Βίτσι στο Γράμμο

Στη μεγάλη μάχη της Φλώρινας που έγινε στις 12.2.49 η Διλοχία σαμποτέρ με διοικητή τον ταγματάρχη Δημήτρη Κουλιαλή (Φλόγα) είχε υποστεί μεγάλες απώλειες. Οι λίγοι απομείναντες σαμποταριστές μετά από αυτή τη σκληρή και φονική μάχη επέστρεψαν στην Οξυά Πρέσπας που ήταν η έδρα των σαμποταριστικών σχηματισμών του ΓΑ του ΔΣΕ. Μέσα σε λίγες ημέρες σ' αυτό το διοικητικό κέντρο των σαμποτέρ συγκροτήθηκε από σαμποταριστές που επέστρεψαν μετά απ' την αποθεράπευσή τους απ' τα νοσοκομεία της Αλβανίας, αλλά και από μερικούς άλλους μαχητές που είχαν σταλεί απ' τα διάφορα στρατολογικά γραφεία ένας καινούργιος λόχος σαμποτέρ με διοικητή τον Βέργο Λάμπρο και στις αρχές του Απρίλη έφυγε αμέσως για το μέτωπο του Γράμμου. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και οι παρακάτω λαϊκοί αγωνιστές, μαχητές και αξιωματικοί του ΔΣΕ. Τους παραθέτουμε με αλφαβητική σειρά.

1. Βέργος Λάμπρος απ' τη Λάβδα Γρεβενών υπολ/γός. 2. Βατσούρας Μηνάς Πολορίγγι Γιαννιτσών, μαχητής. 3. Γκλίπος Κώστας από Ραψάνη Τυρνάβου, μαχητής. 4. Γκατσιώνας Θωμάς από Ταξιάρχη Λάρισας, λοχίας. 5. Γυμνόπουλος Αντώνης από Μεγάλη Στέρνα, μαχητής. 6. Γκουλέτσας Βασίλης από Καλλονή Γρεβενών, επιλοχίας. 7. Δεληγιάννης Χαράλαμπος από Πατουλιά Τρικάλων, μαχητής. 8. Θεοφορίδης Θεοχάρης από Δωρικό Αλεξανδρούπολης, μαχητής. 9. Ιωάννου Σταύρος από Δροσιά Έδεσσας, λοχίας. 10. Γκανάκος Αθανάσιος από Καρυά Ελασσώνας, Λοχίας. 11. Καλτσή Ρωξάνη από Κλιτσό Ευρυτανίας, μαχήτρια. 12. Κεσίδης Σωκράτης από Μαυρόδενδρο Κοζάνης ή Καστοριάς, μαχητής. 13. Καρύτσος Χρήστος από Αετομηλίτσα Καστοριάς, λοχίας. 14. Καζάνας Δημήτριος από Νεζερό Τυρνάβου, μαχητής. 15. Καρατζόπουλος Βέργος από Βερώνια Σιδηροκάστρου, μαχητής. 16. Κέγκος Νικόλαος από Δενδροχώρι Καστοριάς, μαχητής. 17. Κυριακού Γεώργιος από Λυκόστομο Πέλλας, επιλοχίας. 18. Λιόντος Κώστας από Λιτόχωρο Κατερίνης, μαχητής. 19. Λαζαρίδης Στέργιος από Μόρφη Τσοτίλη,

ανθ/γός. 20. Λελεκάνος Κώστας από Πλατύκαμπο Λάρισας, υπολ/γός. 21. Λαζαρόπουλος Γιάννης από Δρυόβουνο Κοζάνης, λοχίας. 22. Μπέλλος Γιάννης από Κρύα Ιωαννίνων, μαχητής. 23. Μαλίνος Θεόδωρος από Βεύη Φλώρινας, μαχητής. 24. Μιχαηλίδης Ηλίας από Νέο Καύκασο Φλώρινας, μαχητής. 25. Μαυρίδης Νίκος από Ολυμπιάδα Ελασσώνας, μαχητής. 26. Μάτσιος Αντώνης από Ζίρνοβο Δράμας, μαχητής. 27. Ντανίκος Βασίλης από Περίβλυτο Ιωαννίνων, μαχητής. 28. Ογίνης Χρήστος από Βυσσινιά Καστοριάς, μαχητής. 29. Παλάσκας Γιάννης από Αγιόλοφο Καλαμπάκας, μαχητής. 30. Παλτός Βασίλης από Δεριλί Τυρνάβου, μαχητής. 31. Πέντζιος Αθανάσιος από Χάνδρα Κομοτηνής, μαχητής. 32. Πλιάχας Παναγιώτης από Λάβα Σερβίων, μαχητής. 33. Παπαδόπουλος Κώστας από Κριστώνη Κιλκίς, ομαδάρχης. 34. Ρέλιας Στέφανος από Φουρνά Ευρυτανίας, λοχίας. 35. Συγρός Παντελής από 'Ανω Λεύκη Καστοριάς, μαχητής. 36. Σλίμης Νίκος από Θεσσαλονίκη, διμοιρίτης. 37. Στεργιοπούλου Ολυμπία από Αργυροχώρι Λαμίας, επιλοχίας. 38. Σούφλας Δημήτριος από Καροπλέσι Καρδίτσας, μαχητής. 39. Σαλβαρίνος Αναστάσιος από Χαλάρα Καστοριάς, μαχητής. 40. Σιογκνάνης Χρήστος από Ορμα Αρδέας, μαχητής. 41. Σιδηροπούλου 'Αλκη από Χρούπιστα Καστοριάς, μαχήτρια. 42. Σείσιος Γεώργιος από Στέρνα Κομοτηνής, μαχητής. 43. Σίμος Ανδρέας από Κάντσικο Κόνιτσας, μαχητής. 44. Τζούφας Αντώνης από Μικρολίβαδο Γρεβενών, ανθ/γός. 45. Τσιβής Κώστας από Πολύκαστρο Ελασσώνας, μαχητής. 46. Τσότσης Χρήστος από Σαρακίνοβο Καρατζιόβας, μαχητής. 47. Τσουλής Γιώργος από Βυσσινιά Καστοριάς, μαχητής. 48. Τριγκάκης Χαράλαμπος από Δωροθέα Καρατζιόβας, μαχητής. 49. Τσακορίδης Θεοφάνης από Λευκόπετρα Ξάνθης, μαχητής. 50. Ταξίτης Χρήστος από Θεοδωράκι Αρδέας, λοχίας. 51. Ψανάκος Βασίλης από Δεριλί Τυρνάβου, ανθ/γός. 52. Χαλβατζίδου Μαίρη από Φυλακτό Πτολεμαΐδας, μαχήτρια. 53. Ψαρρός Παύλος από Σέρβια Κοζάνης.

Σημείωση: Το αρχικό κείμενο με το πέρασμα του χρόνου είχε υποστεί σημαντική φθορά κι έγινε δυσκολοδιάβαστο, γεγονός που δεν αποκλείει κάποια λάθη.

5. Προς το συγγραφέα Δ. Κατσή

Συναγωνιστή Μήτσο Κατσή,

Διάβασα και δύο και τρεις φορές και ορισμένα κεφάλαια περισσότερες, τους τέσσερις τόμους του έργου σου «Το Ημερολόγιο ενός Αντάρτη του Δ.Σ.Ε.».

Επίσης στο βιβλίο μου, που είναι η διδακτορική μου διατριβή στη Σορβόννη, παραπέμπω αρκετές φορές στους τέσσερις τόμους της

εργασίας σου.

Το βιβλίο σου με κατέκτησε και θα μπορούσα να γράψω πολλά, αλλά θα περιοριστώ στα παρακάτω.

Έχουν περάσει πάνω από πενήντα χρόνια από το Έπος του ΔΣΕ, του Αγώνα του και μετά από όσα μεσολάβησαν από τότε ως τα τώρα, στη χώρα μας και σε όλο τον κόσμο, μπορεί κανένας να δει καθαρότερα και πιο έγκυρα την περίοδο εκείνη, 1946-1949 και γενικότερα τη δεκαετία 1940-1950.

Σήμερα είναι φανερό ότι ο Αγώνας του ΔΣΕ δικαιώθηκε και δικαιώνεται και πέφτουν ξεραμένες οι λάσπες, οι ψευτιές και οι κάθε είδους συκοφαντίες σε βάρος αυτού του Αγώνα. Μέσα στους τέσσερις τόμους του έργου σου αναδείχνεται το Ήθος και η Λεβεντιά των αντρών και γυναικών, των μαχητών και μαχητριών του ΔΣΕ, των Κομμουνιστών ανδρών και γυναικών, που αποτελούσαν την ραχοκοκκαλιά του ΔΣΕ.

Δείχνεται η Λεβεντιά των μαχητριών και μαχητών του ΔΣΕ, που έχοντας οδηγό το ΚΚΕ και σκοπό την προκοπή του Λαού μας, έκαναν έναν αγώνα ανεπανάληπτο, που μόνο με τον Αγώνα του 1821 μπορεί να συγκριθεί.

Γιατί, είχαμε από τη μιά τις λίγες χιλιάδες μαχητές και μαχήτριες του ΔΣΕ και από την άλλη δυό αυτοκρατορίες, την αγγλική και αμερικανική που χρειάστηκαν τριάμιση χρόνια για να «νικήσουν» ένα αντίπαλο, τον ΔΣΕ, που σε τίποτα δεν υστερούσαν από αυτόν.

Γιατί τίποτα δεν είχε ο ΔΣΕ που να μην το είχε ο αντίπαλος.

Αντίθετα, ο ΔΣΕ δεν είχε αεροπορία, δεν είχε μηχανικά μέσα μεταφορών, δεν είχε ναυτικό, δεν είχε τα πάμπολλα και σε ατελείωτες ποσότητες πολεμικά εφόδια και υλικά, δεν είχε εφεδρείες και ιδιαίτερα στα νότια τμήματα είχε σχεδόν μόνιμο πρόβλημα οπλισμού, διατροφής, ρουχισμού, υπόδησης.

Δεν θα ασχοληθώ με το γιατί δεν τα είχε τα παραπάνω ο ΔΣΕ και πώς θα μπορούσε να τα έχει.

Άλλωστε μέσα από το βιβλίο σου δίνονται αρκετές απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν την Ηγεσία - πολιτική και στρατιωτική - τις εφεδρείες, των υλικών, των χρονικών ορίων, των λαθών, των διεθνών συγκυριών.

Όμως οι μαχητές και οι μαχήτριες του ΔΣΕ, που ένα μεγάλο τους μέρος, αν όχι το μεγαλύτερο, ανήκαν στην ΕΠΟΝ, είχαν τουλάχιστο ένα στοιχείο που δεν το είχε ο αντίπαλος, υπερτερούσαν σε κάτι.

Και αυτό το κάτι ήταν το ανώτερο Ηθικό τους. Ως την τελευταία στιγμή - και αυτό φαίνεται στα γραφτά σου - είχαν οι μαχητές και οι μαχήτριες του ΔΣΕ ανώτερο Ηθικό από τον αντίπαλο.

'Οπου και αν ψάξει κανένας, σε όποια σελίδα του Εμφυλίου θα διαπιστώσει ότι το Ηθικό του ΔΣΕ, αλλά και των χιλιάδων λαϊκών αγωνιστών του ΚΚΕ και άλλων δημοκρατών που στέναζαν μέσα στα κολαστήρια, τις φυλακές, τις εξορίες στα ξερονήσια και σε όλη την Ελλάδα, που είχε στήσει η δοσίλογη και προδοτική ακροδεξιά, μαζί με τους ξένους προστάτες της, ήταν το Ηθικό, ψηλό, αλύγιστο μπροστά στο θάνατο, στα βασανιστήρια, στις όποιες δυσκολίες του Αγώνα.

Αλλά ίσως, ο νεώτερος αναγνώστης του 'Εργου σου, αυτός που θα το διαβάσει μετά από δέκα, πενήντα, εκατό χρόνια, να αναρωτηθεί: Από πού έβγαινε αυτό το ανώτερο Ηθικό; Αυτό που έκανε μιά ομάδα «κοριτσόπουλα», Επονίτισσες, να παίρνουν φαλάγγι τμήματα στρατού διοικούμενα από έμπειρους αξιωματικούς, αυτό που έκανε να νικιώνται τα στοιχεία της φύσης.

Μα αυτό το Ηθικό έβγαινε από το ότι ο ΔΣΕ ήταν Λαϊκός Στρατός, βγαλμένος από τα σπλάχνα του Ελληνικού Λαού, δεμένος με τους παλιότερους ταξικούς αγώνες, με την ανεπανάληπτη Εθνική Αντίσταση, με τους αγώνες και τα ιδεώδη του ΚΚΕ.

'Εβγαινε από το γεγονός ότι οι μαχητές και οι μαχήτριες του ΔΣΕ, στην συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν εθελοντές ή είχαν υιοθετήσει τον Αγώνα, ήταν δικός τους.

Δεν αγωνίζονταν για προσωπικά ιδιοτελή ωφέλη. Αγωνίζονταν για την προκοπή του Λαού και της Πατρίδας, για την πραγματική Λευτεριά, την απαλλαγμένη από την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, για ένα καλύτερο κόσμο, πρώτοι στη θυσία για το χτίσιμο του κόσμου αυτού.

Και είναι γελασμένοι όσοι νομίζουν ότι ο Αγώνας αυτός, ο Αγώνας του ΔΣΕ, «πήγε χαμένος». Οι κοινωνικοί αγώνες δεν χάνονται. Αν ήταν έτσι η ανθρωπότητα δεν θα είχε βγει ποτέ από την περίοδο, ας πούμε, της δουλείας.

Η επιτυχία στους κοινωνικούς αγώνες, στην Επανάσταση, δεν πέφτει από τον ουρανό, προετοιμάζεται από τους προηγούμενους «χαμένους κοινωνικούς» αγώνες.

«Η αποτυχία είναι η μαμή της επιτυχίας», έλεγε ο Λένιν.

Αγαπητέ Μήτσο Κατσή, σου εύχομαι υγεία για να μπορέσεις να κυκλοφορήσεις και τον πέμπτο τόμο της εργασίας σου.

Η εργασία σου αυτή θα αποτελεί μια αυθεντική πηγή άντλησης στοιχείων, δεδομένων, καταστάσεων αλλά και διδαγμάτων για τους μελλοντικούς αγώνες του Λαού μας. Συγχαρητήρια.

Τ. Γεροζήσης
Μαχητής του ΔΣΕ 1949 - 123 Ταξιαρχία
Διδάκτορ Νομικής

6. Να είμαστε πιο προσεκτικοί στις πληροφορίες που δίνουμε για το ΔΣΕ

(Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΠΕΕΠΠ αρ. φύλλου 90/1999)

Στο περιοδικό της ΠΕΕΠΠ, αριθ. φύλλου 88 το 1998 δημοσιεύθηκε ανταπόκριση με τον τίτλο: «Μια ατέλειωτη πορεία». Σ' αυτή γίνεται λόγος για μια εκδήλωση που έγινε στην τοποθεσία ΚΑΤΡΑΝΤΖΕΔΕ Δαδιάς 'Εβρου, με αφορμή τα 52 χρόνια του ΔΣΕ με κεντρική ομιλήτρια την Σούλα Βλασίδου. Παραθέτω ένα μικρό απόσπασμα από αυτή την ομιλία: «Δεκαοχτώ με είκοσι χιλιάδες ήταν οι μαχητές και μαχήτριες του ΔΣΕ στην Αν. Μακεδονία - Θράκη. Δεκατέσσερις περίπου χιλιάδες στον 'Εβρο, απ' όπου «ξαναζωντάνεψε τ' αρματολίκι».

Και οι δύο αριθμοί που δίνονται σ' αυτή την ομιλία δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, είναι αβάσιμοι και πολλοί παραφουσκωμένοι, αλλά και δεν τεκμηριώνονται από καμία επίσημη άλλη πηγή.

Για να μην θεωρηθεί ότι μιλούμε ξεκάρφωτα, παραθέτω μια σειρά πειστικά δεδομένα και τεκμηριωμένα από αξιόπιστες πηγές, τα οποία ειδικά αναφέρονται για το ποιά ήταν κατά καιρούς η πραγματική δύναμη του ΔΣΕ και τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω μου εκτίμηση.

Πρώτη περίπτωση. Στη συνεδρίαση του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ που έγινε στις 2 Δεκέμβρη του 1947 στην περιοχή του Βίτσι, ο Ν. Ζαχαριάδης, απευθυνόμενος προς τα μέλη του ΠΓ (Μάρκο, Ιωαννίδη κ.ά.) τους ρώτησε να του πουν, ποιά επιτέλους είναι η πραγματική δύναμη του ΔΣΕ. Του απάντησε ο Β. Μπαρτζιώτας, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Από τα στοιχεία που έχει το Γ. Αρχηγείο και που τα έλεγξα προσωπικά, η δύναμη του ΔΣΕ είναι 18.000 αντάρτες».

(Βλέπε βιβ. Β. Μπαρτζιώτα με τον τίτλο «Ο αγώνας του ΔΣΕ» έκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1981, σελ. 41).

Δεύτερη περίπτωση. Ο Δ. Βλαντάς θεωρεί σωστά τα στοιχεία που παραθέτει ο στρατηγός Ζαφειρόπουλος για την συνολική δύναμη του ΔΣΕ στις αρχές του 1948.

Τα παραθέτω: Πελοπόννησος 3.000, Ρούμελη 2.600, Θεσσαλία 2.600, Κεντρική Μακεδονία (περιλαμβάνονται και τα Πιέρια - Βέρμιο - Καϊμακτσαλάν) 3.900, 'Ηπειρος 2.600, Ανατ. Μακεδονία - Θράκη 4.700, νησιά 600. Σύνολο 26.000.

(Βλέπε βιβ. Δ. Βλαντά «Εμφ. Πόλεμος 1946-1949», τ. Γ', σελ. 290, έκδ. 1979).

Τρίτη περίπτωση. Ο Β. Μπαρτζιώτας, ΠΕ του Γ. Αρχηγείου του

ΔΣΕ, στο παραπάνω βιβλίο του και στη σελ. 46 για το ίδιο θέμα γράφει τα παρακάτω: «Η συνολική δύναμη του ΔΣΕ στις αρχές του 1949 έφτασε στις 30.000 μαχητές που κρατούσαν όπλα και έπαιρναν μέρος στις μάχες, καθώς και μικρότερες μονάδες και συνεργεία μαζί με τα συγκροτήματα των νοσοκομείων μας στο Γράμμο και στο Βίτσι». Προφανώς ο αρθρογράφος εννοούσε την περίοδο πριν την καταστροφή της IIIης Μεραρχίας της Πελοποννήσου και πριν ο ΔΣΕ υποστεί τις γνωστές απώλειες το 1949 (νεκροί, λιποτάκτες, εθελοντική παράδοση, αιχμάλωτοι κλπ.).

Αν τώρα πάρουμε σαν βάση τα στοιχεία που μας δίνει ο Β. Μπαρτζιώτας, που ήταν και ο κατεξοχήν αρμόδιος σ' αυτό το θέμα, και που επιβεβαιώνει ότι η συνολική δύναμη του ΔΣΕ στις αρχές του 1949 είχε φθάσει στις 30.000 αντάρτες, θα φανεί περίτρανα, πόσο απολύτως ανακριβή είναι η πληροφορία που δίνεται στην προαναφερόμενη ανταπόκριση. Μα και είναι άραγε δυνατό να πιστέψει κανείς και ν' αποδεχτεί την άποψη ότι απ' τις 30.000 άντρες που ήταν η συνολική δύναμη του ΔΣΕ σε όλη την ελληνική επικράτεια, οι 20.000 από αυτούς προέρχονταν απ' τις περιοχές της Αν. Μακεδονίας - Θράκης και συνεπώς στην υπόλοιπη Ελλάδα ήταν μονάχα 10.000 αντάρτες. Κι ακόμα αν ήταν δυνατό να βρίσκονται σ' αυτές τις δύο παραπάνω γεωγραφικές περιοχές 20.000 αντάρτες και το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ θα τους άφηνε να παραμένουν εκεί σε κάποιες ορεινές τοποθεσίες σαν τις ΚΑΤΡΑΝΤΕΔΕΣ Δαδιάς, εκεί να τραγουδούν και να χορεύουν ήσυχα τα γνωστά και εντυπωσιακά τραγούδια της Ανατολικής Θράκης. Κι αυτό να συμβαίνει όταν γνωρίζουμε ότι το καλοκαίρι του 1948 στην Πίνδο δίνονταν οι πιο αποφασιστικές μάχες που θα έκριναν την τύχη του Εμφύλιου πολέμου σε συνθήκες που το Γ. Αρχηγείο με πολύ δυσκολία μπόρεσε να συγκεντρώσει και να παρατάξει στο κύριο μέτωπο του Γράμμου μόλις 10.500 αντάρτες.

Το όλο αυτό θέμα θα γίνει πιο κατανοητό και πειστικό εάν εξετάσουμε γενικά και από τις δύο παρακάτω οπτικές γωνίες:

α) Αν πάρουμε σαν βάση την οργανωτική δύναμη της ταξιαρχίας του ΔΣΕ εκείνης της περιόδου που συνήθως κυμαίνονταν στα όρια των 800-1100 ανδρών και αποδεχτούμε τα δεδομένα που δίνονται στην ανταπόκριση, ότι σ' αυτές τις δύο περιοχές βρίσκονταν δήθεν 20.000 αντάρτες, τότε λογικά θα έπρεπε να υπάρχουν σ' αυτές 18-25 ταξιαρχίες.

β) Στην πραγματικότητα σ' αυτές ήταν πέντε ταξιαρχίες, τρεις στην VIIη Μεραρχία και δύο της Αν. Μακεδονίας, που αυτό σε τελευταία ανάλυση σημαίνει ότι στις δύο αυτές περιοχές η συνολική δύναμη του ΔΣΕ δεν μπορούσε να είναι μεγαλύτερη από 4.000 - 5.500 άντρες.

Επισημαίνουμε ότι σ' αυτό τον αριθμό συμπεριλαμβάνεται και η δύναμη των 1.800 περίπου ανταρτών των δύο ταξιαρχών της VIIης Μεραρχίας που με εντολή του Γ. Αρχηγείου πέρασαν την άνοιξη του 1948 στο Γράμμο.

Απ' τα πιο πάνω προαναφερόμενα προκύπτουν δύο βασικά συμπεράσματα:

α) Για τέτοια σοβαρά και υπεύθυνα θέματα που αφορούν την ιστορία του ένδοξου ΔΣΕ, είναι απαράδεκτο να ανατίθονται εισηγήσεις σε απληροφόρητα, ακατατόπιστα, αδιάβαστα κι ανεύθυνα πρόσωπα.

β) Η διεύθυνση του περιοδικού της ΠΕΕΠΠ θα πρέπει να βρει τρόπο, έστω και σε κάποιο βαθμό να ελέγχει την πληροφοριακή πλευρά των κειμένων που στέλνονται για δημοσίευση. Επαναλαμβάνω ότι εδώ εννοώ την πληροφοριακή πλευρά των κειμένων και όχι των γνωμών που εκφράζονται. Γιατί άλλο πράγμα είναι να εκφράζεις γνώμη που είναι δικαίωμα του καθενός και άλλο να δίνεις ανακριβείς πληροφορίες.

Επωφελούμενος την ευκαιρία θεώρησα σκόπιμο ν' αναφερθώ και σε μερικές άλλες συγκεκριμένες περιπτώσεις παραπληροφόρησης που ειπώθηκαν σε εισηγήσεις, γράφτηκαν σε βιβλία, ανάμεσα σ' αυτά και στο περιοδικό της ΠΕΕΠΠ.

1. Παραβρέθηκα σε συγκέντρωση που έγινε το 1996 στο Πολιτιστικό Κέντρο Μελισσίων, για τα 50 χρόνια του ΔΣΕ, με εισηγήτρια αξιωματικό Π. Επίτροπο του ΔΣΕ, που αναφέρθηκε ειδικά για το θέμα της συμμετοχής των γυναικών στο ΔΣΕ. Ανάμεσα στ' άλλα ακούσαμε: «Ότι η συμμετοχή των γυναικών έφτασε στα 37% της συνολικής δύναμης του ΔΣΕ», που αυτό σημαίνει ότι ο συσχετισμός των δυνάμεων ήταν 2 μαχητές, 1 μαχήτρια. Πρόκειται για μια άποψη αβάσιμη, φανερά υπερβολική και η οποία δεν τεκμηριώνεται από καμία άλλη επίσημη πηγή. Ο Β. Μπαρτζιώτας στο γνωστό βιβλίο του και στη σελίδα 77, γράφει γι' αυτό το θέμα: «Στο ΔΣΕ περίπου τα 20-25% της δύναμης ήταν γυναίκες». Ενώ σε μια έρευνα που έγινε σε μια σειρά χωριά της Δ. Θεσσαλίας, που θεωρείται περιοχή ολοκαύτωμα του αγώνα, έδειξε ότι η συμμετοχή των γυναικών στο ΔΣΕ ήταν 20%. Αυτό σημαίνει ότι ο συσχετισμός δύναμης ήταν 4 μαχητές και 1 μαχήτρια, που κατά την άποψή μας, είναι και η πιο σωστή κι αποδεκτή από όλους άποψη. («Ημερ. Ενός Αντάρτη» τόμος πρώτος, σελ. 328).

2. Συγγραφέας έγραψε στο βιβλίο του: «Ότι εμείς κρατήσαμε τον Κλέφτη 38 ημέρες». Το σωστό είναι ότι τον τομέα της κατεύθυνσης του κύριου επιθετικού χτυπήματος του αντιπάλου προς τον Κλέφτη

τον υπεράσπισαν δύο τάγματα και συγκεκριμένα: Το τάγμα του Ηλία Αλευρά απ' τις 21 Ιούνη μέχρι τις 10 Ιούλη, δηλαδή 20 μέρες και το τάγμα του Κώστα Παλαιολόγου απ' τις 10 Ιούλη έως την 1η Αυγούστου, δηλαδή 21 μέρες. Αν παρθεί υπόψη ότι ο συγγραφέας ήταν μαχητής του τάγματος του Ηλ. Αλευρά, αυτό θα πει ότι αυτή η πληροφορία που δίνεται δεν έγινε εξ αγνοίας του, αλλά από την σκοπιά κάποιας άλλης επιδίωξης.

(Βλέπε «Ημερ. Ενός Αντάρτη» τ. Β' σελ. 263).

3. Στο περιοδικό ΠΕΕΠΠ γράφτηκε ότι στην μεγάλη μάχη του Γράμμου ο Κυβερνητικός στρατός παράταξε μία δύναμη 80.000 ανδρών. Το σωστό είναι ότι οι δυνάμεις του κυβερνητικού στρατού που πήραν μέρος στη μεγάλη επιθετική εκστρατεία κατά του Γράμμου δεν ήταν λιγότερες από 100.000 άνδρες. (Βλέπε Β. Μπαρτζιώτα στο ίδιο βιβλίο και στη σελ. 172). (Βλέπε «Ημερ. Ενός Αντάρτη», τ. Β' σελ. 239).

4. Στο περιοδικό της ΠΕΕΠΠ γράφτηκε ότι ο ΔΣΕ παράταξε στη μάχη του Γράμμου 8.000 άνδρες. Το σωστό είναι ότι η δύναμη που παράταξε ο ΔΣΕ στη μεγάλη μάχη του Γράμμου ήταν παραπάνω από 10.000 άνδρες. (Βλέπε Β. Μπαρτζιώτα στο ίδιο βιβλίο «Εμφύλιος Πόλεμος» τ. 4 σελ. 48-49, έκδ. 1981). (Βλέπε «Ημερ. Ενός Αντάρτη», τ. 2, σελ. 240).

5. Στο περιοδικό της ΠΕΕΠΠ γράφτηκε ότι: «Ο ΔΣΕ κράτησε την Αλεβίτσα άπαρτη 70 ημέρες». Το σωστό είναι ότι ο ΔΣΕ κράτησε την Αλεβίτσα 55 ημέρες και συγκεκριμένα απ' τις 16 Ιούνη μέχρι τις 11 Αυγούστου. (Βλέπε «Ημερ. Ενός Αντάρτη», τ. 2, σελ. 273-274). (Βλέπε Δ. Βλαντά, «Εμφ. Πόλεμος» Γ. τ. Β' Ημ. σελ. 111, έκδ. 1981).

Εν γνώση μου κράτησα την ανωνυμία των προσώπων που έχουν σχέση μ' αυτά που έχουν γραφτεί στις πέντε τελευταίες περιπτώσεις που αναφέρουμε. Παρόλο που όλοι τους είναι συνδρομητές του περιοδικού της ΠΕΕΠΠ.

ΜΗΤΣΟΣ ΚΑΤΣΗΣ, Συγγραφέας. Μέλος της Ε.Ε. Λογοτεχνών

Μερικοί από τους αγωνιστές της ένδοξης επαναστατικής εποποιΐας του ΔΣΕ.

Μια οικογένεια ολοκαύτωμα του αγώνα.

- Σιαφάκας Θανάσης του Δημητρίου ήταν μεγαλύτερος γιος της οικογένειας. Γεννήθηκε το 1912 στην Ανατολική Φραγκίστα Ευρυτανίας. Ενας από τους ιδρυτές των πρώτων ΕΑΜικών και κομματικών οργανώσεων της γύρω περιοχής. Μέλος του ΚΚΕ. Μετά την Βάρκιζα ο ίδιος και όλη η οικογένειά του διώκεται για την αντιστασιακή του δράση. Απ' τους πρώτους αντάρτες του ΔΣΕ στην περιοχή των Αγράφων. Διατέλεσε υπεύθυνος του Κέντρου Πληροφοριών του Αρχηγείου. Επεσε το Φλεβάρη του 1948 σε ενέδρα που του είχαν στήσει οι ΜΑΥδες στο Υψωμα της Βινιάνης.

- Σιαφάκας Γιώργος του Δημητρίου (αδερφός του Θανάση). Απόφοιτος της Ανώτατης Εμπορικής Σχολής. Εφεδρος αξιωματικός του αστικού στρατού. Μέλος του ΚΚΕ. Διοικητής λόχου στον ΕΛΑΣ. Πήρε μέρος στις μάχες των Δεκεμβριανών το 1944 στην Αθήνα. Στο ΔΣΕ από 1946. Διοικητής Λόχου Ασφαλείας της IIης Μεραρχίας Ρούμελης με διοικητή τον αείμνηστο αρχηγό Διαμαντή. Επεσε τον Οκτώβρη 1949 σε εχθρική ενέδρα κοντά στα Αλβανικά σύνορα.

- Σιαφάκας Σωκράτης του Δημητρίου, ο τρίτος και μικρότερος αδερφός της οικογένειας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Μαχητής του ΔΣΕ. Πιάστηκε αιχμάλωτος απ' το Κυβ. στρατό στην μάχη του Καρπενησίου το 1949. Τραυματισμένος και άρρωστος μεταφέρθηκε στην φυλακή Λαμίας. Εκεί κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες άφησε την τελευταία του πνοή. Στο πιστοποιητικό θανάτου γράφηκε - Πέθανε από διακοπή καρδιάς - Επάγγελμα αναρχικός. - Σιαφάκα Αννα, αδερφή του Θανάση, Γιώργου και Σωκράτη. Μέλος του ΚΚΕ. Μαχήτρια του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Πολωνία

Μπαζής Σωκράτης απ' το Σταυρό Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Απόφοιτος ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στην μάχη του Μπίκοβικ Βίτσι στις 28/12/48. Υπολ/γός τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ. Στην φωτογραφία απ' τ' αριστερά ο διμοιρίτης Μπαζής Σωκράτης. Η φωτογραφία βγήκε το Δεκέμβρη 1948 στα υψώματα της Χαλάρας λίγες μέρες πριν τη μάχη του Μπίκοβικ

Μερκούρης Ηλίας του Ζαχαρία με το ψευδόνυμο (Ταρζάν). Γεννήθηκε το 1922 στο Βόλο.
Μαχητής του 52ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ. Μέλος του ΚΚΕ.
Στο ΔΣΕ απ' το 1946 στο Αρχηγείο Πηλίου. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Απόφοιτος της Β' σειράς της Σχολής Αξιωματικών Μηχανικού (Σαμποτέρ) στο Βατοχώρι. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου το 1948, σαν διμοιρίτης, επιτελής τάγματος, διακρίθηκε και προήχθε σε υπολ/γός πεζικού για ανδραγαθία. Αργότερα διοικητής λόχου με τον βαθμό του λοχαγού.
Διακρίνονταν για τις διοικητικές ικανότητες, την τόλμη και την αποφασιστικότητα στις μάχες. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη. Αποφοίτησε απ' την ανώτερη στρατιωτική Σχολή του κόκκινου Στρατού στην Φεργάνα. Κατά την παραμονή του στην προσφυγιά παντρεύτηκε με την μαχήτρια του ΔΣΕ Ζωή, κι απόκτησε δυο παιδιά.

Τουλουδης Πέτρος του Νίκου. Γεννήθηκε το 1926 στο Βόλο. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946 στο Αρχηγείο Πηλίου. Ανθ/γός της Δ σειράς της ΣΑΓΑ. Σαν διμοιρίτης και διοικητής λόχου πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου. Δύο φορές τραυματίας. Λοχαγός του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη. Φοίτησε σε Ανώτερη Στρατιωτική Σχολή του Κόκκινου στρατού στην Φρεγανά. Στην προσφυγιά παντρεύτηκε με τη μαχήτρια του ΔΣΕ Ελένη κι απόκτησε δυο παιδιά

Παύλου Παύλος (Φ...) Σερβία Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Ανθ/γός της Σχολής Αξιωματικών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας. Στο ΔΣΕ από το 1946. Διατέλεσε διοικητής λόχου και τάγματος. Ταγματάρχης του ΔΣΕ. Το 1949 διοικητής της Σχολής Πολιτικών Επιτρόπων Πόλεων και Υπαίθρου με έδρα το Λαιμό. Πολιτικός Πρόσφυγας στην Τασκέντη. Φοίτησε στην Ανώτερη Στρατιωτική Σχολή του Κόκκινου Σταυρού στη Φεργάνα

Ζορμπαλάς Σταύρος. γεννήθηκε το 1918 στο Μικρό Χωριό Ευρυτανίας. Απόφοιτος γυμνασίου και της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Μέλος του ΚΚΕ από το 1941. Με την ίδρυση της ΕΠΟΝ το 1943 έγινε μέλος της κεντρικής καθοδήγησής της. Στο ΔΣΕ από το 1948. Υπηρετούσε στο τμήμα διαφώτησης του ΓΑ του ΔΣΕ. Πολιτικός Πρόσφυγας στην Τασκένδη. Αρχισυντάχτης της εφημερίδας «Νέος Δρόμος». Απόφοιτος του Ινστιτούτου Ιστορικών και Κοινωνικών επιστημών της Μόσχας κι απόκτησε το τίτλο του διδάκτορα. Επαναπατρίστηκε το 1975.

Μάου Βασίλης του Χαρίση απ' το Ελληνοχώρι Διδυμοτείχου. Απόφοιτος γυμνασίου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 10/10/46. Διατέλεσε διαδοχικά μαχητής, σκοπευτής γερμανικού μυδραλίου, ομαδάρχης, διμοιρίτης, επιτελής τάγματος. Ανθ/γός πεζικού του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε μάχες στην περιοχή του Εβρου κι αργότερα στις μεγάλες μάχες του ΔΣΕ στο Βίτσι, της Εδεσσας, Αριδέας, Νάουσας, της Φλώρινας. Διακρίθηκε στη μάχη της Νάουσας, και με δ/γμα της ΠΔΚ από τις 11/7/49 του απονεμήθηκε το «Μετάλλιο Καταστροφής Τάγκς». Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκέντη. Σπούδασε στην Οικονομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λομονόσωφ της Μόσχας. Κάτοχος του τίτλου «Διδάκτορ της Φιλοσοφίας οικονομικών και δημοσιογραφικών επιστημών

Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά. Ζυγούρης Φώνης απ' το Αργος Ορεστικό, λοχαγός του ΔΣΕ. Παπαδόπουλος Μιχάλης απ' το Βιτάμι Καστοριάς, ανθ/γός του ΔΣΕ., Κίτσα Παπαδοπούλου, Κουτούλας Κώστας απ' τα Γρεβενά, ταγματάρχης του ΔΣΕ. Η φωτογραφία βγήκε στην ελεύθερη περιοχή του Βίτσι κοντά στο χωριό Γύρνοβο

Τρεις νεαροί λαογέννητοι διοικητές και λεβέντες αξιωματικοί του ΔΣΕ. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά. Φαρτσάλας Ευριπίδης απ' το Μονόπουλο Καστοριάς. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Κωνσταντίνου Παναγιώτης απ' το Λεοντάρι Καρδίτσας. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Καρσαρός Λάμπρος. Υπολ/γός του ΔΣΕ

Μπουτίνας Κώστας απ' το Δόλοφο Φαρσάλων. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' τον Οκτώβρη 1946, στο Αρχηγείο Όθρυς κι αργότερα πέρασε στο Αρχηγείο Αγράφων. Στα τέλη του 1947 βρίσκεται στην περιοχή της Βόριας Πίνδου. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Ανθ/γός της Σχολής Μηχανικού του ΔΣΕ. Την άνοιξη του 1949, εκεί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς στο μέτωπο του Βίτσι έγινε μέλος του ΚΚΕ

Δυο νεαροί αξιωματικοί του ΔΣΕ κι αχώριστοι φίλοι. Απ' τ' αριστερά Γκάσταρης Χρυσόστομος απ' το Βυθό Κοζάνης. Κλειτσινίκος Δημήτριος απ' την Κυρά Καλή Γρεβενών

Καραγιάννης Δημήτριος του Γιάννη. Γεννήθηκε στο Σταυρό Καρδίτσας το 1926. Απόφοιτος γυμνασίου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ από τις 14/3/47, στο τάγμα του Σοφιανού. Στην μάχη του Καυκί Ευρυτανίας τραυματίστηκε σοβαρά με αποτέλεσμα την παράλυση του ενός χεριού του. Νοσηλεύτηκε σε νοσοκομείο της Βουδαπέστης και κρίθηκε ανίκανος πια για πόλεμο. Με δική του επιμονή πέτυχε να του επιστρέψουν να γυρίσει στο Μέτωπο. Ξαναγυρίζει και εντάσσεται στα μάχιμα τμήματα της 103 Ταξιαρχίας στο Γράμμο. Στις μάχες του Γράμμου την άνοιξη του 1949, ξανατραυματίζεται και περνάει σε νοσοκομείο της Αλβανίας. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένη. Πτυχιούχος πολιτικός μηχανικός του Πολυτεχνείου του Βογλογράντ. Στην προσφυγιά παντρεύτηκε με την μαχήτρια του ΔΣΕ Ζωγραφιά κι απόκτησε δυό παιδιά

Καραγιάννη Ζωγραφιά απ' το Δαμάσι Λάρισας. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ απ' το 1947 στα τμήματα της Ιης Θεσσαλικής μεραρχίας. Αργότερα πέρασε στο μέτωπο του Γράμμου και του Βίτσι. Το 1949, εκεί στην πρώτη γραμμή του μετώπου έγινε μέλος του ΚΚΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη

Φαταούτσος Πέτρος απ' την Ικαρία. Ναυτεργάτης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Ανθ/γός του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη

Ζαχαρόπουλος Κώστας απ' τον Προυσό Ευρυτανίας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Μετά την συμφωνία της Βάρκιζας για την αντιστασιακή του δράση, διώκεται, συλλαμβάνεται, και βασανίζεται απ' το μοναρχοφασιστικό καθεστώς. Στο ΔΣΕ από 10/1/47, στα τμήματα της Ιης Μεραρχίας. Πήρε μέρος στην μεγάλη μάχη του Γράμμου και στις 27/7/48 τραυματίζεται. Στις 7/8/49 ξανατραυματίζεται σοβαρά για δεύτερη φορά με αποτέλεσμα τον ακρωτηριασμό της κνήδης του δεξιού ποδιού του. Νοσηλεύτηκε στο 250 Νοσοκομείο της Πολωνίας. Δούλεψε στην κοοπερατίβα «ΔΕΛΤΑ» ειδική επιχείρηση για άτομα με ειδικές ανάγκες μέχρι το 1978. Εκεί παντρεύτηκε με την μαχήτρια του ΔΣΕ Αθηνά Σταυροπούλου κι απόκτησαν δυό παιδιά. Επαναπατρίστηκε το 1978

Ζαχαροπούλου - Σταυροπούλου Αθηνά απ' τον Προυσό Ευρυτανίας. Στέλεχος της ΕΠΟΝ στο χωριό της. Στο ΔΣΕ απ' το 1947 στα τμήματα της Ρούμελης. Το 1948 στην μάχη στο ύψωμα Πυργούλι Καρδίτσας τραυματίστηκε βαριά με διαμπερές πνευμονικό τραύμα, αλλά και κάταγμα στην σπονδυλική στήλη. Σ' αυτή την κατάσταση πιάστηκε αιχμάλωτη απ' τον Κυβ. στρατό. Οι φαντάροι που την είδαν ότι είναι ζωντανή και βαριά τραυματισμένη αδιαφόρησαν για την τύχη της. Αργότερα ακολούθησε αντεπίθεση των ανταρτών και ξαναβρέθηκε στα χέρια των ανταρτών, την οποία την επίδεσαν και φορεία την μετέφεραν στην Αλβανία. Νοσηλεύτηκε στο 250 Νοσοκομείο της Πολωνίας. Αργότερα δούλεψε στην κοοπερατίβα «ΔΕΛΤΑ» επιχείρηση για άτομα με ειδικές ανάγκες.
Εκεί γνωρίστηκε και παντρεύτηκε με τον μαχητή του ΔΣΕ Ζαχαρόπουλο Κώστα

Μητρούσης Τριαντάφυλλος απ' το Φλάμπουρο Φλώρινας. Μαχητής του 28 Συντάγματος του ΕΛΑΣ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1947. Τελείωσε την Σχολή Αξιωματικών Πολιτικοφυλακής του ΔΣΕ και ονομάστηκε ανθ/γός. Στις 12 Φλεβάρη 1949 στην μάχη έξω από το χωριό Πρώτη της Φλώρινας τραυματίστηκε βαριά από οβίδα πυροβολικού με αποτέλεσμα τον ακρωτηριασμό του δεξιού ποδιού του. Νοσηλεύτηκε στο 250 Νοσοκομείο της Πολωνίας. Μέχρι το 1979 δούλεψε στην κοοπερατίβα «ΔΕΛΤΑ». Εκεί γνωρίστηκε και παντρεύτηκε με την μαχήτρια του ΔΣ Βεργενία Αναγνωστοπούλου κι απόκτησαν δυο παιδιά

Σέχη Μεζώ - Κουτσογιαννίδου. Γεννήθηκε το 1933 στην Παγώνιανη Ιωαννίνων. Στο ΔΣΕ από το 1949. Υπηρετούσε στα τμήματα της VIIIης Μεραρχίας. Πολιτικός πρόσφυγας

Μάγγου Αννα απ' την Λεύκη Καστοριάς. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι και επανειλημμένα τραυματίστηκε

Μάγγος Βαγγέλης απ' τη Λεύκη Καστοριάς. Απόφοιτος γυμνασίου. Παλιός κομμουνιστής και καθοδηγητικό στέλεχος του ΚΚΕ στην περιφέρεια Καστοριάς. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε απ' την δικτατορία του Μεταξά. Στην περίοδο κατοχής υπηρέτησε στον ΕΛΑΣ, και κατείχε υπεύθυνη καθοδηγητική θέση. Στο ΔΣΕ από το 1946. Στις 26/3/47 δολοφονήκε από παρακρατικές συμμορίες της Δεξιάς

Μάγγος Ζήσης απ' τη Λεύκη Καστοριάς ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Απ' τον Απρίλη του 1949 στην Ταξιαρχία Σαμποτέρ του Βρατσάνου. Στη φωτογραφία απ' τ' αριστερά Μάγγος Ζήσης. Ορθιος Γκρέζος Θωμάς απ' το Γυρίο Καστοριάς. Στο ΔΣΕ υπηρετούσε και ο Μάγγος Γιώργος αδελφός της Άννας, του Βαγγέλη και του Ζήση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Το Κλιμάκιο Γενικού Αρχηγείου Νότιας Ελλάδας (ΚΓΑΝΕ) παίρνει εντολή να περάσει στο Γράμμο

Στις αρχές Μάη του 1949 οι διοικήσεις του ΚΓΑΝΕ και της Ιης Μεραρχίας του ΔΣΕ βρίσκονται στο χωριό Αρματολίκι Κόζιακα. Εκεί ήρθε διαταγή του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ που καθόριζε η μεν Ιη Μεραρχία με διοικητή τον Χαρίλαο Φλωράκη να κινηθεί προς ανατολάς με σκοπό να χτυπήσει την πόλη του Βόλου, το δε ΚΓΑΝΕ να περάσει στο Γράμμο. Σύμφωνα με πληροφορίες του Γ. Αθανασίου η διοίκηση του ΚΓΑΝΕ αποτελούνταν: Κολιγιάννης Κώστας, διοικητής, Ζωγράφος Ζήσης, Π. Επίτροπος, Παπαγεωργίου Αλέκος, επιτελάρχης, Αθανασίου Γιώργος, διευθυντής του Ιου Γραφείου επιχειρήσε-

Αθανασίου Γιώργος. Μόνιμος Αξ/κός της ΣΣΕυελπίδων. Δ/της λόχου στο Αλβανικό Μέτωπο. Στον ΕΛΑΣ από το 1943. Δ/τής λόχου του Τάγματος Θανάτου. Στο ΔΣΕ από το Μάρτη 1947. Αναδείχτηκε διαδοχικά σε θ/τη Λόχου και Τάγματος. Το 1948 Δ/ντης της 144 Ταξιαρχίας. Το 1949 Δ/ντής του Ιου Γραφείου επιχειρήσεων του ΚΓΑΝΕ. Τον Ιούλη 1948 ανέλαβε διοικητής της Μεραρχίας ΔΙΑΜΑΝΤΗ. Αντισυνταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένδη. Πτυχιούχος πολιτικός μηχανικός Ινστιτούτου Τασκένδης

Κουτούζας Δημήτριος απ' την Πορτίτσα Καρδίτσας. Διευθυντής του ΙΙου Γραφείου του ΚΓΑΝΕ.

Φασούλας Αχιλλέας απ' τον Αλμυρό Μαγνησίας. ΕΠΟΝίτης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1947. Αναδείχτηκε σε διμοιρίτη και διοικητή του λόχου Ασφαλείας του ΚΓΑΝΕ

ων, Κοτούζας Μήτσος, διευθυντής τμήματος πληροφοριών, Μίχος Κώστας, υπεύθυνος στρατολογικού γραφείου, Παπαδάκης Βαγγέλης (Λευτεριάς), υπεύθυνος των υπόλοιπων βοηθητικών υπηρεσιών. Διοικητής του Λόχου διοίκησης ήταν ο Αχιλλέας Φασούλας. Η δύναμη του λόχου μαζί με τη διοίκηση δεν έπρεπε να υπερβαίνει τους 100 άνδρες. Στις συνθήκες του 1949 το πέρασμα στο Γράμμο ενός τέτοιου μικρού τμήματος πλαισιωμένου με τέτοιους τρωτούς επιτελικούς στρατιωτικούς μηχανισμούς διάφορων υπηρεσιών, με μεταγωγικά κλπ. ήταν μια πολύ δύσκολη υπόθεση. Τεράστιες κι αξεπέραστες οι δυσκολίες, που θα αντιμετώπιζε στην πορεία προς Γράμμο. Εξάλλου αυτό έγινε αισθητό αμέσως μετά την αποχώρηση της Ιης Μεραρχίας, όταν η παρουσία του τμήματος αυτού σε τούτο το χώρο έγινε αντιληπτή απ' τον αντίπαλο. Προς καταδίωξή του κινητοποιούνται πολλές δυνάμεις, συνοδευόμενες από πολυάριθμες ομάδες ντόπιων ΜΑΥδων, οι οποίες προσπαθούν να το εγκλωβίσουν. Να το συντρίψουν. Να το αιχμαλωτίσουν. Με μάχες ελιγμούς και νυχτερινές πορείες προσπαθεί αυτό το μικρό και τόσο τρωτό τμήμα να αποφύγει την καταστροφή του. Αναγκάζεται να ελιχθεί σε αντίθετη κατεύθυνση προς το χώρο Μεσοχώρα, Μελισσουργοί, Βετερνίκο κλπ. και όχι προς Χάσια, Γράμμο, που έπρεπε να πάει. Να κινείται με λούφες

ανάμεσα στα κακοτόπια των Τζουμέρκων. Τελικά τα καταφέρνει να περάσει ξανά στον Κόζιακα. Μα εδώ γίνονται ξανά αντιληπτοί. Τους παίρνουν κατά πόδι. Κυριολεκτικά δεν τους αφήνουν σε χλωρό κλαρί. Δίνει μάχες από μειονεκτικές θέσεις με ανεπάρκεια πυρομαχικών. Υπάρχουν απώλειες, ξεκομμένοι μαχητές που δεν ξαναγύριζαν στο τμήμα με αποτέλεσμα η αριθμητική του δύναμη από μέρα σε μέρα να μειώνεται. Όλα αυτά μαζί με τη μακρόχρονη έλλειψη τροφίμων με επακόλουθο τη θεριεμένη πείνα να τους θερίζει τα σπλάχνα. Η αντοχή των ανθρώπινων οργανισμών φτάνει σε εξαντλητικά όρια. Δημιουργείται συνολικά μια αφόρητη ψυχολογική κατάσταση. Υπάρχουν περιπτώσεις με αυτομολήσεις μαχητών. Στον Κόζιακα κατά τύχη συναντιέται με ένα άλλο μικρό αντάρτικο τμήμα με επικεφαλής τον Παπαβασιλείου Βαγγέλη, (πρώην αξιωματικός της Σχολής Ευελπίδων), διοικητής τμήματος του ΕΛΑΣ. Έμπειρος διοικητής και άνθρωπος. Γνώριζε καλύτερα από κάθε άλλον τα κατατόπια της περιοχής του Κόζιακα, των Αντιχασίων και των Χασίων. Αυτός τους υπόδειξε το δρομολόγιο και το σημείο διάσχισης του δημόσιου δρόμου Τρικάλων - Καλαμπάκας, μιας δημοσιάς που αυτή την περίοδο βρισκόταν κάτω απ' τον αυστηρό έλεγχο και την επιτήρηση πολλών μόνιμων εχθρικών φρουρών. Έτσι το μικρό αυτό τμήμα κατόρθωσε να περάσει στα Αντιχάσια. Με την βοήθεια του Τσαπουρνιά έγινε δυνατό να βρεθούν και να συγκεντρωθούν τρόφιμα. Αυτό επέτρεψε στους μαχητές αυτού του τμήματος να σταθούν στα πόδια τους. Στη συνέχεια συνόδευσε και οδήγησε αυτό το τμήμα στα Χάσια. Στις 25 Ιούνη του 1949 στο χωριό Ελάφι Γρεβενών η διοίκηση του ΚΓΑΝΕ συναντήθηκε με την Ταξιαρχία Σαμποτέρ και με τον διοικητή της Αντώνη Βρατσάνο.

Η Σχολή Αξιωματικών του Κλιμακίου Γενικού Αρχηγείου Νότιας Ελλάδας (ΚΓΑΝΕ)

Η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος ακόμα απ' την αρχή της έναρξης του ένοπλου αγώνα προσέδιδε μεγάλη σημασία στα ζητήματα της εκπαίδευσης του καινούργιου λαϊκοεπαναστατικού στρατού.

Ο ΔΣΕ όχι μονάχα δεν είχε δικά του έτοιμα διοικητικά στελέχη, αλλά και στερούνταν όλα τα πλεονεκτήματα και τις στρατιωτικές υποδομές που έχουν στη διάθεσή τους οι συνηθισμένοι τακτικοί στρατοί για την ειδίκευση και εκπαίδευση του στρατιωτικού τους προσωπικού. Έτσι η ηγεσία του επαναστατικού μας κινήματος πλάι

στα τόσα άλλα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζε ο καινούργιος αυτός λαϊκός στρατός απ' την πρώτη μέρα της γέννησής του ήταν και η επίλυση του προβλήματος της στελέχωσής του με δικούς του έμπιστους στρατιωτικά εκπαιδευμένους διοικητές. Γι' αυτό το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ έπρεπε να αρχίσει κυριολεκτικά απ' το μηδέν. Να βρει τα μέσα, τους μεθόδους και τους τρόπους να δημιουργήσει και να σφυρηλατήσει δικά του στρατιωτικά στελέχη, στηριγμένο στις δικές του εσωτερικές δυνάμεις. Να ακολουθήσει μια αναγνωρισμένη και επιβεβαιωμένη επαναστατική αρχή, που σήμαινε ότι τα στελέχη στους λαϊκοεπαναστατικούς στρατούς δεν παίρνονται έτοιμα από κάπου αλλού και δεν δανείζονται από πουθενά. Αλλά αναδείχνονται απ' την ίδια τη βάση του. Από τους ίδιους τους μαχητές του. Από τους πιο πιστούς κι αφοσιωμένους στα δημοκρατικά ιδανικά του αγώνα. Από τους πιο ικανούς και τολμηρούς αγωνιστές. Γνώριζε όμως ότι το μεγάλο κι αγνό αυτό δυναμικό για να είναι πιο αποδοτικό και για να ανταποκριθεί καλύτερα στην αποστολή του έπρεπε να βοηθηθεί. Να εκπαιδευτεί. Να εξοπλιστεί με τις απαραίτητες θεμελιακές στρατιωτικές γνώσεις. Στην εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος απόβλεπε και η δημιουργία της ΣΑΓΑ και της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ. Βασικό κριτήριο για την επιλογή των υποψήφιων αξιωματικών προκειμένου να σταλεί ένας αγωνιστής στη Σχολή Αξιωματικών ήταν η ακράδαντη πίστη του στα ιδανικά του αγώνα του ΔΣΕ, οι ικανότητές του, η στάση, η διαγωγή, το ήθος και πάνω απ' όλα η προσωπική παλικαριά του στις καθημερινές δοκιμασίες και ιδιαίτερα στις μάχες. Όμως οι Σχολές Αξιωματικών του ΔΣΕ δεν έμοιαζαν καθόλου με τις στρατιωτικές σχολές των αστικών καθεστώτων. Πρώτα απ' όλα, γιατί σ' αυτές δεν φοιτούσαν άκαπνοι πολίτες, όπως στις αστικές σχολές, αλλά μπαρουτοκαπνισμένοι πολεμιστές, αναδειγμένοι μέσα απ' τις μάχες που ήταν ικανοί για παραπέρα μελλοντική πρόοδο βάσει των αναγκών της επανάστασης. Μα και ο όγκος των στρατιωτικών γνώσεων, που αποκτούσε κάθε απόφοιτος απ' τις Σχολές Αξιωματικών του ΔΣΕ, ήταν απαραίτητο να καλύπτει απόλυτα το επίπεδο της στρατιωτικής μόρφωσης που απαιτούνταν για διοικητές διμοιριών, λόχων. Ενώ ύστερα από μια σχετική εκπαίδευση, κατάρτιση και πολεμική εμπειρία οι τελειόφοιτοι ανθ/γοί της ΣΑ του ΔΣΕ θα μπορούσαν ελεύθερα στην πορεία του αγώνα να αναδειχτούν σε διοικητές ταγμάτων. Και ακριβώς αυτό το σκοπό θα υπηρετούσε και η απόφαση του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ πλάι στην ύπαρξη της ΣΑΓΑ. Δηλαδή να δημιουργηθεί στο ΚΓΑΝΕ άλλη μια Σχολή Αξιωματικών που θα φοιτούσαν αγωνιστές απ' τις περιοχές της Νότιας Ελλάδας. Μετά το τέλος της εκπαίδευσης στους

απόφοιτους μαθητές αυτής της Σχολής με διατάγματα της ΠΔΚ του Βουνού απονέμονταν ο βαθμός του ανθ/γού πεζικού του ΔΣΕ. Στη διάρκεια της ύπαρξης της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ λειτούργησαν δύο σειρές, η Α' και η Β' απ' τις οποίες αποφοίτησαν 215 ανθ/γοί. Η οργανωτική σύνθεση της Α' και Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ αποτελούνταν από δυό λόχους. Τα μαθήματα της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ άρχισαν την άνοιξη του 1948 στο χωριό Τροβάτο Αγράφων. Το ανώτερο διοικητικό κλιμάκιο της Α' σειράς αποτελούνταν: Διοικητής ο Πέτσας Αναστάσιος απ' το Ρούσσο Καρδίτσας, μόνιμος αξ/κός της ΣΣ Ευελπίδων. Πολιτικός Επίτροπος Κλιάφας Νίκος απ' τα Τρίκαλα, μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΑΚΕ.

Διοικητής του 1 λόχου Παπαϊωάννου Χρήστος (Κίτσος) απ' το Μεσηνικόλα Καρδίτσας Απόφοιτος ανθ/γός της Σχολής Αξιωματικών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας, Π. Επίτροπος ο Λιάκος Ανδρέας απ' την Μαγούλα Ελασσώνος. Ταγματάρχης Π. Επίτροπος του ΔΣΕ.

Διοικητής του 2ου λόχου ο Βασιλώς Γιώργος, μόνιμος αξ/κός της ΣΣΕυελπίδων, απ' τη Ρεντίνα Καρδίτσας, Π. Επίτροπος ο Γκουγκούσης Διονύσης (Καραντάου) απ' τη Μεσσηνία Πελοποννήσου.

Διοικητικό προσωπικό της Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ:

Διοικητής ο Πέτσας Αναστάσιος με Π. Επίτροπο τον Καρκάνη Κων/νο (Τάκη) απ' το Περιβόλι Δομοκού.

Διοικητής του 1ου λόχου ο Τσερβελούδης Βασίλης, απόφοιτος ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ του ΔΣΕ απ' το Μοναστήρι Λάρισας, Π. Επίτροπος ο Πουρνάρας Χαράλαμπος απ' το Θραψίμι Καρδίτσας.

Διοικητής του 2ου λόχου Καραμίχος Γιώργος απ' τη Γούρα 'Οθρυος.

Μερικά απ' τα ονόματα του προσωπικού της Ομάδας Διοίκησης της Σχολής Αξιωματικών

1. Φιλίππου Βαγγέλης, ομαδάρχης απ' το Ζουλευκάρι Καρδίτσας. 2. Περιστεράς Αθανάσιος απ' τη Σούρπη Αλμυρού, επιμελητής. 3. Χατζούλης Αποστόλης απ' το Σμόκοβο, επιμελητής. 3. Κρομίδας Σωκράτης απ' το Νεοχώρι Καρδίτσας, επιμελητής και οργανοπαίκτης στο βιολί. 4. Αντωνίου Μαρούσκα απ' το Βόλο, δασκάλα, δακτυλογράφος. 5. Σαραφάκη Ελευθερία απ' το Σταυρό Φαρσάλων, ραπτική δουλειά. 6. Ντούλια Χριστίνα απ' το Λουτρό Καρδίτσας, ραπτική δουλειά. 7. Μακαρώνα Δήμητρα απ' τη Μοσκοκαρυά Δομοκού, νοσοκόμα. 8. Ταμπαθάνης Δημήτρης, τσαγκάρης απ' την Αχλαδιά Καρδίτσας. 9. Αναγνώστου Θανάσης απ' τη Σούρπη

Αλμυρού, κουρέας. 10. Κολοβός Δημήτρης απ' τη Σεκλίζα, κουρέας. 11. Καραμπίνης Γιάννης απ' τα χωριά Μουζακίου, φούρναρης. 12. Μιρτζάνης Βασίλης απ' την Καρδίτσα, φούρναρης. 13. Μπαρκαλή Λουκία, δεκατετράχρονη αντάρτισσα απ' την Καρδίτσα, ανιψιά του διοικητή της Σχολής. 14. Αργότερα στην ομάδα διοίκησης προστέθηκε και ο απόφοιτος ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑ Παπαδημητρίου Ευαγγελία απ' τη Φίλια Καρδίτσας, που έκανε επιτελική δουλειά κοντά στη διοίκηση της Σχολής.

Οι μαχητές και οι διοικητές των τμημάτων του ΔΣΕ που πολεμούσαν το 1949 στις περιοχές της Νότιας Ελλάδας υποχρεώνονταν να διεξάγουν οποιαδήποτε μορφή πολεμικής αναμέτρησης με τον αντίπαλο: επίθεση, άμυνα, κάτω από εξαιρετικά αντίξοες, αδυσώπητες συνθήκες από πολύ μειονεκτικές θέσεις. Να αντιμετωπίζουν και να υπερνικούν στην πράξη ανυπέρβλητες κι απίθανες δυσκολίες. Να υποχρεώνονται να επιτίθονται για την κατάληψη κάποιου εχθρικού στόχου με ισχυρή, αμυντική μηχανική θωράκιση, πλαισιωμένου με πολυβολεία με γερά σκέπαστρα, με αμπριά, χαρακώματα, συρματοπλέγματα, ακόμα και με ναρκοπέδια. Τέτοιες επιθετικές ενέργειες γινότανε χωρίς την υποστήριξη κάποιων βαριών όπλων, αλλά μόνο με συνηθισμένα συμβατικά ελαφρά όπλα, που τα πιο βαριά από αυτά ήταν τα οπλοπολυβόλα. Μάλιστα συχνά με περιορισμένη επάρκεια πυρομαχικών. Η επιτυχία μιας τέτοιας άνισης πολεμικής επιθετικής ενέργειας στηρίζονταν κατά κύριο λόγο στην άφταστη παλικαριά, την αποφασιστικότητα, την τόλμη και αυτοθυσία των μαχητών και διοικητών. Ακόμα χειρότερα και οδυνηρότερα ήταν τα πράγματα όταν οι αντάρτες υποχρεώνονταν να διεξάγουν αμυντικές μάχες, που κατά κανόνα σε όλες τις περιπτώσεις διεξάγονταν από τελείως ανοχύρωτες θέσεις, που τα παλικάρια του ΔΣΕ ήταν πάντα και ολότελα εκτεθειμένα και ακάλυπτα απ' τα πυρά της εχθρικής αεροπορίας, από την πλήρη απουσία δυνατότητας διεξαγωγής στοιχειώδους αντιαεροπορικής άμυνας. Ενώ οι θέσεις που κρατούσαν, πριν από κάθε επίθεση σφυροκοπούνταν αδιάκοπα από το άφθονο, καυτό αμερικάνικο σίδερο, που ξερνούσαν οι πυροβολαρχίες και ολμαρχίες του αντιπάλου.

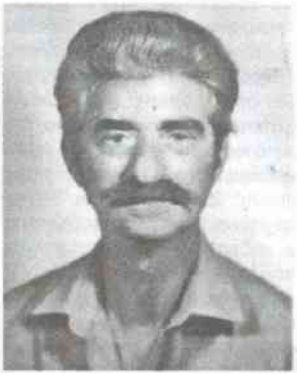
Επισημαίνουμε ότι οι μαθητές της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ δεν είχαν μόνιμη έδρα εκπαίδευσης. Οι δυσκολίες και οι ανάγκες του αγώνα τους υποχρέωναν συχνά να μετακινούνται απ' το ένα μέρος στο άλλο. Και εκεί στους συνεχώς προσωρινούς καταυλισμούς να γίνεται η εκπαίδευση και οι πρακτικές ασκήσεις μάχης. Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι πιο αγχώδες πρόβλημα που αντιμετώπιζαν σχεδόν σε καθημερινή βάση οι μαθητές της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ ήταν ότι η

Βασιλός Γιώργος απ' την Ρεντίνα Καρδίτσας. Μόνιμος Αξ/κός της ΣΣ Ευελπίδων. Εκπαιδευτής στη Σχολή Αξ/κών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας. Στο ΔΣΕ από το 1947. Διοικητής λόχου της Σχολής Αξ/κών του ΚΓΑΝΕ

Μαφούνης Γιάννης απ' την Κιμένη Καρδίτσας. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

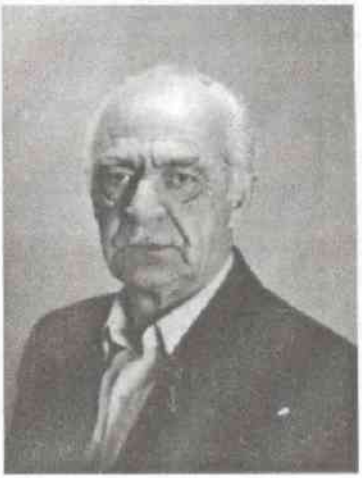
Κολοβός Δημήτριος απ' το Θραψίμι Καρδίτσας. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

Καπνιάς Μηνάς απ' την Σέκλιζα Καρδίτσας. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

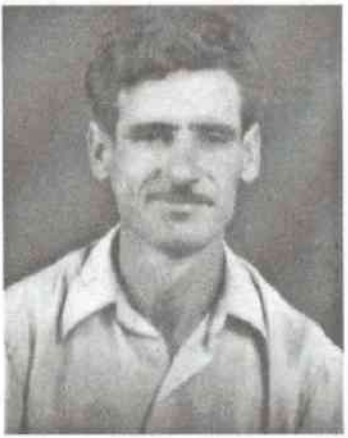
Παπαδημητρίου Βαγγελή απ' τα Φίλια Καρδίτσας. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

Κωστούλας Δημήτριος απ' την Αχλαδιά Καρδίτσας. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

Λότσος Δημήτριος απ' την Κτιμένη Καρδίτσας. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

Χαλάτσης Βασίλης. Γεννήθηκε το 1926 στην Ποταμιά Αγυιάς. ΕΠΟΝίτης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1947. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ

Κολοβός Βασίλης απ' την Σέκλιζα Καρδίτσας

Μπαρκαλή Λουκία απ' το Ρούσσο Καρδίτσας. Η δεκατετράχρονη αντάρτισσα. Στο ΔΣΕ από τις 25/10/48. Πήρε μέρος στις μάχες της Καρδίτσας και του Καρπενησίου. Η φωτογραφία βγήκε στο χωριό Μαυρομάτα Ευρυτανίας μετά τη μάχη του Καρπενησίου. Πολιτικος πρόσφυγας στη Λ.Δ. Γερμανίας. Σπούδασε Ηλεκτρομηχανουργός.
Σήμερα μητέρα με δύο κόρες

Σαραφάκη Ελευθερία απ' το Σταυρό Φαρσάλων

Ταμπαθάνης Δημήτριος απ' την Αχλαδιά Καρδίτσας. Η φωτογραφία στις 20/1/49 κατά τη διάρκεια της μάχης του Καρπενησίου →

εκπαίδευση διεξάγονταν σε εξαιρετικά τρομερές και άθλιες επισιτιστικές συνθήκες.

Οι μαθητές της ΣΑ συχνά στεκότανε στην πρώτη γραμμή των μαχών και μάλιστα στους πιο αποφασιστικούς και επικίνδυνους τομείς των πολεμικών επιχειρήσεων.

Η Σχολή Αξιωματικών στην περίοδο του 1948 πήρε μέρος σε μια σειρά σημαντικές πολεμικές επιχειρήσεις, όπως αυτές στην Καλαμπάκα, στον Τύρναβο, στη Φαρκαδώνα, στην Αγυιά, στη Καρδίτσα. Ενώ το 1949 στο Καρπενήσι και στα Σίδερα Αγρινίου. Αρκετά από αυτά τα ηρωικά παλικάρια έπεσαν στα πεδία των μαχών.

Μεγάλος ήταν και ο φόρος αίματος του διοικητικού προσωπικού της Σχολής

Παραθέτουμε λιγοστά στοιχεία που διαθέτουμε για τους παρακάτω αθάνατους ήρωες του πατριωτικού δημοκρατικού μας αγώνα.

1. ΠΕΤΣΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ του Δημητρίου απ' το Ρουσσό Καρδίτσας. Μόνιμος αξιωματικός της Στρατιωτικής Σχολης Ευελπίδων. Μέλος του ΚΚΕ. Πήρε μέρος στον ένοπλο αγώνα του ΕΛΑΣ. Έγινε διοικητής του 4ου Συντάγματος πεζικού του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' το Δεκέμβρη του 1946. Πολέμησε στην περιοχή της Νότιας Ελλάδας. Διοικητής της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ. Ονομάστηκε αντισυνταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη του Κόζιακα στον αυχένα Κούτσινα το 1949.

Πέτσας Αναστάσιος

2. ΚΛΙΑΦΑΣ ΝΙΚΟΣ. Δικηγόρος. Γεννήθηκε το 1910 στα Τρίκαλα. Μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΑΚΕ. Από το 1934 πήρε μέρος στην προοδευτική κίνηση και σαν μέλος του ΑΚΕ πάλεψε για το σωστό προσανατολισμό του ΑΚΕ και για τη δημιουργία του Παλλαϊκού Μετώπου το 1936. Υπεύθυνος δικαστικού τμήματος της Ιης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Λοχαγός δικαστικού της ΠΕΕΑ. Με την απελευθέρωση αναδείχθηκε σε δήμαρχο Τρικάλων. Το 1947

εξορίστηκε. Στο ΔΣΕ απ' το 1948. Π. Επίτροπος της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ. Ονομάστηκε ταγματάρχης Πολιτικός Επίτροπος. Έπεσε στον Κόζιακα τον Ιούνη του 1949.

3. ΚΑΡΚΑΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (ΤΑΚΗΣ) απ' το Περιβόλι Δομοκού. Δάσκαλος, δικηγόρος. Ήταν ένας απ' τα 6 αδέρφια της τόσο γνωστής σ' αυτή την περιοχή παραδοσιακής αριστερής οικογένειας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Πολιτικός Επίτροπος της Β' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ. Πιάστηκε τραυματίας απ' τον Κυβ. στρατό στον Κόζιακα το 1949. Κατά τη μετα-

Καρκάνης Νικόλαος από το Περιβόλι Δομοκού (ο 2ος από τα αδέλφια Καρκάνη)

Καρκάνης Κώστας ή Τάκης. Π.Ε. της Σχολής Αξ/κών

Καρκάνης Αθανάσιος από το Περιβόλι Δομοκού. Ο 3ος αδερφός από τους Καρκάνηδες

φορά του με αυτοκίνητο προς Λάρισα έγινε γνωστή η ιδιότητά του σαν Π. Επίτροπος της Σχολής αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ. Οι φρουροί της μοναρχοφασιστικής ασφάλειας που ανέλαβαν να τον συνοδέψουν, τον ξυλοκόπησαν άγρια με αποτέλεσμα να αφήσει την τελευταία του πνοή πάνω στο αυτοκίνητο. Ενώ το πτώμα του δεν έφτασε στη Λάρισα. Το πέταξαν οι ΜΑΥδες σε κάποιο σημείο του Πηνειού. Ο Καρκάνης Τάκης είχε άλλα 5 αδέρφια, τους Γιώργο, Νίκο, Βαγγέλη Θανάση και Αριστείδη. Ολοι τους άνθρωποι με προοδευτικές ιδέες και πατριωτική συνείδηση. Στην περίοδο της κατοχής πήραν ενεργό μέρος στο έργο της Εθνικής Αντίστασης. Με την ίδια συνέπεια συμμετείχαν και στους κατοπινούς δημοκρατικούς αγώνες του λαού μας.

4. ΓΚΟΥΓΚΟΥΣΗΣ ΔΙΟΝΥΣΗΣ (Καραντάου), απ' τη Μεσσηνία Πελοποννήσου. Ανθυπασπιστής στρατού. Το 1943 διοικητής συγκροτήματος του ΕΛΑΣ στο Μαυροβούνι Θεσσαλίας. Το 1944 Καπετάνιος αποσπάσματος Κάμπου. Πήρε ενεργό μέρος στη μάχη της σοδίας. Ηταν ο φόβος και τρόμος των ΕΔΑΣιτών. Ενας πολύ δυναμικός και τολμηρός διοικητής. Το 1946-47 διοικητής της Α΄ σειράς της ΣΑΓΑ στ' Αγραφα. Το 1948 Π.Ε. Λόχου της Α΄ σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ. Επεσε το 1949 στην περιοχής της Τσαριτσάνης.

Γκουγκούσης Διονύσης

4. ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ (ΚΙΤΣΟΣ) απ' το Μεσηνικόλα Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Σχολής Αξιωματικών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας. Στο ΔΣΕ από το 1946. 'Ενας απ' τους πρώτους λοχαγούς του Αρχηγείου Αγράφων. Ονομάστηκε ταγματάρχης του ΔΣΕ. Διοικητής λόχου της Α' σειράς της ΣΑ του ΚΓΑΝΕ. 'Επεσε στην περιοχή των Αγράφων το 1950.

5. ΤΣΕΡΒΕΛΟΥΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ του Δημήτρη. Γεννήθηκε το 1923 στο Μοναστήρι Λάρισας. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' τον Απρίλη του 1946. Απόφοιτος ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε το Σεπτέμβρη του 1948 στη μάχη της Αγυιάς σαν διοικητής λόχου της

ΣΑ του ΚΓΑΝΕ. Έχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό πεζικού του ΔΣΕ.

6. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Δημήτρη. Απ' τη Γούρα Όθρυος. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 25/9/47. Με πρόταση του Αρχηγείου Θεσσαλίας ονομάστηκε στις 29/6/48 υπολ/γός πεζικού και στις 2/2/49 λοχαγός πεζικού. Διοικητής λόχου της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ. Επικεφαλής του τμήματος που διοικούσε έπεσε στα Σίδερα Ευρυτανίας στα τέλη του Φλεβάρη του 1949. Με πρόταση του ΚΓΑΝΕ έχει προαχθεί για ανδραγαθία σε αντισυνταγματάρχη πεζικού τιμημένο νεκρό.

Ανάμεσα στις απόφοιτες ανθ/γούς της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ που έπεσαν στα πεδία των μαχών είναι και οι παρακάτω:

1. ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΚΑΤΙΝΑ απ' την Καϊτσα, υπολ/γός του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη του Βάλτου το Μάρτη του 1949.

2. ΓΟΥΡΟΥΝΑ ΚΑΤΙΝΑ απ' την Καϊτσα. Έπεσε στην μάχη της Αγυιάς το Σεπτέμβρη 1948.

3. ΚΕΛΕΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ απ' τη Ρεντίνα. Έπεσε στην μάχη της Καρδίτσας.

4. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΖΩΗ απ' το Μικρό Καραλάρ Καρδίτσας. Έπεσε στα υψώματα Παλιοκαΐτσας το 1949. Προήχθη τιμητικά στο βαθμό του υπολ/γού πεζικού.

5. ΣΑΡΑΦΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ απ' το Σταυρό Φαρσάλων. Επίσης απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών του ΚΓΑΝΕ. Έπεσε στα υψώματα Δρανίστας το 1949. Προήχθη τιμητικά σε υπολ/γό πεζικού.

6. Φλώρος Βασίλης από τις Σοφάδες Καρδίτσας. Ανθ/γός της Α΄ σειράς της ΣΓΑ του ΚΓΑΝΕ. Έπεσε στη μάχη της Αγυιάς το Σεπτέμβρη του 1948.

7. Αναγνωστόπουλος Αποστόλης π' το Θραψίμι Καρδίτσας. Ανθ/γός της Β΄ σειράς του ΚΓΑΝΕ. Έπεσε το Μάρτη του 1949 στη μάχη του Τουμπρούζι.

Για τη συγγραφή αυτού του κεφαλαίου σημαντικές πολύτιμες πληροφορίες έδωσε ο μαχητής του ΔΣΕ Ταμπαθάνης Δημήτρης απ' την Αχλαδιά Καρδίτσας.

Ακολουθούν τα Διατάγματα της ΠΔΚ που απονέμει στους μαχητές της Α' και Β' σειράς το βαθμό του ανθυπολοχαγού πεζικού του ΔΣΕ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ὀνομασία Ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἰδρυτικὴ μας πράξη τῆς 23 τοῦ Δεκέμβρη 1947, τὴν πράξη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, τὸ νόμο ἀριθ. 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ πρακτικὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 συνεδρίασης τῶν ἀποφοίτων Α' σειρᾶς τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Κλιμακίου Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας.

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Τοὺς παρακάτω ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Κλιμακίου Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας (Α' σειρά) ἀναμορφώνομε Ἀξιωματικοὺς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας μὲ τοὺς βαθμοὺς ποὺ ἀντιστοιχοῦμε καὶ τὴν πιὸ κάτω σειρὰ ἐπιτυχίας.

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. Ἀηδιὰς Ἰωάννης τοῦ Παναγιώτη
2. Καρκαβίτσας Κωνσταντῖνος τοῦ Ἀθανασίου
3. Κρανιὰς Θωμᾶς τοῦ Γεωργίου
4. Μπονίτσης Χρῆστος τοῦ Σπύρου
5. Μπέφας Ἀλέξανδρος τοῦ Βασιλείου
6. Σταματίνος Σωτήριος τοῦ Κωνσταντίνου
7. Μαχλούλης Βῆρων τοῦ Ἀποστόλου
8. Κωστούλας Δημήτριος τοῦ Κωνσταντίνου
9. Μπαλαξάγος Γεώργιος τοῦ Κωνσταντίνου
10. Τσαλκούνης Ἐλευθέριος τοῦ Ἰωάννου
11. Παντίκης Γεώργιος τοῦ Χρήστου
12. Βασιλόπουλος Βασίλειος τοῦ Ἴλια
13. Ἀγγελακόπουλος Ἀποστόλης τοῦ Κωνσταντίνου
14. Γκατζώρας Γεώργιος τοῦ Ἀθανασίου
15. Ἀμανατιάδης Κωνσταντῖνος τοῦ Δημοσθένη
16. Χατζηδάνος Νικόλαος τοῦ Ἰωάννου
17. Βλαχάκης Ἴλιας τοῦ Κωνσταντίνου
18. Ξημέρχης Θωμᾶς τοῦ Στέφανου
19. Ἀντωνίου Γεώργιος τοῦ Τάσου
20. Σδράνης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου
21. Παπαντσῆς Νικόλαος τοῦ Ἀντωνίου
22. Χατζηδαμιανίδης Κωνσταντῖνος τοῦ Μιχαήλ
23. Κωστούλας Δημοσθένης τοῦ Χρήστου
24. Κατσιὰς Μηνᾶς τοῦ Φιλίππου
25. Χριστογιώργος Κωνσταντῖνος τοῦ Νικολάου
26. Μάντζος Θωμᾶς τοῦ Βασιλείου
27. Κεντικόγλου Χαράλαμπος τοῦ Κυριάκου
28. Γιανιᾶς Γεώργιος τοῦ Ἀθανασίου
29. Βασιλείου Γεώργιος τοῦ Ἀποστόλου
30. Ἀγγελος Τάσος τοῦ Γεωργίου
31. Κεφαλτζούλης Διονύσιος τοῦ Θεμιστοκλῆ
32. Μπουμπούκης Νικόλαος τοῦ Δημητρίου
33. Γρηβάνης Κωνσταντῖνος τοῦ Χρήστου
34. Νεόβας Γεώργιος τοῦ Χρήστου
35. Τσανσούλος Ἰωάννης τοῦ Θεοφάνη
36. Στέφου Μαργαρίτα τοῦ Νικολάου

37. Περιλέρος Ἀλέξανδρος τοῦ Γεωργίου
38. Παληγεώργου Χρυσούλα τοῦ Δημητρίου
39. Προβιάς Ἰωάννης τοῦ Παναγιώτη
40. Νικολακόπουλος Κωνσταντῖνος τοῦ Γεωργίου
41. Ζούπας Ἠλίας τοῦ Παναγιώτη
42. Καπατζῆς Νικόλαος τοῦ Βασιλείου
43. Σωτηρίου Γεώργιος τοῦ Ἰωάννου
44. Ἠλίας Μάρκος τοῦ Χρήστου
45. Γκουζιώτης Κωνσταντῖνος τοῦ Πέτρου
46. Ἀποστολίδης Πέτρος τοῦ Χρήστου
47. Λιάπης Γεώργος τοῦ Ἀθανασίου
48. Καρατζούνης Θεοράνης τοῦ Νικολάου
49. Λιανός Γεώργιος τοῦ Ἐπαμεινώνδα
50. Ἀγγελοπούλης Ἰωακείμ τοῦ Κωνσταντίνου
51. Ταργάτσης Σίμος τοῦ Νικολάου
52. Παπαδοπούλου Κατίνα τοῦ Γεωργίου
53. Σερέτης Κωνσταντῖνος τοῦ Χρήστου
54. Ἀρχανιώτης Βασίλειος τοῦ Δημητρίου
55. Ἀνδρέου Στέλλης τοῦ Ἰωάννου
56. Στεργιόπουλος Σταῦρος τοῦ Κωνσταντίνου
57. Ἀθανασούλας Δημήτριος τοῦ Κωνσταντίνου
58. Τσόλης Κωνσταντῖνος τοῦ Σεραφείμ
59. Μούχας Σπῦρος τοῦ Ἀλεξάνδρου
60. Γάγος Κωνσταντῖνος τοῦ Νικολάου
61. Χατζούλης Φαίδων τοῦ Δημητρίου
62. Κιμπέλας Εὐάγγελος τοῦ Παναγιώτη
63. Μανέλης Δημήτριος τοῦ Σπύρου
64. Γιαχαντῆς Ἰωάννης τοῦ Δημητρίου
65. Χαλάτση Ἀμαλία τοῦ Γεωργίου
66. Μαφούνης Ἰωάννης τοῦ Ἡρακλῆ
67. Μπάτσος Τραϊανός τοῦ Δημητρίου
68. Καστάνη Εὐαγγελία τοῦ Γεωργίου
69. Λάζος Δημήτριος τοῦ Θεοδώρου
70. Ἀγγελῆ Εὐδοξία τοῦ Κωνσταντίνου
71. Ζιζιαρόπουλος Γεώργιος τοῦ Δημητρίου
72. Παπαδόπουλος Φώτιος τοῦ Εὐστρατίου
73. Καλυβᾶς Δημήτριος τοῦ Παύλου
74. Εὐαγγελογιάννης Μιλτιάδης τοῦ Θωμᾶ
75. Λιτοσελίτης Δημήτριος τοῦ Ἰωάννου
76. Ἀγγελῆς Ἀθανάσιος τοῦ Ἀλεξάνδρου
77. Καμπιτσάνης Ἀπόστολος τοῦ Ἀθανασίου
78. Ντάλης Θωμᾶς τοῦ Τάσου
79. Τσαμαντάνη Ἑλένη τοῦ Θεοδώρου
80. Ἐλευθεριάς Θωμᾶς τοῦ Χρήστου
81. Καυφάκης Ἀπόστολος τοῦ Χαραλάμπους
82. Καλαΐτης Σωτήριος τοῦ Δημητρίου
83. Καλαγήρου Ἑλένη τοῦ Κωνσταντίνου
84. Θάνδας Πέτρος τοῦ Χρήστου
85. Κοπάνα Σοφία τοῦ Νικολάου
86. Μπουλιτέβου Μαρία τοῦ Σπύρου
87. Τάκης Δημήτριος τοῦ Ἰωάννου
88. Καραμήτρος Ἀθανάσιος τοῦ Βασιλείου
89. Καραγιώργου Ἀγαλῆ τοῦ Ταξιάρχη
90. Δεληκωστοπούλου Γεωργία τοῦ Δημητρίου

91. Γεωργοσόπουλος Ἀδαμάντιος τοῦ Σεργίου
92. Σκαναβάνου Ἀντιγόνη τοῦ Ξενοφῶντος
93. Καραμάξης Γεώργιος τοῦ Παναγιώτη
94. Καρομήτρος Βασίλειος τοῦ Ἡφαίστου
95. Γεωργίου Μαρία τοῦ Σεραφείμ

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ

1. Δεγλέρης Γεώργιος τοῦ Δημητρίου
2. Καραγιαννίδης Κωνσταντῖνος τοῦ Χρήστου
3. Καλεσάκης Χερόλαμπος τοῦ Νικολάου
4. Τσαρτσιώτης Δημήτριος τοῦ Κώστα
5. Μπουραλέξης Μιχαήλ τοῦ Στεφάνου
6. Κολλιάκος Νικόλαος τοῦ Ἰωάννου
7. Μερλῆς Παναγιώτης τοῦ Μιχαήλου
8. Βερεμάδης Σταῦρος τοῦ Ἀδαμαντίου
9. Λάμπρη Εὐαγγελία τοῦ Πέτρου
10. Ἀναστασόπουλος Σεραφείμ τοῦ Κωνσταντίνου
11. Ρόμπος Παναγιώτης τοῦ Σεργίου
12. Σταμούλης Θεόδωρος τοῦ Κωνσταντίνου
13. Ἀναγνωστόπουλος Ἀποστόλης τοῦ Γεωργίου
14. Μερμήγκης Κωνσταντῖνος τοῦ Φιλίππου
15. Πολίτης Ταξιάρχης τοῦ Δημητρίου
16. Κυριαζοπούλης Μιχαήλ τοῦ Ἰωάννου

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
28 Σεπτεμβρη 1948
Ὁ Πρόεδρος καὶ Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν
Στρατηγός ΜΑΡΚΟΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ὀνομασίες Ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πρᾶξη της 23 Δεκέμβρη 1947, τήν Πράξη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, τό Νόμο ἀριθ. 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί πρακτικό ἐξετάσεων τῶν ἀποφοίτων (Β΄ Σειρᾶς) τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Κλιμακίου Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Τούς παρακάτω ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Κλιμακίου Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας (Β΄ Σειρᾶς), ὀνομάζουμε ἀξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας μέ τούς βαθμούς πού ἀναφέρουμε καί τήν πιό κάτω σειρά ἐπιτυχίας.

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ

α) Π ε ζ ι κ ο ῦ

1. Καπνίδης Δημήτριος τοῦ Στέλιου
2. Ζιώκας Δημήτρης τοῦ Κώστα
3. Γκόσιος Κώστας τοῦ Σταργίου
4. Παπαδιναστίου Γρηγόρης τοῦ Τάσου
5. Καραγγελος Γιώργος τοῦ Βασίλη
6. Δαλιγέρης Πάρης τοῦ Θανάση
7. Τουρλάκης Γιῶργος τοῦ Θανάση
8. Παπάς Ἀποστολής τοῦ Ἀνδρέα
9. Καψῆς Θωμᾶς τοῦ Γιωργῆ
10. Χειλατσης Βασίλης τοῦ Γιώργη
11. Πετράκης Σωκράτης τοῦ Γιαννακχου
12. Τσιόρος Θεμιστοκλῆς τοῦ Στέφου
13. Ποκηλιας Ζήσης τοῦ Ἀχιλλέα
14. Τσόλης Νίκος τοῦ Βασίλη
15. Βουτσελίνης Ἀνδρέας τοῦ Γιάννη
16. Νάτσιος Σωτήρης τοῦ Σωτήρη
17. Σιριώπης Ἀχιλλέας τοῦ Θανάση
18. Καραγιαννης Ἠλίας τοῦ Θωμᾶ
19. Ἀκριβός Δημήτρης τοῦ Γιάννη
20. Καϊδατης Κώστας τοῦ Θύμιου
21. Νούλας Γιώργος τοῦ Ἀνδρέα
22. Γαζέπης Μιχάλης τοῦ Νίκου
23. Σδιάγγας Θύμιος τοῦ Χαραλόμπου
24. Ἀργυρίου Νίκος τοῦ Δημήτρη
25. Παλάν ζας Γιώργος τοῦ Δημήτρη
26. Στεργιοπουλος Βαγγέλης τοῦ Λάμπρου
27. Σπυρίδας Κώστας τοῦ Ἠλία
28. Γιώγος Σκιαφείμ τοῦ Βαγγέλη
29. Ἀγγελόπουλις Μιλτιάδης τοῦ Ἀγγέλου
30. Σιάφος Θανάσης τοῦ Γιώργη

31. Παπασλάτανης Γιῶργος τοῦ Νίκου
32. Μαργαριτόπουλος Ἀργύρης τοῦ Γιώργη
33. Ἀργυριάδης Δημήτριος τοῦ Πέτρου
34. Σδουκόπουλος Ἀποστολος τοῦ Στεφη
35 Τσιανδόπουλος Κώστας τοῦ Μαργαρίτη
36 Δημοβέλης Στέργιος τοῦ Θύμιου
37. Πάνος Γιάννης τοῦ Κώστα
38. Σδόγγας Κώστας τοῦ Χαραλάμπου
39. Μπάτσης Πέτρος τοῦ Ἀντώνη
40. Ντανοβάρας Κώστας τοῦ Μιχάλη
41. Ταμουρίδης Ἀλέκος τοῦ Γιαννη
42. Βλάχος Χρῆστος τοῦ Μάνδου
43. Βαΐνης Γιαννης τοῦ Ἀχιλλέα
44. Κοκκινόπουλος Νίκος τοῦ Ἀργύρη
45 Μιλκογιῶργος Βασίλης τοῦ Ἀλεξη
46. Τσακνῆς Χρῆστος τοῦ Δημήτρη
47. Παπαλεξανδρή Μαρία τοῦ Στεφη
48. Στάμος Γιῶργος τοῦ Βασίλη
49. Τσουγκρῆς Γιῶργος τοῦ Στέλιου
50. Κεχρινιώτης Νίκος τοῦ Γιάννη
51. Τόλης Γιάννης τοῦ Κώστα
52. Σπαραφάκης Μιχάλης τοῦ Κώστα
53. Καραγκούνη Κατερίνα τοῦ Γιώργη
54. Κοτινοπουλος Ἀργύρης τοῦ Δημήτρη
55 Βίλλας Κώστας τοῦ Ἀποστόλη
56. Τσάκου Ἀγαθή τοῦ Γρηγόρη
57. Χούψας Νίκος τοῦ Κώστα
58. Τριανταφυλλόπουλος Χρῆστος τοῦ Κώστα
59 Μάλαμα Κεραλῆ τοῦ Στέφου
60. Ντούμας Γιῶργος τοῦ Χρήστου
61. Λάμπρου Χαρίκλεια τοῦ Δημήτρη
62. Δολιάρας Δημήτρης τοῦ Θανάση
63. Τσάμπας Ἀποστόλης τοῦ Δημήτρη
64. Χρόνης Χαράλαμπος τοῦ Γιώργου
65. Δίδας Γιώργος τοῦ Θύμιου
66. Κοβάκης Ἠλίας τοῦ Δημήτρη
67. Φαρμάκη Ἑλένη τοῦ Μήτσου
68. Κωστούλας Δημήτρης τοῦ Γιώργου
69. Ηούλγαρης Γιῶργος τοῦ Στεργίου
70. Λύτρας Ἀποστόλης τοῦ Θανάση
71. Μιχαηλίδης Ἀνδρόνικος τοῦ Ἀποστόλη
72. Τριανταφυλλόπουλος Γιάννης τοῦ Κώστα
73. Ἀναγνώστου Μυγδόλω τοῦ Θωμᾶ
74. Κυριαζῆ Κωσταντία τοῦ Στεφη
75. Μαντζιώνος Χρῆστος τοῦ Στέργιου

16. Παπάμα Βαγγελή τοῦ Κώστα
17. Μαυρίδη Βασίλη τοῦ Μιλτιάδη
18. Νικολακόπουλος Ἀπόστολος τοῦ Γιώργου
19. Κωστούλας Στέλιος τοῦ Χρήστου
20. Γκιουλέκα Μαρία τοῦ Βαγγελή
21. Ἰωάννου Δημήτριος τοῦ Κώστα
22. Κεραγιάννη Ζωή τοῦ Γιάννη
23. Καπούρας Χαράλαμπος τοῦ Θανάση
24. Κουχτάνη Ἀποστολία τοῦ Νέστορα

β) Πολιτικοί Ἑτερόποι

1. Κατσής Γιώργος τοῦ Νίκου
2. Βασιλάκος Γεώργος τοῦ Γιάννη
3. Ρηγας Γιώργος τοῦ Μήτσου
4. Δηλιάνης Κώστας τοῦ Χρήστου
5. Μιλόρας Γιώργος τοῦ Γιάννη
6. Γιαννοδοτόπουλος Γιώργος τοῦ Γεναγῆ
7. Κουρκουρέλος Γιώργος τοῦ Θανάση
8. Λιολιου Γεωργία τοῦ Μίνου
9. Μπογδόλα Κυβέλα τοῦ Κώστα
10. Τσίγκα Ἐλένη τοῦ Γιάννη
11. Κραβαρίτης Βασίλης τοῦ Γιώργου
12. Λότσος Δημήτρης τοῦ Πάνου
13. Βλαχόκωστας Βασίλης τοῦ Κώστα
14. Καζανέζη, Κώστας τοῦ Μήτσου
15. Καρκάς Θανάσης τοῦ Λεωνίδα
16. Τσατσαλίδης Θεοδόσης τοῦ Χρήστου
17. Βάλλα Βασιλική τοῦ Ἀποστόλη
18. Ἀναστάσης Θανόσης τοῦ Γιώργη
19. Πέτρου Πέτρος τοῦ Γιάννη
20. Μαντόρα Κατερίνα τοῦ Πάνου.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
... 6 Ἀπρίλη 1919

Ὁ Πρόεδρος — Ὁ Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν
ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ — ΜΗΤΣΟΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Σκληρές δοκιμασίες, αφάνταστες στερήσεις, αγωνιώδεις προσπάθειες για επιβίωση

1 Ιούνη του 1949. Ο Λόχος μας ήδη για έκτη μέρα, ολομόναχος και απομακρυσμένος απ' την Ταξιαρχία συνεχίζει να κρατά διάταξη στην υψηλή κορυφή της Σκούκζας.

Με αγωνία περιμέναμε και σήμερα να έρθει κάποια ενίσχυση με τρόφιμα απ' την επιμελητεία, αλλά και κάποια συγκεκριμένη καινούργια εντολή, επίσης κάποια εξήγηση για το σκοπό της παραπέρα παραμονής μας. Και ενώ εμείς περιμέναμε να δούμε να έρχεται κάποιο ζώο φορτωμένο με τρόφιμα, βλέπουμε να έρχεται μονάχα ο σύνδεσμος με άδεια τα χέρια. Αυτό μας έκανε να στενοχωρηθούμε, να νιώσουμε δυσφορία και απογοήτευση. Μας έφερε μόνο προφορική εντολή να επιστρέψουμε αμέσως στο τμήμα. Χωρίς όρεξη και κουράγιο πήραμε το δρόμο της επιστροφής προς την Αλατόπετρα. Ευτυχώς που αυτή τη φορά υπήρχε έτοιμο συσσίτιο, μια μικρή μερίδα βραστό κρέας και η καραβάνα γεμάτη ζουμό. Μας διανεμήθηκε και μια μικρή μερίδα λειψή μπομπότα από 200 περίπου γραμμάρια. Φτωχό και φανερά λίγο αυτό το συσσίτιο για τα δικά μας ταλαιπωρημένα και νηστικά στομάχια, ωστόσο εμείς σταθήκαμε κάπως στα πόδια μας. 'Οταν ρώτησα τον ταγματάρχη να μου πει, ποιος ήταν ο λόγος που ο Λόχος μας ταλαιπωρήθηκε άσκοπα έξι ολόκληρα εικοσιτετράωρα σ' αυτές τις γυμνές βουνοκορφές. - Από μας δεν έγινε τίποτε το άσκοπο, μου είπε. Η δική σας μετακίνηση έγινε με βάση κάποια διαταγή, που πήρε η Ταξιαρχια μας απ' το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ.

Τις απογευματινές ώρες ο ταξίαρχος μας καλεί σε σύσκεψη. Σ' αυτή πήραν μέρος οι αξιωματικοί από διοικητές λόχων και πάνω. Αυτή τη φορά ο διοικητής ήταν πολύ σύντομος. Απλώς μας ανακοίνωσε ότι από σήμερα τα τμήματα θα πάρουν αποστολές να

διοίκησης. Οι τυχόν πολίτες που θα έπεφταν στα χέρια τους να κρατούνται μέχρι τον ερχομό της νύχτας.

Μαζί με τους διμοιρίτες Α. Χατζούλη, Ηρ. Τσεκούρα, Θ. Δαλαμάγκα, τον ομαδάρχη Βαλαώρα και τον καταπίτη, για να έχουμε καλύτερο πεδίο παρατήρησης, προωθηθήκαμε καμιά 500 μ. πιο μπροστά απ' το υπόλοιπο τμήμα.

Μόλις έφεξε για τα καλά, ο καταπίτης μας ενημέρωσε για τα γύρω στρατοκρατούμενα και εκκενωμένα χωριά. Στο επίκεντρο της προσοχής μας στάθηκε το κεφαλοχώρι Βατόλακκος. Στη συντριπτική του πλειονότητα ο πληθυσμός αυτού του χωριού ήταν αντιδραστικός. Είχε ισχυρά οργανωμένη αμυντική οχύρωση με γερά πολυβολεία μέσα και έξω απ' το χωριό. Μέσα στο χωριό έμενε ένα τμήμα στρατού, ένα ενισχυμένο τμήμα χωροφυλακής, καθώς και αρκετές, εξοπλισμένες σαν αστακοί, καλά οργανωμένες ομάδες ΜΑΥδων, οι περισσότεροι απ' τους οποίου προερχόταν απ' τον ίδιο το Βατόλακκο.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες μας, ανάμεσα σ' αυτούς τους οπλισμένους ΜΑΥδες υπήρχαν μάλιστα μερικοί που διακρίνονταν ιδιαίτερα για την ευστοχία τους, όταν πυροβολούσαν με τα ατομικά όπλα τους.

Απ' το μέρος που βρισκόμαστε κάνουμε με τα κιάλια λεπτομερή αναγνώριση στον τομέα του οδικού δικτύου Μηλιά - Βατόλακκος - Μυρσίνα - Σειρήνι, προσπαθώντας να παρατηρήσουμε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες που θα ακολουθούσαν κατά τη διάρκεια της ημέρας. Πρώτοι βγήκαν απ' τον περιχαρακωμμένο Βατόλακκο ομάδες ΜΑΥδων, οι οποίες έστησαν φυλάκια σε δεσπόζοντα σημεία καμιά πεντακοσαριά μέτρα περίπου πιο έξω απ' το δημόσιο δρόμο. Ακολουθούσε η έξοδος στη «νεκρή» ζώνη των αγροτών με τα ζώα τους. Βγαίναν οι τσοπάνηδες με τα κοπάδια τους.

Πλησίαζε το μεσημέρι όταν αντιληφτήκαμε να έρχεται απ' την πλευρά της Κοζάνης φάλαγγα αυτοκινήτων. Κρατούσαν κανονικές αποστάσεις μεταξύ τους. Όταν ακριβώς η φάλαγγα περνούσε στο ξέφωτο μέρος κοντά στην ράχη της Μηλιάς μας δόθηκε η δυνατότητα να τα μετρήσουμε. Ήταν εννιά (9). Στην πορεία η φάλαγγα, παίρνοντας τον κατήφορο καλύφθηκε για λίγο στα γούπατα του Βατόλακκου. Στη συνέχεια την ξαναείδαμε, όταν βγήκε στον τομέα Μυρσίνα - Σειρήνι. Απ' τις ίδιες θέσεις επίσης μετά το μεσημέρι είδαμε να επιστρέφει η άδεια φάλαγγα, που κατευθύνονταν προς Κοζάνη. Από αυτή τη στιγμή είχαμε πια στη διάθεσή μας όλα εκείνα τα στοιχεία τόσο για τα μέτρα ασφάλειας που έπαιρνε ο αντίπαλος για την φρούρηση κατά το πέρασμα της εφοδιοπομπής, όσο και

γενικότερα για τις δραστηριότητες όλων των άλλων μετακινήσεων στη διάρκεια της ημέρας.

Απ' την εξέταση όλων αυτών των παράμετρων έβγαινε το βασικό συμπέρασμα ότι ενέδρα, με όλη την σημασία της λέξης, όπως την καταλαβαίνουμε, στο οδικό δίκτυο, που εξετάζαμε, δεν μπορούσε να στηθεί.

Θα μπορούσε όμως να προτιμηθεί μια άλλη εναλλακτική λύση επιθετικής ενέργειας με τον όρο ότι θα εξασφαλιζόταν οι παρακάτω τρεις προϋποθέσεις.

Πρώτο, έπρεπε να χτυπηθεί και να εξουδετερωθεί η δύναμη του άμεσου φυλακίου του αντιπάλου που βρισκόταν στη δημοσιά όπου προβλεπόταν να γίνει η κύρια επιθετική ενέργεια. Δεύτερο, η επίθεση κατά της δύναμης του φυλακίου και της μηχανοκίνητης φάλαγγας να εκδηλωθεί ταυτόχρονα. Τρίτο, να βρεθούν τοποθεσίες που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την κάλυψη των τμημάτων μας την ημέρα σε μια απόσταση, που δεν θα ξεπερνούσε τα 300-400 μ. τόσο από το φυλάκιο, όσο και απ' το μέρος του δημόσιου δρόμου που θα δινόταν το κύριο χτύπημα. Γίνεται ολοφάνερο ότι εκείνο που στη δοσμένη περίπτωση παρουσίαζε και τη μεγαλύτερη δυσκολία ήταν η δυνατότητα εξασφάλισης της τρίτης προϋπόθεσης. Αποφασίσαμε να πάμε τη νύχτα επιτόπου να διαπιστώσουμε κατά πόσο η εδαφική διαμόρφωση θα μας επέτρεπε κάτι τέτοιο. Ήταν όμως πια σε όλους μας αντιληπτό ότι η πραγματοποίηση μιας τέτοιας σημαντικής δολιοφθοράς κατά των στόχων, που σχεδιάζαμε και μάλιστα σ' αυτές τις τόσο αντίξοες συνθήκες, ήταν ένα εξαιρετικά παράτολμο και ριψοκίνδυνο πολεμικό εγχείρημα. Γνωρίζαμε ακόμα πολύ καλά ότι στα μετόπισθεν του αντιπάλου στην περίοδο του 1949 δεν μπορούσαμε να υπολογίζουμε στην πραγματοποίηση εύκολων σαμποτάζ χωρίς ρίσκο.

Ένα περιστατικό, που είχε συμβεί, χάλασε το προσχέδιο που είχαμε αποφασίσει και ματαίωσε επίσης τη σχεδιαζόμενη επιχείρηση.

Τις απογευματινές ώρες ένα κοπάδι πρόβατα με κουδούνια και τσοκάνια, που τα βοσκούσε τσοπάνος με ένα σκυλί, προχωρούσε προς το μέρος που ήταν καμουφλαρισμένη η κύρια δύναμη του Λόχου μας. Πριν όμως φθάσει ακόμα στην παρυφή του δάσους, ο σκύλος μυρίστηκε την ύπαρξη σ' αυτό το μέρος άγνωστων ανθρώπων κι αρχίζει να γαυγίζει. Με το πέρασμα του χρόνου και πλησιάζοντας προς το μέρος που κρυβότανε οι αντάρτες το γαύγισμα γίνεται πιο έντονο, πράγμα που ανησύχησε πολύ τον Π Επίτροπο του Λόχου Γιάννη Τσιτσώκα που αυτή τη φορά βρισκόταν επικεφαλής του τμήματος σ' αυτό τον τομέα. Το επίμονο γαύγισμα του σκύλου

υποψιάζει στα σοβαρά τον τσοπάνη κι αμέσως τρέχει να σταματήσει το κοπαδάκι να μη μπει στο δάσος και να το στρέψει προς το ξέφωτο μέρος. Ο ομαδάρχης Δ. Κύρκος που βρίσκεται στην άκρη του δάσους του φωνάζει και τον προτρέπει να μαλώσει το σκύλο να σταματήσει το γαύγισμα. Εκείνος όμως μόλις είδε και κατάλαβε ότι είναι αντάρτης το βάζει στα πόδια και τρέχοντας γρήγορα τον κατήφορο άρχισε δυνατά και με τρόμο να φωνάζει επανειλημμένα: «Αντάρτες!» Οι δυνατές αυτές φωνές και το γαύγισμα του σκύλου έγιναν αμέσως αντιληπτά απ' τους άνδρες του απέναντι εχθρικού φυλακίου. Και προκαλούν μονομιάς αναταραχή. Παρατηρούνται αμέσως ζωηρές βεβιασμένες μετακινήσεις, ενώ σε συνέχεια ρίχνονται οι πρώτοι ξεχωριστοί πυροβολισμοί. Αυτό ήταν και το έναυσμα, το σινιάλο για μια ευρύτερη κινητοποίηση των δυνάμεων του αντιπάλου, που σε έκταση έφθανε μέχρι τα μέρη του Ελεύθερου. Πολύ γρήγορα σημαντικές δυνάμεις των ΜΑΥδων, της χωροφυλακής και του στρατού πήραν το γύρω μέρος παγανιά, προχωρώντας ακροβολισμένοι προς το προωθημένο σημείο που εμείς είχαμε παρατηρητήριο.

Αυτή η προέλαση συνοδευόταν τώρα με φωνές και συχνές ριπές πολυβόλων, αυτομάτων και ξεχωριστών όπλων. Το πιο πιθανό είναι ότι οι επιτιθέμενοι που προχωρούσαν άφοβα προς τα μπρος, θα υπολόγιζαν ότι είχαν να κάνουν με κάποιο ξεκομμένο τμήμα ελεύθερων σκοπευτών και ΚΠ. Γρήγορα όμως πείστηκαν, όταν άκουσαν τα πρώτα δικά μας απαντητικά πυρά, ότι είχαν να κάνουν με ένα αξιόμαχο και σημαντικό αντάρτικο τμήμα.

Το κοντινό πλησίασμά τους μας ανάγκασε να εκδηλωθούμε, να ανοίξουμε καταιγιστικά, δραστικά απαντητικά πυρά. Τα δύο, τρία οπλοπολυβόλα μας που βρίσκοταν μπροστά στο προωθημένο σημείο αρχίζουν να βάζουν τις πρώτες εύστοχες βολές ίσια πάνω τους. Διακρίνονται οι ριπές του μυδραλλιοβόλου που κρατούσε σταθερά στα χέρια του ο θαρραλέος και πάντα χαμογελαστός Στρατόγλου Χαράλαμπος. Καταγόταν αυτός ο γενναίος σκοπευτής απ' τα χωριά του Έβρου. Τα αποτελέσματα αυτών των βολών ήταν να κόψουν την όρεξη των επιτεθέμενων. Να τους κάνουν όχι μονάχα να σταματήσουν την προέλαση προς τα μπρος, αλλά και να καθηλωθούν στο τόπο που βρέθηκαν.

Ύστερα από αυτή την εξέλιξη, που πήραν τα πράγματα, δεν μπορούσε πια να γίνει λόγος για πραγματοποίηση την άλλη μέρα, στο ίδιο μέρος επιθετική ενέργεια. Και έτσι, μόλις σουρούπωσε ο Λόχος μας πήρε το δρόμο της επιστροφής.

4 Ιούνη. Επιστρέφουμε στα υψώματα της Αλατόπετρας. Αναφέραμε στη διοίκηση για τα αίτια που οδήγησαν στη ματαίωση της

αποστολής που είχαμε πάρει.

5 Ιούνη. Εδώ στην προηγούμενη διάταξη επέστρεψαν και οι άλλοι λόχοι που είχαν πάει με παρόμοιες αποστολές σε άλλους τομείς του δημόσιου δρόμου κοντά στον Πεντάλοφο.

Κι' αυτοί δεν μπόρεσαν να εκπληρώσουν την αποστολή τους από σχεδόν παρόμοιες δυσκολίες, που συνάντησαν. Τις βραδινές ώρες μετακινηθήκαμε στο Ροδοχώρι.

Προς αυτό το χώρο μετακινήθηκαν και τα άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας. Ο διοικητής που είχε διπιστώσει πόσο δύσκολα ήταν τα πράγματα για την ανάπτυξη μαζικής σαμποταριστικής δράσης στα οδικά δίκτυα του δοσμένου γεωγραφικού χώρου, αποφάσισε να προετοιμάσει τα τμήματα για το πέρασμα στην περιοχή του Σινιάτσικου.

6 Ιούνη. Ο Λόχος μας πήρε διάταξη στα δασωμένα αντερείσματα ανάμεσα στα Απδόνια και Λήψη. Ο «Γαλατάς» και σήμερα συνεχίζει αδιάκοπα να πετάει πάνω από τούτη την περιοχή. Πλησίαζε το μεσημέρι, όταν αντικρίσαμε ότι τμήματα του Κυβ. στρατού, που κινήθηκαν απ' τις κατευθύνσεις των Γρεβενών και του Αη - Γιώργη, έφτασαν και σταμάτησαν στα υψώματα της Ροδιάς. Από εκεί περιορίστηκαν να ρίξουν μερικές οβίδες όλμων προς την κατεύθυνσή μας και στη συνέχεια αποχώρησαν στη βάση τους. Το πιο πιθανόν ήταν ότι αυτή η κίνηση του αντιπάλου είχε χαρακτήρα προκαταρκτικής ανιχνευτικής ενέργειας.

Ολοήμερη σκληρή μάχη σε συνθήκες περικύκλωσης και η πρωική έξοδος των τμημάτων μας απ' τον εχθρικό κλοιό

7 Ιούνη 1949. Το μέρος που ο Λόχος μας είχε πάρει διάταξη, αν και είχε σχετική κάλυψη, ήταν τελείως ανοχύρωτο για διεξαγωγή αμυντικής μάχης. Ο ήλιος δεν είχε ανέβει και πολύ ψηλά απ' τον ανατολικό ορίζοντα, όταν ακριβώς από αυτή την κατεύθυνση ακούσαμε να πλησιάζει η γνωστή για μας βοή του «Γαλατά».

Ο ήχος της βοής του όσο πλησίαζε γινόταν πιο αισθητός. Αυτό ήταν για μας και μια προειδοποίηση επειγόντως να πάρουμε τα απαραίτητα μέτρα κάλυψης και ακινησίας πριν ακόμα αυτός ο αεροπειρατής φθάσει στη διάταξή μας, αλλά και ψυχανεμιζόμασταν ότι ετοιμαζότανε εχθρική επιχείρηση. Φθάνοντας στην περιοχή μας αυτός ο δολοφόνος αεροπειρατής, στην αρχή άρχισε να πετάει ψηλά και μετά να κατεβαίνει χαμηλά και άνετα χωρίς κανένα φόβο για κάποια δική μας αντιαεροπορική άμυνα. Τον βλέπουμε να κάνει

απότομες και κάθετες εφορμήσεις. Σκόπιμα και προκλητικά δυνάμωνε την βοή των κινητήρων για να μας τρομοκρατήσει, ενώ παράλληλα κατά καιρούς έριχνε και από καμιά χειροβομβίδα σε μερικά σημεία, που νόμιζε ότι βρισκόμασταν εμείς, με σκοπό να μας αναγκάσει να προγκίξουμε απ' τις θέσεις μας ή να ανοίξουμε πυρά εναντίον του, ώστε να αποκαλύψει με ακρίβεια το μέρος της διάταξής μας για να μεταδόσει πληροφορίες στο τμήμα των μαχητικών αεροπλάνων, που περίμεναν να ξεκινήσουν τις επιδρομές τους. Οι μαχητές μας είχαν πάρει αυστηρή εντολή να μην ανοίξουν πυρά κατά του «Γαλατά» χωρίς διαταγή απ' το διοικητή τους. Εκείνη τη στιγμή ένα συνεργείο της επιμελητείας με επικεφαλής το μπάρμπα Αποστόλη Σκαρλάτο που έφτασε στη διάταξή μας, αναγκάστηκε να ακινητοποιηθεί αμέσως μέσα στο δάσος.

Για τις επιθετικές προθέσεις και την έκταση των δυνάμεων του Κυβ. στρατού, που έπαιρναν μέρος σε αυτή την εκκαθαριστική επιχείρηση, διαπιστώσαμε αργότερα. Ηταν μια αρκετά καλά σχεδιασμένη επιχείρηση του αντιπάλου που απόβλεπε στον εγκλωβισμό των τμημάτων της Ταξιαρχίας σαμποτέρ και τη συντριβή τους σε σύντομο διάστημα, πριν ακόμα αυτά προλάβουν να απομακρυνθούν απ' την εντοπισμένη περιοχή. Αυτό επιβεβαιώθηκε ακόμα και από το ότι αυτή τη φορά τα επιτιθέμενα τμήματα του αντιπάλου κινήθηκαν με πολλές δυνάμεις και πολεμικά μέσα ταυτόχρονα από διάφορες κατευθύνσεις, όπως απ' τον Αη - Γιώργη, Αμυγδαλιές, Ροδιά, Ζιάκα, Πεντάλοφο κλπ.

Δεν ήταν μονάχα το άρτιο στρατιωτικό σχέδιο αυτής της επιχείρησης, αλλά και οι πολλές δυνάμεις και τα πολεμικά μέσα που έπαιρναν μέρος σ' αυτή. 'Ηταν ακόμα και η ψυχολογική προσπάθεια επίδρασης πάνω μας με τον τρόπο που εκδηλώθηκε αυτή η μαχητική επιθετική ενέργεια. 'Ηταν η φανερή και θρασύτατη προκλητικότητα των επιτιθέμενων τμημάτων στην κίνησή τους προς τα μπρος. Από πολύ μακριά και πριν ακόμα πάρουν επαφή μαζί μας, ακροβολίζονται με μια σχετική πυκνή διάταξη μάχης.

Παίρνουν παγανιά το μέρος και ανιχνεύουν στην πορεία τις δασωμένες ραχούλες και πλαγιές. Ενώ πιο μπροστά απ' τη γραμμή προέλασης του εχθρικού πεζικού το έδαφος σφυροκοπείται αστραπιαία με οβίδες πυροβολικού και όλμων χωρίς συγκεκριμένο στόχο βολής. Κι όλος αυτός ο ψυχολογικός ορυμαγδός εκφοβισμού και τρομοκράτησης συνοδεύοταν ακόμα από μια εκκωφαντική ολαλαγωγία της εμπροσθοφυλακής των επιτιθέμενων με άγριες φωνές, απειλητικά συνθήματα και βρόμικες βρισιές προς τους υποτιθέμενους αγνώστους γι' αυτούς μπροστά εχθρούς. Διακρινόταν ιδιαίτερα

τα τμήματα του αντιπάλου που αυτή τη φορά προχωρούσαν απ' την πλευρά του Αη - Γιώργη και κατευθυνόταν ίσια κατά μέτωπο στον τομέα της διάταξης του Λόχου μας. Μπροστά μας διαμορφωνόταν μια εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση, που μας προβλημάτιζε. Μας ανησυχούσε. Μας έκανε όχι απλώς να συνειδητοποιήσουμε αυτή την κατάσταση, αλλά και να παίρνουμε πολύ σοβαρά υπόψη την έκταση του κινδύνου που μας απειλούσε. Ο εχθρικός σχηματισμός, που επιτίθονταν στον τομέα της διάταξης του Λόχου μας, κατά προσέγγιση θα ήταν όχι μικρότερη από δύναμη διλοχίας. Με προσοχή κάνουμε ορισμένες διορθωτικές αλλαγές στη διάταξή μας. Δίνονται ξανά οι τελευταίες οδηγίες για τις παραπέρα ενέργειες του τμήματός μας. Προειδοποιούνται ακόμα μια φορά οι παρακάτω διοικητές ότι τα πυρά κατά των επιτιθέμενων να ανοιχτούν όταν η εμπροσθοφυλακή τους φθάσει τα 100-150 μέτρα.

Και ξαφνικά έρχεται ο σύνδεσμος του Τάγματος που μας φέρνει εντολή να προτάξουμε σθεναρή αντίσταση με σκοπό να κρατηθούμε στις θέσεις μας μέχρι τον ερχομό της νύχτας. Χρειάστηκε, λοιπόν, να οπλιστούμε με μεγάλη υπομονή και επιμονή. Να πολεμήσουμε με γενναιότητα και πείσμα για να τα βγάλουμε πέρα σ' αυτή την τόσο άνιση αναμενόμενη πολεμική αναμέτρηση.

Και ενώ η απόσταση, που μας χώριζε απ' την εμπροσθοφυλακή των επιτιθέμενων, από στιγμή σε στιγμή λιγόστευε και σφίγγαμε τα δόντια μας να τους υποδεχτούμε όπως άξιζε, όση υπεροχή και αν έχουν, βλέπουμε να καταφθάνουν δυο μαχητικά αεροπλάνα κι αμέσως χωρίς καμιά ιδιαίτερη προετοιμασία να παίρνουν στροφές το ένα πίσω απ' το άλλο και να γαζώνουν με επανειλημμένους σφοδρούς μυδραλλιοβολλισμούς το έδαφος αρκετά πιο μπροστά απ' τη διάταξή μας. Γρήγορα διαπιστώσαμε ότι τα πυρά των δύο αεροπόρων αντί να χτυπήσουν τις θέσεις μας, να ρίχνονται κατά λάθος στην εμπροσθοφυλακή του επιτιθέμενου πεζικού. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν εχθρικές απώλειες. Να επικρατεί σύγχιση, αναστάτωση και πανικός στις γραμμές του αντιπάλου. Να χαλαρώνει η αρχική μαχητική του συνοχή. Να σταματάει κάθε προέλαση προς τα μπρος. Και ξαφνικά παρατηρούμε ένα τελείως για μας απρόσμενο φαινόμενο. Σε μια λάκκα, μπροστά απ' την εμπροσθοφυλακή να απλώνονται μακρινές κίτρινες λωρίδες από πανί. Ήταν ένα σινιάλο για τους αεροπόρους να καταλάβουν ότι σ' αυτό τον τομέα υπάρχουν ημέτερα τμήματα. Και πράγματι οι αεροπόροι μετέφεραν αμέσως τα χτυπήματά τους στα βαθιά μετόπισθέν τους.

Τα τμήματα των λόχων του Δ. Οικονόμου και Κ. Βαρβαρούση, που είχαν διάταξη στα δασωμένα υψώματα της Ροδιάς - Αγιο Κοσμά -

Κυδωνιές, ήταν σήμερα οι πρώτοι σχηματισμοί μας που συγκρούστηκαν με τα τμήματα του επιτιθέμενου Κυβ. στρατού. Στον ίδιο τομέα βρισκόταν και οι διοικήσεις του Τάγματος και της Ταξιαρχίας.

Από 'δω που βρισκόμαστε ακούμε τον απόηχο αυτής της τρομερής πολεμικής αναμέτρησης.

Η μάχη σ' αυτό τον τομέα πήρε απ' την πρώτη κιόλας στιγμή πεισματώδη χαρακτήρα. Οι μαχητές αυτών των τμημάτων μας υποχρεώθηκαν αυτή τη φορά να διεξάγουν ένα αγώνα κάτω από εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες. Να αμύνονται από ένα τελείως ανοχύρωτο έδαφος. Ωστόσο δεν τα βάζουν κάτω. Προτάσσουν επίμονη αντίσταση ενάντια στις υπέρτερες δυνάμεις του αντιπάλου που υποστηρίζονται από βαριά όπλα και συνεχείς αεροπορικούς μυδραλλιοβολισμούς. Η τόσο ισχυρή πίεση που δέχτηκαν τα τμήματά μας σ' αυτό τον τομέα τα υποχρεώνει στην πορεία να κάνουν μια σειρά αλλαγές στη διάταξή τους.

Σε ότι αφορά το δικό μας τομέα, χρειάστηκε κάποιος χρόνος για τα επιτιθέμενα τμήματα του Κυβ. στρατού να συνέλθουν μετά απ' το πλήγμα που δέχτηκαν απ' την ημέτερη αεροπορία. Και ύστερα από μια σχετική προετοιμασία η προέλαση προς μπρος επαναλαμβάνεται με την ίδια σχεδόν ορμητικότητα. Βρίσκομαι αυτή τη φορά μαζί με το διμοιρίτη του Λόχου μας Αριστείδη Χατζούλη, έναν ικανό και έμπειρο διοικητή - παλικάρι. Κατάγονταν απ' τη Δαμασκηνιά Βοίου, που γνώριζε αρκετά καλά τα μέρη και τα κατατόπια ετούτης της περιοχής.

Ακούγοντας τώρα τον απόηχο απ' τις αγριοφωνάρες και τα χουχιαχτά απ' την πλευρά των επιτιθέμενων, μου λέει χαρακτηριστικά: «Αυτοί οι φωνακλάδες είναι τα πατριωτάκια μας (εννοούσε τους ΜΑΥδες αυτής της περιοχής που συνόδευαν τον στρατό), θα δεις αργότερα τι θα γίνει με αυτούς μόλις αρχίσουν να πέφτουν οι πρώτες ριπές των δικών μας οπλοπολυβόλων. Πως θα τα βουλώσουν αμέσως. Θα βάλουν την ουρά τους κάτω απ' τα σκέλια και θα ψάχνουν να βρουν τρύπα και απυρόβλητο μέρος να κρυφτούν».

'Ηταν περίπου μεσημέρι όταν τα επιτιθέμενα τμήματα του αντιπάλου πλησίαζαν να φθάσουν στην πρώτη γραμμή της διάταξής μας. Περιμέναμε να τους υποδεχτούμε όπως άξιζε, πανέτοιμοι με το χέρι στη σκανδάλη. Ακριβώς σε μια τέτοια κρίσιμη στιγμή έρχεται στην διάταξή μας ο υπεύθυνος του τμήματος πληροφοριών της Ταξιαρχίας μας Καραντώνης Νίκος. Μας έφερνε για δεύτερη φορά καινούργια προφορική εντολή του ταξίαρχου που ήταν πιο αυστηρή σε τόνο κι απαίτηση απ' την προηγούμενη με τα παρακάτω λόγια: «Πάση θυσία να κρατήσουμε τις θέσεις μας μέχρι τον ερχομό της

πια διαπιστωθεί ότι ισχυρές πιέσεις δεχότανε και στους άλλους τομείς τα τμήματά μας απ' τις υπέρτερες δυνάμεις του αντιπάλου, που επιτίθονταν μαζί και από πολλές πλευρές και έτσι είχε επιδεινωθεί η κατάσταση σε όλο το μέτωπο της πολεμικής αντιπαράθεσης της Ταξιαρχίας.

Ο έμπειρος διοικητής μας καταλάβαινε ακόμα ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, που συντόνιζε όλες τις πολεμικές ενέργειες και έβλεπε από στιγμή σε στιγμή να δυσχερένεται η κατάσταση των τμημάτων της Ταξιαρχίας μας δεν θα περιορίζονταν μονάχα στην μετωπική πίεση, αλλά θα έπαιρνε και μέτρα να στήσει ενέδρες - παγίδες για να χτυπήσει στη γέννησή της κάθε ενδεχόμενη δική μας προσπάθεια να βγούμε έξω απ' την περικυκλωμένη περιοχή.

Δεν αποκλείεται, ώστε όλα αυτά τα υπαρκτά δεδομένα να έκαναν τους διοικητές του Κυβ. στρατού, που μας επιτίθονταν, να τρίβουν τα χέρια τους και να πιστεύουν ότι σύντομα και στα σίγουρα θα μας έκλειναν μέσα στη φάκα του σχεδιαζόμενου κλοιού που θα τους επέτρεπε επιτέλους αυτή τη φορά να μας συντρίψουν. Να μας αιχμαλωτίσουν και ν' απαλλαχθούν από αυτόν τον βραχνά που λεγόταν Ταξιαρχία σαμποτέρ, που τους είχε γίνει καρφί στα μάτια εδώ και δύο μήνες περίπου. Ομως μάταια ελπίζανε οι διοικητές του αντίπαλου στρατού, οι ειδικοί αξιωματικοί της καριέρας, εκπαιδευμένοι σε σχολές να αναγκάσουν τον πεπειραμένο και καταξιωμένο διοικητή μας, τον θρυλικό 'Ελληνα αντιστασιακό και πολυμήχανο αρχιμπουρλοτιέρη Αντώνη Βρατσάνο να πέσει στα καρτέρια και να πατήσει τις παγίδες, που πάσκιζαν να τους στήσουν.

Ο διοικητής μας με την απαιτούμενη σοβαρότητα και προσοχή εξετάζει την κρισιμότητα και την επικινδυνότητα της κατάστασης που είχε διαμορφωθεί και εκτιμά ότι ο ολοκληρωτικός εγκλωβισμός των τμημάτων της Ταξιαρχίας ήταν πια αναπόφευκτος κι αποφασίζει να οργανώσει έναν επιθετικό ελιγμό με σκοπό να βγάλει όσο το δυνατό γρηγορότερα τα τμήματά μας από αυτή την περικύκλωση. Ο διοικητής γνώριζε και καταλάβαινε ακόμα πολύ καλά ότι η προετοιμασία και η εκτέλεση ενός τέτοιου ελιγμού σ' αυτές τις συνθήκες δεν ήταν εύκολο πράγμα. Συνδεόταν με μια σειρά σημαντικές δυσχέριες, όπως ήταν η απαγκίστρωση απαρατήρητα των τμημάτων μας απ' τη διάταξη που είχαν, η μετακίνησή τους στο σχεδιαζόμενο σημείο συγκέντρωσης. Κι όλα αυτά θα έπρεπε να πραγματοποιηθούν σε συνθήκες ημέρας κάτω απ' τα μάτια των επιτιθέμενων τμημάτων του Κυβ. στρατού, αλλά και κάτω απ' τις συνεχείς επιδρομές και τις τεράστιες δυσκολίες, που μας δημιουργούσε η εχθρική αεροπορία. Όμως, παρόλα αυτά, στη δοσμένη στιγμή ο ελιγμός αυτός ήταν πια

επιβλημένη αναγκαιότητα και ο μοναδικός τρόπος να αποφευχθούν οι αναμενόμενες οδυνηρές συνέπειες του ολοκληρωτικού εγκλωβισμού.

Ωστόσο αυτή τη φορά η μεγαλύτερη σπαζοκεφαλιά για τον διοικητή μας και των στενών συνεργατών του Φ. Ιωσηφίδη και Ν. Νικηφορίδη ήταν το θέμα της επιλογής της κατεύθυνσης του ελιγμού, που θα έπρεπε να γίνει σε τομέα όσο το δυνατό ολότελα ανυποψίαστο για την αντίπαλη διοίκηση και που θα συνδεόταν με λιγότερες δικές μας θυσίες.

'Ηταν επόμενο ότι σίγουρα θα αποκλειόταν απ' τις σκέψεις τους οι εκδοχές του ελιγμού προς τις κατευθύνσεις των υποτιθέμενων «μετόπισθεν», όπως ήταν π.χ. οι κατευθύνσεις προς Λάββα, Φιλιππαίους, Δοτσικό, Ζούζουλη, Καστανοχώρια κλπ., γιατί σε όλες αυτές τις κατευθύνσεις θα ήταν στα σίγουρα στημένα εχθρικά καρτέρια - ενέδρες. Τελικά πάρθηκε μια εξαιρετικά υπερτολμηρή απόφαση ο ελιγμός να γίνει προς ανατολάς, ίσια προς την κατεύθυνση της καρδιάς της πρωτεύουσας της επαρχίας Γρεβενών. 'Ετσι, αυτό το σχεδιαζόμενο επιδέξιο επιχειρησιακό στρατιωτικό εγχείρημα πρόβλεπε ότι μόλις τα τμήματά μας θα έφταναν στους Μαυραναίους, που ήταν πολύ κοντά στην πόλη των Γρεβενών, να στρίψουν δεξιά και να βγουν σε μέρη δυτικά από τα χωριά Ζιάκα, Αλατόπετρα και Σπήλαιο, σε μια περιοχή που ήδη βρισκόταν έξω απ' τα όρια του εχθρικού κλοιού. 'Ηταν, λοιπόν, επόμενο ότι μια τόσο επικίνδυνη κατεύθυνση θα ήταν τελείως απίθανη και ανυποψίαστη για την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, που ούτε καν μπορούσε να φανταστεί και να πιστέψει ότι τα τμήματα της περικυκλωμένης Ταξιαρχίας θα επιχειρούσαν να ελιχθούν ίσια προς το διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της επαρχίας Γρεβενών.

Και πραγματικά αυτή η επιλογή της κατεύθυνσης του ελιγμού ήταν για μας η πιό σωστή μια και αποδείχτηκε ότι στην πορεία δεν πέσαμε σε εχθρική ενέδρα. Μόλις ο Λόχος πήρε εντολή να συμπτυχθεί επειγόντως απ' την διάταξη που είχαμε στην περιοχή Απδόνια, η απογκίστρωση των μαχητών απ' τις θέσεις που κατείχαν πραγματοποιείται οργανωμένα με ταχύτητα και μάλιστα με τέτοια προφυλακτικά μέτρα, που μας επέτρεψαν να ξεγλιστρίσουμε απ' την πρώτη γραμμή χωρίς καν να γίνουμε αντιληπτοί απ' τον αντιπαρατιθέμενο αντίπαλο.

Η σύντονη πορεία, που στη συνέχεια ακολούθησε, γίνεται μέσα από δασωμένες πλαγιές με συχνές ανηφοροκατηφοριές και όσο το δυνατό με τους πιό γρήγορους ρυθμούς.

Είχαμε ήδη παρακάμψει το χωριό Κυδωνιές και ενώ πορευόμαστε

σε μια ανηφοριά, τότε είδαμε ότι στον τομέα που πριν από λίγο ο Λόχος μας είχε διάταξη να ρίχνονται φωτοβολίδες στον ουρανό, να ακούγονται σποραδικές ριπές πολυβόλων κλπ. 'Οπως φαίνεται τότε ακριβώς τα τμήματα του αντιπάλου αντιλήφθηκαν τη δική μας υποχώρηση και έτσι μ' αυτό τον τρόπο πανηγύριζαν τη δική τους πολεμική «επιτυχία».

Η επείγουσα διαταγή που πήρε ο Λόχος μας ήταν ρητή και αυστηρή, να κινηθούμε στα γρήγορα, να κάνουμε το παν για να φθάσουμε στο καθορισμένο σημείο συγκέντρωσης για να προλάβουμε τα άλλα τμήματα πριν αυτά ελιχθούν προς άλλη περιοχή. Το καταλαβαίναμε αυτό και μόνοι μας και κάναμε τεράστιες προσπάθειες, κινητοποιώντας όλες τις δυνάμεις μας να προφτάσουμε.

Και από εδώ που βρισκόμαστε βλέπομε ότι πλησιάζουμε σε ένα δασωμένο αντέρεισμα, όπου τα άλλα τμήματα έδιναν μάχη να κρατηθούν, περιμένοντας τον δικό μας ερχομό. Ακριβώς αυτή τη στιγμή ο «Γαλατάς» που πετούσε και στριφογύριζε στον ουρανό, εντόπισε την κίνηση της δικής μας φάλαγγας. Σε λίγο καταλάβαμε ότι οι οβίδες του πυροβολικού και των όλμων που άρχισαν να πέφτουν δίπλα μας ήταν αποτέλεσμα της δικής του ανίχνευσης και αναγνώρισης. Από δω και πέρα αρχίζει για μας ένας πραγματικός Γολγοθάς. Τα σφυροκοπήματα του πυροβολικού και των όλμων μας δημιουργούν επιπρόσθετες τεράστιες δυσκολίες. Μας υποχρεώνουν να πάρουμε αραιή διάταξη. Να πέφτουμε συχνά στη γη. Να σηκωνόμαστε. Να κουραζόμαστε, αλλά και να καθυστερεί η τόσο αναγκαία για μας προώθησή μας προς τα μπρος.

Αν τώρα όλη αυτή τη δραματική κατάσταση την εξετάσουμε με βάση την αντοχή των ανθρώπινων οργανισμών των μαχητών μας ύστερα απ' τις συνεχείς κακουχίες, στερήσεις και ταλαιπωρίες των τελευταίων ημερών, θα γίνει ολότελα κατανοητό ποιά ήταν η ζοφερή ψυχολογική κατάσταση που αντιμετωπίζαμε επιστρατεύοντας όλα τα αποθέματα του οργανισμού μας να κρατηθούμε. Εκτός απ' τις διαρκείς, ατέλειωτες, αναγκαστικές και κουραστικές μετακινήσεις, που είχαν προηγηθεί μέσα σε αφάνταστες δοκιμασίες, μας είχε κυριολεκτικά εξαντλήσει και εξουθενώσει ένας ακόμα πολύ μεγαλύτερος εχθρός των ανταρτών, που ήταν το ανυπόφορο, τρομακτικό μαρτύριο της πείνας, που σου ρούφαγε και σου κατασπάραζε τα σωθικά. Σου έκοβε τα πόδια. Σε έκανε ανίκανο για κάθε είδους ζωντανή ανθρώπινη δραστηριότητα. Τι σημαίνει βασανιστική πολυήμερη πείνα το νιώθουν μονάχα εκείνοι που έτυχε να τη δοκιμάσουν στην πράξη. Αν σ' αυτά προστεθεί ότι την ημέρα αυτή έκανε μια τρομερή καλοκαιριάτικη ζέστη και αν παρθεί ακόμα υπόψη το

γεγονός ότι από χθες βράδυ στα παγούρια μας δεν είχε απομείνει ούτε μια σταλιά νερού και το σύνδρομο της φοβερής δίψας να φθάνει στο κατακόρυφο, ώστε να ξεπερνάει κατά πολύ ακόμα και το μαρτύριο της πείνας με άμεσο τον κίνδυνο να πέσουμε κάτω νεκροί. Ο λαιμός μας κυριολεκτικά είχε στεγνώσει. Τα σάλια μεταβάλλονται σε πραγματική κόλλα. Δεν μπορείς εύκολα να αποσπάσεις το ένα χείλι απ' το άλλο. Δυσκολεύεσαι να ανοίξεις το στόμα σου να μιλήσεις.

Έτσι η κίνησή μας προς τα μπρος γίνεται όλο και περισσότερο προβληματική, μια και όσο προχωρούσαμε πιό μπροστά φουσκώναμε πιό πολύ, η αναπνοή μας γίνεται με δυσκολία. Καταβάλλονται υπεράνθρωπες προσπάθειες από όλους μας να μπορέσουμε να κάνουμε το τελευταίο άλμα. Να προφτάσουμε να συνδεθούμε με τ' άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας. Οι διοικητές, όπως πάντα, έτσι κι αυτή τη φορά πρωτοστατούν. Ενθαρρύνουν τους μαχητές. Τους καλούν να κάνουν αυτή την τελευταία προσπάθεια. Εξαντλημένοι, καταϊδρωμένοι και κατάκοποι επιτέλους πλησιάζουμε κοντά στην διάταξη μιας ομάδας που διεξήγαγε σφοδρή μάχη με σκοπό να σταματήσει τα επιτιθέμενα τμήματα του αντιπάλου ώσπου να φτάναμε εμείς. Άλλη κατάσταση υπολογίζαμε να βρούμε εδώ και άλλη συναντάμε. Στην πραγματικότητα μας περίμενε μια απίστευτη για μας έκπληξη, ιδιαίτερα όταν μάθαμε ότι ο κύριος όγκος των τμημάτων της Ταξιαρχίας και μαζί μ' αυτόν και οι διοικήσεις είχαν κιόλας ελιχθεί σε άλλη περιοχή. Ενώ η ομάδα που είχε απομείνει εδώ έκανε απεγνωσμένες προσπάθειες να σταματήσει τον επιτιθέμενο αντίπαλο, ώστε να διευκολύνει τη δική μας έξοδο απ' την περικύκλωση.

Οι άνδρες αυτής της ομάδας μόλις αντιλήφθηκαν το πλησίασμα του δικού μας Λόχου, άρχισαν να μας φωνάζουν δυνατά και να μας καλούν να βιαστούμε. Να τρέξουμε να περάσουμε όσο το δυνατό γρηγορότερα ένα γυμνό αυχένα, τον οποίο ένα τμήμα του Κυβ. στρατού προσπαθούσε να τον καταλάβει και να μας κλείσει οριστικά κι αυτή την τελευταία διέξοδο από την τρομερή τανάλια του κλοιού. Δοκίμασε τώρα να βρεις καινούργιες δυνάμεις και κουράγιο. Να βιαστείς. Να σηκωθείς και να τρέξεις γρήγορα μπροστά. Αυτή η τόσο τρομερή και απελπιστική κατάσταση, που συναντήσαμε μας έκοψε τα ήπατα. Μερικά μέτρα μπροστά από αυτόν τον αυχένα σταματούμε για να πάρουμε για λίγο ανάσα. Εκεί βλέπαμε με τα ίδια τα μάτια μας πως οι σφαίρες απ' τις ριπές των εχθρικών πολυβόλων μπήγονταν στο έδαφος αυτού του υποχρεωτικού και επισημασμένου σημείου του αυχένα, που θα έπρεπε να περάσουμε. Το προσωρινό αυτό σταμάτημα κατά κύριο λόγο οφείλονταν στο γεγονός ότι μέσα

στους δικούς μας ανθρώπινους οργανισμούς δεν είχαν πια απομείνει έστω και κάποιες απειροελάχιστες φυσικές, ψυχολογικές και σωματικές δυνάμεις ικανές να αντισταθούν σ' αυτό τον κίνδυνο αυτής της θανατηφόρας απειλής. Φθάσαμε μάλιστα σε τέτοιο βαθμό, που οι κλειδώσεις μας κάτω από τα γόνατα που είναι και ο κύριος μηχανισμός κίνησης των ανθρώπινων ποδιών προς τα μπρος, να παραλύουν. Να σταματούν να λειτουργούν. Να μας κάνουν να βρισκόμαστε μπροστά σε ένα αντιφατικό δίλλημα. Να συνειδητοποιούμε όλοι μας την ανάγκη να πάμε μπροστά και απ' την άλλη οι δυνάμεις που διαθέταμε να μας κόβουν σάμπως με μαχαίρι κάθε κίνησή μας προς τα μπρος. Να μας κάνουν ανήμπορους για κίνηση και για δράση. Να διαφαίνεται ξεκάθαρα ανάμεσα στους μαχητές μας το αίσθημα της απογοήτευσης για το τι θα γίνει πιό πέρα. Και μάλιστα να έχουμε περιπτώσεις να μας λένε ανοιχτά ότι αδυνατούν πια να συνεχίσουν την πορεία παραπέρα. «Θα μείνουμε εδώ, λέγανε, και ό,τι θέλει ας γίνει». Σ' αυτές τις κρισιμότατες στιγμές για την τύχη του τμήματος η δική μας παρέμβαση ήταν αναγκαία και επιτακτική. 'Οπως είμασταν μαζεμένοι σε ένα σχετικά απυρόβλητο γουπατάκι, τους εξηγούμε, τους μιλάμε ανοιχτά τόσο για την κρισιμότητα της κατάστασης που είχε διαμορφωθεί, όσο και για το τι πρέπει να κάνουμε πιο πέρα. Το πρώτο που πρέπει να γίνει, τους εξηγούμε, είναι να στρέψουμε αμέσως όλα τα πυρά μας ενάντια στον επιτιθέμενο αντίπαλο με σκοπό να του σταματήσουμε την επιθετική του ορμητικότητα και να τον καθηλώσουμε στις θέσεις που βρίσκεται. Και στη συνέχεια με γρήγορα άλματα να περάσουμε τον επισημασμένο αυχένα. Επιμένουμε, τους παρακαλούμε και τους καλούμε να κάνουν ακόμα λίγη υπομονή. Να βρουν δυνάμεις να κάνουμε αυτή την τελευταία σημερινή προσπάθεια για να βγούμε έξω από τον χώρο της εγκλωβισμένης περιοχής. Φάνηκε ότι βρήκαμε κατανόηση. Γι' αυτό μόλις δόθηκε εντολή να ανοιχτούν πυρά με όλα τα όπλα μας, οι πρώτοι που ανταποκρίθηκαν σ' αυτή την έκκληση ήταν οι διοικητές. Συγκεκριμένα οι ομαδάρχες μας Ν. Βλιώρας, Δ. Κύρκος, Γ. Ρήγας, Δ. Βαλαώρας. Πρωτοστατούν χωρίς καθυστέρηση παίρνουν οι ίδιοι στα χέρια τους τα οπλοπολυβόλα και αρχίζουν να στέλνουν αδιάκοπα ριπές προς τις θέσεις του αντιπάλου. Το παράδειγμά τους το ακολουθούν και άλλοι. Και αμέσως ξέσπασε ένας ολόκληρος ορυμαγδός από βολές απ' όλα τα όπλα μας. Μπροστά απ' τους επιτιθέμενους δημιουργήθηκε ένα πραγματικό φράγμα πυρός και σιδήρου. Αυτή η τόσο τρομερή και αιφνιδιαστική εκδήλωση των δικών μας πυρών, σε συνδυασμό με τις εύστοχες βολές των έμπειρων σκοπευτών μας σκορπάει τον τρόμο και τη

φρίκη στους επιτιθέμενους. Τους αναγκάζει να σταματήσουν την παραπέρα προέλασή τους. Τους καθηλώνει στις θέσεις που βρισκόταν. Συγχρόνως, αυτή η αποφασιστική γενναία ενέργεια αναπτέρωσε το ηθικό των μαχητών μας. Τους έκανε ν' απαλλαχτούν από κάθε σκέψη ηττοπάθειας και απόγνωσης. Και ακριβώς αυτή τη στιγμή δίνεται και το σύνθημα να αρχίσει στα γρήγορα το υποχρεωτικό πέρασμα από τον επικίνδυνο επισημασμένο αυχένα. Έτσι τώρα, άλλοι πιό γρήγορα, άλλοι πιό αργά και άλλοι με στάσεις, ανάλογα με τις δυνάμεις που τους είχαν μείνει, παίρνουν μέρος σ' αυτή την προσπάθεια.

Αυτή τη φορά μαζί με τον διμοιρίτη Αρ. Χατζούλη και τον ομαδάρχη Ν. Βλιώρα, εκπληρώνοντας χρέη οπισθοφυλακής, βρεθήκαμε απ' τους τελευταίους που θα περνούσαμε τον αυχένα. Πιστεύαμε ότι δεν υπάρχουν πια άλλοι πίσω μας. Και να τώρα, προχωρώντας προς μπρος συναντάμε τον νεαρό 17χρονο Καραγιαννίδη Παναγιώτη να κάθεται ακουμπισμένος σε ένα μικρό ανάχωμα. Έμοιαζε να αδιαφορεί για την κατάσταση που επικρατούσε, μα και ούτε καν να σκέφτεται να πάει μπροστά. Τι όμως είχε συμβεί; Είχε ξεκινήσει κι αυτός μαζί με τους άλλους μαχητές μας να περάσει την επικίνδυνη ζώνη. Μόλις όμως έφτασε εδώ στην άκρη του αυχένα, όπως ήταν εξαντλημένος κυριολεκτικά απ' την πολυήμερη πείνα, άρχισε να νιώθει ότι δεν είχε πια άλλο κουράγιο και άλλες δυνάμεις να κινηθεί αλλά και να του φαίνεται ότι σαν να του θόλωσε το μυαλό του. Γι' αυτό αναγκάζεται να σταματήσει. Όταν σε λίγο συνήλθε κάπως, αισθάνθηκε ότι είχε χάσει τον προσανατολισμό του. Δεν γνωρίζει που βρίσκεται και ούτε καταλαβαίνει προς τα που να συμπτυχθεί. Έτσι ακουμπισμένο σ' αυτή την κατάσταση τον συναντήσαμε. Τον παρακαλάμε να σηκωθεί και να πάει μπροστά. Αρνείται. Μας λέει: «Δεν μπορώ να πάω πουθενά». Τον αρπάζουμε οι τρεις μας απ' τις μασχάλες και αρχίζουμε να τον κουβαλάμε με το zόρι πότε σβαρνώντας τον και πότε όρθιο και τελικά τον περάσαμε. Μόλις πήρε τον κατήφορο και συνήλθε, άρχισε να βαδίζει μόνος του. Τότε έγινε δυνατό να καταλάβει πως μπόρεσε να γλιτώσει απ' τη σίγουρη αιχμαλώτισή του. Όταν αργότερα βρεθήκαμε στην Τασκένδη και οι δυό μας σαν πολιτικοί πρόσφυγες και συναντιόμασταν συχνά, αναφερόμασταν σ' αυτό το περιστατικό του φοβερού πολέμου. Κατά το πέρασμα των μαχητών από αυτόν τον επισημασμένο αυχένα είχαμε τραυματίες, οι περισσότεροί τους ελαφρά, εκτός από τον Ν. Βλιώρα, τον ανδρείο αυτό ομαδάρχη μας που του προξενήθηκε ένα σοβαρό διαμπερές τραύμα στην κοιλιακή χώρα από εχθρική σφαίρα. Ήταν δίπλα μου, όταν τραυματίστηκε, ωστόσο στην

αρχή δεν μας λέει τίποτα γι' αυτό, απλώς έβαλε το χέρι του στο μέρος της κοιλιάς που μπήκε η σφαίρα. Το κρατάει και συνεχίζει να βαδίζει και μονάχα όταν πέρασε στο απυρόβλητο και πήρε τον κατήφορο σταμάτησε και μας φώναξε: «Συναγωνιστές, τραυματίστηκα». Μαζί με τον Αρ. Χατζούλη τρέχουμε αμέσως προς βοήθειά του. Μόλις τον πλησιάσαμε η εικόνα που αντικρίσαμε ήταν για μας παραπάνω από ανησυχητική. Τα αίματα είχαν προλάβει να βγουν απ' τα ρούχα του. Τον βλέπουμε όμως να κρατάει την ψυχραιμία του. Να στέκεται ψυχολογικά σταθερός. Να μας δείχνει τα μέρη του σώματός του που τα είχε πλήξει η σφαίρα. Αποδείχτηκε ένας ατράνταχτος, γενναίος και άκαμπτος άνθρωπος. Στην πραγματικότητα εμείς σκιαχτήκαμε περισσότερο απ' τον ίδιο μια και υποψιαζόμασταν για κάτι το πολύ χειρότερο. Ευτυχώς που κάτι τέτοιο δεν συνέβη, γιατί όπως διαπιστώθηκε αργότερα η σφαίρα κατά το πέρασμά της από αυτή την ευαίσθητη κοιλιακή χώρα δεν έπληξε καίρια όργανά του. Με εκείνα τα μέσα και τις στοιχειώδεις γνώσεις, που κατείχαμε, του κάνουμε μόνοι μας μια πρόχειρη επίδεση για να μπορέσουμε να περιορίσουμε την αιμορραγία του. Ενώ από δω και πέρα η μετακίνησή του γίνεται με τη δική μας βοήθεια.

Είχε σουρουπώσει για τα καλά όταν στην πορεία στο βάθος μιας δασωμένης ρεματιάς συναντηθήκαμε με τα άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Εκεί και του έγινε απ' τη νοσοκόμα μας μια αρκετά πιό σωστή επίδεση. Από δω και πέρα τον βάλαμε καβάλα σε ένα άλογο και αναθέσαμε σε έναν μαχητή μας να τον συνοδεύει.

Η πορεία από δω και μπρος συντονίζεται με την πορεία των άλλων τμημάτων της Ταξιαρχίας μέσα από πυκνοδασωμένες ρεματιές με πυκνό σκοτάδι. Στην κίνησή μας, όταν βγήκαμε σε ένα ξέφωτο μέρος, διακρίνουμε μπροστά μας τα ηλεκτρικά φώτα της πόλης Γρεβενών. Η απόσταση που μας χώριζε δεν ήταν πιά αρκετά μεγάλη. 'Οσο όμως προχωρούσαμε πιό πέρα, όλα έμοιαζαν σαν να τραβούσαμε ίσια γι' αυτή την περιφερειακή πόλη. Αυτή η κατεύθυνση άρχισε να προκαλεί απορίες και ορισμένες υποψίες. Μια τέτοια έκδηλη περίπτωση ήταν και η παρακάτω. Στην πορεία με πλησιάζει ο νεαρός μαχητής Θεοχαρόπουλος Τάκης. Κατάγονταν αυτός ο αγωνιστής απ' το Ελευθεροχώρι Γρεβενών. Μου αναφέρει αυτά που πριν από λίγο άκουσε από τον Α.Ζ. λοχαγό ΠΕ να λέει χαρακτηριστικά: «Παιδιά, που μας πάει απόψε αυτός ο τρελός; Μήπως μας πάει να μας παραδώσει;» Εννοούσε καθαρά το διοικητή μας Αντώνη Βρατσάνο. 'Οταν αργότερα ομολόγησα αυτό το περιστατικό στον Αν. Βρατσάνο, γελούσε και ο ίδιος.

Σε λίγο η φάλαγγα μπήκε στους Μαυραναίους. Αυτή τη νύχτα

βασίλευε απόλυτη ησυχία. Οι κάτοικοι αυτού του χωριού είχαν μεταφερθεί με το ζόρι στα Γρεβενά ακόμα απ' το 1948. Εδώ γίνεται επιτέλους μια σύντομη στάση, ύστερα απ' την ολοήμερη σκληρή μάχη και τις τόσες άλλες περιπέτειες. Χρησιμοποιήσαμε αυτή τη στάση για να ξεδιψάσουμε. Να εφοδιαστούμε με νερό. Να πάρουμε μια μικρή ανάσα. Να ξεκουραστούμε. Να λιγοστέψει η ένταση των νεύρων. Μάλιστα για καλή μας τύχη σ' αυτό το χωριό υπήρχαν πολλές κερασιές φορτωμένες κάργα με ώριμους καρπούς. Αυτά τα πολλά και τόσο γλυκά φρούτα ήταν για μας ό,τι χρειαζόταν να καταπραύνουμε τη θεριεμένη μέσα μας πείνα.

Σ' αυτό το σημείο η φάλαγγα γυρίζει τις πλάτες της προς τα Γρεβενά, στρίβει δεξιά, μετά νοτιοδυτικά και περνόμενη μέσα στο σκοτάδι παρακάμπτει το Τρίκωμμο και στη συνέχεια διασχίζει τον ποταμό Βενέτικο, που είχε αρκετό νερό, με αποτέλεσμα τα ρούχα μας να μουσκευτούν μέχρι τη μέση. Ύστερα από λίγο πιό πέρα περνάμε τον παραπόταμό του Μοναχίτη κι αυτό σήμαινε ξανά μουσκίδι, πρόσθετες δυσκολίες και δοκιμασίες. Η φυσική κατάσταση των μαχητών μας αρχίζει να κάμπτεται σοβαρά με αποτέλεσμα η κίνηση της φάλαγγας προς τα μπρος να γίνεται με δυσκολία. Να υπάρχουν βραδυπορούντες. Να χαλαρώνει η συνοχή της φάλαγγας. Να καταφθάνουν συχνά απ' τα πίσω εκκλήσεις να γίνει ξανά στάση. Αυτές οι φωνές διαμαρτυρίας φθάνουν στην διοίκηση, η οποία για μια στιγμή δε δίνει συγκατάθεση γι' αυτό φοβούμενη μήπως η φάλαγγα δεν προλάβει να φθάσει στο προσχεδιαζόμενο σημείο κάλυψης πριν φέξει.

'Οταν όμως τελικά φάνηκε ότι τα τμήματα βρισκόταν στο στάδιο που είχαν αποκάμει πια και η κίνησή μας προς τα μπρος ήταν σχεδόν αδύνατο να συνεχιστεί. Να φθάνουμε στο σημείο να έχουμε χαρακτηριστικές περιπτώσεις που οι μαχητές μας στην προσπάθειά τους να βαδίσουν μπροστά αποκοιμούνται όρθιοι και δυσκολεύονται να κάνουν τα επόμενα βήματα κοιμισμένοι και στη συνέχεια να πέφτουν στη γη και μονάχα τότε ξυπνούν. Να συνέρχονται. Να αισθάνονται ότι βρίσκονται σε πορεία και πρέπει να ξανακάνουν προσπάθειες να πάνε μπροστά. Τότε η διοίκηση έδωσε εντολή να γίνει στάση και να παραμείνουμε εκεί που βρισκόμαστε ως τον ερχομό της ημέρας, παρότι γνώριζε ότι δεν φθάσαμε ακριβώς στο προσχεδιαζόμενο σημείο κάλυψης.

Και να, μόλις δόθηκε η εντολή για στάση, βλέπουμε σχεδόν όλους τους μαχητές μας αυτοστιγμίς να πέφτουν χάμω, όπου βρίσκεται ο καθένας, να ξαπλώνουν όπως-όπως και να πέφτουν όλοι πια σε βαθύ λήθαργο με ένα ποικίλο ροχαλητό διοικητές, ομαδάρχες, διμοιρίτες,

ξεχνώντας ολότελα, άθελά τους τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες που είχαν να ενδιαφερθούν για την ασφάλεια του τμήματος. Με μεγάλη δυσκολία κατορθώσαμε να βρούμε τους ανθρώπους να αναλάβουν τις πρώτες σκοπιές.

8 Ιούνη. Όταν έφεξε καταλάβαμε ότι βρισκόμαστε σε μια δασωμένη περιοχή ανατολικά του Σπήλαιου και της Ζιάκας. Σε ένα χώρο έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Κι αυτό έγινε δυνατό να το πετύχουμε χάρη στον τόσο πετυχημένο και θαυμάσιο χθεσινό νυχτερινό ελιγμό. Μαζί με τον ΠΕ Γιάννη Τσιτσώκα είμαστε οι πρώτοι που μας ξύπνησε η σκοπιά. Αποφασίσαμε να ρίξουμε μια ματιά πως είναι στρατοπεδευμένο το τμήμα μας. Το θέαμα που αντικρίσαμε, περνώντας απ' τον καταυλισμό, για να το περιγράψει κανείς, όπως ακριβώς παρουσιαζόταν, έπρεπε να είναι λογοτέχνης με δυνατή πένα. Όλοι τους βρίσκονται σε βαθύ ύπνο. Δεν βλέπουμε πουθενά ξύπνια ψυχή. Σκόρπιοι μέσα στο δάσος ανάκατα πεσμένοι στη γη με μοναδικό σημάδι ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι εν τη ζωή ήταν τα ροχαλίσματα και τα σφυρίσματα καθώς ανάσαιναν. Ήταν πεσμένοι στη γη και κοιμούνταν με το φορτίο εκστρατείας, που σήμαινε ότι όταν χθες τη νύχτα πήραν εντολή για ξεκούραση, έπεσαν όπως ήταν κάπου και βρέθηκαν κάτω στο χώμα, χωρίς κανένας από αυτούς να προλάβει να σκεφτεί ν' απαλλαχτεί απ' το βάρος που κουβαλούσε. Ενώ οι ξεχωριστές στάσεις και καταστάσεις, που βρισκόταν ο καθένας, φανέρωναν συγκινητικές συγκλονιστικές εικόνες της αντάρτικης ζωής ύστερα από μακρόχρονη σωματική και ψυχολογική ένταση. Ήταν ξαπλωμένοι μπρούμυτα, ανάσκελα, στο πλευρό. Άλλοι καθισμένοι με το κεφάλι σκυφτό, άλλοι στριμωγμένοι και κουβαριασμένοι γύρω από κάποιο κορμό δέντρου, άλλοι με τεντωμένα φαρδιά πλατιά τα πόδια και τα χέρια. Υπήρχαν ακόμα περιπτώσεις που είχαν το κεφάλι προς την κατηφορική μεριά του εδάφους κλπ.

Ακόμα από τις πρωϊνές ώρες σήμερα αντιληφθήκαμε τις έντονες πολεμικές δραστηριότητες του αντιπάλου σε διάφορα μέρη της περιοχής μας. Βλέπουμε συγκεκριμένα εχθρικά τμήματα να κινούνται επιθετικά απ' τις κατευθύνσεις Λάβδα και Πολυνέρι. Ακόμα διαπιστώνεται ότι στο μακρινό αντέρεισμα του Νιτρούζι συνεχιζόταν το χτένισμα του εδάφους, ενώ κατά καιρούς ακούγονται σ' αυτή την περιοχή ριπές πολυβόλων, εκρήξεις οβίδων από όλμους και πυροβολικό. Εξίσου επίμονη και ενοχλητική είναι σήμερα η παρουσία του «Γαλατά», επίσης και της μαχητικής αεροπορίας, η οποία αμέσως μόλις έφεξε για τα καλά δίνει το «παρών» σε ολοήμερη βάση, πετώντας συνεχώς στον ουρανό, μυδραλλιοβολώντας και

εγκαταλειφθεί από τον Κυβ. στρατό. Αυτό ήταν αρκετό για τον διοικητή μας να πάρει την οριστική απόφαση να ελιχθεί αμέσως η Ταξιαρχία μας την ίδια βραδιά και να καλυφθεί ακριβώς σ' αυτό τον χώρο.

Με την βοήθεια, λοιπόν, των ντόπιων ανταρτών που γνώριζαν αρκετά καλά τα κατατόπια αυτής της περιοχής καθορίστηκε το δρομολόγιο που θα ακολουθούσαμε. Αν δεν με απατά η μνήμη μου, σαν σύνδεσμοι χρησιμοποιήθηκαν οι Γ. Ρήγας και Γ. Βράγκας.

'Ετσι κι αυτή τη φορά οι μαχητές και διοικητές της Ταξιαρχίας μας τρομερά καταβλημένοι και σωματικά εξαντλημένοι απ' την πολυήμερη έλλειψη τροφίμων χρειάστηκε ακόμα μια φορά και σ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες να οπλιστούν με επιμονή και υπομονή για να μπορέσουν να τα βγάλουν πέρα και σ' αυτή την καινούργια δοκιμασία. Μόλις σουρούπωσε η φάλαγγα ξεκινάει κι αφού διασχίζει ξανά τον παραπόταμο και ποταμό Βενέτικο, κάνοντας στην πορεία πολλαπλά ζικ-ζακ, παρακάμπτει την εχθρική διάταξη, περνάει απ' τα μέρη των χωριών Μαυραναίοι - Οροπέδιο - Αμυγδαλιές χωρίς κανένα πρόβλημα και πριν ακόμα φέξει φθάνει και καταυλίζεται σε μια δασωμένη τοποθεσία έξω από το χωριό Ανδόνια.

10 Ιούνη. 'Οταν έφεξε διαπιστώθηκε ότι στο άμεσο κοντινό περιβάλλον του καταυλισμού μας υπήρχε σχετική ησυχία, ενώ η τοποθεσία, που κάναμε λούφα, έμοιαζε αρκετά πετυχημένη από άποψη κάλυψης και κατά κύριο λόγο τελείως ανύποπτη, μια και η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία ούτε καν μπορούσε να σκεφτεί και να φανταστεί ότι ένας τέτοιος σημαντικός αντάρτικος σχηματισμός 500 περίπου ανδρών και μάλιστα με μεταγωγικά θα μπορούσε να καλυφτεί και να στρατοπεδεύσει 2-3 χιλιόμετρα πιό πέρα απ' το μόνιμο ισχυρό αμυντικό οχυρό του 'Αη-Γιώργη. Κι ακόμα γιατί στα απέναντι υψώματα της Ροδιάς και των Κυδωνιών κατέχονταν από τμήματα του Κυβ. στρατού. Τα μέτρα ασφαλείας, καμουφλάζ και ακινησία εφαρμόζονται αυτή τη φορά κάτω απ' την αυστηρή επίβλεψη των διοικητών. 'Επρεπε πάση θυσία να αποφευχθεί ο εντοπισμός μας σ' αυτή την τοποθεσία απ' τα πολλαπλά εχθρικά παρατηρητήρια, αλλά και από το «Γαλατά» που σε ολοήμερη βάση στριφογύριζε στον ουρανό, αναζητώντας επίμονα ν' ανακαλύψει τον τωρινό χώρο στρατοπέδευσής μας. Γιατί εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο οι συνέπειες για το τμήμα μας θα ήταν καταστροφικές. 'Ετσι υποχρεωθήκαμε για δεύτερη μέρα να βρισκόμαστε σε ένα τέτοιο αυστηρό καθεστώς λούφας, ακινησίας, καλυμμένοι και ξαπλωμένοι πάνω στη γη.

Κι' αυτή δεν ήταν τώρα η μοναδική δοκιμασία που αυτή τη φορά ταλάνιζε τόσο τους μαχητές μας. Το μεγαλύτερο βάσανο, που αντιμετωπίζαμε ήταν η τρομερή πείνα γιατί είχαμε 4 μέρες να βάλουμε κάτι στο στόμα από κάποια τροφή. Σήμερα προστέθηκε και η έλλειψη νερού, εξίσου ανυπόφορο και φοβερό μαρτύριο, μια που βρισκόμασταν στην καρδιά του καλοκαιριού με την τόσο δυνατή ζέστη που επικρατούσε και να μην έχεις την δυνατότητα να βάλεις στο στόμα σου ούτε μια γουλιά νερό. Τι να πρωτοθυμηθεί και να περιγράψει κανείς από την τόσο βασανιστική σκληρότητα της αντάρτικης ζωής;

Ο ελιγμός μας στο χώρο του Σινιάτσικου

Τις βραδινές ώρες ο ταξίαρχος συγκαλεί ακτίφ στελεχών από λοχαγό και πάνω. Στην σύντομη ομιλία του μας είπε: «Σας κάλεσα εδώ να σας ανακοινώσω ότι η Ταξιαρχία μας απόψε περνάει στο χώρο του Σινιάτσικου. Η επιλογή να ελιχθούμε σ' αυτή την περιοχή ήταν και η μοναδική διέξοδος που είχε απομείνει για μας προκειμένου να βγούμε απ' τον εχθρικό κλοιό, αλλά και να απαλλαχτούμε έστω και προσωρινά απ' τη συνεχή καταδίωξη του αντιπάλου. Περνώντας στην γνωστή για μας περιοχή του Σινιάτσικου, ελπίζουμε να λύσουμε σε κάποιο βαθμό και το οξύ επισιτιστικό πρόβλημα. Αυτή τη βραδιά προβλέπεται να πραγματοποιήσουμε μια αρκετά μακρινή, κουραστική και εξαιρετικά βασανιστική πορεία. Το δρομολόγιο που θα ακολουθήσουμε περνάει ανάμεσα από στρατοκρατούμενα μερη, όπου υπάρχουν εχθρικές φρουρές. Πρέπει να διασχίσουμε δημόσιους δρόμους και ποτάμια. Θα αναγκαζόμαστε να παρακάμπτουμε τα κατεχόμενα χωριά. Να βαδίζουμε τη νύχτα μέσα στα δάση από μονοπάτια με πολλά ζικ-ζακ με φορτωμένα μεταγωγικά κλπ.

Σας γνωρίζω ότι εξετάσαμε με ιδιαίτερη προσοχή ακόμα και τις πιο μικρές λεπτομέρειες σχετικά με το δρομολόγιο. 'Εχουμε έμπιστους οδηγούς που γνωρίζουν καλά τα κατατόπια της περιοχής. Ωστόσο κανένας δεν μπορεί να αποκλείσει τα απρόοπτα συμβάντα και τις πιθανότητες να πέσουμε πάνω σε εχθρικές ενέδρες. Σ' αυτές τις περιπτώσεις οι εχθρικές ενέδρες θα πρέπει να ανατραπούν για να μπορέσει η φάλαγγα να προχωρήσει μπροστά. Γι' αυτό το θέμα πριν από λίγο μιλήσαμε ξεχωριστά με το λοχαγό Δ. Κατσή, που αυτή τη φορά θα κινείται στην εμπροσθοφυλακή της φάλαγγας. Σκοπός μας είναι η Ταξιαρχία μας αύριο το πρωί πριν φέξει να βρίσκεται στα

υψώματα Δεσπότη Ράχη. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να μην υπάρχουν βραδυπορούντες. Να αποφευχθούν οι στάσεις χωρίς την έγκριση της διοίκησης.

'Οπως εσείς έτσι και εγώ γνωρίζω καλά την εξαιρετικά εξαντλημένη φυσική κατάσταση των μαχητών εξαιτίας της πολυήμερης τρομερής πείνας. Γι' αυτό είναι ανάγκη αμέσως μετά από αυτό το ακτίφ να τους συγκεντρώσετε και να τους πείτε γι' αυτή την αναμενόμενη δύσκολη πορεία. Να τους καλέσετε να βρουν δυνάμεις. Να κάνουν ακόμα μια επίμονη προσπάθεια να φθάσουμε αύριο έγκαιρα στον προορισμό μας. Και το τελευταίο που εχω να σας πω είναι ό,τι ακούσατε εδώ στο ακτίφ για το που πάμε θα πρέπει να το γνωρίζετε μονάχα εσείς».

Και πράγματι μετά από αυτές τις οδηγίες του διοικητή ακολούθησαν συγκεντρώσεις σε επίπεδο λόχου, όπου ενημερώθηκαν τα τμήματα για την πορεία, που θα κάναμε.

'Ομως, πριν αναχωρήσουν τα τμήματα με εντολή του διοικητή γίνεται διανομή από μισή σοκολάτα στον κάθε μαχητή. Αυτό ήταν μια πραγματική ασπιρίνη για τους εξαντλημένους οργανισμούς μας, αλλά και μια έκπληξη, αφού είχαμε μέρες να βάλουμε μπουκιά ψωμί στο στόμα μας. 'Οσο όμως και εάν αυτό μας φαινόταν απίστευτο, είχε και την εξηγήσιμη πλευρά του. Ο διοικητής μας πριν ακόμα ξεκινήσουμε απ' το Βίτσι, περισσότερο από κάθε άλλο γνώριζε τι σήμαιναν οι «νεκρές ζώνες», που είχε δημιουργήσει ο αντίπαλος στα μετόπισθεν. Πρόβλεψε και πήρε μαζί του και μια ποσότητα απαραίτητων τροφίμων, όπως αλάτι, λάδι, μακαρόνια, ρεβίθια, φασόλια κλπ. φορτωμένα στα μουλάρια. Αυτά τα τρόφιμα τα ονόμαζε απαραβίαστο απόθεμα και προβλέπονταν να καταναλωθεί σε εξαιρετικά δύσκολες περιπτώσεις.

Δυστυχώς, όμως, όλα τα παραπάνω βασικά τρόφιμα, εκτός από τις σοκολάτες, είχαν από καιρό εξαντληθεί. Αποδείχτηκε ότι και ύστερα από αυτή τη διανομή, ο διοικητής, συνέχιζε να κρατάει ακόμα ένα μικρό απόθεμα από σοκολάτες, γιατί δεν πίστευε ότι όλα τα χειρότερα πέρασαν. Αυτό εμείς το μάθαμε λίγες μέρες αργότερα και συγκεκριμένα στις 17 Ιούνη, ακριβώς μετά από μια ολοήμερη σκληρή μάχη που δώσαμε στο Μπούρινο, όταν οι μαχητές της Ταξιαρχίας μας βρέθηκαν σε μια παρόμοια, μάλιστα και πολύ χειρότερη επισιτιστική κατάσταση. Και πάλι αυτή τη φορά με εντολή του διοικητή γίνεται ξανά διανομή από μισή σοκολάτα σε κάθε μαχητή.

Μόλις σουρούπωσε η φάλαγγα ξεκίνησε. Αυτή τη φορά, μαζί με τον Λόχο μας, στην εμπροσθοφυλακή κινούνταν και ο ταγματάρχης

μας Φώτης Ιωσηφίδης. Δεν αργήσαμε να φθάσουμε στην κοιλάδα του ποταμού του Πενταλόφου. Η βουή από τα νερά, που αρχίζει να φθάνει στ' αυτιά μας, ανακουφίζει την ψυχή μας, πριν φθάσουμε ακόμα και απολαύσουμε με απέραντη χαρά και αγαλλίαση το πολυπόθητο καθαρό κρυστάλλινο νερό, το κυριότερο ζωτικό στοιχείο των ανθρώπινων οργανισμών. Ο σύνδεσμος μας οδήγησε σε ένα ανοιχτό και ομαλό μέρος, πόρο, που προσφέρονταν ιδανικά να ικανοποιήσει και εξυπηρετήσει με τον καλύτερο τρόπο σε πόσιμο νερό μια τέτοια μεγάλη δύναμη 500 περίπου ανδρών. Το βάθος του νερού στον πόρο που περάσαμε έφτανε τους 40-50 πόντους. Είχε προβλεφτεί και συμφωνηθεί ότι το πέρασμα και ο εφοδιασμός των τμημάτων με νερό να γίνει οργανωμένα, με σειρά, κατά λόχους. Οι άνδρες του Λόχου μας, που πρώτοι πλησίασαν την ομαλή κοίτη του ποταμού, χωρίς καμιά ιδιαίτερη προετοιμασία, όπως ήταν φορτωμένοι με το φορτίο της εκστρατείας, χωρίς κανένας να σκέφτεται να απαλλαχτεί από το βάρος που κουβαλούσε και άλλοι χωρίς καν να βγάλουν απ' το κεφάλι τους το δίκωχο ρίχνονται αμέσως ίσια στην άκρη του ποταμού να προφτάσουν να δοκιμάσουν το νερό όσο το δυνατό γρηγορότερα. Να χορτάσουν με την ψυχή τους. Κανένας δεν σκέφτεται να βγάλει το παγούρι να το γεμίσει και στη συνέχεια να πιεί άνετα. Οι μαχητές παίρνουν θέσεις σχετικά στριμωγμένα ο ένας πλάι στον άλλο στην άκρη του ποταμού. Και στηριζόμενοι στις παλάμες των δυό χεριών σκύβουν και ρουφούν ασταμάτητα νερό με το στόμα απευθείας απ' την επιφάνεια του ποταμού. Αχ, να είχα αυτή τη φορά μια κάμερα να αποθανατίσω αυτές τις τόσο εντυπωσιακές και συγκινητικές στιγμές! Συνεχίζουν να πίνουν και να ξαναπίνουν ακόρταγα νερό. Να παίρνουν, όταν χρειαζόταν ανάσα και να ξαναπίνουν, ώσπου να φουσκώσουν. Ήταν απίστευτο που χώρεσε τόσο πολύ νερό, που ρούφηξε ο καθένας μας. Ο χρόνος μας βίαζε και δεν επέτρεπε περισσότερες πολυτέλειες, όπως ήταν το πλύσιμο κλπ. Έπρεπε να δώσουμε σειρά και στους άλλους διψασμένους που κι αυτοί με την ίδια ανυπομονησία περίμεναν τη σειρά τους. Κατά τον ίδιο τρόπο πέρασαν, χόρτασαν και εφοδιάστηκαν με νερό και οι μαχητές των άλλων λόχων μας. Φάνηκε όμως ότι ο χρόνος που χρειάστηκε γι' αυτό το σκοπό ήταν αρκετά μεγαλύτερος από ότι αρχικά υπολογίζαμε. Αποδείχτηκε ακόμα ότι το πέρασμά μας απ' το ποτάμι όχι μόνο μας απάλλαξε απ' το σύνδρομο της τρομερής δίψας, αλλά και μας έκανε να αισθανόμαστε ότι το νερό που ήπιαμε δυνάμωσε τους οργανισμούς μας. Μας έδωσε και ένα μικρό καινούργιο κουράγιο και μας ανέβασε σε κάποιο βαθμό τη γενική διάθεση.

Το δρομολόγιο που ακολουθήσαμε αυτή τη βραδιά ήταν το εξής: Η φάλαγγα πέρασε απ' τα μέρη των χωριών Κλιματάκι, Πανάρετη, Πεπονιά. Αλλά τόσο αυτά τα χωριά, όσο και άλλα που συναντήσαμε πιό πέρα στην πορεία μας, για λόγους ασφαλείας, αναγκαστήκαμε να τα παρακάμπτουμε, κινούμενοι από απόκρημνα μέρη και μονοπάτια μέσα απ' τα δάση. Με ιδιαίτερα μέτρα ασφάλειας διασχίζουμε χωρίς προβλήματα τους δημόσιους δρόμους Κοζάνης - Τσοτύλι, Νεάπολη - Καστοριάς και τον ποταμό Αλιάκμωνα. Στη συνέχεια παρακάμπτουμε τα χωριά Καλονέρι, Παλιούρι, Δρύβουνο, Πελεκάνο. 'Ετσι πριν ακόμα φέξει φθάνουμε και στρατοπεδεύουμε στα πυκνοδασωμένα υψώματα Δεσπότη Ράχη.

Οι δυσκολίες που συναντήσαμε σ' αυτή την πορεία ήταν πολλές και μεγάλες. Περιοριζόμαστε σε μια περίπτωση, όταν η φάλαγγα περνούσε δίπλα απ' το Παλιούρι. Εκεί άρχισε να παρατηρείται μια έντονη απροθυμία των μαχητών να πάνε μπροστά. Να έχουμε βραδυπορούντες, να φθάνουν επανειλλημένες εκκλήσεις από τα πίσω να γίνει τάση. Με τον ταγματάρχη Φ. Ιωσηφίδη, που βρισκόμασταν στην εμπροσθοφυλακή, αν και γνωρίζαμε πολύ καλά τα αίτια της ανησυχίας και τα όρια της εξαντλημένης φυσικής κατάστασης των μαχητών μας, ωστόσο είμασταν αντίθετοι αυτές τις στιγμές να σταματήσει η φάλαγγα. Με το σύνδεσμο ενημερώνουμε το διοικητή για τις επανειλλημένες αυτές εκκλήσεις για στάση. Η απάντηση ήταν: «Καμία στάση!» και πράγματι από τις εμπειρίες που είχαμε από παρόμοιες περιπτώσεις στο παρελθόν, υπαγορεύονταν σε μας να μη κάνουμε στάση. Εάν τώρα σε μια τέτοια εξαντλητική κατάσταση, που βρίσκονταν αυτή τη στιγμή οι αποκαμωμένοι μαχητές, δινόταν εντολή να γίνει στάση, αυτή σε καμιά περίπτωση δεν μπορούσε να είναι ολιγόχρονη. Γιατί οι μαχητές μας μόλις θα δινόταν εντολή για στάση, χωρίς να το θέλουν θα τους έπιανε αμέσως ένας βαθύς ύπνος. Δοκίμασε ύστερα από αυτό να τους ξανασηκώσεις. Να τους κάνεις να συνέλθουν. Να ξεκινήσουν να πάνε μπροστά. Γι' αυτό και προτιμήθηκε να αποφευχθεί η στάση. Κι αμέσως ακολουθεί μια γενική προσπάθεια από τους διοικητές, που τους καλούν να κάνουν ακόμα λίγο υπομονή και κουράγιο. Οι πιό δυνατοί να βοηθούν τους βραδυπορούντες. Να απαλλάσσουν τους ανήμπορους απ' το βάρος που κουβαλούσαν. Τους πιό ανήμπορους να τους παίρνουν απ' τις μασχάλες υποστηρίζοντάς τους στην παραπέρα πορεία. 'Ετσι όλα αυτά απέδωσαν και πετύχαμε χωρίς στάση να φθάσουμε πριν φέξει στη Δεσπότη Ράχη.

Για την τόσο πετυχημένη έκβαση αυτής της μακρινής, βασανιστικής και τόσο εξαντλητικής κουραστικής πορείας πολλά χρωστούμε σε

εκείνους τους δύο τολμηρούς και γενναίους οδηγούς που μας συνόδευαν.

Μόλις φθάσαμε στη Δεσπότη Ράχη ήμουν παρών, όταν ο ταξίαρχος Αν. Βρατσάνος και ο ταγματάρχης μας Φ. Ιωσηφίδης διά χειραψίας συγχάρηκαν και ευχαρίστησαν τους δύο καλούς πατριώτες συνδέσμους γι' αυτές τις εξαιρετικές σημαντικές τους υπηρεσίες που πρόσφεραν σε μια τόσο σοβαρή και επικίνδυνη αποστολή.

'Οταν το 1988 επαναπατρίσθηκα στην Ελλάδα, επισκέφτηκα μια σειρά συγγενείς της γυναίκας μου, που διέμεναν στα χωριά των Γρεβενών και της Κοζάνης. 'Ετσι ύστερα από 40 περίπου χρόνια μου δόθηκε η δυνατότητα να βρεθώ σαν πολίτης πια και όχι σαν αντάρτης στα μέρη της σκληρής εκείνης αντάρτικης ζωής. Από την πανέμορφη δασωμένη κορυφή του Αη-Γιώργη Γρεβενών έριξα μια ματιά στη διαδρομή του δρομολόγιου που έκανε σε μια βραδιά στις 10 προς 11 Ιούνη η Ταξιαρχία μας, ξεκινώντας απ' τ' Αηδόνια και έφτασε στο Σινιάτσικο. Δεν πίστευαν τα ίδια τα μάτια μου ότι πράγματι συντελέστηκε κάποτε μια τέτοια απίστευτη πορεία. Στον ανιψιό μου που αυτή τη φορά είχα πλάι μου, αφού του έδειξα την απόσταση που είχαμε διανύσει τότε και του είπα για τις συνθήκες, κάτω απ' τις οποίες έγινε αυτή η πορεία, μου είπε χαρακτηριστικά: «Θείε Μήτσο, μια τέτοια μακρινή, κουραστική και βασανιστική πορεία που εσείς κάνατε τότε σε μια μικρή καλοκαιριάτικη νύχτα. Μια πορεία μακριά από δρόμους, μέσα από στενά δύσκολα μονοπάτια, περνώντας μέσα από δάση και ρουμάνια με σκοτάδι, από ποτάμια μονοκοπανιά χωρίς στάση, μάλιστα νηστικοί και φορτωμένοι, εγώ σήμερα, που είμαι νέο παλικάρι, χορτάτος και χωρίς κανένα φορτίο και ένα καινούργιο αυτοκίνητο να μου χάριζες δεν θα μπορούσα να κάνω αυτή την πορεία. Γιατί καταλαβαίνω ότι μέσα σε μια βραδιά, ό,τι και να κάνω δεν θα τα καταφέρω».

11 Ιούνη. Το οξύ επισιτιστικό πρόβλημα που αυτή τη φορά αντιμετώπιζε η Ταξιαρχία σαμποτέρ είχε φθάσει στο απροχώρητο και δεν επιδέχονταν καμιά αναβολή. Γι' αυτό και η πρώτη φροντίδα της διοίκησης αμέσως μετά τον ερχομό μας εδώ ήταν να στρέψει την προσοχή της προς αυτή την κατεύθυνση. 'Εστειλε αμέσως επειγόντως συνδέσμους να βρουν και να πάρουν επαφή με τους Π. Επιτρόπους Υπαίθρου Καστοριάς που δρούσανε σ' αυτή την περιοχή με σκοπό να τους ζητήσει την συμπαράστασή τους. Αυτή τη φορά τρέφαμε ιδιαίτερες ελπίδες ότι κάτι θα γίνει για την ανεύρεση τροφίμων, γιατί γνωρίζαμε από την προηγούμενη παραμονή μας εδώ στο Σινιάτσικο ότι επικεφαλής του κλιμακίου των Π. Επιτρόπων Καστοριάς ήταν ο Θ. Λιάτζος απ' τη Γέρμα και ο Γ. Μπούρας απ'

το Βουγατσικό. 'Ηταν δυό ικανά στελέχη, προβληματισμένοι και εξαιρετικοί αγωνιστές, που όχι μονάχα έκαναν καλά την δουλειά τους, αλλά και ξέραμε ότι όταν περνούσαμε από εδώ, έκαναν το παν να μας εξυπηρετήσουν.

Πλησίαζε το μεσημέρι. Οι μαχητές βρισκόταν σε κατάσταση βαθιού ύπνου ύστερα από τη χθεσινή κουραστική πορεία. Ο διμοιρίτης μας Αριστείδης Χατζούλης, που εκτελούσε καθήκοντα αξιωματικού υπηρεσίας, περνώντας απ' τη διάταξη του Λόχου μας, βρήκε το νεαρό μαχητή του Λόχου μας με το επίθετο Σοφέρ που εκπλήρωνε καθήκοντα σκοπού, να κοιμάται. 'Εγινε εξωφρενών από αυτό το τόσο απαράδεκτο φαινόμενο που αντίκρισε. Και εξοργισμένος από αυτό το απροσδόκητο συμβάν, τον πλησιάζει. Τον σκουντάει. Τον ξυπνάει, τον μαλώνει άσχημα αλλά και τον φοβερίζει για τις συνέπειες που τον περίμεναν ύστερα από αυτό το παράπτωμα. Εκείνα που άκουσε ο μαχητής και το κατσάδιασμα, που του έκανε ήταν τρομερά, όμως ήταν ταυτόχρονα και σωστά. Δεν του εξηγούσε μονάχα για τις συνέπειες που θα είχε το τμήμα μας, εάν δεχόταν εχθρική επίθεση, τον απειλούσε ότι τον περιμένει στρατοδικείο με βαριές τιμωρίες, ακόμα και η ποινή του θανάτου και εκτέλεσή του επιτόπου. Με αυτά τα λόγια κατατρομοκράτησε κυριολεκτικά τον μαχητή. Τον έκανε να νιώθει ότι όλα ταλείωσαν γι' αυτόν. Και πράγματι σ' αυτές τις περιπτώσεις οι στρατιωτικοί κανονισμοί είναι πολύ αυστηροί σε τέτοια παραπτώματα. Ο νεαρός μαχητής μας προσπαθεί να εξηγήσει ότι όλα αυτά έγιναν άθελά του. 'Οτι έφταιξε και ζητούσε συγνώμη, συγχώρεση και ότι άλλη φορά δεν πρόκειται να πέσει σε παρόμοιο παράπτωμα. Ο διμοιρίτης παραμένει αδιάλλακτος στη στάση του και στην συμπεριφορά του και σε μια στιγμή του λέει: «Τώρα θα σε πάω στον λοχαγό και εκεί θα δεις τι έχεις ν' ακούσεις». Και να βλέπω το διμοιρίτη να κρατάει γερά απ' τον αγκώνα το μαχητή μας, με έναν τρόπο που έδειχνε ότι ήταν κρατούμενος και τον οδηγεί μπροστά μου.

Ο διμοιρίτης μου εξηγεί το περιστατικό που είχε συμβεί. 'Ηταν ξεκάθαρο ότι είχε συμβεί ένα παράπτωμα που δικαίωνε πλήρως τη στάση και τη συμπεριφορά του διμοιρίτη. Ρίχνοντας τώρα μια ματιά στο μαχητή μας, τον γνώριζα και είχα σχηματίσει καλή γνώμη για τη στάση και τη διαγωγή του στο τμήμα, δεν δυσκολεύτηκα ν' αντιληφθώ ότι ήταν ψυχολογικά πολύ καταβλημένος απ' τις απειλές και τις κατσάδες που είχε δεχτεί προηγουμένως και συμπέρανα ότι ο διμοιρίτης τον «περιποιήθηκε» τόσο έντονα, που δε χρειαζόταν ακόμα και άλλα πλήγματα. Απλώς τον ρώτησα να μου πει ο ίδιος, πώς όλο αυτό το παράπτωμα είχε συμβεί.

Βαριά καταβλημένος και καταταραγμένος βρήκε τελικά κάποια δύναμη και με ένα πραγματικό και γεμάτο ειλικρίνεια πάθος μου λέει: «Συναγωνιστή λοχαγέ, αυτή τη φορά έφταιξα. Αναγνωρίζω το μεγάλο σφάλμα που έπραξα. Δεν το έκαμα σκόπιμα. Όπως φύλαγα σκοπός, με πήρε ο ύπνος χωρίς να καταλάβω. Δεν ήθελα σε καμιά περίπτωση να πέσω σε ένα τέτοιο σφάλμα. Όλο αυτό που συνέβη έγινε άθελά μου. Εσύ, συναγωνιστή λοχαγέ, γνωρίζεις πολύ καλά ποιός είμαι. Σας ζητώ συγνώμη και θέλω να με καταλάβετε ότι όλο αυτό το κακό έγινε παρά τη θέλησή μου και ζητώ να με συγχωρέσετε, άλλη φορά σε καμιά περίπτωση δεν πρόκειται να συμβεί κάτι τέτοιο». Κάνοντας αυτή την τόσο ειλικρινή κι αληθινή αναγνώριση του λάθους του, έδειχνε ότι είχαν βουρκώσει τα μάτια του και ήταν έτοιμος να κλάψει, γιατί ένιωθε και ο ίδιος μέσα του την έκταση της δικής του ευθύνης γι' αυτό που συνέβη.

Η απλή λογική υπαγόρευε ότι το όλο αυτό θέμα θα έπρεπε να εξεταστεί και να κριθεί σε συνδυασμό με το χρόνο, τον τόπο και τις συνθήκες κάτω απ' τις οποίες συντελέστηκε αυτή η τρομερή παράβαση του στρατιωτικού κανονισμού εν καιρώ πολέμου. Διαφορετικά θα έπρεπε να κριθεί ένας μαχητής που φύλαγε σκοπιά σε κανονικές συνθήκες, δηλαδή που ήταν ξεκούραστος και με το στομάχι γεμάτο, κι αλλιώς ένας μαχητής που του ανατέθηκε να εκπληρώσει καθήκοντα στρατιωτικού σκοπού ύστερα από ένα πολυήμερο καθεστώς βασανιστικής, τρομερής πείνας, συνεχείς αϋπνίες, απίθανα και απερίγραπτα κουραστικές και εξαντλητικές πορείες.

Κοιτάζοντας κατάματα το νεαρό μαχητή μας που η ηλικία του ήταν κάτω των είκοσι ετών, του είπα: «Πήγαινε στην ομάδα σου και κοίταξε από δω και πέρα άλλη φορά να μη ξαναπέσεις σε παρόμοιο παράπτωμα. Τότε καμιά επιείκεια δεν πρόκειται πια να σε σώσει». Φανερά κατασυγκινημένος μας ευχαρίστησε και τους δυό, αλλά και δεν παρέλειψε να ξαναεπαναλάβει: «Συναγωνιστή λοχαγέ, σου ορκίζομαι στο Χριστό ότι δεν θα επιτρέψω ξανά στον εαυτό μου να πέσει σε ένα τέτοιο λάθος».

Γι' αυτό το περιστατικό την ίδια μέρα αναφέραμε στις διοικήσεις του Τάγματος και της Ταξιαρχίας.

Πρόεδρος εκτάκτου στρατοδικείου

Τις βραδινές ώρες κληθήκαμε σε σύσκεψη στη διοίκηση της Ταξιαρχίας. Όλοι μας περιμέναμε ν' ακούσουμε κάτι άλλο και

τελείως διαφορετικό από αυτό που μας ανακοινώθηκε. Σ' αυτή τη σύσκεψη πήραν μέρος ο ταγματάρχης Φ. Ιωσηφίδης, ο ΠΕ Τάγματος Ν. Σημαιοφορίδης (Νικηταράς), οι λοχαγοί Δ. Κατσής, Γ. Τσιτσώκας, Γ. Κωνσταντινίδης και ο διμοιρίτης Αρ. Χατατζούλης.

Η σύσκεψη άρχισε με μια σύντομη ομιλία του ταξίαρχου Αν. Βρατσάνου, ο οποίος αναφέρθηκε ειδικά και αποκλειστικά στην συμπεριφορά του μαχητή του Λόχου μας Σοφέρ, που πιάστηκε να κοιμάται την ώρα που εκπλήρωνε καθήκοντα στρατιωτικής σκοπιάς. Χαρακτήρισε αυτό το περιστατικό σαν εξαιρετική πράξη παραβίασης του στρατιωτικού κανονισμού σε περίοδο πολέμου και σε καμιά περίπτωση παρόμοιο συμβάν δεν μπορεί να μείνει απαρατήρητο. Μας ανακοίνωσε επίσης την απόφαση της διοίκησης της Ταξιαρχίας για τη συγκρότηση έκτακτου στρατοδικείου για την εκδίκαση της παραπάνω πράξης παραβίασης του στρατιωτικού κανονισμού. Η σύνθεση του στρατοδικείου να αποτελεστεί απ' τους παρακάτω:

1. Πρόεδρος του στρατοδικείου ο λοχαγός Δημήτρης Κατσής.

2. Πολιτικός επίτροπος του Στρατοδικείου ο ΠΕ τάγματος Νίκος Σημαιοφορίδης.

3. Μέλη του στρατοδικείου οι Λοχαγοί Τσιτσώκας Γιάννης, Κωνσταντινίδης Γιάννης και ο διμοιρίτης Χατζούλης Αριστείδης.

4. Το στρατιωτικό δικαστήριο να συνεδριάσει αύριο 12 Ιούνη.

Αυτή η ανακοίνωση όχι απλώς με ξάφνιασε, αλλά και κυριολεκτικά με εξέπληξε μια και ούτε καν μπορούσε να πάει στο μυαλό μου και να φανταστώ ότι θα ερχόταν ένας τέτοιος καιρός, που κάποιοι θα πρότειναν εμένα για πρόεδρο στρατοδικείου, αλλά πάνω απ' όλα γιατί και ο ίδιος θεωρούσα τον εαυτό μου τελείως ακατάλληλο, ανίκανο και αναρμόδιο ν' ανταποκριθώ σε μια τόσο υπεύθυνη δικαστική υπόθεση παραβίασης του στρατιωτικού κανονισμού.

Γι' αυτό πριν τελειώσει η σύσκεψη πήρα το λόγο και εξήγησα ότι εγώ έχω πλήρη άγνοια πάνω σε θέματα στρατιωτικής δικαιοσύνης και φυσικό είναι να μη μπορέσω να ανταποκριθώ σε ένα τόσο υπεύθυνο στρατιωτικό καθήκον. Και ζήτησα ν' αντικατασταθώ από κάποιον άλλο με πιό υψηλό μορφωτικό επίπεδο, που να είναι έμπειρος, κατατοπισμένος και εξειδικευμένος σε τέτοια θέματα.

Στην δευτερολογία του ο διοικητής με μια σειρά επιχειρήματα ανέτρεψε όλη τη δική μου αιτιολογία και επισήμανε ότι εγώ όχι απλώς μονάχα συμπληρώνω όλα τα απαραίτητα προσόντα για να αναλάβω αυτό το καθήκον, αλλά και με θεωρούσε τον πιό κατάλληλο διοικητή, περισσότερο από κάθε άλλον που θα μπορούσα να κρίνω πιό σωστά την τύχη ενός γνωστού συμπολεμιστή μου. Αν και μέσα μου ολοκληρωτικα δεν πείστηκα για όλα αυτά που είπε, ωστόσο

σταμάτησα να επιμένω πιό πέρα.

Έχει όμως σημασία να επισημανθεί ότι μονάχα ένα μέλος του ανταρτοδικείου και συγκεκριμένα ο Νίκος Σημαιοφορίδης είχε ανώτερη μόρφωση. Ενώ όλοι οι υπόλοιποι τέσσερις είμασταν απόφοιτοι Δημοτικού σχολείου. Παρόλα αυτά, όπως αργότερα διαπιστώθηκε στην πράξη η συνεδρίαση του ανταρτοδικείου διεξήχθηκε σε αρκετά υψηλό επίπεδο. Όλους τους διέκρινε ένας βαθύς προβληματισμός με σκοπό το όλο αυτό θέμα που θα έκρινε την τύχη του μαχητή μας να εξεταστεί με την μεγαλύτερη προσοχή, ενώ η απόφαση που θα παίρνονταν να είναι η πιό σωστή, δίκαιη και αντικειμενική. Παρακάτω παραθέτω αποσπάσματα απ' τις ομιλίες τους.

Αμέσως μετά την έναρξη της συνεδρίασης πρώτος μίλησε ο διμοιρίτης Αρ. Χατζούλης: «Είχε ανεβεί ο ήλιος αρκετά στον ουρανό, όταν περνούσα απ' τον καταυλισμό του Λόχου μας. Αντίκρισα απ' την πρώτη στιγμή ότι όλοι οι μαχητές και διοικητές του τμήματός μας κοιμόταν βαθιά. Πουθενά δεν υπήρχε ξύπνια ψυχή. Το μοναδικό που επιβεβαίωνε την ύπαρξη εδώ ζωντανών ανθρώπινων οργανισμών ήταν τα ροχαλητά και τα σιγοσφυρίσματα που ακούγονταν ύστερα από κάποια δυνατή ανάσα. Ενδιαφέρθηκα να βρω το σκοπό. Ύστερα από κάποια προσπάθεια τον είδα κι αυτόν να κοιμάται. Όπως ήμουν εξαγριωμένος απ' αυτό το θλιβερό γεγονός που αντίκρισα τον ξύπνησα με το ζόρι, τον μάλωσα, τι δεν του είπα, του υπενθύμισα τις συνέπειες που θα μπορούσε να είχε για το τμήμα μας αν εκείνη τη στιγμή δέχονταν εχθρική επίθεση κλπ. Του είπα ακόμα ότι γι' αυτή την τόσο σοβαρή παραβίαση θα περάσει από ανταρτοδικείο. Ύστερα από αυτό τον οδήγησα στο λοχαγό. Έχω την γνώμη να τιμωρηθεί παραδειγματικά σύμφωνα με το στρατιωτικό κανονισμό».

Ακολούθησε η ομιλία του μαχητή μας: «Γνώριζα για τις υποχρεώσεις του σκοπού μαχητή την ώρα της σκοπιάς. Άρχισε να χαράζει όταν με ξύπνησαν και ανέλαβα καθήκοντα σκοπού. Στην αρχή άρχισα να περπατώ, να κινούμαι, για να συνέλθω, να ξεμουδιάσω απ' τον ύπνο. Μετά ο ήλιος ανέβαινε, άρχισε η ζέστη. Έτσι, εκεί που καθόμουν δεν κατάλαβα πως με πήρε ο ύπνος. Όλο αυτό έγινε άθελά μου. Έφταιξα. Σας ζητώ συγνώμη, να με συγχωρέσετε. Σας υπόσχομαι ότι αυτό ποτέ άλλη φορά δεν πρόκειται να συμβεί».

Η ομιλία του λοχαγού Γιάννη Τσιτσώκα:

«Μαζευτήκαμε εδώ να εξετάσουμε ένα ζήτημα που αφορά το μαχητή του Λόχου μας με το επίθετο Σοφέρ. Ο μαχητής μας αυτός βρέθηκε να κοιμάται την ώρα που εκπλήρωνε καθήκοντα σκοπού. Αναμφισβήτητα εδώ έχουμε να κάνουμε με μια πράξη που σύμφωνα με το στρατιωτικό κανονισμό διώκεται πολύ αυστηρά και βεβαίως σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη. Ωστόσο εγώ έχω τη γνώμη ότι το σημερινό μας ανταρτοδικείο δεν μπορεί σε μια τέτοια περίπτωση να κρίνει και να εφαρμόζει ψυχρά και κατά γράμμα στην πράξη το στρατιωτικό κανονισμό χωρίς να παίρνει υπόψη μια σειρά άλλους παράγοντες που συνέβαλαν και τελικά οδήγησαν το μαχητή σ' αυτό το παράπτωμα. Και πάνω απ' όλα δεν μπορεί να μην αγνοήσει κανείς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες συντελέστηκε αυτή η παραβίαση. Πόσο αντίξοες και δύσκολες ήταν αυτές οι συνθήκες τις τελευταίες πέντε μέρες για το τμήμα μας είναι αρκετά γνωστές σε όλους μας. Ο μαχητής όταν ανέλαβε να φυλάξει σκοπιά βρίσκοταν σε κατάσταση κάμψης και εξάντλησης των φυσικών δυνάμεών του ύστερα απ' τις διαρκείς αϋπνίες, τις κουραστικές και βασανιστικές νυχτερινές πορείες. Ο ανθρώπινος οργανισμός του διατηρούνταν στην διάρκεια των 4-5 ημερών μόνο με τις ελάχιστες βιταμίνες της μισής σοκολάτας. Εμείς που και οι ίδιοι συμμετείχαμε στην χθεσινή ολονύχτια πορεία από τ' Απδόνια - Σινιάτσικο νιώσαμε μόνοι μας την εξάντληση των φυσικών δυνάμεων των μαχητών μας, που στην προσπάθειά τους να βαδίζουν προς τα μπρος κοιμούνταν όρθιοι χωρίς να το καταλαβαίνουν και στη συνέχεια έπεφταν στη γη. Και μονάχα μετά το πέσιμο ξυπνούσαν, καταλάβαιναν ότι βρισκόταν σε πορεία και συνέχιζαν να βαδίζουν ξανά προς τα μπρος. Γνωρίζω και έχω καλή γνώμη γι' αυτό τον μαχητή μας, για την διαγωγή του και την πολεμική του δράση και είμαι βέβαιος ότι αν δεν προηγούνταν αυτές οι αφόρητες συνθήκες της αϋπνίας, της κούρασης και της πείνας, σε καμιά περίπτωση δεν θα έπεφτε σ' αυτό το παράπτωμα. Νομίζω, λοιπόν, προκειμένου να κρίνουμε την τύχη του συμπολεμιστή μας, εμείς όλοι θα πρέπει να πάρουμε υπόψη μας όλα αυτά τα ελαφρυντικά».

Με το ίδιο πνεύμα μίλησε ο λοχαγός Γιάννης Κωνσταντινίδης, καθώς και ελόγου μου. Τελευταίος μίλησε ο Π Επίτροπος του ανταρτοδικείου Νίκος Σημαιοφορίδης. Η αγόρευσή του κράτησε αρκετή ώρα και τάχθηκε υπέρ μιας αυστηρής και παραδειγματικής τιμωρίας για την παράβαση του στρατιωτικού κανονισμού. Τα μέλη του ανταρτοδικείου καλούνταν να επιλέξουν μια από τις τρεις εξής

εκδοχές: 1. Την ποινή του θανάτου. 2. Την ποινή του θανάτου με αναστολή και την 3 την αθώωσή του. Στην ψηφοφορία, που ακολούθησε, τα περισσότερα μέλη του ανταρτοδικείου τάχθηκαν υπέρ της απόφασης ο μαχητής μας να δικαστεί με την ποινή του θανάτου με αναστολή. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι σε όλες τις περιπτώσεις που μαχητής, διοικητής του ΔΣΕ ή απλός αγωνιστής των ελεύθερων περιοχών καταδικάζονταν από στρατοδικείο με την ποινή του θανάτου, είχε το δικαίωμα να κάνει αίτηση χάριτος προς την ΠΔ Κυβέρνηση του Βουνού. Και απ' ότι είμαι σε θέση να γνωρίζω σε όλες σχεδόν αυτές τις περιπτώσεις παίρναν θετική απάντηση.

Προσθέτω δυο λόγια για το ποιά ήταν η παραπέρα τύχη αυτού του γενναίου μαχητή μας. Ύστερα από 5 μέρες και συγκεκριμένα στις 16 Ιούνη σε μια σκληρή ολοήμερη μάχη που έδωσε ο Λόχος μας στις κορυφές του Μπούρινου, έπεσε πολεμώντας ηρωικά στην πρώτη γραμμή της φωτιάς του πολέμου.

12 Ιούνη. Απ' την πρώτη πρωινή παρατήρηση που ακολούθησε διαπιστώθηκε ότι όλος ο ορεινός όγκος του Σινιάτσικου δεν κατέχονταν από τμήματα του αντιπάλου. Γνωρίζαμε ακόμα ότι τα χωριά Γέρμα, Βλάση, Σιάμι, Νιάματα ήταν εκκενωμένα και ο πληθυσμός τους είχε μεταφερθεί στα πιό κοντινά αστικά κέντρα. Ενώ στα χωριά Δρυόβουνο - Πελεκάνο - Εράτειρα, που βρισκόταν κοντά στο δημόσιο δρόμο Κοζάνης Καστοριάς συνέχιζαν να παραμένουν μερικές οικογένειες κατά κύριο λόγο από ηλικιωμένους κατοίκους. Μερικοί από αυτούς συνέχιζαν να κρατούν ακόμα και κάποια ζωντανά, γίδια, πρόβατα, γελάδια κλπ.

Προς αυτά τα τρία χωριά στάλθηκαν την προηγούμενη μέρα συνεργεία επιμελητείας μας με σκοπό να βρουν κάποια τρόφιμα για τα τμήματά μας. Ένα από αυτά τα συνεργεία με επικεφαλής τον Παντελή Κυριακίδη, περνώντας από κάποιο σπίτι στο χωριό Εράτειρα αντιλήφθηκε σε μια αυλή ένα δαμάλι δεμένο. Αποφάσισαν να το πάρουν. Τα πολλά παρακάλια και οι ικεσίες της σπιτονοικοκυράς, που συνοδεύονταν και με κλάματα να μην το πάρουν, δεν εισακούστηκαν.

Πλησίαζε το μεσημέρι, όταν είδαμε στον ουρανό του Σινιάτσικου να εμφανίζεται ο «Γαλατάς» και πολλή ώρα συνέχιζε να πετάει πάνω απ' τα κεφάλια μας. Απ' τις εμπειρίες που είχαμε, καταλάβαμε ότι αυτή η απροσδόκητη εμφάνιση αυτού του εναέριου πειρατή στον ουρανό μας δεν μπορούσε να ήταν τυχαία. Το λάβαμε αυτό σαν ένα μήνυμα ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία ακριβώς εδώ ψάχνει να μας βρει ύστερα απ' τη μυστηριώδη γι' αυτήν εξαφάνισή μας απ' την περιοχή του Νιτρούζι. Το κυριότερο αποδεικτικό στοιχείο, που

βοήθησε την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να στρέψει την προσοχή της προς το Σινιάτσικο, ήταν τα ίχνη που άφησε η φάλαγγά μας στα καταστρώματα των τριών δημόσιων δρόμων που διασχίσαμε κατά το προχθεσινό πέρασμά μας από αυτούς.

Μετά το μεσημέρι ήρθαν στο ΣΔ της Ταξιαρχίας μας οι εκπρόσωποι του κλιμακίου ΠΕ Καστοριάς με τους αρκετά καλά γνωστούς σε μας, εξαίρετους συναγωνιστές, τον Θανάση Λιάτζο και τον Γ. Μπούρα. Έγινε συζήτηση με τη διοίκηση και υποσχέθηκαν να κάνουν το παν να μας βοηθήσουν όσο μπορούν να βρεθούν έστω και ελάχιστα τρόφιμα για να καλυφτούν οι τόσο μεγάλες ανάγκες που αντιμετώπιζαν τα τμήματά μας. Ωστόσο με τη συζήτηση που έγινε διαπιστώθηκε ότι τόσο εδώ στην περιοχή του Σινιάτσικου, όσο και γενικότερα στις περιοχές των ευρύτερων μετόπισθεν με τις γνωστές «νεκρές ζώνες» που ειδικά δημιούργησε ο αντίπαλος σ' αυτές μαζί με τα τόσα άλλα δρακόντεια μέτρα ασφάλειας που είχε πάρει η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, ήταν πρακτικά πάρα πολύ δύσκολο, αν όχι τελείως αδύνατο να βρεθούν τρόφιμα για την κάλυψη των αναγκών μεγάλων αντάρτικων σχηματισμών, όπως ήταν η Ταξιαρχία σαμποτέρ με τους 500 περίπου άνδρες. Αυτό σήμαινε ότι από εδώ και πέρα έπρεπε να αποκλειστεί και να εγκαταλειφθεί η τακτική της συνέχισης των πολεμικών δραστηριοτήτων από μεγάλους αντάρτικους σχηματισμούς στα μετόπισθεν. Έτσι, λοιπόν, όπως είχαν διαμορφωθεί τα πράγματα εδώ στα μετόπισθεν η πιό σωστή και μοναδική διέξοδος για την Ταξιαρχία σαμποτέρ ήταν να επιστρέψει αμέσως στο μέτωπο του Γράμμου-Βίτσι και σ' αυτές τις περιοχές να παραμείνουν μικροί ευέλικτοι αντάρτικοι σχηματισμοί. Όμως μια τέτοια απόφαση μπορούσε να την πάρει μόνο το Γ Αρχηγείο του ΔΣΕ και όχι η διοίκηση της Ταξιαρχίας σαμποτέρ. Αυτό όμως έπρεπε να γίνει. Οι σαμποταριστές μας ήταν πάντα πιστοί και αφοσιωμένοι στα ιδανικά του αγώνα. Πολεμούσαν γι' αυτά με πάθος, με γενναιότητα και πάντα διακρίνονταν για την υπομονή και την επιμονή τους. Όμως σε όλα υπάρχουν εφικτά κι ανέφικτα όρια.

Είναι άλλο πράγμα να μένεις χωρίς τροφή 2-3 μέρες και άλλο να μην έχεις να βάλεις τίποτα στο στόμα σου στην διάρκεια 8-10 μερόνυχτα. Σε τέτοιες περιπτώσεις η αντοχή των ανθρώπινων οργανισμών φθάνει σε απροχώρητο κι ανεπίτρεπτο όριο. Με αποτέλεσμα να σου αφαιρείται κάθε δυνατότητα κίνησης και κανονικής λειτουργίας των ανθρώπινων οργάνων. Βρίσκεσαι σε ψυχολογική κατάπτωση. Παραλύουν τα πάντα. Χάνεις σιγά σιγά την αυτοκυριαρχία σου. Και ο άνθρωπος καταφεύγει σε ακραίες και απίθανες ενέργειες. Έτσι θα πρέπει να βλέπουμε και να κρίνουμε τα

αίτια που μετά τη μάχη του Σινιάτσικου 3-4 νεαροί μας μαχητές, μας εγκατέλειψαν και λιποτάχτησαν στο αντίπαλο στρατόπεδο. Πήγαν στην αντίθετη πλευρά, γιατί δεν μπορούσαν πια ν' αντέξουν την τρομερή αφόρητη και διαρκή πείνα. Κατέληξαν σ' αυτή την τόσο επονείδιστη και ανεπιθύμητη για μας πράξη, αδιαφορώντας για το τι θα μπορούσε να συμβεί από δω και πέρα. Αρκεί να μην πεθάνουν απ' την πείνα.

Ανάμεσα α' αυτούς που μας εγκατέλειψαν ήταν και τα δυό αδέρφια με το επώνυμο Πολέτζας. Κατάγονταν απ' το χωριό Βατοχώρι Καστοριάς. Ο ένας από αυτούς, ο Μιχάλης ήταν και σύνδεσμος του Λόχου μου. 'Ηταν και οι δυό νεαροί, ηλικίας 17-19 ετών, πολύ καλά και υπάκουα παιδιά, εξαίρετοι συναγωνιστές μας. Μάλιστα ούτε καν μπορούσαμε να πιστέψουμε και να φανταστούμε ότι θα πήγαιναν να παραδοθούν στον αντίπαλο στρατό. 5 μέρες αργότερα είχαμε και άλλες δυό λιποταξίες. Συγκεκριμένα στις 16 Ιούνη από το Μπούρινο. Αυτοί ήταν ο Βλάσης και ο Ρήγας. Και οι δυό τους υπηρετούσαν σε τμήμα των Πολιτικών Επιτρόπων και είχαν αποστολή να μπουν το 1949 στην Αθήνα για παράνομη πολεμική και πολιτική δράση. Στην δοσμένη περίπτωση δεν έχουμε να κάνουμε με κάποιους νεαρούς μαχητές αλλά με ανθρώπους σχετικά ηλικιωμένους. Και οι δυό τους τελείωσαν την Σχολή ΠΕΠΥ. Με αξιόλογη αντιστασιακή, κομμουνιστική και επαναστατική δράση στο παρελθόν. Θεωρούνταν απ' τους πάντες πιστοί σύντροφοι. 'Αντεξαν και δεν λύγισαν στο καμίνι της φωτιάς των σκληρών πολεμικών δοκιμασιών του Γράμμου και του Βίτσι. Και ήρθε τώρα να τους γονατίσει η αφόρητη και ανυπόφορη συνεχιζόμενη πείνα. Αυτός ο τρομερότερος εχθρός των ανταρτών. Απίστευτα φαινόμενα, όμως αληθινά.

Με αγωνία περιμέναμε και σήμερα να βρεθεί κάτι για να ενισχυθούν τα τόσο ταλαιπωρημένα στομάχια μας. Πλησίαζε να βασιλέψει ο ήλιος και όλες οι ελπίδες για κάτι τέτοιο αποδείχτηκαν μάταιες, μια και μέχρι αυτή την ώρα τα συνεργεία της επιμελητείας που είχαν πάει για ανεύρεση τροφίμων ακόμα δεν είχαν επιστρέψει. 'Ετσι τις βραδινές ώρες, όταν πήραμε εντολή να μετακινηθούμε και να πάρουμε καινούργια διάταξη, η πορεία μας από δώ και πέρα δυσκολεύεται αφάνταστα, αδυνατούν να λειτουργήσουν όλα τα ανθρώπινα όργανα. Κινούμαστε με το ζόρι, χωρίς όρεξη, κουράγιο, διάθεση, αλλά και με τα μούτρα κρεμασμένα. Δεν παρατηρούνταν πια οι συνηθισμένοι ρυθμοί κανονικής αντάρτικης πορείας. Κάθε βήμα που κάναμε προς τα μπρος γινόταν μηχανικά. Τα πόδια μας τρικλίζουν. Αντιδρούν να κάνουν κάθε καινούργια κίνηση. Δεν τα καταφέρνουν να πατούν σταθερά στο έδαφος. Ακόμα και η

παραμικρή προσπάθειά μας προς τα μπρος γίνεται με δυσκολία. Με επιφύλαξη να μην πέσουμε. Νιώθαμε ότι η εξάντλησή μας είχε φτάσει σε οριακό σημείο. ευτυχώς που η απόσταση αυτή τη φορά που θα έπρεπε να διανύσουμε δεν ήταν και τόσο μεγάλη.

Πιό πάνω μιλήσαμε για το καθήκον της εθελοντικής κατάταξης στο ΔΣΕ, που είχαν πατριωτικό αγωνιστικό χρέος να κάνουν όλοι οι κομμουνιστές και αντιστασιακοί του ΕΑΜικού κινήματος της Εθνικής μας Αντίστασης (1941-1945), υπερνικώντας γενναία κάθε εμπόδιο και δυσκολία σαν τολμηροί και αποφασιστικοί επαναστάτες. Σχετικά με την πείνα. Αυτό δεν είναι μοναδικό φαινόμενο για τους επαναστάτες. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι των πολιορκημένων του Μεσολογγιού κατά τη δεύτερη πολιορκία την άνοιξη του 1826, οπότε οι καταβασανισμένοι και εξαντλημένοι επαναστάτες από τη δίψα και την πείνα, αφού έφαγαν όλα τα άλογα, τους γαϊδάρους, τους σκύλους και τις γάτες, αποφάσισαν όλοι μαζί να κάνουν την ηρωϊκή τους έξοδο, να σωθούν, δηλαδή, συλλογικά, «εκείθε με τους αδερφούς και δώθε με το Χάρο», όπως λέει στους στίχους του ο μεγάλος μας Εθνικός ποιητής Διονύσιος Σολωμός στους «Ελεύθερους πολιορκημένους» του. Όπως αντέξαμε όλοι εμείς οι άλλοι αντάρτες θα άντεχαν και εκείνοι δεν θα λιποτακτούσαν. Ο φιλοτομαρισμός είναι ο θάνατος του επαναστάτη.

Έτσι τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας πήραν αυτή την βραδιά την παρακάτω διάταξη: Το δικό μας τάγμα κάλυπτε τον τομέα Νιάματα - Προφήτη Ηλίας Βλάση και το αντέρεισμα Άγιος Παντελεήμων - Χαρούπας. Ενώ η Διλοχία του Π. Λάτσαρη κάλυπτε τη γραμμή Σιάμη - Δεσπότη Ράχη - Γέρμα. Ο ΣΔ της Ταξιαρχίας και του Τάγματος ήταν η γνωστή για μας τοποθεσία Βασιλική Βρύση. Την τελευταία στιγμή μας ανακοινώθηκε να μεταδώσουμε στους μαχητές μας ότι την άλλη ημέρα θα γίνει διανομή μπόλικου φαγητού με μεγάλη μερίδα φρέσκου κρέατος. Δεχτήκαμε αυτή την είδηση με μεγάλη ικανοποίηση και ανακούφιση.

13 Ιούνη. Μια μέρα ξάστερη, καλοκαιριάτικη. Είναι η δεύτερη μέρα που ο «Γαλατάς» σε ολοήμερη βάση συνεχίζει να πετάει και να πραγματοποιεί αναγνωριστικές πτήσεις σε όλο τον ορεινό χώρο του Σινιάτσικου. Επομένως, δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία ότι ο αντίπαλος είχε πια εντοπίσει τη δική μας ύπαρξη σ' αυτή την περιοχή και που αυτό σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι μια επικείμενη εχθρική εκστρατεία προς καταδίωξή μας ήταν μια ζήτημα μιας ή δυό το πολύ μερών. Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι η χθεσινή εμφάνιση στα μισοστρατοκρατούμενα χωριά του Πελεκάνου, Δρυόβουνου και Εράτειρας των συνεργείων της επιμελητείας μας για την ανεύρευση

τροφίμων αποτέλεσε ακόμα μια απόδειξη για την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, που επιβεβαίωνε την ύπαρξη σε τούτη την περιοχή μεγάλου αντάρτικου σχηματισμού.

Την ημέρα αυτή έγινε δυνατό να παρασκευαστεί πράγματι μπόλικο και πλούσιο φαγητό. Μας διανεμήθηκε από μια καραβάνα γεμάτη μέχρι τα χείλια με πηχτό λιπαρό μπληγούρι, που συμπληρώνονταν ακόμα με μια μεγάλη μερίδα βραστού κρέατος. Όλο αυτό το σημερινό μπόλικο φαγητό από άποψη ποσότητας και ποιότητας μας φάνηκε καλύτερο και απ' τα γνωστά γεύματα των ελληνικών Χριστουγέννων. Το μπληγούρι που χρησιμοποιήθηκε γι' αυτό το φαγητό μας το προμήθεψαν οι σύντροφοι ΠΕ της περιοχής Καστοριάς. Δεν ήταν τώρα μονάχα αυτή η τόσο ευχάριστη ικανοποίηση που νιώσαμε από αυτή την τόσο πλούσια τροφή, αλλά και το γεγονός ότι μας υποσχέθηκαν ότι και αύριο θα έχουμε παρόμοια περιποίηση. Που να γνωρίζαμε όμως ότι την άλλη μέρα θα διεξάγονταν ακόμα μια σκληρή μάχη για ζωή και για θάνατο.

Η διοίκηση της Ταξιαρχίας επέλεξε τον ελιγμό των τμημάτων προς Σινιάτσικο σαν την μοναδική και σωστή διέξοδο για να βγούμε έξω απ' την περικύκλωση της Ταξιαρχίας μας. Να αποφύγουμε τη μετωπική σύγκρουση με τις υπέρτερες δυνάμεις του αντιπάλου για να μπορέσουν να απαλλαχθούν τα τμήματα απ' τη συνεχή καταδίωξη. Να απομακρυνθούν όσο το δυνατό περισσότερο από το μέρος σύγκρουσης και να βρεθούν σε ανύποπτη για τον αντίπαλο περιοχή, που θα έδινε τη δυνατότητα, έστω και για μια βραχυπρόθεσμη ξεκούραση των μαχητών μας, αλλά και γιατί η περιοχή του Σινιάτσικου σ' αυτές τις στιγμές συγκέντρωνε τις περισσότερες πιθανότητες που θα μας επέτρεπε να λύσουμε το οξύ επισιτιστικό πρόβλημα. Ταυτόχρονα η διοίκηση της Ταξιαρχίας γνώριζε και δεν είχε αυταπάτες ότι ο ελιγμός των τμημάτων μας στο Σινιάτσικο και η παραμονή τους σ' αυτό τον χώρο, όπως και προς οποιαδήποτε άλλη περιοχή στα στρατοκρατούμενα εχθρικά μετόπισθεν δεν μπορούσε να είναι μακρόχρονη, γιατί τελικά θα ξαναεντοπίζονταν απ' τα εναέρια μέσα που διέθετε η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, αλλά και απ' τα πολυάριθμα εχθρικά παρατηρητήρια που ήταν εγκατεστημένα σε διάφορα αμυντικά οχυρά των περιοχών.

Οι υπόνοιες για μια επικείμενη μεγάλη εχθρική επιχείρηση εναντίον της Ταξιαρχίας μας, δεν έβγαινε απ' το μυαλό κανενός μας. Και φυσικό ήταν ανά πάσα στιγμή να περιμένουμε κάτι τέτοιο. Γι' αυτό απ' το βράδι ακόμα, όταν οι διοικητές των λόχων είχαν πάρει εντολή να κρατήσουν κάποιο συγκεκριμένο τομέα με προοπτική να διεξάγουν αυτόνομη πολεμική δράση, ανάμεσα στις

άλλες οδηγίες που πήραν απ' την παραπάνω διοίκηση ήταν να τηρούν με αυστηρότητα τους κανόνες κάλυψης κι ακινησίας, ενώ σε περίπτωση πολεμικής σύγκρουσης να κρατήσουν πάση θυσία τις θέσεις τους μέχρι τον ερχομό της νύχτας.

Μια ολοήμερη σκληρή και άνιση μάχη. Ξανά περικύκλωση της Ταξιαρχίας μας

14 Ιούνη. Ο Λόχος μας αυτή τη μέρα κρατούσε τη σημαντική κορυφογραμμή απ' τον Αγ. Παντελεήμονα μέχρι την ψηλή κορυφή της Χαρούπας. Ήταν ένας τομέας με σημαντική στρατιωτική σημασία στην ΒΑ πλευρά του Σινιάτσικου. Σε ένα μέρος με ασήμαντη κάλυψη, μια που το έδαφός του σκεπαζόταν από ξεχωριστές πατλιές και αραιούς μικροθάμνους. Σ' αυτή την κορυφογραμμή υπήρχαν μονάχα μερικές ξεχωριστές, σκόρπιες και προχειροσκαμμένες στη γη ατομικές θέσεις βολής. Ένα πετρώδες έδαφος με αρκετές κοτρώνες, μικρές και πολύ μεγάλες. Ανάμεσα σε δυο τέτοιες θεόρατες κοτρώνες και εγκαταστήσαμε το ΣΔ του Λόχου.

Αμέσως μετά την ανατολή του ήλιου, από αυτή την τόσο χαρακτηριστική και υψηλή κορυφογραμμή που βρισκόμαστε κοιτάζουμε και δεν χορταίνουμε την θαυμάσια θέα της μαγικής απερίγραπτης φύσης των γύρω περιοχών. Ιδιαίτερη εντύπωση και θαυμασμό προκαλούσαν οι γνωστές σε μας ψηλές βουνοκορφές της βόρειας Πίνδου με τις κεντρικές κορυφές του Γράμμου και του Σμόλικα.

Απ' τις παρατηρήσεις που κάναμε, διαπιστώνονταν ότι τόσο στο άμεσο περιβάλλον, όσο και στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Παντού, όπου και εάν κοίτάζες στα χωριά τις στράτες, τις λάκκες, τα χωράφια, τα δάση κλπ. δεν παρατηρούνταν πουθενά κανενός είδους ζωντανή κίνηση. Δεν αντίκριζες ανθρώπινη ψυχή. Δεν ακούγονταν ανθρώπινη λαλιά. Ήταν η εικόνα που παρουσίαζαν οι λεγόμενες «νεκρές ζώνες», που είχε δημιουργήσει η ηγεσία του Κυβ. στρατού στις περιοχές στα άμεσα μετόπισθεν απ' την κύρια γραμμή του μετώπου του Γράμμου και του Βίτσι. Ακόμα το πιό εντυπωσιακό και ανεξήγητο για μας φαινόμενο ήταν ότι δεν βλέπαμε σήμερα να εμφανίζεται και να πετάει στον ουρανό ο «Γαλατάς», ο γνωστός καθημερινός «επισκέπτης» μας, που πάντα σε παρόμοιες περιπτώσεις εμφανίζονταν και έδινε ο πρώτος το παρών. Κι ενώ μέχρι στιγμής δεν υπήρχε η παραμικρή ένδειξη για κάποια ενδεχόμενη εχθρική

επιθετική ενέργεια στην περιοχή μας. Αυτή η τόσο χαρακτηριστική απόλυτη ησυχία που επικρατούσε παντού, τελείως απίθανα για μας έρχεται να τη διαταράξει το ξέσπασμα μιας απρόσμενης πολεμικής καταιγίδας, που έπεσε σαν πραγματικός κεραυνός εν αιθρία πάνω στη διάταξη των τμημάτων της Ταξιαρχίας μας. Και μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα να μεταβάλλεται όλος ο χώρος του Σινιάτσικου σε μια κόλαση πυρός, σε ένα πολεμικό πεδίο που ακούγονται ατέλειωτα μπουμπουνητά από εκρήξεις αεροπορικών βομβών, οβίδων πυροβολικού και όλμων, από ασταμάτητες ριπές πολυβόλων και αυτομάτων. Αυτή τη φορά η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία με την τόσο απροσδόκητη συγκεντρωτική και πρωτοφανή σε ένταση και μαζικότητα επιθετική ενέργεια για τα χρονικά στα εχθρικά μετόπισθεν εγκαινίαζε την εφαρμογή στην πράξη μιας καινούργιας στρατηγικής και τακτικής τελείως διαφορετικής από εκείνες τις συνηθισμένες μέχρι τώρα μορφές τακτικής για τη διεξαγωγή εκκαθαριστικών επιχειρήσεων. Ας δούμε αυτή τη διαφορά ανάμεσα στις προηγούμενες και τις τωρινές. Στην πρώτη περίπτωση με την εμφάνιση της Ταξιαρχίας σαμποτέρ στα εχθρικά μετόπισθεν ο αντίπαλος κινητοποιούσε δυνάμεις και πολεμικά μέσα για τον εντοπισμό της, την καταδίωξη και την εξόντωσή της. Τα ειδικά καταδιωκτικά τμήματα, που χρησιμοποιούνταν γι' αυτό το σκοπό με επικουρία τις ένοπλες ντόπιες ομάδες των ΜΑΥ, έπαιρναν παγανιά τα πιθανά μέρη ύπαρξης αντάρτικων σχηματισμών ανιχνεύοντας μπροστά τα δάση, τα εγκαταλειμμένα χωριά και μόλις συναντούσαν στην κίνησή τους προς τα μπρος αντάρτικους σχηματισμούς, άνοιγαν πυρά, τους χτυπούσαν με τα βαριά όπλα που τους συνόδευαν. Τους παίρναν κατά πόδι, τους κυνηγούσαν. Δεν τους άφηναν να σταθούν σε χλωρό κλαρί. Προσπαθούσαν να τους στριμώξουν, να τους περικυκλώσουν, να τους συντρίψουν ή σε τελευταία ανάλυση να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν την ευαίσθητη περιοχή που βρισκότανε αγκιστρωμένοι ανάμεσα στα μετόπισθεν της πρώτης γραμμής και το κύριο μέτωπο του Γράμμου και του Βίτσι. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας βρέθηκαν περικυκλωμένα και εγκλωβισμένα σε ασφυκτικούς κλοιούς, που έκαναν την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να τρίβει τα χέρια της, να θεωρεί ότι πια βρίσκεται στα πρόθυρα μιας θριαμβευτικής νίκης.

'Ομως αποδείχτηκε ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία σε καμιά από αυτές τις περιπτώσεις δεν πέτυχε την επιθυμητή της επιδίωξη. Σ' αυτές τις τόσο αντίξοες συνθήκες οι σαμποταριστές μας δεν τα βάζανε κάτω, προτάσσανε σθεναρή αντίσταση, μαχότανε με πάθος, κρατούσαν τις θέσεις μέχρι να νυχτώσει για τα καλά και από κει και

πέρα βρίσκαν τον τρόπο πως να ξεφεύγουν και να βγαίνουν έξω απ' την εχθρική περικύκλωση. Στη συνέχεια με νυχτερινές πορείες πετύχαιναν να ελίσσονται και να φτάνουν σε άλλες μακρινές περιοχές που ο αντίπαλος δεν τους περίμενε.

'Ομως τέτοιου είδους εκκαθαριστικές επιχειρήσεις με τις σφοδρές επιθετικές ενέργειες που εδώ και ενάμιση μήνα διεξήγαγε η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, με τα συνεχή κυνηγητά και τις καταδιώξεις που ακολουθούσαν, τις άνισες μάχες, τους επανειλημμένους εγκλωβισμούς με τις υπέρτερες δυνάμεις που χρησιμοποιούσε και υποστηρίζονταν από τα άφθονα και πιό σύγχρονα βαριά πολεμικά μέσα, η πολεμική τακτική που χρησιμοποιούσε, δεν της επέτρεπε να εκπληρώσει ούτε έναν απ' τους δύο βασικούς στόχους που έβαζε μπροστά της, που ήταν η συντριβή των δυνάμεων της ολιγάριθμης Ταξιαρχίας σαμποτέρ, ώστε σε τελευταία ανάλυση να την αναγκάσει να εγκαταλείψει αυτή την περιοχή. Και έτσι οι γενναίοι σαμποταριστές αυτού του αξιόμαχου σχηματισμού του ΔΣΕ με επικεφαλής τον καταξιωμένο και έμπειρο ταξίαρχο Αντώνη Βρατσάνο συνέχιζαν να πολεμούν, αλλά και να ελίσσονται μέσα σ' αυτή την τόσο ασφυκτικά στρατοκρατούμενη περιοχή.

Σχετικά δε με τη σημερινή εκκαθαριστική επιχείρηση του Κυβ. στρατού, όπως φάνηκε αργότερα, από στρατιωτικής άποψης ήταν καλά σχεδιασμένη, οργανωμένη και προετοιμασμένη.

Τώρα η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, παίρνοντας υπόψη την πείρα απ' την αναποτελεσματικότητα των προηγούμενων επιθετικών ενεργειών της εναντίον της Ταξιαρχίας μας, αυτή τη φορά παραιτήθηκε απ' τη συνηθισμένη στρατιωτική τακτική που εφάρμοζε συνεχώς, όταν ο Κυβ. στρατός ξεκινούσε πάντα με επιθετικές ενέργειες, παίρνοντας παγανιά τα δάση και τα μέρη μπροστά, ανιχνεύοντας τα πάντα και στην πορεία όταν συναντούσε αντάρτικους σχηματισμούς τους χτυπούσε και τους καταδίωκε. Το νέο σχέδιο πρόβλεπε τα χτυπήματα κατά των ανταρτών να δοθούν αιφνιδιαστικά, ταυτόχρονα και συγκεντρωτικά σε όλη την περίμετρο της δικής μας διάταξης, ώστε απ' την πρώτη κιόλας στιγμή της έναρξης της συντονισμένης επιθετικής ενέργειας να δοθεί ένα ισχυρό και μαζικό χτύπημα, που θα της επέτρεπε να πετύχει το σμπαράλιασμα της μαχητικής ικανότητάς μας. Να βγάλει εκτός μάχης ένα σημαντικό μέρος των δυνάμεών μας, να δημιουργήσει ευνοϊκές προϋποθέσεις για την επόμενη φάση των επιχειρήσεων. Να πετύχει το σπρώξιμο των εναπομείναντων δικών μας δυνάμεων προς τον εσωτερικό χώρο του ορεινού όγκου, την ολοκλήρωση της περικύκλωσης και τέλος να αποκλείσει κάθε είδους δυνατότητα διαφυγής των τμημάτων μας

προς άλλες περιοχές. Τότε σε συνθήκες πλήρους περικύκλωσης και αποκλεισμού θα συντελούνταν και η τελική φάση της επιχείρησης με την εισόρμηση όλων των δυνάμεων της στον εσωτερικό χώρο αυτού του ορεινού χώρου με σκοπό την ολοκληρωτική συντριβή και αιχμαλώτιση των δυνάμεων της Ταξιαρχίας μας.

Με βάση αυτό το σχέδιο τη νύχτα στις 13 προς 14 Ιούνη πραγματοποιείται κινητοποίηση πολλών δυνάμεων του Κυβ. στρατού απ' τις κατευθύνσεις Βαρκό, Πτολεμαΐδα, Εράτειρα, Βουγατσικό, Κλεισούρα, οι οποίες φθάνουν κι απαρατήρητες μέσα στο σκοτάδι πιάνουν θέσεις σε απόσταση 500-700 μέτρα απ' την πρώτη γραμμή όλης της περίμετρου της διάταξης των δικών μας τμημάτων, περιμένοντας πανέτοιμες την κατάλληλη στιγμή το σύνθημα να περάσουν ταυτόχρονα σε μια ορμητική αιφνιδιαστική επίθεση.

Επομένως, αυτή τη στιγμή, στην ουσία είχε ολοκληρωθεί, όπως προγραμματίζονταν η πρώτη προκαταρκτική φάση αυτής της επιχείρησης του αντιπάλου, που ήταν η περικύκλωση των δυνάμεων της Ταξιαρχίας μας. Η διοίκηση της Ταξιαρχίας μέχρι τις πρωϊνές ώρες δεν γνώριζε τίποτα τόσο για τις κινητοποιήσεις των αντίπαλων δυνάμεων όσο και για την έντονη πολεμική προετοιμασία που είχε προηγηθεί αυτή τη νύχτα. Η προηγούμενη διαπίστωσή μας ότι στον ευρύτερο χώρο του Σινιάτσικου κυριαρχούσε πλήρης ησυχία, παρόλο που από μια άποψη παρουσιαζόταν σωστή, αποδείχτηκε ότι φαινομενικά ήταν τέτοια. Στην πραγματικότητα ήταν ψεύτικη, μια και είχαμε άγνοια τι κρύβονταν πίσω από αυτή. Γρήγορα με τα ίδια τα μάτια μας πειστήκαμε γι' αυτό.

Την πρώτη επιβεβαίωση την έφερε μια απρόσμενη βοή αεροπλάνων που άρχισε να καταφθάνει απ' την ανατολική πλευρά. Και ενώ δεν προλάβαμε καλά καλά να την ακούσουμε, να συνέλθουμε και να αντιληφθούμε περί τίνος πρόκειται, τα τρία καταδιωκτικά αεροπλάνα που είχαν φθάσει και βρισκόταν ήδη πάνω απ' τα κεφάλια μας το ένα πίσω από το άλλο είχαν αρχίσει να κάνουν κιόλας τις κάθετες εφορμήσεις τους. Το δυνατό βούϊσμα, ο εκκωφαντικός θόρυβος των μοτέρ που ξεκουφαίνουν τα αυτιά, μαζί με τον τρομερό ορυμαγδό των βομβών και ρουκετών, τους αδιάκοπους μυδραλλιοβολισμούς των γυμνών θέσεών μας αποτελούσαν το ένα μέρος της σημερινής τρομακτικής εικόνας σε όλο το μέτωπο της δικής μας διάταξης. Στη συνέχεια στις ίδιες αυτές γυμνές κορφές άρχισαν να σκάζουν αμέτρητες οβίδες όλμων και πυροβόλων, να πέφτει αλογάριαστο καυτό αμερικάνικο σίδερο πάνω στις θέσεις μας. Οι επανειλημμένες αυτές εκρήξεις δημιουργούν τεχνητό σύννεφο, που αποτελούνταν από σκόνη και καπνό, που αρχίζει να σκεπάζει γρήγορα τον ουρανό

αυτής της κορυφογραμμής.

Έτσι τα τμήματά μας τελείως απροσδόκητα βρέθηκαν μπροστά σε μια πραγματική κόλαση πυρός. Ο τρόπος με τον οποίον εκδηλώθηκε αυτή η πρωτόφαντη αιφνιδιαστική και ταυτόχρονη μαζική επιδρομή μας ξάφνιασε κυριολεκτικά όλους μας. Μας προκάλεσε ένα είδος ψυχολογικής καθήλωσης, αλλά και μέσα μας δεν έλειψε και το σύνδρομο του σκιάξιμου για τις οδυνηρές συνέπειες που μας περίμεναν. Μας φάνηκε σαν να βρεθήκαμε στο μέτωπο του Γράμμου και του Βίτσι. Με την διαφορά ότι εκεί υπήρχαν μετόπισθεν και αμυντική θωράκιση από οχυρωματικά έργα, όπως πολυβολεία, αμπριά. Ενώ εδώ οι βόμβες και οι ρουκέτες σκάζανε, ανασκάβανε και παραμόρφωναν γύρω το γυμνό κι ανοχύρωτο έδαφος.

Σ' αυτή την τόσο ασαφή, συγκεχυμένη και κρίσιμη κατάσταση που βρεθήκαμε ούτε στιγμή δεν έφευγε απ' το μυαλό μας ότι τα χειρότερα είναι ακόμα μπροστά και ότι μετά από αυτά τα ισχυρά χτυπήματα που δεχτήκαμε απ' τα βαριά όπλα, αναπόφευκτα θα ακολουθούσε επίθεση του εχθρικού πεζικού. Με τον ΠΕ Γιάννη Τσιτσώκα, όπως είμασταν καθηλωμένοι ανάμεσα σε δύο θεόρατες κοτρώνες, προσπαθούμε ν' ανταλλάξουμε γνώμες πώς να προετοιμάσουμε καλύτερα το τμήμα για την αντιμετώπιση της αναμενόμενης απειλής. Ο Γιάννης Τσιτσώκας ήταν ένας ικανότατος διοικητής, που σε παρόμοιες κρίσιμες καταστάσεις πάντα διακρινόταν για τις καθαρές και αταλάντευτες σκέψεις, την άφθαστη παληκαριά του. Όταν έχεις δίπλα σου τέτοιους συνδιοικητές μπορείς να συνεννοηθείς και να πάρεις τις πιό σωστές, αποφασιστικές και τολμηρές αποφάσεις. Τα γεγονότα όμως εξελίσσονται τόσο ραγδαία που όλα αλλάζουν από στιγμή σε στιγμή, που σε κάνουν στην πραγματικότητα να μην προλάβεις ήρεμα ν' ανταλλάξεις με τους στενούς συμπολεμιστές σου κάποιες απαραίτητες σκέψεις και γνώμες. Και πράγματι τα απότομα, ταυτόχρονα και καταιγιστικά εχθρικά πυρά που εκδηλώθηκαν σε όλο το μέτωπο μπροστά μας από αρκετά κοντινή απόσταση απ' τα πολυάριθμα πολυβόλα κι αυτόματα του πεζικού του Κυβ. στρατού που πέρασε στην επίθεση, δεν άφηναν πια περιθώρια για κάποιες βαθύτερες σκέψεις κι επιλογές. Έβαζαν οριστικά την σφραγίδα τους. Επιβεβαίωναν ότι βρισκόμαστε κιόλας στην πιό κρίσιμη στιγμή. Προκαθόριζαν την παραπέρα στάση μας, που δεν μπορούσε να είναι άλλη απ' το να ενεργήσουμε αποφασιστικά και θαρραλέα σ' αυτή την άνιση πολεμική αναμέτρηση. Να μείνουμε, δηλαδή, και να κρατήσουμε τις θέσεις που βρισκόμαστε και από αυτές να προβάλουμε την πιό σταθερή πεισματική αντίσταση.

Η επιθετική ενέργεια του αντιπάλου ενάντια στις θέσεις του

Λόχου μας έγινε απ' την κατεύθυνση του Βαρκού. Ακόμα απ' τη νύχτα το πεζικό του Κυβ. στρατού ανέβηκε από την αριστερή πυκνοδασωμένη πλαγιά και πλησίασε στα 150-200 μέτρα απ' την κορυφή της διάταξης του Λόχου μας και σταμάτησε. Το άνοιγμα των εχθρικών πυρών και το πέρασμα στην επίθεση άρχισε ταυτόχρονα με ένα γενικό σύνθημα αμέσως μετά το σταμάτημα της αεροπορικής επιδρομής. Ακολουθεί η φάση της εχθρικής εφόδου, που οι επιτιθέμενοι σηκώνονται απ' τις θέσεις τους και όρθιοι τρέχοντας, τραβούν ίσια μπροστά να καταλάβουν την κορυφογραμμή που κατείχε ο Λόχος μας. Σε τέτοιες στιγμές με τέτοιους ταχείς ρυθμούς προώθησης του αντιπάλου, η διάνυση μιας απόστασης 150-200 μέτρων είναι λιγότερη του ενός λεπτού. Αυτή η τόσο ραγδαία εξέλιξη των γεγονότων επιβεβαίωνε την πάρα πολύ κρίσιμη κατάσταση αυτή τη στιγμή. Και το μοναδικό που μας απόμεινε και μπορούσε ακόμα να θεωρείται εφικτό να κάνουμε ήταν να πιάσουμε όσο το δυνατό κάποια θέση και χωρίς καθυστέρηση να στρέψουμε τις κάννες των όπλων μας προς την κατεύθυνση της απειλής και να ανοίξουμε πυρά. Οι μαχητές του Λόχου μας υποχρεώθηκαν να μπουν σ' αυτή τη μάχη ύστερα απ' τα σφοδρά σφυροκοπήματα που δέχτηκαν απ' την αεροπορία και τα βαριά όπλα. Από πολλή μειονεκτική θέση προτάσσουν γενναία, αποφασιστική αντίσταση. Κάνουν το παν να ανατρέψουν έναν άρτια εξοπλισμένο, ξεκούραστο και πολύ ισχυρό Κυβ. στρατό.

Οι επιτιθέμενοι απ' την πρώτη κιόλας στιγμή, με τις υπέρτερες δυνάμεις που διέθεταν προσπαθούν να σπάσουν την πρώτη γραμμή αντίστασης των τμημάτων μας και ν' ανοίξουν ρήγματα σε διάφορα σημεία της δικής μας διάταξης. Αρχίζει πεισματώδης, σκληρή και άνιση μάχη. Η πίεση που δέχονται οι μαχητές του Λόχου μας από στιγμή σε στιγμή γίνεται πιό φοβερή κι ασφυκτική. Και μάλιστα έχουμε ξεχωριστές περιπτώσεις που οι άνδρες της εχθρικής εμπροσθοφυλακής πετυχαίνουν να βγουν στην κορυφογραμμή. Και μέσα στη σκόνη του καπνού και της περιορισμένης ορατότητας ανακατεύονται με τους δικούς μας. Γίνεται μάχη σώμα με σώμα. 'Ερχονται στα χέρια. Και εδώ οι σαμποταριστές μας, όπως πάντα πιστοί στο καθήκον τους, όχι μονάχα δεν σκέφτονται να κάνουν πίσω, αλλά με κάθε τρόπο προσπαθούν να συμπαρασταθούν στους διπλανούς συμπολεμιστές τους. Τους βοηθούν να βγουν από τις δύσκολες καταστάσεις. Και τελικά με τις από κοινού προσπάθειες πετυχαίνουν να μην επιτρέψουν στους επιτιθέμενους να κυριαρχήσουν και να σταθεροποιηθούν σε κάποιο σημείο αυτής της χαρακτηριστικής ράχης.

'Εγινε όμως φανερό απ' την πρώτη στιγμή ότι επίκεντρο της σημερινής επιθετικής ενέργειας του αντίπαλου ήταν τα δύο διπλανά δεσπόζοντα υψωματάκια, ένα στο δεξιό μέρος με τις δυό θεόρατες κοτρώνες και το άλλο στο αριστερό σε μια βραχώδη τοποθεσία. Στο πρώτο ήταν ο ΣΔ του Λόχου. Ενώ στο δεύτερο ο ΠΕ του Λόχου Γ. Τσιτσώκας. Ούτε καν κατάλαβα πως ήρθε μια στιγμή να βρίσκομαι μόνος μου ταμπουρωμένος ανάμεσα σ' αυτές τις θεόρατες κοτρώνες και βρέθηκα ξαφνικά αντιμέτωπος με άνδρες της εχθρικής εμπροσθοφυλακής που κινούνταν όρθιοι με γρήγορα βήματα ίσια καταπάνω μου, ρίχνοντας αδιάκοπες ριπές με τ' αυτόματα, με τα οπλοπολυβόλα. Να με πλησιάζουν και να φτάνουν σ' απόσταση 25-30 μέτρα. Κι όλη αυτή η τόσο ορμητική έφοδος να συνδυάζεται με άγριες κραυγές και τα γνωστά ενθαρρυντικά συνθήματα που συχνά χρησιμοποιούσε ο στρατός στη φάση της εφόδου. Ακουγότανε ακόμα και φωνές που με καλούσαν να παραδοθώ. Η άμεση δική μου σκληρή αντίσταση με το αυτόματο τους φρενάρει κάπως την ορμητική προώθηση. Τους αναγκάζει να ανοιχτούν, να κάνουν κυκλωτικές προσπάθειες να με πλησιάσουν πιό κοντά και απ' τις άλλες τις πλευρές με σκοπό να με πιάσουν στα κέρια. Φαίνεται ότι είχαν αντιληφθεί ότι ήμουν μόνος μου. Χρειάστηκε μόνος μου με το αυτόματο να παίξω μαζί τους για κάμποση ώρα το κρυφτούλι με πραγματικές σφαίρες. Να ρίχνω χειροβομβίδες. Με σβέλτες κινήσεις να πηδάω απ' την μια κοτρώνα στην άλλη. Να τους βάζω συχνά όσο το δυνατό πιό εύστοχες ριπές. Να προσπαθώ να κρατηθώ πάση θυσία στις θέσεις μου χωρίς την παραμικρή σκέψη για σύμπτυξη προς τα πίσω. Αν και βρέθηκα μόνος σε μια τόσο εξαιρετικά δυσμενή κατάσταση, στριμωγμένος και μισοκυκλωμένος ανάμεσα στις δύο κοτρώνες. Σε στιγμές που όλα παίζονταν κορώνα γράμματα για την ίδια την ζωή μου, δεν απέμενε άλλη διέξοδος από το να κάνεις υπεράνθρωπες προσπάθειες να παραμείνεις στη θέση σου. Να προτιμήσεις τη θυσία, ώστε να μην επιτραπεί στον αντίπαλο να καταλάβει αυτό το τόσο χαρακτηριστικό και δεσπόζων υψωματάκι. Στο ενεργητικό των μαχητών και των διοικητών του ΔΣΕ ήταν συχνό φαινόμενο αναρίθμητα παρόμοια παραδείγματα αυτοθυσίας και πρωϊσμού. Και να, πολύ γρήγορα θα καταφθάσουν προς βοήθειά μου ο σύνδεσμός μου Μιχάλης Πουλέτζας, ο μαχητής Γκατσούδας Λεωνίδας ο διμοιρίτης Ηρ. Τσεκούρας με άλλους 5-6 μαχητές.

'Ολοι τους γνώριζαν τι είχε συμβεί και που πήγαιναν, γι' αυτό προχωρούσαν με ορμητικότητα για να φθάσουν κοντά μου όσο το δυνατό πιό γρήγορα. Στην κίνησή τους προς τα μπρος συνεχίζουν να βάζουν πυρά, αλλά ταυτόχρονα και να φωνάζουν «ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ!»

Μπροστά σε μια τέτοια απειλή οι επιτιθέμενοι αναγκάστηκαν κακήν κακώς να συμπτυχθούν και να κρυφτούν στην πιο πίσω δασωμένη πλαγιά. Αυτή ήταν μια αρκετά σημαντική θετική εξέλιξη, κατά κύριο λόγο, γιατί γίναμε ξανά κυρίαρχοι σ' αυτή την τόσο δεσπόζουσα κορυφογραμμή, βγήκα απ' την απομόνωση που είχα βρεθεί, αλλά και μας έδωσε την δυνατότητα από δω και πέρα να συντονίζουμε τη δράση των διπλανών τμημάτων μας.

Ήταν για μας ακόμα μια ανάσα που μας επέτρεπε να συνεχίσουμε τις προσπάθειές μας για την ολοκληρωτική ανατροπή της εχθρικής επίθεσης. Κι αμέσως η προσοχή μας στράφηκε στο διπλανό δεσπόζων και βραχώδες υψωματάκι με πολλές και διάφορες σε μέγεθος κοτρώνες, ακριβώς σ' αυτό το σημείο της διάταξής μας βρισκόταν σχεδόν κυκλωμένο από τρεις μεριές ένα μικρό τμήμα μας με επικεφαλής τον ΠΕ Γ. Τσιτσώκα, το σύνδεσμό του, τη νοσοκόμα και τον ομαδάρχη Ευαγγέλου. Διαπιστώσαμε με χαρά και περηφάνια ότι παρά την τρομερή πίεση που δέχονταν απ' τις υπέρτερες δυνάμεις των επιτιθέμενων, όντας στριμωγμένος ασφυκτικά απ' τον αντίπαλο από αρκετά κοντινή απόσταση, συνέχιζε να αμύνεται με πείσμα. Κάνει απεγνωσμένες προσπάθειες να κρατήσει τις θέσεις του. Κανένας δεν σκέφτεται για σύμπτυξη προς τα πίσω. Αδιαφορεί για τις απειλές που φθάνουν απ' την αντίπαλη πλευρά, τις φωνές που τους καλούσαν να παραδοθούν. Εμψυχωτής αυτής της αγέρωχης και αταλάντευτης στάσης ήταν ο ίδιος ο Γ. Τσιτσώκας, γνωστός σε όλους μας για τη μεγάλη πολεμική εμπειρία και την άφθαστη παλικαριά του. Στο διμοιρίτη Ηρ. Τσεκούρα με την ομάδα του Βαλαώρα ανατέθηκε τώρα το καθήκον να αντεπιτεθεί και να εκδιώξει τον αντίπαλο απ' το τελευταίο αυτό στήριγμά του σε τούτη την κορυφογραμμή. Ο έμπειρος σκοπευτής μας Παντελής με την γερμανική τουρτούρα (ταχυβόλο μυδράλλιο) είναι ο πρώτος που αναλαμβάνει να βάλει εύστοχα πυρά κατά του αντιπάλου. Ενώ οι σαμποταριστές μας ακροβολίζονται με την γνωστή ορμητικότητα που πάντα τους διέκρινε σε παρόμοιες περιπτώσεις και ξεκινούν για τον στόχο. Βιάζονται να φθάσουν όσο το δυνατό γρηγορότερα για να προσφέρουν τη βοήθειά τους στους κυκλωμένους συμπολεμιστές τους. Ανάμεσά τους σ' αυτή την επίθεση είμαστε και εμείς με τον σύνδεσμό μου Μιχάλη. Ο αντίπαλος, που αντιλήφθηκε την κίνησή μας, ανοίγει πυρά με όλα τα όπλα που διέθετε. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να φράξει το δρόμο προς τα μπρος. Πρέπει να τονίσουμε ότι ήταν πράγματι αρκετά δύσκολο να επιτεθεί κανείς την ημέρα από μια ανοιχτή και γυμνή πλαγιά. Ωστόσο τίποτα δεν μπόρεσε να σταματήσει την προώθησή μας προς τα μπρος. Από δω και πέρα

πότε με μικρά άλματα, πότε τρέχοντας και πέφτοντας στη γη, αυτή η προσπάθειά μας συνεχίζεται. Μόλις τους πλησιάσαμε σε απόσταση 80-100 μέτρα ανοίγουμε πυρά με όλα τα ατομικά μας αυτόματα, σηκωνόμαστε όρθιοι και τρέχοντας περνούμε στην έφοδο. Κι όλο αυτό το ορμητικό ξεκίνημα συνοδεύεται τώρα με φωνές και συνθήματα, όπως: «ΑΕΡΑ!, ΠΑΙΔΙΑ, ΑΠΑΝΩ ΣΤΟΥΣ ΜΟΝΑΡΧΟΦΑΣΙΣΤΕΣ!» Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώθηκε αυτή η γενναία και ατρόμητη επιθετική ενέργεια, αρχίζει να καλμάρει την αντίσταση του αντιπάλου και στη συνέχεια να τον αναγκάσει να εγκαταλείψει τις θέσεις του από αυτό το φυσικό οχυρό και να υποχωρήσει προς τα πίσω. Σ' αυτή τη θετική έκβαση της μάχης συντέλεσαν αποφασιστικά και οι κυκλωμένοι συναγωνιστές μας από μέσα. Εδώ συναντάμε τον ΠΕ Γ. Τσιτσώκα. Ήταν, όπως πολεμούσε με τον γυλιό ριγμένο στην πλάτη. Με το στάγιερ στο χέρι. Χωρίς δίκωχο. Τα μαλλιά του ορτσωμένα και άτσαλα σκεπάζουν το πάνω μέρος του μετώπου του. Το πρόσωπό του, τα φρύδια, τα αυτιά ήταν μουντζουρωμένα από τη γκρίζα σκόνη της μάχης. Φαινόταν όμως ικανοποιημένος από αυτή την εξέλιξη της μάχης.

Παραθέτω αυτούσιο το διάλογο μεταξύ μας, όπως είναι καταγραμμένος στο Ημερολόγιό μου: Τον πλησιάζω και του δίνω το χέρι, λέγοντας. «Αγαπητέ αδερφέ Γιάννη, δεν πίστευα σήμερα να σε βρω ζωντανό». Με το γνωστό κοζανίτικο ύφος λέει: «Ε, πάρτο χαμπάρι, εγώ και συ δεν πρόκειται καμιά φορά να πάθουμε τίποτα». Αυτή η τόσο πετυχημένη απάντηση του συμπολεμιστή και συνδιοικητή Γιάννη Τσιτσώκα, ειπωμένη με χιουμοριστική διάθεση, προκαλεί το αμοιβαίο χαμόγελό μας που ακολούθησε, επίσης το αδερφικό μαχητικό σφιχταγκάλιασμα, που επιβεβαίωνε την από κοινού ικανοποίηση που νιώθαμε αυτή τη στιγμή και οι δυό μας, αλλά που συνέδεε την τόσο στενή πολεμική και συντροφική φιλία μας. Τον ρώτησα: «Τι έγινε με το δίκωχο. Το 'χασες;» Τότε, βγάζοντάς το απ' τον κόρφο του μου το δείχνει, λέγοντας: «Νάτο, εδώ το 'χω. Σε τέτοιες στιγμές έπρεπε να δρας ελεύθερα και να μην σκέφτεσαι για τίποτα άλλο». Και προσθέτει: «Ωρέ Μήτσο, δεν θα πιστέψεις αυτό που είδαμε σήμερα. Να τους βλέπεις να 'ρχονται τύφλα καταπάνω μας, χωρίς κάποια προφύλαξη. Να επιτίθονται λυσσασμένα. Δεν ήταν μονάχα το ότι ήταν πολλοί, αλλά εμένα μου φαίνεται ότι αυτοί οι άνθρωποι θα ήταν μεθυσμένοι. Τους στείλαμε στο διάβολο, τους δώσαμε ένα γερό μάθημα να το θυμούνται αιώνια». Αυτή η εξέλιξη της μάχης μας επέτρεψε να ξαναγίνουμε κυρίαρχοι σ' αυτό το πιό δεσπόζον ύψωμα πάνω σ' αυτή την κορυφογραμμή. Να επεκτείνουμε επίσης όλες τις θέσεις της αρχικής μας διάταξης και να αποκαταστή-

σουμε πλήρως την οργανωτική συνοχή του Λόχου μας.

Η εικόνα που παρουσίαζε σήμερα η περιοχή του Σινιάτσικου, αυτός ο περιορισμένος σε έκταση γεωγραφικός χώρος, ήταν μια τρομερή εικόνα σκληρών μαχών σε όλη την περίμετρο τόσο στο εσωτερικό αυτού του ορεινού όγκου όσο και στον εξωτερικό. Παντού σε όλες τις γωνιές του ακούγονται ασταμάτητα πολυάριθμες ριπές πολυβόλων, εκρήξεις οβίδων βαριών όπλων, ενώ τα μαχητικά αεροπλάνα τελείως ανενόχλητα στριφογύριζαν και πετούσαν στον ουρανό και από χαμηλό ύψος μυδραλλιοβολούσαν επιλεκτικά και βομβάρδιζαν θέσεις, που κατέχονταν απ' τα τμήματά μας. Εμφανίζονταν όλο και πιό συχνά εστίες πυρκαγιών με αποτέλεσμα όλα σχεδόν τα γούπατα, οι ρεματιές και τα χαμηλά μέρη να σκεπάζονται όλο και περισσότερο με ένα σύννεφο καπνού και σκόνης.

Σ' αυτές τις συνθήκες το κάθε τμήμα μας προσπαθεί πάση θυσία να κρατηθεί στις θέσεις μέχρι τον ερχομό της νύχτας. Τέτοια ρητή εντολή είχαν πάρει όλοι οι διοικητές από λόχο και πάνω. Με αυτό το σκεπτικό κι αυτό το πνεύμα, ο Λόχος μας που είχε διάταξη σε ένα τομέα με σημαντική στρατιωτική σημασία μάχονταν και μέχρι τις απογευματινές ώρες αντιμετώπισε με επιτυχία τρεις εχθρικές επιθέσεις και ήταν έτοιμος να κρατήσει σίγουρα τις θέσεις του μέχρι τον ερχομό της νύχτας, εάν δεν μεσολαβούσαν αλλαγές στα άλλα μέτωπα της Ταξιαρχίας μας.

Οι ισχυρές πιέσεις που δέχονται σε όλους τους τομείς τα τμήματα της Ταξιαρχίας απ' τις πολυάριθμες δυνάμεις των επιτιθέμενων, δημιουργούν ασφυκτικές καταστάσεις με αποτέλεσμα σε ξεχωριστά σημεία της διάταξης να έχουμε περιπτώσεις που τμήματα μας εξαναγκάζονται να υποχωρούν απ' τις θέσεις που κατείχαν και να συμπτύσσονται πιό πίσω. Μια τέτοια πρώτη περίπτωση συνέβη στο χαρακτηριστικό αυχένα απ' την κατεύθυνση του Εμπορίου, που το τμήμα αυτό συμπτύχθηκε στο ύψωμα του Αη-Λια Βλάση. Το ίδιο έγινε αργότερα και με τα τμήματα που είχαν διάταξη στους τομείς Δεσπότη Ράχη, Γέρμα, Καλύβια Σάνι, Νιάματα κλπ., τα οποία και αυτά αναγκάστηκαν να συμπτυχθούν προς το δάσος της Βασιλικής Βρύσης, που ήταν ταυτόχρονα και ο ΣΔ της Ταξιαρχίας. Έτσι αποδείχτηκε ότι μέχρι το απόγευμα το μοναδικό τμήμα που συνέχιζε να κρατάει σταθερά τις θέσεις που κατείχε ήταν ο δικός μας Λόχος. Αυτή η τόσο αρνητική εξέλιξη των πραγμάτων στους άλλους τομείς του μετώπου είχε σαν αποτέλεσμα όχι μονάχα ο Λόχος να είναι τελείως ακάλυπτος απ' τα άμεσα μετόπισθεν, αλλά και να βρίσκεται κάτω απ' την άμεση απειλή ενός κινδύνου να δεχτεί καταστροφικό πισώπλατο χτύπημα. Ωστόσο το πιό άσχημο ήταν ότι εμείς, όπως

είμασταν αφοσιωμένοι και προσηλωμένοι στο καθήκον να μην επιτρέψουμε στον αντίπαλο να μας εκδιώξει απ' τις θέσεις που κατείχαμε μέχρι τον ερχομό της νύχτας, αλλά και προσανατολισμένοι να μαχόμαστε προς την κατεύθυνση της εχθρικής επίθεσης δεν γνωρίζαμε τίποτα για τις αλλαγές που έγιναν στους άλλους τομείς, ούτε ότι βρισκόμασταν μπροστά σε μια επικίνδυνη απειλή από ένα πισώπλατο χτύπημα.

'Οπως μάθαμε αργότερα, η διοίκηση του Τάγματος, που γνώριζε την δυσμενή κατάσταση που βρίσκονταν ο Λόχος μας, έστειλε σύνδεσμο να μας ειδοποιήσει να συμπτυχθούμε. Και να τώρα έχουμε ένα απ' τα απρόοπτα που συχνά συμβαίνουν σε πολεμικές καταστάσεις. Ο σύνδεσμος στην πορεία προς τον προορισμό του τραυματίστηκε από εχθρικά πυρά πριν ακόμα φθάσει στη διάταξή μας. Και στη συνέχεια δεν μπόρεσε να επιστρέψει στο τάγμα για να τους ειδοποιήσει για τα τεκταινόμενα. Κατά την διάρκεια των 3 1/2 χρόνων του Εμφύλιου πολέμου δεν είναι λίγες οι εμπειρίες μου που το τμήμα μου βρέθηκε σε παρόμοιες τρομερές καταστάσεις. Να δέχεται πισώπλατα χτυπήματα. Να βρίσκεται σε ασφυκτικό κλοιό του αντιπάλου είτε από παράλειψη της παραπάνω ηγεσίας, είτε γιατί ο σύνδεσμος δεν μπόρεσε έγκαιρα να μας ειδοποιήσει. Είτε από κάποιες άλλες δυσκολίες που οι δυσμενείς για το ΔΣΕ συνθήκες διεξαγωγής πολέμου τις έκαναν αναπόφευκτες. Εκείνο όμως που μετράει και με κάνει εμένα να τις θυμάμαι και να μην βγαίνουν απ' το μυαλό μου είναι τα επακόλουθα, οι οδυνηρές συνέπειες και τα τραγικά αποτελέσματα της έκβασής τους.

Είχε περάσει το μεσημέρι, όταν για τον ίδιο σκοπό στέλνεται καινούργιος σύνδεσμος απ' την Ταξιαρχία, αυτή τη φορά ήταν ο Γιάννης Ιωάννου απ' την Κορυφή Φλώρινας με το γνωστό για μας όνομα Γιαννάκης, όπως τον προσφωνούσαμε χαϊδευτικά. Στην πορεία προς τη διάταξή μας δέχτηκε εχθρικά πυρά. Τελικά τα κατάφερε να περάσει άθικτος και να καταφθάσει καταϊδρωμένος και λαχανιασμένος. Μας έφερε εντολή να συμπτυχθούμε επειγόντως προς το ΣΔ της Ταξιαρχίας. Επιμένει και μας εξηγεί επανειλημμένα να βιαστούμε. Να ελιχθούμε όσο το δυνατό γρηγορότερα, γιατί υπάρχει κίνδυνος να μας κλείσουν το δρόμο υποχώρησης.

Η απαγκίστρωση του Λόχου μας απ' τις θέσεις που κατείχε γίνεται στα γρήγορα, προσεκτικά και σχεδόν απαρατήρητα απ' τον αντιεπιτιθέμενο αντίπαλο. 'Ετσι με συνοχή και μαζί με τους τραυματίες μας παίρνουμε τον κατήφορο προς την ρεματιά Χούνια.

'Ομως πολύ γρήγορα γίναμε αντιληπτοί απ' τον αντίπαλο. Και όπως η φάλαγγα του Λόχου μας κινούνταν σ' αυτή την ακάλυπτη και

γυμνή πλαγιά και μάλιστα μέρα μεσημέρι, δεχτήκαμε εκθρικά πυρά απ' την κατεύθυνση της Γέρμας. Τα πυρά ήταν καταιγιστικά, απειλητικά, γιατί ριχνόταν από μια σχετικά κοντινή απόσταση και απόβλεπαν απ' τη μια μεριά να μας προκαλέσουν απώλειες και απ' την άλλη να εμποδίσουν όσο μπορούσαν περισσότερο τη σύμπτυξή μας. Ωστόσο το κακό αυτής της κρίσιμης κατάστασης που βρεθήκαμε δεν σταματούσε εδώ. Έρχεται να προστεθεί ένα καινούργιο περιστατικό, ακόμα πιό επικίνδυνο, που περιέπλεξε πιό πολύ την ήδη τόσο επιδεινωμένη και κρισιμότατη κατάσταση του τμήματός μας. Αυτό έγινε αισθητό, όταν απ' την τοποθεσία Ακόνια είδαμε να κινείται επιθετικά ένα τμήμα του Κυβ. στρατού, που κατευθύνονταν ίσια προς τη ρεματιά της Χούνιας με σκοπό να μας κλείσει οριστικά κι αυτό τον τελευταίο μικρό δίαυλο σύμπτυξής μας που είχε απομείνει. Όμως δίπλα σ' αυτό δεν μπορούσε να μη μας ανησυχεί και να μας κάνει να αγνοήσουμε την τόσο προκλητική και θρασύτατη συμπεριφορά αυτού του τμήματος που αντικρίσαμε μπροστά μας, όταν βλέπουμε τους στρατιώτες να προχωρούν όρθιοι με αρκετά ταχείς ρυθμούς προς τα μπρος και χωρίς καμιά προφύλαξη. Και όλη αυτή η πολεμική έξαρση να συνοδεύεται με φωνές σαν να πήγαιναν σε κάποιο πανηγύρι -γιορτή. Σ' αυτές τις συνθήκες έτυχε να συμπύσσομαι με τον Παντελή Δερμετζίδη απ' το Μάνταλο Πέλλας και τον σκοπευτή του γερμανικού μυδράλλιου με το μικρό όνομα επίσης Παντελής. Εκεί θεώρησα σκόπιμο, έστω και κάτω απ' τις τόσο μειονεκτικές συνθήκες που βρισκόμασταν να ανοιχτούν πυρά απ' τα οπλοπολυβόλα μας για να αναχαιτίσουν έστω και σε κάποιο βαθμό την προκλητικότητα και την τόσο θρασύτατη έξαρση των επιτιθέμενων. Ήμουν τόσο εξοργισμένος και με βάση την τεράστια πείρα που είχα στη χρήση του οπλοπολυβόλου, σκέφτηκα να πάρω ένα ο ίδιος στα χέρια μου. Δεν ήθελα να υποβαθμίσω κανέναν απ' τους λεβέντες σκοπευτές μας, που επανειλημμένα είχαν διακριθεί για την ικανότητά τους και την εξειδίκευσή τους σ' αυτό τον τομέα. Και πράγματι όλοι οι σκοπευτές μας αυτή τη φορά ανταποκρίθηκαν με το παραπάνω σ' αυτό το καθήκον. Το τρομερό κροτάλισμα της γερμανικής τουρτούρας, μυδράλλιου που αμέσως ακούστηκε και συνδυάστηκε με τις εύστοχες βολές του σκοπευτή μας Παντελή, σκόρπισαν το φόβο και τον πανικό στους επιτιθέμενους. Αυτή η ομαδική εκδήλωση πυρών απ' όλα τα οπλοπολυβόλα μας καλμάρει την επιθετικότητα και ορμητικότητα των επιτιθέμενων, διευκολύνει την κίνηση των μαχητών μας προς την κατεύθυνση της σύμπτυξης. Έτσι μ' αυτό τον τρόπο το τμήμα μας φθάνει στο ρέμα Χούνια. Και μόλις οι μαχητές μας αντίκρισαν σ' αυτή τρεχούμενο νερό, αδιαφορούν για τα

εχθρικά πυρά που συνεχιζόταν, αμέσως και χωρίς καμιά προφύλαξη ρίχτηκαν με τα μούτρα στις γούρνες να πιούν νερό για ν' απαλλαχτούν απ' το τρομερό μαρτύριο της καλοκαιριάτικης δίψας που τους μάστιζε.

Από αυτή τη ρεματιά συμπτυχθήκαμε και φθάσαμε στο ΣΔ Ταξιαρχίας, που βρισκόταν σε μια δασωμένη πλαγιά κοντά στην γνωστή Βρυσούλα. Εκεί αμέσως μας διανεμήθηκε σε κάθε άτομο από ένα κουτί κονσέρβας ψάρι. 'Ηταν προσφορά από κάποια αποθέματα από κρυψώνα-αποθήκη των ΠΕ Καστοριάς. Αποδείχτηκε ότι εάν το τμήμα μας είχε τη δυνατότητα να παραμείνει ακόμα 1-2 μέρες στην περιοχή του Σινιάτσικου, θα υπήρχε η δυνατότητα κάποιας βελτίωσης της επισιτιστικής μας κατάστασης. Αυτό εξηγείται με το γεγονός ότι το τμήμα των ΠΕ και των ΚΠ της Καστοριάς χάρη στις προσπάθειές τους, με δικές τους δυνάμεις βρήκαν τον τρόπο και κατάφεραν να εφοδιάζονται κατά καιρούς με κάποιες ποσότητες τροφίμων απ' την επιμελητεία του ελεύθερου Βίτσι, αλλά και είχαν βρει τον τρόπο της διαφύλαξής τους σε διάφορες καλά καλυμμένες αποθήκες-κρυψώνες. Εξάλλου όλοι εμείς που κάναμε για πολύ καιρό στο μέτωπο του Βίτσι και του Γράμμου, μας είχαν διανεμηθεί αρκετές φορές παρόμοιες κονσέρβες ψάρι, αλλά και γνωρίζαμε ότι προέρχονταν απ' το εξωτερικό.

Η σημερινή μάχη δεν ήταν αναίμακτη, υπήρχαν αρκετοί τραυματίες μας, ανάμεσά τους και η Αλεξάνδρα Τύπου, κατάγονταν απ' το χωριό Εμπόριο Πτολεμαΐδας. Οι πληροφορίες μιλούσαν για ένα νεκρό και ένα λιποτάκτη απ' το τμήμα των ΠΕ Αθήνας. 'Οπως αργότερα με πληροφόρησε ο Κυριακίδης Παντελής, το ονοματεπώνυμο αυτού του ΠΕ ήταν Σαββάκος Παρλιάρος. Ετσι τις απογευματινές ώρες τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας βρέθηκαν στριμωγμένα σε έναν περιορισμένο χώρο στη δασωμένη πλαγιά κοντά στην γνωστή Βρυσούλα. Από αυτή τη στιγμή δεν υπήρχε πια άλλη υποχώρηση προς τα πίσω ούτε άλλα περιθώρια σύμπτυξης, μια και όλα τα μέρη γύρω μας είχαν πιαστεί και κλειστεί και απόκλειαν πλέον κάθε είδους δυνατότητα δικής μας διαφυγής προς τα έξω. Είχαν απομείνει περίπου δύο ώρες πριν το βασίλεμα του ήλιου, όταν έγινε αντιληπτό ότι δυνάμεις του αντιπάλου κινούνταν επιθετικά και συντονισμένα σε όλη την περίμετρο της διάταξής μας. Η διοίκηση της Ταξιαρχίας μας έδωσε εντολή όλα τα τμήματα να πάρουν κυκλική διάταξη και να είναι πανέτοιμα με το χέρι στη σκανδάλη για τη διεξαγωγή αποφασιστικής μάχης. Περισσότερο βεβαιωθήκαμε γι' αυτό με τα ίδια τα μάτια μας όταν είδαμε σε διάφορα σημεία ότι οι στρατιώτες μας πλησίασαν στα 400 μέτρα. Και παρόλο που βρισκόμασταν γι'

αυτούς σε απόσταση αποτελεσματικής βολής με τα όπλα ευθείας βολής, για ανεξήγητους για μας λόγους δεν ανοίγουν πυρά εναντίον μας. Εκεί σ' αυτή την κατάσταση σταματούν την προέλασή τους πιό πέρα. Τους βλέπαμε και μας έβλεπαν πολύ καλά με γυμνό μάτι και ενώ αισθανόμασταν ότι βρισκόμασταν σε μια κρισιμότατη κατάσταση και θεωρούσαμε αναπόφευκτη μια καινούργια πολεμική σύγκρουση, κάτι τέτοιο τελικά δεν συνέβη. Διαπιστώσαμε τελικά ότι η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση δεν προχώρησε σε μια τέτοια αποφασιστική ενέργεια, να εισορμήσει επιθετικά σ' αυτό τον περιορισμένο εσωτερικό χώρο που βρισκόταν τα ασφυκτικά εγκλωβισμένα τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Ανάμεσα στις πιό πιθανές σκέψεις που οδήγησαν την αντίπαλη διοίκηση να μην προχωρήσει αυτή τη φορά στην εκδοχή της μετωπικής σύγκρουσης μαζί μας ήταν και οι παρακάτω:

Πρώτο. Απ' τις εμπειρίες που είχε απ' τις επανειλημμένες συγκρούσεις μαζί μας γνώριζε πολύ καλά ότι μπροστά της είχε να κάνει με ένα διαλεκτό κι αξιόμαχο τμήμα του ΔΣΕ, που κι αυτή τη φορά θα ήταν αποφασισμένο να διεξάγει έναν αγώνα με την πιό ακραία μορφή της αυτοθυσίας, αλλά και καταλάβαινε ακόμα ότι σε καμιά περίπτωση αυτό το τμήμα δε θα δεχόταν καμιά άλλη λύση ταπεινωτικής μορφής. Αυτό σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι σε περίπτωση μετωπικής σύγκρουσης μαζί μας θα γινόταν μάχη για ζωή και για θάνατο. Θα συντελούνταν ένα ανθρώπινο μακελειό με αναμενόμενες ολέθριες συνέπειες και για τους δυό αντιπαρατιθέμενους στρατούς.

Δεύτερο. Έπαιρνε υπόψη ότι μια τέτοια σκληρή σύγκρουση στο τέλος της ημέρας και μάλιστα σε συνθήκες που τα τμήματά της βρισκόταν σε πολύ κοντινή και άμεση επαφή μαζί μας, θα της στερούσε τη δυνατότητα να έχει την υποστήριξη της αεροπορίας και των βαριών όπλων που διέθετε.

Τρίτο. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού που επιδίωκε, αποφάσισε αυτή τη φορά ν' ακολουθήσει μια άλλη, πιό σωστή και εφικτή κατά την άποψή της στρατιωτική τακτική που θα της εξασφάλιζε στα σίγουρα το επιθυμητό αποτέλεσμα. Έτσι στην σχεδιαζόμενη τακτική που θα εφάρμοζε πρόβλεπε, προφανώς, τα εξής: α) Σε περίπτωση που τα τμήματά μας θα τολμούσαν να βγουν τη νύχτα έξω απ' τον κλοιό που βρισκόταν να τα χτυπήσει σε ενέδρες που θα έστηνε σε όλες τις πιθανές διαβάσεις διαφυγής. β) Σε διαφορετική περίπτωση θα συνέχιζε να μας κρατάει όλη τη νύχτα εγκλωβισμένους σ' αυτό τον περιορισμένο χώρο που βρισκόμασταν μέχρι τον ερχομό της άλλης ημέρας, που τότε με τις πολυάριθμες

ολέθρια.

Λίγες ώρες είχαν απομείνει απ' τη βραχύχρονη καλοκαιριάτικη νύχτα. Ο χρόνος πιέζει και βιάζει να βρεθεί όσο το δυνατό πιό γρήγορα κάποια λύση. Ο ταξίαρχος Α. Βρατσάνος από κοινού με τον ταγματάρχη Φ. Ιωσηφίδη καλούν, ρωτούν και παίρνουν όσο το δυνατό πιό λεπτομερειακές πληροφορίες για την εδαφική μορφολογία του άμεσου ορεινού όγκου, αρχίζοντας απ' τους ντόπιους αντάρτες, όπως τον Κ. Βαρβαρούση απ' τη Βλάση, τον Δ. Λαζόγκα απ' την Γαλατινή, το Γ. Φαρδή απ' την Σιάτιστα και μια σειρά άλλα στελέχη που είχαν δράσει στο παρελθόν σε τούτη την περιοχή, όπως ο Π. Λάτσαρης, ο Γ. Λυρόπουλος (Μπότσαρης), ο Στ. Καραμεσσήνης κλπ. και καταλήγουν στην παρακάτω τολμηρή απόφαση που πρόβλεπε: τα μεταγωγικά και οι ημιονηγοί να κρυφτουν σε ένα εγκαταλειμμένο μαντρί, ενώ τα υπόλοιπα τμήματα να καλυφτούν την ημέρα στις βαθιές κάθετες χαράδρες, που υπήρχαν σε τούτες τις ολόγυμνες βουνοπλαγιές.

15 Ιούνη. Πριν ακόμα φέξει τα τμήματα φθάνουν στον προορισμό τους και οργανωμένα «καταυλίζονται» ανάμεσα στις στενές και βαθιές χαράδρες, που ήταν 4-5 μέτρα χωμένες μέσα στη γη. 'Ηταν βαθιά νεροφαγώματα, δημιουργήματα της φύσης. Συγκεκριμένα από τους πλημμυρισμένους ορμητικούς χειμάρρους από τις ανοιξιάτικες καταρρακτώδεις βροχές. Οι μαχητές και διοικητές πήραν εντολή και προειδοποιήθηκαν ότι ήταν ανάγκη να τηρήσουν αυστηρά τους κανόνες κάλυψης, του καμουφλάζ και της ακινησίας. 'Οτι μέχρι τον ερχομό της νύχτας σε κανέναν δεν επιτρέπεται να μετακινηθεί απ' την αρχική θέση που έπιασε. Αυτός ο κανόνας να ισχύει και στην περίπτωση σωματικής ανάγκης. Να καλυφθούν όλα τα μεταλλικά αντικείμενα που μπορούσαν να γιαλίζουν, (όπλα, παγούρια, χειροβομβίδες, μαχαίρια, σφαίρες, κουμπιά κλπ.) ακόμα και κάθε ρούχο που δεν είχε το χρώμα χακί. Κι αυτό γιατί το χρώμα χακί έμοιαζε πολύ με εκείνο, που είχαν οι όχθες από τις ανοιγμένες στη γη χαράδρες. Η ευθύνη για την αυστηρή τήρηση αυτών των μέτρων ανατέθηκε προσωπικά στον κάθε ομαδάρχη.

Με την πρώτη ματιά που ρίξαμε αμέσως μετά το φως της ημέρας είδαμε παντού δεξιά κι αριστερά μας σε μεγάλη έκταση να απλώνονται γυμνές πλαγιές-λάκκες, βοσκοτόπια. Πουθενά δεν έβλεπε το μάτι δεντράκι, μικρή πράσινη πατλιά, αλλά και δεν υπήρχε σ' αυτό το χώρο κανένα σημάδι ζωής. Σε λίγο αντιληφθήκαμε να φθάνει απ' την πλευρά της Κοζάνης ο πρώτος «Γαλατάς». Και στη συνέχεια πίσω από αυτόν άλλα δυό. Σχηματίστηκε ένα ολόκληρο σμήνος από τρία αναγνωριστικά αεροπλάνα, που αρχίζουν να πετούν

αδιάκοπα και να ανιχνεύουν εντατικά το χώρο του Σινιάτσικου, του Βαρκού, της Κλεισούρας, του Βόϊου. Δύο καταδιωκτικά αεροπλάανα, που έφτασαν λίγο αργότερα, άρχισαν να μυδραλλιοβολούν σε διάφορα σημεία των δασών κοντά στα χωριά Νιάματα, Γέρμα, Κωσταράζι, Κλεισούρα και Βαρκό. Όπως φαίνεται, ακριβώς αυτά τα μέρη τα θεωρούσε η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση σαν τα πιό πιθανά μέρη, που να ελίχθηκαν τη χθεσινοβραδινή νύχτα τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Εκεί έφαγαν τα λυσσακά τους μέχρι το βράδι, ψάχνοντας να μας βρουν. Οι γυμνές πλαγιές της νότιας πλευράς του Σινιάτσικου έμειναν χωρίς προσοχή και υποψίες. Αν τώρα ρίξουμε μια ματιά στο εποχικό ημερολόγιο του χρόνου θα παρατηρήσουμε να καταγράφεται σ' αυτό η ημερομηνία 15 Ιούνη, δηλαδή, έχουμε να κάνουμε με μια σημαδιακή ημερομηνία που ξεχωρίζει ανάμεσα στις άλλες με μια σειρά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες, πράγμα που σήμαινε ότι όχι μονάχα βρισκόμαστε στη μέση αυτού του μήνα και της χρονιάς, αλλά και στην καρδιά της πιό θερμής καλοκαιριάτικης εποχής. Επρόκειτο για μια πολλή συγκεκριμένη περίοδο, που ο ήλιος βρίσκεται στα μεσούρανα. Είναι η ημέρα του χρόνου που έχει τη μεγαλύτερη διάρκεια φωτός, αλλά και θεωρείται η πιό θερμή ημερομηνία της χρονιάς.

Ακριβώς αυτή η τόσο σημαδιακή ημερομηνία με τις τόσο αντίξοες συνθήκες περίμενε τους μαχητές της Ταξιαρχίας μας. Μια ιδιαίτερα σκληρή και δύσκολη καινούργια δοκιμασία. Μια και καλούνταν να αντιμετωπίσουν και να αντέξουν σε μια τόσο σφοδρή επέλαση των δυνάμεων της φύσης. Ο ερχομός της ημέρας μας βρίσκει όλους υποχρεωτικα καθηλωμένους και κολλητά στριμωγμένους στη γη στις βαθιές, στενές και γυμνές προσήλιες χαράδρες. Συναντούν και διαπερνούν τα κορμιά μας ανεμπόδιστα τα πύρινα βέλη του καυτερού ζεματιστού ήλιου. Οι γεμάτες λαύρα και φλόγα ηλιακές ακτίνες, οι οποίες είναι στραμμένες καταπάνω μας. Μας καίνε αλύπητα. Μας βασανίζουν. Μας κάνουν την ζωή ανυπόφορη. Για να λιγοστέψουμε τα επακόλουθα απ' την τόσο δυνατή φρίκη αυτού του τρομερού καύσωνα και να αποφύγουμε τα εγκαύματα σκεπάζουμε με ό,τι μπορούμε τα γυμνά μέρη του σώματος (χέρια, πρόσωπα κλπ.). Δεν είναι λίγα τα δεινά που δεχόμασταν σε ολοήμερη βάση απ' την πύρινη κόλαση των δυνάμεων της φύσης. Ο ιδρώτας από το κορμί μας τρέχει ασταμάτητα σαν νερό, τα ρούχα μας μουσκεύονται, κολλούσαν επάνω μας. Έμοιαζαν σα να τα έβγαζες μέσα από καζάνι που βράζει. Από πουθενά δεν έφτανε αεράκι σε τούτες τις βαθιές και απάγγειες χωματένιες χαραδρούλες. Επικρατούσε μια εξαιρετικά αποπνιχτική κι αφόρητη ατμόσφαιρα που είχε σαν αποτέλεσμα να

φάλαγγα μας κάνει επιτέλους μια στάση. Σ' αθυή την στάση ο σκοπευτής Προκόπης, εγκατέλειψε το οπλοπολυβόλο και λιποτάκτησε. Από δω και πέρα το οπλοπολυβόλο δώθηκε στο λοχία Καραγκούνη Τριαντάφυλλο. Στο σημείο αυτό προβλέπονταν να διασχίσουμε τον αυτοκινητόδρομο Κοζάνη - Καστοριά. Ακριβώς αυτή την τοποθεσία θεωρήσαμε και την πιό επικίνδυνη, γιατί υπήρχαν πολλές υποψίες ότι μπορεί να είναι στημένη εχθρική ενέδρα. Η ξαστεριά που επικρατούσε μας επιτρέπει να διακρίνουμε μπροστά μας με αρκετή ευκρίνεια την φιδωτή και γυαλιστερή επιφάνεια της ασπροχαλικοστρωμένης βάσης της δημοσιάς. Γίνεται μια σύντομη παρακολούθηση και παρατήρηση στον άμεσο τομέα του οδικού δικτύου χωρίς να εντοπιστεί κάτι το ύποπτο. 'Ολα έμοιαζαν ότι επικρατεί ησυχία. Το τμήμα της εμπροσθοφυλακής κινείται προσεκτικά, πλησιάζει το δρόμο με αυξημένη προφύλαξη και με τεράστια πολεμική ετοιμότητα. Η διάσχιση της δημοσιάς γίνεται χωρίς να συμβεί κάτι το απρόοπτο. Για το ότι τα πράγματα αυτή τη βραδιά εξελίχθηκαν τόσο πετυχημένα για μας και μας δόθηκε η δυνατότητα να περάσουμε ακίνδυνα και ασφαλείς από αυτά τα μέρη, που μπορούσαν να υπάρχουν εχθρικές ενέδρες, το χρωσταμε στους ντόπιους αντάρτες συναγωνιστές μας που μας οδήγησαν και μας πέρασαν με μαστοριά από τέτοια κατατόπια που θεωρούνταν απίθανα και ανύποπτα για τον αντίπαλο. Γι' αυτό μόλις διασχίσαμε την κοιλάδα της δημοσιάς και η φάλαγγα άρχισε να παίρνει την απέναντι ανηφορική πλαγιά, όλοι μας πήραμε μια άλλη ανάσα. Νιώσαμε μέσα μας μια ιδιαίτερη ανακούφιση και ικανοποίηση για το ασφαλές πέρασμά μας από αυτή την τόσο επικίνδυνη ζώνη του οδικού δικτύου.

Σ' αυτό τον ολονύχτιο ελιγμό απ' το Σινιάτσικο στο Μπούρινο με τα πολλά ζικ-ζακ στην πορεία, τα τμήματα διάνυσαν μια απόσταση πάνω από 50 χλμ. Και μάλιστα τα καταφέραμε αυτή την τόσο μακρινή διαδρομή να την καλύψουμε στην διάρκεια μιας βραχείας καλοκαιριάτικης νύχτας που το χρονικό διάστημα του σκότους δεν ξεπερνούσε τις 8 ώρες. Δεν ήταν μόνο τα περιστατικά αυτής της μακρινής, κουραστικής και βασανιστικής νυχτερινής πορείας, που υποχρεωθήκαμε να κάνουμε σχεδόν μονορούφι με μια μονάχα στάση σε όλη τη διαδρομή. 'Ηταν ακόμα το γεγονός ότι το δρομολόγιο περνούσε μέσα από απόκρημνα μέρη και δυσκολοπάτητα μονοπάτια με μια φάλαγγα με μεταγωγικά, τραυματίες κλπ. 'Ηταν ακόμα το ότι οι ανθρώπινοι οργανισμοί μας ήταν εξαντλημένοι και αποκαμωμένοι απ' την συνεχή και πολυήμερη ασιτία. Και ακόμα γιατί βρισκόμασταν στην καρδιά του καλοκαιριού, που στα παγούρια

σ' αυτούς και οι 400-450 αντάρτες της δικής μας Ταξιαρχίας σαμποτέρ. Κι αυτό σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι στη δοσμένη στιγμή η αντίπαλη διοίκηση θα μπορούσε να κινητοποιήσει απεριόριστα τόσες δυνάμεις και πολεμικά μέσα που θα της επέτρεπαν άνετα και με σιγουριά να καταφέρει ένα συντριπτικό χτύπημα. Κάτι παραπάνω που στην δοσμένη περίπτωση είχε να κάνει με ένα αντάρτικο τμήμα ολιγάριθμο, ελαφρά εξοπλισμένο, πολύ ταλαιπωρημένο και εξαντλημένο απ' τις συνεχείς κουραστικές πορείες και την πολυήμερη πείνα και δίψα που το μάστιζαν.

Αν σ' αυτά προστεθούν και μια σειρά για την Ταξιαρχία μας εδαφικά μειονεκτήματα αυτού του ορεινού όγκου για τη διεξαγωγή την ημέρα μετωπικού αμυντικού αγώνα θα φανεί πόσο ασύμφορα και ανάποδα διαμορφώνονταν τα πράγματα για τους μαχητές μας αυτή την ημέρα.

Το Μπούρινο είναι ένα μικρό κι αυτόνομο βουνό περιορισμένης έκτασης. Η υψηλότερη κορυφή είχε υψ. 1625 μ. Δεν συνδεόταν άμεσα με κανένα άλλο γειτονικό ορεινό όγκο, οπότε τα τμήματά μας μπορούσαν να δεχτούν επιθέσεις από όλες τις κατευθύνσεις με το ενδεχόμενο να περικυκλωθούν πολύ εύκολα απ' τον αντίπαλο. Μονάχα στην ανατολική πλευρά του βουνού υπήρχε μια δασωμένη πλαγιά, ενώ όλη η δεσπόζουσα κορυφογραμμή ήταν ένα ξεροβούνι με ξεχωριστά βράχια, σχεδόν γυμνή, ακάλυπτη κι ανοχύρωτη. Δεν προσφέρονταν διόλου για άμυνα, γιατί οι μαχητές θα βρισκότανε εκτεθειμένοι στα στόχαστρα των αεροπόρων και ανυπεράσπιστοι απ' τους εναέριους μυδραλλιοβολισμούς.

Ο «Γαλατάς», που πρώτος είχε φθάσει σήμερα στο Μπούρινο, συνεχίζει να πετάει πάνω απ' τη διάταξή μας. Στριφογυρίζει διαρκώς. Ανιχνεύει. Παρατηρεί. Φωτογραφίζει. Κι αμέσως στέλνει τα δεδομένα στην παραπάνω διοίκηση. Από στιγμή σε στιγμή, με το πέρασμα του χρόνου, γίνεται πιό θρασύς. Συχνά κατεβαίνει όσο μπορεί πιό χαμηλά. Πλησιάζει τις κορφές των δένδρων, ενώ στην προσπάθειά του να μας τρομοκρατήσει και να μας αναγκάσει να μετακινηθούμε απ' τις θέσεις που βρισκόμασταν, αναπτύσσει στον ανώτερο δυνατό βαθμο τον θόρυβο των κινητήρων. Επιδεικτικά μας προκαλεί να εκδηλωθούμε. Ν' ανοίξουμε πυρά εναντίον του για να μπορέσει να εντοπίσει με ακρίβεια το σημείο κάλυψής μας. Εμείς είχαμε εντολή σ' αυτές τις περιπτώσεις να μην ανοίγουμε πυρά. Κι αυτό όχι μονάχα γιατί αυτός ο τρόπος αντιμετώπισης δεν είχε μεγάλες ελπίδες επιτυχίας, μια και η τελευταία παρτίδα των αναγνωριστικών αεροπλάνων είχαν ενισχυμένο θώρακα και μπορούσαν να προσβληθούν απ' τα πυρά των οπλοπολυβόλων μονάχα σε ορισμένα τρωτά

σημεία. Αλλά και γιατί τα πυρομαχικά των ομαδικών μας όπλων είχαν οριακά περιοριστεί. Αυτή η τόσο απροσδόκητη εξέλιξη των πραγμάτων μας έπεισε όλους μας, μαχητές και διοικητές ότι οι ελπίδες που τρέφαμε ότι μόλις θα φθάναμε στο Μπούρινο θα μας δινόταν η δυνατότητα να ξεδιψάσουμε, να ξεκουραστούμε, να βρεθεί τρόπος έστω και σε κάποιο βαθμό να ενισχύσουμε τα ταλαιπωρημένα άδεια στομάχια μας, έσβησαν, έμειναν όνειρα θερινής νυκτός. Και η μοναδική διέξοδος, που μας έμεινε και μ' αυτό το λίγο κουράγιο που μας είχε μείνει ήταν να ξαναμπούμε σε καινούργια μάχη και να πούμε: «Φτου κι απ' την αρχή».

Στην διάρκεια αυτής της αναγνωριστικής δραστηριότητας συνέβη το εξής περιστατικό. Μια καπνογόνα ρουκέτα που ρίχτηκε απ' τον αεροπειρατή του «Γαλατά» πέφτει και σκάζει στο δάσος αρκετά κοντά στο σημείο, που ήταν καταυλισμένη η διοίκηση της Ταξιαρχίας, το υπόλοιπο βοηθητικό προσωπικό, τα μεταγωγικά κλπ. Εκεί ένα μουλάρι κατατρομαγμένο απ' την έκρηξη και τη δυνατή βοή του αεροπλάνου, προγκάει ξετρελαμένο, πετυχαίνει να ξελυθεί κι άρχισε να τρέχει ασταμάτητα μέσα στο δάσος. Το συμβάν αυτοστιγμεί εντοπίζεται απ' τον αεροπειρατή με αποτέλεσμα, όταν λίγο αργότερα έφτασαν τα καταδιωκτικά αεροπλάνα, το σημείο αυτό να γίνει το επίκεντρο της κατοπινής αεροπορικής επιδρομής που ακολούθησε.

Αμέσως μετά την εμφάνιση του πρώτου «Γαλατά», αναγκαστήκαμε να ξυπνήσουμε όλους τους μαχητές του Λόχου μας, που μόλις λίγο πριν είχαν αποκοιμηθεί χωρίς να προλάβουν έστω και για λίγα λεπτά να ξαποστάσουν. 'Εγιναν οι απαραίτητες προειδοποιήσεις για να παρθούν γερά μέτρα ασφάλειας, επίσης για το ποιά στάση πρέπει να κρατήσουν πιό πέρα. 'Ηταν ακόμα νωρίς, γύρω στις 9 η ώρα το πρωί περίπου, όταν είδαμε το γνωστό «Γαλατά» να ανεβαίνει ψηλά και να παίρνει το δρόμο της επιστροφής προς το αεροδρόμιο. Και ακριβώς την ίδια στιγμή βλέπουμε να καταφθάνουν στον ουρανό του Μπούρινου δυό καταδιωκτικά αεροπλάνα τα οποία ήταν πολύ καλά ενημερωμένα για την κατάσταση που επικρατούσε εδώ καθώς και για τους στόχους που θα έπρεπε να πλήξουν και έτσι δεν χρειάστηκε να κάνουν την παραμικρή αναγνώριση ή άλλη προετοιμασία. Τελείως ανενόχλητα και ανυποψίαστα από κάποιο είδος αντιαεροπορικής άμυνας παίρνουν αμέσως την ανάλογη στροφή και κλίση και με κάθετες βουτιές και με μεγάλη ταχύτητα κατεβαίνουν όσο μπορούν χαμηλότερα, κυριολεκτικά λίγα μέτρα πιο πάνω απ' την επιφάνεια των φυσικών αντικειμένων, έτσι που με το πέρασμά τους το κύμα του αέρα να προκαλεί το σείσιμο των δέντρων. Αρχίζουν αμέσως να μυδραλλιοβολούν και να γαζώνουν διαρκώς τόσο τη γυμνή

δεσπόζουσα κορυφογραμμή του βουνού, όσο και την παρυφή του δάσους που ακουμπούσε σ' αυτή. Αυτή η σφοδρή τρομακτική αεροπορική επιδρομή διάρκησε για πολλή ώρα. Έμοιαζε ότι δεν θα έχει τέλος με αποτέλεσμα τα τμήματα να καθηλωθούν στις θέσεις που βρισκότανε περιμένοντας το τι μέλλει γενέσθαι παραπέρα.

Ο σκοπευτής Παντελής του Λόχου μας, παρόλο που γνώριζε πολύ καλά την εντολή να μην ανοίγονται σε τέτοιες περιπτώσεις πυρά στα εχθρικά αεροπλάνα δεν μπόρεσε να κρατηθεί, ν' αντέξει να βλέπει αυτή τη θρασύτατη κυνικότητα των αεροπειρατών, που κατέβαιναν ανενόχλητα τόσο χαμηλά και μας χτυπούσαν δολοφονικά και με δική του πρωτοβουλία από εκείνη την τόσο χαρακτηριστική θέση που κατείχε πολύ κοντά στην πλάκα του ορόσημου της ανώνυμης κορυφής, στρέφει την κάννη της γερμανικής τουρτούρας (μυδράλλιου) προς την κατεύθυνση από όπου θα εμφανίζονταν τα αεροπλάνα και περιμένει την επόμενη βουτιά. Και πράγματι αυτή η στιγμή δεν άργησε να ρθεί. Ο γενναίος σκοπευτής πανέτοιμος κρατούσε το δάχτυλο στη σκανδάλη και την κατάλληλη στιγμή βάζει κάμποσες ριπές ίσια πάνω στη μπροστινή μύτη του αεροπλάνου. Η βολή ήταν εύστοχη. Με τα ίδια μας τα μάτια είδαμε και χαρήκαμε πως οι σφαίρες απ' τις ριπές της τουρτούρας να γαζώνουν και να χτυπούν επανειλημμένα την αλουμινένια επιφάνεια και στη συνέχεια να εξοστρακίζονται. Ο ενισχυμένος θώρακας του αεροπλάνου έσωσε τον αεροπόρο απ' τη σίγουρη πτώση. Ήταν ακόμα τυχερός, γιατί καμιά σφαίρα δεν έτυχε να χτυπήσει τα γνωστά τρωτά σημεία του αεροπλάνου. Ήταν επόμενο ότι αυτή η τόσο οδυνηρή δοκιμασία να έκανε τον πιλότο να αισθανθεί για τα καλά, αλλά και να θυμάται για πάντα μια απ' τις πιό επικίνδυνες θανατηφόρες στιγμές από το δολοφονικό του έργο κατά των ανταρτών του ΔΣΕ.

Αυτό το τόσο οδυνηρό και ψυχολογικό πατατράκ που υπέστη ο πιλότος τον αναγκάζει αμέσως να απομακρυνθεί απ' το σημείο της σύγκρουσης. Ταυτόχρονα δεν σκέφτηκε να απομακρυνθεί και από κοινού με τον άλλο αεροπειρατή αεροπόρο αποφασίζουν να εκδικηθούν το σκοπευτή μας. Από ψηλά και από μακριά πιάνουν σειρά ο ένας πίσω απ' τον άλλο και αρχίζουν να κάνουν βουτιές και από χαμηλή απόσταση με διαδοχικούς παρατεταμένους μυδραλλιοβολισμούς χτυπούν την επισημασμένη πια θέση του πολυβολείου μας με αποτέλεσμα μια ολόκληρη εχθρική ριπή να γαζώσει το στήθος του σκοπευτή μας και να τον αφήσει επιτόπου. Ο διμοιρίτης Ηρ. Τσεκούρας, που ήταν δίπλα του τρέχει αμέσως προς βοήθειά του. Δυστυχώς όταν έφτασε εκεί διαπίστωσε ότι ο θάνατός του επήλθε ακαριαία.

Τα στοιχεία που έχουμε γι' αυτό τον γενναίο αγωνιστή μας είναι πολύ λίγα. Τον Απρίλη του 1949 στάλθηκε στο Λόχο μας στην Οξυά Πρέσπας από στρατολογικό γραφείο. Μόλις είχε έρθει από νοσοκομείο της Αλβανίας. Πάνω στο λαιμό του συνέχιζε να φαίνεται αρκετά χαρακτηριστικά ένα σημαντικό αποτύπωμα απ' τον προηγούμενο τραυματισμό του. Το μικρό του όνομα ήταν Παντελής, ενώ το επώνυμό του άρχιζε απ' το Χατζή (όπως Χατζηβασιλείου, Χατζηπαυλίδης, Χατζηαργύρης κλπ.) θα πρέπει να κατάγονταν από κάποιο νομό της Δυτικής Μακεδονίας.

Η σημερινή αεροπορική επιδρομή ήταν καλά οργανωμένη και χωρίς διακοπές με φανερή επιδίωξη και πρόθεση να προκαλέσουν όσο το δυνατό περισσότερες απώλειες στα τμήματά μας. Ταυτόχρονα να μας τρομοκρατήσουν και να μας καθηλώσουν στις ήδη εντοπισμένες θέσεις που βρισκόμασταν, αλλά και να μην επιτρέψουν στα τμήματά μας να αναπτυχθούν και να πάρουν την ανάλογη διάταξη μάχης πριν φτάσουν σ' αυτό το χώρο τα τμήματα του αντίπαλου πεζικού. Γι' αυτό μόλις τα δυό καταδιωκτικά έφυγαν για ανεφοδιασμό καυσίμων στο αεροδρόμιο, τη σκυτάλη για τη συνέχιση του δολοφονικού έργου των αεροπειρατών παρέλαβαν άλλα δυό του ίδιου τύπου αεροπλάνα, που αμέσως κατέφθασαν στην περιοχή μας. Και έτσι η αεροπορική επιδρομή συνεχίζεται με την ίδια ένταση και θρασύτητα. Στρέφεται προς τους ίδιους στόχους και έχει τους ίδιους σκοπούς με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά τα τμήματά μας δεν δέχονται χτυπήματα μονάχα απ' τους εναέριους μυδραλλιοβολισμούς, αλλά και από άλλα βαριά πολεμικά μέσα του αντιπάλου. Στους καταυλισμούς μας ρίχνονται βόμβες, ρουκέτες, βαρέλια με βενζίνη. Ιδιαίτερο σφυροκόπημα από αυτά τα βαριά όπλα δέχτηκε το μέρος του δάσους που βρισκόταν καταυλισμένη η διοίκηση της Ταξιαρχίας, τα μεταγωγικά κλπ. Ακριβώς σ' αυτό το σημείο πολύ συχνά πέφτουν και σκάζουν βόμβες, ρουκέτες, ανασκάφτεται το έδαφος, ξεριζώνονται δέντρα, έλατα, ενώ τα πολλά θραύσματα απ' τις επανειλημμένες εκρήξεις σκορπούν το θάνατο σε όλο το γύρω περιβάλλον. Ακόμα πιό πολύ τραγική ήταν η κατάσταση, καθώς τα βαρέλια με βενζίνη που ριχνόταν απ' τα αεροπλάνα, μόλις έπεφταν στη γη έσκαζαν και ράντιζαν κάτω το έδαφος μ' αυτή την εύφλεκτη, υγρή ύλη και σε διάφορα σημεία γεννιούνταν ξεχωριστές εστίες από φωτιές που οι φλόγες τους πολύ εύκολα μεταδίδονταν στα διπλανά μουσκεμένα με βενζίνη χόρτα, θάμνους, δέντρα, έλατα κλπ. Δημιουργείται μια εικόνα που τα πάντα αναφλέγονται απ' τις συνεχείς πυρκαγιές, που φουντώνουν με μεγάλες φλόγες. Δεν άργησε όλος αυτός ο ορεινός όγκος να σκεπαστεί από ένα πυκνό

σύννεφο μαύρου καπνού ανακατεμένου με σκόνη. Από αυτά τα συντονισμένα συγκεντρωτικά εναέρια χτυπήματα προκλήθηκαν ζημιές. Υπήρχαν απώλειες σε νεκρούς, τραυματίες. Χάθηκαν αρκετά μεταγωγικά κλπ. Ανάμεσα στους νεκρούς ήταν και ο γνωστός μαχητής του Λόχου μας κι αυτή τη φορά ο ημιονηγός του Τάγματος με το επώνυμο Σοφέρ. Κατάγονταν απ' την περιοχή Θεσσαλίας.

Στιγμές πολύ κρίσιμες. 'Ολα παίζονταν κορώνα γράμματα για ζωή ή θάνατο

Το πήγαινε - έλα των καταδιωκτικών αεροπλάνων απ' το αεροδρόμιο Κοζάνης και Μπούρινου αντίστροφα με τις εναέριες επιδρομές τους εναντίον μας συνεχίζονταν με την ίδια ένταση και χωρίς διακοπή. Ο καιρός περνούσε. Πλησίαζε το μεσημέρι.

Και όπως βρισκόμασταν καθηλωμένοι στις γνωστές και τόσο δύσκολες συνθήκες, αντιληφθήκαμε να κινούνται απ' τις κατευθύνσεις Σιάτιστα - Παλιόκαστρο - Μπούρινο και Χρώμιο - Μπούρινο εναντίον μας σημαντικές δυνάμεις του αντίπαλου πεζικού. Η πρακτική και τακτική που αυτή τη φορά ακολουθούσαν και εφάρμοζαν αυτοί οι σχηματισμοί στη κίνησή τους προς τα μπρος δεν άφηναν καμιά αμφιβολία για τις σημερινές επιθετικές τους προθέσεις.

Από μακριά και πριν ακόμα πλησιάσουν προς το μέρος της δικής μας διάταξης όλα τα μέρη και τα υψώματα μπροστά απ' τους επιτιθέμενους σφυροκοπούνταν διαρκώς με οβίδες όλμων και πυροβολικού. 'Ηταν ένα μήνυμα για μας για την έκταση του αναμενόμενου κινδύνου που από στιγμή σε στιγμή πλησίαζε πιό κοντά μας. Τα τμήματά μας παίρνουν εντολή με προφυλακτικά μέτρα να εγκαταλείψουν τη δασωμένη πλαγιά που ήταν καλυμμένη και να πιάσουν θέσεις άμυνας πάνω στη γυμνή κορυφογραμμή. Εκεί προσπαθούν να βρουν κάποιο στήριγμα, σε ξεχωριστά βράχια, μεμονωμένα κοτρώνια ή κάποια ελάχιστη λακκούβα. 'Ηταν τα μόνα σημεία που προσφέρονταν κάπως για άμυνα, όμως είχαν το μεγάλο μειονέκτημα ότι όλο το μέρος ήταν ακάλυπτο και δεν μας προφύλαγε απ' τις αεροπορικές επιδρομές.

Η ώρα της αποφασιστικής μάχης δεν άργησε να ρθεί. Με γυμνό μάτι και αρκετά ευδιάκριτα βλέπουμε το πολυάριθμο αντίπαλο πεζικό με πυκνή διάταξη μάχης και κλιμακωμένη σε βάθος να μας πλησιάζει ακροβολισμένο και να κινείται επιθετικά ίσια κατά πάνω μας. Σε λίγο ανοίγονται ταυτόχρονα μαζικά πυρά απ' όλα τα όπλα και στη

συνέχεια τα πάνοπλα τμήματα του Κυβ. στρατού περνούν σε αποφασιστική επίθεση. Αρχίζει μια άνιση σφοδρή μάχη. Οι μαχητές μας αν και κουρασμένοι, διψασμένοι και καταπονεμένοι αναγκάζονται να μπουν ξανά στη μάχη, έχοντας να αντιμετωπίσουν μπροστά τους έναν υπέρτερο και άρτια εξοπλισμένο Κυβ. στρατό.

Τα τμήματα του Κυβ. στρατού επιτίθονταν από τρεις κατευθύνσεις, από Βορρά - Ανατολή - Νότο με άμεση επιδίωξη προοδευτικά να δημιουργηθεί ένας κλοιός περικύκλωσης όλων των τμημάτων της Ταξιαρχίας σαμποτέρ. Και προς το παρόν μονάχα από τη δυτική πλευρά, παρόλο που κι αυτή η κατεύθυνση ήταν ένας στρατοκρατούμενος χώρος, ωστόσο μέχρι στιγμής δεν δεχόμασταν κάποια πίεση. Η καλά σχεδιασμένη ισχυρή επιχείρηση του αντιπάλου δεν άργησε να γενικευτεί και ν' αγκαλιάσει όλη την περίμετρο της διάταξης της Ταξιαρχίας. Με αποτέλεσμα γρήγορα το μέτωπο της αμυντικής διάταξης των τμημάτων μας να πάρει σχήμα πέταλου. Στην πορεία της μάχης φάνηκε ότι στο μέτωπο της Ταξιαρχίας είχαν διαμορφωθεί δύο βασικά σημεία αμυντικής στήριξης. Το ένα στο βόρειο τομέα, που είχε σαν επίκεντρο την ανώνυμη κορυφή που ήταν στημένη η γνωστή πλάκα ορόσημο, που τον υπεράσπιζε ο δικός μας Λόχος. Ενώ το άλλο βασικό σημείο αμυντικής στήριξης ήταν στο ΒΑ τομέα που το κρατούσαν και το υπεράσπιζαν τα άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας. Ακριβώς σ' αυτά τα δυό βασικά σημεία αμυντικής στήριξης διαδραματίστηκαν τα σημερινά γεγονότα αυτής της τόσο άνισης πολεμικής αναμέτρησης. Στη διάρκεια, όμως, της ημέρας, λόγω των δυσκολιών που παρουσιάστηκαν στην πορεία της μάχης, αυτά τα δυό βασικά σημεία αμυντικής στήριξης έπαψαν να έχουν άμεση επαφή και διοικητική συνοχή μεταξύ τους με αποτέλεσμα τα τμήματά μας να βρεθούν ξεκομμένα και να αναγκάζονται ξεχωριστά το ένα απ' το άλλο να διεξάγουν αυτόνομο αμυντικό αγώνα. Και όπως θα φανεί πιό κάτω, αυτή η τόσο αρνητική εξέλιξη που είχε διαμορφωθεί παρολίγο να είχε μοιραίες συνέπειες για το Λόχο μας.

Η σημερινή επιθετική ενέργεια του Κυβ. στρατού, όπως αυτή εκδηλώθηκε στον τομέα του Λόχου μας είχε σχεδιαστεί και διεξήχθηκε με βάση τις πιο χαρακτηριστικές αρχές της τεχνολογίας της πολεμικής τέχνης και ανταποκρίνονταν πλήρως στις τυπικές οδηγίες του στρατιωτικού κανονισμού. Πριν την έναρξη της μάχης είχε ήδη προηγηθεί το σφυροκόπημα των δικών μας θέσεων απ' τα εναέρια και επίγεια πολεμικά μέσα. Ακολουθεί η ανάπτυξη των τμημάτων του πεζικού από μια σχετικά κοντινή απόσταση απ' το αναμενόμενο σημείο σύγκρουσης. Η προώθηση προς τα μπρος γίνεται με μια κάπως πυκνή διάταξη, κλιμακωμένη σε βάθος.

ακάλυπτο έδαφος η παραπέρα προέλασή τους προς τα μπρος ήταν γι' αυτούς αδύνατη. Και όπως πάντα σε παρόμοιες περιπτώσεις, έτσι και τώρα, για να τα βγάλουν πέρα κατέφυγαν στα αγγλοαμερικάνικα δεκανίκια, στην υπεροπλία, που τους εξασφάλιζαν τα αγγλοαμερικάνικα μονοπώλια για να αναμετρηθούν με ένα τέτοιο ολιγάριθμο, αλλά γενναίο και ακατανίκητο λαϊκό επαναστατικό στρατό. Ακριβώς αυτό το σκοπό είχε αυτή η προσωρινή εκεχειρία που σχεδιάστηκε απ' τους ίδιους για να μπορέσουν να καλούν την αεροπορία να σμπαραλιάσει την πεισματική αντίσταση των μαχητών μας. Και πράγματι, σε λίγα λεπτά, προφανώς, ύστερα από παραγγελία καταφθάνουν εσπευσμένα απ' την Κοζάνη δυο καταδιωκτικά αεροπλάνα και χωρίς την παραμικρή προετοιμασία μπαίνουν στη μάχη. Το ένα πίσω απ' το άλλο κάνουν βουτιές από χαμηλό ύψος, αδειάζουν το θανατηφόρο φορτίο τους πάνω στην γυμνή κορυφογραμμή που είχε διατάξη ο Λόχος μας. Χωρίς διακοπές χτυπούν, μυδραλλιβολούν, ρίχνουν ρουκέτες. Δεν ήταν μονάχα οι πολλές ρουκέτες που ρίχνονταν απ' τα αεροπλάνα, ήταν ακόμα και το ότι, όταν η ρουκέτα έπεφτε είχε την ικανότητα να μπαίνει βαθιά στη γη και μετά σκάζει με άμεσο αποτέλεσμα να ανασκάβει το έδαφος. Η γνωστή πλάκα του ορόσημου απ' τις πρώτες κιόλας εκκρήξεις ξεθεμελιώθηκε απ' το σημείο που βρισκόταν και το ωστικό κύμα την πέταξε αλλού. Εικόνα πραγματικής κόλασης πυρός παρουσίαζε όλη ετούτη η επισημασμένη και γυμνή κορυφογραμμή. Αν οι μαχητές συνέχιζαν να παραμένουν σ' αυτό το δεσπόζωντα σημείο της ανώνυμης κορυφής, θα σήμαινε σίγουρη καταδίκη σε θάνατο. Δεν έφερα αντίρρηση στην πρόταση που μου έκανε ο διμοιρίτης Ηρ. Τσεκούρας να συμπτυχθούν προσωρινά οι μαχητές μας λίγο πιο πίσω από αυτή την τόσο επισημασμένη, συνεχώς βαλλόμενη και φλεγόμενη κορυφή.

Πάνω δω έφτασε στ' αυτιά μας ενός άλλου είδους βοή αεροπλάνου, που ο θόρυβος των κινητήρων του ήταν πολύ πιο ισχυρός απ' τα συνηθισμένα καταδιωκτικά. Δεν αργήσαμε να εντοπίσουμε το πλησίασμά του. Ήταν ένα βομβαρδιστικό τύπου Ντακότα, τεράστιο σε όγκο, με βαθύ πράσινο χρώμα. Πετούσε αρκετά ψηλά προς την κατεύθυνσή μας. Και με τον πρώτο κύκλο που έκανε άρχισε ν' αμολάει βαρέλια με βενζίνη, τα οποία πέφτοντας στη γη, έσκαζαν με αποτέλεσμα ν' ακολουθεί ανάφλεξη, που γενικεύεται, παίρνουν φωτιά τα χόρτα, οι θάμνοι. Οι φλόγες τρέχουν πιο πέρα. Δημιουργείται ένα πύρινο κινούμενο μέτωπο. Φουντώνει μια μεγάλη πυρκαγιά πάνω στο ύψωμα, που κατακαίει τα πάντα γύρω.

Ευτυχώς, που οι μαχητές μας προλάβανε και συμπτύχθηκαν πιο

πίσω απ' την κορυφογραμμή. Κατά την εκεχειρία που επικράτησε, ο αντίπαλος ενισχύονταν διαρκώς με καινούργιες δυνάμεις. Οργάνωσε και άρχισε μια νέα μαζική στρατιωτική επιχείρηση με πρώτο και άμεσο σκοπό να περικυκλώσει σταδιακά τα τμήματα της Ταξιαρχίας μαζί που βρισκόταν σ' αυτό τον περιορισμένο ορεινό όγκο του Μπούρινου και στη συνέχεια με άλλες δυνάμεις να εισορμήσει στο εσωτερικό του χώρου, οπότε θα του δινόταν η δυνατότητα εύκολα και σίγουρα να συντρίψει και να αιχμαλωτίσει τους αντάρτες. Τα άφθονα πολεμικά μέσα, οι σημαντικές δυνάμεις που κινητοποίησε, αλλά και ο τρόπος με τον οποίον εκδηλώθηκε τις απογευματινές ώρες αυτή η μαζική στρατιωτική επιχείρηση επιβεβαίωναν τις επιθετικές προθέσεις που έβαζε μπροστά της η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση. Η επίθεση άρχισε ταυτόχρονα σε όλη την περίμετρο της διάταξης των τμημάτων της Ταξιαρχίας, συμπεριλαμβανομένου και τον τομέα του Λόχου μας, με τη μοναδική διαφορά οτι στη γενική διάταξη της Ταξιαρχίας μετά την πρώτη επιθετική ενέργεια του αντιπάλου ο Λόχος μας βρέθηκε ξεκομμένος και δεν είχε καμιά άμεση επαφή με κανένα απ' τ' άλλα τμήματα του Τάγματος και της Ταξιαρχίας. Με αποτέλεσμα ο Λόχος να αναγκαστεί να οργανώσει και να διεξάγει μόνος αυτονομο αμυντικό αγώνα.

Πολλοί ήταν οι αρνητικοί παράγοντες που δεν ευνοούσαν στη δοσμένη κατάσταση τους μαχητές του Λόχου μας σ' αυτή την αναμενόμενη άνιση πολεμική αναμέτρηση. Πρώτα απ' όλα, γιατί ήταν κατάκοποι και καταπονεμένοι από ό,τι είχε διαδραματιστεί και προηγηθεί στο μικρό χρονικό διάστημα πριν τη σημερινή μάχη του Μπούρινου. Τα βασικότερα ήταν: Πρώτο. Οι συνεχείς βασανιστικές και κουραστικές πορείες. Δεύτερο. Το τρομερό μαρτύριο της δίψας, που τους μάστιζε, μια που τρία ημερόνυχτα δεν είχαν βάλει γουλιά νερό στο στεγνό λάρυγγι τους. Κι αυτό να συμβαίνει τον Ιούνη μήνα που είναι η καρδιά του καλοκαιριού. Τρίτο. Η οριακή εξάντληση των ανθρώπινων οργανισμών απ' τη συνεχή και παρατεταμένη πολυήμερη ασιτία. Τέταρτο. 'Ηταν η σημερινή μαζική επίθεση του Κυβ. στρατού, όταν οι μαχητές του Λόχου μας κρατούσαν διάταξη στη γυμνή, ανοχύρωτη κι ακάλυπτη κορυφογραμμή του Μπούρινου πίσω από κάποια μικρά ή μεγάλα μετερίζια, φυσική διαμόρφωση του γύρω χώρου: βράχια, νεροφαγώματα μικροχαράδρων, ξεχωριστές πέτρες, λακκούβες, πατλιές. Ακόμα και πίσω από κάποια τούφα από χόρτα. Σε ένα καθεστώς ακινησίας καθηλωμένοι και κολυμμένοι στην γη πέρασαν τον μεγαλύτερο χρόνο της ημέρας. Σε συνθήκες που ολημερίς δεχότανε τα ανελέητα χτυπήματα από τις δυνατές διαπεραστικές ακτίνες του ήλιου της πιο θερμής εποχής του καλοκαιριού.

Να λιώνουν τα ρούχα απ' το δυνατό κάψιμο, να πλημμυρίζουν απ' τον πολύ υδρώτα, που συνεχώς τρέχει. Να είναι η ζωή ανυπόφορη, σε απόγνωση. Να διεξάγουν μια φοβερή άνιση μάχη από πολύ μειονεκτικές θέσεις.

Να φθάνουν στο σημείο να νιώθουν ότι βρίσκονται μπροστά σε μια αξεπέραστη διέξοδο. Να αισθάνονται ότι οι ψυχολογικές και φυσικές δυνατότητές τους είχαν φθάσει στα έσχατα όρια αντοχής.

Στο μεταξύ πριν την έναρξη της νέας επίθεσης οι θέσεις μας σφυροκοπήθηκαν από τον αντίπαλο με αποτέλεσμα το έδαφος που είχε διάταξη ο Λόχος μας να φλέγεται κυριολεκτικά απ' το άφθονο καυτό αμερικάνικο σίδερο, που έπεφτε. Με το πλησίασμα του επιτιθέμενου πεζικού οι σαμποταριστές μας το υποδέχονται και πάλι όπως του αξίζει. Ανοίγουν πυρά με τα οπλοπολυβόλα. Χτυπούν τους επιτιθέμενους, προτάσσουν σθεναρή αντίσταση. Η μάχη μαίνεται άγρια, Διοικητές και μαχητές του Λόχου μας καταλαβαίνουν πολύ καλά ότι έπρεπε πάση θυσία να κρατήσουν σταθερά τις θέσεις που κατείχαν μέχρι τον ερχομό της νύχτας.

'Ηταν η μοναδική διέξοδος που θα μας επέτρεπε να ελιχθούμε σε κάποιο άλλο χώρο.

Μα και όλοι συνειδητοποίησαν βαθιά την κρισιμότητα της κατάστασης που βρισκόμασταν, επίσης τον άμεσο αναμενόμενο κίνδυνο που μας απειλούσε. Γι' αυτό αμύνονταν με πείσμα, με αυταπάρνηση. Μάχονταν ηρωικά. Δε σκέφονται για πίσω, γιατί γνώριζαν ότι άλλο πίσω για μας δεν υπήρχε σήμερα.

Η πίεση που δεχόμαστε απ' τις υπέρτερες επιτιθέμενες δυνάμεις από στιγμή σε στιγμή γίνεται όλο και πιο ασφυκτική. 'Αρχισαν να μας πλησιάζουν. Να περνούν στην έφοδο. Σε ορισμένα σημεία της διάταξής μας η εμπροσθοφυλακή να φθάνει στα 15-20 μέτρα. Να προσπαθούν να διεισδύσουν. Να πετύχουν να ανοίξουν ρήγματα στη διάταξή μας. Να έχουμε και περιπτώσεις που να έρχονται στα χέρια. Σ' αυτές τις στιγμές οι σαμποταριστές μας βάζουν μπρος τα ατομικά αυτόματα που είχαν. Βάζουν αδιάκοπες ριπές. Τους χτυπούν με χεροβομβίδες. Αντιστέκονται γενναία. Μένουν ατράνταχτα στις θέσεις τους. Ενώ οι ατρόμητοι ανδρείοι διμοιρίτες μας ο Τσεκούρας Ηρακλής, Χατζούλης Αριστείδης, Δαλαμάγκας Θωμάς, Δερμετζίδης Ανέστης, αψηφώντας τον κίνδυνο απ' τις ατέλειωτες ριπές των εχθρικών πολυβόλων, τρέχουν με άλματα απ' τον ένα βράχο στον άλλο, από ομάδα σε ομάδα. Συντονίζουν τη δράση.

Με το προσωπικό τους παράδειγμα ενθαρρύνουν και εμψυχώνουν τους μαχητές μας. Με το ίδιο πάθος πολεμούν και κρατούν γερά τις θέσεις τους οι ομαδάρχες μας Ρήγας Γιώργος, Βαλαώρας Δημήτρης,

Κύρκος Δημήτρης κλπ.

'Ολοι μας μαχητές και διοικητές δείχνουμε παραδείγματα εξαιρετικής ανδρείας. Προσπαθούμε με χέρια και με δόντια, όπως λένε, να κρατήσουμε τις θέσεις μας, που κατείχαμε.

Ακόμα και τώρα, όταν αναθυμούμαι εκείνα τα σκληρά και δραματικά επεισόδια εκείνης της αφάνταστα δύσκολης πολεμικής δοκιμασίας του Μπούρινου, παρόλο, που ο ίδιος τα έζησα με φρικτό πόνο και οδύνη, μου φαίνονται απίθανα κι απίστευτα.

Και πάνω απ' όλα εκείνο, που περισσότερο μοιάζει για ακατόρθωτο είναι το πως αυτοί οι τόσο ταλαιπωρημένοι και κατάκοποι μαχητές με τις τόσες στερήσεις και μπόρες που είχαν περάσει, βρήσκαν κουράγιο και δύναμη και αντλούσαν καινούργιες δυνάμεις, που τους επέτρεπαν να συνεχίζουν να πολεμούν με ηρωισμό και αυταπάρνηση.

Να διατηρούν την ηθική τους αυτοκυριαρχία. Να δείχνουν αφάνταστη αντοχή κι ακούραστη επιμονή και πίστη στον αγώνα μας. Να είναι έτοιμοι να θυσιαστούν για να κρατήσουν τις θέσεις που τις κατείχαν άπαρτες.

Ο αντίπαλος διαρκώς ενισχύεται με καινούργιες δυνάμεις από τα μετόπισθεν. Η επιθετική του ενέργεια κλιμακώνεται σε βάθος. Επεκτείνεται, ενώ η πίεση που δεχόμασε από στιγμή σε στιγμή γίνεται ξανά πιο φοβερή. Στην πορεία υποχρεωθήκαμε να κάνουμε ορισμένες αλλαγές στη διάταξη.

Με δική μας εντολή γίνονται ορισμένες μικροσυμπτύξεις στα άκρα της αμυντικής μας διάταξης. Συγκεντρώνονται οι δυνάμεις μας γύρω από τις δύο δεσπόζουσες ράχες ετούτης της κορυφής. Σχηματίζουμε κυκλική γραμμή άμυνας. Αρχίζει να διεξάγεται ένας καινούργιος, σκληρός αμυντικός αγώνας. Ακριβώς αυτό το μικρό και βραχώδες συγκρότημα αποτέλεσε το κύριο προπύργιο της σημερινής αντίστασης μέχρι το τέλος της ημέρας.

Στο μεταξύ η περίσφιξη του εχθρικού μας κλοιού άρχισε να στενεύει. Κι σ' αυτές τις συνθήκες οι σαμποταριστές μας, όπως ήταν γαντζωμένοι στα βράχια, στα νεροφαγώματα, στις ξεχωριστές χαραδρούλες χτυπούν γερά το επιτιθέμενο πεζικό του αντιπάλου. Οι φαντάροι του τα βρίσκουν μπαστούνια, τους σταμάτησαν την προέλαση προς τα μπρος. Τους καθηλώνουν. Τους αναγκάζουν να περάσουν σε αμυντικό αγώνα.

Να περιοριστούν σε ανταλλαγή πυρών θέσεων, αλλά και να πεισθούν ότι εδώ δεν μπορούν πια να πάνε άλλο μπροστά. Το αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ακόμα μια φορά απόδειξε ότι το πεζικό του Κυβ. στρατού, παρά τη μεγάλη υπεροπλία, την τεράστια

αριθμητική υπεροχή του, δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα με έναν ολιγάριθμο αντάρτικο στρατό, χωρίς την ενίσχυση της αεροπορίας και των άλλων βαριών όπλων. Σ' αυτές τις συνθήκες ήταν πια αδύνατο να χρησιμοποιηθούν τα παραπάνω όπλα, κατά κύριο λόγο, γιατί η μετωπική αντιπαράθεση και απόσταση ανάμεσα στους δυο αντιπαρατιθέμενους στρατούς ήταν πολύ μικρή.

Φυσικά ο αντίπαλος δεν γνώριζε ότι σ' αυτές τις στιγμές τα πράγματα και σε μας όχι μονάχα δεν ήταν ρόδινα, αλλά και βρισκόμασταν σε πολύ χειρότερη κατάσταση. Μια και τα περισσότερα οπλοπολυβόλα μας έμειναν χωρίς πυρομαχικά. Πρώτος με προειδοποίησε γι' αυτό ο διμοιρίτης μας Αριστείδης Χατζούλης. Ωστόσο πιο χαρακτηριστική ήταν η παρακάτω περίπτωση. Εκεί στο πεδίο της μάχης καταφθάνει ο ομαδάρχης Βαλαώρας φανερά ερεθισμένος, ανήσυχος και απαιτητικός.

Και χωρίς καμιά άλλη κουβέντα μου λέει: «Συν. λοχαγέ, τα πυρομαχικά απ' τα οπλοπολυβόλα μας τελειώσαν. Δώστε μας σφαίρες. Χανόμαστε.

- Στο Λόχο μας εφεδρικές σφαίρες δεν υπάρχουν. Προσπαθείστε να τους κρατείσετε με τις χειροβομβίδες, με τα ατομικά όπλα, με τ' αυτόματα, όπως μπορείται.

- Χωρίς οπλοπολυβόλα αυτούς δεν τους κρατάς. 'Εφτασαν στα 100-150 μέτρα, οι χειροβομβίδες από καιρό έχουν εξαντληθεί.

- Καταλαβαίνω ότι είναι δύσκολα τα πράγματα. Εμείς σφαίρες δεν έχουμε.

- Κάντε το παν να κρατηθείτε μέχρι τον ερχομό της νύχτας.

- Το οπλοπυλοβόλο, τότε να το πετάξουμε; Γιατί να κουβαλάμε αυτό το παλιοσίδερο.

Στο μέτωπο συνεχίζει να παρατηρείται μια σχετική χαλάρωση της πολεμικής έντασης. Και να, βλέπουμε να εμφανίζεται στον ουρανό ένας «Γαλατάς». Είχε σαν σκοπό του να μας τρομοκρατήσει. Να μας εκφοβίσει και να καθηλώσει τα τμήματά μας. Και επίσης να μας περαπλανήσει για τις παραπέρα προθέσεις του επιτιθέμενου πεζικού. Είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει μια τέτοια περίπτωση που ένας αεροπόρος να ρισκάρει και να τολμάει να πετάει σε τέτοιο χαμηλό ύψος. Μάλιστα και σε μας τους ίδιους φαινόταν ότι σε κάποια στιγμή θα μπορούσε να χτυπήσει με την μύτη του σε κάποιο απ' τα δυο υψολότερα τσουγκάρια της γυμνής κορυφής. Ετσι και σε τέτοιο μικρό ύψος συνεχίζει να στριφογυρίζει πάνω απ' τη διάταξή μας. Το ισχυρό βούισμά του μας ξεκουφαίνει. Μας ζαλίζει το μυαλό. Και με το πέρασμά του σήκωνε δυνατό αέρα, που μας ανάγκαζε να κρατάμε με το χέρι το δίκωχο να μη μας το πάρει απ' το κεφάλι και το πετάξει

μακριά. Σε μια τέτοια στιγμή ακούγω το διμοιρίτη μας Ηρ. Τσεκούρα, καθώς ήταν εξοργισμένος απ' αυτή την προκλητική θρασύτητα του πιλότου, να καταργιέται την τύχη που αυτή τη φορά τα οπλοπολυβόλα μας βρέθηκαν χωρίς πυρομαχικά και να φωνάζει δυνατά:

«Αχ, ρε κερατά, τι να σου κάνω, έπρεπε να είχα μια ταινία σφαίρες και τότε θα τα λέγαμε για τα καλά». Αυτή η προκλητικότητα έκανε και εμάς με το σύνδεσμό μου Μάγκο Ζήση να μην αντέξουμε και σε μια στροφή εγώ με το τόμσον κι αυτός με το στάγιερ του βάζουμε από μια εύστοχη ριπή. Γνωρίζαμε πολύ καλά ότι με αυτή τη βολή με τα αυτόματα δε θα του προκαλούσαμε ζημιά. Απλώς, όλη αυτή η ενέργειά μας, ήταν ένα ξέσπασμα οργής, εκδίκησης και ηθικής ικανοποίησης. Και κάποιοι άλλοι από το Λόχο μας έβαλαν μερικές ριπές με τα αυτόματα εναντίον του αεροπειρατή. Φάνηκε όμως ότι αυτή η αντίδραση δεν τον άφησε αδιάφορο. Αυτός ήταν και ο λόγος που αναγκάστηκε να ανέβει πιο ψηλά. Και από εκεί να ρίχνει πότε πότε πάνω απ' τη διάταξή μας καπνογόνες χειροβομβίδες με αποτέλεσμα με το πέρασμα του χρόνου τα υψώματα που εμείς κρατούσαμε να σκεπαστούν με ένα σύννεφο καπνού. Αυτή η ενέργεια άρχισε να μας υποψιάζει, μήπως πίσω από αυτή κρύβεται κάποιο απρόοπτο πολεμικό τέχνασμα. Σε λίγο βλέπουμε το αεροπλάνο να ανεβαίνει αρκετά ψηλά στον ουρανό και στη συνέχεια να παίρνει στροφή για το αεροδρόμιο της Κοζάνης. Και μονάχα ύστερα απ' την απομάκρυνσή του αντιληφθήκαμε ότι το πεζικό του Κυβ. στρατού, που πριν από λίγο είχε άμεση επαφή μαζί μας είχε εγκαταλείψει τις θέσεις του. Το σύννεφο καπνού τους έδωσε τη δυνατότητα να υποχωρήσουν τελείως απαρατήρητα από μας.

Σε συγκέντρωση του Λόχου που ακολούθησε ανακοινώσαμε ότι πάμε προς συνάντηση με τα υπόλοιπα τμήματα της Ταξιαρχίας. Εκεί ειπώθηκαν παράπονα από ορισμένους μαχητές μας, με κύριο αίτημα να τους πάμε αμέσως σε κάποια πηγή για ν' απαλλαγούν απ' το μαρτύριο της τρομερής δίψας. Είχαν απόλυτα δίκιο. Μπήκαμε στο τρίτο εικοσιτετράωρο χωρίς πόσιμο νερό. Τα πάντα στεγνώσαν, λάρυγγας, στόμα, χείλια κλπ. Τους εξηγούμε ότι εδώ στα ξεροβούνια του Μπούρινο δεν υπάρχει πουθενά πηγή νερού. Ωστόσο αυτοί επιμένουν στο αίτημά τους. Δεν θέλουν να κάνουν πίσω. Με αποτέλεσμα η απαίτηση αυτή να παίρνει τη μορφή μιας διαμαρτυρίας, όπως: «Δεν αντέχουμε άλλο». «Δεν πάμε πουθενά αλλού». «Δεν σας ζητάμε ψωμί». «Νερό θέλουμε να πιούμε να χορτάσουμε». κλπ. Σ' αυτή την όχι καλή ατμόσφαιρα που κυριαρχούσε βγαίνει ο μαχητής μας Γιάννης Ευαγγέλου και ρίχνει λάδι στη φωτιά: «Εγώ προτείνω να πάμε ίσια από εδώ στο ποτάμι Αλιάκμονα. Εκεί μονάχα θα

μπορέσουμε να πιούμε και να χορτάσουμε νερό. «Αυτό το σύνθημα άναψε τα αίματα ακόμα πιο πολύ. Η πρόταση αυτή ήταν μη πραγματοποιήσιμη. Πρώτα απόλα, γιατί το ποτάμι απείχε από εδώ πάνω από 8 χμ., αλλά και γιατί αυτός ο τομέας ήταν περιοχή που στρατοκρατούνταν απ' τον αντίπαλο. Αυτή την πρόταση του συναγωνιστή τη βλέπουμε σαν μια απελπισμένη προσπάθεια να βγούμε από την απόγνωση. Με επίμονες προσπάθειες που γίνονται απ' τις διοικήσεις, αλλά και από κοινού με τους πιο τολμηρούς μαχητές έγινε τελικά δυνατό να ξεπεραστεί αυτή η ένταση.

Πέφτουμε πάνω σε στημένο ναρκοπέδιο

Ο ήλιος πλησίαζε ν' ακουμπήσει στο δυτικό ορίζοντα του βουνού της Κοτύλης, όταν η φάλαγγα ξεκίνησε. Η πορεία γίνεται από ένα μοναδικό μικρό μονοπάτι που υπήρχε σε τούτο το ανηφορικό γυμνό αντέρεισμα.

Οι μαχητές μας κινούνται ένας πίσω απ' τον άλλον δρασκελώντας από πατησιά σε πατησιά, που σάμπως χωμάτινα σκαλοπάτια είχαν διαμορφωθεί σε τούτο το στενό δρομάκι. Φτάνοντας σε κάποιο σημείο και εκεί που ο Θωμάς Δαλαμάγκας, αυτός ο προσεκτικός διοικητής μας ετοιμαζόταν να σηκώσει το ένα πόδι και να δρασκελίσει, εντοπίζει έγκαιρα ότι στην επόμενη πατησιά - σκαλοπάτι ήταν τοποθετημένη νάρκη προσωπικού. Κι αμέσως αντηχεί μια δυνατή προειδοποιητική φωνή: «ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΑΜΑΤΕΙΣΤΕ! ΜΠΡΟΣΤΑ ΝΑΡΚΕΣ!»

Η φάλαγγα αμέσως κοκκάλωσε στον τόπο. Ετρεξα προσωπικά επί τόπου. Είδα με τα ίδια τα μάτια μου πως ένα μέρος του ξύλινου κορμού αυτής της νάρκης ήταν εκτεθειμένο στην επιφάνεια. Και ήταν επόμενο για μας τους σαμποταριστές να τη γνωρίσουμε αμέσως. 'Οτι είχαμε να κάνουμε με νάρκη προσωπικού τύπου Σουμάϊν. 'Ηταν από αυτές που συναρμολογούνταν στα δικά μας συνεργεία του ΔΣΕ, που λειτουργούσαν στην Οξυά Πρέσπας. Και εννοείται αυτή η νάρκη ήταν εδώ τοποθετημένη από κάποιο αντάρτικο τμήμα.

Συνήθως οι νάρκες προσωπικού δεν τοποθετούνταν σε μεγάλο βάθος μέσα στη γη, ενώ το πάνω μέρος τη σκεπαζόταν προσεκτικά με ένα μικρό στρώμα από χώμα. Με τις καιρικές αλλαγές και το πέρασμα του χρόνου (αέρηδες, βροχές κλπ.) λιγόστευε, αφαιρούνταν ή ξεπλένονταν αυτό το λεπτό χωμάτινο σκέπασμα. Κι έτσι κάποιο σημείο της νάρκης να αποκαλύπτεται. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ήταν πολύ εύκολο για ένα σαμποταριστή να τις αφοπλίζει και να τις

εξουδετερώνει. Από μια προσεκτική και παραπέρα έρευνα που κάναμε εντοπίσαμε παρόμοιες νάρκες και στα επόμενα σκαλοπάτια - πατημασιές σ' αυτό το μονοπάτι, που σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι είχαμε πέσει πάνω σε στημένο ναρκοπέδιο. Ευτυχώς, που ήταν ακόμα μέρα. Εάν τύχαινε και περνούσαμε νύχτα θα γινόταν πραγματικό μακελειό. Παρακάμπτουμε αυτό το υποχρεωτικό μονοπατάκι και η φάλαγγα κινείται απ' την παράπλευρη πλαγιά χωρίς να υπάρχει καν δρόμος. Ταυτόχρονα, για κάθε ενδεχόμενο προειδοποιήθηκαν οι μαχητές μας τα επόμενα πατήματα να μη τα κάνουν σε επιφάνεια με χώμα, αλλά σε έδαφος με φυτρωμένα χόρτα και πέτρινα αντικείμενα.

Μπροστά σε μια απρόσμενη και εκπληκτική απογοήτευση που μας έριξε σε κατάσταση ψυχολογικής απόγνωσης

'Αρχισε να σουρουπώνει. Αν κι αποκαμωμένοι απ' τις τελευταίες συνεχείς, κουραστικές ολονύχτιες πορείες και μάχες, δεν πάψαμε να νιώθουμε μέσα μας ικανοποίηση για την εκπλήρωση του σημερινού μας καθήκοντος ύστερα από την επιτυχή έκβαση αυτής της τόσο σκληρής κι άνισης μάχης. Προχωράμε προς τα υποτιθέμενα μέρη ύπαρξης των υπόλοιπων τμημάτων της Ταξιαρχίας με την σκέψη πως το συντομότερο θα συναντηθούμε και όλοι μαζί να ελιχθούμε την νύχτα προς κάποια άλλη περιοχή.

Δυστυχώς, όμως, άλλα ελπίζαμε, αλλιώς τα θέλαμε και τα υπολογίζαμε και τελείως διαφορετικά κι ανάποδα τα βρήκαμε μπροστά μας τα πράγματα. Για αρκετή ώρα μέσα στη νύχτα συνεχίζουμε να βαδίζουμε σε τούτα τα ξεροβούνια του Μπούρινου, ερευνώντας και ψάχνοντας και τελικά πουθενά δε συναντάμε τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Τα ερωτήματα που στέκονται μπροστά μας και απαιτούσαν απάντηση ήταν πολλά. 'Οπως: Τι έγινε, που πήγε, και πού θα βρούμε την Ταξιαρχία; Κι ακόμα τι θα γίνει πιό πέρα με μας, όπως βρεθήκαμε ξεκομμένοι σε μια τελείως άγνωστη για μας περιοχή κλπ. Κανένας μας δεν ήταν σε θέση να δώσει απάντηση και εξήγηση σ' αυτά. Αυτή η τόσο ασαφής για μας κατάσταση μας προβληματίζει και μας ανησυχεί όλους στα σοβαρά. Κι ακριβώς σε τέτοιες δύσκολες στιγμές προβληματισμού και αγωνίας, που η σκέψη μας είναι βαθιά προσηλωμένη στο τι μέλλει γενέσθαι, τυχαία συναντάμε στη πορεία τρεις ξεκομμένους αντάρτες από άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας μας και προς μεγάλη μας έκπληξη μας πληροφορούν: «Μην ψάχνετε. Δεν πρόκειται πουθενά να βρείτε την

Ταξιαρχία. Αυτή ακόμα απ' τις απογευματινές ώρες ελίχθηκε προς τα Χάσια».

Αυτή η τόσο απρόσμενη και τόσο εξαιρετικά δυσάρεστη είδηση μας έκοψε τα ήπατα. Μας φάνηκε σαν να πέσαμε από τα σύννεφα. Δεχτήκαμε ένα ιδιαίτερο ηθικό και ψυχολογικό πλήγμα μια και θεωρήσαμε ότι η διοίκηση μας εγκατέλειψε και έφυγε χωρίς να μας ειδοποιήσει. Βρεθήκαμε σε βαθιά απόγνωση. Ταυτόχρονα, απ' την άλλη μεριά, μας φαινόταν πολύ απίθανα και τελείως απίστευτα αυτά που ακούσαμε, γιατί δεν μπορούσαμε να διανοηθούμε και να φανταστούμε ότι οι παραπάνω διοικητές μας Βρατσάνος, Ιωσηφίδης θα μπορούσαν να μας εγκαταλείψουν. Μια τέτοια σκέψη δεν χωρούσε στο μυαλό μας. Και πράγματι, όπως μάθαμε αργότερα τέτοιο πράγμα δεν είχε συμβεί. Οι παραπάνω διοικητές πριν ακόμα πάρουν την απόφαση να ελιχθούν έστειλαν κατά σειρά δυό συνδέσμους να μας ειδοποιήσουν. Όμως κανένας από αυτούς δεν έφτασε μέχρι εμάς. Χάθηκαν εκεί μέσα στη θύελλα της σκληρής μάχης χωρίς καν να μαθευτεί ποιά ήταν η τύχη τους: τραυματίστηκαν, σκοτώθηκαν, παραδόθηκαν, αιχμαλωτίστηκαν κλπ. Εμείς όμως που δεν γνωρίζαμε απολύτως τίποτε για αυτές τις ενέργειες της διοίκησης, συνεχίζουμε να νιώθουμε μεγάλη πίκρα, αλλά και να διατηρούμε μέσα μας αυτή την τόσο δυσάρεστη εντύπωση που είχαμε σχηματίσει. Μα και είχαμε ακόμα στο νου μας με την πρώτη ευκαιρία να ζητήσουμε εξηγήσεις για το πως αυτό συνέβη.

Συνοπτικά η σημερινή μάχη εξελίχθηκε ως εξής στο ΒΑ τομέα της διάταξης του μετώπου. Σ' αυτόν τον τομέα βρισκόταν το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων της Ταξιαρχίας μας, ανάμεσά τους οι διοικήσεις των ταγμάτων, της Ταξιαρχίας, το προσωπικό των βοηθητικών υπηρεσιών, μεταγωγικά κλπ., εκτός του δικού μας Λόχου, που όπως αναφέραμε πιό πάνω είχε διάταξη στο Β τομέα. Και σ' αυτόν τον τομέα με τις κύριες δυνάμεις της Ταξιαρχίας απ' τις πρωϊνές ώρες οι θέσεις των τμημάτων άρχισαν να δέχονται ισχυρά χτυπήματα απ' τις επανειλημμένες αεροπορικές επιδρομές. Να μυδραλλιοβολούνται. Να βομβαρδίζονται. Να ρίχνονται πάνω τους βαρέλια με βενζίνη με αποτέλεσμα σε διάφορα σημεία του εδάφους να προκαλούνται φωτιές, που στην πορεία να μεταβάλλονται σε πυρκαγιές που αγκάλιαζαν όλο και περισσότερη εδαφική έκταση. Η έλειψη σημαντικής κάλυψης του εδάφους από δέντρα επέτρεψε στους αεροπόρους να εντοπίσουν τον καταυλισμό με τις διοικήσεις, τα μεταγωγικά και ανθρώπινες κινήσεις. Ακριβώς αυτό το σημείο δέχεται πολύ καυτό σίδερο που ρίχνεται απ' την αεροπορία και τα βαριά όπλα του αντιπάλου. Προς αυτή την κατεύθυνση ακολούθησε

στη συνέχεια γενική επιθετική ενέργεια με πολλές και ισχυρές δυνάμεις του εχθρικού πεζικού. Σε όλο αυτό τον τομέα μαίνεται παντού σκληρή άνιση μάχη. Τα τμήματα πιέζονται ασφυκτικά. Οι σαμποταριστές μας προτάσσουν σθεναρή πείσμονη αντίσταση ενάντια στις υπέρτερες δυνάμεις των επιτιθέμενων. Πλησίαζε το μεσημέρι, όταν η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση επιχειρεί να δημιουργήσει κλοιό σ' αυτά τα τμήματά μας με πλάγιες κυκλωτικές κινήσεις. Και τελικά πετυχαίνει σε ένα σημείο στον δεξιό τομέα να δημιουργήσει ρήγμα στην διάταξη των δυνάμεών μας. Να διεισδύσει και να βγει στα μετόπισθεν, διασπάζοντας τη γενική συνοχή της διάταξης. Έγινε πια ολοφάνερο ότι η κατάσταση στο ΒΑ τομέα είχε επιδεινωθεί και χειροτερέψει σε αφάνταστο βαθμο. Ενώ τα περιθώρια για συνέχιση αμυντικού αγώνα σε τούτες τις γυμνές πλαγιές του Μπούρινου είχαν στενέψει στο έπακρο. Σ' αυτές τις συνθήκες και μπροστά στον άμεσο κίνδυνο να περικυκλωθούν τα τμήματα, η διοίκηση δίνει εντολή να αρχίσει η σταδιακή σύμπτυξη προς τα πίσω πριν ακόμα να είναι αργά. Οι διοικητές κάνουν ό,τι μπορούν. Προσπαθούν η υποχώρηση να γίνεται όσο το δυνατό οργανωμένα. Και πράγματι, παρά τις τόσο αντίξοες συνθήκες πέτυχαν να πάρουν μαζί τους και 2-3 μουλάρια φορτωμένα με τα πιό απαραίτητα εφόδια κατά κύριο λόγο με πυρομαχικά. Μερικά μεταγωγικά σκοτώθηκαν απ' τους βομβαρδισμούς, μυδραλλιοβολισμούς και άλλα εγκαταλείφθηκαν. Σ' αυτή τη μάχη υπήρχαν νεκροί, τραυματίες, αιχμάλωτοι, λιποτάκτες. Δεν είμαστε σε θέση να παραθέσουμε συγκεκριμένα στοιχεία από αυτή τη μάχη. Το μοναδικό που μπορώ να επιβεβαιώσω είναι ότι σ' αυτή τη μάχη χάθηκαν οι Πολιτικοί Επίτροποι Βλάσης και Ρήγας. Η πιό πιθανή εκδοχή ήταν ότι και οι δυό τους λιποτάχτησαν και λιγότερο να αιχμαλωτίσθηκαν.

Μετά τις πληροφορίες που μας έδωσαν οι πρώτοι ξεκομμένοι αντάρτες, που συναντήσαμε μέσα σε τούτο το σκοτάδι ότι η Ταξιαρχία ελίχθηκε προς Χάσια, σταμάτησε πια κάθε παραπέρα προσπάθειά μας για την ανεύρεσή της στο Μπούρινο.

Στη σύντομη στάση που κάναμε σ' αυτό το σημείο ήρθαν και συνδέθηκαν μαζί μας ακόμα μερικοί ξεκομμένοι αντάρτες απ' τ' άλλα τμήματα της Ταξιαρχίας: ελεύθεροι σκοπευτές, πολιτικοί επίτροποι της περιοχής Κοζάνης κλπ. Ανάμεσά τους γνώρισα έναν μαχητή ποντιακής καταγωγής απ' τα χωριά της Φλώρινας. Το μικρό του όνομα Γιώργος. Προέρχονταν απ' το λόχο του Γ. Κωνσταντινίδη και ήταν κοντοχωριανός του διοικητή αυτού του λόχου. Είχε ξεκοπεί κι αυτός στη διάρκεια της αναμπουμπούλας σε εκείνη την αναγκαστική

υποχώρηση. Και παρόλες τις δυσκολίες, που συνάντησε στην πορεία, συνέχιζε να κουβαλάει μαζί του όχι μονάχα τον οπλισμό του αλλά και ένα πάντζερ. Ήταν ένα λαμπρό παράδειγμα απεριόριστης πίστης, επιμονής και συνεπέστατης αγωνιστικής στάσης μαχητή του ΔΣΕ. Η γενναία συμπεριφορά του μου προκάλεσε μεγάλη εντύπωση που χαράκτηκε στη μνήμη μου. Εντυπωσιακή ήταν επίσης η απάντηση που μου έδωσε, όταν τον ρώτησα: «Μπράβο Γιώργο, που σε βλέπω να συνεχίζεις να κουβαλάς το πάντζερ...». «Το κουβαλάω, μου λέει, απ' το Βίτσι και θα το ρίξω την κατάλληλη στιγμή να κάψω πολλούς μπουράνταδες μαζί». Με κατασυγκίνησε το θάρρος, η λεβεντιά και η αισιοδοξία αυτού του απλού μαχητή. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε ακόμα μια παρόμοια εξαίρετη μαχητική πράξη ανδρείας αυτού του τολμηρού αγωνιστή.

Μπροστά μας ορθώνονται καινούργιες ανυπέρβλητες δυσκολίες και αξεπέραστα εμπόδια

Όλοι μας, διοικητές και μαχητές του τμήματός μας συνειδητοποιήσαμε βαθιά μέσα μας ότι ο Λόχος μας αυτή τη βραδιά είχε βρεθεί μπροστά σε μια εξαιρετικά πολύπλοκη, ασαφή και αρκετά κρίσιμη κατάσταση. Αλλά και αντιληφθήκαμε για τα καλά την έκταση του κινδύνου που μας απειλούσε σε περίπτωση παραπέρα παραμονής μας στο χώρο του βουνού Μπούρινου. Επίσης και την ανάγκη να βρεθεί το γρηγορότερο τρόπος για την απομάκρυνσή μας από αυτή την περικυκλωμένη περιοχή από εχθρικές δυνάμεις. Μα και κατανοήσαμε ότι αυτή τη στιγμή δεν υπήρχε κάποια άλλη εναλλακτική λύση για διέξοδο από την προτεραιότητα της μοναδικής σωστής επιλογής που είχαμε κάνει. Κατανοούσαμε ακόμα ότι η εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος δεν ήταν εύκολη υπόθεση, μια και μπροστά μας ορθώνονταν ένας τεράστιος ορεινός όγκος με αξεπέραστα εμπόδια και ανυπέρβλητες δυσκολίες. Ωστόσο διέξοδος έπρεπε να βρεθεί, παρά το κόστος των θυσιών που θα είχαμε. Γι' αυτό και όλοι μας είπαμε το «ναι!» σε μια άμεση πραγματοποίηση ελιγμού. Και σίγουρα μια τέτοια προσπάθεια θα ξεκινούσε, αφού θα γινόταν και η ανάλογη προετοιμασία. Ανάμεσα στα ζητήματα που έπρεπε να εξεταστούν με ιδιαίτερη προσοχή και να δοθούν σωστές απαντήσεις ήταν; 1. Πού θα πάμε; 2. Ποιό θα είναι το επόμενο σημείο κάλυψης; 3. Ποιός θα μας οδηγούσε σ' αυτό; 4. Ποιό θα ήταν το δρομολόγιο που θα ακολουθούσαμε; 5. Θα ήταν άραγε δυνατό οι κατάκοποι, εξαντλημένοι, πεινασμένοι και διψασμένοι μαχητές μας να αντέξουν και να

τα βγάλουν πέρα σε μια τέτοια καινούργια κουραστική πορεία;

Όπως είχε διαμορφωθεί η κατάσταση στο Μπούρινο και με τις συνθήκες, που επικρατούσαν ήταν πιά ολοφάνερο ότι τίποτε δεν μας ευνοούσε να προχωρήσουμε σ' αυτό το τόσο αναγκαίο εγχείρημα του ελιγμού μας για να περάσουμε σε κάποιον άλλο, ελεύθερο και ασφαλή χώρο.

Ήταν η πρώτη φορά που πάτησε το πόδι μου στο Μπούρινο. Ήμουν κυριολεκτικά ξένος ανάμεσα σε ξένα κι ολότελα άγνωστα μέρη. Αυτή τη βραδιά μέσα στο σκοτάδι και σε παρόμοιες συνθήκες με το Λόχο μου ξεκομμένο απ' τις παραπάνω διοικήσεις, ψάχνοντας με την ελπίδα να βρεθεί κάτι το καλύτερο σταματούμε σε ένα σημείο, που το μοναδικό που γνώριζα ήταν ότι βρίσκομαι σε κάποια πλαγιά αυτού του ορεινού όγκου. Χωρίς να γνωρίζω απολύτως τίποτα για τα παραπέρα γεωγραφικά μέρη που περιβάλλουν το Μπούρινο. Αλλά κι ακόμα να είμαι τελείως απληροφόρητος και ακατατόπιστος για τα σημεία ύπαρξης σ' αυτούς τους τόπους εχθρικής διάταξης. Τα πάντα γύρω, μπροστά, πίσω μας, τόσο στο άμεσο περιβάλλον όσο και στην ευρύτερη περιοχή να παρουσιάζουν μια ασαφή, συγκεχυμένη και χαώδη εικόνα με τις πιό απαισιόδοξες προοπτικές.

Η προσοχή μας στρέφεται στο να βρεθεί ντόπιος άνθρωπος ή κάποιος γνώστης αυτής της περιοχής που θα μας βοηθούσε να προσανατολιστούμε. Να μας υποδείξει πώς θα βγούμε έξω απ' την περικυκλωμένη περιοχή, επίσης και προς τα που θα μπορούσαμε να ελιχθούμε σε κάποιον άλλο ελεύθερο χώρο. Την τεράστια σημασία και τον ρόλο του τοπικού συνδέσμου σε παρόμοιες περιστάσεις μπορούν να τα νιώσουν και να το καταλάβουν σε όλο το βάθος του μονάχα εκείνοι οι διοικητές που βρέθηκαν σε ανάλογες αδιέξοδες καταστάσεις.

Στάθηκε όμως αδύνατο να βρεθεί ανάμεσά μας άνθρωπος, που να είναι γνώστης αυτής της περιοχής. Αυτό το γεγονός μας φέρνει σε δύσκολη θέση και περιπλέκει κατά πολύ και επιδεινώνει την κατάστασή μας. Όταν μαζί με τον ΠΕ Γ. Τσιτσώκα και τους διμοιρίτες του Λόχου ρωτήσαμε τους πάντες στην προσπάθειά μας να βρούμε άνθρωπο, που να ξέρει αυτή την περιοχή αγνοήσαμε ότι ανάμεσά μας ήταν και τρεις ξεκομμένοι αντάρτες, που προσκολλήθηκαν αυτή τη βραδιά μαζί μας, οι οποίοι γνώριζαν άριστα τα κατατόπια αυτής της περιοχής. Ωστόσο το πιό απαράδεκτο, παράξενο, αχαρακτήριστο και παράλογο ήταν ότι, ενώ και οι τρεις αυτοί συναγωνιστές μας απ' τη μια μεριά έβλεπαν με τα ίδια τα μάτια τους την αγωνία που είχαμε και τις τόσο επίμονες προσπάθειες που κάναμε. Ενώ άκουσαν με τα ίδια τ' αυτιά τους τις επανειλημμένες

αυτούς τους «συναγωνιστές» μας. Ήταν όλοι τους κιοτήδες και το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν να κοιτάζουν να φυλάγουν το τομάρι τους. Και πάνω εκεί μου ήρθε στο μυαλό να επιβληθώ. Να τους πιέσω. Και αμέσως προτείνω την κάννη του αυτόματου ίσια κατά πάνω τους. Και μου απάντησαν: «Σκότωσέ μας, εμείς δεν πάμε πουθενά». Απάντηση ρητή, ξεκάθαρη. Εκεί ο διμοιρίτης μας Αρ. Χατζούλης, μπροστά σε έναν τέτοιο αηδιαστικό βαθμό συμπεριφοράς, οργισμένος τους βρίζει. Τους αποκαλεί προδότες και φεύγει. Ενώ ο Ηρ. Τσεκούρας κι αυτός καταγανακτισμένος προτείνει να τους δέσουμε. Να τους πάρουμε μαζί μας όπου πάμε, βάζοντάς τους μπροστά στην εμπροσθοφυλακή. Σε παρόμοιες κρίσιμες καταστάσεις ένας στρατιωτικός διοικητής που φέρνει την ευθύνη για την τύχη του τμήματος και με βάση αυτή την υποχρέωση, μπορεί να καταφύγει ακόμα και σε πιό ακραίες επιλογές. Εάν τώρα αυτή η τόσο αχαρακτήριστη συμπεριφορά των Π. Επιτρόπων έφτανε στ' αυτιά του Β. Μπαρτζιώτα ή του Δ. Βλαντά στα σίγουρα θα εξασφάλιζαν για πάντα τη θέση του ακροβολιστή στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Έτσι, από αυτή τη στιγμή τα πάντα μπροστά μας παρουσιάζονται μαύρα και άραχλα.

Αποφασίζουμε να πάμε μπροστά έστω και στα τυφλά κι ας γίνει ό,τι θέλει

Σε μια σύντομη σύσκεψη σε επίπεδο Λόχου, που ακολούθησε, ανταλλάξαμε γνώμες τι θα κάνουμε πιό πέρα. Η απουσία ντόπιου σύνδεσμου, μας δυσκόλεψε πάρα πολύ να καταλήξουμε σε κάποια απόφαση. Δεν ήταν μονάχα αυτό που ιδιαίτερα μας εμπόδιζε, ήταν και οι πληροφορίες που πριν από λίγο μας έδωσαν οι Π Επίτροποι, που επιβεβαίωναν ότι στα ριζά του Μπούρινου υπάρχουν παντού στημένες εχθρικές ενέδρες. Και ξαφνικά μια τολμηρή πρόταση που έκανε ο διμοιρίτης μας Αρ. Χατζούλης μας βρίσκει σύμφωνους όλους και βάζει τέρμα στις σπαζοκεφαλιές μας. Ήταν η ακόλουθη: «Προτείνω να κινηθούμε με προσανατολισμό προς Βένζια. Εγώ θα πηγαίνω μπροστά. Μόλις βγούμε απ' τον Μπούρινο, θα μπούμε σε δασωμένη περιοχή. Θα περάσουμε τον Αλιάκμονα και βαδίζοντας πιό πέρα θα σταματήσουμε, όπου φέξει η μέρα. Θεωρώ το πιό πιθανό σημείο ύπαρξης εχθρικής ενέδρας θα βρίσκεται στο πέρασμά μας απ' τα ριζά του βουνού. Εννοείται ότι σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει να είμαστε πανέτοιμοι να την ανατρέψουμε και να πάμε στη συνέχεια μπροστά.»

Όλη η προετοιμασία και ο σχεδιασμός του ελιγμού που ακολούθησε γίνεται, παίρνοντας σαν δεδομένη την εκδοχή ότι στην πορεία θα συναντούσαμε εχθρική ενέδρα. Και με βάση αυτή τη σκέψη, καθορίστηκε το τμήμα και ο διοικητής, που θα κινούνταν μπροστά στην εμπροσθοφυλακή, επίσης ο τρόπος αντιμετώπισης πιθανής εχθρικής ενέδρας κλπ.

Ήταν όμως πασίδηλο ότι οι μαχητές του τμήματός μας θα ξεκινούσαν και αυτή τη φορά για μια καινούργια πορεία κουρασμένοι με εξαντλημένους ανθρώπινους οργανισμούς. Κι ακόμα τραβούσαν να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη εχθρική ενέδρα από πάρα πολύ μειονεκτική θέση, μια και τα περισσότερα οπλοπολυβόλα του Λόχου μας είχαν μείνει χωρίς σφαίρες. Είχαμε λίγες χειροβομβίδες και δεν είχαμε κανένα απολύτως πάντζερ. Και πάνω δω θυμηθήκαμε τον ξεκομμένο Γιώργο με το πάντζερ. Τον φωνάξαμε, τον παρακαλέσαμε να μας το παραχωρήσει με σκοπό να το δώσουμε σε μαχητή μας που αυτή την βραδιά θα κινούνταν στην εμπροσθοφυλακή. Αυτός προτίμησε να πάει ο ίδιος μπροστά στην εμπροσθοφυλακή παρά να παραδώσει σε άλλα χέρια το πάντζερ που κουβαλούσε απ' το Βίτσι. «Θα πάω μόνος μου μπροστά, είπε, και όταν χρειαστεί θα το ρίξω καλύτερα από κάθε άλλον». Συγχάρηκα θερμά ακόμα μια φορά αυτόν το λεβέντη Πόντιο αγωνιστή. Πολύ ενδιαφέρουσα εικόνα παρουσίαζε ο καταυλισμός μας αυτή τη στιγμή. Οι περισσότεροι μαχητές μας είχαν αποκοιμηθεί. Ήταν ένας βαθύς ύπνος, κανονικός λήθαργος. Και μονάχα ο θόρυβος απ' τις δυνατές ανάσες, τα σφυρίγματα, τα ροχαλίσματα μαρτυρούσαν ότι εδώ κοιμούνται άνθρωποι.

Σε συγκέντρωση του Λόχου που ακολούθησε είπαμε ανοιχτά στους μαχητές όλη την αλήθεια για την τόσο δύσκολη θέση που βρέθηκε το τμήμα μας. Επίσης τους ανακοινώσαμε την απόφαση που πήραμε και δεν παραλείψαμε να τους πούμε ότι δεν αποκλείεται στην πορεία να συναντήσουμε εχθρική ενέδρα. Και τους εξηγήσαμε ακόμα ότι το τμήμα μας, που αυτή την βραδιά θα κινείται στην εμπροσθοφυλακή, έχει προετοιμαστεί με τέτοιον τρόπο που σε περίπτωση συναντήσει στην πορεία εχθρική ενέδρα πάση θυσία θα πρέπει να την ανατρέψει και να ανοίξει το δρόμο να βγούμε έξω απ' την περικυκλωμένη περιοχή. Και ότι θα πρέπει να γνωρίζουμε όλοι μας ότι σε μια τέτοια περίπτωση δεν μπορεί να υπάρξει καμιά σκέψη για πίσω. Η επιλογή προς τα πίσω θα σήμαινε σκόρπισμα, αυτοκαταστροφή κλπ. Τους ανακοινώσαμε ακόμα ότι αυτή τη φορά θα βρίσκομαι ο ίδιος μαζί με τον σύνδεσμό μου και το διμοιρίτη Αρ. Χατζούλη στην εμπροσθοφυλακή. Ζητήσαμε απ' τους μαχητές μας να

κάνουν ξανά γενναίο κουράγιο, βάζοντας όλες τις δυνάμεις τους να υπάρχει συνοχή στην φάλαγγα. Οι πιό γεροί να βοηθούν τους αδύνατους για να μην υπάρχουν βραδυπορούντες κλπ. Απ' την αρκετή πολεμική πείρα που διέθετα, είχα πειστεί να θεωρώ πάντα αναγκαίο πριν απ' την κάθε αποστολή να κάνω πλήρη ενημέρωση. Να μην κρύβω τις τρομερές δυσκολίες που θα μπορούσαν να προκύψουν. Φάνηκε κι αυτή τη φορά ότι βρήκαμε κατανόηση από τους αντάρτες, δεν ακούστηκε κάποιος αντίλογος. Αυτό επιβεβαίωνε το υψηλό φρόνημα των σαμποταριστών μας. 'Εβαλα όλα τα δυνατά μου να τους πείσω να νιώσουν βαθιά το χρέος τους και να βρουν μέσα τους καινούργια δύναμη και θέληση για να μπορέσουμε κι αυτή τη βραδιά να τα βγάλουμε πέρα παλικαρίσια.

Είναι αστροφεγγιά χωρίς φεγγάρι. Πορευόμαστε προς τα κάτω από μια τελείως γυμνή πετρώδη πλαγιά. Δεν προλάβαμε να απομακρυνθούμε αρκετά μακριά και ξαφνικά μπροστά στο βάθος προς την κατεύθυνση που κινούμαστε ακούμε μερικές διακεκομμένες ριπές αυτομάτων. Καταλάβαμε ότι πρόκειται για στημένη εχθρική ενέδρα. Σταματάμε για λίγο. Γίνεται μια σύντομη ανταλλαγή γνωμών. Για πίσω δεν μπορούσε να γίνει λόγος. Τελικά αποφασίζουμε να πάμε μπροστά. Αλλάξαμε λίγο την κατεύθυνση και στρίψαμε αριστερότερα με σκοπό να παρακάμψουμε αυτό το επικίνδυνο σημείο. 'Οσο προχωρούσαμε πιό πέρα, η κλίση της πλαγιάς γίνεται πιό απότομη, που είχε σαν αποτέλεσμα όπως βαδίζαμε, χωρίς να το θέλουμε, να παρασέρνουμε πέτρες οι οποίες κυλούσαν στη συνέχεια μπροστά από μας προς τα κάτω και όταν σταματούσαν, δημιουργούσαν κρότο, στέλνοντας σινιάλο μακριά μπροστά ότι κινείται φάλαγγα. Σταματούμε για λίγο. Λέμε στους μαχητές μας να είναι πιό προσεκτικοί, ωστόσο αποδείχτηκε ότι λόγω της σκοτεινής νύχτας και της μεγάλης κλίσης της πλαγιάς ήταν αδύνατο να αποφευχθεί αυτό το φαινομενο. 'Οσο πλησιάζουμε προς τα ριζά του βουνού το έδαφος γίνεται πιό ομαλό. Από δω και πέρα η εμπροσθοφυλακή αναπτύσσεται, παίρνει διάταξη μάχης. Η κίνηση προς τα μπρος γίνεται με μικρούς ρυθμούς. Γίνεται προσπάθεια να κινούμαστε προσεκτικά χωρίς να προκαλούμε θόρυβο. Πανέτοιμοι όλοι μας με το χέρι στη σκανδάλη, μια και υποθέταμε ότι μπορεί να υπήρχε εχθρική ενέδρα για να μπούμε στη μάχη. Κάθε βήμα πιό πέρα γίνεται με κομμένη την ανάσα. Με την ψυχή στα δόντια περιμέναμε από στιγμή σε στιγμή ν' ακούσουμε το προστακτικό εχθρικό ΑΛΤ! 'Η να δεχτούμε χωρίς προειδοποίηση πυρά. Και μονάχα όταν περάσαμε μια λάκκα και μπήκαμε μέσα στο δάσος, άρχισε να λιγοστεύει η αγωνία μας. Νιώσαμε κάποια ανακούφιση. Αναπνεύσαμε ελεύθερα. Πιστέψαμε

ότι πηδήσαμε το χαντάκι. Αισθανθήκαμε ικανοποίηση. Όπως όμως θα δούμε πιό κάτω, αποδείχτηκε ότι πράγματι σ' αυτό το σημείο υπήρχε εχθρική ενέδρα και για άγνωστους για μας λόγους, το πιό πιθανό είναι ότι φοβήθηκαν, μας άφησαν να περάσουμε χωρίς να ανοίξουν πυρά. Έτσι, σε συνθήκες νύχτας, μέσα στο δάσος κι απλώς με προσανατολισμό να κινούμαστε προς τα μπρος συνεχίζουμε την πορεία με την σκέψη να κάνουμε την οριστική στάση, όπου μας πάρει το φως της άλλης μέρας. Στόχος που στην ουσία ήταν ανέφικτος. Οι μαχητές μας όπως ήταν πολύ κουρασμένοι και καταπονημένοι, ήταν επόμενο στην πορεία όσο προχωρούσαμε πιο πέρα να απαιτούν να γίνονται πιό συχνά στάσεις. Οι δικές μας επανειλημμένες εκκλήσεις να κάνουν ακόμα κουράγιο και υπομονή με σκοπό να μπορέσουμε ν' απομακρυνθούμε όσο το δυνατό περισσότερο απ' την εντοπισμένη περιοχή, στάθηκαν ανήμπορες ν' αλλάξουν την κατάσταση. Μα και μόνοι μας διαπιστώναμε ότι πράγματι οι άνδρες του Λόχου μας είχαν αποκάμει σε τέτοιο βαθμό, που όλα έδειχναν ότι ήδη είχαν ξεπεράσει τα φυσιολογικά όρια της ανθρώπινης αντοχής. Έτσι αποφασίσαμε να σταματήσει η παραπέρα πορεία και να καταυλιστούμε, όπου βρεθήκαμε, σε ένα άγνωστο για όλους μας δασωμένο γουπατάκι. Και ακριβώς αυτή τη στιγμή, αρκετά μακριά πίσω μας απ' την κατεύθυνση, που είχαμε έρθει, ακούμε να πέφτουν πυρά. Συνέβη το εξής απρόοπτο περιστατικό. Ο μαχητής Γιάννης Χάϊνδας απ' το Λόχο του Κώστα Βαρβαρούση είχε προσκολλήσει προσωρινά αυτή τη βραδιά στο δικό μας Λόχο. Ήταν ο μοναδικός μαχητής της Ταξιαρχίας σαμποτέρ που κουβαλούσε όπλο με διόπτρα, σκοπευτικό στόχαστρο για ειδική σκόπευση. Αυτό και μόνο επιβεβαιώνει τη μεγάλη εμπιστοσύνη που είχε η διοίκηση στο πρόσωπο αυτού του γενναίου σαμποταριστή. Σε κάποια στάση στην πορεία, χωρίς να το καταλάβει ξέχασε τη διόπτρα. Μόλις αντιλήφθηκε σε λίγο αυτό το κακό δεδομένο, μόνος του αποφασίζει να γυρίσει πίσω να πάει να βρει και να πάρει τη διόπτρα. Ακολουθεί το ίδιο δρομολόγιο που ήρθαμε, χωρίς καν να υποψιάζεται ότι μπορεί μπροστά του να συναντήσει κάτι το ύποπτο. Όταν έφτασε στο ομαλό σημείο των ριζών που πριν από μια ώρα περίπου η φάλαγγα του Λόχου μας είχε διασχίσει ξαφνικά πέφτει πάνω σε εχθρική ενέδρα και από κοντινή απόσταση του προτείνουν να παραδοθεί. Στην προσπάθειά του να διαφύγει πέφτει από εχθρικά πυρά.

Ο Γιάννης Χάϊνδας, με το καϊδευτικό σε όλους όνομα Γιαννάκης, κατάγονταν απ' το χωριό Καρπερό Γρεβενών. Ήταν ένας τολμηρός κι ανδρείος νεολαίος με πολλή αξιόλογη πολεμική δράση στο παρελθόν, είχε διατελέσει για πολύν καιρό σύνδεσμος σε έναν απ'

τους πιό καταξιωμένους λαογέννητους διοικητές των σαμποταριστικών σχηματισμών του ΔΣΕ, του Γιάννη Σίμου με το ψευδώνυμο Πλάτανος. (Βλέπε ΤΕΤΑΡΤΟ ΤΟΜΟ του βιβλίου μου «Ημερολόγιο ενός Αντάρτη», που στη σελίδα 158 γίνεται μια μικρή αναφορά σ' αυτό το λεβέντη σαμποταριστή).

17 Ιούνη, 1949. Σε ένα καλά δασωμένο γούπατο και με πολλή περιορισμένη ορατότητα μας βρίσκει ο ερχομός της ημέρας. Το μοναδικό που βλέπαμε πάνω μας ήταν ένα μικρό κομμάτι του ουρανού και τίποτε άλλο πιό πέρα. Και μονάχα, όταν είδαμε τον ήλιο να ανατέλει στις γυμνές κορφές του Μπούρινου, μας δόθηκε η δυνατότητα να προσανατολιστούμε κάπως και να καταλάβουμε ότι βρισκόμαστε δυτικά από αυτό το βουνό. 'Ολοι οι άνδρες του Λόχου μας συνέχιζαν να κοιμούνται ένα βαθύ ύπνο εκεί όπου και όπως είχε αρχικά ξαπλώσει ο καθένας. Εκτός από τη διοίκηση και τους παρατηρητές δεν υπήρχε άλλη ξύπνια ψυχή στον καταυλισμό. Ακόμα απ' τις αρχές της ημέρας άρχισαν οι έντονες αναγνωριστικές δραστηριότητες της εχθρικής αεροπορίας. Ανιχνεύει, ερευνά προσεκτικά κι ασταμάτητα όλη την ευρύτερη περιοχή. Ψάχνει να μας ανακαλύψει. Να μας βρει. 'Εγινε αντιληπτό ότι σήμερα η αναγνωριστική αεροπορία έδινε ιδιαίτερη προσοχή προς το νότο, προς τα Βέντζια - Κνίδη - Πυλορού κλπ. Στη διάρκεια της ημέρας ακριβώς τα δάση αυτής της κατεύθυνσης δέχτηκαν επιλεκτικούς αεροπορικούς μυδραλλιοβολισμούς. Μα και προς αυτή την κατεύθυνση είδαμε να κινείται πριν το μεσημέρι ένα τμήμα στρατού παίρνοντας παγανιά το δάσος, ανιχνεύοντας τα μέρη. Αυτή η κίνησή τους μας ανησυχεί ιδιαίτερα. Δεν θέλαμε σ' αυτές τις συνθήκες σε καμιά περίπτωση να εμπλακούμε σε πολεμική αντιπαράθεση με τον αντίπαλο. Αγωνιούμε. Υποχρεωθήκαμε για κάθε ενδεχόμενο να σηκώσουμε το τμήμα και να πάρει διάταξη μάχης. Ευτυχώς που το τμήμα αυτό του αντιπάλου άλλαξε πορεία. 'Εστριψε αριστερότερα προς την κατεύθυνση του Κνίδη, παρακάμπτοντας τον καταυλισμό μας. Βρεθήκαμε τυχεροί, μια και το μέρος που τυχαία αυτή τη βραδιά κάναμε λούφα βρέθηκε, εκτός προσοχής του αντιπάλου. Ωστόσο συνεχίζουμε να ανησυχούμε. Να αγωνιούμε, περιμένοντας τον ερχομό της νύχτας. 'Εγινε τελικά δυνατό να εντοπίσουμε ότι το μέρος που βρισκόμαστε ήταν ανάμεσα στα χωριά 'Εξαρχος και Λαγκαδάκια. Αποφασίσαμε αυτή τη βραδιά να ελιχθούμε προς Αμυγδαλιές - Ροδιά - Νιτρούζι. Μια δασωμένη ρεματιά μας επιτρέπει να ξεκινήσουμε καλυμμένα πριν ακόμα βασιλέψει ο ήλιος. Βαδίζοντας στο κατήφορο μέσα στη ρεματιά συναντούμε νερό. Αυτό μας φάνηκε κυριολεκτικά σαν δώρο του θεού, που λέει ο λαός μας. Και ήταν επόμενο να ριχτούμε με τα

μούτρα αμέσως πάνω στις γούρνες της ρεματιάς και να πίνουμε νερό. Να μην χορταίνουμε. Κυριολεκτικά να φουσκώνουμε και να μη θέλουμε να σταματήσουμε. Αυτή η ατέλειωτη, ακόρεστη χορτασιά ήταν εξηγήσιμη, μια που είχαμε τρία ολόκληρα εικοσιτετράωρα να βάλουμε γουλιά νερό στο στόμα μας και μάλιστα στην πιό καυτή περίοδο του καλοκαιριού. Όμως το πολύ νερό που ήπιαμε είχε σαν αποτέλεσμα τα σώματά μας να πλημμυρίσουν απ' τον πολύ ιδρώτα που έτρεχε ποτάμι από πάνω μας. Καταμουσκεμένα τα ρούχα μας. Νιώθουμε άβολα. Και μάλιστα σε μια φάση που οι οργανισμοί μας βρισκότανε πολύ εξαντλημένοι απ' τη συνεχή πολυήμερη πείνα. Χρειάστηκε να περάσει κάποιος χρόνος να συνέλθουμε. Να περάσουν οι επιπτώσεις από τον ιδρώτα, που μας είχε λούσει και να αποκατασταθεί η φυσιολογική ισορρόπηση των οργανισμών μας. Προχωρώντας παρακάτω μέσα στη ρεματιά, διακρίνουμε πάνω στις αμμουδιές ανθρώπινες πατημασιές, που κατευθύνονταν κι αυτές προς τα κάτω, προς τον Αλιάκμονα. Μολονότι περισσότερο πιστεύαμε ότι πιθανόν προέρχονται από κάποιο αντάρτικο τμήμα, ωστόσο η προώθησή μας πιό πέρα γίνεται με προφυλακτικά μέτρα. Και πράγματι σε λίγο πέφτουμε πάνω στο Λόχο του Γιάννη Κωνσταντινίδη. Με τον λοχαγό σαμποτέρ Γ. Κωνσταντινίδη δεν είμασταν μονάχα ισοβάθμιοι διοικητές στην ίδια Ταξιαρχία, είμασταν ακόμα και πολύ καλά γνωστοί ακόμα από το 1948. Μόλις τον πληροφόρησα ότι μαζί μας έχουμε και τον κοντοχωριανό του Γιώργο, χάρηκε πολύ. «Εμείς τον είχαμε χαμένο», μου είπε. Του είπα την ιστορία για να πάντζερ που συνέχιζε να το κουβαλάει. Για τη στάση του. Που δέχτηκε να κινείται στην εμπροσθοφυλακή της φάλαγγας κλπ. Σε λίγο ήρθε εκεί και ο ίδιος. Δίνω το χέρι στο Γιώργο και απευθυνόμενος στο λοχαγό του Γ. Κωνσταντινίδη τον συγχαίρω, λέγοντας: «Ο συμπατριώτης σου Γιώργος είναι λεβέντης και ένας ατρόμητος σαμποταριστής. Ένας πραγματικός Πόντιος». Στο ΔΣΕ οι αντάρτες ποντιακής καταγωγής, άνδρες και γυναίκες διακρίνονταν πάντα για την παλικαριά τους στις μάχες. Πολεμούσαν με ιδιαίτερο πάθος και πείσμα. Για τη συνεπή, παραδειγματική αγωνιστική τους στάση. Ήταν επαινετικό και τιμητικό για τους ίδιους, όταν τους προσφωνούσαμε «Πόντιους!»

Η χαρά όλων μας από μια τέτοια απροσδόκητη συνάντηση με τα υπόλοιπα τμήματα της Ταξιαρχίας ήταν απέραντη. Ο ταγματάρχης Φώτης Ιωσηφίδης μόλις με είδε μ' αγκάλιασε. Στη συζήτηση που κάναμε ξεκαθαρίστηκε ότι η εντύπωση που είχε σχηματιστεί σε μας ότι τα τμήματά μας τη χθεσινή μέρα συμπύχθηκαν χωρίς να μας προειδοποιήσουν, δεν ευσταθούσε. Στην πραγματικότητα, όπως

είστε;» απάντηση δεν ακολουθεί. «Πέστε μας ποιοί είστε; Είμαστε αντάρτες!» Χωρίς να βγάλουν τσιμουδιά το βάζουν στα πόδια. Τους ανοίγουν πυρά με τ' αυτόματα και στη συνέχεια τρέχουν στο δέντρο. Ήταν κερασιά και πάνω στα κλωνάρια της βλέπουν έναν άνθρωπο. Του φωνάζουν. Κατέβηκε. Ήταν άοπλος και κρατούσε ένα καλάθι με τα κεράσια που είχε προλάβει να μαζέψει. Από αυτόν τον επιστρατευμένο, άοπλο ντόπιο νεαρό μάθαμε ότι σκοπός του ερχομού των ΜΑΥδων αυτή τη βραδιά στις Αμυγδαλιές ήταν να μαζέψουν κεράσια και ν' ασχοληθούν με πλιάτσικο.

Κατόπι απ' την κορυφή του χωριού, που ήταν το φυλάκιο των ΜΑΥδων, ακούστηκαν απαντητικά πυρά. Αυτή η αιφνιδιαστική ανταλλαγή πυρών και απ' τις δυό πλευρές έγινε αιτία να δημιουργηθεί μεγάλος ντόρος. Προκάλεσε ανησυχία, σύγχυση. Το νταβαντούρι, που ακολούθησε αμέσως μετά την ανταλλαγή πυρών, γενικεύεται με τα δυνατά γαβγίσματα, που εκδηλώθηκαν ταυτόχρονα μετά το άκουσμα των πυρών απ' τ' αδέσποτα σκυλιά που είχαν απομείνει μέσα σ' αυτό το εγκαταλειμμένο χωριό. Το τμήμα των ΜΑΥδων ύστερα από τα λίγα πυρά που έριξαν στην αρχή δεν πρόβαλαν καμιά άλλη αντίσταση. Υποχώρησαν μόνοι τους προς το χωριό Σύδενδρο χωρίς απολύτως καμιά δική μας πίεση.

Και πάλι ολοήμερη μάχη. Ξανά περικύκλωση και αδιέξοδη κατάσταση. Καινούργια απίστευτη σκληρή δοκιμασία

Ο χθεσινοβραδινός ελιγμός της Ταξιαρχίας μας απόβλεπε στο να περάσουμε σε άλλη περιοχή κάλυψης, που θα μας επέτρεπε να απομακρυνθούμε όσο το δυνατό μακρύτερα απ' το σημείο επαφής με τα τμήματα καταδίωξης του αντιπάλου, που εδώ και πολλές μέρες μας είχαν πάρει κατά πόδι και μας κυνηγούσαν διαρκώς. Δεν έμελλε όμως και σήμερα να πετύχουμε αυτό που προσδοκούσαμε, να μας δοθεί η δυνατότητα να ξεκουραστούμε. Να ξεφύγουμε από την καταδίωξη. Να γίνουν προσπάθειες για την ανεύρεση τροφίμων, που θα απάλλαζε έστω και για λίγο τους μαχητές απ' το μαρτύριο της τρομερής πείνας, που τους βασάνιζε πολλές ημέρες και τους είχε εξουθενώσει σωματικά και ψυχολογικά. Όμως και σήμερα δεν μπορέσαμε να αποφύγουμε την μάχη. Η πρωϊνή απρόσμενη συμπλοκή με τους ΜΑΥδες ανέτρεψε όλα τα σχέδια και τις προοπτικές της διοίκησης.

Και δεν ήταν η πρώτη φορά που η Ταξιαρχία μας βρέθηκε σε τέτοιες δύσκολες συνθήκες στα εκθρικά μετόπισθεν στην περίοδο

κάθε μόνιμη στατική αμυντική φρουρά συνέχιζε να κρατάει επαρκείς εφεδρικές κινητές δυνάμεις, πανέτοιμες σε περίπτωση ανάγκης να μπορούν να φτάσουν έγκαιρα σε οποιοδήποτε σημείο να μπουν στη μάχη και να μας καταφέρουν συντριπτικό χτύπημα. Στη δική μας συγκεκριμένη περίπτωση το πεζικό του Κυβ. στρατού θα μπορούσε να φθάσει οδοιπορικώς στις Αμυγδαλιές πολύ εύκολα σε μια περίπου ώρα, ενώ με τα μηχανοκίνητα σε χρόνο λιγότερο από 20 λεπτά. Η διοίκηση της Ταξιαρχίας που είχε συνειδητοποιήσει τον αναμενόμενο σοβαρό κίνδυνο που άμεσα μας απειλούσε, έδωσε εντολή στα τμήματα να πάρουν αραιή διάταξη και να αρχίσουν αμέσως τη σύμπτυξη προς τα υψώματα της Ροδιάς με σκοπό να απομακρυνθούμε όσο το δυνατό μακρύτερα απ' την πρωτεύουσα της επαρχιακής πόλης. Εν γνώσει των δυσκολιών που παρουσίαζε αυτή η σύμπτυξη και των συνεπειών που μπορούσαν να υπάρχουν για τα τμήματά μας σε μια τέτοια κίνηση και σε συνθήκες ημέρας από εδάφη με ασήμαντη κάλυψη. Υποχρεωθήκαμε και πάλι χωρίς καν να προλάβουμε να ξαποστάσουμε, έστω και για λίγο να ξεχάσουμε την αϋπνία, την πείνα και τα τόσα άλλα δεινά απ' τις επανειλημμένες, κουραστικές, εξαντλητικές πορείες και να υποβληθούμε σε νέες δοκιμασίες. Μέσα στο χωριό και στα γύρω μέρη του υπήρχαν πολλές κερασιές φορτωμένες κάργα με ώριμα κεράσια με ποικίλα χρώματα και μεγέθη. 'Εβλεπες οι καρποί να είναι πολύ περισσότεροι απ' τα φύλλα των δέντρων. Τα γλυκά αυτά φρούτα ήταν ό,τι χρειάζονταν για τους μαχητές μας για να ξεγελάσουν κάπως τα νηστικά και άδεια στομάχια τους. 'Ολοι ρίχτηκαν με τα μούτρα πάνω στα καλόβολα και φιλόξενα δέντρα. Ακόμα και να θέλαμε να τους εμποδίσουμε, ήταν αδύνατο να το πετύχουμε. Τρώνε ασταμάτητα και δεν χορταίνουν. Μάλιστα βάζουν αβέρτα χούφτες και στους γυλιούς τους. Με δυσκολία μπορέσαμε τελικά να τους πείσουμε να κατεβούν απ' τα δέντρα.

Συνεχίσαμε να προωθούμαστε προς τα πάνω, αδιαφορώντας για την εμφάνιση του «Γαλατά» στον ουρανό της περιοχής μας, που πετούσε ασταμάτητα αρκετά χαμηλά πάνω απ' τα κεφάλια μας. Δεν αργήσαμε να αντιληφθούμε ότι σημαντικές δυνάμεις του Κυβ. στρατού κινούνταν ταυτόχρονα από τρεις κατευθύνσεις προς καταδίωξή μας: απ' τον Αη-Γιώργη, Βατόλακκο και Μεγάλο Σειρήνι. Και πριν ακόμα φτάσει το μεσημέρι παίρνουμε επαφή μαζί τους και στη συνέχεια αρχίζει η μάχη. Διαμορφώθηκε μια εξαιρετικά ανεπιθύμητη κατάσταση για μας. Γιατί όχι μονάχα χρειάστηκε να δώσουμε μάχη από αρκετά μειονεκτικές θέσεις και συνθήκες, αλλά και γιατί μπροστά μας είχαμε μια ολόκληρη μεγάλη καλοκαιριάτικη

σωματική αντοχή και δυνάμεις. Δεν πρέπει να υπάρχουν βραδυπορούντες στην πορεία. Και να θυμόμαστε την γνωστή παροιμία ότι όταν «το πρόβατο ξεκόβει απ' το κοπάδι το τρώει ο λύκος». Οι συναγωνιστές μας που δεν μπορούν να μας ακολουθήσουν να το δηλώσουν ανοιχτά. Θα μείνουν προσωρινά εδώ με τους Καπαπίτες που θ' αναλάβουν να τους κρύψουν σε τούτο το χώρο κι αργότερα με την πρώτη ευκαιρία να ξανασμίξουν μαζί μας.

Ο κάθε λοχαγός μετέφερε στο τμήμα του το πνεύμα και τις οδηγίες του διοικητή. Και πράγματι μια σειρά συναγωνιστές μας που αισθάνονταν ότι οι δυνάμεις τους δεν άντεχαν να μας ακολουθήσουν έμειναν με τους Καπαπίτες.

Αυτή η τόσο ανοιχτή, ειλικρινής και ξεκάθαρη ενημέρωση του ταξίαρχου έδωσε τη δυνατότητα σε όλους μας να συνειδητοποιήσουμε ακόμα μια φορά την ανάγκη ότι και σ' αυτές τις τόσο αντίξοες συνθήκες που βρεθήκαμε, έπρεπε να βρούμε δυνάμεις αλλά και να καταβάλουμε τεράστιες προσπάθειες να τα βγάλουμε πέρα. Η φάλαγγα ξεκίνησε. Ακόμα και οι διοικητές των λόχων δεν γνωρίζαμε συγκεκριμένα που ακριβώς πηγαίναμε. Το μοναδικό που γνωρίζαμε ήταν ότι κατευθυνόμασταν προς τα Χάσια. Απ' την πρώτη στιγμή φάνηκε ότι οι ρυθμοί της πορείας προς τα μπρος δεν ήταν εκείνη που θέλαμε. Το κάθε επόμενο βήμα μας γίνεται με δυσκολία. Τα πόδια μας συχνά τρικλίζουν. Δυσκολευόμαστε να στεκόμαστε σταθερά στα πόδια μας. Η πολυήμερη αϋπνία και η οριακή εξάντληση έβαζαν τη σφραγίδα τους σε κάθε επόμενη κίνηση. Είχαμε περιπτώσεις, που στην προσπάθειά μας να βαδίσουμε προς τα μπρος να μας πιάνει ο ύπνος. Να τα χάνουμε χωρίς να καταλαβαίνουμε ότι πέφταμε σε μια άλλη ανεξέλεγκτη κατάσταση. Και όπως είμασταν όρθιοι συνεχίζαμε να βαδίζουμε μηχανικά προς τα μπρος και μονάχα όταν στην πορεία σκοντάφταμε και πέφταμε κάτω, ξυπνούσαμε. Τότε μας ερχόταν η συνείδηση και αισθανόμασταν ότι είμαστε ζωντανοί και βρισκόμαστε σε πορεία. Παρόμοια περιστατικά επαναλαμβάνονταν πολύ συχνά σε όλη τη διάρκεια της πορείας. Υπήρχαν καθυστερήσεις. Από όλους μας καταβάλλονται υπεράνθρωπες προσπάθειες για να τα βγάλουμε πέρα.

'Οταν η φάλαγγα βρισκόταν στα μέρη στα μέρη των Μαυραναίων αντικρίσαμε αρκετά καθαρά τα ηλεκτρικά φώτα της πόλης Γρεβενών. Μας φαινόταν ότι βρίσκεται ακριβώς μπροστά μας και πολύ κοντά. 'Ηταν μια εντυπωσιακή φαντασμαγορική εικόνα, που γεννούσε πολλές σκέψεις και ερωτηματικά, προκαλούσε διλήμματα. Ακουγότανε κάποιοι ξεκωρισιοί ψίθυροι, όπως: «Που πάμε;» 'Εμοιαζε ότι όλα έμπαιναν υπό συζήτηση, εξέταση, ακόμα και υπό αμφισβήτηση.

Επιτέλους ξεφύγαμε για λίγο απ' τον εφιάλτη, τις συνεχείς καταδιώξεις, τις περικυκλώσεις και τους εγκλωβισμούς

Η ημέρα μας βρήκε σε ένα ομαλό δασωμένο μέρος, που προσφέρονταν πολύ καλά για επαρκή κάλυψη. Ωστόσο μέχρι αυτή τη στιγμή κανένας από μας σε επίπεδο διοίκησης του Λόχου μας δεν γνωρίζαμε ακόμα που είχαμε βρεθεί ύστερα απ' την χθεσινοβραδινή, μακρινή και βασανιστική πορεία. Και μονάχα όταν ο Λόχος μας με εντολή πήρε διάταξη πάνω σε ένα γραφικό ύψωμα με ένα εκκλησάκι, μάθαμε ότι βρισκόμαστε κοντά στο χωριό Δεσπότι. Απ' την αναγνώριση και τις παρατηρήσεις που κάναμε δεν εντοπίσαμε στο άμεσο περιβάλλον γύρω μας τίποτα το ύποπτο. Μονάχα αρκετά μακριά από μας και συγκεκριμένα κοντά στα χωριά Μοναχίτι, Σπήλαιο Ζιάκα, Πολυνέρι, Λάββα κλπ. διεξάγονταν σφοδρές, επιθετικές εχθρικές δραστηριότητες με την συμμετοχή πολλών δυνάμεων του Κυβ. στρατού που υποστηριζότανε από την αεροπορία και τα βαριά όπλα του αντιπάλου. Ακούγονταν αρκετά συχνά μυδραλιοβολλισμοί, εκρήξεις από βόμβες, ρουκέτες, οβίδες πυροβολικού και όλμων με αποτέλεσμα να φουντώνουν εδώ και κει εστίες πυρκαγιών. Να καίγονται δάση. Να βγαίνουν σύννεφα καπνού. Ακριβώς σ' αυτό το χώρο ψάχνανε αυτή τη φορά να μας εντοπίσουν.

'Ομως στην πραγματικότητα η Ταξιαρχία μας βρέθηκε σε μια ολότελα αντίθετη κατεύθυνση. Σε ένα τελείως ανυποψίαστο για την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία χώρο, που όχι μονάχα δεν το περίμεναν αυτό, αλλά ούτε καν μπορούσαν να φανταστούν ότι οι αντάρτες θα αποφάσιζαν να κάνουν λούφα και να καλυφθούν αυτή την ημέρα ανάμεσα στο Δεσπότι και το ποτάμι Βενέτικο, που βρισκόταν κυριολεκτικά δίπλα απ' το προσκέφαλό τους και σε μια απόσταση λίγων χλμ. απ' την πόλη των Γρεβενών. Η σωστή επιλογή της κατεύθυνσης του χθεσινοβραδυνού ελιγμού και το πετυχημένο σημείο κάλυψης ενός τόσο σημαντικού αντάρτικου σχηματισμού αποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα εφαρμογής στην πράξη με τον καλύτερο και τον πιό δημιουργικό τρόπο της παρτιζάνικης ιδέας, ακριβέστερα της στρατιωτικής τακτικής στις πιό τρομακτικές συνθήκες των εχθρικών μετόπισθεν στη διάρκεια του 1949. Ακριβώς χάρη σ' αυτό το τόσο τολμηρό και πετυχημένο στρατιωτικό σχέδιο που εκπόνησε ο ταξίαρχός μας Αντώνης Βρατσάνος κατέστη δυνατό να καθούν επιτέλους τα ίχνη μας και να απαλλαγούμε έστω και για λίγο απ' τις συνεχείς καταδιώξεις του αντιπάλου. Μόλις διαπιστώθηκε ότι στην γύρω περιοχή μας επικρατεί σχετική ησυχία, ο Βρατσάνος δίνει εντολή στον επιμελητή Β. Γκουλέτσα ν' ασχοληθεί με το πρόβλημα

της ανεύρεσης τροφίμων, που ήταν το πιό επίμαχο βασανιστικό ζήτημα που απασχολούσε τρομερά τα τμήματα. Ταυτόχρονα, δόθηκε εντολή να πραγματοποιηθούν γενικές συνελεύσεις σε επίπεδο λόχων στις οποίες θα μιλούσε εκπρόσωπος απ' τη διοίκηση του τάγματος.

Μεγάλη βοήθεια στο έργο της προσπάθειας για την ανεύρεση τροφίμων πρόσφεραν οι ντόπιοι Καπαπίτες. Αυτοί οδήγησαν τους επιμελητές μας σε απόκρημνα μέρη αυτού του χωριού που υπήρχαν κρύπτες-αποθήκες τροφίμων. Έτσι και έγινε δυνατό τις βραδινές ώρες να παρασκευαστεί και να διανεμηθεί στον καθένα μας από μια καραβάνα γεμάτη πηχτή μακαρονάδα χωρίς ψωμί. Οι θερμίδες της μπόλικης, πηχτής λιπαρής μακαρονάδας, που μόλις καταβροχθίσαμε μας έκανε να ξαναζωντανέψουμε. Να σταθούμε στα πόδια μας. Να ξαναποχτήσουμε εσωτερική ενέργεια και δύναμη.

Τις απογευματινές ώρες ήρθε στο Λόχο μας ο ΠΕ του τάγματός μας Νίκος Σημαιοφορίδης (Νικηταράς).

Στη συγκέντρωση του Λόχου που έγινε αμέσως μετά το βραδινό συσσίτιο μας μίλησε ο Π Επίτροπος του τάγματος Νίκος Σημαιοφορίδης, ανταρτοκαπετάνιος του ΕΛΑΣ, άνθρωπος με ανώτερη μόρφωση, ένας πραγματικά γνήσιος λαϊκός αγωνιστής. Μια αντιπροσωπευτική μορφή λαογέννητου διοικητή του ΔΣΕ. Ένας εξαίρετος καθοδηγητής, πολύ αγαπητός από τους μαχητές και διοικητές του τάγματος. Ένας πεπεισμένος και αφοσιωμένος κομμουνιστής με σημαντική πολιτικοϊδεολογική κατάρτιση. Διακρινόταν για την ευχέρεια λόγου και την πειστικότητα των επιχειρημάτων του.

Πλάι στη γενική ανασκόπηση της πολιτικοστρατιωτικής κατάστασης που έκανε, στη συνέχεια ανέλυσε σοβαρά την αποστολή της Ταξιαρχίας μας, που καλούνταν να αναπτύξει αποφασιστική, δυναμική, πολεμική σαμποταριστική δράση στα άμεσα μετόπισθεν του αντιπάλου. Συγκεκριμένα ανάμεσα σε δύο εθνικά μέτωπα. Απ' τη μια μεριά ήταν η κύρια γραμμή του μετώπου του Γράμμου και του Βίτσι, απ' την άλλη, τα αστικά κέντρα της Καστοριάς - Κοζάνης - Γρεβενών, δηλαδή, σε μια πολύ περιορισμένη γεωγραφική περιοχή, αυστηρά στρατοκρατούμενη, αλλά και σε έναν νευραλγικό χώρο εξαιρετικής στρατιωτικής σημασίας. Επισήμανε ακόμα ότι η Ταξιαρχία μας ήταν δεσμευμένη με εντολή του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ σε καμιά περίπτωση και κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες να μην εγκαταλείψει τη δοσμένη περιοχή. Ότι απ' την πρώτη κιόλας μέρα της εμφάνισης της Ταξιαρχίας σ' αυτό το νευραλγικό χώρο η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση εξαπόλυσε μια μεγάλη εκστρατεία εναντίον μας, έχοντας σαν στόχο σε σύντομο χρονικό διάστημα να

μας εγκλωβίσει και να μας συντρίψει ή στη χειρότερη περίπτωση να μας εκτοπίσει από αυτή την περιοχή. Οι άφθονες εφεδρίες που διέθετε της επέτρεψαν να κινητοποιήσει αμέσως γι' αυτό το σκοπό τεράστιες δυνάμεις πεζικού, υποστηριζόμενες απ' την αεροπορία και από άλλα σύγχρονα βαριά όπλα. Άρχισαν αμέσως μαζικές επιθετικές ενέργειες καταδίωξής μας από πολλές κατευθύνσεις. Πρώτα να μας εντοπίζουν και μετά να μας παίρνουν κατά πόδι. Να δίνουν σε καθημερινή βάση σκληρές μάχες εναντίον μας. Να πετυχαίνουν την ημέρα να μας εγκλωβίζουν σε κάποιο χώρο. Να μας στριμώχνουν σε ασφυκτικούς κλοιούς. Παρόμοιες εξελίξεις ενθουσίαζαν την αντίπαλη ηγεσία και την έκαναν να τρίβει τα χέρια της, πιστεύοντας και θεωρώντας ότι αυτή τη φορά θα ξεμπερδέψει οριστικά μαζί μας. Τελικά με το φως της άλλης ημέρας έβλεπε ότι πάντα έβγαινε γελασμένη. Βρισκόταν μπροστά σε μια παταγώδη αποτυχία. Γιατί η Ταξιαρχία μας κατά τη διάρκεια της νύχτας πάντα τα κατάφερνε πότε με μετωπικές μάχες να σπάζει το φράγμα του εχθρικού κλοιού και πότε με επιδέξιους ελιγμούς να ξεγλιστράει απαρατήρητη ανάμεσα απ' τη διάταξη του αντιπάλου, παρακάμπτοντας τις στημένες εχθρικές ενέδρες.

Να βγαίνει έξω απ' τους σχεδιαζόμενους κλοιούς. Να εξαφανίζεται σαν να την κατάπιε η γη. Να χάνει ο αντίπαλος τα ίχνη μας. Και να κάνει τους στρατιωτικούς διοικητές του Κυβ. στρατού, τους επιτελικούς αξιωματικούς της καριέρας να πέφτουν συχνά σε παρόμοιες γκάφες και να οδηγούνται σε επανειλημμένες παταγώδεις πολεμικές αποτυχίες.

Η τόσο εντατική, σπουδαία πολεμική και σαμποταριστική δράση που ανέπτυξε η Ταξιαρχία μας μετά την εμφάνισή της στα άμεσα εχθρικά μετόπισθεν αποτέλεσε έναν πραγματικό βραχνά για την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση. Και αυτό όχι τόσο για τις αισθητές απώλειες, που προκαλούσαμε στον αντίπαλο, αλλά γιατί ακριβώς αυτές οι πετυχημένες πολεμικές δραστηριότητές μας ήταν, που την ανάγκαζαν, προκειμένου να εξασφαλίσει τον πλήρη και ασφαλή έλεγχό της σε αυτόν τον εξαιρετικής στρατιωτικής σημασίας νευραλγικό χώρο, να κρατάει δεσμευμένες και πανέτοιμες σημαντικές, εφεδρικές αξιόμαχες δυνάμεις, που τόσο της ήταν αναγκαίες στους τομείς των μετώπων του Γράμμου και του Βίτσι. Παρά τις σφοδρές, αμείωτες και ισχυρές επιθέσεις που δέχτηκε αμέσως η Ταξιαρχία μας απ' τις υπέρτερες και άρτια εξοπλισμένες δυνάμεις του Κυβ. στρατού, αυτή συνέχιζε να αντιστέκεται. Να δίνει επανειλημμένα ολοήμερες σκληρές και άνισες μάχες. Να βρίσκει τον τρόπο να αποφεύγει τα στημένα καρτέρια, που της ετοίμαζε ο αντίπαλος. Να

μας εγκλωβίσει και να μας συντρίψει ή στη χειρότερη περίπτωση να μας εκτοπίσει από αυτή την περιοχή. Οι άφθονες εφεδρίες που διέθετε της επέτρεψαν να κινητοποιήσει αμέσως γι' αυτό το σκοπό τεράστιες δυνάμεις πεζικού, υποστηριζόμενες απ' την αεροπορία και από άλλα σύγχρονα βαριά όπλα. Άρχισαν αμέσως μαζικές επιθετικές ενέργειες καταδίωξής μας από πολλές κατευθύνσεις. Πρώτα να μας εντοπίζουν και μετά να μας παίρνουν κατά πόδι. Να δίνουν σε καθημερινή βάση σκληρές μάχες εναντίον μας. Να πετυχαίνουν την ημέρα να μας εγκλωβίζουν σε κάποιο χώρο. Να μας στριμώχνουν σε ασφυκτικούς κλοιούς. Παρόμοιες εξελίξεις ενθουσίαζαν την αντίπαλη ηγεσία και την έκαναν να τρίβει τα χέρια της, πιστεύοντας και θεωρώντας ότι αυτή τη φορά θα ξεμπερδέψει οριστικά μαζί μας. Τελικά με το φως της άλλης ημέρας έβλεπε ότι πάντα έβγαινε γελασμένη. Βρισκόταν μπροστά σε μια παταγώδη αποτυχία. Γιατί η Ταξιαρχία μας κατά τη διάρκεια της νύχτας πάντα τα κατάφερνε πότε με μετωπικές μάχες να σπάζει το φράγμα του εχθρικού κλοιού και πότε με επιδέξιους ελιγμούς να ξεγλιστράει απαρατήρητη ανάμεσα απ' τη διάταξη του αντιπάλου, παρακάμπτοντας τις στημένες εχθρικές ενέδρες.

Να βγαίνει έξω απ' τους σχεδιαζόμενους κλοιούς. Να εξαφανίζεται σαν να την κατάπιε η γη. Να χάνει ο αντίπαλος τα ίχνη μας. Και να κάνει τους στρατιωτικούς διοικητές του Κυβ. στρατού, τους επιτελικούς αξιωματικούς της καριέρας να πέφτουν συχνά σε παρόμοιες γκάφες και να οδηγούνται σε επανειλημμένες παταγώδεις πολεμικές αποτυχίες.

Η τόσο εντατική, σπουδαία πολεμική και σαμποταριστική δράση που ανέπτυξε η Ταξιαρχία μας μετά την εμφάνισή της στα άμεσα εχθρικά μετόπισθεν αποτέλεσε έναν πραγματικό βραχνά για την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση. Και αυτό όχι τόσο για τις αισθητές απώλειες, που προκαλούσαμε στον αντίπαλο, αλλά γιατί ακριβώς αυτές οι πετυχημένες πολεμικές δραστηριότητές μας ήταν, που την ανάγκαζαν, προκειμένου να εξασφαλίσει τον πλήρη και ασφαλή έλεγχό της σε αυτόν τον εξαιρετικής στρατιωτικής σημασίας νευραλγικό χώρο, να κρατάει δεσμευμένες και πανέτοιμες σημαντικές, εφεδρικές αξιόμαχες δυνάμεις, που τόσο της ήταν αναγκαίες στους τομείς των μετώπων του Γράμμου και του Βίτσι. Παρά τις σφοδρές, αμείωτες και ισχυρές επιθέσεις που δέχτηκε αμέσως η Ταξιαρχία μας απ' τις υπέρτερες και άρτια εξοπλισμένες δυνάμεις του Κυβ. στρατού, αυτή συνέχιζε να αντιστέκεται. Να δίνει επανειλημμένα ολοήμερες σκληρές και άνισες μάχες. Να βρίσκει τον τρόπο να αποφεύγει τα στημένα καρτέρια, που της ετοίμαζε ο αντίπαλος. Να

ξεφεύγει συχνά απ' τις διαρκείς εχθρικές περικυκλώσεις. Να ελίσσεται τη νύχτα σε άλλα μέρη, καταφέρνοντας πάντα να αποφεύγει την συντριβή των δυνάμεών της και να διατηρεί την αρχική της οργανωτική συνοχή. Παράλληλα να ματαιώνει και την κύρια επιδίωξη του αντιπάλου που ήταν η εκδίωξή μας από αυτή την περιορισμένη γεωγραφική και τόσο σοβαρής νευραλγικής σημασίας περιοχή.

Κλείνοντας αυτή τη φλογερή ομιλία του, ο Π Επίτροπος είπε επίσης: «Αγαπητοί συναγωνιστές! Οι μαχητές και διοικητές της Ταξιαρχίας σαμποτέρ διεξήγαγαν αυτή τη φορά έναν πολύ δύσκολο αγώνα. Πολέμησαν σκληρά κάτω από αδυσώπητες συνθήκες με πάρα πολλές τρομερές στερήσεις και άντεξαν. 'Εδωσαν αρκετές, επίμονες, σκληρές και άνισες μάχες. 'Εδειξαν απαράμιλλη ανδρεία και ηρωϊσμό. Τα έβγαλαν πέρα παλικαρίσια. Εκπλήρωσαν γενναία και στο ακέραιο την αποστολή που τους ανέθεσε το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ.

Οι διοικήσεις της Ταξιαρχίας και του Τάγματος είναι πεπεισμένες ότι εσείς οι ατρόμητοι και αλύγιστοι σαμποταριστές μας και στο μέλλον θα συνεχίσετε να πολεμάτε με την ίδια πίστη κι αποφασιστικότητα».

Αυτή η φλογερή ομιλία έγινε δεκτή με ενθουσιασμό και καταχειροκροτήθηκε από όλους μας. Και αυθόρμητα ξέσπασαν δυνατές ζητωκραυγές υπέρ του ΔΣΕ, του ΚΚΕ, του Νίκου Ζαχαριάδη. Και αυτοστιγμής βρόντησε το αγαπημένο τραγούδι των μπουρλοτιέρηδων: «Για τους σαμποταριστές μας δεν υπάρχουνε φραγμοί. Το φανέρωσαν στην πάλη, στα γεφύρια, στη γραμμή...». Ο δυνατός απόηχός του αντιλαλούσε μακριά στις γύρω πλαγιές και επιβεβαίωνε περίτρανα την μαχητική διάθεση των σαμποραπστών μας. Οι σαμποταριστικοί σχηματισμοί του ΔΣΕ ζούσαν και δρούσαν πάντα εμπνευσμένα με ένα υψηλό επαναστατικό πνεύμα, αλλά και διακρίνονταν στο να οργανώνουν συχνά παρόμοιες μαζικές ψυχαγωγικές εκδηλώσεις.

Αυτή η λαμπρή παράδοση που έγινε κυριολεκτικα συνήθεια για τους σαμποταριστικούς σχηματισμούς, επέτρεψε στους μαχητές και μαχήτριές μας ν' αποκτήσουν την ικανότητα να εκτελούν ωραία όλους τους δημοτικούς και λαϊκούς χορούς από όλες τις περιοχής της Ελλάδας. Εκφραζόταν στην πράξη σύμφωνα με το ρητό της ελληνικής κλεφτουριάς: «Η αγάπη θέλει φίλημα κι' ο πόλεμος τραγούδι». 'Ετσι αυτή η αγωνιστική διάθεση δε σταμάτησε μέχρι εδώ, πήγε πιό πέρα. Με πρωτοβουλία των πιό ζωηρών και μαχητικών συναγωνιστών του Λόχου μας, όπως ήταν ο Ηρ. Τσεκούρας, ο Δ. Κύρκος, ο Θ.

ξεφεύγει συχνά απ' τις διαρκείς εχθρικές περικυκλώσεις. Να ελίσσεται τη νύχτα σε άλλα μέρη, καταφέρνοντας πάντα να αποφεύγει την συντριβή των δυνάμεών της και να διατηρεί την αρχική της οργανωτική συνοχή. Παράλληλα να ματαιώνει και την κύρια επιδίωξη του αντιπάλου που ήταν η εκδίωξή μας από αυτή την περιορισμένη γεωγραφική και τόσο σοβαρής νευραλγικής σημασίας περιοχή.

Κλείνοντας αυτή τη φλογερή ομιλία του, ο Π Επίτροπος είπε επίσης: «Αγαπητοί συναγωνιστές! Οι μαχητές και διοικητές της Ταξιαρχίας σαμποτέρ διεξήγαγαν αυτή τη φορά έναν πολύ δύσκολο αγώνα. Πολέμησαν σκληρά κάτω από αδυσώπητες συνθήκες με πάρα πολλές τρομερές στερήσεις και άντεξαν. 'Εδωσαν αρκετές, επίμονες, σκληρές και άνισες μάχες. 'Εδειξαν απαράμιλλη ανδρεία και ηρωϊσμό. Τα έβγαλαν πέρα παλικαρίσια. Εκπλήρωσαν γενναία και στο ακέραιο την αποστολή που τους ανέθεσε το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ.

Οι διοικήσεις της Ταξιαρχίας και του Τάγματος είναι πεπεισμένες ότι εσείς οι ατρόμητοι και αλύγιστοι σαμποταριστές μας και στο μέλλον θα συνεχίσετε να πολεμάτε με την ίδια πίστη κι αποφασιστικότητα».

Αυτή η φλογερή ομιλία έγινε δεκτή με ενθουσιασμό και καταχειροκροτήθηκε από όλους μας. Και αυθόρμητα ξέσπασαν δυνατές ζητωκραυγές υπέρ του ΔΣΕ, του ΚΚΕ, του Νίκου Ζαχαριάδη. Και αυτοστιγμής βρόντησε το αγαπημένο τραγούδι των μπουρλοτιέρηδων: «Για τους σαμποταριστές μας δεν υπάρχουνε φραγμοί. Το φανέρωσαν στην πάλη, στα γεφύρια, στη γραμμή...». Ο δυνατός απόηχός του αντιλαλούσε μακριά στις γύρω πλαγιές και επιβεβαίωνε περίτρανα την μαχητική διάθεση των σαμποραπστών μας. Οι σαμποταριστικοί σχηματισμοί του ΔΣΕ ζούσαν και δρούσαν πάντα εμπνευσμένα με ένα υψηλό επαναστατικό πνεύμα, αλλά και διακρίνονταν στο να οργανώνουν συχνά παρόμοιες μαζικές ψυχαγωγικές εκδηλώσεις.

Αυτή η λαμπρή παράδοση που έγινε κυριολεκτικα συνήθεια για τους σαμποταριστικούς σχηματισμούς, επέτρεψε στους μαχητές και μαχήτριές μας ν' αποκτήσουν την ικανότητα να εκτελούν ωραία όλους τους δημοτικούς και λαϊκούς χορούς από όλες τις περιοχής της Ελλάδας. Εκφραζόταν στην πράξη σύμφωνα με το ρητό της ελληνικής κλεφτουριάς: «Η αγάπη θέλει φίλημα κι' ο πόλεμος τραγούδι». 'Ετσι αυτή η αγωνιστική διάθεση δε σταμάτησε μέχρι εδώ, πήγε πιό πέρα. Με πρωτοβουλία των πιό ζωηρών και μαχητικών συναγωνιστών του Λόχου μας, όπως ήταν ο Ηρ. Τσεκούρας, ο Δ. Κύρκος, ο Θ.

Σημαιοφορίδης Νίκος (Νικηταράς). Απ' το 1922 εγκαταστάθηκε στην Πτολεμαΐδα. Απόφοιτος Γυμνασίου. Μέλος της ΟΚΝΕ απ' το 1934 κι αργότερα γίνεται μέλος του ΚΚΕ. Η έμφυτη ρητορεία του, η δυνατή ενεργητικότητά του και οι απεριόριστες οργανωτικές ικανότητές του τον αναδείκνυουν σε τοπικό στέλεχος της ΚΟ Πτολεμαΐδας. Στον Ελληνοπαλικό πόλεμο, με την τόλμη και την παληκαριά του αναδείχνεται σε επιλοχία. Στην περίοδο της Κατοχής πρωτοστατεί στην δημιουργία των πρώτων αντιστασιακών οργανώσεων. Απ' τις γραμμές του ΕΛΑΣ πολεμάει τον κατακτητή. Τον Οκτώβρη του 1946 μαζί με τους Ζύγουρα Μήτσο, (Παλαιολόγου), Γρηγόρη Ντάκα, τον Σταύρο Χ'Κωνσταντίνου, Ρούνη Ηλία και άλλους οργανώνουν το Αρχηγείο Μπούρινο - Σινιατσικο. Ο Νίκος ήταν σεμνός, ευγενικός και πολύ αγαπητός στους μαχητές και αξιωματικούς του ΔΣΕ. Διατέλεσε Πολιτικός Επίτροπος τάγματος της Ταξιαρχίας Σαμποτέρ. Ταγματάρχης Πολιτικός Επίτροπος του ΔΣΕ. Πολιτικός πρόσφυγας στην Ταοκένδη. Στην προσφυγιά παντρεύτηκε με τη μαχήτρια του ΔΣΕ Βικτορία κι απόκτησε δυό κόρες

Τσιτσιώκας Γιάννης του Δημητρίου απ' το Βελβενδό Κοζάνης. ΕΠΟΝίτης, ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Για την αντιστασιακή του δράση το μεταβαρκιζιανό μοναρχοφασιστικό κράτος τον συλλαμβάνει, τον βασανίζει, τον φυλακίζει. Τον Απρίλη του 1947 αμέσως μετά την αποφυλάκισή του παίρνει το δρόμο του Βουνού. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Διατέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης, ΠΕπίτροπος λόχου, Λοχαγός του ΔΣΕ. Τραυματίστηκε τρεις φορές. Στα τέλη του 1949 υπηρετούσε στην Ταξιαρχία Σαμποτέρ. Διακρίνονταν για τις διοικητικές του ικανότητες και την άρθαστη παληκαριά του. Πολιτικός πρόσφυγας στην Ταοκένδη. Φοίτησε στην ανώτερη Στρατιωτική Σχολή του Κόκκινου στρατού στη Φεργανά

Τατέλιας Παναγιώτης απ' την Αθήνα. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Πολιτικός Επίτροπος λόχου στην Ταξιαρχία σαμποτέρ. Απόφοιτος της Σχολής ΠΕΠΥ.
Πολιτικός Επίτροπος Αθηνών.

Χαριζόπουλος Βαγγέλης απ' το Μικρόβαλτο Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1946. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑΓΑ. Ενας απ' τους πρώτους διοικητές λόχου στους σχηματισμούς σαμποτέρ. Λοχαγός του ΔΣΕ

Κούσης Αποστόλης απ' την Καλλιπεύκη Λάρισας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Για την αντιστασιακή του δράση το μεταβαρκιζιανό παρακράτος τον συλλαμβάνει και τον βασανίζει. Στο ΔΣΕ από 1947. Πέρασε στο Γράμμο με την ηρωική Φάλαγγα αόπλων της Ρούμελης. Τραυματίστηκε δυο φορές. Το 1949 υπηρετούσε στην ταξιαρχία σαμποτέρ που δρούσε στα μετόπισθεν του εχθρού. Ανθ/γός μηχανικού του ΔΣΕ. Στις 5 Αυγούστου το 1949, στο ύψωμα Τσάρνο, εκεί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς πήρε το κομματικό βιβλιάριο. Δυο μέρες αργότερα στην μάχη του Ανώνυμου τραυματίζεται για τρίτη φορά και στάλθηκε για νοσηλεία στο 250 Νοσοκομείο της Πολωνίας

Σλίμη Ουρανία απ' το χωριό Καβαλάρη Δοϊράνης. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ από 1948. Με το τάγμα του Αλευρά πήρε μέρος στον Κλέφτη, όπου και τραυματίστηκε. Το 1949 υπηρετούσε στην Ταξιαρχία σαμποτέρ Βρατσάνου. Στις 26 Ιούνη 1949 τραυματίζεται ξανά στην μάχη του Ελάφι Γρεβενών

Καραγκούνης Τριαντάφυλλος του Κώστα απ' την Ανιάδα Ευρυτανίας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1947. Υπηρετούσε στα τμήματα της Ταξιαρχίας σαμποτέρ Βρατσάνου. Λοχίας του ΔΣΕ

Κομβώπουλος Θεόδωρος απ' την Κάτω Βροντού Δράμας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1947. Απόφοιτος της Β' σειράς της Σχολής ΠΕΠΥ. Ανθ/γός ΠΕπίτροπος. Μετά την αποφοίτησή του την άνοιξη του 1949 επιλέχτηκε και στάλθηκε για την Σχολή Αρμάτων Μάχης του ΔΣΕ, με διοικητή τον Βαγγέλη Μπράτσα. Η Σχολή λειτούργησε για λίγο καιρό και μετά διαλύθηκε. Απ' τον Απρίλη μήνα στην Ταξιαρχία Σαμποτέρ Βρατσάνου.

μειονεκτικές θέσεις. Να έχει απώλειες. Να υποστεί σημαντική διαταραχή η αρχική της οργανωτική συνοχή. Και τελικά μέσα σε μια εβδομάδα ύστερα από παρόμοιες περιπέτειες και σκληρές δοκιμασίες να αναγκαστεί να επιστρέψει στο Βίτσι, κομματιασμένη σε ξεχωριστά μικρά τμήματα. Θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλα παρόμοια παραδείγματα με ανάλογες θλιβερές καταλήξεις. Περιοριστήκαμε μόνο σε αυτή τη μία χαρακτηριστική περίπτωση. Σχετικά με τη δεύτερη πρόταση των Π. Επιτρόπων για τη δημιουργία δηλαδή ανεξάρτητων μικροομάδων, που θα αποτελούνταν από 2-3 άτομα, οι οποίες θα είχαν το δικαίωμα να επιλέγουν με δική τους πρωτοβουλία τους στόχους, το χώρο και τη μορφή δολιοφθοράς. Εδώ είναι ολοφάνερο ότι πρόκειται για μια ιδεά που συγκέντρωνε όλα τα στοιχεία της επιπολαιότητας, της ανευθυνότητας και της απερισκεψίας. Η πρόταση αυτή ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με τους σκοπούς και τις οδηγίες που είχε πάρει η Ταξιαρχία απ' το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ. Και μπαίνει το ερώτημα: ποιός διοικητής θα αποφάσιζε να σκορπίσει τις δυνάμεις του για τη διεξαγωγή μιας ασυντόνιστης και ασχεδίαστης μορφής πολεμικής δολιοφθοράς από μικροομάδες τελείως ανεξέλεγκτες από κάποιο παραπάνω στρατιωτικό όργανο, τελείως αδέσμευτες από κάποιες συγκεκριμένες πολεμικές υποχρεώσεις. Με λίγα λόγια, φαίνεται ότι οι αυτουργοί αυτής της πρότασης ονειρευόταν ένα είδος πολεμικής δράσης ρομαντικού χαρακτήρα. Αυτό βεβαιώνεται ακόμα από το ότι οι ίδιοι οι καταθέτες των ανεδαφικών προτάσεών τους εκδήλωναν την προθυμία να πάνε προσωπικά να πάρουν μέρος και να δράσουν με παρόμοιες μικροομάδες. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι όλες αυτές οι προτεινόμενες σκέψεις και «καινοτόμες» ιδέες ήταν πρώτα απ' όλα προϊόν και αποτέλεσμα των ανυπέρβλητων δυσκολιών που παρουσίαζε η αντάρτικη μορφή δράσης στα μετόπισθεν στη διάρκεια του 1949, αλλά και των συχνών αδιέξοδων καταστάσεων που τύχαινε να βρίσκονται συνεχώς τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας. Αλλά δείχνουν και τη διανοουμενίστικη προέλευσή τους. Και ακόμα, κάνοντας τέτοιες προτάσεις, αβάσιμες και απραγματοποίητες, σκόπευαν, προφανώς να ελαχιστοποιήσουν, κατά τη γνώμη τους, τους κινδύνους, που εγκυμονούσε η παραμονή τους στην Ταξιαρχία μας, που βρισκόταν διαρκώς μέσα στην πύρινη κόλαση του αντάρτικου πολέμου εναντίον του πανίσχυρου αντιπάλου μας, εξοπλισμένου με τα πιό σύγχρονα όπλα του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού.

κλοιούς, που έκανε την αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να τρίβει τα χέρια της ότι επιτέλους τελείωσε μ' αυτό το βραχνά της Ταξιαρχίας σαμποτέρ. Να θεωρεί σίγουρη αυτή την επιτυχία. Και σ' αυτές τις περιπτώσεις πάντα έβγαινε γελασμένος. Η Ταξιαρχία έβρισκε διέξοδο. Γινόταν πάλι ασύλληπτη. Πραγματικός φαντομάς. Ελίσσονταν σαν το ψάρι στη θάλασσα σε μια πολύ περιορισμένη και περικυκλωμένη από παντού περιοχή από τις στρατιωτικές δυνάμεις του αντιπάλου.

Οι τόσο θετικές πλευρές της πλούσιας πολεμικής δράσης της Ταξιαρχίας σαμποτέρ σε μεγάλο βαθμό οφείλονταν στο ότι η διοίκησή της βρισκόταν στα χέρια ενός έμπειρου και ειδικού παλαίμαχου διοικητή. Στα χέρια του πασίγνωστου αρχιμπουρλοτιέρη του ΕΛΑΣ και του ΔΣΕ, του ταξίαρχού μας Αντώνη Βρατσάνου, που παντού και πάντα διακρίνονταν σε όλα για τις τεράστιες διοικητικές, ειδικές, επιτελικές στρατιωτικές ικανότητες. Εδώ αρμόζει να κάνουμε μια σύγκριση με άλλα τμήματα του ΔΣΕ, που τη συγκεκριμένη περίοδο του 1949 δρούσαν στα εχθρικά μετόπισθεν σε άλλες περιοχές της χώρας. Όπως αναφερθήκαμε πιό πάνω, η Ταξιαρχία σαμποτέρ με μια δύναμη 500 περίπου ανδρών, εκτελώντας ειδική αποστολή του Γ Αρχηγείου του ΔΣΕ, πάνω από δύο μήνες διεξήγαγε σημαντική πολεμική και σαμποταριστική δράση στα άμεσα και αυστηρά στρατοκρατούμενα εχθρικά μετόπισθεν. Σε έναν συγκεκριμένο και πολύ περιορισμένο, αλλά εξαιρετικής στρατιωτικής σημασίας νευραλγικό χώρο για τον αντίπαλο. Και παρά τις επανειλημμένες λυσσασμένες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, που εξαπέλυσε εναντίον της η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, στάθηκε αδύνατο να πραγματοποιήσει το στρατιωτικό της στόχο, που ήταν η συντριβή και αιχμαλώτιση των δυνάμεων της Ταξιαρχίας σαμποτέρ ή έστω να τις αναγκάσει να εγκαταλείψουν αυτή την τόσο νευραλγική περιοχή. Η Ταξιαρχία σαμποτέρ παρέμεινε και δρούσε σ' αυτή την περιοχή όσο χρειάστηκε. Πέτυχε να διατηρήσει ακμαίες και αξιόμαχες τις μαχητικές της δυνάμεις. Και μονάχα ύστερα από εντολή του Γ Αρχηγείου του ΔΣΕ πέρασε στο Γράμμο το πρώτο δεκαήμερο του Ιούλη 1949. Η Ιη Θεσσαλική Μεραρχία του ΔΣΕ με διοικητή τον Χαρίλαο Φλωράκη, ενώ είχε τεράστια κι απεριόριστα εδαφικά πλεονεκτήματα και χώρο πολεμικής δράσης, τελικά αναγκάστηκε στα μέσα του Ιούνη του 1949 μαζί με την 192 Ταξιαρχία Μπαντέκου και με μια δική της δύναμη 500 ανδρών να περάσει τελικά στο μέτωπο του Γράμμου.

22 Ιούνη. Στο γύρω γεωγραφικό χώρο επικρατεί άκρα ησυχία, που στην πραγματικότητα σήμαινε ότι βρεθήκαμε μπροστά σε σπάνιο

φαινόμενο στα χρονικά της Ταξιαρχίας. Τέσσερις συνεχείς μέρες τα τμήματά μας να μην εμπλέκονται σε μάχες, αλλά δίνεται η δυνατότητα στους μαχητές μας να ξεκουράζονται. Ενώ σ' αυτές τις δασωμένες πλαγιές που είχαμε καταυλιστεί να νιώθουμε ότι βρισκόμαστε σε μια πραγματικά ελεύθερη περιοχή. Σ' όλα αυτά πρέπει να προστεθούν και οι τεράστιες φιλότιμες δραστηριότητες που ανέπτυξαν οι επιμελητές μας με τη βοήθεια των ντόπιων ΚΠ, που είχαν καταφέρει, έστω και μια φορά την ημέρα να βράζουν τα καζάνια και να μας ετοιμάζουν κάποιο βραστό φαγητό συνήθως ρεβύθια, μπλιγούρι, μακαρόνια κλπ. Εννοείται χωρίς ψωμί. 'Ολα αυτά μαζί και ιδιαίτερα ύστερα απ' τις γνωστές απερίγραπτες τρομερές στερήσεις κι ανέχειες που είχαμε δοκιμάσει πριν κάμποσες μέρες διαμορφώθηκε για μας μια πολύ ευνοϊκή εξέλιξη, που έμοιαζε για μας με μια πραγματική πολυτέλεια. Κάτι που δεν αναμέναμε και δεν πιστεύαμε. Αν σ' αυτό προσθέσουμε και την πληροφορία που ακούσαμε ότι έχουν βρεθεί άλευρα και ότι σύντομα θα έχουμε τη δυνατότητα να δοκιμάσουμε και την γεύση του πολυπόθητου ψωμιού, οι διαθέσεις μας ήταν χαρούμενες, μας έδιναν φτερά. Τις απογευματινές ώρες μας ειδοποίησαν και μαζί με τον Π. Επίτροπο του Λόχου Γιάννη Τσιτσόκα παρουσιαστήκαμε στον Βρατσάνο. Εκεί βρισκόταν και ο ταγματάρχης μας Φώτης Ιωσηφίδης. Μας ανακοινώθηκε ότι υπάρχουν πληροφορίες ότι αυτές τις μέρες αναμένεται εχθρική επιθετική επιχείρηση με την συμμετοχή μιας μεγάλης δύναμης ΜΑΥΔων της περιοχής. Ο επικεφαλής αυτής της μεγάλης παραστρατιωτικής μονάδας των ΜΑΥΔων ήταν ο Γεωργούλας απ' το χωριό Φιλιππαίους, ένας αρχιτρομοκράτης, ο οποίος επανειλημμένα είχε βασανίσει άγρια δημοκρατικούς πολίτες αυτής της περιοχής. Επειδή σαν πιό πιθανή κίνησή τους θεωρείται η κατεύθυνση Γρεβενά - Ελεύθερο - Φειλί, στον τομέα, που έχει διάταξη ο Λόχος σας, είναι ανάγκη να πάρετε αυστηρά μέτρα ασφάλειας, ιδιαίτερα τη νύχτα, γιατί αυτοί γνωρίζουν αρκετά καλά αυτά τα μέρη και μπορούν να επιτεθούν αιφνιδιαστικά και απ' τις πιό απίθανες μεριές. Παρέμβηκε αμέσως ο Π. Επίτροπος του Λόχου μας Γιάννης Τσιτσόκας: «Συν. διοικητή, εμείς είμαστε έτοιμοι να τους δώσουμε ένα γερό μπερντάκι. Μακάρι να μας δοθεί μια τέτοια δυνατότητα να αναμετρηθούμε μ' αυτούς τους ψωροναπάδες». Ένα αχνό χαμόγελο ζωγραφίστηκε στο πρόσωπο του Βρατσάνου, που μ' αυτό τον τρόπο εκφραζόταν η ικανοποίησή του γι' αυτά τα μαχητικά λόγια που άκουσε. Ο Βρατσάνος γνώριζε πολύ καλά ποιός ήταν ο Γιάννης Τσιτσόκας. Γνώριζε την άφταστη παλικαριά του και τις σημαντικές του πολεμικές και διοικητικές ικανότητες. Δεν μπορούσε να ξεχάσει τα πρόσφατα

σύγκρουση. Ξαφνικά, από μακριά φθάνει στα αφτιά μας μια δυνατή βοή αεροπλάνων, που κατευθύνονταν κατά πάνω μας με ιλιγγιώδη ταχύτητα, που ούτε καν προλάβαμε να καταλάβουμε και ν' αντιληφθούμε περί τίνος πρόκειται και από που προέρχεται αυτή η απειλή. Και δυό εχθρικά καταδιωκτικά αεροπλάνα ήδη βρίσκονταν πάνω απ' το ύψωμα που κρατούσε η διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα. Έτσι απρόσμενα και αιφνιδιαστικά οι αεροπειρατές με πλήρη ευχέρεια, χωρίς καμιά προετοιμασία και αναγνώριση, παίρνουν την ανάλογη κλίση και το ένα πίσω από το άλλο αρχίζουν να κάνουν βουτιές. Κατεβαίνουν πολύ χαμηλά και αμολούν το θανατηφόρο φορτίο τους πάνω στις ανοχύρωτες θέσεις αυτής της διμοιρίας. Απανωτοί οι μυδραλλιοβολισμοί. Οι ρουκέτες μόλις πέφτουν στο έδαφος εκρήγνυνται, βγάζουν φλόγες. Κι αυτή η σφοδρή αεροπορική επιδρομή συνεχίζεται ασταμάτητα μέσα σε μια κόλαση φωτιάς και τρομερού ορυμαγδού. Με αποτέλεσμα μέσα σε λίγα λεφτά της ώρας αυτό το ύψωμα να βγάζει φλόγες. Να σκεπάζεται από ένα μαύρο σύννεφο καπνού, ανακατεμένου με σκόνη. Αυτόπτες μάρτυρες που τη στιγμή αυτής της τόσο τρομερής και αιφνιδιαστικής αεροπορικής εσχεδόν όλο το προσωπικό της διοίκησης του ΚΓΑΝΕ αυτή τη φορά αισθάνθηκαν μια βαθιά ψυχολογική κατάθλιψη.

Αμέσως μετά από αυτή τη σφοδρή αεροπορική επιδρομή τμήμα των ΛΟΚ, που είχε φθάσει απαρατήρητο αρκετά κοντά στις θέσεις των μαχητών της διμοιρίας μας από κοντινή απόσταση ανοίγει πυρά με όλα τα όπλα και περνάει σε ορμητική επίθεση. Αυτή η τόσο απρόσμενη έφοδος των ΛΟΚ συνδυάζονταν με τα γνωστά συνθήματά τους: «ΑΕΡΑ», «ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ», «Παραδοθείτε». Το δυνατό χτύπημα που δέχτηκαν οι θέσεις των ανταρτών μας από την αιφνιδιαστική αεροπορική επιδρομή μαζί με την ακριβαία αιφνιδιαστική επίθεση των Λοκατζήδων ανάγκασε αρκετούς μαχητές της διμοιρίας μας να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους και να υποχωρήσουν. Μονάχα, μια ακριανή ομάδα με διοικητή τον Δ. Κύρκο και με σκοπευτή της γερμανικής τουρτούρας τον γενναίο Εβρίτη σαμποταριστή Στρατόγλου Χαράλαμπο δεν τα βάζουν κάτω. Συνεχίζουν να πολεμάνε με ιδιαίτερο πείσμα. Και τελικά πέτυχαν να κρατήσουν γερά τον τομέα τους. Η σημερινή επίθεση των ΛΟΚ ήταν σχεδιασμένη να εκδηλωθεί ταυτόχρονα εναντίον δύο στόχων. Γι' αυτό αμέσως μετά την έναρξη της αεροπορικής επιδρομής κατά των θέσεων της διμοιρίας μας την ίδια στιγμή ένα άλλο τμήμα της δύναμης των ΛΟΚ, ίσως το μεγαλύτερο, εξαπόλυσε επίθεση με στόχο να καταλάβει το χωριό Ελάφι. Προφανώς, γιατί υπολόγισε στα σίγουρα ότι μέσα σ' αυτό είχε στρατοπεδεύσει η διοίκηση του

ΚΓΑΝΕ. Στην πραγματικότητα, όμως, μέσα σ' αυτό το εγκατελειμμένο χωριό ήταν μονάχα 5 αντάρτισσες, οι οποίες ξέγνοιαστα και αμέριμνα ασχολούνταν επίμονα με το ζύμωμα και το ψήσιμο του ψωμιού στους φούρνους. Η εχθρική επίθεση ήταν πολύ αιφνιδιαστική και ορμητική. Ξεκίνησε με ταυτόχρονα άνοιγμα καταιγιστικών πυρών όλων των όπλων, των αυτομάτων και των πολυβόλων. Οι ριπές είναι διαρκείς και ασταμάτητες. Οι Λοκατζήδες μπήκαν μέσα στο χωριό χωρίς να συναντήσουν ούτε την παραμικρή αντίσταση. Ο μοναδικός οπλισμένος αντάρτης, που βρέθηκε εκείνη τη στιγμή τυχαία μέσα στο χωριό, ήταν ο διμοιρίτης μας Ηρακλής Τσεκούρας, ο οποίος εκ θαύματος απέφυγε την αιχμαλώτισή του. Αυτή η απρόσμενη καταιγίδα πυρών βρίσκει τις νεαρές μας κοπέλες άλλες να παίρνουν νερό από τη βρύση του χωριού και άλλες ξένιαστα να ζυμώνουν ή να ψήνουν ψωμί χωρίς καν να προλάβουν ν' αντιληφθούν τι συμβαίνει γύρω τους. Μια από τις ατέλειωτες ριπές τραυματίζουν σοβαρά στο χέρι και στο πόδι την μαχήτριά μας Ουρανία η οποία πλημμυρισμένη στο αίμα έπεσε στη γη. Οι επιτεθέμενοι που την είδαν σ' αυτή την κατάσταση, νόμισαν ότι ξεμπέρδεψαν μ' αυτό τον «επικίνδυνο» στόχο και αδιαφορώντας για την τύχη της προχωρούν βιαστικά πιο πέρα. Η Ουρανία, που μετά τον τραυματισμό της έπεσε στη γη, σε λίγο βρήκε δυνάμεις μέσα της και σβαρνιζόμενη τράβηξε λίγο πιό πέρα και καλύφθηκε μέσα σε ένα μισοκαταστραμμένο υπόστεγο.

Οι ΛΟΚατζήδες μπαίνουν από διάφορες κατευθύνσεις στο χωριό, εισορμούν μέσα στα εγκατελειμμένα σπίτια. Βιαζόταν να βρουν τους αντάρτες που έψαχναν. Μια ομάδα εισβάλλει σε ένα σπίτι που συνέχιζε να βγάζει καπνό. Ήταν ο φούρνος και εκεί μέσα βρισκόταν οι άλλες τέσσερες μαχήτριες η Λελούδου, η Θωμάη η Βαγγελιώ και η Κυριακή που συνέχιζαν, παρά την κόλαση από τα εχθρικά πυρά, να ασχολούνται με το ψήσιμο του ψωμιού. Οι ΛΟΚατζήδες με φανερή επιφυλακτικότητα ανοίγουν την πόρτα του φούρνου και μόλις αντίκρισαν τις άοπλες μαχήτριές μας ρίχτηκαν με λύσσα κατά πάνω τους σαν αρπακτικά θεριά. Και χωρίς καμιά προκαταρκτική κουβέντα τις πιάνουν από τα χέρια. Τις ακινητοποιούν. Ακολουθούν οι φοβέρες και οι απειλές. Ζητούσαν από αυτές να τους πουν που είναι η διοίκηση και το επιτελείο των ανταρτών, εννοούσαν, προφανώς, το ΚΓΑΝΕ. Δεν ήταν μονάχα το γεγονός ότι οι μαχήτριές μας βρέθηκαν αιφνιδιαστικά και απρόσμενα σε μια τόσο εξαιρετική ψυχολογική κατάσταση, ήταν ακόμα και το γεγονός ότι στην πραγματικότητα καμιά από αυτές δεν γνώριζε απολύτως τίποτα για την ύπαρξη σ' αυτό το χώρο της διοίκησης του ΚΓΑΝΕ. Και δεν ήξεραν πώς ν'

αποτελείωσαν επιτόπου με τα μαχαίρια. 'Οταν κατόπι άρχισε η υποχώρηση των ΛΟΚατζήδων και ακολούθησε η σύγκρουση με τα δικά μας τμήματα, έφυγα να συναντήσω το τμήμα μου. Στο δρόμο τυχαία έπεσα πάνω σε έναν βαριά τραυματία απ' τα θεσσαλικά τμήματα. Φτάνοντας στην διμοιρία μου ανάφερα στο διμοιρίτη Τσεκούρα αυτό το περιστατικό και έδειξα το σημείο που ήταν ο τραυματίας. Ο Τσεκούρας έστειλε αμέσως ένα συνεργείο. Βρήκαν τον τραυματία και τον μετάφεραν στο σταθμό επίδεσης του τάγματος».

Κόντευε να βασιλέψει ο ήλιος, όταν τελικά μας δόθηκε η εντολή να πάμε για επίθεση. Η απόφαση έγινε με ενθουσιασμό δεκτή από όλους τους μαχητές του Λόχου μας. Γι' αυτό η κίνησή μας προς τα μπρος γίνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Σχεδόν τρέχαμε. Νιώθαμε την ανάγκη ότι έπρεπε να βιαστούμε. Να φθάσουμε όσο το δυνατό γρηγορότερα να δώσουμε αποφασιστική βοήθεια στη διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα. Μόλις βγήκαμε σε μια κορφούλα μας δόθηκε η δυνατότητα ν' αποκτήσουμε οπτική επαφή με το σημείο που διεξάγονταν η μάχη. 'Ηταν η ομάδα του Δημήτρη Κύρκου, η οποία παρά τη μεγάλη φοβερή πίεση που δεχόταν από τις υπέρτερες δυνάμεις του αντιπάλου συνέχιζε να κρατάει τις θέσεις της. Παρόλο που βρισκόμασταν σε μια τέτοια απόσταση, που το βεληνεκές των οπλοπολυβόλων δεν επέτρεπε τη διεξαγωγή αποτελεσματικής βολής, ωστόσο αποφασίσαμε ν' ανοίξουμε πυρά με σκοπό, κατά κύριο λόγο, να ενθαρρύνουμε τους μαχητές της ομάδας του Δ. Κύρκου. Σα να τους λέγαμε: «ΕΡΧΟΜΑΣΤΕ!» «ΚΡΑΤΗΘΕΙΤΕ ΟΣΟ ΜΠΟΡΕΙΤΕ!» Εκεί αντιληφθήκαμε ότι την ίδια στιγμή, απ' την άλλη πλευρά του χωριού Ελάφι και με εντολή του Βρατσάνου κινήθηκαν με τον ίδιο σκοπό οι Λόχοι του Κώστα Βαρβαρούση και του Στέργιου Καραμεσσήνη. Διαπιστώσαμε ακόμα ότι τα τμήματα αυτά βρίσκονταν κιόλας πιο κοντά από μας απ' το σημείο σύγκρουσης από ότι ο δικός μας Λόχος. Και οι μαχητές αυτών των λόχων άνοιξαν κι αυτοί από μακριά πυρά με τα οπλοπολυβόλα. Οι ΛΟΚατζήδες, μόλις αντιλήφθηκαν τις δικές μας επιθετικές προθέσεις και το πλησίασμά μας, αρχίζουν εσπευσμένα τις προετοιμασίες για υποχώρησή τους. Δεν σκέφτονται πια για κάποια αντίσταση. Βιαστικά συμπύσσονται. Φθάνουν σε ένα σημείο της δημοσιάς και στα γρήγορα επιβιβάζονται στα αυτοκίνητα που τους περίμεναν, τραβώντας προς τη Καλαμπάκα. Γίνανε απ' όλα τα τμήματά μας τεράστιες προσπάθειες να τους προλάβουμε, αλλά η απόσταση που μας χώριζε δεν μας επέτρεψε να τους πλησιάσουμε και να τους χτυπήσουμε αποτελεσματικά. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική από αυτή την άποψη ήταν οι προσπάθειες των

λοχαγών Κώστα Βαρβαρούση και Στέργιου Καραμεσσήνη. Τους είδαμε και τους δυό καβάλα στ' άλογα και με τα οπλοπολυβόλα στα χέρια να τρέχουν μπροστά, βάζοντας, συνεχώς ριπές, κατά των υποχωρούντων ΛΟΚατζήδων, αλλά και κατά της ουράς της φάλαγγας των αυτοκινήτων που έφευγαν εσπευσμένα κάτω απ' τις ριπές των οπλοπολυβόλων των δύο καβαλάρηδων. Και είναι πεντακάθαρο ότι εάν αυτή η επιθετική ενέργεια των τμημάτων μας ξεκινούσε στην αρχή που εκδηλώθηκε η εκθρική επιδρομή, τα αποτελέσματα για τους ΛΟΚατζήδες θα ήταν ολέθρια. Τις βραδινές ώρες οι μαχητές της ομάδας του Δ. Κύρκου, στην οποία ανήκαν οι λεβέντισσες μαχήτριές μας πήγαν όλοι τους στον τόπο της σφαγής. Το ανατριχιαστικό θέαμα που αντίκρισαν τους προκαλεί φρίκη και αποτροπιασμό. Πλημμυρισμένες στο αίμα οι κοπέλες. Ξυρισμένα τα μαλλιά απ' τα κεφάλια. Παραμορφωμένα πρόσωπα. Αυτό το βάρβαρο αιματηρό όργιο του δήθεν «εθνικόφρονου» Κυβ. στρατού τους συγκλονίζει βαθιά. Τους προκαλεί απέραντη θλίψη και πόνο, αλλά και οργή, αγανάκτηση και μίσος ενάντια στον αμερικανοκίνητο μοναρχοφασισμό. Ωστόσο βρήκαν τη δύναμη και φρόντισαν να τις θάψουν. Ο στερνός αποχαιρετισμός των μαχητών της ομάδας συνοδεύτηκε από μια ριπή αυτομάτου, ριγμένη στον αέρα εδώ στα μακρινά Χάσια που αντήχησε ηχηρά μέσα στο γαλήνιο μαύρο σκοτάδι αυτής της νύχτας.

Με εντολή του Γ Αρχηγείου του ΔΣΕ η Ταξιαρχία μας ανέλαβε την αποστολή να συνοδεύσει τη διοίκηση του ΚΓΑΝΕ στον ελεύθερο Γράμμο. Επίσης να ενδιαφερθεί για την τροφοδοσία αυτού του σχηματισμού. Η μετακίνησή μας γίνεται σε μια ενιαία φάλαγγα. Τις βραδινές ώρες η φάλαγγα περνάει τον Αλιάκμονα, παρακάμπτει το χωριό Αγάπη.

27 Ιούνη. Στα χαράματα αυτής της ημέρας καταυλιστήκαμε έξω από το χωριό Πιστικό.

28 Ιούνη. Επιστροφή προς το ίδιο χθεσινοβραδινό δρομολόγιο. Περνούμε ξανά τον Αλιάκμονα.

29 Ιούνη. Ξανά καταυλισμός έξω απ' την Αγάπη. Τις απογευματινές ώρες αναγκαστήκαμε να εμπλακούμε σε μάχη με τμήματα του Κυβ. στρατού, που μας είχαν εντοπίσει και κινήθηκαν προς καταδίωξή μας. Τις βραδινές ώρες καινούργια πορεία. Παρακάμπτουμε τα μέρη των χωριών Μελίσσι - Αιμιλιανό - Σιταριά.

30 Ιούνη. Στήνουμε λημέρι στη θέση Τσούκα Καραλή έξω από το χωριό Λαγκαδάκια. Το βράδυ πορεία μέσω Μικρολίβαδου.

1 Ιούλη. Υψώματα Πυροστιάς.

2-3 Ιούλη. Έχουμε καταυλισμό στη θέση Ταμπούρο Ζιάκας. Αυτές τις δυό μέρες σ' αυτό τον καταυλισμό μας με ειδική εντολή του

περίοδο 1946-1947. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο αείμνηστος επιτελάρχης του Αποσπάσματος Γράμμου Περικλής Ευθυμιόπουλος, με τους λοχαγούς Σουλόπουλο Θύμιο, 'Ελληνα Βαγγέλη, Μαγκλάρα Νίκο, Γιάννη Παχή κλπ.

'Ομως το πιό ευχάριστο και πολύ χαρμόσυνο γεγονός για μένα αυτή την ημέρα ήταν το τελείως αναπάντεχο αντάμωμα με την μικρότερη αδερφή μου Ελένη. 'Ετυχε να υπηρετεί στο Απόσπασμα Γράμμου. Για τελευταία φορά την είχα συναντήσει το Φλεβάρη του 1949 στη πρώτη γραμή στο μέτωπο του Βίτσι κοντά στα Κουλκουθούρια. Από τότε είχαμε χάσει την επαφή μαζί μας. Εγώ τραυματίστηκα στη μάχη της Φλώρινας και έφυγα για τα νοσοκομεία της Αλβανίας. Ενώ η αδερφή μου τραυματίστηκε επίσης αργότερα στα Κουλκουθούρια και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο Ελμπασάν της Αλβανίας. Μετά την ανάρρωσή της μετατέθηκε στο Απόσπασμα Γράμμου στο λόχο του Γιάννη Παχή. Και τελείως ανεπάντεχα τα δύο αδέρφια συναντιούνται στις υψηλές κορφές της Πίνδου. Απέραντη και απερίγραπτη η αμοιβαία χαρά που νιώσαμε και οι δυό μας. Συγκλονιστικές στιγμές. Πανέμορφα συναισθήματα πλημμύρισαν τις ψυχές μας. Αδελφικά αισθήματα εγκάρδιας αγάπης, συγκίνησης και επαναστατικής περηφάνιας.

6 Ιούλη. Η Ταξιαρχία σαμποτέρ πήρε εντολή απ' το Γ Αρχηγείο του ΔΣΕ να περάσει στον Ελεύθερο Γράμμο. Μαζί της θα κινούνταν και η διοίκηση του ΚΓΑΝΕ. Είχε αποφασιστεί σ' αυτό το πολεμικό εγχείρημα για το πέρασμα του ΚΓΑΝΕ στο Γράμμο να πάρει μέρος και ένα τμήμα της 157 Ταξιαρχίας του Κ. Παλαιολόγου. Μόλις σουρούπωσε η φάλαγγα ξεκίνησε. Δεν είχαμε απομακρυνθεί και πολύ, όταν πληροφορηθήκαμε απ' τους ανιχνευτές της πρώτης γραμμής ότι στο μέρος που είχε καθοριστεί να γίνει αυτή τη βραδιά το πέρασμα της πρώτης γραμμής του μετώπου ήταν στημένη εχθρική ενέδρα. 'Ετσι η προώθησή μας προς τα μπρος σταμάτησε. Ενώ οι ανιχνευτές πήραν καινούργια εντολή να συγκεντρώσουν νεότερες πληροφορίες.

Το πέρασμά μας στον Ελεύθερο Γράμμο

Πάντα το πέρασμα ενός τμήματος του ΔΣΕ απ' τα μετόπισθεν προς την περιοχή του Ελεύθερου Γράμμου κι αντίστοιχα ήταν ένα πολύ δύσκολο πρόβλημα και ένας πολύ μεγάλος πονοκέφαλος για τους διοικητές του ΔΣΕ. Ωστόσο έγινε πια ολοφάνερο για τους γνωστούς πια λόγους ότι απ' τις αρχές το 1949 παρόμοια πολεμικά εγχειρήματα

παρουσίαζαν ακόμα πιό πολλές δυσμένειες και δυσχέρειες. Πιό σωστά τεράστιες δυσκολίες και αξεπέραστα εμπόδια. Μια τόσο δυσμενής εξέλιξη για το ΔΣΕ είναι εξηγήσιμη. Έχει άμεσα σχέση με το γεγονός ότι ο Κυβ. Στρατός αυτή την περίοδο διέθετε απεριόριστες δυνατότητες σε αριθμητική δύναμη και πολεμικά μέσα. Αυτές οι δυνατότητες επέτρεπαν στην αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να επεξεργάζεται, να σχεδιάζει και να εφαρμόζει στην πράξη μια σειρά επιπρόσθετα δρακόντεια μέτρα αμυντικής θωράκισης σε όλη την περίμετρο της πρώτης γραμμής της μετωπικής αντιπαράθεσης με το ΔΣΕ. Τα βασικότερα από αυτά ήταν:

- Πύκνωσε ακόμα περισσότερο τα αμυντικά οχυρά σημεία στην πρώτη γραμμή του μετώπου.

- Το σύστημα της άμυνας στους πιό βασικούς τομείς του μετώπου κλιμακώθηκε σε βάθος.

- Στένεψαν κατά πολύ τα κενά εδάφη που υπήρχαν ανάμεσα στη διάταξη της πρώτης γραμμής (κατά κύριο λόγο στις χαράδρες, τις ρεματιές κλπ.).

- Στα κενά αυτά εδάφη που συνήθως ήταν τα πιό πιθανά σημεία απ' όπου οι αντάρτες επιχειρούσαν να διασχίζουν τη νύχτα την πρώτη γραμμή του μετώπου, αλλού στήνονταν ενέδρες κι αλλού εκ των προτέρων ο αντίπαλος επισήμανε απ' την ημέρα αυτά τα σημεία. Και μόλις τη νύχτα εντοπίζονταν η παραμικρή ύποπτη ανθρώπινη κίνηση ή οποιαδήποτε άλλου είδους κίνηση αυτοστιγμί λειτουργούσε ο σχεδιασμός με αποτέλεσμα οι αντάρτες να δέχονται απ' τη διπλανή διάταξη πυρά πολυβόλων και σφυροκοπήματα απ' τα βαριά όπλα. Συνεπώς, η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία με αυτά τα τόσο άρτια σχεδιασμένα ασφυκτικά μέτρα φρούρησης, ασφάλειας και επαγρύπνησης επιδίωκε να δημιουργήσει και να μεταβάλει την πρώτη γραμμή του μετώπου σε ένα αδιαπέραστο και απροσπέλαστο φράγμα, που θα απόκλειε οριστικά κάθε δυνατότητα επικοινωνίας των δυνάμεων του ΔΣΕ της Ν. Ελλάδος με την περιοχή του Ελεύθερου Γράμμου. Θα ήταν αυτοκαταστροφή για τους αντάρτες εάν θεωρούσαν αξεπέραστα αυτά τα εμπόδια και τρόμαζαν μπροστά σ' αυτά.

Οι δυνάμεις του ΔΣΕ και σ' αυτές τις νέες σκληρές συνθήκες συνέχιζαν και προσπαθούσαν να ανακαλύπτουν δυνατότητες να υπερνικούν τα εμπόδια και να ξεφεύγουν απ' τις αδιέξοδες καταστάσεις. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις πως σχηματισμοί του ΔΣΕ, που αποπειράθηκαν να διασχίσουν τη γραμμή του μετώπου του Γράμμου, είχαν σημαντικές απώλειες και την πλήρωσαν ακριβά. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική από αυτή την άποψη

ενός τακτικού στρατού. Η συγκρότηση των μονάδων αυτών, η συμμετοχή τους σε μάχες, ελιγμούς και διεισδύσεις στις περιοχές του αντιπάλου είχε σαν αποτέλεσμα να διαπιστωθεί η ανάγκη δημιουργίας τέτοιων τμημάτων που θα διέθεταν την αναγκαία ισχύ πυρός για την υποστήριξη των επιχειρήσεων των νέων μονάδων.

Βέβαια θα πρέπει να έχομε υπ' όψη μας ότι η φύση του εδάφους όπου δρούσαν τα τμήματα αυτά ήταν τέτοια που επέτρεπε μόνο την χρήση πυροβολικού με λυόμενη σκευή, δηλαδή ορειβατικού. Η κατοχή από τον αντίπαλο όλου του βασικού οδικού δικτύου και η αδυναμία μεταφοράς πεδινών πυροβόλων στα κακοτράχαλα μονοπάτια και καρόδρομους δεν επέτρεπαν ούτε καν να γίνεται σκέψη για χρήση πεδινού ή ακόμα περισσότερο βαρέος πυροβολικού.

Αυτή η απαγορευτική ιδιομορφία είχε σαν συνέπεια να βρισκόμαστε παντού και πάντα σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τον αντίπαλο από άποψη βεληνεκούς καθώς επίσης και συγκεντρωμένης δύναμης πυρός.

Εκτός απ' αυτές τις ελλείψεις και μειονεκτήματα υπήρχε και σωρεία άλλων που θα αναλυθούν παρακάτω και θα δώσουν μια πλήρη κατά το δυνατόν εικόνα της πορείας ανάπτυξης του πυροβολικού στο ΔΣΕ.

Ι. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Όπως αναφέρθηκε στον 1ο τόμο η πρώτη χρήση πυροβολικού στις συγκρούσεις του ΔΣΕ με τον αντίπαλο έγινε στη Νευρόπολη το 1947, στις αρχές, όταν χρησιμοποιήθηκε ένα αντιαρματικό των 47 χιλ. ιταλικής προέλευσης που είχε αποκρυβεί μετά την παράδοση των όπλων του ΕΛΑΣ. Δυστυχώς ο κακός δαίμονας της έλλειψης πυρομαχικών άρχισε από τη στιγμή αυτή. Το πυροβόλο αυτό το έφερε από τα Χάσια ο έφεδρος υπολοχαγός Κώστας Μαρκάς, ο οποίος μετέπειτα όταν ανακλήθηκαν στο Γενικό Αρχηγείο όλοι οι αξιωματικοί πυροβολικού, μόνιμοι και έφεδροι, τοποθετήθηκε το 1948 διοικητής πυροβολαρχίας και αργότερα διοικητής μοίρας πυροβολικού, φτάνοντας στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη του ΔΣΕ.

Μαργκάς Κώστας. Δ/τής μοίρας πυροβολικού. Αντισ/ρχης πυροβολικού του ΔΣΕ

Ροζάκης Ντίνος. Μόνιμος Αξ/κός της ΣΣ Ευελπίδων πυροβολικού Διοικητής πυροβολαρχίας στο ΔΣΕ

Παπαγεωργίου Αργύρης. Δ/τής πυροβολαρχίας του ΔΣΕ

τεμάχια ήταν επιμελώς λιμαρισμένα.

Η κατάσταση των πυροβόλων ήταν σχετικά ικανοποιητική, όμως ήταν εμφανής η φθορά στους σωλήνες. Στα περισσότερα πυροβόλα δεν υπήρχαν εφεδρικοί επικρουστήρες και η ανάγκη μας υποχρέωσε να μαστορεύουμε μόνοι μας ανταλλακτικά τα οποία βέβαια δεν είχαν ικανοποιητική ποιότητα. Ορισμένες από τις διόπτρες σκόπευσης είχαν θαμπό οπτικό πεδίο και μερικοί από τους μηχανισμούς επανάταξης παρουσίαζαν κατά καιρούς διαρροές. Παρ' όλα αυτά χάρις στην επίμονη εργασία των πυροβολητών και στην γεμάτη αυταπάρνηση δουλειά των ελάχιστων πυροτεχνουργών που είχαμε ή που εκπαιδεύσαμε, καταφέραμε να έχουμε ένα ικανοποιητικό επίπεδο απόδοσης.

Σχετικά με τη συντήρηση των πυροβόλων και τον καθαρισμό τους μετά τη βολή η κατάσταση ήταν πολύ χειρότερη. Γράσσο για τη λίπανση των πυροβόλων παίρναμε σε ασήμαντες ποσότητες και αντί για λιπαντικά λάδια χορηγούνταν διάφορα φυτικά έλαια τα οποία οξειδώνονταν γρήγορα και απαιτούσαν συχνό καθάρισμα για το οποίο όμως δεν είχαμε ράκη.

Αυτές οι ελλείψεις όμως δεν ήταν τίποτε μπροστά στην πανσπερμία των πυρομαχικών με τα οποία εφοδιαζόμασταν. Προφανώς οι άνθρωποι που τα προωθούσαν δεν είχαν καν ιδέα για την ανάγκη επιλογής ορισμένων παρτίδων βλημάτων και γι' αυτό συχνά σε μια παρτίδα 200-300 βλημάτων είχαμε δύο-τρεις ή και παραπάνω μάρκες των οποίων βέβαια την αποκρυπτογράφηση δεν γνωρίζαμε και γι' αυτό είμασταν αναγκασμένοι να τα δοκιμάζουμε με βολές. Λόγω των συνθηκών αποθήκευσης πολλές φορές τα γεμίσματα ήταν υγρά παρά το ότι βρισκόταν σε ειδικά σακκίδια.

Υπήρξε περίπτωση κατά την οποία είχαμε παραλάβει μια μικρή ευτυχώς ποσότητα βλημάτων με μαρκαρισμένη μια πράσινη ζώνη στο κυλινδρικό τμήμα. Επειδή υπήρξε η υπόνοια ότι τα βλήματα αυτά ήταν δυνατόν να είναι χημικά, υποχρεωθήκαμε να ξεβιδώσουμε 2-3 πυροσωλήνες και να πάρουμε δείγμα της γόμωσης για να βεβαιωθούμε ότι τα βλήματα αυτά ήταν καπνογόνα.

Το βεληνεκές των ορειβατικών πυροβόλων των 75 χιλ. ήταν το μέγιστο γύρω στα 9.5 χιλιόμετρα ενώ το ωφέλιμο όπου η διασπορά ήταν παραδεκτή δεν ξεπερνούσε τα 8.0 χιλιόμετρα. Η περιοριστική αυτή ιδιότητα του βεληνεκούς υπαγόρευε την τοποθέτηση των πυροβολαρχιών πολύ κοντά στη γραμμή αμύνης του πεζικού, τόσο ώστε να ήταν δυνατή η εκτέλεση βολής ανάσχεσης μπροστά από τα χαρακώματα των τμημάτων μας. Για να αυξήσουμε το βεληνεκές επιχειρήσαμε ένα παράτολμο εγχείρημα. Τα βλήματα που χρησιμο-

ποιούσαμε είχαν συνήθως επτά γεμίσματα εκ των οποίων το 6ο και 7ο ήταν μακαρονοειδείς κύλινδροι. Αρχίσαμε προσθέτοντας ένα μακαρόνι στο 7ο γέμισμα και φθάσαμε μέχρι και τα τέσσερα μακαρόνια, πράγμα που μας επέτρεψε σε ορισμένες περιπτώσεις όταν η γωνία θέσης του στόχου ήταν αρνητική να φτάνουμε και τα 10,5 χιλιόμετρα. Βεβαια τέτοιο εγχείρημα, που πρώτος το εφάρμοσε ο Δ/ντής πυροβολαρχίας Θανάσης Κλούτσος, ήταν αρκετά επικίνδυνο όμως δεν είχαμε ευτυχώς κανένα ατύχημα.

IV. ΤΑ ΜΟΥΛΑΡΑΚΙΑ ΜΑΣ

Για το ορειβατικό πυροβολικό τα μουλάρια για τη μετακίνηση των πυροβόλων και των πυρομαχικών είναι σχεδόν το παν. Δίχως αυτά, δεν μπορούσαμε να έχουμε τις δυνατότητες ελιγμών και αλλαγής θέσεων, ούτε και να εκπληρώσουμε τις αποστολές που απαιτούσε η Διοίκηση.

Η κάθε πυροβολαρχία των τεσσάρων πυροβόλων είχε 28 ζώα για τη φόρτωση των πυροβόλων και ανάλογα με τις συνθήκες έναν αριθμό 20-30 για τη μεταφορά των πυρομαχικών. Τα ζώα αυτά ανθεκτικά και ακάματα χρησιμοποιούνταν για μετακινήσεις, αλλαγές θέσεων, μεταφορά πυρομαχικών καθώς και εφοδίων και της νομής για τα ίδια τα ζώα.

Δύο ήταν τα μεγάλα προβλήματα με τα μουλαράκια μας. Η εξασφάλιση της τροφής και η περιποίησή των προς αποφυγή τραυματισμών, ιδιαίτερα στην ακρωμία. Τα άλλα ζητήματα όπως π.χ. το πετάλωμα τα λύναμε εκ των ενόντων. 'Οταν είμασταν στο Βίτσι ανατινάζαμε τα πολυβολεία κατά μήκος του δρόμου Κρυσταλλοπηγή - Βατοχώρι και από τον οπλισμό του μπετόν κάναμε πέταλα αρίστης ποιότητας από δε τις λεπτές βέργες των 6 χιλιοστών κάναμε καρφιά. Είναι ευνόητο πόσος κόπος και δουλειά χρειαζόταν στα αυτοσχέδια σιδεράδικα για την κατασκευή πετάλων και καρφιών, όμως είχαμε καταφέρει ώστε το 1949 να έχομε για κάθε ζώο και από ένα εφεδρικό ζεύγος παπουτσιών γι' αυτά.

'Ολες οι υπόλοιπες εργασίες για τη συντήρηση της σαγής και των εξαρτημάτων της γίνονταν στο συνεργείο των πυροβολαρχιών όπου ένας μάστορας που ήταν ταυτόχρονα και ημιονηγός και πεταλωτής και κτηνονοσοκόμος φρόντιζε για όλες τις δουλειές αυτές.

Το χειμώνα με τα κρύα τα ζώα ήταν κάτω από προφυλαγμένα σκέπαστρα και σκεπάζονταν με τα υποσάγματά τους. 'Ετσι είχαμε καταφέρει να έχουμε ελάχιστες απώλειες από τραυματισμούς,

ιδιαίτερα ακρωμίες και να διατηρήσουμε την μεταφορική ικανότητα των ζώων σε υψηλό επίπεδο.

Το μέγα πρόβλημα όμως της τροφής για τα ζώα, παρέμενε σχεδόν πάντα άλυτο. Καθημερινά μια πυροβολαρχία χρειαζόταν δυό σακιά βρώμης, ή τουλάχιστον γιαρμά από καλαμπόκι και συμπλήρωμα τροφής που βρισκόταν επί τόπου με τη βοσκή των ζώων. Για τη μεταφορά της νομής χρησιμοποιούσαμε τα ζώα μας που ορισμένες φορές π.χ. στο Γράμμο έκαναν διαδρομές δύο έως τεσσάρων ημερών από τις θέσεις μάχης μέχρι τις βάσεις ανεφοδιασμού. Το ίδιο ακριβώς συνέβαινε και στη μεταφορά των πυρομαχικών. Οι μετακινήσεις αυτές κούραζαν τα ζώα σε μεγάλο βαθμό και ήταν η βασική αιτία τραυματισμών τους.

Σαν παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε π.χ. ότι στις αρχές του 1948, τους πρώτους μήνες, τα ζώα που τα βγάζαμε νύχτα ακόμα στο δάσος για κάλυψη και αποφυγή απωλειών από τυχόν αεροπορικές επιθέσεις, στην περιοχή του Βίτσιου - Πρεσπών, τρέφονταν με τα βλαστάρια από τις οξυές και 1-2 φορές τη βδομάδα είχαν λίγο γιαρμά. Αν ήταν δυνατό να συντηρηθεί ένα ζώο 200 κιλών περίπου με τα κλωνάρια της οξυάς! Παρ' όλα αυτά τα ζώα υπομονετικά περίμεναν την άνοιξη, παρ' όλο που αυτή στα βουνά αργούσε για να βοσκήσουν το χορταράκι και να ξαναδυναμώσουν πάλι.

V. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΕΛΕΧΩΝ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΥΠΑΓΩΓΗ.

Πρέπει να ειπωθεί ξεκάθαρα ότι η έλλειψη και των πιο στοιχειωδών γνώσεων για τον προορισμό, τις αποστολές, τις δυνατότητες και την αποτελεσματικότητα του πυροβολικού στις διοικήσεις των τμημάτων του πεζικού από τους λόχους μέχρι και τις ταξιαρχίες και τις μεραρχίες, ακόμη, είχε σαν αποτέλεσμα να μην έχει ποτέ παγιωθεί ένα σχήμα διοικητικής υπαγωγής των τμημάτων του πυροβολικού.

Βέβαια θα πρέπει εδώ να τονισθεί και η άγνοια που έδερνε τους βασικούς καθοδηγητές, από το γενικό Αρχηγείο, οι οποίοι αρκετές φορές ζητούσαν ακόμα και τα πιό απίθανα πράγματα. Π.χ. στη μάχη για την κατάληψη του Μπίκοβικ ο «στρατηγός» Γούσιας, στο λόγο του στη σύσκεψη, πριν από τη μάχη, απαίτησε να ρίξει το πυροβολικό (2 πυροβολαρχίες των 4 πυροβόλων 1000 βλήματα η κάθε μια σε πέντε (!!!) λεπτά. 'Οταν έλαβε την απάντηση ότι διαθέταμε συνολικά 480 βλήματα και περιμέναμε άλλα 200-250 είπε: «Ρίχτε τα όλα αυτά

στην προπαρασκευή»! Αυτή η περίπτωση είναι μια από πολλές ανάλογες περιπτώσεις που έφερναν σε πραγματικό αδιέξοδο τις διοικήσεις των τμημάτων πυροβολικού.

Στην αρχή άρχισαν να συγκροτούνται πυροβολαρχίες, η επάνδρωση των οποίων βασικά γινόταν από ανεκπαίδευτο προσωπικό, το οποίο όμως μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα θα έπρεπε να αφομοιώσει τα πιο βασικά και απαραίτητα για την εξυπηρέτηση του πυροβόλου αρχίζοντας από την ονοματολογία, την συναρμολόγηση και τη φόρτωση των τεμαχίων, τα μέτρα ασφάλειας και τους τρόπους με τους οποίους θα πετυχαίνονταν η μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα στην εκτέλεση των διαφόρων εντολών.

Ταυτόχρονα από το υπάρχον προσωπικό άρχισε η διαλογή μαχητών που παρουσίαζαν ορισμένες ικανότητες και αποδείκνυαν ότι είχαν προοπτικές ανάπτυξης, για την εκπαίδευσή τους σαν σκοπευτών, αρχηγών στοιχείων, παρατηρητών κ.λπ.

Κατ' αυτό τον τρόπο, τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν μετά τη συγκρότηση των πρώτων τμημάτων του πυροβολικού, λόγω των ιδιομορφιών αυτών και της αδυναμίας να δοθεί μια ικανοποιητική λύση επέβαλαν τη συγκρότηση ξεχωριστών διοικήσεων για τα τμήματα του πυροβολικού, των «μονάδων» όπως ονομάστηκαν, χωρίς ωστόσο να έχουν καθοριστεί ποτέ ακριβώς τα διοικητικά, επιχειρησιακά και άλλα όρια υπαγωγής. Αυτή η κατάσταση επέτρεπε στους διοικητές των μάχιμων τμημάτων (μοιρών, τομέων) την ανάπτυξη ευρέων πρωτοβουλιών, απόλυτα αναγκαίων για την ενεργό και έγκαιρη επίλυση των προβλημάτων που παρουσιάζονταν κάθε φορά. Όμως η εξάρτηση από τις μονάδες και από τα ανώτερα κλιμάκια στα ζητήματα ανεφοδιασμού με πυρομαχικά και όλα τα παρεπόμενα για τη σωστή και έγκαιρη δράση των τμημάτων, αποτελούσε κυριολεκτικά φρένο στην απόδοση των τμημάτων αυτών.

Αρκεί να αναφερθεί ότι η μόνη οδός επαφής παρατηρητών - πυροβολαρχιών, πυροβολαρχιών - μοιρών ήταν το τηλέφωνο. Ουδέποτε αποκτήσαμε ασυρμάτους για άμεση επικοινωνία και ορισμένα λάφυρα από τον αντίπαλο τα επονομαζόμενα «τρουμανάκια» σύντομα αχρηστεύθηκαν από έλλειψη μπαταριών. Μόνο στα μέσα του 1949 είχαμε στις μοίρες σταθμό ασύρματου για την επικοινωνία μόνο με τις μονάδες πυροβολικού, για τη λήψη οδηγιών, διαταγών κ.λπ. μέσω κρυπτογραφικού κώδικος.

Πυροβολαρχιακές διόπτρες για τον εφοδιασμό των παρατηρίων δεν υπήρχαν (μια ανά μοίρα). Τα υπόλοιπα παρατηρητήρια ήταν εφοδιασμένα μόνο με κυάλια, εκ των οποίων μερικά δεν ήταν

κατάλληλα για χρήση στην εκτέλεση βολής.

Κατά αυτό τον τρόπο, το ερμαφρόδιτο και αμφιλεγόμενο σχήμα υπαγωγής των τμημάτων του πυροβολικού και κατά την τελευταία ακόμη περίπτωση της σοβαρής ανάπτυξής του, δεν έδωσε τη δυνατότητα να αποκομίσουμε τα μέγιστα οφέλη από τον ισχυρό αυτό παράγοντα μάχης.

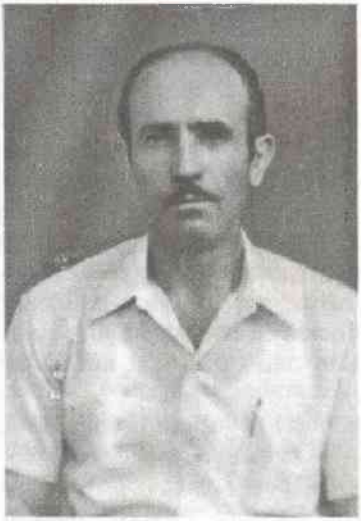
Επανερχόμενοι στο βασικό θέμα της εκπαίδευσης και ανάπτυξης στελεχών, θεωρούμε ότι η απόδοση των στελεχών που αναδείχθηκαν στις πυροβολαρχίες, ουλαμούς, στοιχεία ήταν αξιοθαύμαστη. Σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε δυνατό να έχομε σε κάθε στοιχείο από 2 και 3 αντικαταστάτες αρχηγών, σκοπευτών και των άλλων ειδικοτήτων.

Η εξέλιξη αυτή βοήθησε πάρα πολύ στην επάνδρωση με στελέχη της Σχολής Αξιωματικών πυροβολικού που ιδρύθηκε στα τέλη του 1948 και από την οποία αποφοίτησαν ευδόκιμα όλα τα νεαρά στελέχη που πλαισίωναν τις μονάδες πυροβολικού Βίτσι και Γράμμου, όταν αυτές αναπτύχθηκαν το 1949.

Η Σχολή αξιωματικών του ΔΣΕ για τους αξιωματικούς του πυροβολικού είχε μιαν αποστολή: Να παράγει αξιωματικούς - διοικητές των κατώτερων κλιμακίων από την πληθώρα του έμπειρου και καταξιωμένου προσωπικού που έφερε στους ώμους του την πολύτιμη και μοναδική πείρα συμμετοχής σε δεκάδες κι εκατοντάδες, συγκρούσεις και μάχες, ταξινομώντας και εμπλουτίζοντας την πείρα αυτή με βάση τους κανόνες της διεξαγωγής της μάχης σύμφωνα με τις απαιτήσεις της πολεμικής τέχνης, σε συνδυασμό με την αντάρτικη τακτική και την τέχνη του αιφνιδιασμού.

Από τη Σχολή αυτή αποφοίτησαν και υπηρέτησαν στα τμήματα πυροβολικού στο Γράμμο και στο Βίτσι μια πλειάδα νεαρών μαχητών που παρά το σύντομο χρόνο της εκπαίδευσής τους και τις ελλείψεις που υπήρχαν, ανταποκρίθηκαν με πληρότητα, ετοιμότητα και γενναιότητα σε όλες τις συγκρούσεις, μάχες, μετακινήσεις και γενικά σε όλες τις πολύμορφες απαιτήσεις του αγώνα.

Η συνεργασία μας με τα τμήματα του πεζικού που υποστηρίζαμε, πρέπει να το ομολογήσουμε ήταν άψογη, συντροφική και είχε σαν αποτέλεσμα την έγκαιρη αποτροπή οποιασδήποτε απόπειρας του αντιπάλου να διεισδύσει στις θέσεις μας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ενός λόχου του αντιπάλου που στον κεντρικό τομέα του Βίτσι είχε επιχειρήσει ανεβαίνοντας από το Βαφώρι σε έναν μη επανδρωμένο τομέα ανάμεσα στο Ανώνυμο και στα μικρά Γκλάβατα να διεισδύσει στις γραμμές μας. Μόλις όμως εμφανίστηκαν στην κορυφογραμμή ο διοικητής της πυροβολαρχίας Κλούτσος, έστρεψε

Καλότυχος Ηλίας απ' το Σμόκοβο Καρδίτσας. Απόφοιτος της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Αξιωματικός πυροβολικού του ΔΣΕ

Βρυωνάκης Λευτέρης. Κατάγονταν απ' την Θεσσαλονίκη. Εργάτης. Προέρχονταν από δική μας οικογένεια. Ο πατέρας του παλιός κομμουνιστής και εξορίστηκε το 1936 απ' την δικτατορία του Μεταξά. Ο Λευτέρης ήταν μέλος του ΚΚΕ. Υπηρέτησε στο 19 Σύνταγμα του ΕΛΑΣ. Διώκεται, συλλαμβάνεται και βασανίζεται απ' το μοναρχοφασιστικό καθεστώς για την αντιστασιακή του δράση. Το 1947 κλήθηκε η τάξη του και κατατάχτηκε στο Στρατό. Την άνοιξη το 1948 με το 592 τάγμα στέλνεται στο μέτωπο του Γράμμου.
Εκεί σε συνεννόηση με τον συνάδελφό του φαντάρο Δανιηλίδη Νίκο απ' την Θεσσαλονίκη, μαζί με τον οπλισμό τους αυτομολούν και πέρασαν στο ΔΣΕ. Κατατάχθηκαν στο Τάγμα Νίκου Νικηταρά. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Τραυματίστηκε δυο φορές. Μετά την νοσηλεία πέρασε στα τμήματα του πυροβολικού. Αξιωματικός του ΔΣΕ

VI. ΜΕΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

1. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

Επειδή η πεδιάδα της Μηλιώνας και μέχρι τον Άγιο Γερμανό στην Πρέσπα, ήταν κατειλημμένη από διάφορα τμήματα (έμπεδα, σχολές κ.λπ.) αποφασίστηκε η στρατοπέδευση των τμημάτων πυροβολικού να γίνει στην πεδιάδα της Μικρολίμνης, η οποία εκτός των άλλων παρείχε και ασφαλή κάλυψη από αέρος με τα δάση που την περιέβαλαν. Χρησιμοποιήθηκαν σαν βάσεις τα δύο χωριά Οξυά και Καρυά, γιατί η Μικρολίμνη ήταν γεμάτη από συνεργεία και άλλες υπηρεσίες.

Αμέσως μετά τη συγκρότηση των πυρήνων των τμημάτων άρχισε η επιλογή των κατωτέρω στελεχών και η εντατική εκπαίδευση των μαχητών. Ήταν ευτύχημα ότι είχαμε δυό-τρεις λοχίες πυροβολικού από το στρατό που μάλιστα είχαν πολεμήσει και στην Αλβανία, οι οποίοι στις αρχές αλλά και αργότερα έγιναν πολυτιμώτατοι βοηθοί.

Η εκπαίδευση άρχιζε από τα χαράματα και συνεχίζονταν μέχρι αργά τη νύχτα στους θαλάμους όπου έμεναν οι άνδρες. Τα θέματα που έπρεπε να διδαχθούν και να αναλυθούν ήταν πολλά, ο χρόνος λίγος και το επίπεδο γνώσεων πολλών από τους μαχητές, ήταν χαμηλό. Παρ' όλα αυτά με την εντατική δουλειά που γινοταν και με την άμεση βοήθεια των ελάχιστων παλιών πυροβολητών, σύντομα τα τμήματα έγιναν αξιόμαχα και ικανά να αναλάβουν τις αποστολές για τις οποίες οργανώθηκαν.

Παράλληλα, οι διοικήσεις των πυροβολαρχιών (Ζέρβας, Κοκμάδης, Μαργκάς κ.ά.) είχαν αρχίσει μια εντατική δουλειά για την αναγνώριση και τον καθορισμό θέσεων πυροβολαρχιών κατά μήκος όλης της γραμμής διαχωρισμού με τον αντίπαλο, παρατηρητηρίων, πιθανών σταθμών διοίκησης, τοποθεσιών για τη φύλαξη των ζώων, αποθηκών για τα πυρομαχικα και άλλων αναγκαίων.

Πρέπει να τονιστεί ότι το μόνο βοήθημα που είχαμε σε ένα μοναδικό αντίτυπο ήταν ο χάρτης της περιοχής σε κλίμακα 1:100.000 που για όλους τους διοικητές τμημάτων πυροβολικού ήταν κάτι το ιερό και πολύτιμο. Δεν έγινε ποτέ δυνατό να αποκτήσουμε χάρτες άλλων κλιμάκων και το μοναδικό αυτό αντίτυπο ήταν για όλους μας κάτι που το φυλάγαμε σαν τα μάτια μας.

Με αυτούς τους χάρτες κάναμε τη βολή μας και πρέπει να ειπωθεί ότι είχαμε πολύ ψηλές επιτυχίες ευστοχία και κυρίως πετυχαίναμε τον αιφνιδιασμό του αντιπάλου.

χωριστής δράσης των ουλαμών, κάθε πυροβολαρχίας. Οι νεαροί αξιωματικοί μετά την τοποθέτησή τους στα τμήματα συνέχιζαν ουσιαστικά την εκπαίδευσή τους κάτω από την επίβλεψη και με την άμεση συμμετοχή των διοικητών των πυροβολαρχιών και των μοιρών, με την εκτέλεση υπηρεσίας στα παρατηρητήρια, συμμετοχή στην εκτέλεση βολής και αυτοτελή εκτέλεση βολών.

Γενικά, οι νεαροί αυτοί αξιωματικοί αποτέλεσαν έναν πολύ γερό σκελετό μέσα στα τμήματα, επέδειξαν εξαιρετική εφευρετικότητα, οργανωτικές ικανότητες, πειθαρχία και έδωσαν μια νέα πνοή στα τμήματα.

Οι πρώτες εμφανίσεις του νεοσύστατου πυροβολικού έγιναν το 1948 στο Γράμμο όπου τα τμήματα διαδοχικά κατείχαν θέσεις στις περιοχές κάτω από την Αρένα, στην περιοχή του Κάντσικου και τελικά στον Σμόλικα όπου μια πυροβολαρχία επί 38 ολόκληρες μέρες υποστήριζε τους πρωϊκούς υπερασπιστές του Κλέφτη με τα λιγοστά πυρομαχικά που διαθέταμε.

Εδώ πρέπει να επαναλάβουμε ότι ο ανεφοδιασμός σε πυρομαχικά γινόταν με τα ζώα των πυροβολαρχίων, τα οποία επί 2 και 3 ημέρες πήγαιναν μέχρι τις βάσεις ανεφοδιασμού για να μεταφέρουν έναν ελάχιστο αριθμό βλημάτων. Το δρομολόγιο αυτό μέχρι τις βάσεις ανεφοδιασμού καταπονούσε τα ζώα, ήταν αιτία εμφάνισης πληγών στα πόδια των ζώων στις ακρωμίες γιατί στη συνοδεία των 25-30 ζώων υπήρχαν συνολικά 5-7 ημιονηγοί καθένας από τους οποίους οδηγούσε 5-6 ζώα δεμένα το ένα πίσω απ' τ' άλλο.

Είναι ευνόητο ότι όταν το κάθε στοιχείο είχε τρεις μόνο άνδρες (αρχηγός, στοιχείου, σκοπευτής, γεμιστής), η φόρτωση και εκφόρτωση της σκευής γινοταν συνεταιρικά μέσα στον ουλαμό με το προσωπικό του ενός στοιχείου να βοηθά το άλλο. Μέσα σε τέτοιες δυσκολίες όλα τα τμήματα κατάφεραν με αξιοθαύμαστη προσπάθεια να ανταποκριθούν σε όλες τις απαιτήσεις που πρόβαλλε η τακτική κατάσταση στα διάφορα μέτωπα.

Είναι ανάγκη επίσης να τονίσουμε ότι σε όλα σχεδόν τα τμήματα δεν είχαμε απώλειες σε προσωπικό και σε ζώα γιατί και η απόκρυψη γινόταν αριστοτεχνικά και όλα τα μέτρα προφύλαξης και ασφάλειας που λαβαίνονταν ήταν αποτελεσματικότατα.

Η πυροβολαρχία που βοηθούσε στην υπεράσπιση του Κλέφτη το 1948 υπό τη διοίκηση του Αποστόλου Κοκμάδη ήταν τοποθετημένη στη Νταλιόπολη ακριβώς πίσω από τον Κλέφτη και έμεινε εκεί παρά τις προσπάθειες του αντιπάλου να την ανακαλύψει και να την κάνει να σιγήσει όλο το διάστημα των σκληρών μαχών στον Κλέφτη. Έγινε μόνο μια μετακίνηση μετά την κατάληψη του πύργου της Στράτσανης

Να αναλογιστεί μόνο κανείς ότι τη διαδρομή αυτή κατέβα-ανέβα από τα ριζά του υψώματος μέχρι την κορυφή την έκαναν καθημερινά οι τηλεφωνήτριες που είχαμε, τρεις και τέσσερις φορές την ημέρα κι άλλες τόσες τη νύχτα όταν άρχιζαν τα πυρά παρενόχλησης του αντιπάλου. Χάρις στην ηρωϊκή αυτή αντοχή των μαχητριών μας καταφέραμε να έχομε μια συνεχή, σταθερή και απόλυτα λειτουργική επικοινωνία που μάλιστα ορισμένες φορές ήταν και ο μοναδικός δρόμος αντίστροφης σύνδεσης με τα τμήματα του πεζικού που υπεράσπιζαν τον Κλέφτη.

Μια ή δυο μέρες πριν από την εκκένωση του Κλέφτη η πυροβολαρχία μετά από διατατή μετακινήθηκε από το Σμόλικα προς το Γράμμο στην αρχή στην περιοχή του Γκρέκο κι αργότερα με την εξέλιξη των μαχών, στον κυρίως Γράμμο.

Οι μάχες στον Κλέφτη ήταν στην ουσία το πρώτο βάπτισμα πυρός για το τμήμα αυτό που βοήθησε στην υπεράσπιση του υψώματος, κάτω από νέες συνθήκες άμεσης συμμετοχής στις μάχες σε ελάχιστη απόσταση από την πρώτη γραμμή και με σύγχρονη εκτέλεση καθηκόντων πλαγιοφυλακής για τη διάταξη μια και συνεχώς είχαμε περιπολίες και ενέδρες προς την κατεύθυνση από Νταλιόπολη προς τα Ζαγόρια απ' όπου υπήρχε πιθανότητα διείσδυσης του αντιπάλου, είτε για αντιπερισπασμό ή και για πλευροκόπημα των τμημάτων μας.

Εκείνο που χαρακτήριζε τις μάχες στον Κλέφτη ήταν η αδελφική συνεργασία με τις διοικήσεις των τμημάτων του πεζικού και με τον Πάνο και με τον Κώστα Παλαιολόγου. Η συνεργασία αυτή, θεμελιωμένη μέσα στις τρομακτικές συνθήκες μιας ανελέητης αντιπαράθεσης και στηριγμένη πάνω στην αμέριστη συντροφικότητα, την αγάπη και τη βαθειά αλληλοεκτίμηση, ήταν ο πιο γερός συνδετικός κρίκος ανάμεσα σε όλα τα τμήματα που είχαν τη μεγάλη τιμή να πάρουν μέρος στην ηρωϊκή αυτή άμυνα και να γράψουν μια από τις πιο δοξασμένες σελίδες της ιστορίας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Μετά την εκκένωση του Γράμμου και τον ελιγμό των τμημάτων του ΔΣΕ και το πέρασμά τους στο Βίτσι, άρχισε μια νέα περίοδος ποιοτικά ανώτερη για τα τμήματα του πυροβολικού. Οι μάχες για την ανακατάληψη του Μάλι-Μάδι, η χρησιμοποίηση των ανδρών των τμημάτων πυροβολικού σαν τμήματα πεζικού για την πλαισίωση του ορεινού όγκου του Μάλι-Μάδι και τελικά η οριοθέτηση της αμυντικής γραμμής του μετώπου στο Βίτσι, άλλαξαν το χαρακτήρα των μαχών. Περάσαμε σε μια περίοδο στατικής, ίσως λίγο παθητικής άμυνας, υπερασπίζοντας μια διάτρητη δαντελένια γραμμή αμύνης με τις ίδιες ελλείψεις που είχαμε και με πολύ πιο περισσότερα προβλήματα.

3. ΜΟΝΑΔΑ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ ΒΙΤΣΙ. ΜΕΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΤΟΥ 1949

Μετά τις μάχες για την ανακατάληψη του Μάλι Μάδι φάνηκε ολοκάθαρα ότι τα τμήματα του ΔΣΕ δεν είχαν και δεν θα μπορούσαν βέβαια να έχουν καμιά δυνατότητα εκμετάλλευσης επιτυχιών στις μάχες, γιατί είχαμε φθάσει στην περίοδο που δεν διαθέταμε καμιά απόλυτη πηγή εφεδρειών σε έμψυχο υλικό εκτός από τους τραυματίες μας που νοσηλεύονταν στα διάφορα νοσοκομεία ή από μια αναδιάρθρωση και αναδιοργάνωση των τμημάτων μας.

Η μονάδα πυροβολικού του Βίτσι με έδρα την περιοχή της Οξυάς στις Πρέσπες, με διοικητή τον Κώστα Ιωσηφίδη είχε την ευθύνη της υποστήριξης των τμημάτων από την Μπέλα Βόντα στο αριστερό και μέχρι την Κρυσταλλοπηγή - Ιεροπηγή στο δεξιό πλευρό.

Στην περιοχή Πισοδερίου - Βίγλας διοικητής μοίρας ήταν ο Θεοδόσης Ζέρβας που διέθετε δυό ορειβατικές πυροβολαρχίες των 75 χιλ. Η άμυνα του τομέα ήταν επιμελώς οργανωμένη και το έδαφος επισημασμένο. Δυστυχώς και εδώ όπως και σε άλλους τομείς υπήρχαν στη διάταξή μας κενά, τα οποία πάντοτε αποτελούσαν ενδεχόμενες ζώνες διείσδυσης τμημάτων του αντιπάλου.

Εκτός απ' αυτό η επάνδρωση των τμημάτων ήταν ελλιπής και συνεπώς η άμυνα του τομέα μπορεί να χαρακτηρισθεί σαν επισφαλής.

Στον κεντρικό τομέα διοικητής της μοίρας πυροβολικού ήταν ο Απόστολος Κοκμάδης που διέθετε 2 ορειβατικές πυροβολαρχίες των 75 χιλ. και δύο πεδινές πυροβολαρχίες μια των 105 χιλ. και μια των 75 (η τελευταία προστέθηκε στη δύναμη της μοίρας το καλοκαίρι του 1949). Εκτός αυτού η μοίρα διέθετε μια ολμαρχία των 120 χιλ. και ένα αντιαεροπορικό ταχυβόλο των 20 χιλ. και ένα αντιαρματικό πυροβόλο των 75 χιλ. Οι θέσεις και τα πεδία βολής των πυροβολαρχιών είχαν επιλεχθεί προσεκτικότατα, υπήρχαν αρκετά παρατηρητήρια οργανωμένα και με ενισχυμένα σκέπαστρα και ακόμα σύστημα διαβιβάσεων (τηλεφωνικές γραμμές) που επέτρεπαν μια βέβαιη σύνδεση μέσω παραπλεύρων διασυνδέσεων και με τα τμήματα του πεζικού και με τα τμήματα του πυροβολικού και μεταξύ τους.

Ο τομέας αυτός σε σχέση με τους δύο ακραίους από τακτική άποψη είχε πολλά μειονεκτήματα. Ήταν ευκολοπρόσβλητος από πολλές πλευρές, έδινε στον αντίπαλο δυνατότητες εύκολης πρόσβασης και διείσδυσης στις γραμμές μας και αποκοπής των τμημάτων από τη διάταξη. Από το πέρασμα της Χαλάρας ήταν δυνατή η

διείσδυση μηχανοκινήτων, ενώ από τα Κουλουκουθούρια ήταν δυνατή η προσπέλαση δυνάμεων που θα μπορούσαν να αποκόψουν τελείως όλες τις δυνάμεις που υπεράσπιζαν τον κεντρικό τομέα. Αυτές και πολλές ακόμα άλλες ιδιομορφίες είχαν αναφερθεί στις ανώτερες διοικήσεις, αλλά για άγνωστους λόγους δεν είχε αποδοθεί η δέουσα προσοχή ή τουλάχιστον θεωρούνταν ότι τέτοιες απόψεις είχαν κάποια δόση ήττοπάθειας. Η εξέλιξη των γεγονότων απέδειξε ότι πράγματι ο αντίπαλος ενήργησε κατ' αυτόν ακριβώς τον τρόπο όταν άρχισε η γενική επίθεση το Καλοκαίρι του 1949. Μόνο η αναποφασιστικότητα των τμημάτων του αντιπάλου, η αργοπορία στην προέλασή τους και κυρίως η σθεναρή άμυνα των τμημάτων μας που υπεράσπιζαν το Μπάρο, ανέτρεψαν τα σχέδια του αντιπάλου να δημιουργήσει σφήνα στην παράταξή μας και να πετύχει έξοδο στον αυτοκινητόδρομο Κρυσταλλοπηγή - Φλώρινα και συνεπώς και στις Πρέσπες. Αυτή η καθυστέρηση έδωσε τη δυνατότητα σε όλα τα τμήματα πεζικού και πυροβολικού να απαγκιστρωθούν και να περάσουν από το επικίνδυνο πέρασμα του Μακροχωρίου και να καθαλήσουν το Λέσιτς χωρίς ουσιώδεις απώλειες.

Υπήρχαν ακόμα και άλλες δύο αδύνατες πλευρές στην άμυνα του τομέα αυτού. Η μία ήταν η σφήνα των τριών υψωμάτων Κουλουκουθούρια η οποία εμβόλιζε κατά κάποιο τρόπο όλη τη διάταξή μας και η άλλη ήταν η εγκατάλειψη του Ρότο, που μαζί με τον Μπάρο έκλειναν το πέρασμα της Χαλάρας προς Κάτω και Άνω Μελά και προς το Λέσιτς.

Ακριβώς απ' αυτό επωφελήθηκε ο αντίπαλος και βρίσκοντας άδειο το Ρότο το κατέλαβε και έστησε τα πολυβόλα του στο επίκαιρο αυτό σημείο.

Έτσι διαμορφώνονταν η κατάσταση στον κεντρικό τομέα τον πιό ευαίσθητο και ευπρόσβλητο στο μέτωπο του Βίτσι.

Όσον αφορά τώρα τον δεξιό τομέα του Μάλι Μάδι μια ορειβατική πυροβολαρχία των 75 χιλ. ήταν τοποθετημένη ακριβώς πίσω από τον Μπάρο με μοναδική αποστολή την υποστήριξη των τμημάτων που υπεράσπιζαν τον Μπάρο. Διοικητής της πυροβολαρχίας αυτής ήταν ο Μόσχος, ένας λεβέντης πυροβολητής. Άλλη μια πυροβολαρχία ήταν εγκατεστημένη στο Μάλι Μάδι και είχε αποστολή την υποστήριξη των λιγοστών τμημάτων που κρατούσαν το δυσκολόπαρτο αυτό βουνό.

Αυτή η διάταξη των τμημάτων μετά την απώλεια της κορυφής του Βίτσι και την κατάληψη από τον αντίπαλο των μεγάλων Γκλαβάτων κάτω από το Βίτσι, ήταν όπως ειπώθηκε μια εύθραυστη διάταξη με πολλά ανοίγματα για το κλείσιμο των οποίων η ταξιαρχία του Πρίκου που την υπεράσπιζε δεν είχε στη διάθεσή της ούτε μια εφεδρική

διμοιρία.

Όσον αφορά δε τη λεγόμενη «δεύτερη γραμμή» αμύνης, στην κορυφή του Λέσιτς, αυτή ήταν πλαισιωμένη με ένα λόχο από 30-40 άνδρες τραυματίες και ανάπηρους οι οποίοι ούτε καν ήταν αρκετοί για να επανδρώσουν τα πολυβολεία που υπήρχαν.

Το Μάϊο του 1949 αποφασίστηκε από το αρχηγείο του ΔΣΕ η επιχείρηση για την ανακατάληψη των Κουλουκουθουριών μια επιχείρηση με αρχή, χωρίς, όμως, τέλος, γιατί το πρόβλημα δεν βρισκόταν στην κατάληψη των υψωμάτων, αλλά στη διατήρησή τους μετά την κατάληψη. Για όλους τους διοικητές των μεγαλύτερων τμημάτων, ταγμάτων, και λόχων ακόμα, δεν γεννιόταν καμιά αμφιβολία για τη δυνατότητα που είχαμε να εκτοπίσουμε τον αντίπαλο από τις επιμελώς οχυρωμένες θέσεις του. Το πρόβλημα ήταν τι θα κάναμε μετά. Εφεδρείες δεν υπήρχαν για την εκμετάλλευση της επιτυχίας, ο αντίπαλος είχε κατασκευάσει μέχρι τα Κουλουκουθούρια δρόμο βατό από άρματα μάχης, κρατούσε με αρκετές δυνάμεις το ύψωμα που ορθωνόταν πάνω από τον Πολυπόταμο και είχε τη δυνατότητα να σφυροκοπά τα τμήματα που θα κατελάμβαναν τα Κουλουκουθούρια αδιάκοπα και με τα τανκς και με τους όλμους του και με το πυροβολικό του.

Έτσι, για όλους μας υπήρχε το ερώτημα σε τι απέβλεπε η επιχείρηση αυτή, εκτός από μια θεαματική κατάληψη και μετά από μια αιματηρή άτακτη υποχώρηση.

Τα Κουλουκουθούρια αποτελούνται από τρία διαδοχικά υψώματα με αυχενίσκους μεταξύ τους, εκ των οποίων το πρώτο που ήταν απέναντι από τη διάταξή μας σε μια απόσταση 800 περίπου μέτρων ήταν ισχυρότατα οχυρωμένο με σειρές συρματοπλεγμάτων, πολυβολεία και αμπριά. Ανάλογη ήταν και η οχύρωση των άλλων δύο υψωμάτων που αποτελούσαν το κάθε ένα μια κλειστή νησίδα αμύνης.

Για την εξουδετέρωση της αμύνης του αντιπάλου στο πρώτο ύψωμα διατέθηκε εκτός των υπαρχόντων όπλων και ένα αντιαρματικό πυροβόλο των 75 χιλ. με μακρύτατο σωλήνα και αρκετά βλήματα. Το πυροβόλο αυτό έπρεπε να μεταφερθεί και να εγκατασταθεί σ' έναν μικρό αυχενίσκο, ακριβώς απέναντι από το πρώτο ύψωμα των Κουλουκουθουριών. Τον άθλο αυτό της μεταφοράς του πυροβόλου στη θέση βολής από την περιοχή του Μακροχωρίου, την ανύψωσή του σε ένα ύψος 350 περίπου μέτρων, μέσω μιας απότομης πλαγιάς πάνω σε ένα έλκυθρο από ξύλα, τον πραγματοποίησαν 5-6 πυροβολητές γερά παιδιά που κατάφεραν να το ανεβάσουν και να το τοποθετήσουν στη θέση βολής. Η επιχείρηση αυτή κράτησε 4-5 μερόνυχτα και στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία.

Με την εγκατάσταση του στη θέση αυτή, έγινε η επισήμανση των θυρίδων των μετωπικών πολυβολείων του αντιπάλου τα οποία τινάχτηκαν κυριολεκτικά στον αέρα με μια μόνο βολή το καθένα, πριν αρχίσει η προπαρασκευή πυροβολικού και σκεπαστεί με κουρνιαχτό όλο το ύψωμα.

Η προπαρασκευή έγινε από δυό πυροβολαρχίες του Κλούτσου και του Ευθυμίου των 75 χιλ. διήρκεσε 10 περίπου λεπτά και μετά άρχισε η επίθεση του πεζικού το οποίο διοικούσε ο Αριστείδης Λαδιάς. Η κατάληψη του πρώτου υψώματος μετά από μια τέτοια κόλαση φωτιάς ήταν σχετικά εύκολη.

Μετά την προπαρασκευή τα πυρά μεταφέρθηκαν στο δεύτερο ύψωμα για να παρεμποδιστεί κάθε ενέργεια του αντιπάλου να επιχειρήσει αντεπίθεση. Επίσης βαλλόταν και το τρίτο ύψωμα για να βρίσκεται ο αντίπαλος κάτω από συνεχή παρενόχληση. Κατά τη διάρκεια της νύχτας της 18 Μαΐου ο αντίπαλος έφερε από τη Φλώρινα ενισχύσεις, άλλαξε τα τμήματα που είχαν στραπατσαριστεί κυριολεκτικά από την επίθεσή μας, και εγκατέστησε 2-3 άρματα μάχης στην περιοχή του τρίτου υψώματος τα οποία είχαν τη δυνατότητα να χτυπούν τα χαρακώματα και τα πολυβολεία όπου είχαν καταφύγει οι μαχητές μας, από μικρή απόσταση και χωρίς να φαίνονται. Οι βολές που ρίχναμε δεν είχαν αποτέλεσμα γιατί όποιος έχει δει τα υψώματα των Κουλουκουθουριών θα θυμάται βέβαια ότι οι πλαγιές των υψωμάτων και προς την πλευρά του Πολυποτάμου και προς την πλευρά του Ανω Μελά - Τρίγωνου ήταν τόσο απότομες με κλίση γύρω στις 75 μοίρες που μια μικρή απόκλιση της βολής, έστελνε τα βλήματα μακριά απ' το στόχο. Το τάγμα του Λαδιά κράτησε το πρώτο και το δεύτερο ύψωμα με τα δόντια όπως λένε, όμως ο αντίπαλος με συνεχείς αντεπιθέσεις και κυρίως με τη βοήθεια των τανκς που πέρασαν στον αυχενίσκο μεταξύ δεύτερου και τρίτου υψώματος χτυπούσε και εξουδετέρωνε τους μαχητές μας οι οποίοι δεν είχαν κανένα μέσο αμύνης εναντίον των τανκς. Όσον αφορά το πυροβολικό όλα τα αποθέματα των βλημάτων μας εξαντλήθηκαν σχεδόν πλήρως στην αρχή της δεύτερης ημέρας της μάχης, χωρίς να υπάρχει καμμιά ελπίδα ή δυνατότητα ανεφοδιασμού. Έτσι τα τμήματα σφυροκοπούμενα από τα τανκς του αντιπάλου, χωρίς καμιά δυνατότητα να εξαπολύσουν αντεπίθεση υποχωρούσαν με σοβαρότατες απώλειες στο πρώτο ύψωμα όπου και συντελέσθηκε η τελική πράξη του δράματος της εγκατάλειψης των Κουλουκουθουριών από όσους κατάφεραν να επιζήσουν. Έτσι άδοξα τελείωσε μια επιχείρηση που σχεδιάστηκε και επινοήθηκε από ανεγκέφαλους «στρατηγούς» για την «τόνωση του ηθικού των τμημάτων μας και την εκδίωξη το

αντιπάλου από τα Κουλουκουθούρια. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω μέχρι τώρα ακόμα πλανιέται το ερωτηματικό σε τι απέβλεπαν οι επιθέσεις στις οχυρωμένες τοποθεσίες του αντιπάλου όπως στο Μπίκοβικ, όπου μετά από παραμονή μιας ημέρας στο ύψωμα, το εγκαταλείψαμε γιατί καμμιά δυνατότητα παραπέρα δεν υπήρχε να πετύχουμε τίποτε, εκτός από το να αυξήσουμε τις απώλειές μας. Αυτές οι δυό επιχειρήσεις στον κεντρικό τομέα Μπίκοβικ και Κουλουκουθούρια αντί να έχουν κάποια θετική επίδραση στο ηθικό των τμημάτων, είχαν απεναντίας αρνητική επίδραση και δημιουργούσαν μια σειρά ερωτηματικών στα μυαλά των μαχητών μας για τους λόγους της ήττας μας. Εκτός απ' όλα αυτά, τέτοιες απερίσκεπτες ενέργειες ροκάνιζαν τις ελάχιστες εφεδρείες που διαθέταμε, για να φτάσουμε στις παραμονές της επίθεσης του αντιπάλου το καλοκαίρι του 1949 να έχουμε σε κάθε σημείο στήριξης της άμυνάς μας από την Κούλα, το Πλατύ μέχρι τα Γκλάβατα από μια -δυο διμοιρίες υπερασπιστών, που αποτελούνταν η κάθε μια από 10-12 άνδρες και να μην έχομε ούτε μιαν ομαδούλα να βάλουμε πάνω στο Ρότο.

Νομίζω πως είναι επιβεβλημένο να αναφερθούν δυο περιπτώσεις εκτέλεσης άμεσης βολής από τις πυροβολαρχίες που συνέβησαν στον κεντρικό τομέα του Βίτσι.

Η πυροβολαρχία του Κλούτσου που υπεράσπιζε τον τομέα Κούλα - Πλατύ και ήταν προωθημένη πίσω απ' τη διάταξη του πεζικού σε απόσταση 200-250 μέτρων από τη γραμμή αμύνης ήταν αριστοτεχνικά εγκατεστημένη και καμουφλαρισμένη πίσω από το ύψωμα Ανώνυμο Α'. Μεταξύ του Ανωνύμου αυτού υψώματος και του υψώματος Γκλάβατα υπήρχε ένα κενό αφύλακτο διάστημα ακριβώς πάνω από το άδειο χωριό Βαψώρι. Τη μέρα αλλά και τις νύχτες κατέβαιναν στο χωριό 2-3 ελεύθεροι σκοπευτές, οι οποίοι και αποτελούσαν τη μόνη δύναμη που εκάλυπτε τον τομέα αυτό, μήκους επάνω στην κορυφογραμμή περίπου 1200-1300 μέτρων. Ο αντίπαλος όπως φαίνεται μετά από συνεχή παρακολούθηση αντελήφθηκε το κενό αυτό και αποφάσισε να εκμεταλλευθεί την ευκαιρία αυτή. Έστειλε λοιπόν μια δύναμη από λοκατζήδες περί τους 150 άνδρες οι οποίοι επωφελούμενοι, από την έλλειψη περιπόλων ή παρατηρητών στον τομέα αυτόν, κατάφεραν να ανέβουν από το Βαψώρι και να εμφανισθούν ξαφνικά στη διάταξή μας καταλαμβάνοντας τον αφύλακτο αυτό τομέα. Η κατάσταση εξελίσσονταν δραματικά γιατί τα τμήματα από τις δύο πλευρές του σημείου διείσδυσης Ανώνυμο και Γκλάβατα αιφνιδιάστηκαν ουσιαστικά και η οργάνωση μιας αντεπίθεσης απαιτούσε λίγο χρόνο. Εν τω μεταξύ ο αντίπαλος είχε αρχίσει να κατηφορίζει το αντέρεισμα προς τη δική μας πλευρά και

να εγκαθίσταται στην κορυφογραμμή. Η κατάσταση αντιμετωπίστηκε απολύτως ψύχραιμα από τον διοικητή της πυροβολαρχίας Κλούτσο έβγαλε αμέσως τα πυροβόλα από τα πυροβολεία, τα έστρεψε στον αντίπαλο και με μια καταιγιστική βολή με απ' ευθείας σκόπευση διά του σωλήνα, όργωσε κυριολεκτικά την περιοχή όπου είχαν διεισδύσει οι λοκατζήδες. Η απρόσμενη αυτή ενέργεια έφερε τον πανικό στα τμήματα που είχαν περάσει την κορυφογραμμή και τα εξανάγκασε να τραπούν σε άτακτη φυγή προς το Βίτσι - Κάμενικ, καταδιωκόμενα, από τις δυνάμεις μας που εν τω μεταξύ είχαν κινητοποιηθεί και είχαν αναπτύξει μια αντεπίθεση και από τις δύο πλευρές του ρήγματος.

Η πρωτοβουλία του διοικητή της πυροβολαρχίας, η κεραυνοβόλα αντίδρασή του πριν ακόμα ο αντίπαλος αντιληφθεί που ακριβώς είχε βρεθεί και η ευστοχία των βολών από μια τόσο κοντινή απόσταση 600-800 μέτρων, ήταν οι καθοριστικοί παράγοντες που απέτρεψαν στο μέλλον κάθε προσπάθεια του αντιπάλου να δοκιμάζει με τέτοιες κρούσεις την ικανότητα αντίστασης της γραμμής αμύνης μας.

Μια δεύτερη περίπτωση πιο δραματική ακόμα ήταν αυτή της άμεσης βολής από την πυροβολαρχία του Μόσχου στον τομέα του Μπάρου.

Το σχέδιο του αντιπάλου καταφάνηκε από την αρχή της επιχείρησης για την αποκοπή και κύκλωση των τμημάτων μας που βρίσκονταν στον κεντρικό τομέα στην διάρκεια της μεγάλης επίθεσης του στο Βίτσι το καλοκαίρι του 1949. Παρά το ότι διέθετε ισχυρές μηχανοκίνητες δυνάμεις οι οποίες θα μπορούσαν με μια τολμηρή διείσδυση από το πέρασμα της Χαλάρας να βγουν και να καταλάβουν τον κόμβο του Μακρυχωρίου δημιουργώντας μια σοβαρή κατάσταση σε όλα τα τμήματά μας στην περιοχή, ο αντίπαλος προτιμησε την κλασική αλλά ασφαλή τακτική της κατάληψης των υψωμάτων που δέσποζαν στην περιοχή. Και βέβαια το κυριότερο απ' αυτά ήταν ο Μπάρος. Όπως ειπώθηκε παραπάνω, το ύψωμα του Ροτο που βρισκόταν στο άλλο πλευρό του περάσματος της Χαλάρας δεν ήταν επανδρωμένο λόγω έλλειψης δυνάμεων και λόγω του ότι η διοίκηση των τμημάτων του πεζικού δεν είχε κατανοήσει όσο έπρεπε την ανάγκη να κρατά με τον αριθμό των μαχητών που διέθετε τα υψώματα - κλειδιά στην περιοχή. Έτσι ο αντίπαλος ανέξοδα κατάφερε αμέσως να εδραιωθεί στο Ροτο και να αποχτήσει ένα θαυμάσιο παρατηρητήριο για έλεγχο όλης της περιοχής των μετόπισθεν της αμυντικής μας γραμμής.

Δεν συνέβη όμως το ίδιο και με τον Μπάρο. Τα τμήματα που υπεράσπιζαν το ύψωμα, απαντούσαν στις λυσσασμένες επιθέσεις που εξαπολύονταν κατά κύματα και παρά το μικρό τους αριθμό

κρατούσαν σταθερά το ύψωμα. Ο Μπάρος έχει μεγάλον όγκο και οι δυνάμεις των υπερασπιστών ήταν σχεδόν μηδαμινές γιατί είχαν απώλειες και δεν ήταν σε θέση να συνεχίζουν τις αντεπιθέσεις τους για ανατροπή των τμημάτων εκείνων του αντιπάλου που κατόρθωναν να σκαρφαλώνουν στις πλαγιές του υψώματος.

Ο αντίπαλος βλέποντας ότι οι κατά μέτωπο επιθέσεις του πνίγονταν στο αίμα από τα πυρά των πολυβόλων, τις βολές του πυροβολικού μας και ότι η προπαρασκευή του πυροβολικού δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για την εξουδετέρωση της άμυνας των υπερασπιστών του Μπάρου, επεχείρησε μια κίνηση κυκλωτική από την πλευρά του Μάλι-Μάδι για να βρεθεί στα νότια των αμυνομένων τμημάτων μας. Ενώ σε άλλα υψώματα τα αμυντικά και οχυρωματικά έργα επέτρεπαν μια κυκλική άμυνα και προσέφεραν πεδίο βολής προς όλες τις κατευθύνσεις, στο Μπάρο, λόγω του όγκου του, της εδαφικής διαμόρφωσής του και κυρίως της έλλειψης δυνάμεων, κάτι τέτοιο δεν υπήρχε. Έτσι τα τμήματα του αντιπάλου κατάφεραν να πραγματοποιήσουν αυτή την κυκλωτική κίνηση και να βρεθούν κατά κάποιο τρόπο στα νώτα των υπερασπιστών του υψώματος. Πίσω ακριβώς από το Μπάρο, σε απόσταση 800-900 μέτρων ήταν τοποθετημένη η πυροβολαρχία του Μόσχου. Μόλις έγινε αντιληπτή η κίνηση του αντιπάλου, χωρίς καμμιά καθυστέρηση η πυροβολαρχία άρχισε την εκτέλεση άμεσης βολής εναντίον των τμημάτων που διείσδυσαν στην άμυνα και αυτών που επωφελούμενα από την κίνηση αυτή είχαν καταφέρει να κάμψουν την άμυνα ορισμένων σημείων στήριξης. Η πυροβολαρχία ήταν απόλυτα εκτεθειμένη στα πυρά των όπλων του πεζικού και των πολυβόλων του που κατέφθαναν, όμως η παλικαριά των πυροβολητών, η ευστοχία της βολής των και κυρίως η ταχύτητα με την οποία αντέδρασαν, ανέτρεψαν τα σχέδια του αντιπάλου που αναγκάστηκε να αλλάξει στο πεδίο της μάχης τις προθέσεις του για να αποφύγει τις σοβαρές απώλειες που του προξενούσε η άμεση βολή του πυροβολικού.

Αυτή η καθυστέρηση στην εξέλιξη της επιχείρησης για την κατάληψη του Μπάρου, έδωσε στο τμήμα αυτό του πυροβολικού τη δυνατότητα να φορτώσει κάτω από τα πυρά του αντιπάλου και να απαγκιστρωθεί χωρίς απώλειες σχεδόν.

Έτσι στις επιχειρήσεις του καλοκαιριού του 1949 ο κεντρικός τομέας ουσιαστικά υπερφαλαγγίστηκε, τα τμήματα που υπεράσπιζαν τις τοποθεσίες Κούλα - Πλατύ - Γκλάβατα - Ανώνυμο Α' δεν δέχθηκαν επίθεση από τμήματα του αντιπάλου όμως για να αποφύγουν την κύκλωση και την αιχμαλωσία τους, ήταν υποχρεωμένα να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους.

Η σφοδρή προπαρασκευή πυροβολικού που είχε κάνει ο αντίπαλος στους σταθμούς διοίκησης της ταξιαρχίας και της μοίρας απέκοψε πολλές τηλεφωνικές γραμμές και η επαφή με τα τμήματα αυτά ήταν δυνατή μόνο με συνδέσμους οι οποίοι όμως στα τμήματα του πυροβολικού και ιδίως στη μοίρα δεν υπήρχαν.

Αυτή είναι αποσπασματικά και σε συντομία μια εικόνα από τη δράση των τμημάτων του πυροβολικού στο Βίτσι το 1949. Οι διαπιστώσεις που εκτίθενται στο κείμενο αυτό, είναι καθαρά αντικειμενικές, δεν έχουν πρόθεση να θίξουν κανένα γιατί όσα έγιναν, έγιναν και αυτά ανήκουν πλέον στην Ιστορία για να αποτελέσουν διδαχή και υλικό και θέματα περίσκεψης για τις επόμενες γενιές.

Η δική μας γενιά εμφανίστηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, άντρωσε μέσα στο καμίνι του Β' Παγκόσμιου πολέμου, σήκωσε στις πλάτες της το ασήκωτο φορτίο μιας ιστορικής συγκυρίας κατά την οποία ο κόσμος συνταράσσονταν συνεχώς και όσοι απόμειναν ζωντανοί έχουν χρέος να μη λησμονούν. 'Οσο θυμόμαστε είμαστε ζωντανοί, συνεχίζομε εκείνο που πιστεύαμε και για το οποίο αγωνιστήκαμε. 'Οταν σταματήσουμε να θυμόμαστε θα μείνουμε ζωντανοί μεν αλλά χωρίς τη θύμηση κι αυτό θα σημαίνει ότι είμαστε ζωντανοί-νεκροί. Εκείνοι που έφυγαν άφησαν σε μας που μείναμε μιαν υπόθήκη: Να μην ξεχνούμε! Αυτό το σκοπό έχει κι αυτό το βιβλίο του αγαπητού συντρόφου Μήτσου Κατσή, να χτυπά σα σήμαντρο στ' αυτιά μας και να μας θυμίζει το χρέος μας.

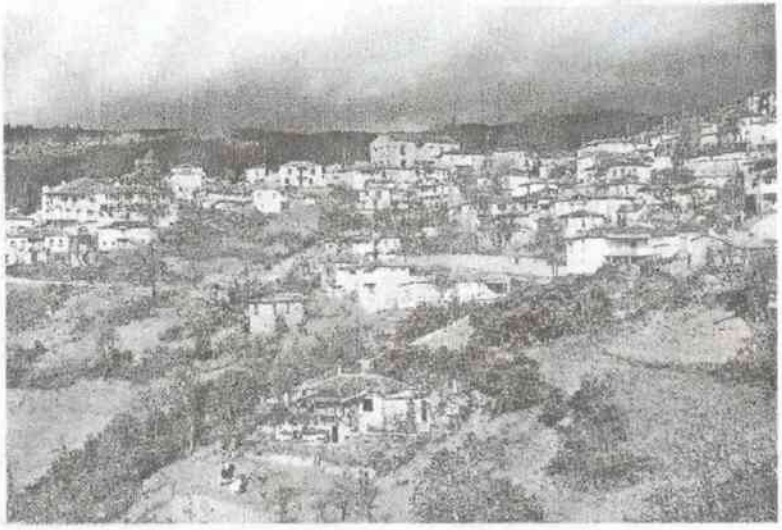
Η Κατίνα Ζατζή - Ζορμπαλά, απ' την Ευξεινούπολη Βόλου. Στο ΔΣΕ από το 1947. Πυξός Πρέσπας. Μάρτης 1949

Το μέλος του ΓΑ και αντιστράτηγος του ΔΣΕ Γιώργος Πρωτόπαπας (Κικίτσας) απονέμει το Μετάλλιο Ανδρείας στο νεαρό ανθίγό της ΣΤ σειράς της ΣΑΓΑ Γιώργο Κατσή. Δεξιά ο επιτελάρχης της ΣΑΓΑ Βαλαχάς Γιώργος.
Αριστερά ο Φάνης Καστανάς κι αυτός κάτοχος του Μεταλλίου Ανδρείας. Σφήκα Πρέσπας - Ιούλης 1949.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΡΕΝΤΙΝΑΣ - ΑΓΡΑΦΩΝ

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ (1990-2000)

ΡΕΝΤΙΝΑ «Νύφη των Αγράφων» και ιστορικό κεφαλοχώρι της περιοχής

Η Ρεντίνα το δροσόλουστο και γραφικό χωριό των Αγράφων βρίσκεται στα Ν.Α. αντερείσματα του βουνού «Βουλγάρα» και απέχει 55 χιλ. από την Καρδίτσα.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας η Ρεντίνα ήταν ένα από τα πλούσια και νοικοκυρεμένα χωριά των Αγράφων με 450 οικογένειες, με μεγάλη κτηνοτροφία και ικανοποιητική μεταξοκαλλιέργεια. Για μεγάλο διάστημα ήταν έδρα της επισκοπής Λιτσάς και Αγράφων.

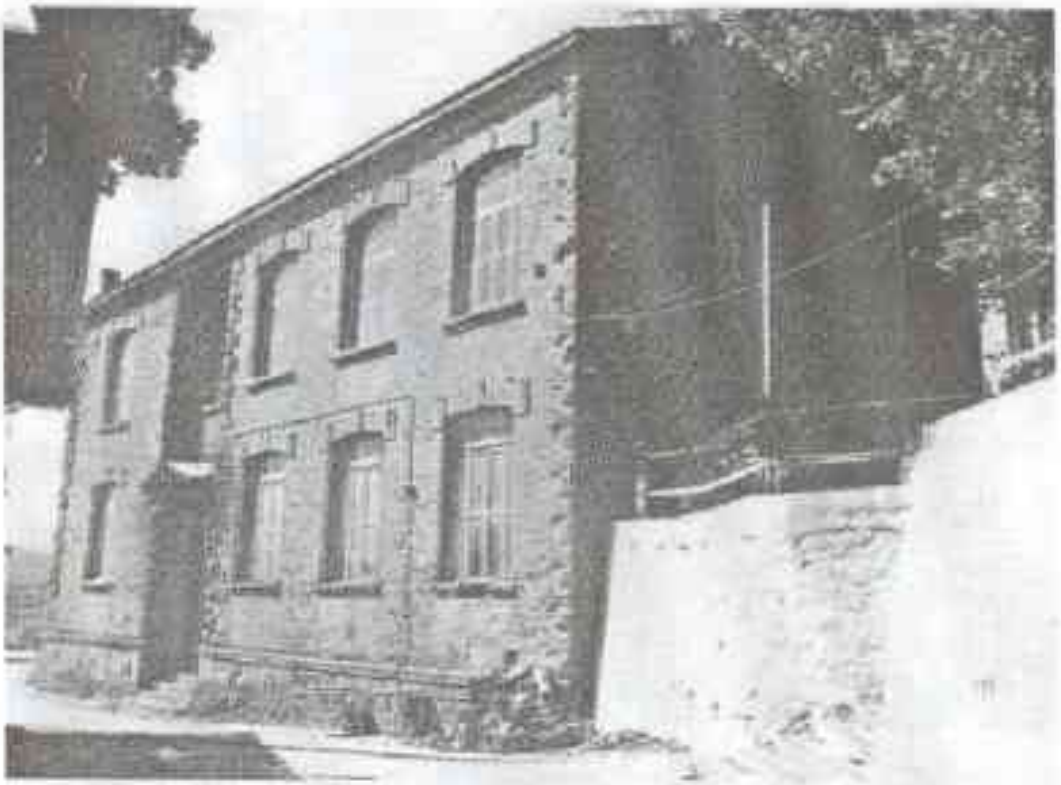
Οχυρή θέση η Ρεντίνα, στο δρόμο που οδηγούσε από τη Θεσσαλία στη Δυτική Ελλάδα, ανάγκασε τους Τούρκους στην Επανάσταση του '21 να δώσουν σκληρές μάχες για να κρατήσουν το δρόμο ανοιχτό. Αλλά και αργότερα, στα 1845, στα 1867 και στα

Η Διοίκηση και οι εκπαιδευτές της Σχολής

Από τα εγκαίνια του Μουσείου

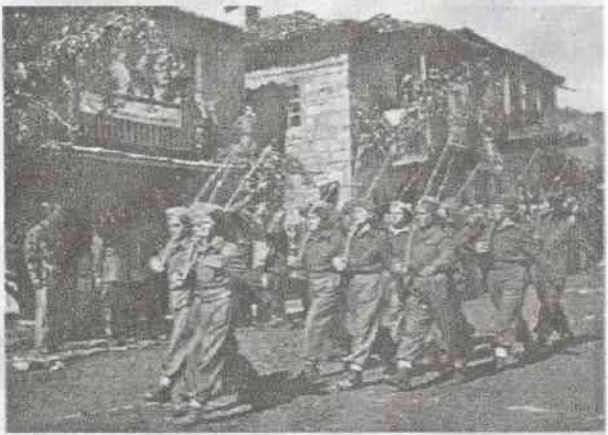
Το ιστορικό κτίριο του Δημ. Σχολείου Ρεντίνας.
Εδώ στεγάστηκαν οι δύο τελευταίες σειρές της Σχολής Εφέδρων Αξιωματικών του Ε.Λ.Α.Σ. και εδώ σήμερα λειτουργεί το Μουσείο

Εδώ συναντήθηκαν οι στρατιωτικές αποστολές των συμμαχικών δυνάμεων.
Στη φωτογραφία: Ο στρατηγός Σαράφης και αξιωματικοί από τα σύμμαχα κράτη επισκέπτονται τη Σχολή αξιωματικών του Ε.Λ.Α.Σ. στη Ρεντίνα

Επιστροφή στη σχολή Ρεντίνας από άσκηση αξιωματικών του Ε.Λ.Α.Σ.

Οι πρώτες γυναίκες μάχιμοι αξιωματικοί στην Ελλάδα βγήκαν από τη Σχολή Ρεντίνας. Εδώ τμήμα γυναικών αξιωματικών κατά την ημέρα της ορκομωσίας

Μία χαρακτηριστική όψη του εσωτερικού του Μουσείου

Θεατρικός όμιλος Ρεντινιωτών. Αναμνηστική φωτογραφία μετά την παράσταση στα χρόνια της Κατοχής

Παρέλαση μαθητών της Σχολής κατά την ημέρα της ορκομωσίας στην πλατεία της Ρεντίνας

Η Ρεντίνα έδωσε το δικό της αυτοτελές τμήμα ανταρτών στην Αντίσταση με το όνομα «Μενελαΐδας» αποτελούμενο από εμπειροπόλεμους αλβανομάχους. Η ορκομωσία του έγινε στις 3 Μαρτίου 1943. Ο Σαράφης για το τμήμα αυτό είπε ότι υπήρξε υπόδειγμα συμπεριφοράς, πειθαρχίας και μαχητικότητας. Στη φωτογραφία διακρίνονται: ο Γεώργιος Παπασπυρόπουλος (καπετάν Φαρμάκης), ο Ανδρέας Κουτσής (καπετάν Λεπουχής) και ο Μπάρδας Κωνίνος (καπετάν Γρίβας). Οι τρεις όρθιοι αριστερά όφεδροι αξιωματικοί αποτελούσαν και τη διοίκηση του συγκροτήματος της «Μενελαΐδας»

Σπύρος Μελετζής.
Ο φωτογράφος που με τον φακό του απαθανάτισε και διέσωσε ανεκτίμητα ντουκουμέντα της Αντίστασης.
Χωρίς τον Μελετζή η Αντίσταση θα ήταν πολύ φτωχή

Αγράφων όπου κατά την περίοδο της κατοχής κτυπούσε έντονα η καρδιά του αγώνα.

Το 3ο Συνέδριο Ανάπτυξης των Αγραφιώτικων χωριών που έγινε τον Αύγουστο του 1988 στο Καροπλέσι έκανε αποδεκτή την πρόταση για την ίδρυση του Μουσείου.

Την υλοποίηση της ίδρυσης του Μουσείου ανέλαβε η Ένωση Αγραφιώτικων χωριών σε συνεργασία με τις αντιστασιακές οργανώσεις του Νομού Καρδίτσας, της Νομαρχίας και της Περ. Διοίκ. Θεσσαλίας.

Το ιστορικό κτίριο του Δημοτικού Σχολείου Ρεντίνας όπου λειτούργησε η Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών του Ε.Λ.Α.Σ. άνοιξε τις πόρτες του για να δεχθεί την εγκατάσταση του Μουσείου.

Παρουσία μεγάλου πλήθους αγωνιστών και φίλων της Αντίστασης, εκπροσώπων των Αντιστασιακών οργανώσεων, Βουλευτών του νομού, του Νομάρχη και Περιφερειάρχη Θεσσαλίας έγιναν στις 10 Αυγούστου 1990 τα εγκαίνια του Μουσείου.

Τους επισήμους προσφώνησε ο αείμνηστος Λυκειάρχης Παναγιώτης Μπουρβάρης.

Κύριος ομιλητής ήταν ο αντιστασιακός εκπαιδευτικός Βασίλης Καραγιάννης.

Πολλά οφείλονται στον τότε Περιφερειάρχη Σάββα Τσιτουρίση ο οποίος εγκαινίασε το Μουσείο και συνέλαβε τα μέγιστα στη λειτουργία αυτού.

'Εκτοτε χιλιάδες είναι οι επισκέπτες οι οποίοι αναβαπτίζονται στο μεγαλείο και τη δόξα της Εθνικής Αντίστασης του νέου αυτού '21.

Δύο πεναλλήνιες εκδηλώσεις έμειναν ιστορικές. Στην πρώτη χορηγήθηκαν μετάλλια και αναμνηστικά διπλώματα, στους αποφοιτήσαντες της Σχολής και στη δεύτερη τιμήθηκε ο φωτογράφος της Αντίστασης Σπύρος Μελετζής.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ: «ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΡΕΝΤΙΝΑΣ · ΑΓΡΑΦΩΝ»

1. Πρόεδρος: Ραμαντάνης Νίκος, τηλ. 01-5734372 και 0443-71368
2. Αντιπρόεδρος: Μάλλιος Δημήτρης, τηλ. 0443-51434
3. Γενικός Γραμματέας: Καραγιάννης Βασίλης, τηλ. 0441-20592, 83321
4. Ταμίας: Χαϊδάς Γιάννης, τηλ. 041-235744, 534292 και fax: 041-531254
5. Μέλος: Αυγέρος Νίκος, τηλ. 041-620987

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.
ΜΕ ΤΗΝ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΣΑΜΠΟΤΕΡ ΣΤΑ ΜΕΤΟΠΙΣΘΕΝ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ.

Μια γεύση απ' την πρώτη μέρα της εμφάνισής μας στα μετόπισθεν του εχθρού 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.

Σχολή Πολιτικών Επιτρόπων Πόλεων-Υπαίθρου. (ΣΠΕΠΥ). 23

Το τμήμα Πολιτικών Επιτρόπων Αθήνας - Πειραιώς. 25

Μια πράξη εξαιρετικής ανδρείας, αυτοθυσίας και ηρωϊσμού. 30

Διατάγματα της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. 35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ.

Το χουνάρι σφίγγει ασφυκτικά και φθάνει στο απροχώρητο. 44

Η μάχη στα προάστια των Γρεβενών. 49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.
ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΑΡΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΙΣΧΥΡΟ ΑΜΥΝΤΙΚΟ ΟΧΥΡΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΣΤΑ ΠΑΤΩΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΟΥ. ΜΙΑ ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΙΚΗ ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ.

Εισαγωγικό σημείωμα. 60

Τα Πατώματα - κύριος προμαχώνας του Κυβ. στρατού το 1949 στο Γράμμο. 63

Το εχθρικό υπεροχυρό οχυρό Πατώματα Γράμμου - στόχος των ανταρτών. 65

Η ανασυγκρότηση της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. 67

Ο σχεδιασμός, οι προετοιμασίες και οι δυνάμεις του ΔΣΕ που θα έπαιρναν μέρος στην επίθεση.
(Βλέπει σχεδιάγραμμα Μάχης στα Πατώματα). 68

Συσχετισμός δυνάμεων σε έμψυχο υλικό. 74

Συσχετισμός σε πολεμικά μέσα. 75

Η έναρξη, η διεξαγωγή, η εξέλιξη αυτής της σκληρότατης μάχης. 76

Το 1ο Τάγμα με διοικητή τον Στέργιο Κόκκα παίρνει εντολή να μπει στη μάχη. 90

'Ενας απαράμιλλος ηρωϊσμός, μια πράξη αυτοθυσίας. 103
'Εντονες προετοιμασίες για την αποφασιστική πολεμική αναμέτρηση. 105
Η τύχη της μάχης κρεμόταν από μια κλωστή. 106
Στη μάχη μπαίνει και ο αντάρτικος τηλεβόας. 110
Οι ώρες της αποφασιστικής καμπής. 112
Το λόγο έχουν οι δυό βασικοί ήρωες αυτής της τολμηρότατης, αποφασιστικής και αξιοθαύμαστης επίθεσης. 115
Μια μικρή αφιέρωση στους συμπολεμιστές μου. 117
Τα συνοπτικά αποτελέσματα αυτής της μεγάλης και αδυσώπητης μάχης. 121
Βαρυσήμαντη και περιφανής μάχη του ΔΣΕ. 126
Καινούργια ισχυρή εχθρική αντεπίθεση για την αντικατάληψη του χαμένου οχυρού Πατώματα. 127
Η συμπεριφορά του ΔΣΕ απέναντι στους αιχμαλώτους ήταν πάντα άψογη. 129
Συνοπτικά για την τύχη των αιχμαλώτων της μάχης στα Πατώματα. 130

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.
Η ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ ΛΕΒΕΝΤΟΓΕΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΙΛΚΙΣ ΣΤΗ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ.

'Ενα οικογενειακό σόϊ ολοκαύτωμα του αγώνα. 133
Αυτοί που έπεσαν στα πεδία των μαχών, τιμημένοι νεκροί του ΔΣΕ. 136
Μερικά απ' τα καταξιωμένα παληκάρια του Νομού Κιλκίς του ΔΣΕ που επανειλημένα διακρίθηκαν στα πεδία των μαχών. 148
Ουσιαστικές διαφορές στο σώμα αξιωματικών των δυό στρατιών. 158
Παράδειγμα ανάδειξης λαϊκού διοικητού του ΔΣΕ. 161

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ. ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ.

Ανοιχτό γράμμα του Γιάννη Φελεκίδη. 174
Το χωριό Ποντοκώμη Κοζάνης. 175
Γράμμα του Χρυσόστομου Γκάσταρη. 181
'Ενα μικρό τμήμα σαμποτέρ περνάει απ' το Βίτσι στο Γράμμο. 183

Προς το συγγραφέα Δ. Κατσή. 184
Να είμαστε πιο προσεκτικοί στις πληροφορίες
που δίνουμε για το ΔΣΕ. 187
Μερικοί απ' τους αγωνιστές της ένδοξης επαναστατικής
εποποιΐας του ΔΣΕ. 191
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ.
Το Κλιμάκιο Γενικού Αρχηγείου Νότιας Ελλάδας (ΚΓΑΝΕ)
παίρνει εντολή να περάσει στο Γράμμο. 202
Η Σχολή Αξιωματικών του Κλιμακίου Γενικού Αρχηγείου
Νότιας Ελλάδας. 204
Μερικά απ' τα ονόματα του προσωπικού της Ομάδας
Διοίκησης της Σχολής. 206
Μεγάλος ήταν και ο φόρος αίματος του Διοικητικού
προσωπικού της Σχολής. 211
Διατάγματα της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. 215
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ.
Σκληρές δοκιμασίες, αφάνταστες στερήσεις, αγωνιώδεις
προσπάθειες για επιβίωση. 221
Ολοήμερη σκληρή μάχη σε συνθήκες περικύκλωσης
και η πρωϊκή έξοδος των τμημάτων μας απ' τον εχθρικό κλοιό. 227
Ο ελιγμός μας στο χώρο του Σινιάτσικου. 248
Πρόεδρος έκτακτου στρατοδικείου. 254
Η ομιλία του λοχαγού Γιάννη Τσιτσώκα. 257
Μια ολοήμερη σκληρή και άνιση μάχη.
Ξανά περικύκλωση της Ταξιαρχίας μας. 263
Μπροστά σε καινούργια διλήμματα. 277
Ελιγμός προς απίθανη κι απίστευτη κατεύθυνση. 278
Απ' το Σινιάτσικο στο Μπούρινο, σαν απ' το ένα κακό
στο χειρότερο. 288
Στιγμές πολύ κρίσιμες. 'Ολα παίζονται κορώνα γράμματα
για ζωή ή θάνατο. 295
Πέφτουμε πάνω σε στημένο ναρκοπέδιο. 304
Μπροστά σε μια απρόσμενη και εκπληκτική απογοήτευση
που μας έριξε σε κατάσταση ψυχολογικής απόγνωσης. 305

Μπροστά μας ορθώνονται καινούργιες ανυπέρβλητες δυσκολίες και αξεπέραστα εμπόδια. 308
Αποφασίζουμε να πάμε μπροστά έστω και στα τυφλά κι ας γίνει ότι θέλει. 311
Και πάλι ολοήμερη μάχη. Ξανά περικύκλωση και αδιέξοδη κατάσταση. Καινούργιες απίστευτες σκληρές δοκιμασίες. 318
Επιτέλους ξεφύγαμε για λίγο απ' τον εφιάλτη, τις συνεχείς καταδιώξεις, τις περικυκλώσεις και τους εγκλωβισμούς. 328
Τι πρότειναν οι Πολιτικοί Επίτροποι στο Βρατσάνο. 338
Κάνουμε μια σύγκριση και όχι παραλληλισμό. 343
Ένα αποτρόπαιο φρισκιαστικό έγκλημα. Τρεις άοπλες νεαρές αντάρτισσες πιάνονται αιχμάλωτες και σφάζονται επί τόπου με μαχαίρια εν ψυχρώ. 350
Το πέρασμά μας στον ελεύθερο Γράμμο. 358
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ. ΤΟ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ ΣΤΟ ΔΣΕ. Του Αποστόλη Κακμάδη, αντισυνταγματάρχη του ΔΣΕ, διοικητή Μοίρας Πυροβολικού.
Εισαγωγικό σημείωμα. 364
Έμψυχο υλικό. Σκεύη - Πυρομαχικά. 367
Τα Μουλαράκια μας. 369
Οργανωτική διάρθωση. Ανάπτυξη στελεχών. Εκπαίδευση. 370
Μερικά στοιχεία για την δράση ορισμένων τμημάτων του Πυροβολικού στο Βίτσι. 378
Ανάπτυξη των τμημάτων του Πυροβολικού. Δημιουργία των μονάδων πυροβολικού. Μάχες στο Γράμμο το 1948. 379
Μονάδα Πυροβολικού Βίτσι. Μερικά στοιχεία από τις επιχειρήσεις στον τομέα της μονάδας μέχρι τον Αύγουστο του 1949. 384
Μουσείο Εθνικής Αντίστασης Ρεντίνας-Αγράφων. 393

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΤΣΗ
«ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ
1946-1949»
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
Δ. ΓΚΑΝΤΗΡΑΓΑΣ
ΓΕΡΑΝΙΟΥ 7, ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 5244.309
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο Μήτσος Κατσής του Νικολάου γεννήθηκε το 1925 στην Ανω Κτιμένη Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1943. Γραμματέας της ΕΠΟΝ του χωριού του. Σαν εφεδροΕΛΑΣίτης πήρε μέρος σε μια σειρά μάχες και σαμποτάζ ενάντια στους γερμανούς κατακτητές, κοντά στο χωριό του, στους Πέντε Μύλους, στο Σταθμό Καΐτσας κ.λ.π.

Για την αντιστασιακή του δράση το μεταβαρκιζιανό καθεστώς τον κυνηγάει, τον καταδιώκει. Στις 28 Ιούνη του 1945 συλλαμβάνεται απ' την παρακρατική συμμορία του Βουρλάκη και μια ολόκληρη μέρα ξυλοκοπείται ανελέητα. Ο πατέρα για να τον σώσει έσφαξε ένα κριάρι και τον έβαλε στην προβιά του.

Στις 20 Γενάρη του 1946 συλλαμβάνεται απ' την χωροφυλακή και μια ολόκληρη εβδομάδα κάτω από αυστηρή απομόνωση βασανίζεται απάνθρωπα στον αστυνομικό σταθμό Καΐτσας.

Στο ΔΣΕ απ' τις 16 Ιούλη του 1946. Πολέμησε 1154 εικοσιτετράωρα με το όπλο στο χέρι. Εδωσε 137 μεγάλες μάχες. Τέσσερις φορές τραυματίστηκε και χρειάστηκε να νοσηλευτεί στα νοσοκομεία: Σκόπια της Γιουγκοσλαβίας, Κοριτσά, Σουκ, Τύρανα, Ελμπασάν της Αλβανίας. Απόφοιτος της Β' σειράς της Σχολής Αξιωματικών του ΔΣΕ. Αναδείχτηκε διαδοχικά διμοιρίτης, λοχαγός, διοικητής τάγματος. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι 1948-1949. Τιμήθηκε με ένα Μετάλλειο Ανδρείας και δυο Μετάλλεια Εξαιρετικής Σαμποταριστικής Δράσης. Εκανε 38 χρόνια πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκέντη. Στην αναγκαστική προσφυγιά 10 ολόκληρα χρόνια εργαζόταν την ημέρα και τα βράδια σπούδαζε. Πτυχιούχος πολιτικός μηχανικός. Χρημάτισε αρχιμηχανικός και διευθυντής μεγάλης οικοδομικής επιχείρησης. Τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις και μετάλλεια στην παραγωγή. Επαναπατρίσθηκε με την οικογένειά του το 1987. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα εξέδοκε το πρώτο βιβλίο του «Τεράστια Συμβολή των Ελλήνων Πολιτικών Προσφύγων στην Οικοδόμηση του Σοσιαλισμού του Ουζμπεκιστάν».

Επίσης, έως τώρα, έχουν εκδοθεί άλλοι πέντε τόμοι από το «ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ 1946-1949».